Коста Църнушанов Kosta Tsurnoushanov

БЪЛГАРСКИ НАРОДНИ ПЕСНИ ОТ МАКЕДОНИЯ
BULGARIAN FOLK SONGS FROM MACEDONIA

музика · muzika

Kosta Tsurnoushanov

BULGARIAN FOLK SONGS FROM MACEDONIA

Коста
рнушанов

БЪЛГАРСКИ НАРОДНИ ПЕСНИ ОТ МАКЕДОНИЯ

Държавно издателство „Музика" София, 1989

На светлата памет на майка ми Параскева,

чиито песни станаха основа на този сборник,

със синовно преклонение посвещавам

Авторът

ПРЕДГОВОР

Този сборник с български народни песни от географската област Македония представлява разширен вид на сборника, съставен от мен през 1956 година, издание на Етнографския институт при БАН. Сега са прибавени още около 420 нови песни — главно от слабо застъпените в първото издание области на Македония: Гевгелийско, Кукушко, Сярско, Разложко (Банско и Якоруда), Костурско Леринско. Така вече са представени песните от почти всички краища на Македония. Сборникът, единствен по рода, представя фолклорни материали, в които се оглеждат песните на всички македонски българи.

Намирам, че е необходимо този път да разкажа нещо повече за историята на изданието — за причините и обстоятелствата, които наложиха неговото съставяне.

Първоначалната цел далеч не беше да бъде той обнародван, а само да съхрани възможно повече от българската песенна съкровищница в родния ми край Македония, над който през есента на 1918 година отново надвисваше опасност от чуждо иго. Българските училища бяха затворени, българската книга — унищожена или скрита в подземия и по тавани. Младежта бе подложена на денационализация чрез училищата, книгата и другите културни средства. Само българското национално съзнание оставаше живо в младите души. И то започна да дири за себе си опора. Скритата българска книга бе отново извадена на бял свят и тайно разнасяна за прочит. Но това не беше достатъчно, а книгите при откриване бяха изложени на опасност и на всякакви нежелателни последици. Тогава оживя спасителният завет на безсмъртните братя Миладинови: "Отворете душите си за народната песен; с нея ние почнахме нашето народностно възраждане!". А тая песен беше край нас — жива, неуязвима, крилата, безсмъртна. Нея младежта в Македония най-първо противопостави на натрапваната чужда култура.

И започна събирането на най-хубавите песни — първо от родния кът, а след това от селата и от другите градове и околии. Песните се изучаваха на добре обмислени, организирани седенки и излети на младежта, играеха се и народните хора и други битови игри; разнасяха се по сватби, именни дни, народни празници, събори, по повод разни народни обичаи (Коледа, Водици, Великден, Еньовден и др. битови празници). Те внасяха радост в душите, сдушаваха, обединяваха.

Особена роля започнаха да играят българските революционни песни, които дотогава се таяха в народните низини като подпочвени води: за Гоце Делчев, Йордан Пиперката, Димко Могилчето, Питу Гули, Васил Чекеларов, Тома Давидов, Параскев Цветков, Стефан Димитров, Леонид Янков, Гьорги Ацев, битката на "Ножот", въстанието в Крушево и Смилево и пр. Оживяха образите на старите войводи, за които още живите възрастни реолюционни дейци разказваха като техни съратници или очевидци на събитията. Пред очите ни възкръсваше една героична епоха, която вълнуваше; духът за съпротива се повишаваше, като се създаваше и народностна гордост от разкритата толкова много красота в народната душа и толкова героизъм в народната борба. "Ставайте, бракя, не спийте, от сон се разбудувайте!" — зовеше песента и преобразяваше душите.

Постепенно във всеки град се създаваха огнища за събиране и изучаване на българските народни песни и други умотворения, а оттам се разпространяваха в другите градове. Щипски песни се пееха в Скопие, прилепски — във Велес и Струмица... Възрожденската вълна се носеше все по-определено и по-внушително.

Тогава именно интелигентната младеж започна да преоткрива родните духовни блага и пое възрожденски път.

Така през 1924 година се постави началото на сборника, който оттогава взе все повече да расте, да се превръща по-сетне в постоянно хранилище на песни и мелодии от все нови и нови извори и да стане един вид огледало на душата на българина от Македония.

В настоящия си вид той представлява изпълнение на синовен дълг към родния ми край Македония и същевременно продължение на делото на моя бележит съгражданин Марко Цепенков от Прилеп и на неговите бележити учители Димитър Миладинов от Струга, Райко Жинзифов от Велес, Кузман Шапкарев от Охрид — всички служители на българското възрожденско дело и първи събирачи на народни умотворения тъкмо в моя роден град Прилеп.

Във връзка с това разширено издание на сборника щастлив съм да отбележа, че чрез него се спасяват от забрава и завинаги се съхраняват голям брой песни от ония български краища, които по силата на най трагични обстоятелства останаха под чужда власт и в продължение на десетилетия се подложиха на обезбългаряване. Тях записах в последния момент — преди да ги изгубим завинаги. Това са песните от Кукуш, Сярско, Костурско, Леринско, Ениджевардарско, Кайлярско. Техните последни певци, един след друг, ни напускат завинаги; някои си отидоха наскоро след записването на песните им. Но поне се съхрани част от тяхната душа.

Певците бяха на различни възрасти и с различни певчески данни. Затова бе положено особено старание записите да бъдат по-точни, за да се запази първичната чистота в езика и мелодията. Тъй като част от певците са изселници от родните си места от преди много години, чувстваше се известно влияние на книжовния български език. Затова се правеха внимателни проверки, особено във връзка с ударението и редукцията на гласните А, Е, О, явление което господствува в говорите на Гевгелийско, Кукушко, Воденско, Сярско. По тоя начин бяха избягнати известни неточности, допуснати от някои събирачи на народни умотворения поради недостатъчен усет и критичност.

Задачата съвсем не беше лесна, като се има предвид, че съществуват много български говори в Македония, различаващи се един от друг, като се почне от крайния запад и се стигне до крайния изток, към Места, където се преливат в тракийските говори.

Затова бе обърнато голямо внимание върху говорните особености, отразени в песните, както и в преодоляването на честите неточности в ритъма. Същото старание бе проявено и по отношение на мелодиите с техните предимно неравноделни тактове, сменявани в една и съща мелодия, с техните извивки, допълнителни украшения и промени в темпото. По тон начин се запазваше възможно по-пълно оригиналният вид на песента – както се пее в "суровия" й вид, без каквато и да е опит за изменение. С това песните стават ценен материал за по-нататъшно художествено и научно използване от специалисти. Пръв от композиторите, който направи успешни опити за авторска разработка, бе Петър Динев, музикален редактор на първото издание на сборника. Той си избра 20 песни и ги издаде хармонизирани в отделна книжка, а след това и в отделни разработки за хор.

За да се постигне желаната точност в записването, голяма заслуга имат самите певци. Те проявяваха търпение да повтарят мъчните места на мелодията, особено при променянето на такта, да изслушват отново записа и да помагат да се поправят евентуалните неточности в тънкостите. По-лесна беше работата с онези песни, които записах на магнетофон – около 250.

При установяване на окончателния вид на мелодията известна трудност създаваше разнообразието при изпълнението на песента от певеца. Може да се каже, че той в момента на пеенето твореше по настроение: в начални куплет даваше мелодията в един вариант, после, повлиян от нарастващото чувство, изменяше някои елементи в нея, главно в извивките, и се получаваха ту подобрения в красотата на мелодията, ту опростявания.

Имената на певците и певците са посочени под всяка песен. Смятам обаче за необходимо да изтъкна и тук имената на някои изпълнители, които бяха майстори-певци или знаеха най-голям брой песни.

Първо място заема *Благойка Христова Щерева* от с. Папрадища. Велешко, расла в известното папрадишко семейство Марковци. При записването тя бе сравнително млада жена, родена през 1912 година, с начално образование, но с голяма музикална и словесна памет и с тънък поетичен усет. От нея в сборника има 174 песни от всички видове, без да се смята, че с това тя е дала всичко, което се е запазило в паметта й. Тя е необикновено богат "източник", от който и занапред ще се черпи материал. При все че гласовите й данни са сравнително скромни, тя дава прекрасно народно изпълнение, с всички тънкости на извивките и с необикновено развит усет за ритъм. Тя чувствува закономерността на народния стих, обяснява необходимите съкращения на някои думи, за да се запази ритъмът и динамиката, като казва: "Така иска песента!". Майчиния си миячки говор владее отлично, следователно може да се каже със сигурност, че дадените от нея езикови изрази са верни. В старанието си да бъде точна тя обръщаше внимание и на някои думи, които са дошли "отвън", от друг говор, както и на думи, които са вече стари и не се срещат другаде, освен в песните. Дълбоко свързана с народната песен, тя изпълняваше всички песни с поетично чувство.

Втора по заслуги за сборника е певицата *Иванка Алексова Джолева* от Прилеп. Песните й са записани още през 1924 година, когато благодарение на нейната помощ се постави началото на този сборник. На времето, когато пя тия песни (на брой 47), тя беше двадесетгодишно момиче с отлични гласови данни и богат репертоар. Тя също имаше само основно образование, работеше из нивите на тютюна и по градините и постоянно общуваше с голям брой хора на труда. Притежаваше прекрасен усет за народната мелодия, която предаваше в истинския й народен вид. Отдавна вече е покойница.

От другите певци и певици, които дадоха своя принос за обогатяването на сборника, заслужават специално внимание следните лица:

Вера Кандиларова от Кукуш, на около 75 години. Почина няколко месеца след записването на нейните песни, на брой 87. Поради възрастта гласовите й данни бяха много скромни, но в замяна на това имаше чудесна памет. Нейните песни от всички видове попълниха голяма празнина, понеже Кукуш отдавна не съществува, жителите му до един изблягаха през Междусъюзническата война от 1913 година. Чрез Кандиларова се съхрани част от кукушката песенна съкровищница, която завинаги щеше да изчезне с нейната смърт. Вера Кандиларова и сега е сред нас чрез своите песни.

Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско, на около 69 години. Тя бе невероятно отзивчива при записването на песните (56 на брой) и ги изпълняваше отлично – и мелодиите, и тестовете. Показа голям усет за езиковата точност, така че с нейна помощ са запазени напълно диалектните особености на родния й край. Особено ценно в песните й е, че те са с първична чистота, учила ги е от майка си Божана Петрова, също от с. Метоха, неграмотна, но прочута певица в родния си край, починала на 82 години, без да изпита влиянието на книжовния език. Костадинка прояви завидна будност в разбирането на поставената задача и най старателно бдеше за верността на записа. Тя успешно предаваше мекотата на родния си говор, в който е силно застъпена редукцията. За изразяване на мекотата на някои съгласни (Л, Д, Т) пред гласните Е, И, О прибягнах до знака ь, като го поставях по-високо: напр. ПЬТ^{ь}, Л^{ь}О, Д^{ь}ЕН^{ь}. Омекотяването е почти същото, както в днешния руски език. Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско, на около 65 години, вече покойница. От нея записах 49 песни, част от които останаха без мелодии, поради изгубване на записите при неизвестни обстоятелства. Василка бе образец на много будна жена от народа: духът й – пропит изцяло от духа на родния й край, така че изпълнението на песните по текст и мелодия бе съвсем автентично. Тя бе истинска народна певица, непресъхващ извор на песни, част от които, за жалост, останаха незаписани.

Елена Пеева Благова от Якоруда, живяла във Велинград, на 76 години, сега вече покойница. Тя също имаше качества на народна певица. С голямо желание даде своя принос от 32 песни – все стари, научени от майка й, която се славела като голяма певица. В нейните песни е отразен целият бит на родното й място.

Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко, при записването на около 48 години. Отлична певица, интелигентна, с тънък усет за народната песен. Притежава голям песенен репертоар, от който можах да запиша само 25 песни. Записите са точни по говор, който Мария владее отлично.

Фота Лазова Гогова от с. Баница, Леринско, при записа около 62-годишна, малограмотна, сега покойница. Тя отлично изпълняваше песните от родния си край, неповлияна от модерната песен и от книжовния език. Имаше богат песенен репертоар, от който успях да запиша само 24 песни.

Бабо Шана Динова от с. Дебрец, Кайлярско, при записа 69-годишна, отдавна починала. Беше неграмотна, но добре познаваше народните обичаи от родния си край. Благодарение на нея останаха запазени завинаги старите лазарски песни от Кайлярско, на брой 23. След нея никой вече не знаеше тия песни, така че на землячески срещи идваха при мен да ги търсят.

но изговаряне на тия думи, без наблягане на йотовите гласни, изговарянето на думата както е записана, дава удовлетворително произношение.

Подобен е случаят и с произношението на съгласната $к^ь$ (к'), която някои означават ту със знак за ударение — *к*, ту с апостроф — *к'*. Тъй като този звук най-често се явява пред гласните, лесно се изразява с българската азбука с помощта на гласните *я* и *ю* и с мекия звук *ь*, докато пред меките гласни *е* и *и* съгласната *к* винаги се смекчава, така че само в изключителни случаи се налага използването на *ь* пред тях или самостоятелно. Например $к^ьумур$ предаваме с "кюмур", $дук^ьан$ — с "дукян", $к^ьар$ — с "кър", $к^ье$ с "ке", $свек^ьа$ със "свекя" пред *и* (*кукъи*), тъй като иначе бихме имали *куки*, което би се схващало като мн. ч. от *кука*. Също така и за *нокъ* (нощ) — нокъи вм. ноки. Повечето от горепосочените думи се срещат и в българския книжовен език и изговорът им е успешно означен с българската азбука.

В духа на българския правопис съзнателно избягвахме да означаваме уподобяването на звучните и беззвучните съгласни: пишем *изпрати* вместо *испрати*, *овчар* вм. *офчар*, *сговорна* вм. *зговорна*, *роб* вм. *роп*, *нож* вм. *ношь* и т.н. Правилността на местното произношение при четенето на подобни думи няма с нищо да пострада.

По отношение на песните от Прилепско не бива да се смята като грешка на записвача изпускането на съгласната *в* в много думи, като напр. *глаа* вм. *глава*, *клаа* вм. *клава*, *волои* вм. *волови*, *даа* вм. *дава* и пр. В прилепския говор се изпуска съгласната *в*, когато тя е между две гласни. Тогава тия гласни се сливат в една дълга *(глаа — гла, клаа — кла, даа — да)*. Но това не е строго наложително. При отчетливо произношение, и особено в народните песни, това *в* се възстановява. В сборника тази двоякост личи.

Също не бива да се смята за погрешно двоякото записване на минало несвършено и минало свършено време в 3 л. мн. ч. на глаголите в песните на прилепския говор, като напр. *дадоо (дадо)* и *дадоя*, *пишее (пише)* и *пишея*. Тази двоякост се явява във връзка със степента на бързината при произнасянето или за да се получи една сричка повече в стиха.

Не бива също да се смята като грешка и двоякото записване на формата за 3 л. ед. ч., сегашно време на глаголите, като напр. *носи* и *носит*, *дава* и *дават* и пр. В миячкия говор крайната гласна *т* е неизбежна, в Прилепско — не всякога се изговаря, а във Велес, Скопие и другаде — напълно се изоставя.

Подобна двоякост имаме и с пълния и непълния член за мъжки род на имената, *койно* и *койнот*, *мойо* и *мойот*, *първио* и *първиот* и т.н. В Македония двете форми на члена са равноправни, както в книжовния български език, но господствува съкратената форма.

В миячкия говор строго се спазва съкратената форма за 1 л. ед. ч. сегашно време на глаголите, която винаги е без личното окончание *м* — за разлика от другите области. Миячите казват: *я дма* (аз имам), *лиша*, *игра* (вм. *играм* — другаде), *скака* (вм. *скакам*) и пр. В песните, когато глаголът в 1 л. ед. ч. сегашно време е без лично местоимение, читателят може да се заблуди и да мисли, че тая форма е за 3 л. ед. ч.

Също така и *щ* в различните околии или дори в една и съща околия се произнася различно. В Прилепско, Кичевско, Битолско, Леринско, Банско, Костурско, Галичник и др. то се произнася като *шч*, а в Скопско, Тетовско, Охридско и др. — като *шт*. Специално в Папрадища, за разлика от Галичник, въпреки че и двете селища са миячки и имат един и същ говор, то се произнася като *ш*. Следователно, имаме три произношения на *щ*: *нешчо*, *нешто* и *нешо*.

В народните песни прави впечатление и едно излишно йотуване на гласните, което в говоримия език не е тъй често и дори е колебливо, изоставя се. Например в песните от разни краища се среща йотованата форма, като *йодам* вм. *одам*, *юкрал* вм. *украл*, *юмрел* вм. *умрел*, *мийе* вм. *мие*, *нийе* вм. *ние*, *ю нас* вм. *у нас* и т.н. Отбелязани са двояко, както са чути при пеенето.

По отношение на *ударението* трябва също така да се направи важно пояснение. В старанието си да дадем възможно най-точно звучността на местните говори, положихме особени грижи за означаване на ударението в думите. В този смисъл македонските говори се различават един от друг очебийно. Ударението дава динамиката на говора и по него най-лесно се познава произходът. Главното различие се състои в мястото на ударението в думата. От тая гледна точка местните говори се делят на няколко групи. По-резки в разликите помежду си са следните:

1. В областта приблизително между десния бряг на Вардар, долното течение на р. Черна (от големия й завой в Битолското надоле), Охридското и Преспанското езеро и р. Черни Дрин, населението никога не говори с ударение на последната сричка на думата. Там е закон да се постави ударението на третата сричка от края — при многосричните думи или при съчетанията на двусричните с предлозите и местоименията, напр. *поседок* — *поседоци* — *поседоците*; *а пред порта, напиши го, напиши му го*. Както се вижда, ударението се мести от сричка на сричка, за да застане винаги на третата от края.

2. В останалата част на Македония, включително със селата на север от Скопие (Скопска Черна гора), ударението пада предимно на втората сричка от края. Тук обаче се различават няколко групи:

а) Група, която поставя ударението изключително върху втората сричка от края на основната дума, но не позволява местенето на ударението при членуване. Например: *зелѐно*, но *зелѐното*, *Лерѝнско*, *Битѝоля*, *Софѝя*, *вервѐше*, *кѫ̀жа*. С такова ударение се характеризира напр. Леринско, Костурско, Марийово и др.

б) Група, която позволява ударение на края на думата, ако и в повечето случаи да поддържа ударението на втората сричка от края, като напр. *кажѐ*, *отидѐ*, *кудѐ*, *котлѐ*, *Митѐ*, *Петрѐ*, но: *глàва*, *вòда* и пр. С такова ударение се характеризира говорът в селата на Скопска Черна гора, Куманово, Крива паланка, Щип, Струмица, Воденско, Разлога, Кукушко и др.

В тази група има различия според честотата на ударението на последната сричка. В Щип, Кочани, Виница, Радовиш, Гевгели и др. ударението на последната сричка се среща предимно във формите за минало свършено време: *дойдѐ*, *найдѐ*, *отидѐ* и пр. и минало действително и страдателно причастие: *найдѐн*, *имàл*, *дофтàсàл* и др. В Банско, Благоевград и др. то обхваща в голям размер и други езикови форми — съществителни, наречия и пр. Например в Разложко се казва: *свешчà*, *межà*, *чùà*, *пузѐ*, *дзидò*, *детѐ*, *пазàр*, *кугѐ*, *Ванчѐ*, *вàрòà*, *грàмà* и т.н.

Обаче не във всички селища на поменатите околии една и съща дума има едно и също ударение. В една и съща околия някъде казват *пòзе*, другаде — *пòзѐ*.

Прави впечатление, че в Банско и група села около него съществуват две ударения в многосричните думи, като напр.: *господиàта, пàтишчàта, пèчатницàта* и т.н.

Всички тези подробности по въпроса за ударението изтъкваме, за да не се смята, че в записването на песните има произвол в поставянето на ударенията. Особено трябва да се избягват евентуалните недоразумения по отношение на първата група говори. Може би ще направи впечатление обстоятелството, че в песните от западна Македония има думи с означено ударение на последната сричка, въпреки че там — както се казва по горе — такова ударение се избягва упорито. Всъщност тук няма грешка, а проява на стремежа да се постави ударението на третата сричка открая дори и в изразите, които се изговарят слято. Слято се изговарят напр. предлозите пред двусричните съществителни, съществителните пред съкратените форми на личните местоимения, отрицателната частица *не* пред глагола и пр. Например: *отòд земя, нè сакам, напрàд ми го, за мène.* Чести сливания стават между прилагателното и съществителното. В тоя случай прилагателното получава ударение на края, ако съществителното е двусрично, като напр. *добрò утро* (нормално: дòбро ýтро), *големàта врата* (нормално: гòлемата врàта), *умрено дèте* (нечленувано: *умрено дете*, гòлема врата).

Във връзка с ударението е и *ритъмът* на песента. Той не навсякъде съвпада с ритъма на мелодията или дори с обикновения говор. За да се получи цялостна ритмика във всички стихове на песента, трябва да се скандира по еднообразния ритъм на мелодията или по ритъма на първата строфа. В тоя случай думите не винаги запазват нормалното си ударение. Например в обикновения говор ударението в песента "Израсло ми е зелено дърво" (№ 453) би имало следния ред:

Израсло ми е зѐлено дърво,
Кòлъку зѐлено, тòлъку ядовно –
С кòрен се кòрнит, с върв се прòшчават ...

При скандирането, според мелодията или според господстващата ритмика, мястото на ударението в някои стихове ще се промени:

Израслò ми е зеленò дърво,
Кòлъку зѐлено, тòлъку ядовно –
С корен сè корнит, с върв се прòшчават...

Непроменено остава ударението само във втория стих — както е в нормалния говор.

В песните в сборника е посочено обикновеното ударение — както е в говоримата реч, за да може материалът да послужи и за езикови изследвания на съответните говори. Но тази несъгласуваност в ритмиката не бива да се смята като отсъствие на усет за ритъм у народния певец. Напротив, това чувство е много силно, но по особен начин: улавя се основната ритмика на песента и по нея се скандира дори и от най-обикновения певец, когато той декламира текста, вместо да го пее.

По отношение на езика на песните, както се изтъква по-горе, той е даден така, както е в съответния говор. Изключение правят само част от революционните песни. Едни от тях са на книжовен български език, съчинени предимно от учители и други интелигентни или полуинтелигентни народни дейци; други са на полукнижовен български език, както народът в Македония ги е трансформирал — всеки певец според особеностите на собствения си говор. Предаваме ги така, както бяха изпети. Следователно, такива песни не могат да служат като езиков материал. Затова са дадени без ударение.

Революционните песни обаче са много ценни за нас, защото са доказателство колко е жива революционната традиция сред македонското население. В тях народният певѐц е възпял почти всички герои и събития на революционния живот на българския народ. Това е един огромен епос, за който тук поместените песни дават само малка представа. Съществуват песни и за славния войвода Пандо Кляшев, за Кузо поп Динев, Панчо Константинов, Папанчев, Ванчо Сърбаков, Мише Развиговор, Лазар поп Трайков, за андарските кланета в Неволяни, Загоричани и пр. и пр. Те трябва да бъдат издирени и записани като безсмъртни паметници за едно велико време на подвизи и страдания. За да се почувства поне донякъде колко голямо е тяхното значение като исторически паметници, помъчихме се да подирим от разни източници възможно по-точни данни за възпетите герои и събития, които даваме в обяснителните бележки в края на сборника. Те ще помогнат да се разбере по добре несъмненият факт, че революционните песни са неоспоримо доказателство за величието на устрема на българския народ към свобода. Разбира се, не беше възможно да се намерят данни за всички герои, възпети в песните. Много от тях се споменават само с малкото име: Катиль Гъорги (№ 837) Миайлето (№ 860) Яна (№ 889), Кольо (№ 885), Ангел (№ 881), Стоян (№ 865), и т.н. Някои от тях са навярно действителни лица, други — измислени. Някои са местни герои и затова недостатъчно известни. Същите трудности се срещаха и при разгадването на възпетите събития. Все пак най-голямата част от трудностите бяха преодолени било с помощта на певците, било чрез разпитване на стари дейци или пък чрез справки в литературата по македонския въпрос. Ценни в това отношение ни бяха данните в съчиненията на Христо Силянов, в сп. "Илюстрация Илинден" в книгата на Г. Трайчев за град Прилеп, спомените на Георги поп Христов и др.

Относно *мелодиите* на песните вероятно на мнозина ще направи впечатление, че голям брой от миячките сватбени и трудови песни се пеят на една и съща мелодия. Това явление не е волност нито на певеца, нито на записвача, а действителен факт в сватбените обичаи у миячите. Най-голямата част от миячките сватбени песни се пеят на 4-5 мелодии (вж. №№ 453, 464, 478, 483, 485). Това не е случайно. Миячките сватбени песни представляват всъщност прекрасен лиричен епос, в който групи от по 15-20 песни са подчинени на едно и също настроение и следват една след друга или са моменти от едно и също действие: обличане на невестата и младоженеца, даване на дарове и пр. Господстващото настроение в тях е тъжно и мелодиите са пълни с плач: една и съща мелодия тълкува общото настроение в повече песни. За да стане всичко това още по-ясно, в края на сборника е поместено обширно описание на сватбените обичаи в Галичник (твърде близки до ония в с. Папрадища) разказани на галички говор с всичките му изразни средства. То ни рисува оная обстановка, в която са се родили тия чудни песни. Същевременно това описание ще послужи като материал за по-нататъшни изследвания.

За същите цели под всяка песен даваме обяснения на непознатите думи, които са предимно от чужд произход (турски, гръцки и пр.), но има и чисто диалектни. Посочено е само местното им значение, без обяснение на техния произход и основно значение.

Малък брой от песните са без мелодии. Едни от тях имаха мелодии, но бяха неумело изпълнени. Записите на други пък бяха изгубени при разни обстоятелства и не могат засега да бъдат възстановени, а трети изобщо не са изпети, понеже лицата, които ги дадоха, не бяха в състояние да пеят (като напр. баба Люба Иванова от с. Дивле, баба Маруша Благоева Мадолева от с. Белица и др.).

Нека се спомене също, че малък брой от песните в сборника са били вече обнародвани в някои от по-старите сборници за народни умотворения, но в друга редакция, на друг говор. При все това те са поместени тук по две съображения: първо — че те представляват варианти на обнародвани, ценни за науката текстове, и второ — че тук те са поместени с мелодиите си. Досега огромна част от обнародваните български народни песни от Македония са дадени без мелодии. Такъв е случаят със сборниците на братя Миладинови, на Кузман Шапкарев, Антон Стоилов, Марко Цепенков, сп. "Македонски преглед", сборниците за народни умотворения на Министерството на народното просвещение и пр. Освен сравнително малкото обнародвани песни от Добри Христов, Петър Динев, Йосиф Чешмеджиев и още някои, няма други, в които да се види българската мелодия в цялото й разнообразие и без художествена разработка. Тя стои все още непозната в своята широта и богатство. Ето защо в нашия сборник мелодията налагаше да се обнародват и някои по-рано печатани текстове и като варианти.

За точността на записването на мелодиите се положи много старание. В това отношение ценни напътствия даде уважаемият наш музиколог и композитор Петър Динев, музикален редактор на първото издание на този сборник.

Гдето ни бе възможно, постарахме се да открием и авторите на някои от песните, предимно на революционните. На съответно място даваме имената им — но условно, защото текстът, който е записан тук, не съответства на оригинала си, тъй като вече се е превърнал в народна песен. Това е доказателство, че песента е минавала непрекъснато от уста на уста и е станала собственост на народа.

При подреждането на песните се придържахме към класификацията на народните песни, приета в научните издания. Стремяхме се при песните от всяка група да се ръководим от сходството в съдържанието им доколкото това бе възможно. На същото основание поставихме сватбените песни след любовните, въпреки че те по своето естество са обредни.

Революционните песни са подредени по хронологичен ред — разбира се, доколкото тяхното съдържание даваше данни да се дири времето, през което се е случило възпятото събитие. Известен брой от тях обаче не са свързани с определено време и бяха подредени по характера на революционното им настроение: дали е отражение на началния стадий на националноосвободителното движение, или в навечерието на Илинденско—Преображенското въстание и пр.

Революционните песни са по време по-точно определени и общо взето са близки до нас, до нашето време. Живи са участниците във възпетите събития, а други са свидетели и т.н. Затова ги поставихме на края на песенната верига. А тъй като те са тясно свързани с песните за народните страдания под ~~турско~~ иго, страдания, които доведоха и до революционната борба, естествено е да бъдат непосредствено предхождани от тях.

Не ще е излишно да отбележа също, че всички видове песни от Банско и други селища от Разложко, когато се изпълняват групово, се пеят двугласно, като вторият глас представлява нещо като исо на главната мелодия. Но аз ги слушах само от единични певци и ги записах както бяха пети — само с основната мелодия.

Накрая намирам за необходимо да отбележа, че в първото издание някои песни получиха неуместни редакционни промени — поради извънначални съображения... Например в някои революционни песни бяха съкратени отделни стихове, в други — едни думи бяха заместени с други, а малък брой песни отпаднаха от сборника. Сега, в това издание, всичко се връща на старото си място — за да се запази песента в оня вид, в какъвто я е пял народът.

Авторът

I ТРУДОВИ ПЕСНИ
(АРГАТЕЧКИ)

1. МОШНЕ МИ СЕ МИЛИ БУГАРСКИТЕ МОМИ

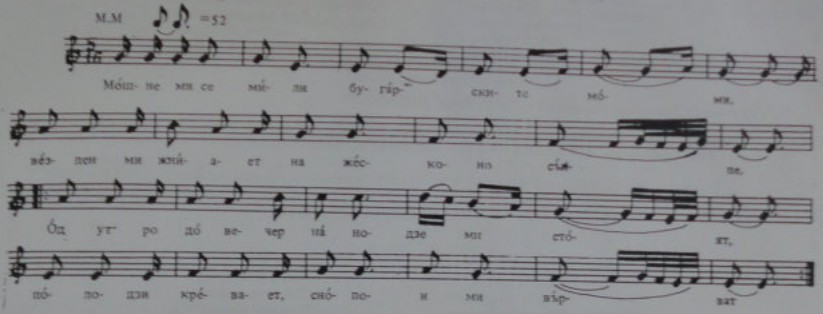

Мо̀шне ми се мѝли буга̀рските мо̀ми,
Вѐзден ми жѝйает на жѐсконо сѐпе,
От утро до вечер на̀ подзе ми сто̀ат;
По̀лодзи[1] крѐвает, сно̀пои ми въ̀рзват,
Ста̀вици[2] ми пра̀йет, како сла̀вей пѐат,
Ка̀ко ластѐици гѝнко збору̀ват.
Аѐде пак на̀вечер до̀ма се вра̀щает,
Ка̀ко рѐбици сѝгно ми бѐрзает,
Бѐди ми се бѐли, ка̀ко бѐла кнѝга,
С пѐрвени о̀брази, Охритско ѝболко.

Слушана от група младежи в Охрид през 1942 година. Текстът на песента е от сборника на Братя Миладинови, № 474.

[1] П о л о д з и – ръкойки. [2] С т а в и ц и – кръстци.

1а. ПОДУНА ВЕТЕР ПО ВАРДАРСКО ПОЛЕ

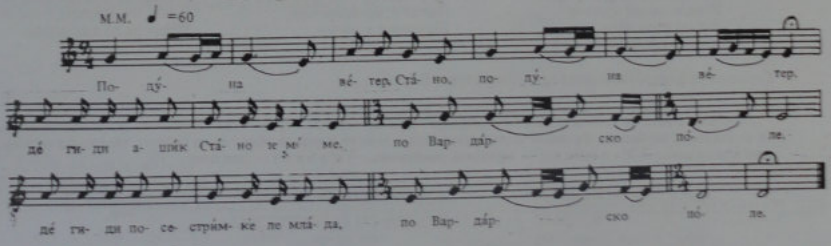

Поду̀на вѐтер, Ста̀но, поду̀на вѐтер,
Дѐ гиди ашѝк[1] Ста̀но ле мо̀ме,
По Варда̀рско по̀ле,
Дѐ гиди посестрѝмке ле мла̀да,
По Варда̀рско по̀ле.
Не мѝ е вѐтер, Ста̀но, не мѝ е вѐтер,
Дѐ гиди ашѝк Ста̀но ле мо̀ме,
Тук мла̀ди дево̀йки,
Дѐ гиди посестрѝмке ле мла̀да,
Тук мла̀ди дево̀йки.
От го̀ра спѝзат, Ста̀но, от го̀ра спѝзат,
Дѐ гиди ашѝк Ста̀но ле мо̀ме,
Ем си пѐсни пѐят,
Дѐ гиди посестрѝмке ле мла̀да,
Ем си пѐсни пѐят.
На жѐтва о̀дат, Ста̀но, на жѐтва о̀дат,
Дѐ гиди ашѝк Ста̀но ле мо̀ме,
По Стру̀мичко по̀ле,
Дѐ гиди посестрѝмке ле мла̀да,
По Стру̀мичко поле.

Слушана от Коста Ципушев от Радовиш.

[1] А ш и к – любим.

2. ДЕВОЙКА НАДКЪНВА ЕРГЕН[1]

– Сълнце, ѝсно сълнце,
Вчѐра зàран[2] зàйде,
Дѐнес се зàбави,
Дѐка сме àргати,[3]
Во нѝва бѐгова,[4]
Пчѐница жнѝеме.
– Аргати, àргати,

Дѐнес чѝдо глѐдаф,
Зàте се зàбавиф:
Ѐрген и дѐвойка
С' ѐблог се фàкяет,[5]
Кой кя се надѫжниет.
Дѐвойка, по-бѝрза,
Ѐрген го надѫжнала.

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на песента "Девойко, девойко, изгореф за тебе" (№ 93). [2] З а р а н или з а р а н а – рано.
[3] А р г а т и – работници. [4] Б е г о в а – бейова. [5] Ф а к я е т – хващат.

3. ПОВЕЙ, ПОВЕЙ, ВЕТРЕ[1]

Пòвей, вѐтре, пòвей
Сѝлен от мòрето,
Лѐден во пòлето,

По бѐли àргати,
Пчѐница жнѝеме
Во нѝва бѐгова!

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на песента "Девойко, изгореф за тебе" (№ 93).

4. НОКЯ Е, МАРКО, ДА СИ ОДИМЕ[1]

Нòкя е, Мàрко, нòкя е,
Пѝши не да си òдиме! –
Низ тѝрско сѐло въ̀рвиме
И мàли мòми вòдиме
И белòлики нѐвести

И калѐшоки[2] вдòвици.
На порти сѐдит Алия,
Во рòка държит прѝкия[3],
Пѫлна е, рàмна рàкия,
Полòвина е мàгия,

Да магѐпсуват дѐвойки
И белòлики нѐвести
И калѐшоки вдòвици. –
Пѝши не, Мàрко пѝши не,
Пѝши не да си òдиме!

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на песента „Девойка и слънцето" (№ 612). Песента е трудова. Тя ни разказва за работници (аргати) по нивите на чорбаджия. Те молят чорбаджията Марко да не ги държи до тъмно да му работят, защото ще минават през турско село. [2] К а л е ш о к и – черноокн, тъмнокоси. [3] П р и к и я – вид кана.

5. АРАТАИЦЕ, ЩО СИ ВЧЕРА ГОТВИЛА[1]

– Арата̀ице, нѐвесто,
Що си вчѐра гòтвила?
– Àргати белогрàгини,
Гòтвила су ви, гòтвила

Шѝрено зѐлье[2] вàрено.
Вàрила су го, вàрила
Во перàчкото кòтлище,
Тѝрила су го, тѝрила

Во голѐмото кòрито,
Бѐла, прѐбела погача,
Стѝдена вòда òт чешма.

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на песента "Девойка и слънцето" (№ 612). [2] Ш и р е н о з е л ь е – лапад.

6. ВЕЧЕРА ЗА ЖЪТВАРИ[1]

Разѝграло се ябълко
Стрѐде цѝреви двѝорови.
Цар го ябълко прѐчека,
Цар на ябълко гòворит:
– Ябълко бѐло цѝрвено,

Шо те àргати прàтие?
– Ей царе, царе, сѝлтане,
Мѐне àргати прàтиле:
Вѐчера да им ѝготвиш –
Сѝтаре[2] ягне пѐчено,

Бѐла, прѐбела пòгача,
Тѝквешко вѝно цѝрвено,
Стѝдена вòда òт чешма.

Слушана от Благойка Шерева от с. Попрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на песента "Девойка и стъпето" (№612). [2] С ѝ т а р е – най-малкото, късно родено.

7. МОМА МЪРЗЛИВА[1]

Разбòлела се дѐвойка,
Откак, се пòле зàжнало,
Дѝри се пòле дòжнало.
Кòга се пòле дòжнало,
Тогàй дѐвойка стàнала.
Вѐлит[2], гòворит дѐвойка:
– Мàйко ле мѝла, мàйко ле,

И мòи вѐрни дрѝгачки,
Дàли се жѐнит ѐргени,
Дàли се мòжит дѐвойки?
– Кѐрко ле, мѝла кѐрко ле,
Жѐнит се, жѐнит ѐргени,
Мòжит се, мòжит дѐвойки,
За тебе вѐлит, гòворит:

„Òткак' се пòле зàжнало,
Дѝри се пòле òжнало,
Бòлна лѐжада дѐвойка.
Нѐ била бòлна дѐвойка,
Тук' била мòма мѝрзлива".

Слушана от Благойка Шерева от с. Попрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на песента „Тѝрчаре,. . . твоите гѝрци – улюпци" (№ 12). [2] В е л и т – говори.

8. ШЧО ТИ, ЯНО, ЛИЦЕ ПОВЕНАЛО

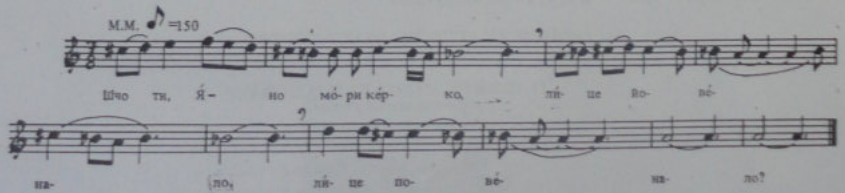

– Шчо ти, Яно, мòри кѐрко,
Лѝце йовѐнало,
Лѝце повѐнало?
– Лели знàйш, бре мàле,
Кàй си ме пѝшчило,

Кàй си ме прàтило –
Солѝнсконо пòле
Клàсйе да си бѐрам,/2/
Клàсйе ме тѐпале,
Лѝце йовѐнале.

Слушана от Параскева Цѝрнушанова от Прилеп.

9. Я ВИКНАЛЕ ПЕША НА КОПАНЬЕ

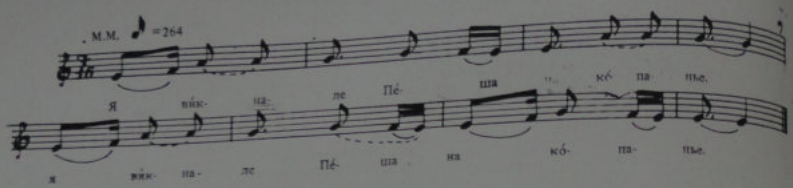

Я викнале Пеша на копанье, /2/
На копанье Пеша у Мазневи.
Ми я фана Пеша женината[1],
Я зафърли Пеша мотиката.
Се кічила Пеша на черешна.
Вишна – черешна първенеет,
Айтиче[2] Пеше йе белеет.
Я догледа Пеша подарчето,
Я отера[3] Пеша на лебойот[4].
Мазне дават жълта лира
Да откупит млада Пеша
От падара, от гурчина. /2/

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

1 Жешина – горещина. 2 Айтиче – селска рокля, пола. 3 Отера – откара. 4 Дебой – участък, военен склад.

10. ШО СИНОКЪ СТОЕШЕ НА НОВАТА ЧЕШМА

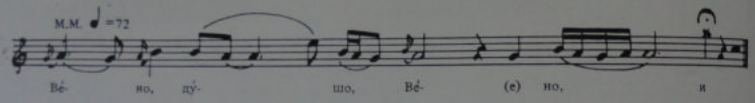

– Вено, душо Вено,
Шо синокъ стоеше
На новата чешма,
Со кого зборвеше?
– Мале, мила майко,
С'едно язаджифче[1]:
Аргати[2] береше
И мене викаше.
На сите даваше
Двесте и дваесет,
Мене ми даваше
Токмо пет стотини:
На край да му копа,
Песни да му пея.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

1 Язаджифче – поляк. 2 Аргати – работници, копачи.

11. ПУШИ НЕ, МАРКО, ДА ПЛАДНУВАМЕ[1]

Пладнина, Марко, марнина,
Пуши не да пладнуваме
Под тие сенки дебели,
До тие води студени! . . .

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

1 Мелодията е като на „Гъричаре, твоите гърци – улюпци" (№ 12).

12. ГЪРІЧАРЕ, ТВОИТЕ ГЪРНИЦИ – УЛЮПЦИ

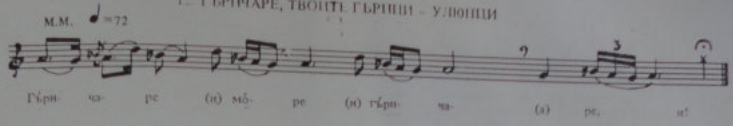

— Гърнчаре, мо̀ре, гърнчаре,
Твоите гърници – улюпци[1].
Наши чѐрепни[2] – жѐлезни.
— Дѐвойки, мо̀ре, дѐвойки,
Ваши чѐрепни – у̀люпци,
Моите гърници – жѐлезни[3].

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] У̀ л ю п ц и – чупливи. [2] Ч ѐ р е п н и – гръчарска тавичка. [3] Пее се, когато се газят черепни (черепни) на Йеремия.

13. ОВЧАРИ, ЗАХЛАСНАТИ ПО БЕЛА НЕДА[1]

Нѐдо, бѐла Нѐдо,
Нѐ стой на бѐл камен:
Ка̀мен се лѐлеет,
Гърло ти бѐлеет,
Офчари глѐдает,

Пу̀кает, трѐскает,
Ру̀до стадо кълнет:
„Ста̀до, ру̀до ста̀до,
Да би попу̀кало –
На дѐн по двѐесет,

На но̀къ по трѝесет,
Нѐда да я зѐма,
В по̀ле да я но̀са!"

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на „Девойко, изгореф за тебе" (№ 93).

14. ОВЧАРЧЕ СЛАВИ ХУБОСТТА НА ДИМАНА[1]

Дѝмано, дѝман-девойко,
Ка̀чи се горе на̀ дѝван[2],
По̀гледай до̀лу по̀д дѝван:
По̀д дѝван – по̀ле шѝроко,
Во по̀ле – ста̀до го̀лемо,
Во ста̀до – ка̀мен бефценат[3],
На̀ камен – мѝало о̀фчарче
Со свѐден[4] кавал свѝреше,
Дѝмана ми я сла̀веше.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на „Гърнчаре, твоите гърници – улюпци" (№ 12). [2] Дѝ в а̀ н – високи чардаци, висока част от къщата. [3] Бѐ ф ц е н а т – безценен. [4] С в ѐ д е н – обикновен, празничен.

15. ПЪРВОТО ЛИБЕ КЕ ГО НАВЪРНИ РОСАТА

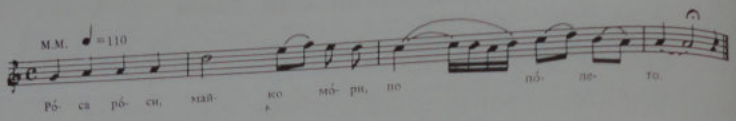

– Ро̀са ро̀си, ма̀йко мо̀ри, по по̀лето,
Ке навърнат[1], ма̀йко мо̀ри, офча̀рите.
Офча̀рите, ма̀йко мо̀ри, говеда̀рите! . . .

– Шчо ти е жа̀л, кѐрко мо̀ри, за офча̀рите?
– Ай да би ти, ма̀йко мо̀ри, уста капала –
Та̀му ми е, ма̀йко мо̀ри, пѐрвото либе! . . .

Слушана от Иванка Джолева в Прилеп. Песента е от Прилепско Марийово.

[1] Н а̀ в ъ р н а т – се намокрят.

16. ЗАБЛЕЯЛА МИ РУДА ОВЧИЦА[1]

Заблея̀ла ми ру̀да о̀вчица:
– Оф, лѐле Бо̀же, ду̀ри по Бога,
Ду̀ри ми беше о̀вчар нѐженат,
Я си е па̀сеф го̀ре в пла̀нина.

Во̀да си пѝеф по изво̀рите
И си пла̀днуваф под ла̀дни сѐнки.
Отка̀ко ми се о̀вчар о̀жени,
Сѐга си па̀са по селѝшата,

По селѝшата, по булѝшата,
Во̀да си пия по барѝшата.
Я си пла̀днува под стрѐшата.

Слушана от Благойка Щерева от с. Патрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на „Една девойка цвекс не берет" (783) .

17. ЕРМЕНЛИЙЧЕ СРЕД БУРНО ЦЪРНО МОРЕ

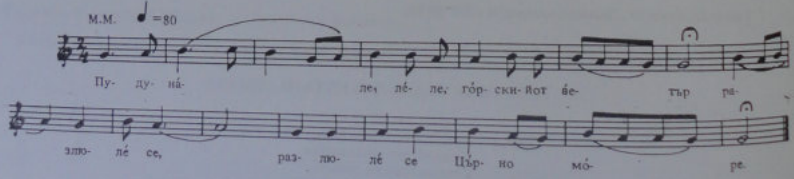

Пудуна̀л е, лѐле, го̀рскийот вѐтър,
Разлюлѐ се Цъ̀рно мо̀ре,
Та нъ̀ може ко̀раб да до̀йде,
Ни да до̀йде, ни да о̀де.
Кинисало[1] ирмилѝйче,
Ирмилѝйче баздрѝянче[2].

Викна̀, пѝсна̀ ирмилѝйче.
Ирмилѝйче баздрѝянче:
– Ва̀рай, ма̀ле, ста̀ра ма̀ле,
Ала̀л чини[3] бла̀го мтѐко,
Що ме до̀й три гудѝни,
Три гудѝни и три мѐсица.

Слушана от Димитър Динев, 70-годишен, от Гевгели.

[1] К и н и с а̀ л о – тръгнало на път, благослови.
[2] Б а з д р и я̀ н ч е – търговец на тъкани и други неща.
[3] А л а̀ л ч и н и –

18. ЗАМЪРЗНАЛЕ МИ ДЕВЕТ ГЕМИИ[1]

Замързнале ми дѐвет гѐмии
На стрѐде мо̀ре, на стрѐде лѐто,
На стрѐде лѐто – Пѐтрови по̀сти,
Бо̀га по̀моли млад гимѝджия[2]:
– Ей, бо̀же, бо̀же, вѝшен го̀споде,
Лел' отмъ̀рзни ми дѐвет гѐмии,

Дѐвет гѐмии – сѐ това̀рени,
Сѐ това̀рени тѐмяи и во̀сок!
Кя ти на̀права три мана̀стири:
Ѐден ма̀настир – вѐлешка ка̀зза[3]
Вто̀ри ма̀настир – прѝлепска ка̀зза,
Трѐти ма̀настир – бѝтолска ка̀зза.

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на „Кира Попова" (№ 593). [2] Вместо „млад гимиджия" в друга редакция се среща "Нело базирян". [3] К̀а з а – околия.

19. КЕ ОДАМ, МАЙКО, ТУГИНА

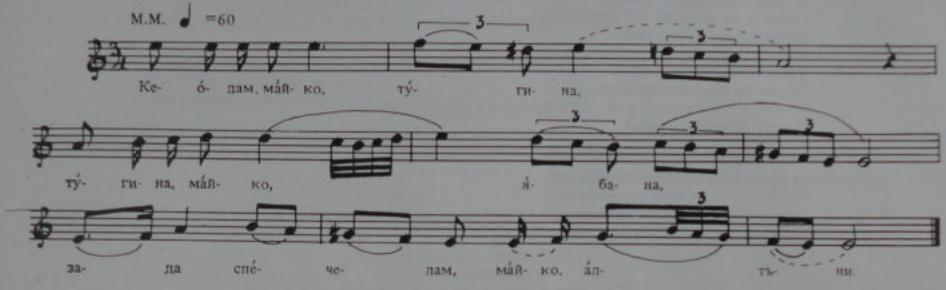

– Ке о̀дам, ма̀йко, ту̀гина[1],
Ту̀гина, ма̀йко я̀бана[2],
За да спѐчалам, ма̀йко, а̀лтъни.
– Зашчо̀ ми се, сѝнко, а̀лтъни,
Ко̀га ке бѝдам бѐз тебе,

А ти, сѝнко мо̀ре, бѐз мене?"
Я ка̀чи се го̀ре на̀ чардак
Да вѝдиш нѐбо бѐз дзвезди –
Та̀ка ке бѝдам, сѝнко, бѐз тебе!
Те ко̀лнам, сѝнко, прѐклинам:

То̀й, шчо те у̀чи ту̀гина,
Ту̀гина, сѝнко, я̀бана,
Во ту̀рски ра̀ще да па̀дни.
А̀рапски дѐца да глѐда,
Тѐшкиот зу̀лум[3] на̀ него!

Слушана от Христо Троечанов от Прилеп.

[1] Т у̀ г и н а – чужбина. [2] Я̀ б а н а – чужбина. [3] З у̀ л у м – насилие.

20. ТУГИНА – ТОГА ГОЛЕМА

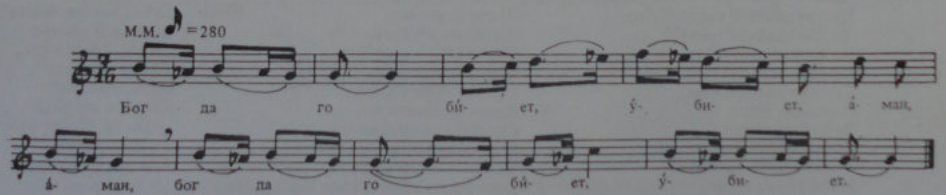

Бог да го бѝет, у̀биет, а̀ман, а̀ман[1],
Бог да го бѝет, у̀биет
То̀й, шо на̀учил ту̀гина.
Ту̀гина – то̀га го̀лема.
Сѐите мо̀мчиня по̀йдое,
По̀йдое и си до̀йдое,

Мо̀ето мо̀мче нѐ до̀йде,
Сѝнойка а̀бер ми до̀йде:
„Нѐвесто лѐша, ка̀леша,
Го̀лем су ба̀кшиш пра̀тило:
Шѐесет кара̀грошови
И трѝста жѐлти ду̀кади".

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] „Аман, аман" се прибавя в края на всеки стих, но се изпуска при повтарянето му (вж. текста под мелодията).

21. НЕВЕСТА НЕ ПОЗНАЛА ВЕДНАГА ЛИБЕТО СИ

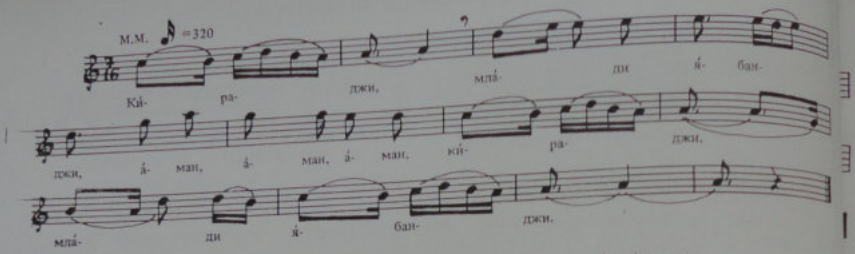

Кѝраджи, мла̀ди йбанджи, а̀ман, а̀ман[1],
Ко̀га ке до̀диш на Ста̀мбол,
Ти мѐне а̀бер да сто̀риш!
– Нѐвесто ка̀леш[2] у̀бава,
Сто̀шчи си до̀йдоф от Ста̀мбол,
До̀несоф сі̀те мо̀мчина,
Жѐнети и нежѐнети,
Тво̀ето мо̀мче нѐ дойде.
Го̀лем ти ба̀кишш пра̀кяло –
До сто ѝ пет карагро̀щей
И ѐдна нѐмска ку̀фия[3].

– Кѝраджи, мла̀ди йбанджи,
Па̀рите свѐйки да му се,
Ку̀фия са̀ван да му йе.
Ко̀га си то̀ва нѐ дошло!
– Нѐвесто ка̀леш у̀бава,
Дѝгни си о̀чи, вѝди ме:
Яс сум ти тво̀ето мо̀мче!
Ако ме мѐне нѐ веруваш,
Нѐмаш ли нѝшан[4] на̀ гради,
На̀ гради ко̀о що̀рна̀ слива?

Слушана от Христо Троечанов от Прилеп.

[1] „Аман, аман" се повтаря след всеки стих. [2] К а̀ л е ш – черноока, тъмнокоса. [3] К у̀ ф и я – вид кърпа за глава.
[4] Н ѝ ш а н – белег.

22. В ДОЛНА ЗЕМЯ ИЗМРЕЛИ ДЕВЕТ БРАТЯ

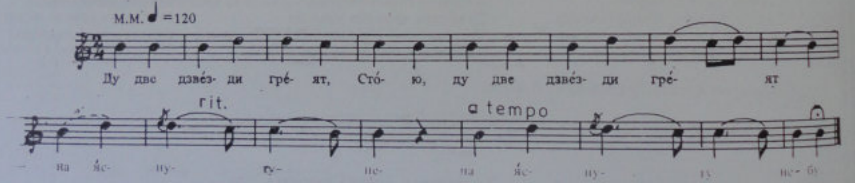

Ду две дзвѐзди грѐят, Сто̀ю,
Ду две дзвѐзди грѐят
На я̀снуту нѐбу (2).
Ни са̀ ду две дзвѐзди,
Ту̀ку са две дру̀жки.
Изотдо̀лу ѝдат,
За наго̀ре пѝтат,
За зѐмя си пла̀чат:
– Мѝла на̀ша зѐмя,
Мѝла Го̀рна зѐмя –
Ма̀лку либоро̀дна[1],
Но̀гу живуо̀дна[2]!
Пу̀ста До̀лна зѐмя,

Пу̀ста да̀ устане,
Пилѝн да убра̀сне –
Но̀гу либуро̀дна,
Ма̀лку живуо̀дна.
С дѐвит бра̀кя удо̀х,
Жѐтва да си жнѝям,
Сус идѐн се врѐнах –
И от бо̀лни лижи,
На зле – ки да у̀мре.
Ка̀ту ки си ѝдам
Кун[3] ста̀рата ма̀йка,
Кату ки ме пѝта:
„Ка̀м ти, Сто̀ю, ка̀м ти

Дѐвит мо̀лни бра̀кя?"
А яс ки ѝ рѐкам:
„Ма̀ле, ста̀ра ма̀ле,
Та̀м се угла̀вия[4],
Ма̀ле, уженѝя!"
Ка̀ту ки ме пѝта:
„Ка̀м ти, Сто̀ю, ка̀м ти
Ут сна̀и да̀руве?"
А яс ки ѝ рѐкам:
„Ма̀ле, ста̀ра ма̀ле,
Па̀кюве[5] са дъ̀ти,
Пѐкуве – гурѐщи –
Пу пакъ[6] ги скина̀(х) ме!"

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостинова, Петричко.

[1] Л и б у р о̀ д н а – хлебородна, плодородна. [2] Ж и в у о̀ д н а – здрава, животворна. [3] К у н – при.
[4] У г л а в и я – сгодиха. [5] П а̀ к ю в е – пътища. [6] П а к ъ – път.

23. ПОДУХНАЛ Е МОРСКИЯТ ВЕТЪР
(друс-друс[1])

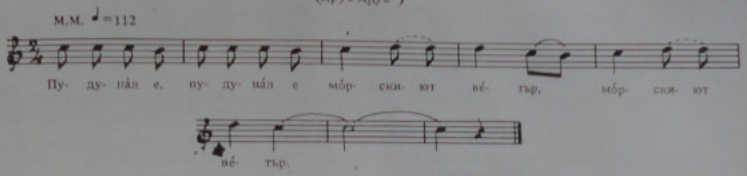

Пудуна̀л е, пудуна̀л е
Мо̀рскиют вѐтър, мо̀рскиют вѐтър[1]
Пу вѐтърут /2/ – тѐмна мъ̀гла, /2/
Пу мъ̀глата /2/ – сѝтна ро̀са, /2/

Пу ро̀сата /2/ – бу̀ен дождѐн, /2/
Пу до̀ждецут /2/ – бу̀йна сѐлба, /2/
Бу̀йна сѐдба, пърноклас'на, /2/

Слушана от Димитър Динев от Гевгели.

[1] Песента е хороводна и по начина, по който се играе, носи названието „друс-друс".

24. ПЕСЕНТА НА ОРАЧА

Ѐрач ѐра о[1] по̀льето,
Ора, ѐра и подпѐва:
– Подпома̀ бог, орачѝне,
Орачѝне, копачѝне!

Шчо ми ѐрач и подпѐваш?
Дали зѐвгар[2] силен ти е,
Ели нѝва плодовѝта,
Ели лю̀бна ранобу̀дна?

– И зѐвгаро сѝлен ми е,
И нѝвата плодовѝта,
И лю̀бна ми е ранобу̀дна!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] О – във. [2] З ѐ в г а р – чифт волове.

25. МЪРЗЕЛИВ СТОЯН И РАБОТНА СТОЙНА

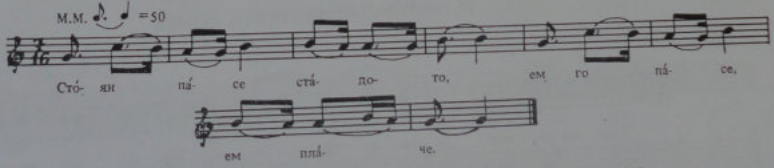

Сто̀ян па̀се ста̀дото,
Ем го па̀се, ем пла̀че;
Сто̀йна бѐли пла̀тното,
Ем го бѐли, ем пѐе.
– Сто̀йне, Сто̀йне у̀баво,

Дай ми, Сто̀йне, пла̀тното, /2/
Ке ти да̀дам ста̀дото! –
Сто̀йна па̀се ста̀дото,
Ем го па̀се, ем пѐе;
Сто̀ян бѐли пла̀тното,

Ем го бѐли, ем пла̀че,
Се про̀викна мла̀д Сто̀ян:
– Дай ми, Сто̀йне, ста̀дото,
Ке ти да̀дам пла̀тното,
Ке ме ка̀ра мѝйсторот!

Слушана от Ленчето Сазданова от Велес.

26. ЦВЕТА И ЛУДО-МЛАДО

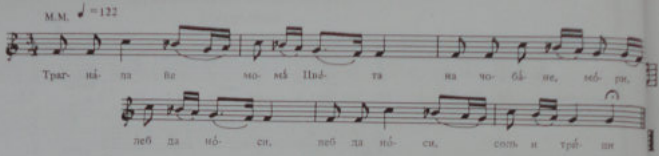

Трагна̀ла ѝе мома̀ Цвѐта
На чобѐне, мо̀ри[1], леб да но̀си,
Леб да но̀си, соль и тр̀ици,
Да пакъ̀рми сѝво ста̀до,
Сѝво ста̀до – ѝакли о̀вци.
На срѐщча ѝ тѐвен о̀блак,
По о̀блако – сѝтна роса̀,
По росѐта – лу̀до-мла̀до,
Та на Цвѐта прогово̀ри:
– Ойте тѐбе, мо̀ме Цвѐто,
Калѐ, Цвѐто, си трагна̀ла
В тава̀ врѐме дажовѝто,
Дажовѝто, каловѝто? –
А тѝя му отгова̀ре:
– Ой те тѐбе, лу̀до-мла̀до,
Трагна̀ла сам на чобѐне,
На чобѐне леб да но̀са,
Леб да но̀са, соль и тр̀ици
.....
(недовършена)

Слушана от Костадин Ушев и Костадин Кушлев от Банско.

[1] М о̀ р и – прибавя се в средата на втория стих на куплета.

27. ЗАБЛЕЯЛО РУДО АГНЕ

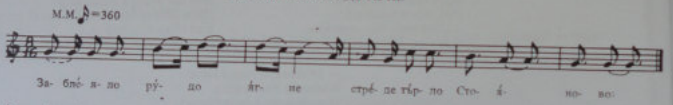

Заблѐяло ру̀до ѝгне
Стрѐле тѝрло[1] Сто̀яново:
– Ой, Сто̀яне, мла̀д сто̀пане,
Дури беше ти нѐженет,
Ме пѝсеше по го̀рите,
По го̀рите, ру̀дините.
Пѝсеф трѐва детѐлина,
Пиеф во̀да кладенчова.
Отка̀ко се ти о̀жени,
Сѐ ме пасиш край сѐлото,
Край село, во тѝрньето,
Пѝям во̀да от бѝрите,
Си изгореф джигѐрите. /2/

Слушана от Ленка Спиропетрева от Прилеп.

[1] Т ѝ р л о – кошара

28. ОЧАРОВАН ОТ ПЕСЕНТА НА ПТИЧКА

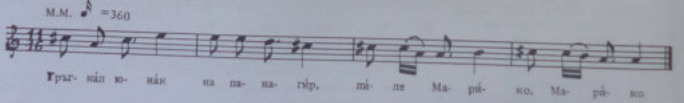

Тръгна̀л юна̀к на панагѝр,
Пѝле Марѝко, Марѝко,[1]
На панагѝр на селенѝр[2],
Мина̀л го̀ра, мѝнал вто̀ра,
На срѐща му трѐта го̀ра,
Трѐта го̀ра пѝле пее.
Сопрѐл юна̀к, той да слу̀ша.
Слушѝл два дни, слушѝл три дни
И под него конь продума̀:
– Айде, юна̀к, стѝга слу̀шай,
Мо̀йте ноѐе дрѝво ле са,
Мо̀йто срѝце ка̀мек ле е,
Мо̀йте о̀чи дѝвезди ли са?
Пѝле Марѝко, Марѝко!

Слушана от Елена Пеева Благоева от Якоруда.

[1] „Пиле Марико, Марико" се повтаря след всеки стих. [2] С е л е н ѝ р – разходка.

29. РОСИНА Е РОСЕН БРАЛА

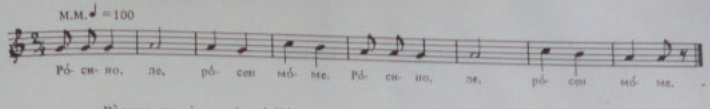

Ро̀сино, ле, ро̀сен мо̀ме! /2/.
Ро̀сина е ро̀сен[1] бра̀ла.
Ден го бра̀ла, два гина̀ла[2].
Та набра̀ла три това̀ра,
Три това̀ра дро̀бно бѝле,
Дро̀бно бѝле и ко̀рене.
Роса̀ я е заросѝла,
Па тръгна̀ла да си бѐга.

Побръка̀ла пакъ[3] за сѐло,
Пакъ за сѐло, друм на дру̀ми.
Идеѐла на овча̀ре,
Ку̀чета я залайли.
– Овча̀ре ле, бра̀ки да сте,
Кажѐте ми пакъ за сѐло,
Пакъ за сѐло, друм на дру̀ми,
Кѝтен дар къе ве дару̀вам. /2/

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] Ро̀сен – вид трева. [2] Гина̀ла – изгубила. [3] Пакъ – път.

30. МОМА РОСА РОСЕН БРАЛА
(вариант)

Мома̀ Ро̀са ро̀сен бра̀ла.
Ден го бра̀ла, два кѝтила.
Товарѝла три това̀ра,
Товарѝла, кинеса̀ла[1].
Ги погрешѝ па̀тишчата,
Па̀тишчата, дру̀мишчата.
Накачѝла у го̀рата,
Мрак падна̀ло, се стемнѝло.

Вѝде о̀гън во го̀рата,
Се запа̀ти и отѝде.
Там намѐри три овча̀ре,
Три овча̀ре, три бекѝре.
Роса им се мѝлно мо̀ли:
– Ей, овча̀ре, мили бра̀кя,
Пу̀шчете ме да нокъѐвам,
Да нокъѐвам, не вечѐрам! –

Пу̀шчиле я, вечера̀ле,
Вечера̀ле, нокъева̀ле.
Нокъева̀ла мо̀ма Ро̀са,
Нокъева̀ла, не заспа̀ла,
Цѐла нокъ ги е слуша̀ла:
Овча̀ре се разгова̀рат –
Кой кумо̀ви, кой свато̀ви,
Жѐлен[2] Пѐйо младожѐнец . . .

Слушана от Елена Пеева Благова от с. Якоруда.

[1] Кинеса̀ла – тръгнала. [2] Жѐлен – напет.

31. МОЛБА КЪМ ВЯТЪРА

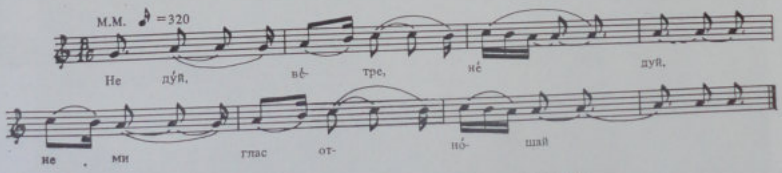

Нѐ дуй, вѐтре, нѐ дуй,
Не ми глас отно̀шай
Каа Ста̀ра пла̀нина:
Там си ѝмам бра̀тец,
Бра̀тец шилига̀рче[1],

Той къе да им каже
На мла̀ди овча̀ри:
Я си ѝмам сестрѝ
На нѝва ленѝва,
На дарак сонѝва,
На оро̀ троплѝва. /2/

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] Шилига̀рче – пасе шилета.

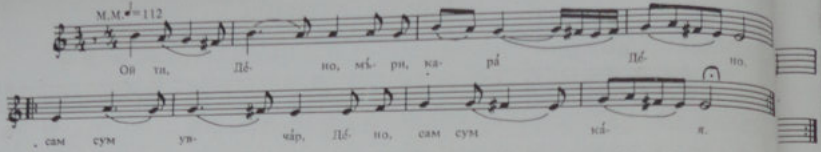

Ой ти, Дѐно, мъри, кара̀ Дѐно,
Сам сум увчар, Дѐно, сам сум кѐя[1]. /2/
Нѝгде зъра̀р[2], Дѐно, не сум чиѝл –
Ни уф тѝрско, Дѐно, ни кърско, /2/
Сѐмо едно̀ж, мъри, кара̀ Дѐно,
В кара̀вла̀шко, Дѐно, ра̀вно по̀ле: /2/
Ду три мо̀ми, Дѐно, лѐзе ко̀път,
Лѐзе ко̀път, Дѐно, ем гу плѐвът. /2/
Си изкъра̀х, Дѐно, мѐден кѝна̀л,
Си зъсвирѐх, Дѐно, си зъпѐях, /2/
Си удумѝх[3], Дѐно, сѝво ста̀до . . .
Гулѐм зъра̀р, Дѐно, си нъправѝх . . . /2/
Трѝста гро̀ша, Дѐно, мъ глобѝа,
Трѝста ста̀па[4], Дѐно, ми удрѝа. /2/

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] К ѐ я – кехая. [2] З ъ р а̀ р – щета, вреда, пакост. [3] У д у м и х – забравих, изпуснах. [4] С т а п – тояга, прът.

33. ПЕША КОПАЕ ЛОЗЕТО

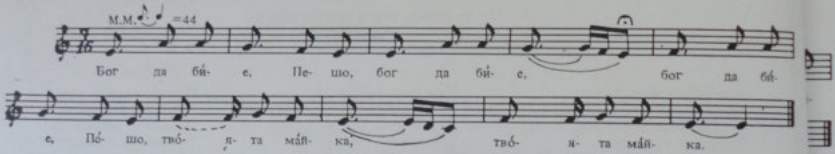

Бог да бѝе, Пѐшо, бог да бѝе,
Бог да бѝе, Пѐшо, тво̀йта ма̀йка [1]
Шо те пу̀ши, Пѐшо, на лѐзето,
На лѐзето, Пѐшо, на ко̀пайте.
Ми те фа̀ти, Пѐшо, горешѝпа,
Ми го фъ̀рли, Пѐшо, тѐжок пѝкел[2],
Па ми лѐгпа, Пѐшо, под сѐнката,
Под сѐнката, Пѐшо, оредо̀ва.

Слушана от Тома Гилев от с. Вишени, Костурско.

[1] От всеки стих се образува куплет с повтаряне на първите четири срички и на края с добавяне на втората част – както е посочено в горния образец. [2] Д ѝ к е л – тънокоп, копачка.

34. ТЕРЗИЯ ШИРОК ФЪСТАН ШИЕШЕ

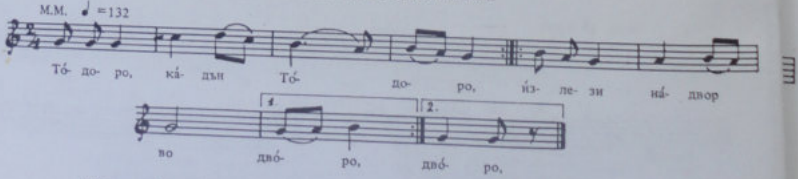

То̀доро, ка̀дън То̀доро, /2/
Йхтези на̀двор[1] во дво̀ро, /2/
Да вѝдиш чу̀до го̀лемо: /2/
Тѐмна ми ма̀гла на̀дналo, /2/
Нѝшчо се жѝво нѐ гтела, /2/
Сал ѐдно дърво ма̀слино, /2/
Ѝ това бѐше пу̀тено[2]. /2/
По̀д дърво сѐди тѐрзия, /2/
Шѝрок ми фъстан шѝеше. /2/
Ко̀лку се[3] дзвѐди на̀ небо,
То̀лку се ша̀рки на̀ него!

Слушана от Цветанка Бекярова Сеизова от Прилеп.

[1] П а̀ д в о р – вън. [2] Ц у̀ т е н о – цъфнало. [3] С е – са.

II ПРАЗНИЧНИ И ОБРЕДНИ ПЕСНИ

35. КОЛЕДАРСКИ ПЕСНИ

1
От с. Косинец, Костурско

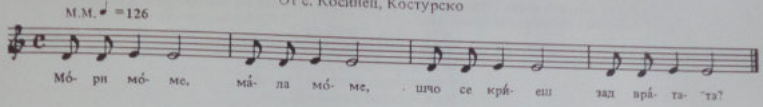

Мо̀ри мо̀ме, ма̀ла мо̀ме,
Шчо се крѝеш зад вра̀тата?
Ни̇̀е не сме чу̀жди лю̀ди,
Ту̀ку си сме колѐндари!
Колѐнда, бабо, Колѐнда! /2/

2
От Прилеп

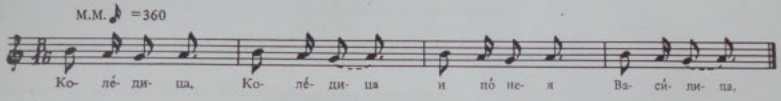

Колѐдица, Колѐдица
И по̀нея Васѝлица,
Г̀ица ми во го̀дина
Како цвѐке во гра̀дина!
Ко̀леде, бабо, Ко̀леде! /2/

/след даряването/

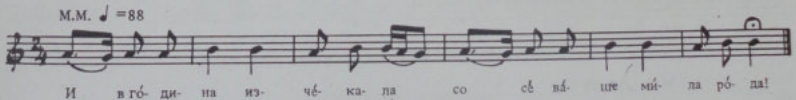

И в го̀дина изчѐкале
Со сѐ ва̀ша мѝла ро̀да!

3
От Скопие

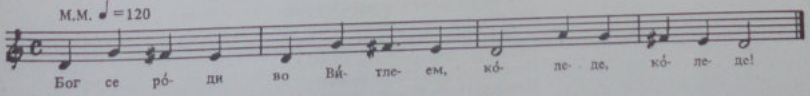

Бог се ро̀ди во Вѝтлеем,
Ко̀леде, Ко̀леде!
Ста̀ни ни̇̀не, госпо̀дине,
Ко̀леде, Ко̀леде!
Посрѐтни не, пода̀ри не!
Ко̀леде, Ко̀леде!

ПЕСНИ ЗА ВОДИЦИ

(Водичарски)

36. ЗАСПАЛ, ЗАДРЕМАЛ САМ СВЕТИ ЙОВАН[1]

Зàспал, зàдремал сам свѐти Йòван
Край синò море, на сȳви пѐсок.
Туе пòмина свѐта Нѐделя,
В рòши нòсеше стрѐбрено кòтле.

А во кòтлето – кърстена вòда,
Кърстена вòда, кърстен бòсилек,
Ми го пòшърка[2] – и се рàзбуди.
Ми изгòвори сам свѐти Йòван:

– Ей Бòг те ȳбил, свѐта Нѐделио!
А я шо си беф лѐпо зàспано,
Ȳше пò-лепо я сон си глѐдаф:
Ми е ѝзрасло ѐдино[3] дѝрво,
А на дѝрвото – вѐтки, пàрови[4],
А на пàрови – лѝсѝе лòпуви[5].
Се отвòрило синонò небо,
Нà него бѐше чѝста Прѐчиста,
Чѝста Прѐчиста с Рѝстоса в рòши.

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на „Болна лежала Кира Попова" (№ 593). [2] П ò щ ъ р к а – напръска. [3] Ѐ д и н о – неземно; стройно. [4] П à р о в и – големи клонки; в ѐ т к и – малки клонки. [5] Л ò п у в и – широки листа като чадър.

37. ВОЙОРДАН СЕ РАЗЛЕВАШЕ[1]

Вòйордан се разлѐваше
От рѝдови до брѐгови,
Пò него е бòжа мàйка:
– Ай тѝ тебе, Войòрдане,
Кърсти ми я мàла бòжа,
Мàла бòжа некърстена,
Некърстена три гòдини.

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на „Завиле се два облака" (№ 595).

38. НАДВЕЛА СЕ ЧЕСТА ГОРА НАД МОРЕ

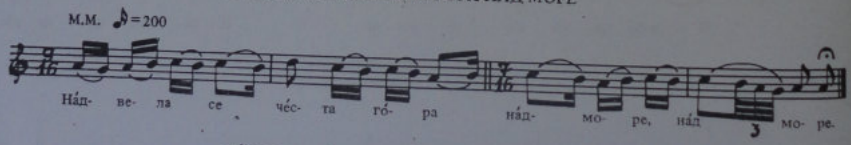

Нàдвела се чѐста гора нàд море, нàд море.[1]
Не мѝ била чѐста гòра нàд море,
Тук ми бѝле шестòкрили àнгели.
Им гòворит свѐта дѐва Мàрия:
– Лѐл слѐзите в зѐмни клѐди[2] кàмнени
Натòчите[3] две здрàвици вѝнени,
Позòвите свѐти Пѐтра лѐтнего,
Покàните свѐт Йòвана зѝмнего! . . . –
Се му вòйска свет Йòвану зàнгра, зàпея . . .[4]

Слушана от Ристана Аврамова от с. Папрадища, Велешко.

[1] Последната дума на всякой стих се повтаря. [2] К л ѐ д и – долният етаж на селска къща (маза). [3] Н а т ò ч и – те – налейте. [4] Пее се на Водици пред селото.

39. СТАМЯНИНЕ, ДОМАКИНЕ, ТИ ИДАТ МИЛИ ГОСТИ

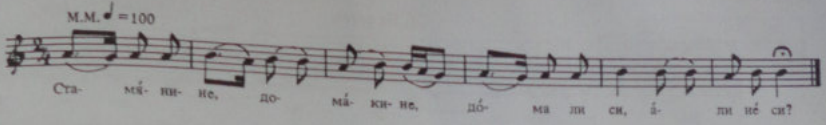

Стамѝнине, домàкине,
Дòма ли си, àли нѐ си?
Ако спѝеш, разбу̀ди се,
Ако пѝеш, весѐли се:
Ти ѝдат мѝли гòсти,
Мѝли гòсти – водѝчари!
Имà мàйка мѝла сѝна,
Мѝла сѝна Костàдина;
Го промени во свѝлено,
Во свѝлено, копрѝнено,
Му ѐпаша свѝден пòяс,
Му ѐакачи стрѐбен дѝвит[1]
И вò него пàун-пѐро,
И го пу̀шчи на мàнастир
Да му ѐучи бѐла кнѝга,
Бѐла кнѝга, пѐрно пѝсмо.
Ми го пу̀шчи за три гòдини,
Се нàучи за три мѐсеци.

Слушана от момичета в Прилеп на Водици.

[1] Дѝвит – прибор за писане.

40. ВЕСЕЛИ ГОСТИ ВЕСЕЛ АБЕР ДОНЕСЛЕ

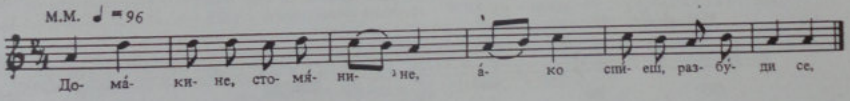

Домàкине, стомѝнине[1],
Ако спѝеш, разбу̀ди се,
Ако пѝеш, весѐли се!
Вѐсели ти гòсти дòшле
Отòзгора[2], от плàнина,
Вѐсел àбер[3] ти дòнесле
От твòето бѐло стàдо:
Сѝте òвци с'изѐгниле
Со ѐгнина калѐшати,
Сѝте кòзи с'изкòзиле
Со ѐрина брну̀шати[4],
Кобѝлите с'изжрѐбиле
Со жрѐбиня патòшати[5],
Весѐли се, домàкине![6]

Слушана от Славка Стефанова и Биляна Недева от с. Мраморец, Охридско.

[1] Стомѝнине – станепине. [2] Отòзгора – отгоре. [3] Àбер – хабер, известие. [4] Брну̀шати – брадати. [5] Патòшати – с бяло на копитата. [6] Песента се пее на Водици, макар и по съдържание да прилича на коледните.

41. ЛАЗАРЕ – ПАЗАРЕ

1. На ерген

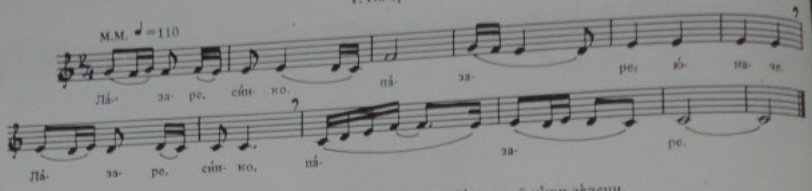

Ла̀заре, сѝнко, па̀заре, ю̀наче[1],
Ла̀заре, сѝнко, па̀заре!
Ѝвни си ко̀йна до̀рия,
Прѐшетай ра̀мни ча̀ири,

Ра̀згледай нѝви зѐлени,
Да̀ли е пло̀дна го̀дина,
Бѐрикет да го со̀бериш,
А̀мбари жѝто да по̀лниш! . . .

И на Вѐликден со здра̀вѝе,
И на Гю̀ргьовден со здра̀вѝе!
За̀ мноо/2/ го̀дини! /2/

2. На девойка

Ла̀заре, кѐрко, па̀заре, дѐвойко,
Ла̀заре, кѐрко, па̀заре!
Ѝзлези, кѐрко, на̀ чардак,
Слѐзи си до̀лу о̀т чардак,
Ѝзмети ра̀мни дво̀рои,

Стро̀йнии ке ми ти до̀йдат,
Ти бъ̀рго ке се о̀женѝш! . . .
И на Вѐликден со здра̀вѝе,
И на Гюргьовден со здравѝе!
За̀ мноо/2/ го̀дини! /2/

Слушана от лазарките в Прилеп.

[1] Към всеки стих се прибавя „юначе" или съответно „девойко" и се образува куплет.

42. В МАНУВИ СА ГОСТѝЕ ДУШЛѝ[1]

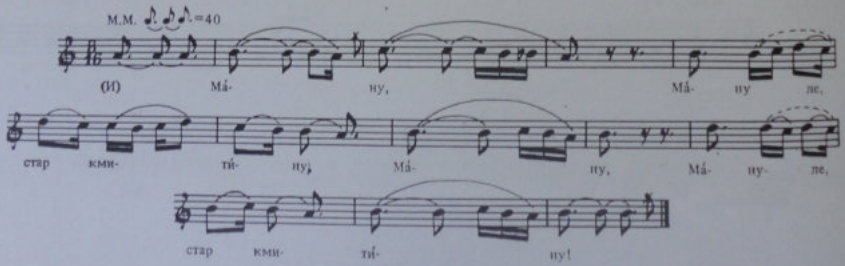

Ма̀ну ле, Ма̀ну, стар кмитѝну! /2/
В Ма̀нуви са гостѝе душлѝ – /2/
Двѐста ба̀на[2], трѝста кра̀ля – /2/
И на Ма̀ну гуво̀реа: /2/
– Бре блага̀тук[3] с тиа сѝан – /2/
Дѐка о̀дат – вѐтир ду̀е. /2/
Ка̀ту врѐват[4] – бѝсер лѝе[5]! /2/

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко.

[1] Песента се пее на Лазаровден на кмета. [2] Ба̀на – владетелска титла. [3] Блага̀тук – блажен, блазе ти.
[4] Врѐват – приказват. [5] Лѝе – лее се, излива се.

43. ИМАЛА МАЙКА СИН ПИТИМИЯ

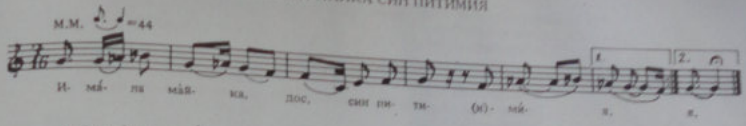

Има̀ла ма̀йка , дос[1], син питимѝя[2],
Син питимѝя, син каймитлѝя[3],
Та гу пратѝла поп да се ѝче,

Поп да се ѝче, по̀пче граматѝче.
Та гу пратѝла за три годѝни,
Он се наѝчи за три мѐсеца.

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко.

[1] Д о с – възклицание; поставя се в средата на всеки стих. [2] П и т и м ѝ я – единствен. [3] К а ѝ м и т л ѝ я – гъвен, гнезен.

44. МАРКО И ДИМНА ГОРА

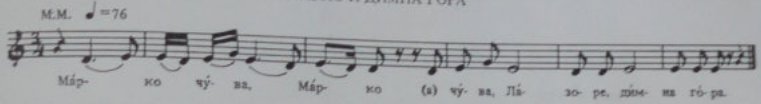

Ма̀рко чу̀ва, Ма̀рко чу̀ва, Ла̀зоре, дѝмна го̀ра,
Сѐка вѐчер[1], Ла̀зоре[2], све одѐше,
Ѐна вѐчер не отѝшъл.
На̀йде го̀ра искъ̀ршѐна
И лѝстята повена̀ти.
„Шчо си, го̀ро, повена̀ла
И лѝстята окапа̀ни?"
– Де помѝна та̀я ку̀чка,
Та̀я ку̀чка самовѝла,

Шчо носѐше на гу̀шата
Три сѝнджири мамудѝи[3].
Пѐрвйо сѝнджир, шчо одѐше,
При чу̀пите[4] пъртенва̀ни[5],
Пъртенва̀ни и незвѐни[6];
Вто̀рйо сѝнджир, шчо одѐше,
При дѐчките[7] некърстѐни;
Трѐтйо сѝнджир, шчо одѐше,
При ста̀рците некомка̀ни[8].

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец – Костурско – Корещата.

[1] Първата половина на всеки следващ стих се повтаря (вж. текста под мелодията). [2] Л а̀ з о р е – поставя се в средата на всеки стих. [3] М а м у д ѝ и – стари турски жълтици. [4] Ч у̀ п и – моми. [5] П ъ р т е н в а̀ н и – стоени. [6] Н е з в ѐ н и – невзети (неомъжени). [7] Д ѐ ч к и – дечица. [8] Н е к о м к а̀ н и – непричестени.

45. ИМАЛА МАЙКА СИЛЕН КОСТАДИН

Има̀ла ма̀йка, о Ла̀зоре,
Сѝлен Коста̀дин,
Ми го пушчѝла, о Ла̀зоре,
По̀п да се у̀чи,
По̀п да се у̀чи, о Ла̀зоре,
По̀п и грама̀тник[1],
Та го пушчѝла, о Ла̀зоре,

За три годѝни,
Той се на̀учи, о Ла̀зоре,
За три месѐци,
И му пушчѝло, о Ла̀зоре,
На тѐмен[2] та̀тко
И тѐмта ма̀йка, о Ла̀зоре:
– Да ми ку̀пите, о Ла̀зоре,

Комкалнѝщата[3],
Комкалнѝщата, о Ла̀зоре,
Темялнѝщата[4],
За да си дойда, о Ла̀зоре,
Да си 'и ко̀мкам[5]
Ста̀рите ста̀рци, о Ла̀зоре,
Ма̀лките дѐчки[6].

Слушана от Калиопа Василева Попова от с. Дреновени, Костурско – Корещата.

[1] Г р а м а̀ т н и к – учен човек. [2] Т ѐ м е н – тъхен. [3] К о м к а л н ѝ щ а – потир, чаша за причестяване. [4] Т е м я л н ѝ щ а – кандилници. [5] К о̀ м к а м – причествам. [6] Д ѐ ч к и – дечица.

46. ЛАЗАРСКИ ПЕСНИ ОТ КАЙЛЯРСКО

Четири-пет дена преди Лазаровден[1]

1

Ѝ го Лаѐзар на пàзар
Дек си кове мѐските[2],
Да товаре бел бѝсер,
Да 'и дàрва лазàрките:
Сѐкоя мòма и нѝза,
На Маслѝнка не стѝгна,
Вѝкна Маслѝнка да плàче:
– Ой лѐле, лѐле, до бòга,

Кък ке си òдам дур дòма,
Кък ке му кàжам на мàйка,
На мàйка и на тàтко ми!
– Мѐлчи, Маслѝнке, не плàчи,
Ѝтре е свѐта недѐля,
Пòпут ки дòйде у пàска,
Той ки ни дàде босѝлок,
Ний ки му дàйме марга̀рет.

[1] Мелодията е като на песен № 5 („Снешча свете . . .“). [2] м ѐ с к и – катъри.

В петъка сутринта, един ден преди Лазаровден

2.

Песен на най-подранилата лазарка на чешмата

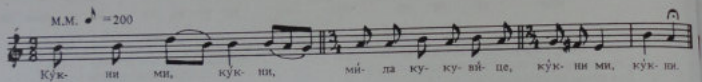

Ку̀кни ми, ку̀кни,
Мѝла кукувѝце,
Ку̀кни ми, ку̀кни,
Да разбѝеш[1] лазàрки,
Ку̀кни ми, ку̀кни.

[1] Д а р а з б ѝ е ш – да поставиш в тежко положение. И в други места в Македония има поверие, че хората трябва да се пазят да стават късно, защото ще ги „разбие“ кукувицата, т.е. няма да им върви през деня.

3.

Лазарките тръгват да лазаруват и по пътя пеят:

Първи вариант

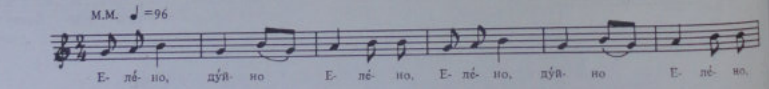

Втори вариант

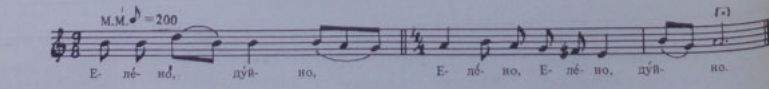

Елѐно, дȕйно[1] Елѐно, /2/[2]
Не кàчи пѐро[3] висòко, /2/
Дòста си сàма висòка – /2/

На Сòлун сѐнка държѐше, /2/
На солȕнските ливàди. /2/
Тàмо злàтари силѐя, /2/

На Лѐна фȕстан кроѐя,
На Тàна[4] пàфти лиѐя,
На Йна гàйтан ковѐя. /2/

[1] Д ȕ й н о – хубава. [2] Повторението е за първи вариант. [3] При втори вариант се повтаря първата част на стиха.
[4] Обикновено се поставят имената на членовете на семейството, при което се лазарува.

4.

Лазарките влизат в двора на някой дом. По желание на домакините пеят различни песни за всеки член на семейството и играят хоро.

На момък[1]

– Òре[2] лȕдо, òре млàдо,
Жинѐто си ѝли нѐ си?
Ако нѐ си – ожѐни се
На вàя[3] злàтна ифтинѝя:
Кȕло[4] жѝто – за пѐт пàри,
Рòйно вѝно – за трѝ пàри,
Рòм-ракѝя – за две пàри. /2/

[1] Мелодията е като на песен № 9 („Мор нивесто"). [2] Òре – мари, хей. [3] Вàя – тази. [4] Кȕло – 25 оки.

5.

На мома

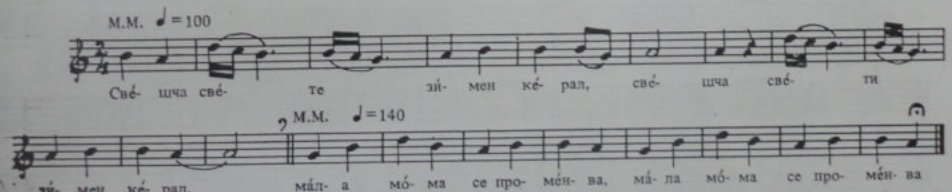

Свѐшча свѐте зѝмен кѐрал[1], /2/
Мàла мòма са промѐнва[2], /2/
Са промѐнва, са нарѐдва. /2/
Стòе лȕдо ем я глѐда. /2/
– Кък да чѝнам, кък да стòрам?
Дàли лѝце да м' цилѝвам?
Цилѝвàйне – пометвàйне[3]! /2/

[1] Кѐрал – килер, кухня. [2] Промѐнва – облича се. [3] Пометвàйне – спомен, помнене.

Вариант на същата песен

Мòма шàре шàрен йòдър
По тимнѝна, без бурѝна,
На лѐтната мисечѝна.
Стòе лȕдо да я глѐда,
Ем я глѐда, ем са ȕме[1]:
– Кък да чѝнам, кък да стòрам?
Дàли йòдър да му скършам -
Ѝли лѝце да м' цилѝвам?
Йòдъру ѐ до плàнина, /2/
Цилѝвàйне – пометвàйне. /2/

На момък, който е в чужбина[1]

Пòшъл лу̀до на чужджѝна,
На чужджѝна, чу̀жда зѐмя,
Да си щѐта гòре-дòлу,
Да си търсе бѐла книга,

Да си пѝше сѝтно пѝсмо,
Да му пу̀шче на ма̀йка му,
На ма̀йка му, на та̀тко му. /2/
Кòга ма̀йка дошикваше[2],

Чѐша[3] сълзи наронва̀ше;
Сѝрма[4] рѝза натопва̀ше
И на гърди изсушва̀ше.

[1] Мелодията е като на песен № 5 („Свещица свете . . .“). [2] Д о ш и к в а̀ ш е – спомняше. [3] Ч ѐ ш а – чаша.
[4] С ѝ р м а – сърма.

7.

На невяста[1]

Шò ти са сѐмне[2], мла̀да нивѐсто? /2/
Мòмче е бла̀го, бла̀го ябълко,
Кòлко е бла̀го, тòлко е гòрко –

Да го разсѐчиш фѝлька по фѝлька[3],
Да го разда̀иш пу твòйте дру̀жки,
Пу твòйте дру̀жки, дру̀жки[4] – друга̀рки. /2/

[1] Мелодията е като на песен № 8 („Имала майка . . .“). [2] С ѐ м и е – струва. [3] Ф ѝ л ь к а – филийка. [4] При повторението подчертаната дума се изпуска.

8.

На учен момък

Първи вариант

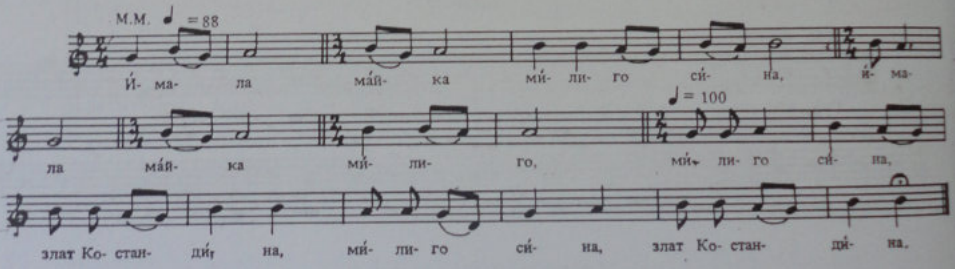

Втори вариант

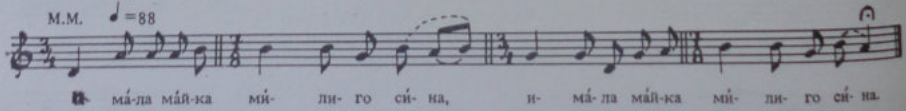

Ѝмала ма̀йка мѝлиго сѝна, /2/[5]
Мѝлиго сѝна – зла̀т Костандѝна,
Да го пушчѝла[1] на манастѝру,
На манастѝру – на Свѐта гòра,
На Свѐта гòра поп да се уче,
Поп да се уче – поп граматѝче[2],
Òна го пу̀шчи за три годѝни,

Той са на̀учи за три мисѐци,
Я го де дòшъл под ма̀ли вра̀тки,
Под ма̀ли вра̀тки, под жълти ду̀йни[3]:
– Извай ми, ма̀йко, тѐмен[4] и òгън
Да си подка̀дам мѝлна ми цѝрква,
Мѝлна ми цѝрква, зла̀тно вангѐле,
Зла̀тно вангѐле вилигдѐнско. /2/

[1] П у ш ч ѝ л а – изпратила, пуснала. [2] Г р а м а т ѝ ч е – учен. [3] Д у̀ й н и – дюли. [4] Т ѐ м е н – тамян.
[5] Повторенията са за втори вариант.

9.

На невяста без дете

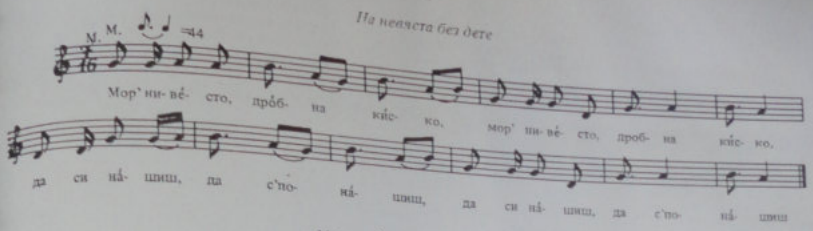

– Мор нивѐсто, дрòбна кѝско[1], /2/
Да си нàшиш, да с' понàшиш[2], /2/
Да си стѐчиш[3] мъжко дѐте,
Къ̀то квачка со пѝлѝчка,
Къ̀то ѐрал[4] височѝна. /2/

[1] К ѝ с к а – китка. [2] Н а̀ ш и ш, п о н а̀ ш и ш – търсиш. Това бил стар израз, останал в песните, сега се казвало „да си шумкаш". [3] С т ѐ ч и ш – родиш, епобиеш. [4] Ѐ р а л – орел.

10.

На малко момиче

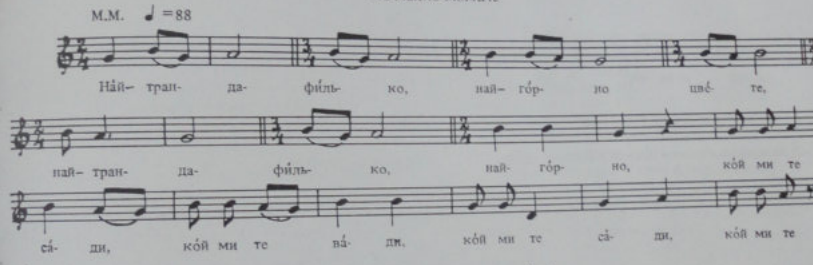

– Най-трандафѝлько, най-гòрно[1] цвѐте.
Кòй ми те сàди, кòй ми те вàди[2]?
– Пѐтра[3] ме сàди, Пѐтра ме вàди
Со тѝе пѐйни тòкми[4] ръчѝчки,
Тòкми ръчѝчки, дрòбни му пръ̀ста.
Нѐйни му нòфта[5] ръ̀йджа[6] фатѝле,
Нѐйни му òчи сенка фатѝле.

[1] Н а й - г ò р н о – най-хубаво, на най-висока степен на красота. [2] В à д и – полива. [3] Име на момичето, за което се пее песента. [4] Т ò к м и – пълнички. [5] Н ò ф т а – нокти. [6] Р ъ̀ й д ж а – ръжда, кал.

11.

На малко момченце[1]

Бѐло лòзе нарàнджа[2],
Кой сидѐше пред нѐго?
Млàди Кѝрчо[3] сидѐше,
Чѐша ръ̀ка държѐще
Пѝлна, рàмна дзвòйци,
Благосòве[4] юнàци,
Да порàстат голѐми
Кòлко ѐур[5] планѝна,
Кòлко трѝска сред мòре. /2/

[1] Мелодията е като песен № 9 („Свещица свете . . ."). [2] Н а р à н д ж а – с цвят на нар. [3] Името на момченето, за което се пее. Д з в о я ц ѝ – непозната стара дума. [4] Б л а г о с ò в е – благославя. [5] Ѐ у р – явор.

12.

На пеленаче[1]

Малечкàво, да[2] юбàно,
Злàта[3] кàпа си носѐше.
Кòга слънце грѐйно,
Кàпата му лъщѐше.

Кòга вѐтер дувѐше,
Кàпата му джвинджѐше[4];
Кòга рòса росѐше.
Кàпата му тъмнѐше.

[1] Мелодията е като на песен 9 („Мор невесто . . .“). [2] Да – отгоре на туй. [3] З л à т а – златна. [4] Д ж и н д ж ѐ ш е – разнасяше.

13.

На орач[1]

Дѐвен Пѐйо нѝва йòра,
Нѝва йòра, пѐсна пѐе,
Пѐсна пѐе гласовѝта,

Гласовѝта, жаловѝта,
И на бòга глас[2] му дòшло,
И на бòга жал му дòшло.

[1] Мелодията е като на песен № 5 („Свещта свете . . .“). 2 [2] Г л а с – известие.

В събота – на самия Лазаровден

Сутрѝнта, като тръгват да лазарували, лазарките пеят по пътя:

14.

Тъ̀рно ле, Тъ̀рно бисѐрна[1],
Не рàно рàнвай за вòда:
На рано рàнват момчѝна,

Да не те фàтат за рѝка,
Да не ти скъ̀ршат бу̀рмата[2],
Бу̀рмата – триста грошòви.

[1] Мелодията е като на песен № 3 („Елено дуйно . . .“). [2] Б ỳ р м а т а – пръстен.

15.

Бре ю̀руш, ю̀руш, юр[1], Юсман àга[2],
Се дѐка одиш, се зу̀лум[3] прàиш;
Дома си гредиш[4], кадъ̀ни пѐчиш.

[1] Ю р у ш – ти чай; напред; атака. [2] Мелодията е като на песен № 19 („Юрви се юрви . . .“). [3] З ỳ л у м – насилие, безчинство. [4] Г р ѐ д и ш – вървиш.

16.

Димàнин тàтко цѝрква правѐше[1],
Сàма Димàна кал му носѐше,
Кал му носѐше, кал и камѐйна,
Кал и камѐйна, вар и плитàри[2].

[1] Мелодията е като на песен № 19 („Юрви се, юрви . . .“). [2] П л и т à р и – кирпич.

17.

Влизат в двора на някой дом и викат в речитатив:

Чий са вѝя[1] дворòви,
Що се тòлкоз митѐни?

[1] Вия – тези.

18.

След това пеят същите песни както в петък и подир свършване на песните и хорото, събрани в група, пеят:

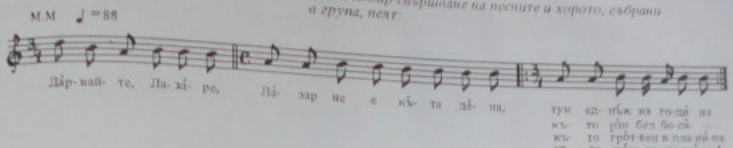

Дарвайте, Лазаре,
Лазар не е къта[1] дена,
Тук еднъж на година,

Който рабел босилюк,
Който гротвец[2] в планина,
Който шикла[3] на шума.

1 Къта – всеки. 2 Гротвец – иглика. 3 Шикла – шикалка.

В неделя – на Връбница

19.

Лазарките отиват сутринта на черква и по пътя пеят:

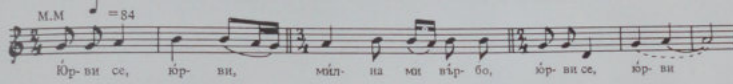

Юрви[1] се, юрви, мина ми върбо,
Да ти изкажам мойти ялови[2],
Мойти ялови, мойти дердови[3],
Ми су притигнала[4] от свекур, свикърва,

Свекур, свикърва и яд-ятърва,
Яд-ятърва и гюлюм[5] зодва;
Свекур кундурджия – яска[6] чейди[7] немам.
Момче тиризи – яска фустан немам.

1 Юрви – наведи се. В момента се раздава върбово клонче. 2 Ялови – ядове. 3 Дердови – ядове.
4 Притигнала – претеглила. 5 Гюлюм – мила. 6 Яска – из. 7 Чейди – чехли, обувки.

20.

В черковния двор лазарките играят хоро и пеят следващите три песни:

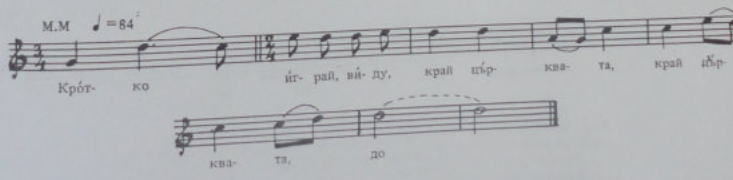

Кротко йграй, виду[1], край църквата,
Край църквата, до[2]!
Край църквата, виду, Андония[3],
Андония и София,
Тамо седат стари старци,

Стари старци зан[4] гърбавци,
Не му праши бели бради,
На бабите бели дарпии[5],
На юнаци мор фисови,
На диводйки алшамии[6].

1 Виду – дума без значение в стиха, поставя се за допълнение в средата на всеки стих. 2 Вторият стих на всеки куплет се образува от повторението на втората половина на първия стих, като се добави думичката „до", без да има значение в песента, освен като допълнение на броя на сричките, необходими за мелодията. 3 Андония – Св.Антоний.
4 Зан – и. 5 Дарпии – кърпа за глава. 6 Алшамия – червена кърпа за глава.

21.

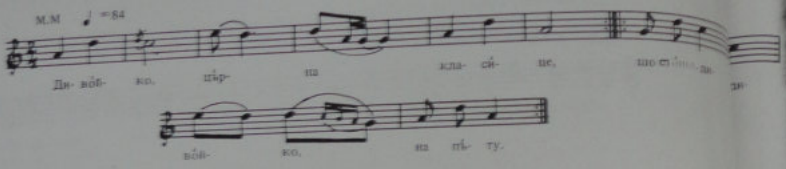

Дивойко, пърна класиие[1],
Що стоиш, дивойко, на пъту,
На пъту и на два друма,
Дека вървят пътниците,
Дека вървят карваните?
Никой „Помабог"[2] не каза.
Едно малечко карванче –

Тоя „Помабог" му каза,
– Дал ти бог добро, юначе.
– Що стоиш, дивойко, на пъту,
На пъту и на два друма?
– Пърстен ми падна бел Дунав.
– Фърли, дивойко, скалите[3].
Да влезам да го извадам –

Фърли дивойка скалите,
Влезе юначе бел Дунав,
Дръпна дивойка скалите,
– Немой, дивойко, кайдисай,
Дек съм едночко на майка!

[1] Класиица – клас. [2] Помабог – помага бог, добър ден. [3] Скали – стъпби.

22.

Последна песен на лазарките – край на лазаруването

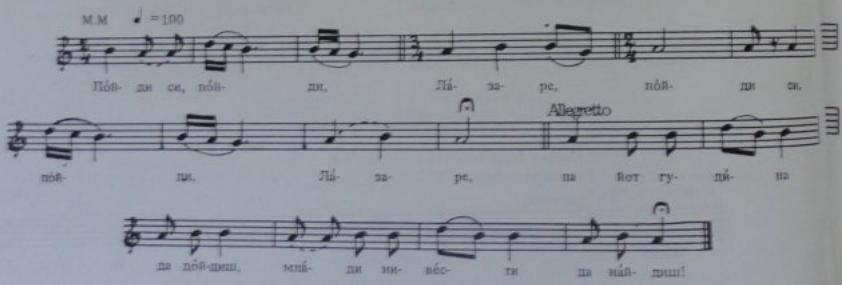

Пойди си, пойди, Лазаре,
Пайот година да дойдиш,
Млади нивести да найдиш!
Пак сътй[1] дружоки да найдиш,
Ер[2] коя ке са омъже,
Пърна змия ки я изеде,
На бунишче ки седе,
Со нога люлка ки люля,
На дете капа ки реде.

Хорото се разтурва. Всички се разотиват.

Песните и поясненията са слушани от баба Шана Динова, 69-годишна, от с. Дебрец, Кайлярско.

[1] Сътй – всички. [2] Ер – защото.

47. ЛАЗАРСКИ ПЕСНИ ОТ СЯРСКО

1.

На момък

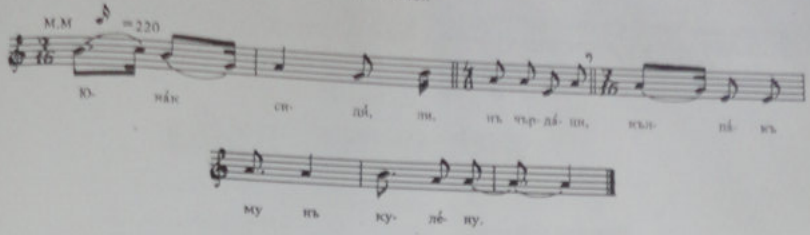

Юна̀к сидѝ, ли, нъ чърдѐци,
Кълпа̀къ му нъ кульѐну,
Дрѐбну цвѐтѝнъ, ли, уредѐну:
Сѝня, дрѐбнъ тъеменю̀гъ
И мо̀равъ, ли, пѐренюгъ[1],
Ут лѐ до̀дѝнъ дрѐбен Ла̀зар,
Тъ му зъпѐ, ли, и зъигра̀:

– Ой, юна̀че, лу̀ду-мла̀ду,
Къ̀ту сидиш, ли, нъ чърдѐци,
По̀гледъй си дрѐбен Ла̀зар,
Избери си, ли, малкъ мо̀мъ,
Нъ тьеб дъ йъ пѐрву лю̀бѝнъ,
Нъ ма̀йкъ ти, ли, о̀дменѝнъ,
Нъ ма̀йкъ ти одменѝнъ!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Пѐренюгъ – перуника.

2.

На мома

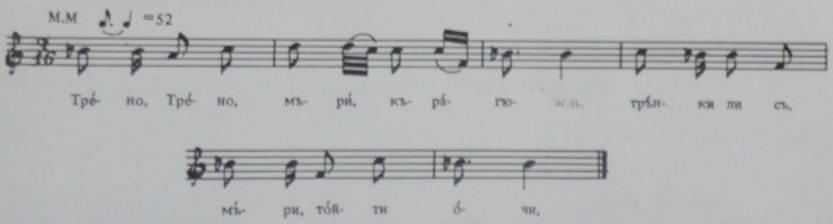

– Трѐно, Трѐно, мърѝ[1], къра̀гюзель,
Грънки ли съ то̀йти о̀чи,
Гъ мѝъ ти мен то̀лку упѝ?
Два дньъ, три дньъ тюн хо̀дя
Се[2] нидѐля сѐрсем[3] лѐжъ;

Конь си ка̀рьм, пеша̀ хо̀дя,
Леб си но̀ся, гладьен хо̀дя,
Одъ га̀зя, жѐден хо̀дя!
Видех плѐмня зъпа̀лень,
Яз йъ сто̀рих, ди[4] йъ църкви,

Извлѝх ка̀пъ дъ съ кръстѝнъ!
Гледъхъ мѝъ сѐлянету,
Гледъхъ мѝъ, смеяхъ съ! /2/

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] „Мъри", поставя се в средата на всеки стих. [2] Се – цяла. [3] Сѐрсем – /в случай/ унесен, объркан. [4] Ди – [illegible]

48. ЛАЗАРСКИ ПЕСНИ ОТ КУКУШ[1]

1.

На ергенин с дюкян

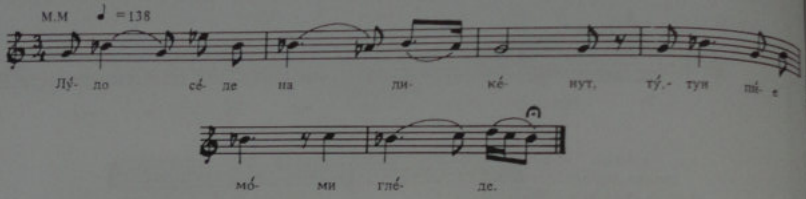

Лудо седе на дикенут,
Тютун пие, моми гледе.
Майка му го често вика:
– Еда, сино, да вичерме!
Вичера съм ти зготвила,
Съм пуспала дъ си легнеш. –

– Мори мале, стара мале,
Вичер(а) та пилин горче,
Пустелта огин горе,
Дильми нема малка мома
Дъ ми зготве дъ вичерам,
Дъ пустеле дъ си легнум!

[1] *Слушани от Вера Кандиларова от Кукуш.*

2.

На ергенин – земеделец[1]

Лудо иде, ли, ут гурата,
В ръци носе ду две китки,
Ду две китки, ли, тиминушки.
Насреща му малка мома,
Що му вели, ли, ем гуворе:
– Е бре лудо, лудо-младо,
Дай едната, ли, китка на мен! –

– Мори моме, малка моме,
Китка давум, ли, мома зимум!
– Е бре, лудо, лудо-младо,
Китката е, ли, ду пъдница.
А най-многу ду кинджя[2],
Момъта е, ли, ду жив живот,
Ду жив живот, ду век веков.

[1] Мелодията е както на песен № 1 („На ерген . . .") [2] К и н д ж я – късно вечер.

3.

На ергенин, обичащ конете

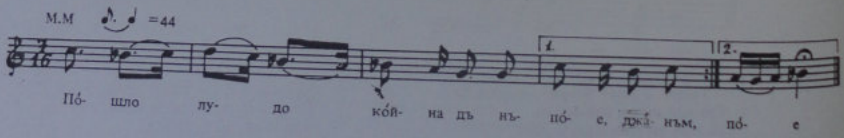

Пошло лудо койна дъ нъпое, джанъм,[1]
Пошло лудо койна дъ нъпое,
Койна дъ нъпое ут новите чешми,
Ут новите чешми, нови ем шърени.
Там си найде мома, малка мома,
Дека спие под белата лоза.
Скинал листо ут белата лоза,

Нътупил гу ут студента вода,
Нъпръска а пу белото лице,
И нъ съ е мома ръзбудила.
Искара й гирдан ут гърлото,
Пак нъ съ е мома ръзбудила,
Цилуна а пу белото лице,
Тугай съ е мома ръзбудила.

[1] След всеки първи стих на куплета се прибавя „джанъм", след което стихът се повтаря без него и образува куплет.

4.

За стар човек, който има син за женене

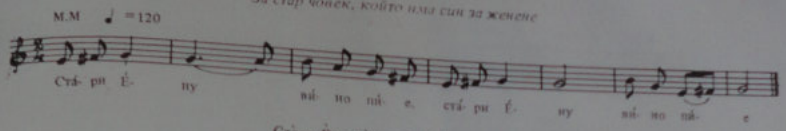

Стàри Ѐно вѝно пѝе /2/[1]
Нъ синòт му чèша дàве.
– Нѐйкюм, тѐйко, чèша вѝно,
Тỳку сàкум мàлка мòма
Применѐна, нарѝдѐна,
Кàту кѝтка нъкитѐна,
Кàту рòса нъруѐна.

[1] Всеки стих се повтаря и с това образува куплет.

5.

На ергенин

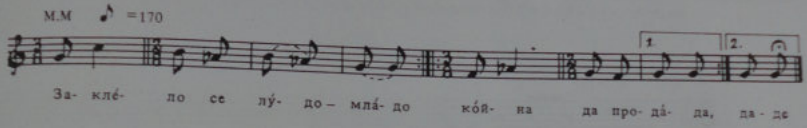

Заклѐло се лỳдо-млàдо /2/
Кòйна дъ прулàде, /2/
Кòйна дъ прулàде, лудо
Мòма дъ уткỳпе.
Дучỳла гу мòма
Ут мàли грѝдини:

– Не прудàвай, лỳдо млàдо,
Тàя бърза кòйна!
Аку съм ти късмѐт, лудо,
Сàма ки ти дòйдум,
На двор ки ти прỳсум[2] лудо.

Къту àребица,
В къщи ки ти чỳкум лудо,
Къту гълъбица. /4/

[1] Всеки стих се повтаря, като от всеки два стиха се образува куплет. [2] П р ỳ с у м – припкам.

6.

За годеница

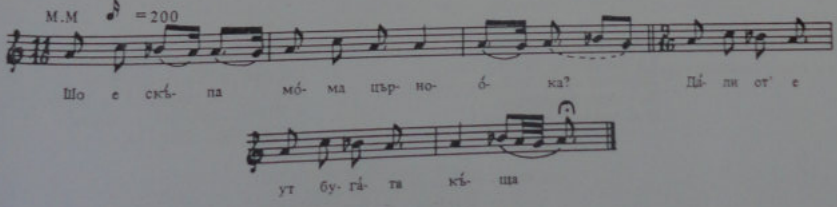

Шо е скъпа мòма църноòка?
Дàли òт'е ут бугàта къща,
Или от е ут мнузѝна брàтя?
Нѝкак мòме не се излъжỳве.
Излъжа а едно лудо-млàдо
Зъ един грош, хайде, бѐло грòзде
И з'една шѐпа, хайде, либлибѝя.

7.

За онія, които се искат, а не могат да се вземат

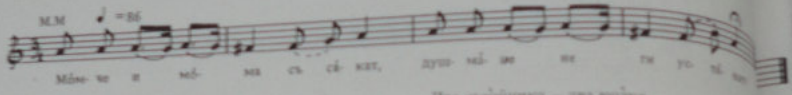

Мо̀мче и мо̀ма съ сѐкат,
Душма̀не не ги устѐват:
Душма̀ни майка не а дàве,
Душма̀ни тѐйко не а тѐксе[1].
– Пуши, лудо, два стро̀йника[2],

Два стро̀йника – два юнàка,
Бѐльким мàйка ки мъ дàде,
Бѐльким тѐйко ки мъ тѐксе,
Ак'мъ мàйка не дàде,
Ак'мъ тѐйко не тѐксе,

Ес ки съ, лу̀до, убѐсум
На цъ̀рню дъ̀рво цъ̀рнѝца,
Спрути[3] вашита въртѝца![4] /2/

[1] Тѐксе – обещава. [2] Стро̀йници – годеници. [3] Спру̀ти – срещу. [4] Въртѝца – прозорец.

8.

За мома

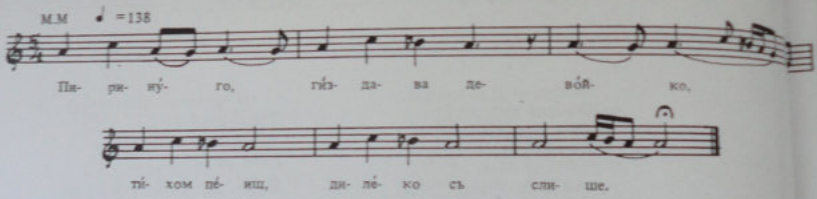

– Пирину̀го[1], гѝздава диво̀йко,
Тѝхом пѐиш, дилѐко съ слише[2].
Чул тъ уфчàр през дѐвет пъ̀тнини,

Уставѝл си тъ̀рло[3] негра̀дѐно,
Уф тъ̀рлото ста̀ло небро̀ѐно,
Сред ста̀лото мтѐко немирѐно.

[1] Пирину̀га – пеперуда; див мак. [2] Слише – чува. [3] Тъ̀рло – кошара.

9.

За нещастно влюбени[1]

Лу̀до си ко̀йня сѐдлише,
Уф диво̀йкини ра̀мни дво̀ри, –
Диво̀йка му му ко̀йнь държѐше
Зъ у̀здите пузлатени
И зъ зингѝни[2] кулайлѝни[3].

Ем му ко̀йня дъ̀ржише,
Ем дро̀бци съ̀лдзи ро̀нише.
Юнàк а тѝхо тишѐше[4]:
– Мъ̀лчи, диво̀йко, не пла̀чи,
Бог дъ убѝе мàйка ти,

Здрав дъ не бъ̀де тѐйко ти,
Шо не тъ дàде на мѐне,
На мѐне – на добъ̀р юнàк!
Мàйка ти бъ̀рке[5] зингѝни[6],
Зингѝни с мно̀гу имàне. /2/

[1] Мелодията е както на № 7 („За онія, които . . .“). [2] Зингѝни – стремена. [3] Кулайлѝни – удобни. [4] Тишѐше – утешаваше. [5] Бъ̀рке – търси, дири. [6] Зингѝни – богати.

10.

За двама женени[1]

Ангелѝно, мое пъ̀рво лѝбе,
Са̀[2] нош ми си нъ ръ̀ка лижа̀ла,
Дурѝ ми е ръ̀ка утрьшѝала,
Дъ нъ мо̀жум кю̀ркут[3] дъ нъмѐтпум!

[1] Мелодията е като на № 8 („За мома"). [2] С̀ъ – цялата. [3] К ю̀ р к у т – шуба.

11.

На детенце[1]

Мѝло малѐчко, сѐвдим[2], убавѐчко, джанъм. /2/[3]
При ко̀го лѐгниш, при ко̀го ста̀ниш?
– При ма̀ма лѐгум, при та̀то ста̀вум!
– Кой ти убу̀ве кърмъ̀зта[4] ско̀рнички[5]?
– Ма̀ма ми г'убу̀ве, та̀то ми г' събу̀ве!

[1] Мелодията е като на № 3 („На ергении . . ."). [2] С ѐ в д и м – любимо. [3] След всеки стих се поставя „джанъм", която при повторението се изпуска. [4] К ъ р м ъ̀ з т а – червеният. [5] С к о̀ р н и ч к и – ботуши.

12.

На син[1]

Има̀ла ма̀йка сѝна питимѝя[2], джанъм.
Сѝна питимѝя, ѐдин къймъ̀тнѝя[3],
Да̀ла гу, да̀ла поще дъ съ у̀че.
Она гу да̀ла зъ три гудѝни.
Дет/е/то бѝло у̀мно-ръзу̀мно,
Оно съ научѝло зъ три мѐсеца.

[1] Мелодията е като на № 3 („На ергении . . ."). [2] П и т и м и я – единствен. [3] К ъ й м ъ т л и я – гален.

13.

За дъщеря[1]

Има̀ла ма̀йка щѐрка питимѝя,
Гъ е ръ̀нѝла, ус[2] благи ѝбълки[3].
Ма̀йка гъ ръ̀нила, щѐрка съ гу̀ила,
Е пурьсна̀ла у̀бава мо̀ма,
Гъ пусъка̀ло по̀пче-граматѝче.
Тѐйко а да̀ве, ма̀йка не а да̀ве.

[1] Мелодията е като № 3 („На ергении . . ."). [2] у с – със. [3] Я̀ б ъ л к и – Тази форма се употребява в селата, а в града се казва А б у л к и.

14.

На жена със син за женене[1]

Ѝмитѝ, чѝно, сѝна зъ жинѐне,
Ить̀ гу жѐнѝ, ил' зъ пой гу да̀ѝ,
Дъ не о̀де, чѝно, го̀ре-до̀лу,
Дъ не лъ̀же, чѝно, ма̀лки мо̀ми,
А най-мѝого, чѝно, мѐн мъ лъ̀же! /2/
...

[1] Мелодията е като на № 8 („За мома").

15.

За девойка

(Надтъжване между девойка и ергении)

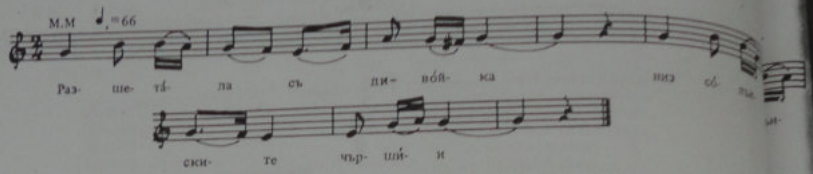

Разшета̀ла съ ливо̀йка
Низ со̀лъ́нските чръ̀ши̇и
Дъ бъ̀рке[1] ма̀йстор-тирзи̇а
Дъ ѝ уши̇е фуста̀нут –
Без и̇гла дъ гу уши̇е,
Без но̀йци[2] дъ ѝ гу кро̀е.

Найдѐла ма̀йстур тирзи̇а,
И шо ѝ вѐле-гуво̀ре:
– Ей мъ̀ри, мо̀мо у̀бава,
Измѐси бела пугача –
Без бра̀шну дъ а зъмѐсиш,
Без о̀гинь дъ а изпѐчиш.

[1] Ъ р к е – търси. [2] Н о̀ й ц и – ножици.

16.

На ергенин-годеник

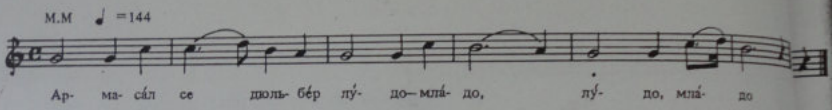

Армаса̀л[1] съ дюльбѐр лу̀до-мла̀до[2]
Армаса̀л съ дюльбѐр[3] ут дилѐко,
През три во̀ди, дюльбѐр, през три рѐки,
През чи̇тири – Шар пла̀нина.

Едни̇ и̇дът, ти̇а о̀дът –
Ло̀ша би̇ла – а̇йнъджи̇ика[4];
Дру̀ги и̇дът – ти а фа̀дът:
А̀рна би̇ла и ръ̀бо̀тна.

[1] А р м а с а̀ л съ – сгодил се. [2] Последните четири срички на всеки стих се повтарят в куплета. [3] Д ю л ь б ѐ р – красив, хубавец. [4] А й н ъ д ж и к а – мързелива.

17.

На мома[1]

Мо̀ма сто̀е край бел Ду̀нав,
Нь Ду̀нав съ утледу̀ве
И ус Дунав збор чину̀ве:[2]
– Ей ти, Ду̀нав, ти бел Ду̀нав,

Шо сум бѐла и първѐна,
Шо сум тъ̀нка и висо̀ка,
Ма̀лко дъ сум по-чръ̀ока,
Бих гу зела ца̀рево̀то.

[1] Мелодията е като на № 1 („На ергении . . .“). [2] З б о р ч и н у̀ в е – разговаря, прави приказка.

18.

На мома[1]

Лѐлек[2], Нѐдо, лѐлек, зла̀то,
Лѐлек ги̇ди кро̀тко и̇гне,
Сти̇ге, Нѐдо, съ съка̀йме,
А̀йде, Нѐдо, дъ съ зѐмме!

– Стой, бре лу̀до, стой, бре мла̀до,
О̀ще нѐмум тѐнки ца̀ри
Дъ да̀рувум твой руди̇ини,
Ни зъ свѐкур, ни свекъ̀рва!

[1] Мелодията е като на № 65 („Сънят на цар Костантин“). [2] Л ѐ л е к – леле.

19.

На бременна жена[1]

Слу̀ши, Ѐно, мо̀ри, що ки ка̀жум:
Ако ѝмиш, Ѐно, гу̀лем рѝзик[2]
Дъ зубѝиш ѐцо[3] мъ̀жко дѐте,
Ес ки о̀дум, Ѐно, в Ца̀риграла,

Ки ти фа̀тум, Ѐно, три рубѝни:
Ѐлната теб цѐтба дъ ти цѐте,
А вто̀рата дѐте дъ ти дъ̀рже.
А трѐтата диван дъ ти сто̀е.

[1] Мелодията е като на № 8 („За мома"). [2] Р и з и к – късмет, щастие. [3] Ѐ н о – едно.

20.

На кръчмар[1]

Ангелѝно, мо̀е пъ̀рво лѝбе,
Я мъ слу̀ши, мо̀ри, що ки ка̀жум:
Дъ измѐсиш две бѐли пута̀чи,

Дъ нъто̀чиш, мо̀ри, ру̀йно вѝно,
Па ги доцси нъ ладни михà̀ни:
Кой ки виде, мо̀ри, дъ зъвѝде,
Ко ки чу̀е, мо̀ри, дъ съ чу̀де. /2/

[1] Мелодията е като на № 8 („На мома").

21.

На снаха и свекърва

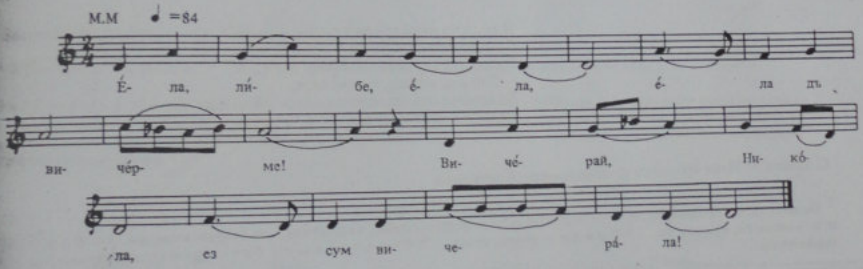

– Ѐла, лѝбе, ѐла, ѐла дъ вичѐрме!
– Вичѐрай, Никòла, ед сум вичерàла
Пилѝн и утрòва ут твòята майка.

Ес си двòри мѐтум, òна ги премѝта;
Ес си вòда лия, òна а ръзлѝва;
Ес ф грѫдѝна флѐзум цвѐте дъ нъбѐрум –
Ес си цвѐте бѐрум, òна пръчки брòе.[1] /2/

[1] Брои пръчките, за да види колко цветя е откъснала снахата.

22.

За снаха със свекърва и етърви

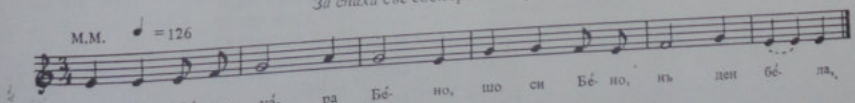

Ой ти, Бѐно, кàра Бѐно,
Що си, Бѐно, нъ ден бѐла,
Нъ ден бѐла, нъ ден жѐлта,
Нъ ден сòна и зилѐна?
– Ой ви дру̀жки пиверѝци,

Що мъ мѐне не виру̀йте:
Ес си ѝмум зла свикъ̀рва.
Зла свикъ̀рва, зли етъ̀рви:
Вода нòсум, вода нѐма,
Леб си мѐсум, леб си нѐма![1]

[1] Мелодията е еднаква с оная на старата училищна песен „Малка мома цвете брала, китки кити . . ."

49. ЗА ТРИ МЕСЕЦА УЧЕНЕ СТАНАЛ ПОП[1]

/лазарска/

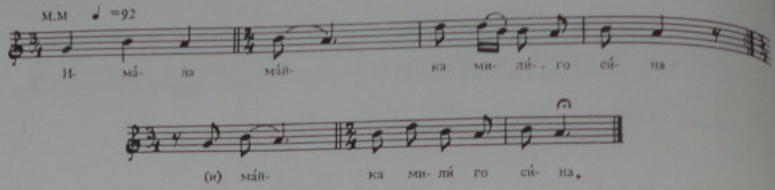

Имàла мàйка милѝго сѝна.
Милѝго сѝна – син Костандѝна,
Па ми го пу̀ши[2] на манастѝро,
На манастѝро поп да се у̀чи,
Поп да се у̀чи за три годѝни,
За три годѝни и шест месѐци,
Той се нау̀чи за три месѐци.

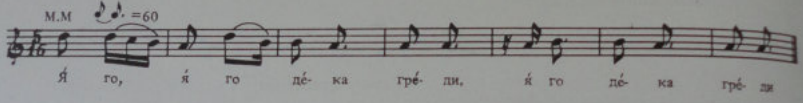

Я̀ го, я̀ го дѐка грѐди[3]
Со гърмѐва, со бучѐва,[4]
Пра̀во тъ̀рга къ̀мо пъ̀рква:
– Дай ми, майко, ключо̀вите,
Да отво̀ра зла̀тна цъ̀рква,
Да попея зла̀тно евангѐлие.

Слушана от Илия Вулов от с. Загоричени, Костурско.

[1] Песента се пее на Лазаровден, и то половината на първата мелодия, а остатъкът – на втората мелодия. [2] Г о п у̀ ш и – пусна го, изпрати го. [3] Г р ѐ д и – върви, отива. [4] С о г ъ р м ѐ в а, с о б у ч ѐ в а – с гръм, с бучене /т.е. тържествено/.

50. ДРАГИ ГОСТИ[1]

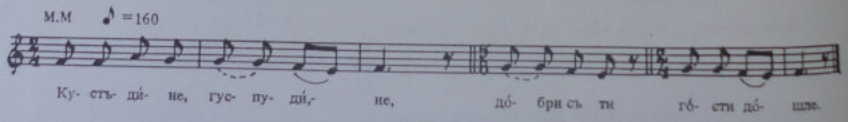

– Кустъдѝне, гуспудѝне,
До̀бри съ ти го̀сти до̀шле –
Кой ут Со̀лун, кой ут Ста̀мбул,
Нъ̀рани 'и, нъ̀пой 'и,
Пак с дубро̀ изпръ̀ти 'и! /2/

Слушана от Димитър Динев от Гевгели.

[1] Песента е лазарска.

ВЕЛИКДЕНСКИ ПЕСНИ

51. СТИГНАЛА МИ СЕ БЕЛА МАРИЯ НА ВЕЛИКДЕН[1]

Стѝгнала[2] ми се бѐла Мâрия
На ден Вѐликден, на пѐрвиот ден,
На ден Гѝоргьоден ми зазбѐрвала,

На ден Сѝнасовден ми зѐоделя,
На ден Пѐтровден я доглѐдало,
Я доглѐдало ѐсионо сѐлнце,

Я доглѐдало, стрѐйци[3] прâтило,
Стрѐйци прâтило – и завѐршило,
Я завѐршило и си я зѐло.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

1 Пее се на Великден, на хорото. Мелодията е като на „Кира Попова" (№ 593). 2 Стѝгнала се – родила се.
3 Стрѐйци – годежници, които ще сватосват.

52. ВЕЛИКДЕНСКА БЛАГОСЛОВИЯ

Ѐйди, пѐйди, Вѐлдене[1],
Па от годѝна да дѐйдиш,
Сви дружѝна да нâйдиш:

Момчѝната женѐни,
А мѐмите мъжѐни;
Невѐстите со дѐчки.

А бâбите под плѐчки;
Мѐро й Фѐро[2] умрѐни –
От комѝти заклâни!

Записал Васил Шанов от с. Смърдеш, Костурско.

1 Вѐлдене – Великдене. 2 Мѐро и Фѐро – двама арнаути-злодеи, които безчинствували по Костурско.

Забележка: Има два вида песни, наричани от певците „великденски". Едните са непосредствено свързани с празника Великден. Те са същински великденски песни, докато другите са любовни или из семейния живот, но се пеят на великденското хоро. Дадените тук две песни са от първия вид, а другите са поставени в съответния на съдържанието им отдел на сборника.

53. ЗЛАТА И БРАТЯТА Ѝ

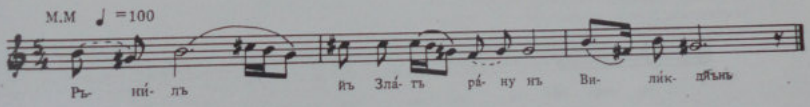

Рънѝть йъ Злâть
Рâну нъ Виликдѝъньь,
Рâну нъ кѐмкъть
И съ йъ вѐрнъть
Приз брâтуви дѐри.
Брâтя нъ дѐр сидѝйт,
Чѝсть пѝть рѐжът,
Млâду ѝгнъ ѐдът,
Рѐйну вѝну пѝйт.

Брâтя Злâтъ вѐлът:
– Злâто, малъ сѐстро,
Яла при нас, Злâто,
Дъ ядѐм, дъ пѝем! –
Злâтъ брâтя вили:
– Брâтя, мили брâтя,
Ѝ тя, пѝтя, брâтя,
Бѐга спумѝнатѝъ!
Злâтъ имъ, брâтя,

Ду дѐветь кумѝци
И йъ нъпрâвила
Ду дѐветь путâчи.
Сѐ[1] къ дѐйдът, брâтя,
Тъ дъ ги причѐкъм,
Тръпъ дъ клъдѐм,
Къ ядем, къ пѝем,
Бѐгъ дъ спуменѐм!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

1 Сѐ – сега.

54. ЧОБАНИ ДЕЛБА ДЕЛЯТ

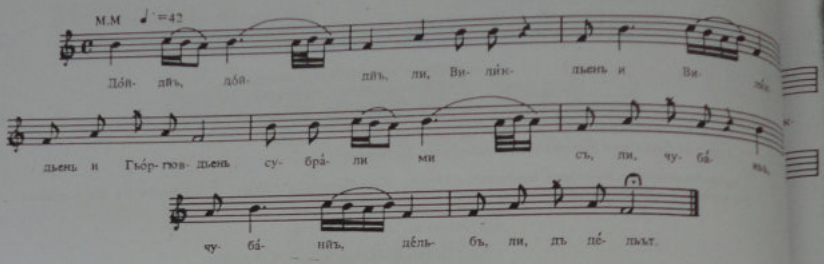

Дойдйъ, дойдйъ, ли[1], Великдьень
И Великдьень и Гъоргъовдьень,
Субрали, ми съ ли, чубанъ,
Чубанъ делъбъ, ли, дъ делъят.
Дилили как съ дилили –.
Нъ кой двесть, кой триста,
Нъ Стуян съ паднълу
Йедну ми йре краставу,
Краставу, яре, шугъву,
Седнъл ми Стуян дъ плачи.

Яре нъ Стуян вилещъ:
– Стуяне, моя ступане,
Ни седи, Стуян, ни плачи,
Ъм земи, Стуян, ведроту,
Тъ седни, Стуян, дъ дуиш,
Дъ дуиш, Стуян, дъ стрижиш! –
Седнъл ми Стуян дъ дуи,
Пълни ми, пълни бакъръ;
Седнъл ми Стуян дъ стрижи,
Пълни ми пълни чувалъ.

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Частицата *ли* се поставя в средата на всеки стих за попълване на ритъма.

55. НА ВЕЛИКДЕНСКА ЛЮЛКА

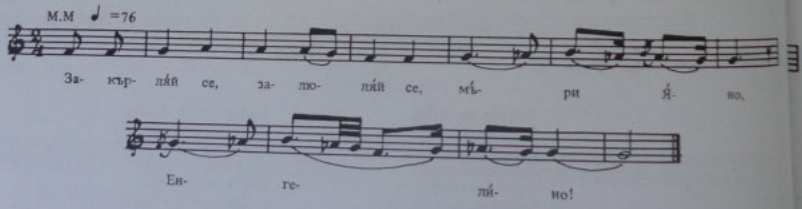

– Закърляй се[1], залюляй се,
Мъри Яно, Енгелино!
Чие тая, що се кърля,
Мъри Яно, Енгелино?
– Спировата първа любна,
Мъри Яно, Енгелино! –
Спиро моли кърляйджийте,

Мъри Яно, Енгелино:
– Леко Танка искърляйте,
Мъри Яно, Енгелино,
Да не падни, да се удри,
Мъри Яно, Енгелино,
Дека й место каменливо,
Мъри Яно, Енгелино!

Слушана от Илия Вулов от с. Загоричани, Костурско.

[1] Закърля се – залюлей се на люлката /великденска-гергьовденска/.

ГЮРГЪОВДЕНСКИ ПЕСНИ

56. СВЕДИ СЕ, ЗЕЛЕНА ВЪРБО, ПО-ДОЛУ[1]

Свѐди се, свѐди, зѐлена върбо,
Дѐлу, по̀-дѐлу,
Мàйстора ѝма, зѐлена върбо,
А кукя нѐма[2];
Ѐвчара ѝма, зѐлена върбо,
Кѐжува нѐма.[3]
Свѐди се, свѐди, зѐлена върбо,
Дѐлу, по̀-дѐлу,
Нѐвеста ѝма, зѐлена върбо,
Чѐраби нѐма.[4]

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Тази песен се пее, когато люлеят на люлки моми и ергени на Гюргьовден. Мелодията е като на "Елате омо, девойки" (вж. № 516). [2] За майстор. [3] За овчарова жена. [4] За мъж.

57. ПЕСЕН НА ГЮРГЪОВДЕНСКИТЕ ЛЮЛКИ[1]

На мома

Прелѐтале два гу̀лаба, Гю̀рге ле!.
Не мѝ биле два гу̀лаба, Гю̀рге ле,
Ту̀ку бѝле два стро̀йника[2] по̀-мо̀ме;
Прого̀варат два стро̀йника, Гю̀рге ле:
– Ка̀де да го посвъ̀ршиме[3] мо̀мево?

По̀клон да е кай Кѐпевци, Гю̀рге ле,
Кай Кѐпевци – за Бла̀жета, Гю̀рге ле!
– Поглѐдай я, мо̀ре Бла̀же, Бла̀гуна! –
Прого̀вара пусти Бла̀же, Гю̀рге ле:
– Кро̀тко нѝшайте[4] мо̀мето, Гю̀рге ле –

Я̀жето ми е я̀жливо[5], Гю̀рге ле,
Дъ̀рвото ми е шу̀пливо, Гю̀рге ле!
– Не ѐ плаши, мо̀ре Бла̀же, Гю̀рге ле –
От гра̀нка в гра̀нка, ай Гю̀рге ле,
На̀ тебе в ра̀ка!

Слушана от момите в Прилеп, на Гюргьовден, когато люлеят момите и ергените.

[1] Мелодията е като на следващата песен „Пролетале два гулаба" (№ 58). Песента се пее на Гюргьовден. Обичкѝ е тогава да се люлеят момите от ергените и обратно – ергените от момите, докато другите отстрани им пеят, загатвайки за любовните им чувства. [2] С т р о̀ й н и к – посредник при годеж. [3] П о с в ъ̀ р ш и м е – да сгодим. [4] Н ѝ ш з а й т е – люлейте. [5] Я ж е я̀ ж л и в о – възвето проядено.

58. ПРОЛЕТАЛЕ ДВА ГУЛАБА[1] . . .

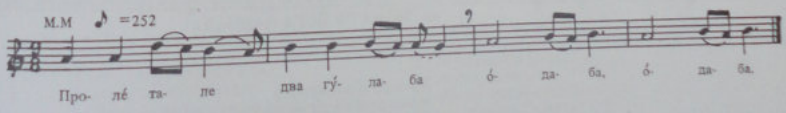

Пролѐтале два гу̀лаба, о̀даба, о̀даба[2].
Не мѝ биле два гу̀лаба,
Ту̀к мѝ биле два стро̀йника, По мо̀ме, по мо̀ме, мо̀ме,
Ко̀де да го поклѐниме
Мо̀мево, мо̀мево?
По̀клон да е у Ордана.

Слушана от Благойка Щерева от с. Прапрадища, Велешко.

[1] Пее се на Гюргьовден при люлеене на моми, като се казва името на предполагаемия любовник. [2] Израз, който се повтаря за комично съзвучие.

59. АЙДЕ НА БИЛЬЕ, БИЛЯНО

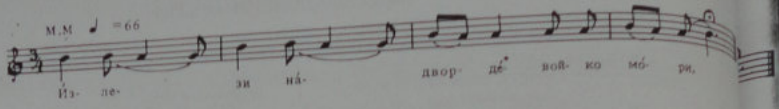

Айде на бі̀ньe, Бі̀ляно,
Бі̀лье да бѐриш, стадо да кърмиш.
Стадо да кърмиш[1], Стадо, бра̀тово,
Стадо бра̀тово – от брат Янкула!

Слушана от Славка Стефанова и Биляна Неделкова от с. Мраморец, Охридско.

[1] Кърмиш – угояваш, даваш сол (кърма на овцете).

60. СЕ ПРЕБРОЯЛЕ ДЕВОЙКИ И ЮНАЦИ

– Излези на̀двор[1], дѐвойко мо̀ри,
Збор да сто̀риме[2] за изу̀трина:
Ти ке ѝзлезиш го̀ре над сѐло,
Я ке ѝзлеза до̀лу под сѐло;
Я ке за̀свира, ти да за̀пеиш,
Ти да за̀пеиш и да за̀играш,
Да се со̀берат сі̀те дѐвойки,
Сі̀те девойки, сі̀те ю̀наци.
Да се со̀берат, да се прѐброят –
От девойкѝте ко̀я ке нѐмат,
От юна̀ците ко̀го ке нѐмат!
Си се со̀брале, се пребро̀яле:
От девойкѝте Сто̀йне я нѐмат,
От юна̀ците Сто̀ян го нѐмат –
Сто̀йне и Сто̀ян се ожѐнети,
Сто̀йне и Сто̀ян – лѝка-прѝлика!

Слушана от Славка Стефанова и Биляна Недева от с. Мраморец, Охридско.

[1] Н̀адвор – вънка. [2] Збор да сто̀риме – да се договорим (да направим приказка).

61. МОМА ОТ БОГА ПАДНАЛА

Дѐка се чу̀ло, видѐло
Мо̀ма от бо̀га да па̀дне,
В на̀ш'та граді̀на да ні̀кне
Па гюль трендафил да ста̀не,
Па мо̀мците да се кѝчат!
– Не сум от бо̀га падна̀ла,
Тѝк сум от майка родѐна –
На Великден сум родѐна,
На Гюргьо̀вден сум кърстѐна!

Слушана от Тодор Габев от Кавадарци.

62. СВЕТИ ГЪОРГИ ОБИКАЛЯ ПОСЕВИТЕ

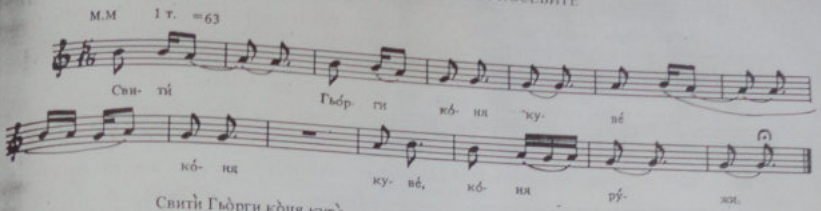

Свити Гъорги коня куве,
Коня куве, коня ружи.
Майкъ си му свещъ свети
И си Гъорги пупитувъ:
– Свити Гъорги, мили сино,
Къту кувеш бързъ коня,
Къде мислиш дъ ми йдиш?
– Ой, мале ле, милъ мале,
Къту питъш, дъ ти кажъ:
Къ си идъ пу икиньъ,[1]
Дъ убийъ зимнинуту,
Зимнинуту, летнинуту –

Свити Гъорги весел пойде,
Весел пойде, сърдей дойде.
Пак гу майкъ пупитуве:
– Оти, сино, весел пойде,
Весел пойде, сърден дойде?
– Ой ти, мале, мила мале,
Зимнинуту лю ръзклалу,
Летнинуту лю пуболу!
– Свити Гъорги, мили сино,
Ти си, сино, многу силен,
Я ми гръмни и ми пъсни
И претимни тъемнъ мъглъ

И преруси дребнъ росъ,
Чекай, сино, дьень Спасовдьень,
Пак ми иди пу икиньъ! –
Пуслуша я свити Гъорги
И дочека дьень Спасовдьень,
Свити Гъорги сърден пойде,
Сърден пойде, весел дойде.
Нъ майкъ си тихум вели:
–Ой, мале ле, мила мале,
В зимнину ти кони путъньъ,
А в летнину цел путъньъ. /2/

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] И к ѝ н я – посеви.

63. СВЕТИ ГЪОРГИ ОБИКАЛЯ ПОСЕВИТЕ[1]

(вариант)

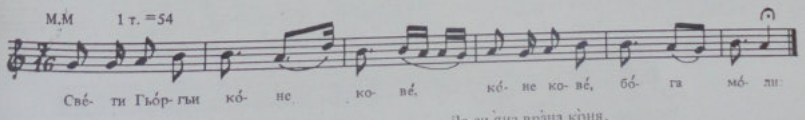

Свети Гъоргьи коне ковe,
Коне ковe, бога моли:
– Дай ми, боже, сутрин рано,
Сутрин рано, пред зорите.

Да си яна врана коня,
Да си яда по полето,
Да обида[2] ечимика! –
Па отиде свети Гъоргьи,

Сутрин рано по полето,
Да обиди екенето[3]:
Есенето изкласило,
Пролетното изникнало,
Боленойде, здрав си дойде. /2/

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] Пее се на Гюргьовден. Вечер се слагат китките в котлето от „зародено" [първородно] дете, а "изтресокът" [последно по рождение] ги вади, за да завали дъжд. [2] О б и д а – обхода. [3] Е к е н е т о – посевите, нивите.

62. СВЕТИ ГЪОРГИ ОБИКАЛЯ ПОСЕВИТЕ

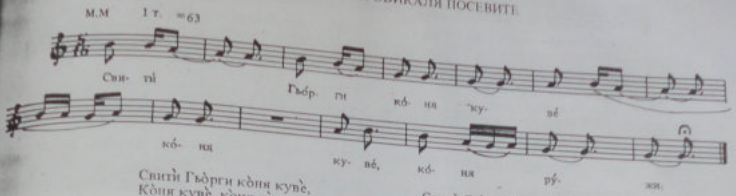

Свитѝ Гъо̀рги ко̀ня кувѐ,
Ко̀ня кувѐ, ко̀ня ружи.
Майкъ си му свѐщъ свѐти
И си Гъо̀рги пупитувъ:
– Свитѝ Гъо̀рги, мѝсли сѝно,
Къ̀ту кувѐш бѝрзъ ко̀ня,
Къде мѝслиш дъ ми йдиш?
– Ой, мале ле, мѝлъ мале,
Къ̀ту пѝтъш, дъ ти кажъ:
Къ си идъ пу икинъ,[1]
Дъ убидѝ зѝмнинуту,
Зимнинуту, лѐтнинуту –

Свитѝ Гъо̀рги вѐсел по̀йде,
Вѐсел по̀йде, сърдей до̀йде.
Пак гу майкъ пупитуве:
– Ути, сѝно, вѐсел по̀йде,
Вѐсел по̀йде, сърден до̀йде?
– Ой ти, мале, мѝла мале,
Зимнинуту ню ръзклату,
Летнинуту ню пубо̀лу!
– Свитѝ Гъо̀рги, мѝли сѝно,
Ти си, сѝно, мтогу сѝлен,
Я ми гръмни и ми пъсни
И претимни тъ̀мнъ мъгли

И прѐруси дрѐбнъ ро̀съ,
Чекай, сѝно, дьень Спасовдьень,
Пак ми иди пу икинъ! –
Пуслу̀ша я свити Гъо̀рги
И дочека дьень Спасовдьень,
Свити Гъо̀рги сърден по̀йде,
Сърден по̀йде, вѐсел до̀йде.
Нъ майкъ си тихум вели:
–Ой, мале ле, мѝла мале,
В зимнину ти кон путъ̀нъ,
А в летнину цел путъ̀нъ. /2/

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] И к и н я – посеви.

63. СВЕТИ ГЪОРГИ ОБИКАЛЯ ПОСЕВИТЕ[1]

(вариант)

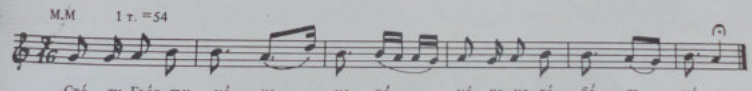

Свѐти Гъо̀ргьи ко̀не ковѐ,
Ко̀не ковѐ, бо̀га мо̀ли:
– Дай ми, бо̀же, сутрин ра̀но,
Су̀трин ра̀но, пред зо̀рите.

Да си я̀на вра̀на ко̀ня,
Да си ѝда по по̀лѐто,
Да обида[2] ечимика! –
Па отиде свети Гъо̀ргьи,

Су̀трин ра̀но по по̀лѐто,
Да обиди екенѐто[3]:
Есенѐто изкласило,
Про̀лѐтното изникнало,
Бо̀лен о̀йде, здрав си до̀йде. /2/

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] Пес се на Гюргьовден. Вечер се слагат китките в котлето от „зародено" (първородно) дете, а "изтресокът" (последно по рождение) ги вади, за да завали дъжд. [2] О б и д а – обхода. [3] Е к е н е т о – посевите, нивите.

64. СТАНА ВДОВИЦА И ПЕЮ ЧОБАН

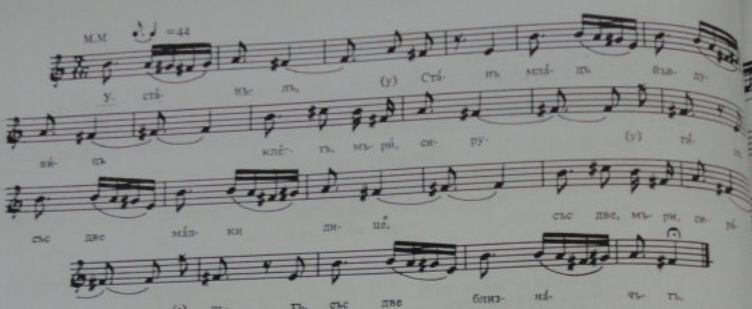

Устанълъ Станъ младъ йъвдувйцъ
Клетъ, мъри, сирутйцъ
Със две малки дище,
Със две, мъри, сирачътъ,
Със две близначътъ,
Сички, мъри[1], устригъхъ,
Нъ мандръ трьгнъхъ,
Станъ вдувйцъ

Лю сиди тъ плачи.
Де йъ видйъ Пею,
Пею, чубан Пею,
Нъ Станъ си вели:
– Стану, йъвдувице,
Ни сиди, ни плачи,
Ъм[2] навърви, Стану,
Ут стаду нъ стаду,

Ут чубан нъ чубан –
Стрижбъ дъ устрижим,
Нъ мандръ дъ трьгним!
Пуслуцътъ Станъ
И субра чубаня;
Сички устригъхъ –
Кой двеста, кой триста,
Пею, чубан Пею,
Съма пет стотини.

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско

[1] „Мъри" – поставя се в средата на всеки втор стих на куплета. [2] Ъм – ами.

65. СЪНЯТ НА ЦАР КОНСТАНТИН

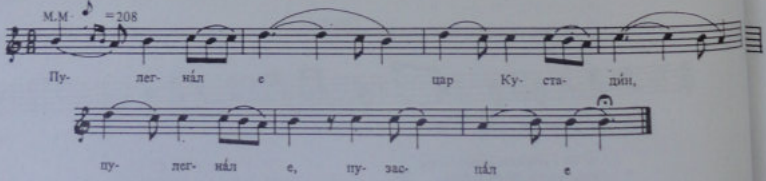

Пулегнал е цар Кустадин,
Пулегнал е, пузаспал е.
Сон сонил е – малко пиле,
Малко пиле, бильбильово,

Бильбильово, соколово.
Да му вене, ем гуворе:
– Стани, стани цар Кустадин,
Теб те вика майсторето,

Майсторето, дюлгерето
Дъ направиш мал манастир,
Мал манастир – Свети Гъоргъе.[1] /2/

Слушана от Вера Кандиларова и Поликсена Георгиева от Кукуш.

[1] Сред певците, кукушкият манастир „Св.Георги" е изграден от цар Константин. Кой Константин – не знаят.

ПЕТРОВДЕНСКИ ПЕСНИ

66. ПЕТОР И ПАВЕЛ ДВЕ ОРА ВОДИТ[1]

Пѐтер и Па̀вел двѐ ора во̀дит:
Пѐтор — на̀ лево, Па̀вел — на̀ десно.
И му извикнал Па̀вел на Пѐтор:
— По̀лека, Пѐтре, по̀лека, бра̀те,
Полека о̀ди, полека во̀ди,
Ольъ[2] се девойки мо̀рни, у̀морни,
Вѐсден дѐнеска, вѐсден о̀деле,
Вѐсден о̀деле, кърсти носиле,
Кърсти носиле, бо̀га молиле,
За да се родит дар и бѐрикет,
Дар и бѐрикет — вино и жѝто,
Вѝно и жѝто — бела пчѐнница.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Песента се пее на Петровден. Мелодията е като на песента „Болна ми лежала Кира Попова" (вж. № 593). [2] Оль — понеже (стар израз, неупотребяван в говоримия език на папрадишани).

67. ПЕСЕНТА НА СТАМЕНА ОМАЙВА

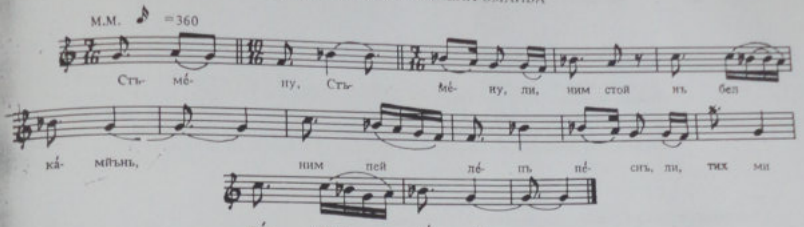

Стъмѐну, Стъмѐну, ли,
Ним стой нъ бел ка̀мѝънъ,
Ним пей лѐтъ пѐснъ, ли,[1]
Тих ми вѐтър дуи,
Тъ ти гла̀съ но̀си
Пу чуба̀нски стъ̀рги[2].
Чуба̀н ста̀ду дуѝ,
Дуѝ и съ мо̀ди:
— Дай ми, бо̀же, дай ми
Ста̀ду дъ изпу̀къ,
Сѐту дъ си идъ.
Ста̀мен дъ вѝдѝъ!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Ли — поставя се на края на първия стих на куплета, като частица, допълваща ритъма. [2] Стъргн — вратички, през които минават овците при доене.

68. БЕЛА БОЯ И ПЕЮВИТЕ ЧОБАНИ

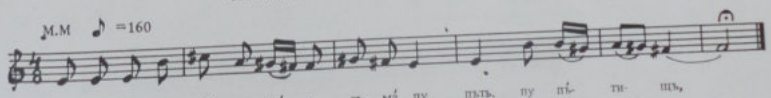

Тръ̀гнълъ ѝъ бѐлъ Бо̀я
Съма̀ пу пъ̀тъ, пу пъ̀тѝщъ,
Съма̀ пу друм, пу дру̀мѝщъ.
Срѐтѝъхъ ѝъ Пѐювитѝъ,
Пѐювитѝъ пет чуба̀нъ,
Нъ Боя си пругува̀рѝът:
— Мъ̀рѝ Бо̀ю, бѐлъ Бо̀ю,
Къде съма̀ пу пъ̀тѝщъ,
Къде пу друм, пу дру̀мѝщъ?
— Ой ви ва̀зи Пѐювитѝъ,
Пѐювитѝъ пет чуба̀нъ,
Ръзболъел съ нъ̀ръм[1] Пею
В планѝнчету, нъ ма̀ндрътъ,
Тъ пурѐчал и нарѐчал:
Шу прай дъ прай, бѐлъ Бо̀я,
Дъ ми флези в грѐдѝнътъ,
Дъ нъбере скут ябъ̀лъки,
Скут ябъ̀лъки, тръгуслѝвки[2],
Тъ дъ дойли в планѝнътъ
Дъ ми пруст, дъ ми[3] про̀стѝъ,
— Мъ̀рѝ, Бо̀ю, бѐлъ Бо̀ю,
Вчѐру умре нъ̀ръм Пею,
Ут су̀тре гу зъкупа̀хмѝъ
И ста̀дуту ръздѝъ̀лѝхмѝъ
Нъ кой двѐсть, нъ кой трѝсто̀,
Съма̀ Боя петстотини.

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Нъ̀ръм — мил. [2] Тръгуслѝвки — сини сливи. [3] Им — я.

БОГОРОДИЧНИ ПЕСНИ

69. ПРОШЕТАЛА СЕ БОГОРОДИЦА

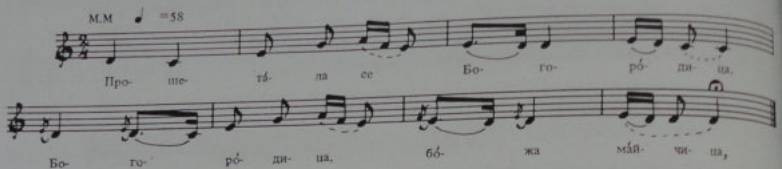

Прошетала се Богородица,
Богородица – божа майчица,
Дочу полето, по берекето.
Всйтю берекет просто му стана,
Просто му стана, поклон му стори.
Проклетио уров[2] ни простом стана,
Ни простом стана, ни поклон стори.

Го прекълна Богородица,
Богородица – божа майчица:
– Ой, уров, уров, проклет да бидиш!
Ни род да родиш, ни цут[3] да путиш!
От пенда повеке да не порастиш,
У литургия да не влезиш.
Айваните да те ядат!

Слушана от Васил Стумбов от с. Вишени, Костурско.

[1] Пее се на Малка Богородица (Рождество богородично), на хоро, което се играе бавно, с поклон при края на всяко двустишие. [2] У р о в – фий. [3] Ц у т – цвят.

70. БОГОРОДИЦА ОБИКАЛЯ ПОЛЕТО

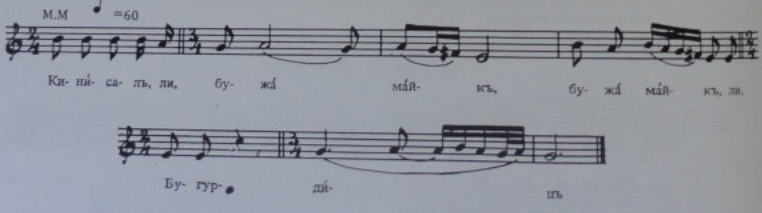

Кинисаль, ли[1], бужа майкъ,
Бужа майкъ Бугурдиць
пу пузять, пу житять,
Лю кой житу йъ виделу,
Се им нъ ноги станалу
И коня им пуфатялу
И чешь им пудавалу,
Йедну житу увезену,

Увезену[2], увесену
Ни им нъ ноги станьлу,
Ни им коньъ пуфатиьлу,
Нйту чешь им пудалу,
Пукълна гу бужа майкъ:
– Тува житу увезену
Нйту кулак дъ съ меси,
Нйту в църквъ дъ ми флези!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Л и – поставя се по средата на стиха за попълване на ритъма. [2] У в е з е н у – овесно.

71. ТАЯНЕ[1] (I)

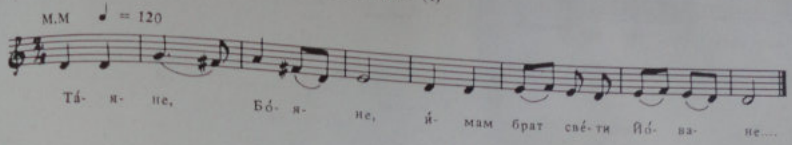

Таяне, Бояне,
Имам брат свети Йоване . . .
Тургна моме на вода
Со две стомни шарени,
Тургна момче по нея.
– Постой, моме, почекай,

Да ти речам два збора[2],
Два збора, два изгора.
Не й речи два збора,
Тук' я фати за рака,
И го зеде пръстено . . .
Зеде моме да плачи:

– Леле, боже, до бога,
Како къ'одам до дома,
Мама ке ме отепа,
Тате ке ме заколи! . . .
– Немой, моме, не плачи,
Ке ти дадам друг пръстен,
Друг пръстен – от джеваир[3]. /2/

Слушана от момичетата „таянарки" в Прилеп.

[1] Тази песен и следващите еньовденски песни се пеят на Еньовден (по прилепски – Ивиден) от малки момичета. Според обичая те окичват един меден ибрик с венец от полски цветя, сипват в него вода и тръгват от къща в къща, като играят и пеят около ибрика, носен от момченце. Гражданите ги даряват с пари, които пускат в ибрика, а по домовете обикновено им дават по една паничка брашно, мазнини и др. Обикалянето продължава до вечерта. След това децата се прибират в някой дом, делят си парите, купуват си плодове, предимно череши, и се веселят. Гюма с венеца оставят да преноцува под трендафил. В него момите пускат пръстени, за да преноцуват в тайнствената вода на гюма. Сутринта някоя възрастна и сладкодумна жена почва да гадае над всеки пръстен коя мома кога ще се ожени и за кого, като се старае да обрисува и характера му. Момиченцата от своя страна разнасят по малко от водата по къщите, където са пели, за да поръсят домакините за здраве. Които имат болни очи или уши, мият си болните места, за да оздравеят. Носи се също и по малко от цветето, за да го поставят домакините в ковчезите като средство срещу молци.

Някоя от майките на таянарките меси от събраното брашно и другите продукти баница, като я посипва със смес от афион (тогава афионите зреят). Децата се събират на обед и ядат, веселейки се.

[2] Думата „таяне" вероятно идва от гадаенето, свързано с поверието за тайнствената сила на обреда.

[2] С б о р а – думи. [3] Д ж е в а и р – скъпоценен камък.

72. ТАЯНЕ (II)

Таяне, Бояне,
Имам брат свети Йоване . . .

*

Приквечер, приквечер,
Приквечер – темна магла:[1]
По магла – ситна роса,
По роса – мома боса,

По мома – млади ерген.
Той вели ем говори:
– Постой, моме, почекай,
Да ти кроям фъстанот!
– Яс с' имам брат терзия,
Ке ми крои широк фъстан,
Яс нему – шал-чорапи[2]!

Слушана от момичетата в Прилеп, които играеха „таяне".

[1] От всеки следващ стих се образува куплет чрез тикратно повтаряне на първата му половина – както е показано горе и както се вижда и от текста под мелодията. [2] Ш а л - ч о р а п и – особен вид чорапи с украшения.

73. ИГРАЛЕ МОМИТЕ ПРЕД МАНАСТИРО

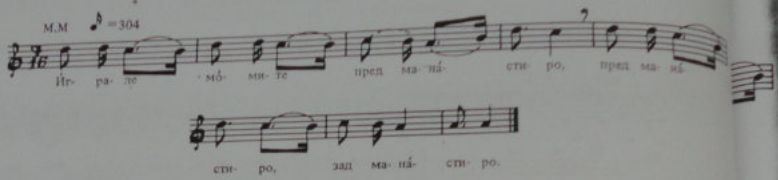

Играле мо̀мите пред ма̀настиро,
Пред ма̀настиро, зад ма̀настиро.
Ка̀угер гледа̀от пенджѐрина
И на мо̀мите кро̀тко сбо̀рува:
– Зо̀шрю не играфте дани-по̀лани,
Ду̀ри не си беф покалу̀герен!
– Ой ка̀угере, пъ̀рни гяо̀ле,
Фъ̀рли си расо на гѐрамиди,
А петра̀фило на тренда̀фило,
Па ми се фати пъ̀рв на о̀рото!

Слушана от момичетата в Прилеп, които играеха „таяне"

1 Песента се играе и пее и на Еньовден, на празника „Таяне" като една от песните, които момичетата пеят по къщите на тоя ден (виж предидущите песни и бележки).

74. ДВАЙЦА БРАЙКЯ КѢ КРАДАТ МАРУШЕТО

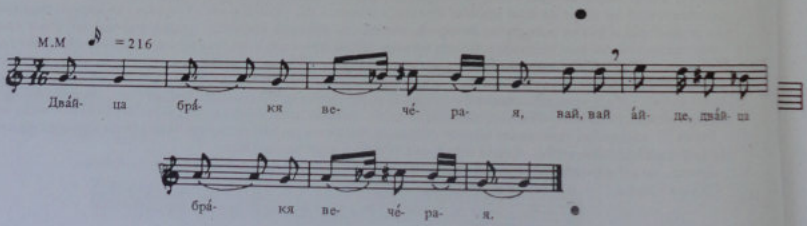

Дваѝца бра̀йкя вѐчерая, вай, вай[1]
Вѐчерая, сбор сбо̀рвая[2]:
Да го кра̀дат Мару̀шето,
Мару̀шето Попо̀вото,
Попо̀вото – най-ма̀лото,
Най-ма̀лото, най-лѝчното,
Най-лѝчното – сѐвда моя . . .

Слушана от момичетата в Прилеп на Еньовден – на „таяне".

1 „Вай, вай" се повтаря след всеки стих. 2 Сборвая – думаха, приказваха.

75. ПОКЪРСТИ

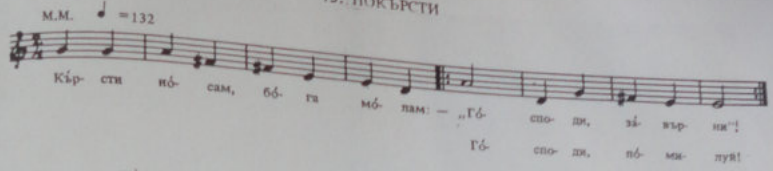

Кърсти нòсам, бòга мòлам:
— Гòсподи, зàвърни![2]
Гòсподи, пòмилуй!
Да зàвърни ситна рòса,
Гòсподи, зàвърни,
Гòсподи, пòмилуй!
Да се роди вино, жито,
Гòсподи, зàвърни,
Гòсподи, пòмилуй!

Да се пòлнат амбàрите,
Гòсподи, зàвърни,
Гòсподи, пòмилуй!
Да се ранат сирòмаси,
Гòсподи, зàвърни,
Гòсподи, пòмилуй!
Сирòмаси, сирачина,
Гòсподи, зàвърни,
Гòсподи, пòмилуй!

Слушана от богомилците в Прилеп.

[1] Пòкърсти – черковно шествие при суша; събраният народ обикаля полето, поята и всички посеви; свещениците пеят молитви и целият народ пее горната песен. Този обичай се среща в Прилеп и околията. [2] Зàвърни – дай да вали дъжд.

76. ТЕЖКО ПРЕДСКАЗАНИЕ

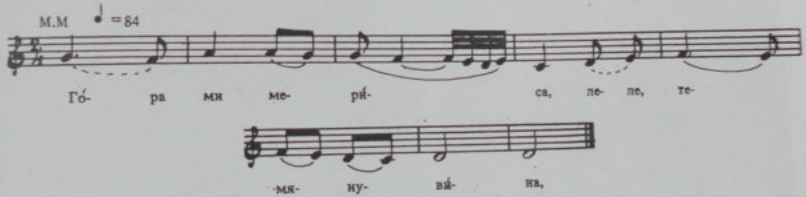

Гòра ми мерѝса, леле[1], темянувѝна,
Темянувѝна, босилковѝна.
Во гòра ѝма ѐден манàстир,
Во манàстир ѝма ѐдно калугѐрче,
Ѐдно калугѐрче – рýсо Костàдинче,
Бѐла книга дръ́ржи, чръ́но пи́смо пи́ши:
— Вре́ме ке до́йди, ко́ва[2] ке до́йди,
Си́но на та̀тко по̀шча[3] ке нѐма,
Кѐрка на ма̀йка а̀тар ке нѐма,
Сна̀я на свѐкор по̀шча ке нѐма,
Сна̀я на ма̀йка по̀шча ке нѐма,
Нѐйни и внýци по̀шча ке нѐме[4],
По̀шча ке нѐме, дýма ке нѐме,
Мла̀до на ста̀ро по̀шча ке нѐма . . .

Слушана от Георги Янакиев Клифунов от с. Бабчор, Костурско.

[1] „Леле" се прибавя в средата на всеки стих, който се състои от десет срички. [2] Ко̀ва – време, епоха. [3] По̀шча – почит, уважение. [4] Нѐме – нямат /3 л. мн.ч., сег. време/.

III БАЛАДИ

77. АЖДЕР НЕНАСИТНИК

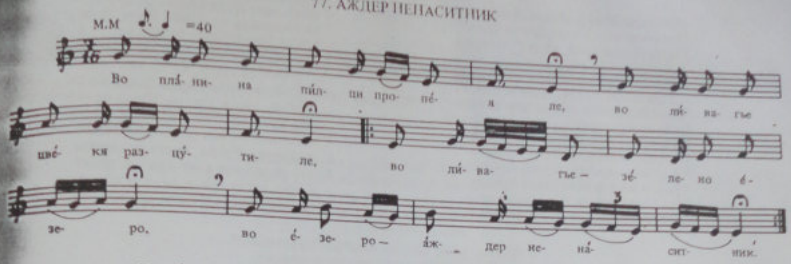

Во плàнина пѝпци пропѐяле.
Во лѝвагье пвѐкя разцу̀тиле,
Во лѝвагье – зѐлено èзеро,
Во èзеро – àждер ненàситник –
Сѐкой ден по èден чѐек ѝди.

Сѐ изрѐвиле сѝте дѐвойки,
Ред му дойде на цàра Стѐфана
Да го ѝди неговòто чѐдо.
Цар кѐрка си убо я прòмени,
Я промени свѝла и кàлифе,

Я òднесе дȕри край èзеро,
Край èзеро н' àждер ненàситник.
И той òбата си ги ѝзголтал.

Слушана от Ленка Стерйоска от Прилеп.

78. САМОВИЛА ГРАД ГРАДИЛА[1]

Самòвила град грàдила,
Сѐ Сòлуна загрàдила:
Кòлье клàла се èргени,

Сѐ èргени изòдбрани,
Прѐпет клàла се дѐвойки,
Се дѐвойки изòдбрани.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на песента „Завиле се два облака" (вж. № 595).

79. ДИМА ЛЮБИТ САМОВИЛА

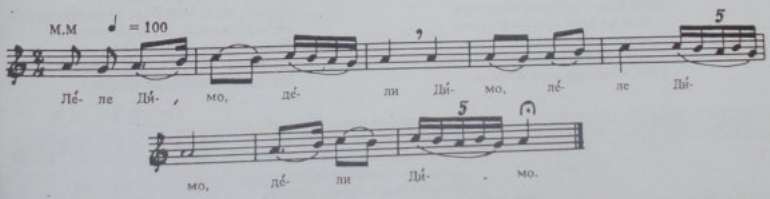

– Лѐле, Дѝмо, дѐли Дѝмо,
Дòста, Дѝмо, èрген òде,
Вѐке, Дѝмо, кя те жѐна. –
Дѝмо мàкье йе гòворит:
– Лѐле, мàйко, мѝла мàйко,
Ак' ме жѐниш, кя ме нѐмаш,
Мѐне лю̀бит самòвила! –
Дима майка не пòчула,

Му завърши бѐла Яна,
Бѐла Яна от Бȕдима.
Отидое во Бȕдима,
Во Бȕдима по нѐвеста –
Тòгай Дѝмо си пòчина.
Ми излегла бѐла Яна,
Бѐла Яна от Бȕдима:
– Кàмо ви го дѐли Дѝмо?

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

80. КЛЕТВИ МАЙКИНИ ЧУМА ДОНЕСЛЕ

Попѝтале Дѐйка, Дѐйка Илиндойка[1],
Попѝтале я от Го̀рна-Дѐлна зѐмя.
Горна-Долна зѐмя, дуря Румѐлия.
Бра̀кя я даѐат, ма̀йка не я даѐат.
Ма̀йка не я даѐат, бра̀кя лѐто кѐлнит:
– Дѐйка изведовте, чума воведовте,
Чу̀ма воведовте – сѝте да в'изтепат[3],
Сѝте да в'изтепат – сѝте дѐвет бра̀кя,
Сѝте дѐвет бра̀кя, сѝте дѐвет сна̀и,
Сѝте дѐвет сна̀и со дѐвет лѐлѐйки[4] –
Ка̀ко 'и проѐлна, та̀ка и ста̀нало:
Чу̀ма 'и изтепа сѝте дѐвет бра̀кя,
Сѝте дѐвет бра̀кя, сѝте дѐвет сна̀и,
Сѝте дѐвет сна̀и со дѐвет лѐлѐйки.

Си ѐстана са̀мя Дѐйкѝната ма̀йка.
Три го̀дини Дѐйка дома не се вра̀ти,
Три го̀дини пѐли ма̀йка жа̀ли, пла̀ка.
Ко̀га си изтѐче трѐтата го̀дина,
Ма̀й-ма̀лиот бра̀тец – бра̀тот дѐвѐтиот –
От гро̀бот си ста̀на, ке Дѐйка о̀тиде,
Ке[2] Дѐйка о̀тиде Го̀рна-Дѐлна зѐмя.
– Дѐйке, мила сѐстро, на̀зад да се вра̀тиш,
На̀зад да се вра̀тиш, ма̀йка да я вѝдиш,
Три го̀дини ма̀йка се за̀ тѐбе жа̀лит. –
С' изра̀дува Дѐйка, бра̀та си цѐлива,
Бра̀та си цѐлива и му кро̀тко вѐлит:
– Бра̀те, мѝли бра̀те, отка̀де по̀мина,
За̀що ми мирисаш ка̀ко вла̀жна зѐмя?

– Дѐйко, мѝла сѐстро, не л'сме дѐвѐтмина?
Дѐвѐтмина бра̀кя дѐвет ку̀кѝи пра̀ивме,
За̀тоа на зѐмя вла̀жна ти мѝрисам –
Ми търгна̀ле два̀та ке ма̀йка да о̀дат.
Ко̀га си вѐрвеле низ го̀ра зѐлена,
Запѐяло жа̀лно то̀ва сла̀вей пѝле:
– Ка̀де ми се чу̀ло, чу̀ло ем вѝдело
Жѝв и умрен чо̀ек заѐдно да о̀дат! –
Пак за̀праша Дѐйка: „Бра̀те, мѝли бра̀те,
За̀що сла̀вей пѝле та̀ква пѐсна цѐет?"
– Не го слу̀шай, сѐстро, то̀ва го̀рско пѝле –
Та̀ква пѐсна зна̀ет, та̀ква пѐсна пѐет. –
Ми вта̀сале два̀та ке ма̀йкини дво̀рйе . . .[6]

Слушана от Славка Стефанова и Биляна Недева от с. Мраморец, Охридско.

[1] „Илиндойка" – хубава Дойка. [2] „Горна-Долна земя" – вероятно древна България, наричана в Македония някога „Горна земя", а книжовния български език – „горнобугарски". [3] Изтепат – избие. [4] Лелейки – люлки. [5] Ке – при (от „кай" – по други места). [6] Песента е недовършена. По тема тя е напълно сходна с бълг. нар. песен „Чумави" или „Лазар и Петкана". Според певците, най-малкият брат почукал на вратата и викнал: „Майко, стара майко, Дойка ти я вода" и изчезнал, превърнал се в дим. Отворила майката и попитала кой я довел. Дойка се обърнала и не намерила вече брата си, но казала, че най-малкият й брат я довел. Слисани и двете, прегърнали се и паднали мъртви.

81. СТРУМА НЕВЕСТА[1]

Дзис[2] ми дзѝздале[3] дѐвет ма̀йстори,
Дѐня дзѝздале, но̀кя па̀гяло.
Узбо̀рвале[4] се дѐвет ма̀йстори:
– Ко̀я кя дѐет су̀трун по̀-рано,
Кя е кла̀еме[5] тѐмел да бѝдет,
Тѐмел да бѝдет, дзис да за̀държ̀ит. –
Сѝте ма̀йстори вѐра нѐмале,

Вѐра нѐмале, до̀ма ка̀жале,
До̀ма ка̀жале на невѐстите.
Ма̀рко, мла̀д ма̀йстор, вѐра до̀държ̀ал
Вѐра до̀държ̀ал, дома нѐ ка̀жал,
До̀ма нѐ ка̀жал на невѐста му.
Да шю ми бѐше Стру̀ма нѐвеста,
Ми е ста̀нала су̀трун по̀-рано.

Ми измо̀тила дѐвет бу̀тини[6],
Ми умѐсила дѐвет по̀гачи
И ми о̀тишла су̀трун на̀ вода . .
Да шю ми бѐе дѐвет ма̀йстори –
Я задзѝздае Стру̀ма нѐвеста.[7]

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на „Болна лежала Кира Попова" (№ 593). [2] Дзис – зид. [3] Дзиздале – зидали. [4] Уборвале се – договоряли се. [5] Клаеме – да поставим. [6] Бутин – дълбок и тесен дървен прибор за правене на мътеница и вадене на масло от млякото. [7] Песента не е довършена. Певицата устно разказва, че Струма имала детенци, което кърмела през един отвор на мястото, където била зазидата. Във връзка с това имало легенда, че някъде към Демиркапия (средното течение на Вардар) имало място, където от една скала течала вода, която приличала на мляко. От тая вода давали на майките, които нямат мляко, да пият. Уж веднага получавали прилив на мляко.

82. МАНОЛ МАЙСТОРЪТ И СТРУМА НЕВЯСТА

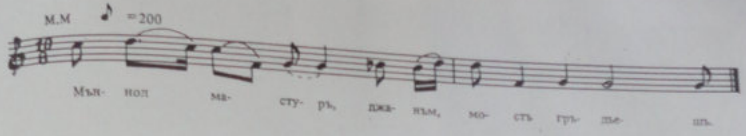

Мъно̀л ма̀стуръ, джа̀нъм[1], мо̀стъ тръдѐшъ.
Дѐня гу гръли ка̀мїнъ пу ка̀мїнъ.
Нъщѝ[2] съ о̀ри, джанъм, ѝвер на ѝвер[3].
Чу̀дули съ съ двѐстъ ма̀стуре
Щу дъ нъпра̀вїтъ дъ ни съ о̀ри.
Та съ субра̀ли и съ ръшїли:
Ку̀трь[4] нивѐстъ най- нъпрѐд до̀йди,
Най-нъпрѐд до̀йди леб дъ пунесѐ,
Нѐя дъ фа̀тът, дъ ѝъ зъгра̀дїът,
Дъ ѝъ зъгра̀дїът фнѐтре ъф мо̀ста.
Сѝчки ма̀стуре на жѐни ка̀зъли,
Мъно̀л ма̀стуръ нѝщу ни ка̀зъл,
Ем лю[5] им ка̀зъл мло̀гу ра̀бутъ:
Дъ си уперѐ, леб дъ умѐси,
До̀ри дъ сметѐ, ма̀нджъ дъ зго̀тви
И дур туга̀въ леб дъ утка̀ръ.
Стру̀мъ нивѐстъ мло̀гу ра̀бутъ:
Ра̀ну ста̀нал, сѝчку свъ̀ршїлъ
И пак най-рану леб утка̀рълъ.
Тъ ѝъ фа̀тїлъ двестъ ма̀стуре,
Тъ ѝъ зъгрѐдїхъ фнѐтре ъф мо̀стъ.
Стру̀мъ нивѐстъ жа̀лну съ мо̀ли:
– Оставите ми ѝеднатъ бизкъ[6],
Дъ си бизае мъжкуту ла̀тїъ! . . . [7]
. . . . . .

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

1 "Джанъм" се поставя в средата на първия стих на куплета. 2 Н ъ щ ѝ – нощем. 3 Ѝ в е р н а ѝ в е р – руши-вини. 4 К ѝ т р ъ – която. 5 Л ю – само. 6 Б и з к ъ – гърда. 7 Песента е недовършена. Устно разказаното се покрива с известните разкази за "Струма невеста" – как била зазидана, как ѝ носели детето да бозае и как „и сега" тече мляко от мястото . . . .

83. НЕДА И СТАРА ЮДА

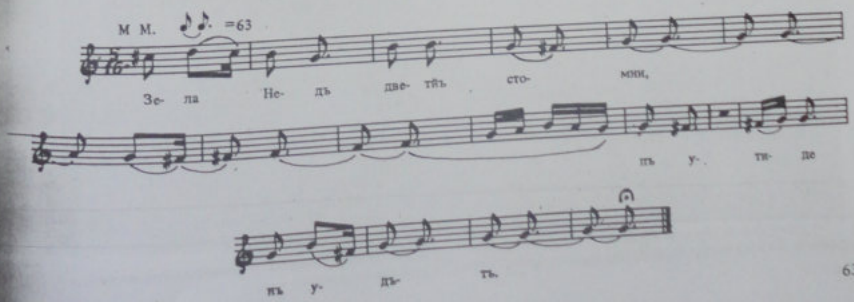

Зѐла Нѐдъ двѐтнѣ стомни,
Нѣ утиде нѣ удѣтъ,
Никнѣлъ[1] дъ ми нѣлѐвъ,
Сѐнкъ я нѣ зъсѐньчилу.
Стуй Нѐдъ тъ съ чуди:
„Ой, бо̀же пе мѝли бо̀же,
ъм кѣкнъ ѝе та̀нъ сѐнькъ!
Дѣру[2] нѐмъ край удѣтъ.
Одтак нѐмъ край слѣнцету!"
Куга̀ съ нѣ убѣрилъ,
- Стѐрь ѝодъ узъд пея,
Нѣ Нѐдъ си пригувѐря:

— Мѣри Нѐдо, жѐлнѣ Нѐдо,
Хайде, Нѐдо, ти със мѐнѣ!
Нѐдъ им съ жѐлну мѝли:
— Мѣри, ѝодо, стѐрь ѝодо,
Остайте мѣ ду Вилѝкдьень,
Ду Вилѝкдьень, ду кѐмкъть,
Ду Гъорѓѝовдьень, ду лѝольките,
Ут лѝолки мѣ вие зѐмтъя! –
Куга̀ дуйдѐ дьень Вилѝкдьень,
дьень Вилѝкдьень, дьень Гъорѓовдьень,
Всѝчки съ съ примѣнѝли
Кой със бѐлу и цѣрвѐну.

Кой със сѝньу и зилѐну.
!Недъ съ примѣнѝлъ
Със кунѣуля цѝпѐрань
И със сая никърпенъ.
Нѣ дрѫ̀жки си тѝхом вѐли:
— Ой ви, дрѫ̀жки, мѝли дрѫ̀жки,
Кла̀дите[3] мѣ нъ лѝолькитѣ,
Бър елнѝоч мъ за̀лѝолейтѣ!
Кла̀доха я нъ лѝолькъть
И кък съ я зълѝоляли,
Лѝипса Нѐда ут лѝолькъть! /2/

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Н ѝ к н ъ л ъ – навела се. [2] Д ъ р у – дърво. [3] К л а̀ д и л и – поставили.

84. ЯНА ОМЬЖЕНА НАДАЛЕКО

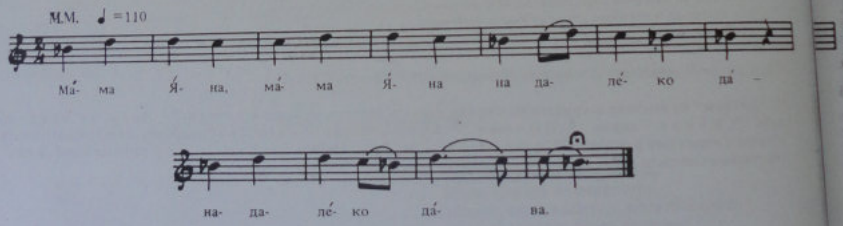

Ма̀ма Я̀на, ма̀ма Я̀на надалѐко да̀ –
Надалѐко да̀ва[1].
Яна нѐйке надалѐко д'ѝде,
Яна са̀ка блѝзу у сѐлото.
Изгова̀ра Яната ма̀йка:
— Иди, Яно, ѝди, мѝла кѐрко,
Док те ма̀ма, мѝла кѐрко, да̀ва!
Тѝзека си от голѐма рода,
Тѝзе ѝмаш дѐвет мѝли бра̀кя,
Чѐсто ке ти на го̀сѝе дова̀гят:
Недѐльата – двоѝца, троѝца,
Мѐсецот – петѝна-шестѝна,

Под годѝна – сѝте деветѝна!
Ошла̀ Яна, дѐкъ я ма̀ма да̀ла.
Кога̀ дошлѐ Янини сва̀тове,
Донеле са чу̀ма у копѝто,
Затрѝпѐ са Янините бра̀кя.
Чѐка Яна бра̀кя да ѝ до̀ѝдат,
Нѐма никой при Яна да до̀ѝде.
Яна мѝсле, па си бра̀кя чѐка.
Абѐр сто̀ри Яна на ма̀йка си:
— Лѐле, ма̀йко, лѐле, мѝла ма̀йко,
шчо ги нѐма бра̀кя ми да до̀ѝдат . . .
. . . . . .[2]

Слушана от София Григорова Апостолова от Щип.

[1] От всеки стих се образува куплет по този образец, както личи от текста под мелодията. [2] Очевидно песента е недовършена. Тя носи мотива от прочутата народна песен "Чумави" в оригинален вариант.

IV ЛЮБОВНИ

85. СИНОКЪ СИ ПОЙДОФ С КОНЯ ЗА ВОДА

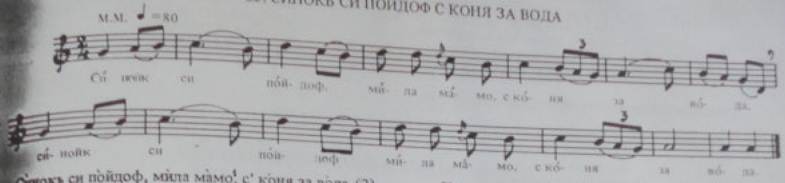

Сѝнокъ си пòйдоф, мѝла мàмо[1] с' кòня за вòда (2),
Тàмо си нàйдоф, мила мàмо, мàлой дѐвойче:
Кòде стòйеше – сълнце грѐеше,
Кòгà òдеше – вѐтор вѐеше,
Кòгà збòрвеше[2] – бѝсер рòнеше.
Кòга го вѝдоф, ỳмот ми шỳкна.

Конь ми пòбегна, сòкол ми лѐтна.
Ỳчи ме, кàрай – по що да йòда!
– Кòньот йе ỳчен, мѝли сѝну[3], сам кя си дòет.
Сòкол йе ỳчен – сам кя дòлетат,
Тỳку ми òди по мàлой мòме –
Мòме не зноет сàмо да дòет!

Слушана от Санде Аврамов от с. Папрадища, Велешко.

1 „Мила мамо" се прибавя в средата на всеки стих в първата част на песента. 2 З б о р в е ш е - приказваше. 3 „Мили сину" се прибавя в средата на всеки стих във втората част на песента.

86. СИНОКЪ СУ БИЛО С КОНЯ ЗА ВОДА[1]

(вариант)

– Сѝнокъ су бѝло, мѝла мàмо[2],
С кòня за вòда,
С кòня за вòда, мѝла мамо,
С сòкол у рòка,
На нòва чѐшма.
Тàму го нàйдоф
Бѐлото Мàре –
Дѝльбер[3] девойче.
Вòда лѐеше –
Бѝсер рòнеше;
Кòга стòеше,
Сълнце грѐеше –
Мѐне гòреше;
Кòга òдеше,
Вѐтор вѐеше –
Мѐне лàдеше.
Кòга го вѝдоф,
Ỳмот ми шỳкна,
Кòнь ми пòбегна.
Сòкол йòдета.
Ỳчи ме, кàрай,
По що да дòет...

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

1 Мелодията е еднаква с тази на предишната песен (№ 85). 2 „Мила мамо" се повтаря след всеки втори стих.
3 Дѝльбер – красиво.

87. НАЙДОХ МОМЕ НА ЧЕШМАТА

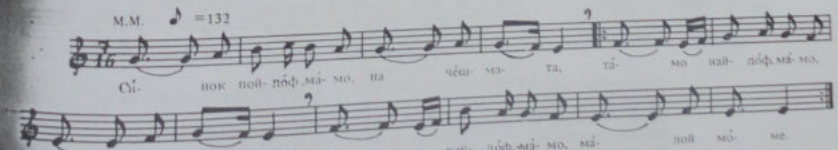

– Синòкъ пойдòф, мàмо, на чѐшмата,
Тàмо найдò (ф), мàмо, мàлой мòме.
Я й рекò (ф), мàмо: „Добрò вѐчер",
Òна дỳма, мàмо, не продỳма. –
Мàгла падна, мàмо, по пòлето,
Мѐне тàга, мàмо, на сърцето
З'єдна мòма, мàмо, в комшѝите,
Плет ни дѐли, мàмо, дворòвете,
Зид ни дѐли, мàмо, чардàците.
Ил' ме жѐни, мàмо, ил' ми кàжи.
Пуста мàдост, мàмо, не се трпе –
Не е òгин, мàмо, да прегòре,
Не е вòда, мàмо, да претѐче.

Слушана от Благородна Бурева Дяконова от Шип.

88. КОНПЕШ ЗА МОМА В КОМШИИТЕ[1]

Гѐмна мѐгла, мѐле, по пòлето,
На мен тѐга, мѐле[2], на сѐрцето
За ѐдна мòма от сѐлото
Блѝзу, блѝзу – в комшѝите:
Ѝлет ни дѐли дворòвете,
Зид ни зѝди огнòвете.

Разпѐрила тюльбѐн кѐрпа,
Ѝвори мѐте, ду̀ша лѐе!
Ѝль ме жѐнеш, ѝль ми ка̀жи:
Ѝуста мла̀дост не се трѐе!
Ѝе е ѐгин да прегòри,
Ѝе е вòда да претѐче!

Слушана от Константин Ципушѐв от Радовиш.

[1] Мелодията е като на песен № 87. [2] „мѐле" – прибавя се в средата на всеки стих.

89. НА СОН МУ Е ДОЙДЕЛА ЕДНА ЦЪРНООКА

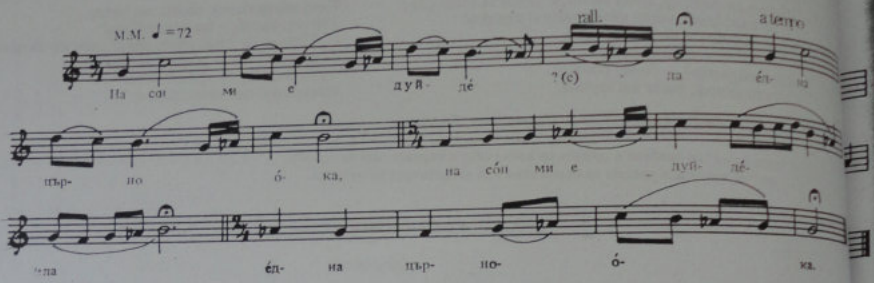

На сòн ми е дуйдѐла
Ѐдна църнòока.
Ка стану̀вам на дза̀стра[1],
Я бъркум[2] – я нѐма.
Пуледну̀вам нагòре –

Ру̀бата[3] я глѐдум.
По скала̀ се свалю̀вам[4],
Се трѐсум – нъ мòжум.
Одум пòрти д' утвòрум,
Ут мира̀к нъ мòжум.

Слушана от Димитър Динев, 70-годишен, от Гевгели.

[1] Дзастра – сутрин. [2] Бъркум – търся. [3] Руба – рухо, дрехи. [4] Свалювам – слизам.

90. НА СОН ВИДОХ МАЛКА МОМА

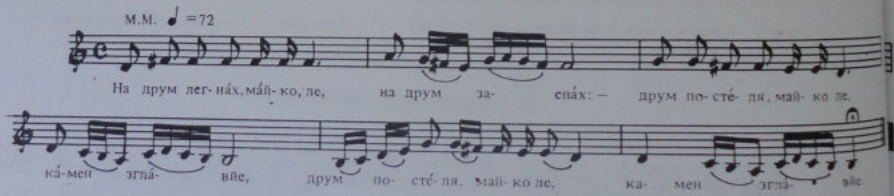

– На друм лехна̀ (х)[1], ма̀йко ле,
На друм заспа̀ (х) : –
Друм – постѐля, ма̀йко ле,
Ка̀мен – заглàвйе. } 2
Ѝом си легна̀ (х), ма̀йко ле,
И си заспа̀ (х),
На сòн видо̀ (х), ма̀йко ле,
Ма̀лка мòма – } 2
Променѐна, ма̀йко ле,
Облечѐна.

С свѝлен кòлан, ма̀йко ле,
Препашàна. } 2
Ѝль' ме жѐниш, ма̀йко ле,
Ѝль' ми ка̀жи –
Пу̀ста мла̀дост, ма̀йко ле,
Не се трѐе; } 2
Не е òгин, ма̀йко ле,
Да прегòре,
Ни е вòда, ма̀йко ле,
Да претѐче! } 2

Слушана от Коста Ципушев от Радовиш.

[1] Звука (х) поставяме в скоби, понеже той не се изговаря напълно, а едва се засяга глухо, като при това гласната пред него се удължава.

91. ШО ЙЕ ЛУДО СОН СОНИЛО

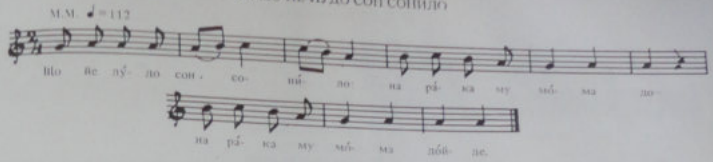

Що йе лу̀до сон сони̇ло:
На ра̀ка му мо̀ма до̀йде[1]
Па му во̀да пода̀ваше.
Ко̀га се разбуди̇ло,
Не̇ма мо̀ма, н' има вра̀га!

Зема̀ лу̀до ру̀жки но̀жи[2] –
Да се бо̀де, да се го̀де[3]!
Пе̇рница[4] му отгова̀ра:
А бре лу̀до, лу̀до-мла̀до,
Не се бо̀ди, ни се го̀ди!

Ако ти е речениця[5],
Са̀ма ло̀ма ке ти до̀йде,
Ке ти шета низ дво̀рове
Како лѐтна яребица,
Како зи̇мна гугувица[6]!

Слушана от Коста Ципушев от Радовиш.

1 От всяко двустишие се образува куплет, като отначало втората се изпява без последната сричка, а при повторението се изпява цял (виж, текста под мелодията). 2 Р у̀ ж к и н о ж и – ръчно ножче. 3 Д а с е г о̀ д е – да се улучи на опасно за живота място. 4 П е р н и ц а – възглавница. 5 Р е ч е н и̇ ц а – ако ти е писана, предопределена. 6 Г у г у в и̇ ц а – гургулица.

92. НА СОН МУ Е МАЛКА МОМА ДОШЛА

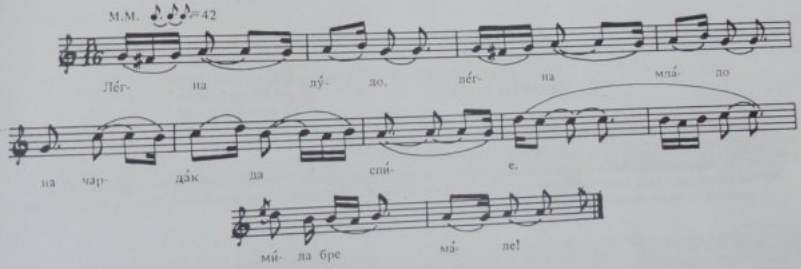

Лѐгна лу̀до, лѐгна мла̀до
На чардак да спи̇е,
Ми̇ла бре ма̀ле![1]
На со̀н му е, на со̀н му е
Ма̀лкай ле[2] мо̀ма дошла̀,[3]
Та па му е на рака̀ легна̀ла.
Рака̀ му е дъ̀рво изтръпна̀ла.
Та не мо̀же на ко̀н да се ка̀че
И не мо̀же са̀бя да запа̀ше.
Като се е разбуди̇ло,
Ма̀лкай мо̀ма не̇ма!

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко. Песента е от с. Цапарево, Петричко.

1 „Мила бре мале" се прибавя след всеки стих (виж. текста под мелодията). 2 „Ле" също се прибавя пред четвъртата сричка от края на всеки стих. 3 Подобно на четвъртия стих, първата половина на всеки следващ стих се повтаря. По тоя начин от това повторение и от добавянето на „мила ле мале" се получава куплет – както е показано в текста под мелодията.

93. ДЕВОЙКО, ИЗГОРЕФ ЗА ТЕБЕ

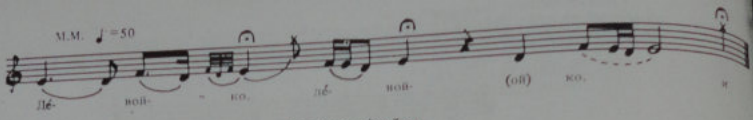

— Дѐвойко, дѐвойко,
Що̀рвена ябъ̀лко,
Нѐ стой спроти мене
Изгореф за тебе
Како чѐбрика[1] за гю̀бре,
Како бо̀сильек за сѐнка,
Како лен за во̀да.

Слушана от Благойка Хр. Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Ч ѐ б р и к а – вид цвете.

94. ДЕВОЙКО, ИЗГОРОХ ЗА ТЕБЕ[1]

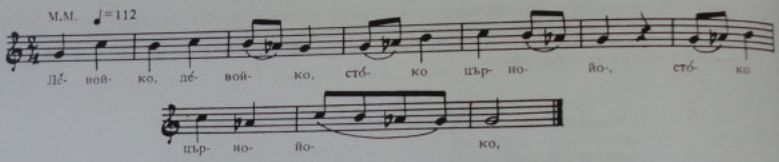

Девойко, девойко,
Стоко църнайоко[2],
Не стой спрема мене –
Изгоро (х) за тебе

Како лен за вода,
Чубрика за роса!
— Гори, лудо, гори!
Мама не ме дава –
Още съм маленка!

Слушана от Коста Ципушев от Радовиш.

[1] От всяко двустишие се образува куплет, като отначало вторият се изпява без последната срička, а при повторението се изпява цял (вж. текста под мелодията). [2] Ц ъ р н а й о̀ к о – черноока (добавката на й пред о в думата е само в песните, иначе се изговаря „църнаоко").

95. ТРЕНО, ВИНО ЛИ СА ТВОИТЕ ОЧИ

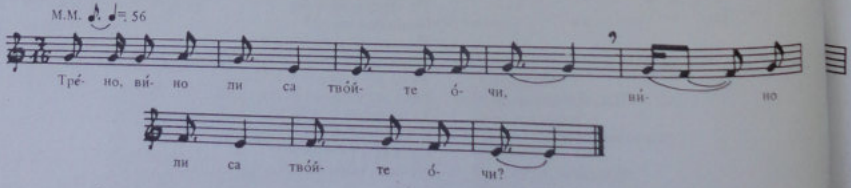

— Трено, вино ли са твойте очи?
Вино ли са твойте очи?
Трено, погледнеш ме, опиеш ме!
Погледнеш ме, опиеш ме!

Трено, у кого си погледнала,
Секому си болест дала.
Трено, кому два дни, кому три дни,
А на мене три години!

Слушана от Благородна М. Паликрушева от Виница.

96. ДИЛЬБЕР СТОЙНЕ

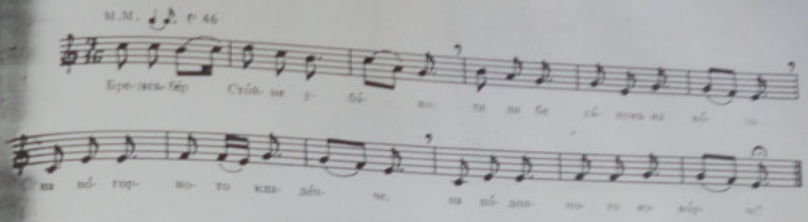

— Бре, дильбéр[1] Стойне убáво,
Ти ли бе сѝмокъ на вòтò
На по-горѝото кладéнче,
На по-долнòто изворче?
Кáко стоеше, грéеше,
Кáко факлѝта борѝка,
Кáко ясѝа месечѝна.
Я прийлòх близу до тéбе,
Ти бегáла далéк от мéне.
Бегáли дрýшки от тéбе
Кáко от мéне дружѝка.
Отидòх òще по-горе,
На по-горѝото кладéнче,

Там найдòх кѝтка смѝлòва.
Турѝх я̀ в дéсна пазýва.
На кѝтка вéпьам, говòрам:
„Вехни се, кѝтко смѝлòва,
Кáко се вехни млад ѝонак
За дильбéр Стойне убáво".
Отидòх òще по-горе,
Там найдòх грýтка снегòва,
Турѝх я в дéсна пазýва,
На грýтка вéпьам-говòрам:
„Топи се, грýтко снегòва,
Кáко се топи млад ѝонак
За дильбéр Стойне убáво."

Слушана от Крум Крушаров от Кочани.

[1] Дильбер – красива.

97. ДА ВКУСИ ОТ ВСИЧКИТЕ Ѝ ХУБОСТИ

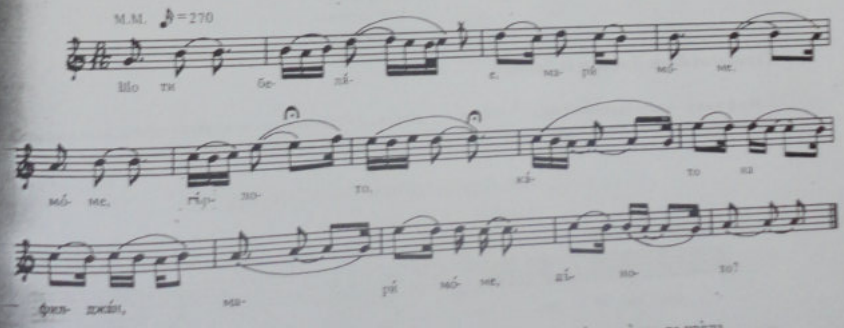

— Що ти белѝе, марѝ мòме, гѝрпото,
Кѝто на филджѝн, марѝ мòме, дѝното?
Филджѝно е пълѝн , марѝ мòме, с ракѝя –
Дай го на мéне, мòме, да го изпѝя,
Да пѝя, крòтко ѝгне, да се напѝя,
На твòйте скýти, мòме, да ти преспѝя!

Бéлото ти лѝще, мòме, да изѝда
Кàто красѝта, марѝ мòме, ѝбука!
Прѝми ти очѝ, мòме, да изпѝя
Кàто два студѝни , марѝ мòме, кладенца!
Вѝтите ти вéжди, марѝ мòме, да изпѝса
Кàто два стрѝка, марѝ мòме, босѝлек!

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко. Песента е от с. Елешница, Петричко.

98. ЗАЩО ПИШАТ ЕРГЕНИ ПО БЕЛО МАРЕ

— Мâре ле мѝло, дòбро ле,
Нѐ оди в Скòпіе нѝ пазар.
Нѐ купу̀й бѐло бѐлило
И сто дрâмои цѝрвило —

Сâма си бѐла-цѝрвена!
Кòга те мâйка рòдила,
Жѝво си пѝле вâтила,
Жѝво го в òгън вѝрлила:

„Кâко що пѝшит пѝлето,
Тâка да пѝшат èргени
По мòйта бѐла Мâрия!"

Слушана от Славка Стефанова и Биляна Недева от с. Мраморец, Охридско.

99. ЙОВКА КУМАНОВКА

— Йòвке, Йòвке, ай мòри, кумâновке,
Дòста òди, Йòвке, дòста шетâ
По той пòле, Йòвке, кумâновско,

Изгорѐ ме, Йòвке, запалѝ ме,
Направѝ ме, Йòвке, сȕво дѝрво,
Сȕво дѝрво, Йòвке, ѝворово!

Слушана в Куманово.

100. ШЕФТЕЛИ ЯНА – МЛАДА ЯБУКА

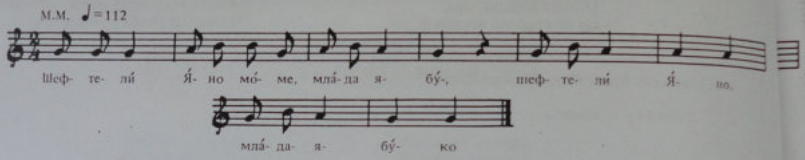

Шефтелѝ[1] Яно, мòме,
Млâда ѝбуко[2]![3]

— Не съм ѝбука, лȕдо,
Да ме разсѐчеш,

Да ме раздâдеш
По твòй дружѝна,
По мòй другâчки!

Слушана от Коста Ципушев от Радовиш.

[1] Шефтелѝ – като праскова (тур.) [2] Ѝбука – ябълка. [3] От всеки стих се образува куплет, като отначало се изпява без последната сричка, а при повторението – цял (вж. текста под мелодията).

101. САМ ЛЕГНУВАМ, САМ СТАНУВАМ

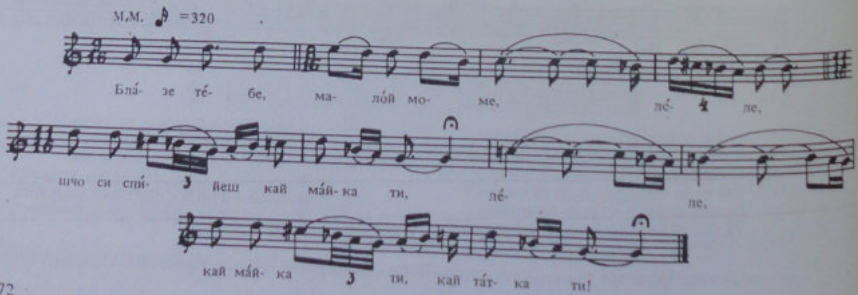

– Блàзе тебе, мàлой мòме, лѐле,
Шчо си спийеш кай мàйка ти, лѐле,[1]
Кай мàйка ти, кай тàтка ти!
Ами ѝс сѝрак-сѝромаф,
Сàм лѐгнувам, сàм стàнувам,

Сàм пòстела постѐпувам,
На пол нòйкъ се разбѝдувам,
Мàлой мòме побѝрувам,
Мàлой мòме не нàйдувам,
Перѝницата прегѝрнувам,

Дрòбни сòлзи порòнувам, /2/
Ал шàмия напòлнувам,
На̀ гради я изсѝшувам. /2/

Слушана от Параскева Търнушанова от Прилеп.

[1] „Л ѐ л е" се добавя към всеки първи и втори стих на строфата. [2] П ѐ р н и ц а – възглавница.

102. САМ ЛЕГНУВАМ, САМ СТАНУВАМ

(вариант)

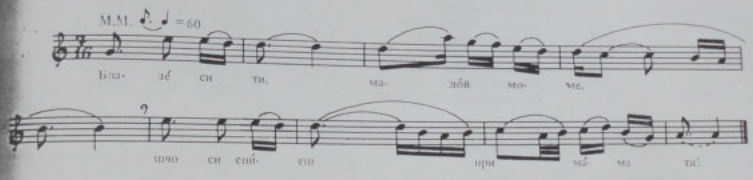

- Блазѐ си ти, мàлой мòме,
Шчо си спийеш при мàма ти,
При мàма ти, при тàте ти.
Ами ѝс сам сѝрак-сѝромаф –
Сàм лѐгнувам, сàм стàнувам,

На пòлнойкъ се разбѝдувам,
Перѝницата прегѝрнувам,
Дрòбни сòлзи порòнувам,
Бѝлюр чàша напòлнувам,
Ал шàмия натòпувам,

На̀ гради я изсѝшувам,
Мàлой мòме побàрувам[1],
Мàлой мòме не нàйдувам. /2/

Слушана от Христо Троечанов от Прилеп.

[1] П о б à р у в а м – подирвам.

103. ЧИЕ Е ОНА ДЕВОЙЧЕ[1]

- Чѝе е òна дѐвойче
До рàно òдит нà вода?
Чѐкай, пòчекай дѐвойче,
И я ке дòйдам сò тебе
Стòмните да ти пòносам,
Ѝщете да ти òтменам,
Ѝзрстенье да ти рàзменам! /2/

Слушана от Кузман Йорданов Гьоков от с. Годивйе, Охридско.

[1] Мелодията е като на песента „Изгреши моме потиша" (вж. № 279).

103 а. ДЕВОЙЧЕ ПОДРАНИЛО ЗА ВОДА

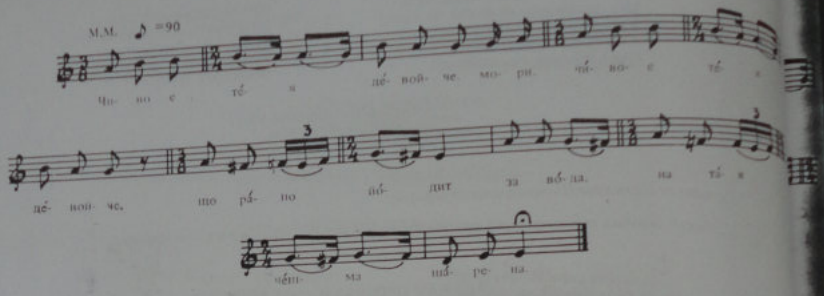

Чѝво[1] е тея[2] дѐвойче, мòри
Чѝво е тея дѐвойче,
Що ра̀но йòдит за вòда
На тая чѐшма ша̀рена.
На тая чѐшма сту̀дена, мòри,
Да пѐлнит вòда сту̀деи
Сос два ібрика сребрени,
Со две ми стòмни ша̀рени.

— Ча̀кай, пòчакай, дѐвойче, мòри,
Ча̀кай, пòчакай, дѐвойче,
И яз ке дòйдам сò тебе,
Стòмните да ти пòносам.
Стòмните да ти пòносам, мòри,
Ръцѝте да ти отменам
И да ти рѐчам два збòра,
Два збòра, до два ізгора.

Слушана от Павел Костов от Дебър.

[1] Чѝво – чие. [2] Тѐя – това.

104. ОТИДОФ СЕЛО ДОЛНЕНИ

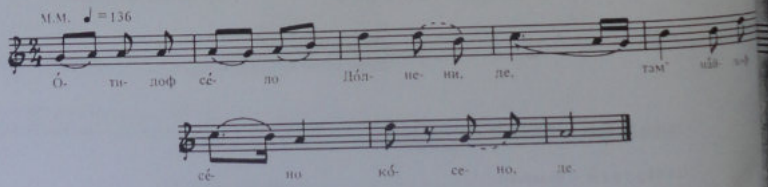

Òтидоф сѐло Дòлнени[1], де,
Там' на̀йдоф сѐно кòсено, де[2],
На сѐно вѐлам, гòворам:
„Вѐй ми се, сѐно кòсено,
Коо шчо се вѐи млад іонак
За дѐвойче гра̀гянче.
Ако нѐ биди гра̀гянче,
Нѐка ми біди сѐланче,
Со кòшулче вѐзано"./2/

Слушана от Иванка Джлева от Прилеп.

[1] с. Долнени – на югозапад от Прилеп. [2] „Де" се повтаря след всеки стих.

105. СВЕТОТ ВЕНЕ ЗА ВЕНА

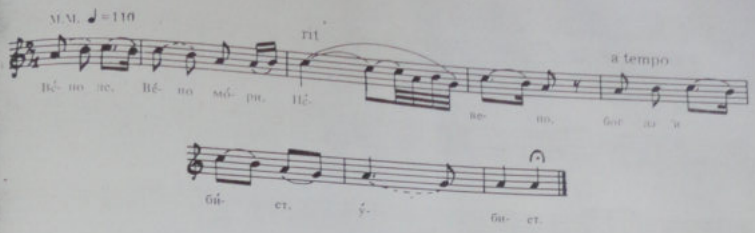

— Вѐно ле, Вѐно мори, Нѐвено,
Бог да 'и бѝет, ỳбиет
Твòите стàри кỳмови,
Шо текъ̀рстие „Нѐвено" –
Свѐтот да вѐне зà тебе –
Жѐнати и нежѐнати,
Свъ̀ршени и несвъ̀ршени.
Тѝе, шо бѐе жѐнати,

Си остàвие нѐвести
Со мòшки дѐца нà роци;
Тѝе, шо бѐе свъ̀ршени,
Си изврàтие[1] пъ̀рстени;
Тѝе, шо бѐе ѐргени,
Си изкѝнае пòяси,
Стегàеки полòвина –
Се зàради тебе, Нѐвено!

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] **Извра̀тие** – върнаха, изпоизвърнаха.

106. ТРИ ГОДИНИ СЕЙМЕН ШЕТАФ

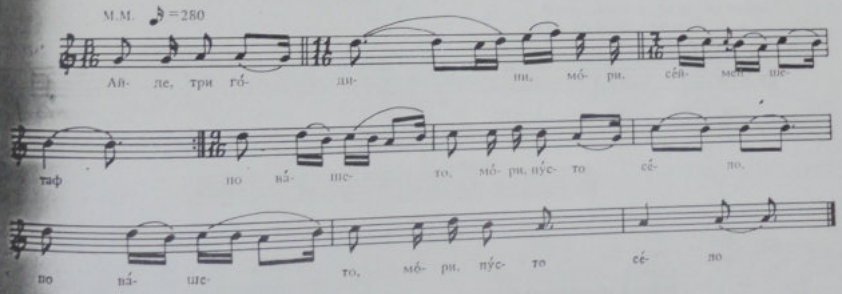

— Ѝйде три го̀дини, мòри, сѐймен шѐтаф
По вàшето, мòри, пỳсто сѐло (2)[1].
Тѐбе нѝгде не те видоф
Да тѝ рѐчам до двà сбора[2].
Да ѝ кàжиш на зòлва ти

Да ми чỳва амàнетот[3],
Амàнетот тригòдишен,
Шѝчо го сòнце не грѐяло,
Шѝчо го вѐтър не сỳшило –
Две ѝболка во пазува.

Слушана от Славе Чавчев от Росен.

[1] От всяко двустишие се образува куплет, като в началото на първия стих се поставя „ѝйде", в средата – „мори", а вторият стих се повтаря два пъти (вж. текста под мелодията). [2] **Сбор** – дума. [3] **Аманет** – поръчка, нещо поверено.

107. СЕЧИ, МОМЕ, РУСА КОСА

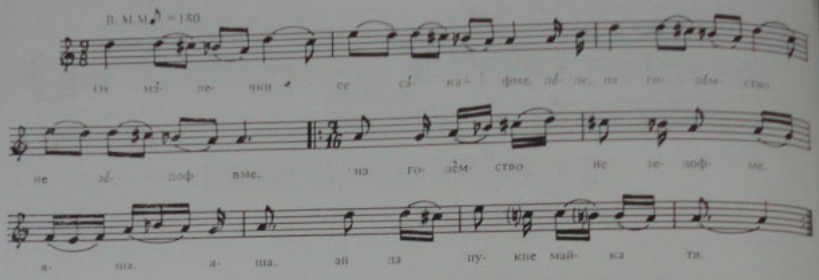

– От мàлечки се сàкафме, лѐле,
На голѐмство не зѐдофме,
На голѐмство не зѐдофме, яша, яша,
Ай да пукне мàйка ти.
– Сѐчи мòме, рýса кòса, лѐле[1],
Прави скàла[2] да се кàчам, яша, яша[3],
Ай да пукне мàйка ти!

Да ти вѝдам бѐло лице,
Бѐло лѝце, рýдо гѝрлце, яша, яша
Ай да трѐсне мàйка ти!
Я ке пòйдам у Сòлуна,
Ке се фѝрлам у мòрето,
Да ме яде мòрска рѝба, яша, яша,
Ай да пýкне мàйка ти!

Слушана от Тодор Петрушев от Скопие.

[1] „Леле" се добавя в края на първия стих на куплета; същият стих се повтаря след това без тази думичка – както е дадено в текста под мелодията. [2] С к à л а – стълба. [3] Я ш а - я̀ ш а – турско възклицание: „да живее!"

108. В НИКО ПОЛЕ НАЙДОФ МАЛОЙ МОМЕ

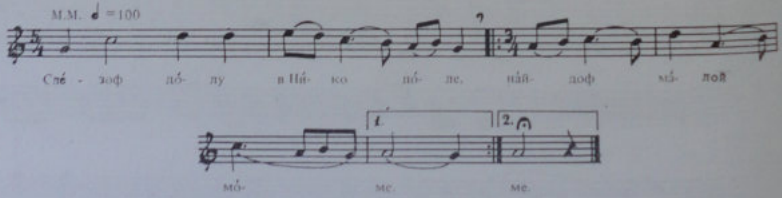

Слѐзоф дòлу в Нѝко поле,
Нàйдоф мàлой мòме (2).
Го пòведоф да го вòда –
Шо ми мѝло бѐше!
Се òбърнаф да го вѝда –
Шо ми прилѐгаше!
Имат мàйка – не я дàвет,
Бог да я ýбиет!

Имат тàтко – не я дàвет –
Бог да го ýбиет!
– На мàйка му кòлай биват –
Ѐден шàрен кòжуф;
На тàтко му кòлай биват –
Ѐдно лòле тýтун;
Ѐдно гѝрне вѝно нѐму –
Бѐлки ке кàндисат[1].

Слушана от Сандс Аврамов от с. Папрадища, Велешко.

[1] К е к à н д и с а т – ще се съгласи.

109. БЕЛОТО ЛИЦЕ НА ЦВЕТА

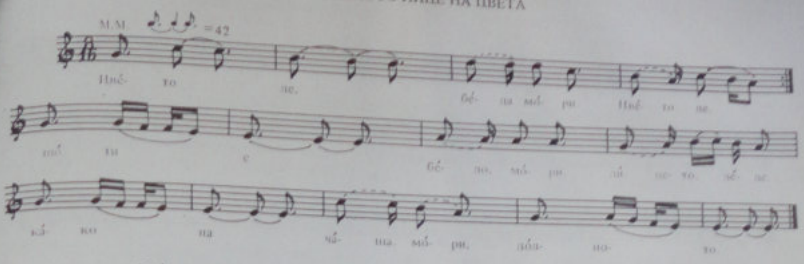

— Цвѐто ле бѐла мо̀ри, Цвѐто ле,
Шо ти е бѐло, мо̀ри, лицето, леле,
Ка̀ко на ча̀ша, мо̀ри, по̀лното!
Ча̀ша е по̀лна с ра̀кия,
Да̀й ми я да се на̀пия,
Да пѝя, да се о̀пия,
На ску̀то да ти прѐспия,
На шарѐната скутина,
Цвѐто ле бѐла, Цвѐто ле,
Мѐ̀рѐкот да ми по̀мине.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко. Записана от с. Оряшие, Велешко.

110. ШЕТАЛ, ПРОШЕТАЛ МИТРЕ ДЕЛИЯ

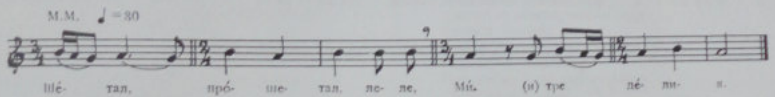

Шѐтал, про̀шетал Мѝтре дѐлия,
Вѝдел, до̀видел дѝльбер[1] дѐвойче:
— Ма̀ле, ма̀йко ле, конь сопѐнаше[2],
Конь сопѐнаше с' бѐлай ко̀прина . . .
Ма̀ле, ма̀йко ле, я му го̀вореф:
„Да̀й ми го мѐне, я кя го со̀пна,
Я кя го со̀пна со бука̀гии[3]!"
Ма̀ле, ма̀йко ле, по̀йди, пѝтай го,
По̀йди, пѝтай го, дал' кя го да̀ет?
— Мѝтре, сѝнко ле, по̀йдоф, го пѝтаф,
По̀йдоф, го пѝтаф, не го да̀вает.
— Ма̀ле, ма̀йко ле, по̀йди, пак по̀йди!
— Мѝтре, сѝнко ле, по̀йдоф, пак по̀йдоф,
По̀йдоф, пак по̀йдоф — не го да̀вает!
— Ма̀ле, ма̀йко ле, со зло кя по̀йда,
Со зло кя по̀йда, мо̀ме кя гра̀ба,
Мо̀ме кя гра̀ба, да̀леч кя но̀са,
Да̀леч кя но̀са — го̀ре в пла̀нина."

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Дѝльбер — хубав. [2] Сопѐнаше — спъваше, връзваше за краката. [3] Бука̀гии — верига за спъване на кон.

111. САРАФ ДИМКО

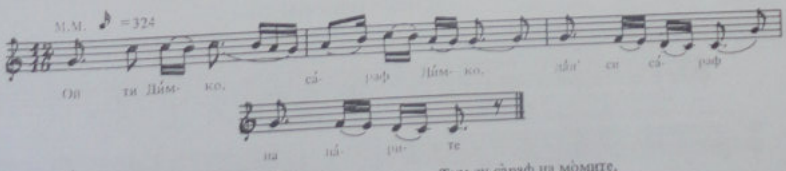

— Ой ти Дѝмко, са̀раф Дѝмко,
Дал' си са̀раф на па̀рите
Ил' си са̀раф на мо̀мите?
— Не су са̀раф на па̀рите,
Тук су са̀раф на мо̀мите,
На мо̀мите папра̀дишки,
Папра̀дишки и о̀решки,
И о̀решки — нежѝловски.[1]

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Нежѝловски — от с. Нежилово (Велешко).

112. ДИМКО САРАФ НА МОМИТЕ

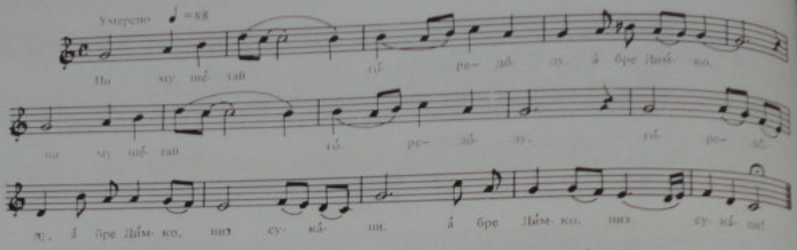

Ни му шѐтай го̀ре-до̀лу, а̀ бре Ди́мко[1],
Го̀ре-до̀лу, а̀ бре Ди́мко, низ сука̀ци!
Ти си са̀раф на па̀рите,
На па̀рите, на форѝните.[2]
– Оти вѐлиш, от сум са̀раф, до̀до[3] Ка̀то,
От'[4] сум са̀раф, до̀до Ка̀то, на па̀рите,
На па̀рите, на форѝните?
Не сум са̀раф на па̀рите,
Я̀с сум са̀раф на мо̀мите,
На мо̀мите, уба̀ните.

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско. Научила я от свекър си Трънко Струманлиев от Бниджевардар.

[1] „Абре Димко", съответно "додо Като", се поставя на края на първи стих на куплета и в средата на втория стих.
[2] Форините – флорините – златна стара монета. [3] Додо – како. [4] От' – съкратено от „оти", значи ЧЕ.

113. МНОГУ МИ ГО ФАЛЯТ ТВОЕТО ДЕВОЙЧЕ

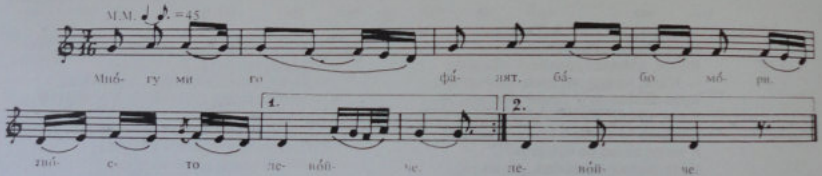

– Мно̀го ми го фа̀лят, ба̀бо мо̀ри,
Тво̀ето дево̀йче,
Тво̀ето дево̀йче, ба̀бо мо̀ри, –
Бѐлото Марѝйче!
Сѐкой, що го видѐл, ба̀бо мо̀ри,
Се си бо̀лен лежа̀л!
И я̀ да го вѝдам, ба̀бо мо̀ри,
А̀ко бо̀лен лѐжам
В шарѐна одая̀, ба̀бо мо̀ри,
На мѐка постѐля!

Слушана от Коста Пипушев от Радовиш.

114. МОМИ ТИКВЕШАНКИ

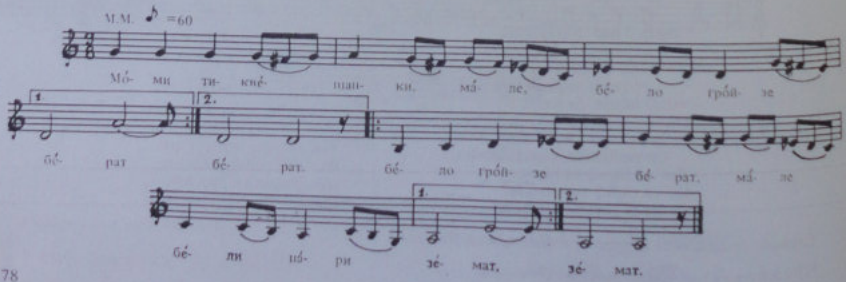

Мо̀ми тиквѐшанки, ма̀ле,[1]
Бѐло гро̀йзе берат /2/,
Бѐло гро̀йзе берат, ма̀ле,
Бѐли па̀ри зѐмат /2/
Бѐли па̀ри зѐмат, ма̀ле,

На гѐрдан ги нѝжат,
На̀ гуша ги нѐсат, ма̀ле,
Мѐраци да фъ̀рпаат,
Мѐраци да фъ̀рпаат, ма̀ле,
Ѐргени да го̀рат.

Слушана от народната певица Любка Рондова от с. Шестеово, Костурско. Песента е на прилепско-велешки говор.

[1] Куплетът се образува с повтаряне на първите два стиха, а след това вторият стих се повтаря със третия, като също се повтарят – както е показано в текста под мелодията.

115. МНОГУ МИ ГО ФАЛАТ КОМШИСКО ДЕВОЙЧЕ

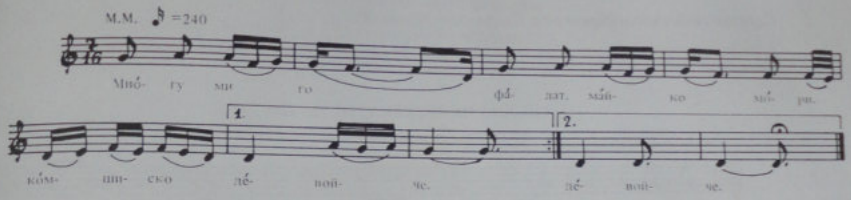

– Многу ми го фа̀лат, ма̀йко мо̀ри,
Ко̀мшиско дѐвойче!
Яс ке ми те пра̀там, ма̀йко мо̀ри,
Ти да го по̀бараш[1].
А̀ко ти го да̀дат, ма̀йко мо̀ри,
Да се поза̀баиш;
А̀ко не го да̀ваат, ма̀йко мо̀ри,
Бъ̀ргу да си до̀йдиш,
А̀бер да до̀несеш.

Яс ке си се сто̀рам, ма̀йко мо̀ри,
Мла̀до каутѐрче
И яс ке си зѐмам, ма̀йко мо̀ри,
Ко̀тле и бо̀силек
И ке си о̀тидам, ма̀йко мо̀ри,
Во̀да да му къ̀рстам,
Ра̀ка ке ми ба̀ши, ма̀йко мо̀ри,
Сѐвда ке по̀мини,
Ѐгън ке прѐгори.

*Слушана от Параскева
рнушанова от Прилеп.*

[1] П о̀ б а р а ш – поискаш.

116. ОВАЙ СОКАК НА ТРЕНДАФИЛ МИРИСА

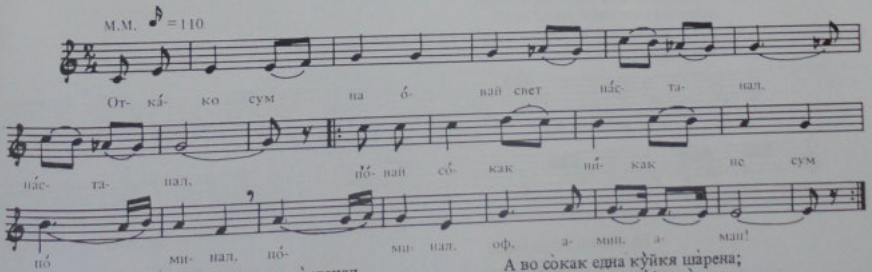

Отка̀ко сум на о̀вай свет на̀станал,
П' о̀вай со̀как нѝкак' не сум по̀минал,
Оф, аман, аман[1].
О̀вай со̀как на трѐндафил мѝриса,

А во со̀как една ку̀йкя ша̀рена;
Во ку̀йкята една ба̀фча го̀лема,
Ав ба̀фчата ка̀квоо швѐке нѐмаше . . .
Настрѐд ба̀фча мор трѐндафил ра̀звива,

Под трѐндафил мала мо̀ма сѐдеше!
Трѐндафилот нада̀леку мѝриса,
На мо̀мето о̀кото ми о̀стана!

Слушана от Солтана Белагушова от Прилеп.

[1] Последната дума на всеки стих се повтаря два пъти, а след всеки втори стих идват думите „офаман, аман" и образуват куплет.

117. МОРЕ ЕЛА, СИНКО, ДА ВЕЧЕРАШ[1]

– Мо̀ре, ѐла, сѝнко, да вѐчераш,
Мо̀ре, вечѐрата е го̀това,
Постѐлята йе по̀слана.
– Мо̀ри, мо̀лчи, ма̀йко, онѐмела,
Мо̀ри, со дне о̀чи осѐпела,
Ого̀н го̀рел постѐлята,
Пѝите йе вечѐрата!

Мо̀ри, Нѐда ѝграт на ча̀рдакот,
Мо̀ри, алтанѝте солско̀тее[2],
Мо̀ри, герда̀ните шреко̀тее[3],
Мо̀ри, ча̀рдакот се ледееше,
Мо̀ри, Неде гъ̀рло белееше.
– Мо̀ре, ѐла, сѝнко, да вѐчераш,
Мо̀ре, вечерата йе го̀това,

Мо̀ре, постѐлята йе по̀слана.
– Я не ѝла, ма̀йко, да вѐчера,
Кѝ я чѐка Нѐда да изѝграт,
Да изѝграт Нѐда вито̀ оро,
Да я но̀са Нѐда во̀ полѐто. [2]

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на песента „Само цвеке порочуват" (№ 127). [2] Солско̀тее – пъскаха. [3] Шреко̀тее – тракаха.

118. ЯНА МАЛЕШЕВКА ВИЕ ДО ТРИ ТАНЦИ

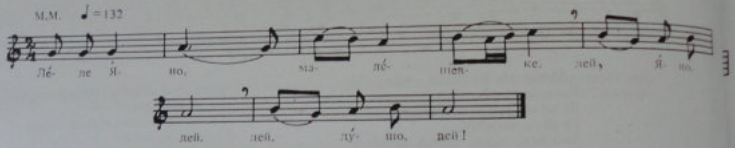

– Лѐле, Я̀но малѐшевке,
Дей, Яно, дей, дей, душо, дей,[1]
Ѐднуш дойдоф ваше сѐло,
Тѐбе дома не те найдоф,

Тук те на̀йдоф стрѐде сѐло,
Стрѐде сѐло, на срѐд сѐло,
Ко̀де виеш до три та̀нци:
Пъ̀рви та̀нец – от нѐвести,

Вто̀ри та̀нец – от ѐргени,
Трѐти та̀нец – от дѐвойки,
От дѐвойки изодбра̀ни.

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Стихът „Дей Яно, дей и пр." се повтаря след всеки стих (вж. текста под мелодията).

119. ЖАЛБА ЗА МЛАДОСТ

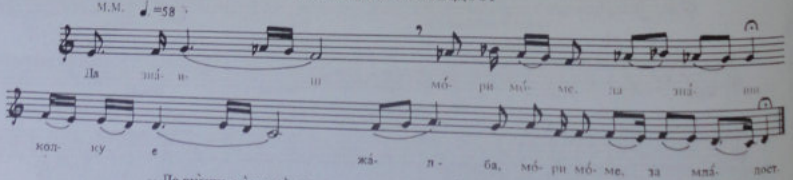

– Да зна̀иш, мо̀ри мо̀ме,
Да зна̀иш
Ко̀лку е жа̀лба, мо̀ри мо̀ме,
За мла̀дост,
На̀ порта би ме, мо̀ме,
Чѐкала,
От ко̀йна би ме, мо̀ри мо̀ме,
Сѝмнала[1],

На̀ чардак би ме, мо̀ме,
Ка̀чила,
На̀ душек би ме, мо̀ри мо̀ме,
Въ̀рлила,
До̀ мене би си, мо̀ме,
Лѐгнала,
Цѐла нойкъ би ме, мо̀ри мо̀ме,
Гу̀шкала[2].

Слушана от Михаил Йосифов от Прилеп.

[1] Сѝмнала – свалила. [2] Гу̀шкала – прегръщала.

120. ЛУДОСТ-МЛАДОСТ БЪРГО ЗАМИНУВА

Първи вариант

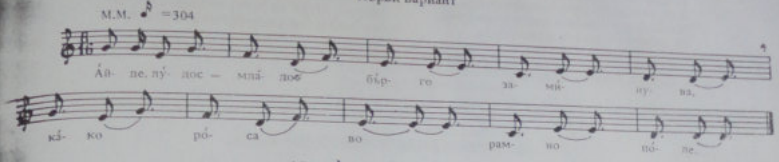

Айде лу̀дос-мла̀дос бъ̀рго замѝнува·
Ка̀ко ро̀са во ра̀мно по̀ле.
Айде ко̀йна я̀вам, ко̀йна аджа̀мия.
Я̀с го тѐрам во ра̀мно по̀ле,
То̀й ме во̀ди во мо̀мини дво̀рье!

Слушана от Димко Йочков от Прилеп.

Втори вариант

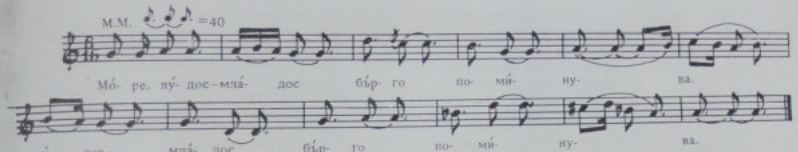

121.

Мо̀ре[1], лу̀дос-мла̀дос бъ̀ргу по̀минува –
Ка̀ко ро̀са пред я̀сното со̀нце!
Я̀с си ѝмам ко̀йна аджа̀мия:
Я̀с го тѐрам на во̀да студена,
Тоо ме во̀ди во мо̀мини дво̀рье.
Шѐчом ме вѝде мо̀ма, до̀ма влѐзе,
Та̀я влѐзе, ма̀йка ѝе ѝзлезе:
– Шѐчо̀ бараш, бре ста̀ро-а̀ро, о̀вде?
О̀ва ми се баш мо̀мини дво̀рье –
Я̀с си ѝмам кѐрка за ма̀жейне!
– Я̀с не ѝдам, ко̀йнчето ме во̀ди!
То̀а бѐше ждрѐбе, ко̀га ѝие

Дваѝца саанойкъ на порта сто̀ефме.
Ко̀йнот до нас цѐла нойкъ дрѐмеше,
А пак ждрѐбето по̀край нас,играше . . .
То̀а па̀тот на ге забора̀йло –
Ме до̀веде до ва̀цата по̀рта! . . .

Слушана от Деница Будинова от Прилеп.

[1] „Мо̀ре" – поставя се пред всеки стих, а при повторението се изпуска (вж. текста под мелодията).

122. ЗАВИЛА СЕ БЕЛА ЛОЗА ВИНОВА

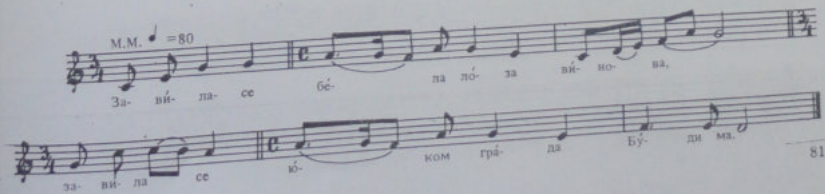

Завила се бела лоза вінова,
Завила се юком града Будима,
У лозето – едно дърво високо,
Под дървото – една чешма шарена,
На чешмата – до две плочи мермерни,
На плочите – до две моми убави,

У руки им – до две чаши билюри[1],
У чашите – руйно вино червено,
У виното – до две грутки снегови . . .
Свака сбори да я никой не чуе:
– Как' се топат тия грутки снегови,
Так' се топи мойто сърце за него.

Слушана от Лефтер Анков от Скопие.

[1] Б и л ю р и – кристални.

123. НА СОН ДОЙДОЕ ТРИ ЛУДИ-МЛАДИ

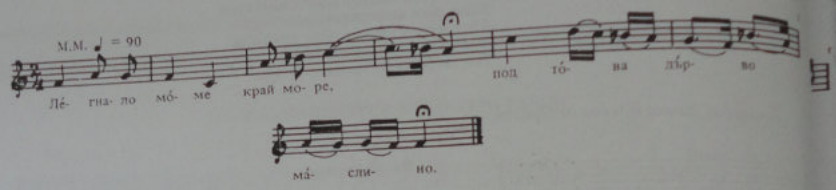

Легнало моме край море,
Под това дърво маслино.
Повея ветор от море,
Скърши се ветка маслинка,
Г'' удари моме по гърло,
Му срони жълти алтъни,
Викнало моме да кълнет:
– Ей, ветре, да би не дувнал:

Що си беф лепо заспало,
Уше по-лепо сон видоф:
На сон дойдое три луди,
Три луди-млади, бекяри:
Първиот, шо ми помина,
Той ми остави ябълко;
Вториот, шо ми помина,
Той ми остави злат пърстен;
Третиот, шо ми помина,

Това ме мене цалива . . .
Той, шо остави ябълко,
Червен да бидет как' него;
Той, шо остави злат пърстен,
Жълто да бидет как' него[1],
Той, шо ме мене цалива,
Ей да би било на яве!

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Този стих има вариант: „Низ него да се провира".

124. НА СЪН ВИДЕЛА ТРИ ЛУДИ-МЛАДИ

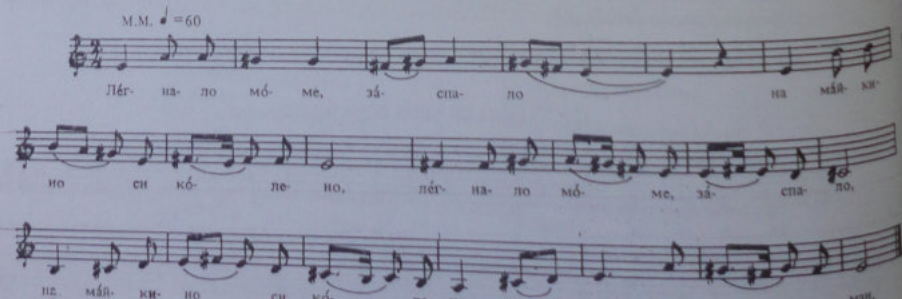

Лѐгнало мо̀ме, за̀спало
На ма̀йкино си ко̀лено,
Аман, нолим аман,[1]
На тая трѐва зѐлена,
Кай тая во̀да сту̀дена.
Ма̀лку е мо̀ме заспало,
Го̀лем ми сон сонѝвало:

Ми помѝнале три лу̀ди,
Три луди-мла̀ди, бекѝри.
Пѐрвиот, шчо ми по̀мина,
То̀й ми подфъ̀рли я̀болко;
Вто̀риот, шчо ми по̀мина,
То̀й ми подфъ̀рли зла̀т пъ̀рстен,
Трѐтиот, шчо ми по̀мина,

То̀й мѐне на сон цѐлива,
То̀й, шчо подфъ̀рли я̀болко,
Ко̀о него да се пъркалѝ;
То̀й, шчо подфъ̀рли зла̀т пъ̀рстен,
Нѝз него да се про̀вира;
То̀й, шчо ме на сон цѐлива,
Со него да се кѐрдосам![2]

Слушана от Ангел Узунов от Охрид.

[1] Първите два стиха на куплета се повтарят, след което следват думите „аман, нолим аман" (навярно албанско влияние). [2] К ѐ р д о с а м – да се омъжи за него.

125. СОНИЛА БИСА ТРИ ЛУДИ-МЛАДИ

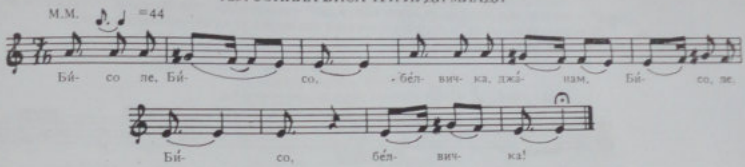

Бѝсо ле, Бѝсо, бѐлвичка, джа̀нам[1],
Бѝсо ле, Бѝсо, бѐлвичка[2]!
Легна̀ла Бѝса, заспа̀ла
Под това̀ дѐрво маслѝнка.
Подѝна вѐтер от мо̀ре,
Скъ̀рши се гра̀нка маслѝнка,

Ударѝ Бѝса по чѐло,
Викна̀ла Бѝса да пла̀че:
– Яс ка̀ко си бе(х) заспа̀ла
И до̀бро со̀нче сонѝла:
На сон дойдо̀в три лу̀ди-мла̀ди[3] –
Едѐн ми кѝтка да̀ваше,

Дру̀ги ми пръ̀стен да̀ваше,
Трѐти ме в у̀ста цѐлива!
То̀й, що ми кѝтка да̀ваше,
То̀й, що ми пръ̀стен да̀ваше,
Нѝз него да се провѝра!
То̀й, що ме в у̀ста целива̀,
Сос него да се кердо̀сам[4]!

Слушана от Коста Ципушев от Радовиш.

[1] От всеки стих се образува куплет, като на края се прибави „джанам" и след това пак се повтори стихът без тая добавка. [2] Б ѐ л в и ч к а – вкусна охридска риба. [3] „Млади" в този стих замества „джанам" и по тоя начин се избягват две излишни срички. [4] К е р д о с а м – да се омъжа за него.

126. ОТГОВОРИ ЗЕЛЕН ЗДРАВЕЦ[1]

Сѝтен ка̀мен до ка̀мена,
Зѐлен здра̀вец до ко̀лена.
Влѐзе мо̀ма да го берет,
Одго̀вори зѐлен здра̀вец:
– Мо̀ре мо̀ме, малой мо̀ме,
Да ме бѐреш, да ме но̀сиш,

Не да̀вай ме кому̀-годе,
Кому̀-годе по ѐргени,
Кому̀-годе по нѐвести,
Тук' да̀вай ме на дѐвойки –
Дѐвойки ме а̀рно но̀сит:
Вѐсден, вѐсден по по̀яси,

А на̀ вечер в ча̀ша во̀да.
Нѐвести ме ло̀шо но̀сит:
Вѐсден, вѐсден по ѝглите,
А на̀ вечер во лю̀лките.
Ѐргени ме ло̀шо но̀сит:
Вѐсден, вѐсден по ка̀пите,
А на̀вечер под лѝзгавйе[2]. /2/

Слушана от Благойка Хр. Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на песента „Яна малешевка вие до три танци" (вж. № 118). [2] Л ѝ з г а в й е – възглавница.

127. САМО ШВЕКЕ ПОРОЧУВАТ
(вариант)

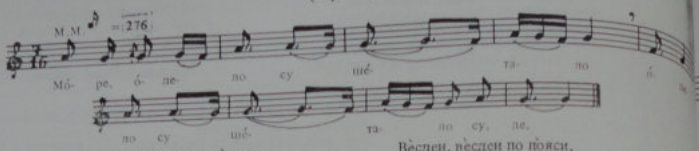

„Мòре, òдело су шѐталр,
Одело су, шѐтало су де[1],
Из гòрата, из швѐкето.
– Дал' имаше многу швѐке?
– Многу бѐше, дрòбно бѐше,
Сàмо швѐке порочуват:
„Да ме берат девòйките,
Дѐвойки ме àрно нòсит –
Вѐсден, вѐсден по пòяси,
А навечер в чàша вòда.
Ергени ме лòшо нòсит –
Вѐсден, вѐсден по кàпите,
А навечер по лизгàйе[2],
Нѐвести ме лòшо нòсит –
Вѐсден, вѐсден по иглите[3],
А навечер во люльките."

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] „Мòре" – повтаря се в началото на всеки стих, а „де" – на края, след повторението. [2] Лѝзгавйе – възглавница. [3] Невестите носят „игли" – широки превръзки над челото, украсени със стари пари.

128. ЗЕЛЕН ЗДРАВЕЦ ГОВОРИ

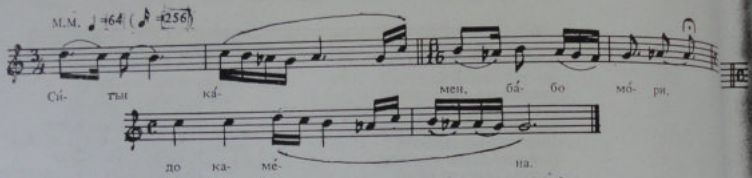

Сѝтън кàмен, бàбо мòри,
До кàмѐна.
Зелѐн здрàвец, бàбо мòри,
До колѐна.
Пратѝше ме да га бѐру,
Я га беру, он говòри:
– Не ме давай на нѐвесте,
Давайте ме на дѐвойке.
Дѐвойке ме дòбро чуваф,
Въздъ̀н ме на гѐрдан нòсеф.
У вѐчера, къ̀да дойдеф,
Па ме ту̀реф у чàшицу,
У чàшицу, у вòдицу.
А нѐвесте ме не нòсеф.
И у вѐчер, къ̀да дойдеф,
Не ме ту̀реф у вòдицу,
Тѝки чу̀чнеф пред огнѝще,
А я падну у пѐпела . . .

Слушана от Наза Бабагинина от Куманово.

128 (а). МАЛКА МОМА СРЕД РЕКАТА И МЛАД ЮНАК НА КОН

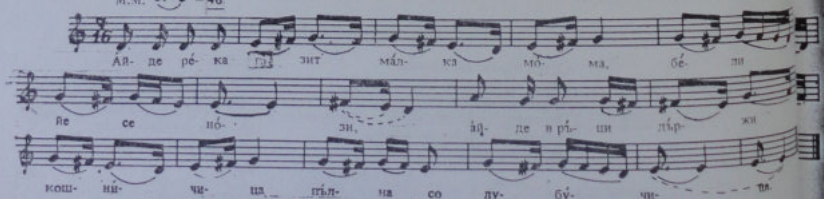

Àйде рѐка гàзит мàлка мòма,
Бѐли йе[1] се нòзи,
Àйде в ръ̀ши дъ̀ржи кошнѝчица,
Пѐлна со лубу̀чица[2].
Àйде на срѐща ѝ млàди ю̀нак,
Кàчен на бѐла кòня.
– Àйде пòдай ръ̀ка, млàди ю̀нак,
Мѐтни ме на кòня,
Àйде мѐтни ме на кòня, бре дѝушо,
Однѐси ме дòма! . . .

Слушана от Павел Костов от Дебър.

[1] Йе – и. [2] Лубу̀чица – (евентуално: теменужки).

129. ЯНА И ЛУДО НА ВРАНА КОНЯ

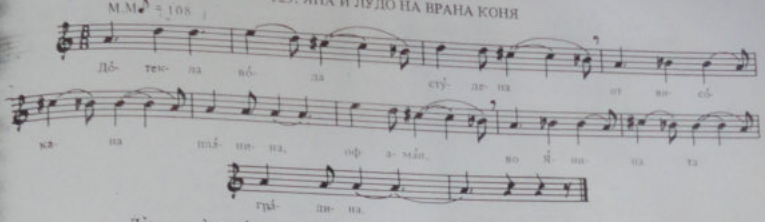

Дòтекла вòда стȕдена
От висòкана плàнина, оф àман,[1]
Во Янината грàдина.
Во градината – бел шатор,
Пòд шатор – Янина мàйка.
Мàйка на Яна дȕмаше:
– Ела си, кѐрко, пòд шатор,
Чѐврето[2] да го дòвезиш,

Кѝпимо да го дòткаиш.
– Нѐ идам, мàйко, нѐ идам . .
Шчо лȕдо по дрȕм помина,
На бѐрза кòйна вѝваше,
На шѝкло[3] сѐдло сѐдеше,
На узенѝми стòеще,
Пѐрчето[4] му се вѐеше.
– Ела си, кѐрко, пòд шатор,

Пòчекай, кѐрко, дò есен,
Дȕр' да си дòйдат брайкя ти,
Брайкя ти со се тàтко ти.
– Не чекам, мàйко, дò вечер,
А не ли, мàйко, дò есеи . . .
Дàвай ме, мàйко, за него,
Оти ке бѐгам пò него! /2/

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] „Оф аман" се добавя към всеки втори стих на куплета. [2] Ч ѐ в р е – покривка; завивка за дрехи. [3] Ш ѝ к л о – високо, изпъкнало. [4] П ѐ р ч е – перчем.

130. КАЛѝНА ДЕВОЙКА И ЛУДО-МЛАДО[1]

Първи вариант

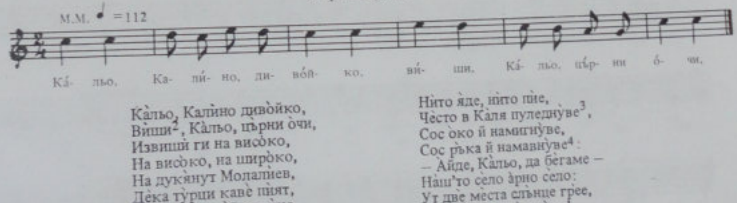

Кàльо, Калѝно дивòйко,
Вѝши[2], Кàльо, пѐрни ȍчи,
Извѝши ги на висòко,
На висòко, на ширòко,
На дукѝнут Модалѝев,
Дѐка тȕрци кàве пѝят,
А кàури – рȕйно вѝно.
Едно лȕдо, лȕдо-млàдо,

Нѝто ѝде, нѝто пѝе,
Чѐсто в Каля пуледнȕве[3],
Сос ȍко ѝ намигнȕве,
Сос рѐка ѝ намавнȕве[4]:
– Айде, Кàльо, да бѐгаме –
Наш'то сѐло àрно сѐло:
Ут дѐ̀ве мѐста слѐнце грѐе,
Ут четири – месѐчина!

Слушана от Димитър Динев, 70-годишен, от Гевгели.

[1] Песента е хороводна. [2] В ѝ ш и – вдигни. [3] П у л е д н ȕ в е – погледна. [4] Н а м а в н ȕ в е – маха.

Втори вариант

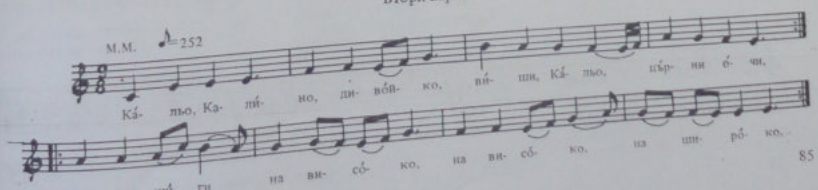

131. ЕДНО ЛУДО-МЛАДО СѢ ВО МЕНЕ ГЛЕДА

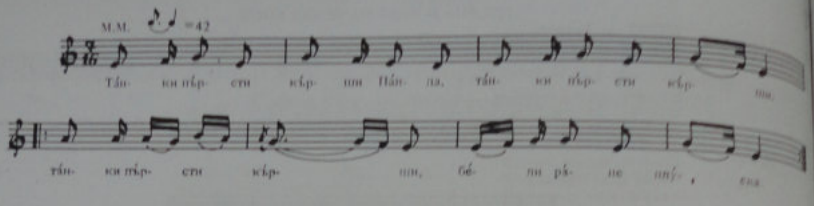

Тàнки пѝрсти кѝрши Пàнца,
Тàнки пѝрсти кѝрши,
Тàнки пѝрсти кѝрши,
Бѐли рàце шу́ска[1]:
– Шѝчо се направило, мàмо,
Кàрши[2] нàше порте

Новоно билѝрто[3],
Тàму се сбираят, мàмо,
Мàло и гòлемо,
Тѝрско и каурско,
Вѐсден тàму седи, мàмо,
Ѐдно лу́до-младо,

Се вò мене глѐда
И ми намигнува.
Прàи шчо ке прàиш, мàмо,
Тàтко да кàндисаш[4],
Него да го зѐмам.

Слушана от Михаил Йосифов от Прилеп.

[1] От всяко двустишие се образува куплет по дадения в началото образец, както е показано и под мелодията.
[2] К à р ш и – отсреща, срещу. [3] Б и л я́ р т о – кафене с билярд. [4] К à н д и с а ш – съгласиш.

132. СКРИЙ СЕ, КАЛЬО, ЛУДО КЕ ПОМИНЕ

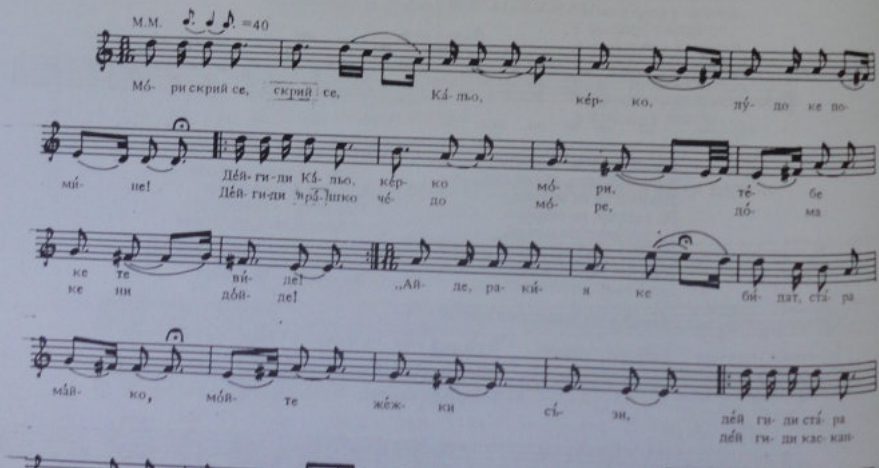

– Мори скрий се, скрий се, Кальо, керко,
Лудо ке помине,
Дейгиди Кальо, керко мори,
Тебе ке те виде,
Дейгиди вражко[1] чедо море,
Дома ке ни дойде!
Ракия ке сака, Кальо, керко,
Ние си немаме,
Дейгиди Кальо, керко мори,
Ке се усрамиме,
Дейгиди вражко чедо море,
Ке се усрамиме!
– Айде ракия ке бидат, стара майко,
Мойте жежки[2] съзи,
Дейгиди стара майко, мори,
Мойте жежки съзи,
Дейгиди касканджийко[3] мори,
Що ти е на тебе?[4]
– Мезе ке посака[5], Кальо керко,
Що ке му дадеме?
Дейгиди Кальо, керко мори,
Ние си немаме,
Дейгиди вражко чедо море,
Ке се усрамиме!
– Айде мезе ке му бидат, майко,
Мойте ал образи,
Дейгиди стара майко, мори,
Мойте ал образи!
Дейгиди касканджийко мори,
Що ти е на тебе?
– Айде вечера ке сака, Кальо, керко,
Що ке му дадеме?
Дейгиди Кальо, керко мори,
Ние си немаме,
Дейгиди вражко чедо море,
Ке се усрамиме!
– Вечера ке биде, стара майко,
Мойта медна уста,
Дейгиди стара майко мори,
Мойта медна уста,
Дейгиди касканджийко мори,
Що ти е на тебе?
– Постеля ке сака, Кальо, керко,
Що ке му постелям?
Дейгиди Кальо, керко мори,
Ние си немаме,
Дейгиди вражко чедо мори,
Ке се усрамиме!
– Постеля ке биде, стара майко,
Мойта рамна снага,
Дейгиди стара майко мори,
Мойта рамна снага,
Дейгиди касканджийко мори,
Що ти е на тебе?

Слушана от Блажо Видов от Кавадарци.

[1] Вра́жко – дяволско. [2] Же́жки – горещи. [3] Касканджи́я́ка – ревнива, завистлива. [4] Думите на майката се пеят с първата част на мелодията, а на дъщерята – с втората. [5] Поса́ка – поиска.

133. БОГ ДА УБИЕ ТЕРЗИЙЧЕТО

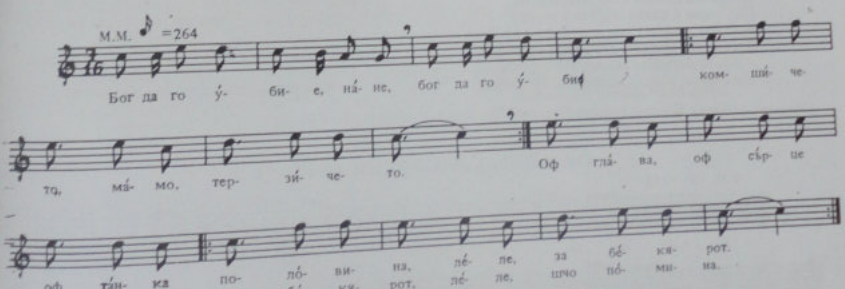

Бог да го у̀бие, на̀не,
Бог да го у̀бие
Комшичето, мамо, терзичето.
Тесно ми го скро̀я, на̀не,
Тесно ми го скро̀я
Елечето, мамо, фъстанчето.[1]
Оф гла̀ва, оф сърце,
Оф та̀нка половина, лѐле,
За бѐкярот –
За бѐкярот, шчо по̀мина.

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] До тук думите се пеят с първата част на мелодията.

134. НЕДЕЛА ЗАЛЮБИЛА ЛУДО-МЛАДО

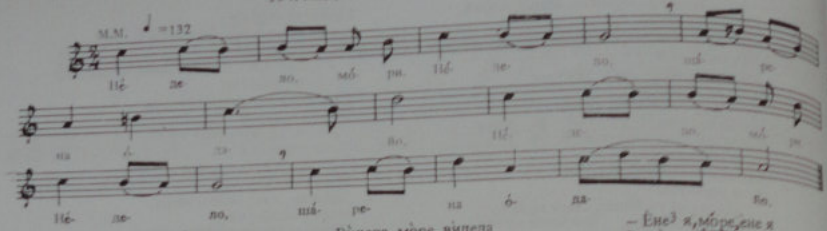

– Не́дело, мо́ри, Не́дело,
Ша́рена о́дайо,
Я́с те́бе, мо́ри, я́с те́бе
Са́кам да те лу́бам.
– Лу́би ме, мо́ре, са́кай[1] ме,
Я́ска не се́ бра́нам,
Завардуй, мо́ре, за́гледуй,
Ма́ма ке не ви́ди! –

Ви́дела, мо́ре, ви́дела
Сна́ йе То́дора,
Ка́жала, мо́ре, ка́жала
На бра́та Сто́яна:
– Сто́яне, мо́ре, сто́пане,
Ка́ква се́стра ра́ниш!
– Ка́ма[2] я, мо́ре, де́ка йе,
Я́ска да я ви́дам?

– Е́не[3] я, мо́ре, е́не я
Во ново гю́лбафче[4]
Ка́й бе́ри, мо́ре, ка́й бе́ри
Росионо бо́силче,
Го да́ва, мо́ре, го да́ва
На мла́ди е́ргени,
Полю́би, мо́ре, залю́би,
Е́дно лу́до-мла́до.

Слушана от Параскева Църнушанова от Прилеп.

[1] Са́кай ме – обичая ме. [2] Ка́мая – къде е. [3] Е́не – стоя. [4] Гю́лбафче – градина с рози.

135. БОЛНА ЛЕЖАЛА ГЕНА ЗУГРАФОВА

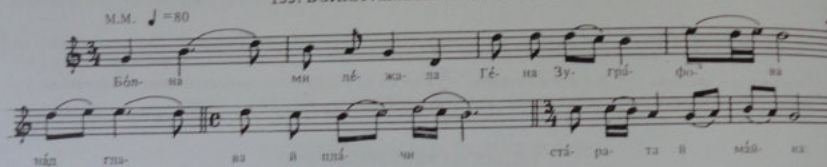

Бо́лна ми ле́жала Ге́на Зугра́фова,
На́д глава́ й пла́чи ста́рата й ма́йка:
– Ста́ни, керко Ге́но, стро́йници до́йдоя,
Стро́йници до́йдоя, стро́йници скопя́ни!
– Пу́сти оста́нале скопски́те стро́йници,
Ко́га не се, ма́йко, ве́лешки стро́йници,

Ве́лешки стро́йници – О́рдан Ме́повчето!
– Та́му, ке́рко Ге́но, мно́гу ми са́кая,
Мно́го ми са́кая – голе́мио ду́кян.
– Да́вай, ма́йко, да́вай шчо та́му да би́ди,
То́ва ми е́, ма́йко, у́мно и ра́зумно,
У́мно и ра́зумно – ли́ка спре́мо ме́не!

Слушана от Васка Белазелкова от Прилеп. Песента е по произход от Велес.

136. ДЕВОЙКО, ДЕВОЙКО, ИЗГОРЕФ ЗА ТЕБЕ

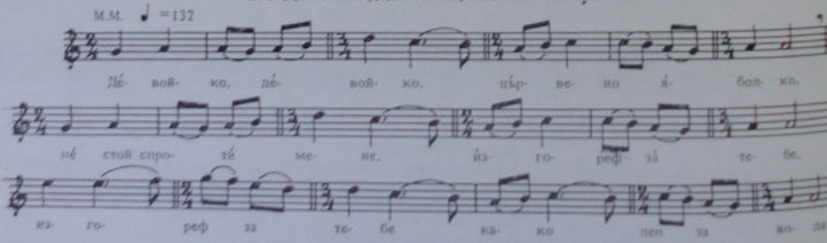

– Де́войко, де́войко,
Пъ́рвено я́болко,
Не́стой спро́ти ме́не,
Изгоре́ф за́ тебе
Ка́ко ле́н за во́да,
Бо́силек за ро́са.

– Го́ри, лу́до, го́ри,
Го́ри да изго́риш,
Пепе́л да се сто́риш,
Мо́ми да те со́бира́т,
Са́пуи да те ва́рат,
На во́да да о́дат,
Ли́це да се ми́ят.

Слушана от Параскева Църнушанова от Прилеп.

137. МИТРА ИЗГУБИЛА КОВАН ГЕРДАН

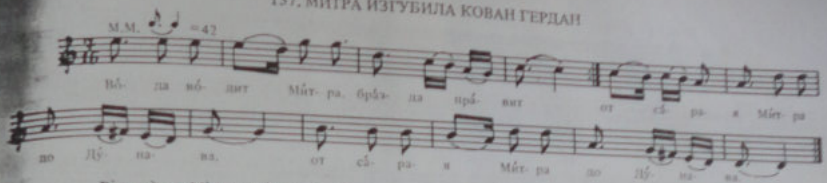

Вода водит Митра, бразда правит,
От сарая, Митра, до Дунава,
Нешо малку Митра изгубила –
Кован гердан Митра, сърмен колан.
Шо стретила Митра, навредила[1],
Лудо стрети Митра, го навреди:
– Ал' си нашол, лудо, кован гердан,
Кован гердан, лудо, сърмен колан?
– Ак' су нашол, Митро, кован гердан,
Да се скова, Митро, на твоето,
На твоето, Митро, бело гърло!
Ак' су нашол, Митро, сърмен колан,
Да се свия, Митро, на твоята,
На твоята тенка половина!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

1 Навредила – разпитала.

137 а. ОВЧАР НАМЕРИЛ ПРЪСТЕНА Й

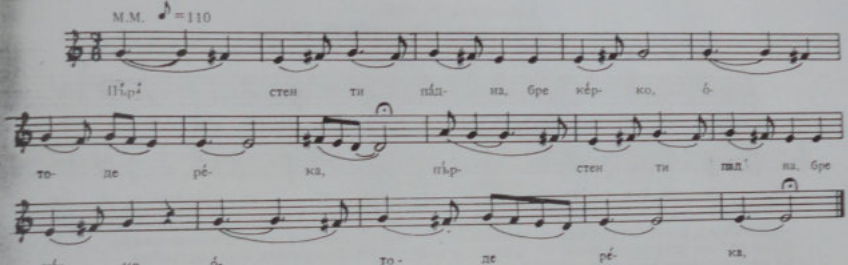

– Пръстен ти падна, бре, керко, 2[1]
Отоде[2] река
Овчар помина, бре керко,
Той ти го найде,
Той ти го найде, бре керко,
и си го зеде.
– Речи му, речи, бре, майко,
Да ми го даде:
Той ми е даден, бре майко,
От мойто либе!
– Рекоф му рекоф, бре керко,
Не ти го дава,
Залог ти сака, бре керко,
Твоето лице.

Слушана от Павел Костов от Дебър.

1 Куплет се образува от всеки два стиха, които се повтарят – както е показано в текста под мелодията. 2 Отоде – отвъд, оттатък.

138. САРАКИНО, ПРОДАВАШ ЛИ ЦЪРНИ ОЧИ

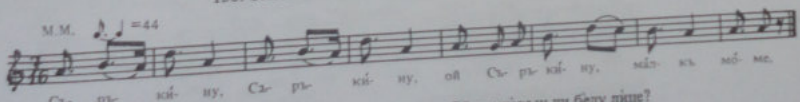

– Сърукину, Сърукину,
Ой Сърукину, малкъ моме,
Продавъш ли, продавъш ли,
Ой продавъш ли църни очи?
– Не съ срещи, не съ срещи,
Ой не съ срещи да 'и купиш!
– Продавъш ли, продавъш ли,
Ой продавъш ли белу лице?
– Не е симид, не е симид,
Ой не е симид да гу купиш!
– Продавъш ли, продавъш ли,
Ой продавъш ли тънкъ снагъ?
– Не й тупоть, не й тупоть,
Ой не й тупоть да я режиш!

Слушана от Кирил Попиванов от с. Саракиново, Воденско.

139. ПОЛЯК ДА БИЛАМ У ТВОЙТО СЕЛО

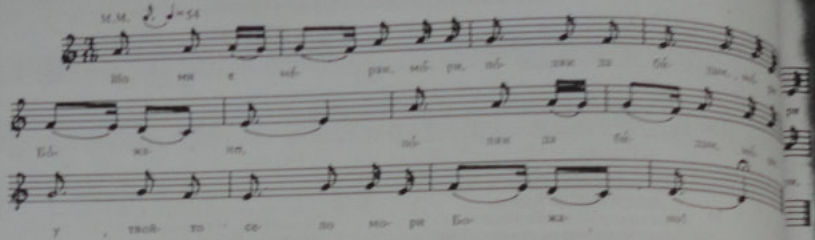

— Шо ми е мѐрак, мо̀ри,
По̀ляк да бѝлам, мо̀ри Бо̀жано,
По̀ляк да бѝлам, мо̀ри,
У твойто сѐло, мо̀ри Бо̀жано! —
У твойто сѐло, мо̀ри,
На̀ноя нѝва, мо̀ри Бо̀жано,
Ти да ми жѐнеш, мо̀ри,
Я̀с да те глѐдам, мо̀ри Бо̀жано,
Ти да ми пѐеш, мо̀ри,
Я̀с да те слу̀шам, мо̀ри Бо̀жано,
И да те слу̀шам, мо̀ри,
И да си пу̀кам, мо̀ри Бо̀жано!

Слушана от Благойка Христова Шерева от с. Папрадища, Велешко. Песента е от Велес.

140. ДЕВОЙЧИЦЕ, ЛЮБИШ ЛИ МЕ?

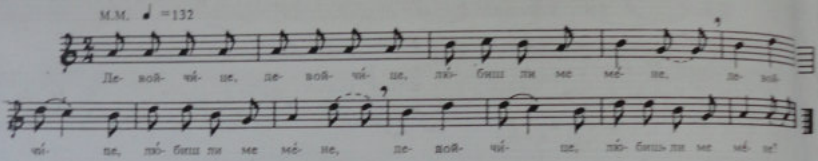

— Девойчѝце, девойчѝце, лю̀биш ли ме мѐне?[1]
Ка ме лю̀биш, да̀ли ме сонуваш?
Ка ме сони̇ш, ка̀кувеш ли на ма̀ма?
Ка кажу̀веш, ма̀ле шо кажува?
— Ма̀ле вели: „Залю̀би го̀, кѐрко!
Ка сум бѝла нъ твоѐто врѐме,
Лю̀била сум чи̇творѝца мла̀ди,
Два жѝнени и два нежѝнени.
То̀, що бѐа, кѐрко, жѝненѝте,
Уста̀виа свои̇те нивѐсти;
То̀, що бѐа, кѐрко, нежѝненѝ,
Искина̀а но̀вите пъ̀пуци[2].

Слушана от Васка Белазелкова от Прилеп. Песента е от Гевгели.

[1] Всеки стих се повтаря изцяло по три пъти, както и първата половина на стиха – два пъти. [2] Пъ̀пу̀ци – обувки.

141. ТРИ ГОДИНИ НЕВИДЕНИ

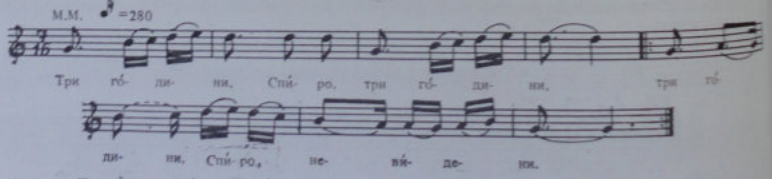

— Три го̀дини, Спѝро, три го̀дини,
Три го̀дини, Спѝро, невѝдени.
На̀ трекя̀та, Спѝро, се на̀йдофме,
Се на̀йдофме, Спѝро, крайѝ чѐшмата.
Посбо̀рвафме, Спѝро, малу̀-многу.
Малу̀-многу, Спѝро, до вѐчера.
Месѐчина, Спѝро, месѐчина,
Месѐчина, Спѝро, рог по̀даде.
У̀чи, ка̀рай, Спѝро, учи, ка̀рай,
Ка̀ко да ка̀жем на ма̀йка ми!
— Ти се скѝна, джа̀нам, герда̀нчето,
Ги сбѝрафме, джа̀нам, монистата.

Слушана от Василка Лазева-Огнянова от Прилеп. Песента е от Ресен.

142. МОМЧЕ И ДЕВОЙЧЕ НОКЬЕМ В ГРАДИНА

М.М. ♪ =144

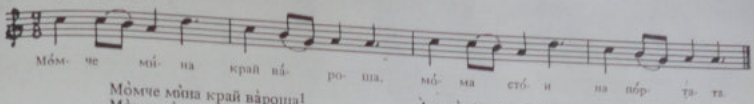

Мо̀мче мо̀на край ва̀роща[1],
Мо̀ма сто̀и на по̀ртата.
Он ѝ рѐче: „Добро̀ вѐчер",
Она рѐче: „Дойди вѐчер,
Ду̀ри нѐ сме вѐчерале,
Шѝмшир по̀рти затво̀риле."
Он нѐ дойде пѐрва вѐчер,
Тук' си до̀йде втора̀ вѐчер:
Они се навѐчерале,
Вѐчерале и лѐгнале,
Шѝмшир по̀рти затво̀риле
Со двѐ сла̀мки ѕржа̀нови,
Со два гю̀ма ран бо̀силек.
Мо̀мче сто̀и да се мѝсли:
Али порти да изкърши,
Али ѝ̀дѝте да прѐрипа[2],
Прѐрипа си зид вѝсоки,
Па конѝса у ас-бафча[3],
У ас-бафча; край трѐндафил.
Под'трѐндафил мо̀ме спѝе,
На̀д глава ѝ зѐлен ба̀рдак[4],
Под глава и кѝтка цвѐке.
Со бел тю̀льбен покриено.
Сѝтна ро̀са подро̀суе. . .
Мо̀мче сто̀и да се мѝсли:
Али кѝтка да ѝ зѐме,
Али лице да целива . . .
Посегна по кѝтка цвѐке.
Ра̀збуди се ма̀лой мо̀ме,
Она вѐли и го̀вори:

— Ѐйди, ду̀до, аджа̀мия,
Нѐмой кѝтка не си зѐмай —
Кѝтката е дѐн до пла̀дне,
Целѝвайне — ден до вѐка. —
Гердѝанчето ѝ по̀дтропна,
Я до̀чула стара ма̀йка:
— Ѐйди, кѐро., мѝла кѐро,
Шо ти гѐрдан устро̀пуе?
— Ѐйди, ма̀йко, мѝла ма̀йко,
Да би, ма̀йко, ослѐпела,
Да би, ма̀йко, онѐмела,
Гѐрдан тро̀па со ма̀чиня[5]!
— Ка̀жи, кѐрко, и не лъ̀жи,
И ма̀ма ти бѝла мла̀до,
Лу̀до-мла̀до ка̀ко тебе! /2/

Слушана от Тодор Петрушев Божинов от Скопие (Чаирмаало).

[1] В а̀ р о ш – град, стара крепост. [2] П р̀ е р и п а – прескочи. [3] А̀ с – б а ф ч е – истинска градина. [4] Б а̀ р д а к – стомна. [5] Ма̀ ч и н я – котенца.

143. КАЖИ, РАЙНО, КОЙ ТИ НИШАН СТОРИ

М.М. ♩ =80

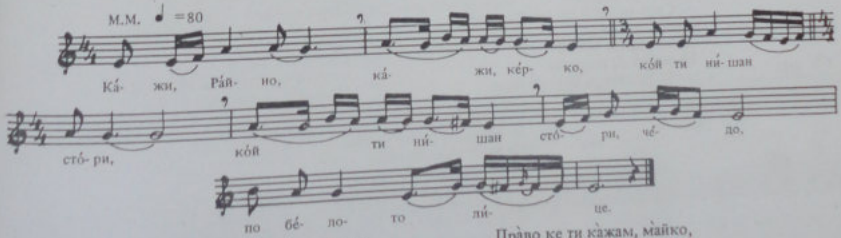

— Ка̀жи, Ра̀йно, ка̀жи, кѐрко,
Ко̀й ти нѝшан сто̀ри,
Ко̀й ти нѝшан сто̀ри, чѐдо,
По бѐлото лѝце,
По бѐлото лѝце, Ра̀йно,
По бѐлото гъ̀рло?
— Н̀ал' ме пѝташ, ста̀ра ма̀йко,
Пра̀во ке ти ка̀жам,
Пра̀во ке ти ка̀жам, ма̀йко,
Без да тѐ излъ̀жам.
Сно̀щи вѐчер про̀йде, ма̀йко,
Мо̀й'то пѐрвно лѝбе,
То̀й ми нѝшан сто̀ри, ма̀йко,
По бѐлото лѝце,
По бѐлото лѝце, ма̀йко,
По бѐлото гъ̀рло.

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко. Песента е от Скопие.

142. МОМЧЕ И ДЕВОЙЧЕ НОКЬЕМ В ГРАДИНА

М.М. ♪ = 144

Мо́м- че ми́- на край ва́- ро- ша, мо́- ма сто́- и на по́р- та- та.

Момче мина край вароша[1],
Момма стои на портата.
Он ѝ рече: „Добро вечер",
Она рече: „Дойди вечер,
Дури не сме вечерале,
Шимшир порти затвориле."
Он не дойде първа вечер,
Тук' си дойде втора вечер:
Они се навечерале,
Вечерале и легнале,
Шимшир порти затвориле
Со две сламки ржанови,
Со два гюма ран босилек.
Момче стои да се мисли:
Али порти да изкърши,
Али зидйе да прерипа[2].
Прерипа си зид високи,
Па конлиса у ас-бафча[3],
У ас-бафча; край трендафил.
Под трендафил моме спие,
Над глава ѝ зелен бардак[4],
Под глава и китка цвеке.
Со бел тюльбен покриено.
Ситна роса подросуе. . .
Момче стои да се мисли:
Али китка да ѝ земе,
Али лице да целива . . .
Посегна по китка цвеке.
Разбуди се малой моме,
Она вели и говори:

— Ейди, лудо, аджамия,
Немой китка не си земаи –
Китката е ден до пладне,
Целивайне – ден до века. –
Герданчето ѝ подтропна,
Я дочула стара майка:
— Ейди, керо., мила керо,
Шо ти гердан устропнуе?
— Ейди, майко, мила майко,
Да би, майко, осдепела,
Да би, майко, онемела,
Гердан тропа со мачиня[5]!
— Кажи, керко, и не лъжи,
И мама ти била младо,
Лудо-младо како тебе! /2/

Слушана от Тодор Петрушев Божинов от Скопие (Чаирмаало).

[1] Варош – град, стара крепост. [2] Прерипа – прескочи. [3] Ас – бафче – истинска градина. [4] Бардак – стомна. [5] Мачиня – котенца.

143. КАЖИ, РАЙНО, КОЙ ТИ НИШАН СТОРИ

М.М. ♩ = 80

Ка́- жи, Ра́й- но, ка́- жи, ке́р- ко, ко́й ти ни́- шан сто́- ри, ко́й ти ни́- шан сто́- ри, че́- до, по бе́- ло- то ли́- це.

— Кажи, Райно, кажи, керко,
Кой ти нишан стори,
Кой ти нишан стори, чедо,
По белото лице,
По белото лице, Райно,
По белото гърло?
—"Нал' ме питаш, стара майко,
Право ке ти кажам,
Право ке ти кажам, майко,
Без да те излъжам.
Снощи вечер пройде, майко,
Мой'то първо либе,
Той ми нишан стори, майко,
По белото лице,
По белото лице, майко,
По белото гърло.

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко. Песента е от Скопие.

144. ПАТРУНО, ШО СИ ТОЛКУ УБАВА

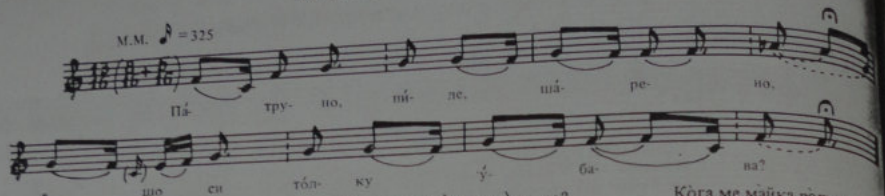

— Па̀труно, шѝле ша̀рено,
А шо си толку у̀бава?
А шо си тѐнка-висо̀ка
Ка̀ко битолски сельвии[1]?
А шо си бела-цѐрвена
Ка̀ко тетовско я̀бълко?
Да̀ли те ма̀йка ро̀дила,
Да̀ли те по̀рой до̀нело?

Да нѐ си в гра̀дина нѝкнала?
Да нѐ си о̀т небо па̀днала?
— Дѐ гиди, лу̀до, будала,
Не су в гра̀дина нѝкнала,
Не су о̀т небо па̀дниала,
Нѝти ме по̀рой до̀несло. —
Я су о̀т ма̀йка ро̀дена
На пѐрвиот ден Вѐликден.

Ко̀га ме ма̀йка ро̀дила,
Закопа я̀йце в бу̀нище,
Я̀йце с' ѝзвело пѝлише,
Ма̀йка го фъ̀рли в о̀гнище
И на пѝлето ду̀маше:
„Како шо пѝскат пѝлево,
Так' да пѝскает ѐргени
За мо̀йта Пафка у̀бава".

Слушана от Благойка Шерева от с. Парадиша, Велешко.

[1] Сельвия — хубаво дърво.

145. СНОШЧИ ДОЙДЕ ТУГИ ЮНАК

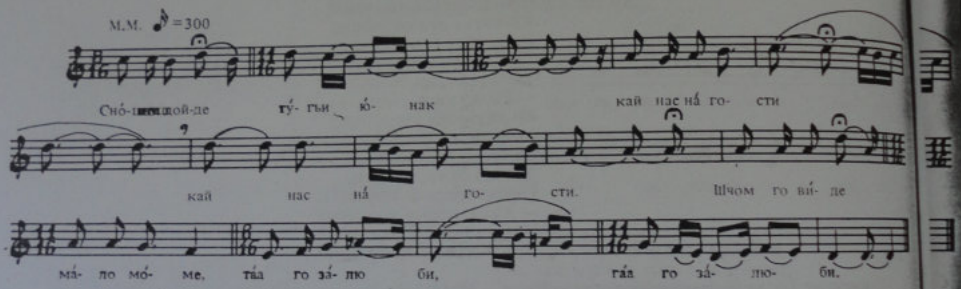

Сно̀шчи до̀йде ту̀ги ю̀нак
Ка̀й нас на гости.
Шчом го вѝде мало мо̀ме,
Та̀а го за̀люби.
Ра̀но ста̀на ту̀ги ю̀нак
На̀ пат да о̀ди,
Ма̀ло мо̀ме и та̀а ста̀на
С' нѐго да вѐрви.
— Сто̀й си, сто̀й си, ма̀лой мо̀ме,
Нѐмой да о̀диш,
Яс ке мѝнам бу̀йна го̀ра,
Нѐ мо̀йш да вѐрвиш!
— Яс ке ста̀нам го̀рско пѝле.

Ке я прѐлетам,
С тѐбе ке до̀йдам!
— Седи, сѐди, ма̀ло мо̀ме,
Нѐ мо̀йш да вѐрвиш,
Сѐди, нѐ иди:
Яс ке мѝнам мо̀рска во̀да,
Нѐ мо̀йш да мѝниш,
Сѐди, нѐ иди!
— Яс ке ста̀нам мо̀рска рѝба,
Ке я прѐпливам,
Со̀ тѐбе ке до̀ом.
— Сто̀й си, сто̀й си, ма̀лой мо̀ме,
Нѐ мо̀йш да вѐрвиш,

Сѐди, нѐ иди:
Яс си ѝмам ло̀ша ма̀йка,
Нѐ мо̀йш да жѝвейш,
Сѐди, нѐ иди!
— Та̀а е ло̀ша, яс сум кро̀тка —
Ке се по̀годиме,
С' тѐбе ке до̀йдам!
— Та̀а е ло̀ша, лу̀та змѝя,
Нѐ мо̀йш да жѝвейш,
Сѐди, нѐ оди!
— „Та̀а е змѝя, яс сум я̀гне,
Ке се по̀годиме,
С' тѐбе ке до̀йдам!"

Слушана от Мария Карамбулева от Прилеп.

146. МОРИ ЧУПО, НЕ СТОЙ ПРЕД МЕНЕ[1]

М.М. ♩ = 110

Ах, мо́ри чу́по тѣ́нка, ви́со́ка, не́ стой пред ме́не!
Ке си про́дам шаре́нио ла́ндон, са́мо, са́мо за те́бе!
Ке си про́дам бъ́рзата ко́йна, са́мо, са́мо за те́бе!

— Ах, мòри чу̀по[2] тѣ̀нка, висòка,
Нѐ стой пред мѐне!
Ке си прòдам шарѐнио ла̀ндон[3]
Само, само за тѐбе!
— Ах, нѐмой, лудо, нѐмой, млàдо,
Не си го продàвай!
Àко сам ти на кѐсмето,
Сàма, сàма ке дòйдам!

— Ах, мòри чу̀по тѣ̀нка, висòка,
Нѐ стой пред мѐне!
Ке си прòдам бѐрзата кòйна
Сàмо, сàмо за тѐбе!
— Ах, нѐмой, лудо, нѐмой, млàдо,
Не си го продàвай!
Àко сам ти на кѐсмето,
Сàма, сàма ке дòйдам!

Слушана от Слава Андреева Врингова от Лерин.

[1] Мелодията на тази песен е повлияна силно от турски напев. [2] Чу̀па – девойка. [3] Ла̀ндон – закрит файтон.

147. КАРАМФИЛО, НА КАРАМФИЛ МИРИШЕШ

М.М. ♩. ♩. ♩. = 42

Ка- рам-фи́- ло, фил- фи́- ло. мо́- ме. Ка- рам- фи́- ло, фил- фи́- ло мо́- ме. ти ка- рам- фи́л не но́- сиш, мо́- ме на ка- рам- фи́л ми- ри́- шеш!

— Карамфѝло, фил-фѝло мòме, /2/
Ти карамфѝл не нòсиш, мòме,
На карамфѝл мирѝшеш.
Дрѫ̀жките ти нòся (х) а, мòме, /2/

Ала не мирѝше (х) а, мòме,
Вѐсден сѐдум пред пòрти,
Вѐсден сѐдум пред пòрти, мòме, /2/
Пѫ̀шка пъ̀ржум въ̀в ръ̀це, мòме,

Да ю̀бѝюм тѐйку ти –
Жал ми пàдна за тѐбе, мòме, /2/
Ки устàниш сирàче, мòме,
Без мàйка и без тѐйку.

Слушана от Стефка Михайлова от Прилеп. Песента е от Кукуш.

148. КИТО, ПОДАЙ МИ ОТ ЦВЕКЕТО[1]

М.М. ♪ = 250

Ки́- то, Ки́- то, Ки́- то ки́т- ка цве́- ке. лел' по́- дай ми, Ки́- то, от цве́- ке то

— Кѝто, Кѝто, Кѝто, кѝтка цвѐке,
Лел' пòдай ми, Кѝто, от цвѐкето!
— Òва цвѐке, лудо, не сѐ дàват!

Тàтко ми го, лу̀до, посàдило,
Мàйка ми го, млàдо, повàдила[2],
Сѐстри ми го, лу̀до, накòпале,
Брàкя ми го, млàдо, загрàдиле. /2/

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Песента е пренесена от Крушово. [2] Пова̀дила – поляла, напоила.

149. КОЙ НЕ ЗНАЕ УБАВАТА СТОЙНА

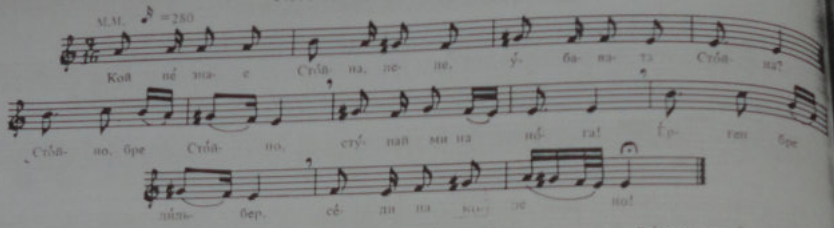

— Кой не знае Стойна, леле,
Убавата Стойна?
Стойно, бре Стойно,
Ступай ми на нога!
Ерген бре, дильбер[1],
Седи на колено!

Стойниното лице, леле,
Тетовско симиче!
Стойно, бре Стойно,
Ступай ми на нога!
Ерген бре, дильбер,
Седи на колено!

Стойнините коси, джанам,
Тура[2] ибришима!
Стойно, бре Стойно,
Ступай ми на нога!
Ерген бре, дильбер,
Седи на колено!

Слушана от Смилко Смилков от Тетово.

[1] Дильбер – красив (турска дума). [2] Тура – чиле.

150. СТОЙНЕ ПОПОВО И ЛУДО

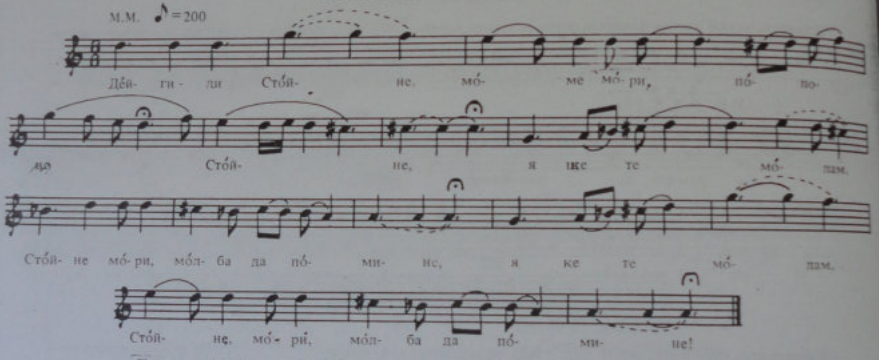

— Дей гиди, Стойне, моме мори,
Попово Стойне,
Я ке те молам, Стойне мори, } 2
Молба да помине:
Да ми напоиш, Стойне мори,
Коня от ведрото,
Коня от вепро, Стойне мори, } 2
Мен' от бело гърло."
— Не викай така, лудо море,
Не зборуй ми така,
Да не те чуят, лудо море, } 2
Мойте девет браки.
Мошне се лоши, лудо море,
Бог да ги убие,
Ако те чуят, лудо море, } 2
Глава ке ти земат,
Ке те изсечат, лудо море,
Залак по залак,
Залак по залак, лудо море, } 2
Мърфка по мърфка,
Най-голема мърфка, лудо,
Що мрава носи.
— Ако ме чуят, Стойне мори, } 2
Твойте девет браки

И ми я земат, Стойне мори,
Мойта руса глава,
Па ме изсечат, Стойне мори,
Залак по залак,
Залак по залак, Стойне мори,
Мърфка по мърфка,
Най-големата мърфка, Стойне, } 2
Що мрава носи, –
Ти да ме збереш, Стойне мори,
Во скуталето[1],
Да ме насееш, Стойне мори, } 2
Во градината.
Я ке си никнам, Стойне мори,
Секаквоно цвеке,
Секаквоно цвеке, Стойне мори } 2
Рам-бел босилек.
Ти да го береш, Стойне мори,
Китки да го правиш
И да даваш, Стойне, мори, } 2
На малите моми.
И да го расправаш, Стойне мори,
Како ме изсекле,
Како ме изсекле, Стойне мори, } 2
Твойте девет браки.

Слушана от Савка Антова и Фроса Малезанова от Велес.

[1] Скуталe – престилчица.

151. ШЧО ТЕ МАЙКА РОДИ ТОЛКУ ЛИЧНО

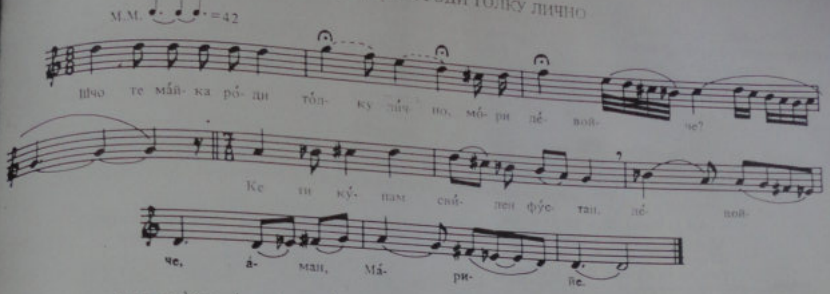

— Шчо те ма̀йка ро̀ди то̀лку лѝчно,
Мо̀ри дѐвойче?
Ке ти ку̀пам свѝлен фу̀стан,
Дѐвойче, аман, Ма̀рийе.

Ке ти ку̀пам свѝлен фу̀стан,
Мори дѐвойче,
Ти да носиш, ѕе да глѐдам,
Дѐвойче, аман, Ма̀рийе.

Слушана от Петър Спасев от Прилеп.

151 а. МАГИЯТА НА БЯЛОТО ГЪРЛО

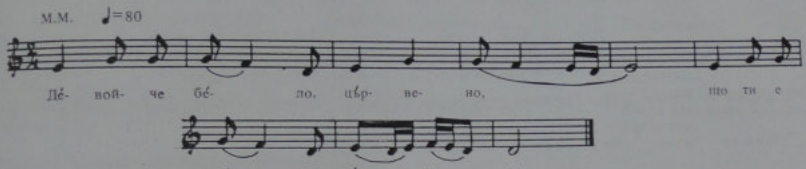

Дѐвойче бѐло, пѐрвено,
Що ти е бѐло гѐрлото . . .
Що ти е бѐло гѐрлото,
Како на фильджан дъ̀ното.
Филджанот пѐлн со ракия,

Дай ми го да ѐ напия,
Да пѝя, да се опия,
На ску̀тот твой да заспия . . .
На ску̀тот твой да заспия,
Со різа[1] да ме покриеш.

Слушана от Павел Костово от Дебър.

[1] Різа – кърпа.

152. ШАИН ГЮЗЕЛЬ ДЕВОЙКА

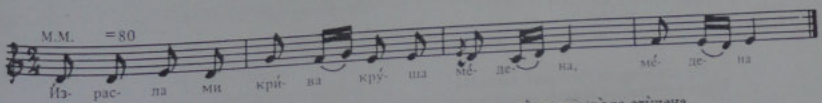

Из̀расла ми крѝва кру̀ша мѐдена,
Под кру̀шата — да̀дна во̀да сту̀дена,
Край во̀дата — Ша̀ин гю̀зель[1] дѐвойка.
— Кя те пѝтам[2], Ша̀ин гю̀зель дѐвойко,

Даль се пѝет тая во̀да сту̀дена,
Иль се дюби[3] Ша̀ин гю̀зель дѐвойка?
— Не се пѝет та̀я во̀да сту̀дена,
Най[4] се любит Ша̀ин гю̀зель дѐвойка!

Слушана от Коста Гиновски от Галичник.

[1] Гю̀зель – хубава. [2] Пѝтам – в Галичник се казва пра̀шам; според певеца песента има произход извън Галичник. [3] Лю̀би – в Галичник би било „любит". [4] Ная – в Галичник се казва то̀к. Песента по произход не е галичка, но останалият текст, освен посочените думи, е на галичко наречие.

153. ДА ИДИМ, ЯНО, В ГОРНИО ПУРОЙ[1]

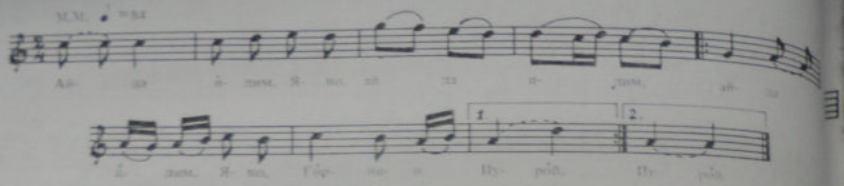

— Ай да йдим, Яно, ай да йдим
Ай да йдим, Яно, в Го̀рнио Пуро̀й,
В Горнио Пуро̀й, Яно, в чаршиѐта —
Там ки ти ку̀пам, Яно, шам-шамѝя,
Шам-шамѝя, Яно, антирѝя —
Ти да га но̀сиш, Яно, як да глѐдам,
Да са пукат, Яно, душма̀ните —
И твоѝте, Яно, и моѝте!

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко. Песента е от Горни Порой.

[1] Г о р н и П о р о̀ й — голямо село, сега под гръцка власт, югоизточ от Петричко. [2] От всеки стих се образува куплет, който се повтаря първата му половина без „Яно", а след това се изпява цял (вж. текста под мелодията и началния куплет).

[3] Песента всъщност е двугласна, но е изпълнена на записвача от един човек.

154. ШИКЕР ЛЕНА УБАВА

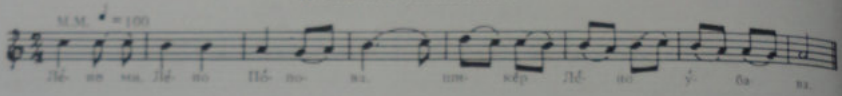

Лѐно ми, Лѐно По̀пова,
Шикѐр! Лѐно у̀бава,
Бѐло лице у тебе —
Дай го, Лѐно, на мѐне
Ма̀лко да го поно̀сам,
Мно̀гу да го кирдо̀сам![2]

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко. Песента е от с. Хаджи Беглик, Сярско поле.

[1] Ш и к ѐ р — захар. [2] К и р д о̀ с а м — ощастливявам (да се оженя).

155. ОР ДЕВОЙЧЕ, КАЖИ МИ ТВОЕТО ЛИЦЕ

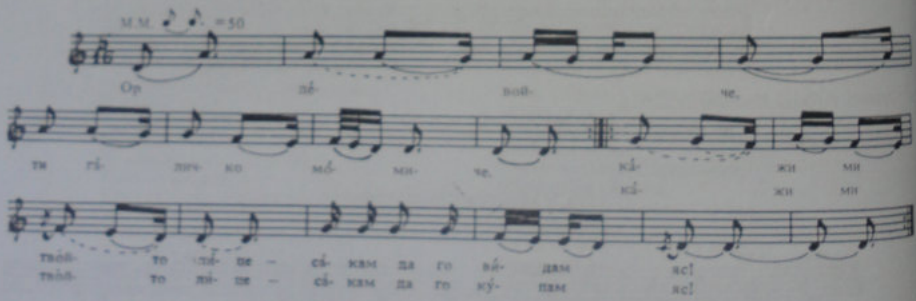

— Ор дѐвойче, ти га̀личко[1] мо̀миче,
Ка̀жи ми, твоѐто лице —
Са̀кам[2] да го вѝдам як;
Ка̀жи ми, твоѝто лице —
Са̀кам да го ку̀пам як!
— Ай що ти трѐбит
Ти, бре, да го вѝдуеш,
Ай що ти трѐбит
Ти, бре, да го ку̀пуваш?
Мо̀ето лице — как' бел сѝмид —
Да̀ли не си вѝдел ти?
Мо̀йто лице — как' бел сѝмид —
Да̀ли не си ка̀снал[3] ти?
— Ор дѐвойче, лаза̀ровско[4] мо̀миче,
Ка̀жи ми, твоѝте очи —
Са̀кам да ги вѝдам як;
Ка̀жи ми, твоѝте очи —
Са̀кам да ги ку̀пам як!
— Ай що ти трѐбит
Ти, бре, да ги вѝдуеш,
Ай що ти трѐбит
Ти, бре, да ги ку̀пуваш?
Моѝте очи — как' що̀рно гро̀зйе —
Да̀ли не си видел ти?

Мо̀ите о̀чи – как' шѐрно гро̀зйе –
Дали не си зо̀бнал ти?
– Ор девойче, ти мѝячко[5] мо̀миче,
Ка̀жи ми, тво̀йте вѐги –
Са̀кам да ги ку̀пам яс;

Ка̀жи ми, тво̀йте вѐги –
Са̀кам да ги ку̀пам яс!
– Ай що ти требит
Ти, бре, да ги вѝдуеш,
Ай що ти требит

Ти, бре, да ги ку̀пуваш?[6]
Мо̀ите вѐги – морски пѝявици –
Дали не си видел ти?
Мо̀ите вѐги – морски пѝявици –
За лек? не си барал ти?

Слушана от Кузман Йорданов Гъоков от с. Годивйе, Охридско.

[1] Гàличко – от Галичник. [2] Сàкам – искам. [3] Кàсвал – капвал. [4] Лàзàровско – от с. Лазаро̀ле. [5] Мѝячко – от макед. племе мѝяци, що населява предимно долината на р. Радика (Зап. Македония). [6] При по-късите строфи първата част на мелодията се повтаря без нов текст; при по-дългите (8 стиха) при повторението на първата част на мелодията се изпява третия и четвъртият стих на строфата.

156. МОМЕ СТОЙНЕ, ДА БЕГАМЕ

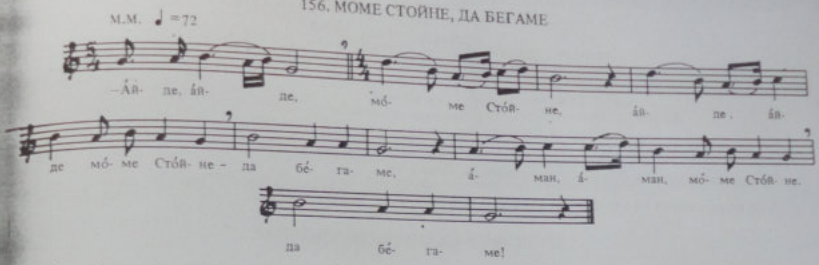

– Àйде, àйде, мо̀ме Сто̀йне, (2)
Да бѐгаме,
Аман, а̀ман, мо̀ме Сто̀йне,
Да бѐгаме![1]
– Не съм мо̀ма за бегàйне,
Тук съм мо̀ма, лу̀до млàдо,
За земàйне,

А̀ман, а̀ман, лу̀до млàдо,
За земàйне.
Имам плàтно за тка̀ненье,
Имам плàтно, лу̀до млàдо,
За тка̀ненье.
– Остави го на мàйка ти,
Ем да тка̀е, мо̀ме Сто̀йне,

Ем да плàче.
– Имам чѐвре[2] за вѐзенье,
Имам чѐвре, лу̀до млàдо,
За вѐзенье.
– Остави го на сѐстра ти,
Ем да вѐзе, мо̀ме Сто̀йне,
Ем да пее.

Слушана от Благородна Бурева Дяконова от Шип.

[1] Първата строфа е образец за другите. [2] Чѐвре – покривка, завѝвка за дрехи.

157. АЙДЕ, КАЛЕ, ДА БЕГАМЕ

Ка̀ле до̀шле мѝли го̀сти.
Сѝте ядет, сѝте пѝет,
Са̀де ѐдно лу̀до й млàдо
Не ми ядет, ни ми пѝет,
Сал со нога потро̀пнуват
И со рока попафнуват[1],
И со о̀ко погледнуват,
И со у̀ста проду̀муват:
– Àйде, Ка̀ле, да бѐгаме,
Ду̀ри ѝмат шу̀ма в го̀ра,

Ду̀ри ѝмат трѐва в по̀ле!–
Ка̀ле лу̀до му го̀ворит:
– Не су мо̀ма за бѐганье:
Бѐла рѝза невѐзена,
Тѐнко плàтно неткàено.
– Остàви я на сѐстра ти –
И да вѐзет и да пѐет;
Тѐнко плàтно остàви го,
Остàви го на мàйка ти –
Нѐка тка̀ет, нѐка пу̀кнет.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Попàфнуват – замахва, маха.

158. ДВА КОНЯ ВОДА, СИНДЖИРО МОМЕ[1]

– Нàд село вѐрва, сѝнджиро мо̀ме,
Сѐло се пу̀ля,
Сѐло се пу̀ля, сѝнджиро мо̀ме,
Тѐбе да вѝда.
Два ко̀ня во̀да, сѝнджиро мо̀ме,
Ѐден за̀ тебе,
Еден за̀ тебе, сѝнджиро мо̀ме,

Ѐден за̀ мене.
Той, що̀ й за̀ тебе, сѝнджиро мо̀ме,
Сѐдло ко̀вано,
Сѐдло ко̀вано, сѝнджиро мо̀ме,
Уз̀да лѐяна,
Уз̀да лѐяна, сѝнджиро мо̀ме,
От зла̀то й стрѐбро . . .

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на песента „Невеста кукла-панукла" (№ 548).

159. ПОВЕДИ МИ КОНЯ, МОМЕ

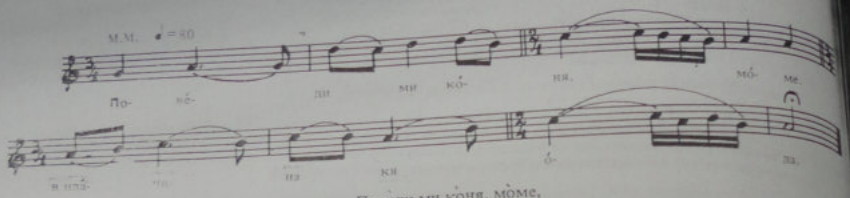

– Поведи ми коня, моме,
В планина кя ода,
В планина кя ода, моме,[1]
Дърво да бележа,
Шици[2] да парежа,
Бочви кя 'и права,
Вино кя турува,
В' есен кя се жена,
Тебе кя те зема.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] От всеки следващ стих се образува двустишие чрез добавяне на думичката „море". [2] Ш и ц и – пъски.

160. У ВАС НА ГОСИЕ КЕ ДОЙДА

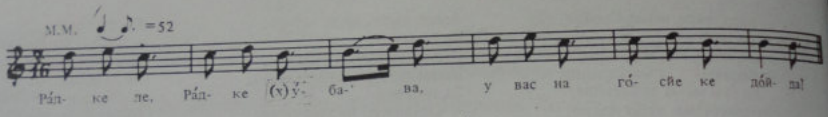

– Радке ле, Радке (х)убава,
У вас на госие[1] ке дойда!
На колене ке ти падна,
Галено ке ти говора!

Слушана от Катерина Д. Башева от Благоевград.

[1] Г о с и е – гости.

161. МОРЕ МОМЕ, МНОГУ ТЕ САКА

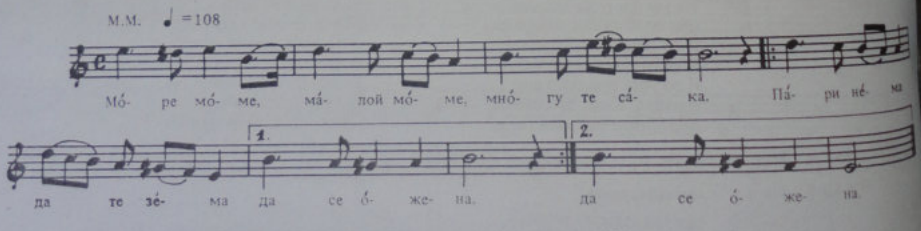

– Море моме, малой моме,
Многу те сака.
Пари нема да те зема,
Да се ожена.
– Продай нива нежниена[1],
Мене земи ме,
Продай лойзе со се гройзе,
Мене земи ме!
– Нива ми е от татка ми –
Не ми я дават:
Лойзето е от майка ми –
Не ми го дават.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Н е ж н и е н а – неожъната.

162. ГЛЕДАМ НИЗ КУКУШКО РАВНО ПОЛЕ

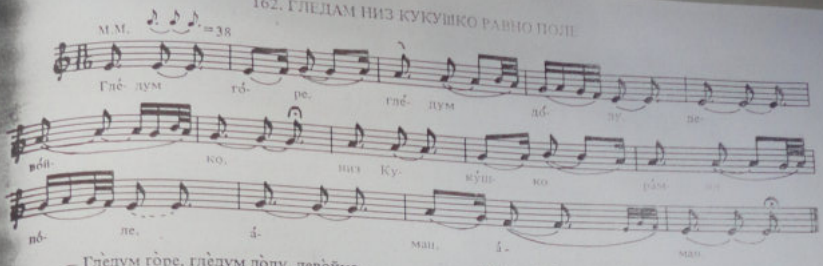

– Глѐдум го̀ре, глѐдум до̀лу, дево̀йко,
Низ Кукушко рамно поле, а̀ман, а̀ман.[1]
Низ Кукушко рамно поле,
Низ момѝнско собирѝще –
Там съ бѐрат сѝте мо̀ми,
Са̀мо мо̀йта сѐвда[2] я нѐмя! . . .

Куга̀ дуйдѐ и ме видѐ,
Нѝшо друго не ми ричѐ,
Туку ричѐ: „Ела вѐчер, делѝйо,
Куга̀ ма̀йка си лигнуве,
Куга̀ ма̀йка си лигнуве, делѝйо,
Куга̀ тѐйко си заспу̀ве!"

Слушана от Стефка Михайлова от Прилеп (от семейство Ицмареви). Песента е от Кукуш.

[1] Куплетът се състои от два стиха, като към първия се прибавя „девойко" (на крайните стихове – „делийо"); към втория „аман, аман". [2] С е в д а – любов, любима.

163. ОТВОРИ, МОРИ ЛЕНЧЕ, ВРАТНИЧЕ

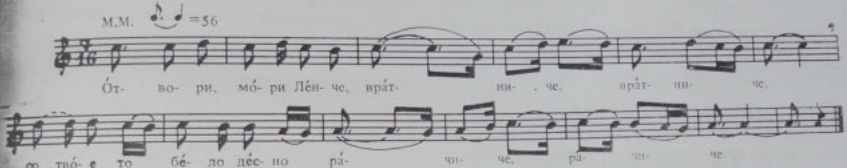

– Отвори, мори Лѐнче, вра̀тниче
Со тво̀ето бѐло дѐсно ра̀чиче.
– Нѐ можам, ка̀леш Па̀но, да ста̀нам,

Ма̀йка ми спѝе, Па̀но, до̀ мене,
Ко̀сата ми е, Па̀но, по̀д нея. /2/
– На̀ ти го, Лѐнче мори, но̀жево, со̀йчево[1],
Пресѐчи си я, Лѐно, ко̀сата.

*Слушана от Параскева
рнушанова от Прилеп.*

[1] С о̀ й ч е – остро ножче, вид ножче.

164. ТИНКА И ВАНЧО

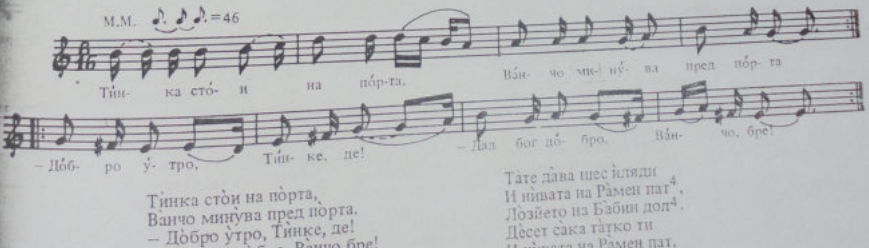

Тѝнка сто̀и на по̀рта,
Ванчо мину̀ва пред по̀рта.
– До̀бро у̀тро, Тѝнке, де!
– Дал бог до̀бро, Ва̀нчо бре!
Врати се[1], Ва̀нчо, у дво̀ро,
Два̀ лафа[2] да ти полафам,
От лю̀бов да ти ра̀зка̀жам! . . .
Та̀те и та̀тко̀ ти лафея[2] –
Дво̀та да се зѐмиме,
Да се не оста̀виме.

Та̀те да̀ва шес ѝлтяди
И нѝвата на Ра̀мен пат[4],
Ло̀зйето на Ба̀бин дол[4],
Дѐсет сака та̀тко ти
И нѝвата на Ра̀мен пат,
Ла̀зйето на Ба̀бин дол!
– Яс ти нѐкюм[5], Тѝнке, де,
Нѝвата, ни ло̀зйето!
Сал да рѐчиш, Тѝнке, де,
Тѐбя язе те зѐмам!

Слушана от самодейната художествена група при Тиквешката секция на макед. д-во „Г. Делчев" в София.

[1] В р а̀ т и с е – върни се. [2] Л а ф – дума (тур.). [3] Л а̀ ф а м – думам, приказвам. [4] Р а м е н п а т, Б а̀ б и н д о л – места около Кавадарци. [5] Нѐкюм – не ща.

165. НАДА СИ СРЕТНА ТОЙ КАЛЕШ СОТИР

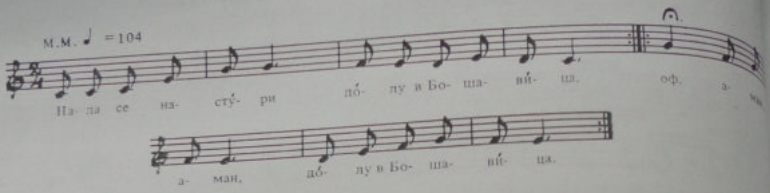

На̀да се настȕри!
Дȍлу Бошавѝца[2],
Оф а̀ман, а̀ман,
Дȍлу Бошавѝца[3].

Дȍлу Бошавѝца,
Край̀ новото шкȍло.
Тамо̀ си го срѐтна
Той ми ка̀леш Сȍтир:

– Кȕпи, Сȍтир, кȕпи
Една ȍка кȕши
И пет геврекчѝния,
Алово герда̀нче,
Цървѐно пърстѐнче!

Слушана от самодейния художествен колектив при Тиквешката секция на макед. дружество „Г. Делчев" в София.

[1] Настȕри се – слезе. [2] Бошавѝца – село в околията на Кавадарци. [3] След всеки два стиха се прибавя „оф аман, аман" и се повтаря вторият стих.

166. КАНДИСУЙ, БРЕ ЛУДО-МЛАДО

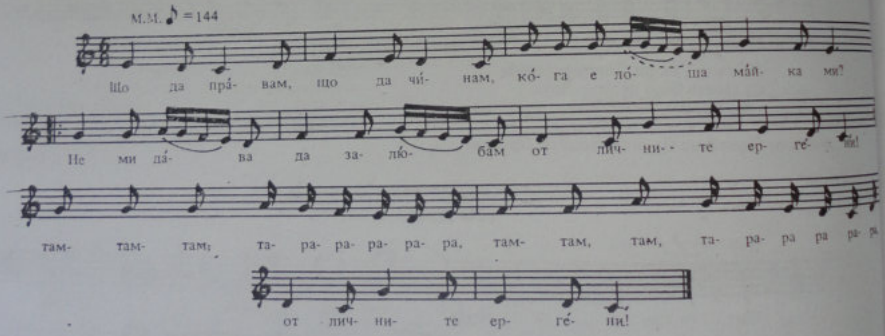

– Що да пра̀вам, що да чѝнам,
Ко̀га е ло̀ша ма̀йка ми?
Не ми да̀ва да залю̀бам
От лѝчните[1] ѐргени!

Кандѝсуй[2], бре лȕдо мла̀до,
Що ти да̀ва та̀тко ми:
Та̀тко ѝма, та̀тко ѝма
Ѐдна ба̀(х)ча
рнѝци[3]!

Кандѝсуй, бре лȕдо мла̀до,
Що ти да̀ва та̀тко ми:
Та̀тко ѝма, та̀тко ѝма
Кȕкя ѝма на два ка̀та,
Вратите се джамлѝи[4]!

Слушана от любителски художествен колектив при Тиквешката секция на макед. дружество „Г. Делчев" в София.

[1] Лѝчни – хубави, красиви. [2] Кандѝсуй – съгласи се, приеми. [3] Ба̀(х)ча̀ цȕрници – черничева градина. [4] Джамлии – стъклени.

167. НИ МИ ЛАЖИ, ДЯЧЕ, МОМАТА

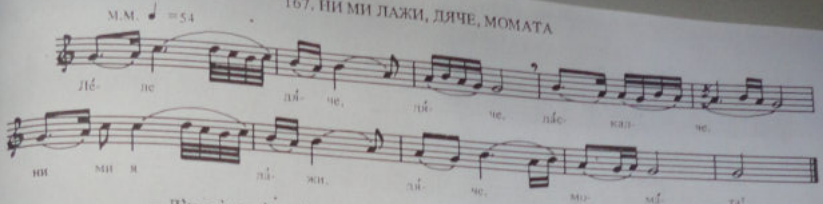

— Лѐте дя̀че, дя̀че, ла̀скалче,
Ни ми я ла̀жи, дя̀че[1], мома̀та,
Чѐ ми е но̀гу малѐнка —
На петшеспа̀йсе гу̀дини,

Са̀с два-трина̀йсе ку̀шули!
— Лѐле стрѝно, стрѝно! Ка̀лѝю,
Нѐ ти е ма̀лка, мома̀та!
Ла̀стовичката ѝ, малѐнка —

Сама̀ си мъ̀ти пѝлците;
Кукувѝцата ѝ гулѐма,
Дру̀ги ѝ мъ̀тат пѝлците!

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко. Песента е от Долно поле, Сяреко.

[1] „Дяче" се прибавя към всеки стих пред последната дума в думите на майката, а в думите на момъка се прибавя „стрѝно" на същото място в стиха.

168. КАЛЕШ ДИМКО И КАТЕТО

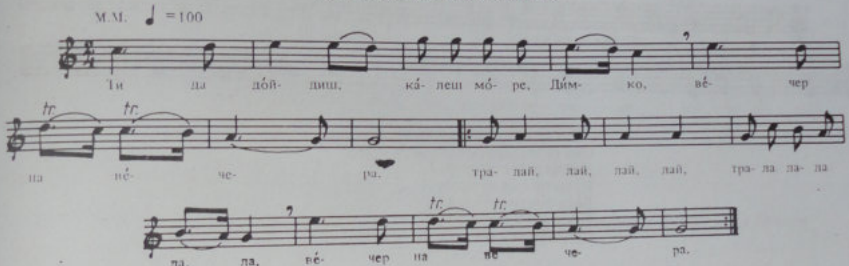

— Ти да до̀йдиш, ка̀леш мо̀ре Дѝмко[1].
Вѐчер на вѐчера,
Тралалай, лай, лай, вѐчер на вѐчера,[2]
Вѐчер на вѐчера, капѝдане,
На гу̀ска пѐчена.
На гу̀ска пѐчена, капѝдане,
На я̀гне по̀лнето!
— Яс са̀кар да до̀йдам, мо̀ри Ка̀те,

На сла̀дка вѐчера,
Ма̀ма ти е до̀ма, мо̀ри Ка̀те,
Зато̀о нѐ ѝдам!
— Ма̀ма не е до̀ма, ка̀леш Дѝмко,
Ма̀ма си о̀тиде
Лист да си со̀бери, капѝдане,
Бу̀би да нараниг.
Мо̀ли бога, мо̀ре капѝдане,

Вѐтър да за̀веит,
Гра̀нка да се скъ̀рши, капѝдане,
Ѝ майка да па̀дни:
Бѐлки ке си у̀мри, ка̀леш Дѝмко,
Та да се лѐмиме,
В пла̀нина да живѐйме, ка̀леш Дѝмко,
В пѐшчера да живѐйме,
Ку̀мити да до̀йме, ка̀леш Дѝмко,
Ту̀рци да тѐпаме!

Текста записал Марко Цепенков от Прилеп (СбНУ XII). Сравнил текста с други източници, поправил според мелодията и самата мелодия записал К. Върнушанов.

[1] Калеш Димко бил войвода от Битоля. Повече данни за него за сега нямам.

[2] От всеки два стиха се образува строфа.

169. РАЙНА И МЕРАКОТ Я[1]

I

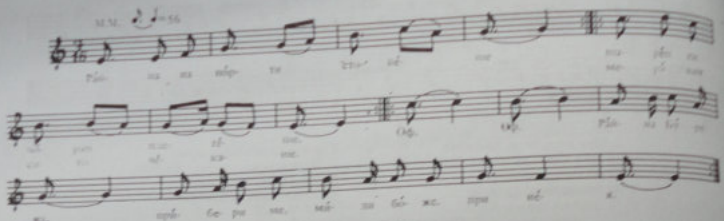

Райна на порти стойеше,
Шарен си чорап плетеше,
Меракот си го чекаше.
Оф, оф, Райна Бурева,
Прибери ме, мили боже, при нея!

II

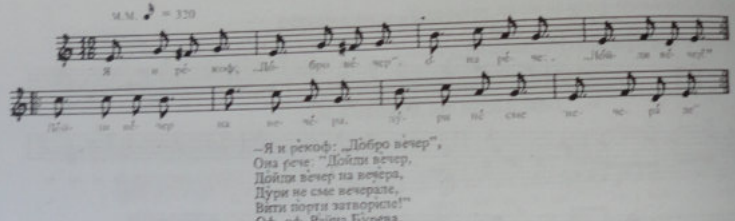

–Я и рекоф: „Добро вечер",
Она рече: "Дойди вечер,
Дойди вечер на вечера,
Дури не сме вечерале,
Вати порти затворисле!"
Оф, оф, Райна Бурева,
Прибери ме, мили боже, при нея! . . .

III

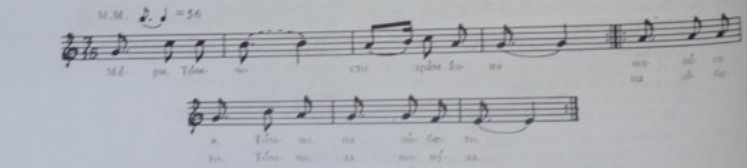

– Мери, Томчо, сто драм алва,
Сто драм алва, Томчо, шекерлия,
Одиеси я на либето,
На либето, Томчо, за попуда.

Ако те пита: „От кого е?",
Ти и кажи, Томчо, от мене е . . ."
Оф, оф, Райна Бурева,
Прибери ме, мили боже, при нея! . . .

Слушана от Благородна Бурева Дяконова от Шип.

[1] Изпълнена песента се състои от два песни, пеяени една и три мелодии, две от които могат да бъдат смятани, че принадлежат на една песен.

170. ФУСТАНОТ НА СТЕФАНКА, ПОПОВА КЕРКА

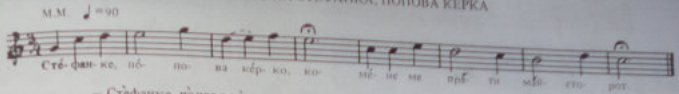

– Стефанке, попова керко,
Мене ме прати майсторот
Да ми дайш сърма-ибришим,
Фустанот да ти сошие,

Фустанот бела коприна.
– Калфиче море, гяолче,
Како ме видел майстор ти,
Та ми го скроял фустанот?

– Стефанке, попова керко,
Кога одеше на байна,
Сенката в дукян ти влезе,
От сенка мера зедофме,
Та ти го скроя фустанот. /2/

Слушана от Василка Лазева Огнянова от Прилеп.

171. Вариант на същата песен – (за Стефанка, попова керка)

Стефанке, попова керко,
Мене ме прати майсторо,
Да даиш конци ибришим,
Фустано да ти сошие,
Фустан от бела коприна:
Колку се дзвезди на небо,
Толку се шарки на него!

– Калфиче младо, калфиче,
Откай ме знаи майстор ти?
На кого мера зедофте?
– Стефанке, попова керко,
Кога одеше на байна,
Алайки[1] сокак метея,
Тие ти поли крепея,

Тогай пред дукян помина,
Сенката в дукян ти влезе,
На сенка мера зедофме!
– Калфиче, младо калфиче,
Толку е майстор майстор ти
Ил' е от умот помърднат?
Каде се чудо-виделo
На сенка мера земайне!

Слушана от Стоянка Карапецова от Прилеп. Записал Петър Проданов, училищен инспектор в Прилеп през 1942-1944 г., родом от Севлиево.

[1] Алайки – слугини.

172. ФУСТАНОТ НА РУМЕНА

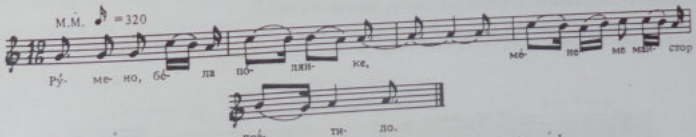

– Румено, бела полянке,
Мене ме майстор пратило,
Ти да ми даеш ибришим,
Ибришим, белай коприна,
Да ти сошиет бел фустан.

– Гърче ле, гърче, шегърче[1],
Коде ме майстор видело,
Бел фустан да ми кровило?
– Румено, бела полянке,
Кога с' идела от баня

Со дванаесет алайки[2]
И со деветне слугини,
Алайки поли крепее,
Слугинье друм го метее.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Шегърче – според певицата това е шегобийски израз, игра на думи. Вероятно произхожда от народната дума „шегърт" – чирак.
[2] Алайка – слугиня.

173. ЗАЛЮБИЛ СТОЯН ЛИЛЯНА

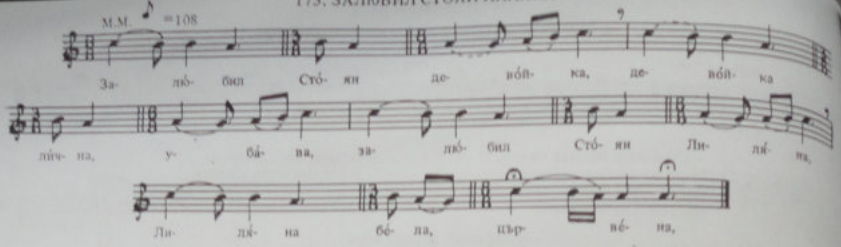

Залюбил Стоян девойка,
Девойка лична, убава,
Залюбил Стоян Лиляна,
Лиляна бела, црвена,
Лиляна тънка, висока,
Лиляна алоф трендафил,
Лиляна турски карамфил.
Що вели Стоян на майка:
– Учи ме, майко, карай ме
Како да я земам Лиляна,
Лиляна бела, црвена,
Лиляна тънка, висока,
Лиляна алоф трендафил,
Лиляна турски карамфил.
– Учам те, сино, карам те:
Падни си доле под село,
Извади вода студена,
Направи чешма шарена;
Свите ке моми да дойдат,
Белки Лиляна ке дойде –
Како га майка научи,
Така си Стоян посвърши:
Падна си доле под село,
Извади вода студена,
Направи чешма шарена;
Свите си моми дойдоя
Да пунат вода студена,
Само Лиляна не дойде.
Пак Стоян оди при майка:
– Уче ме, майко, карай ме
Како да земам Лиляна,
Лиляна бела, црвена,
Лиляна тънка, висока,
Лиляна алоф трендафил,
Лиляна турски карамфил.
– Учам те, сино, карам те:
Никаква ука не факящ:
Спадни си доле в чаршия,
Купи си дзевгар[1] биволи,
Изорай рамни дворове,
Посей си цвеке свекаквo:
Свите ке моми да дойдат
Да видат цвеке шарено,
Белки Лиляна ке дойде –
Лиляна – цвеке шарено –
Како га майка поучи,
Така си Стоян посвърши:
Спадна си доле в чаршия,
Купи си дзевгар биволи,
Изора рамни дворове,
Посея цвеке свекаквo;
Свите си моми дойдоя,
Само Лиляна не дойде.
Пак Стоян пойде кай майка:
– Учи ме, майко, карай ме
Како да земам Лиляна,
Лиляна тънка, висока,
Лиляна бела, црвена,
Лиляна алоф трендафил,
Лиляна турски карамфил.
– Учам те, сину, карам те,
Никаква ука не факящ:
Легни си, синко, умри си;
Майка ке коси расплете,
Ке селне жално да реди,
Свите ке моми да дойдат,
Белки Лиляна ке дойде –
Како га майка поучи,
Така си Стоян посвърши:
Легна си Стоян, умре си,
Майка е коси расплела
И зеде жално да реди.
Свите си моми надошле,
Мома Лиляна я нема.
Отишла мома Лиляна,
Отишла дома кай майка,
На майка своя говори:
– Ой, майко, ти стара майко,
Умрел си Стоян делия,
Сите са моми отишле,
Отишле, майко, сос свекя,
И я ке идам со свекя,
Толку се, мамо, сакасмо,
Не би късмет да се земим. –
Зеде си свекя Лиляна.
Отиде Стоян да види,
Зеде Стояна да реди:
– Бог да те прости, Стояне,
Многу се, Стоян, сакасмо,
Не би късмет да се земим. –
Тогай се Стоян подсмевна,
Потсмевна й бързо натмури[2].
Стресе се мома Лиляна:
– Ой, туго, боже до бога,
Що ти е око на подкап[3],
Що ти е нога на подклоц[4],
Що ти е рука на подват[5],
Ой, туго, боже до бога,
Да не йе пуста измама! . . . –
Ритнал си Стоян радостен,
Викнал си кума, старейко,
Венчал си мома Лиляна.

Слушана от Люба Иванова от с. Дивле, Скопско, живееща в Скопие.

[1] Дзевгар – чифт, един впрег волове. [2] Натмури – навъси. [3] Подкап – готов да погледне. [4] Подклоц – готов да рипне, да стане. [5] Подват – готов да хване.

174. ГЮРУШИЦА ЦЪРНООКА

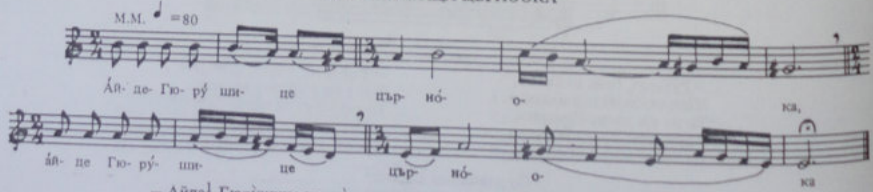

– Айде[1] Гюрушице църноока,
Гюрушице, промени[2] се,
Промени се, накити се,
Пазлезифа кюшето,
Там' ке пройде[3] син ми Кочо,
Ке ти рече: „Добро вечер!",
Ти му рече: „Лойди вечер,
Дойди вечер на вечера,
Дури не сум вечерала,
Вити порти затворила."

Слушана от Смилко Смилков от Тетово.

[1] „Айде" се поставя в началото на всеки стих. [2] Промени се – облечи се в ново. [3] Пойде – мине.

174 а. МАРУШЕТО

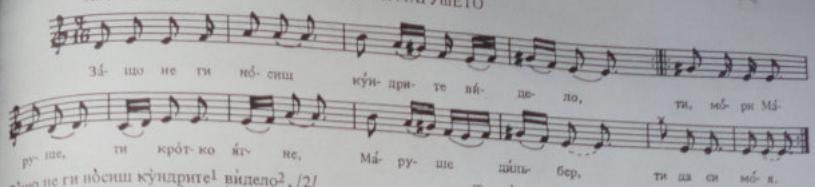

Зашо не ги нòсиш кỳндрите[1] вѝдело[2], /2/
Ти, мòри Мàруше, ти крòтко ягне, } 2
Мàруше дѝльбер[3], ти да си мòя!
Твòйте пѝрви дчи – стàмболски фѝльджани, /2/

Ти, мòри Мàруше, ти крòтко ягне, /2/
Твòйте тàнки вѐжди – мòрски пиявици, /2/
Ти, мòри Мàруше, ти, крòтко ягне, } 2
Мàруше дѝльбер, ти да си моя!

Слушана от Павел Костов от Дебър.

1 К ỳ н д р и т е – обувките, кондурите. 2 В ѝ д е л о – на видело, денем. 3 Д ѝ л ь б е р – хубава, красива.

175. БОЛНА ЦВЕТА ЗА СТОЯН КИРАДЖИЯ

Що гу нѐма Цвѐта
По двòр да ми шѐта
Бѐло променѐто,
Глàва превръàно?
Дàли болно лѐжи
Ял' болника чỳва?
Ни ми болно лѐжи,
Ни болника чува,
Тѝки[1] Цвѐта сѐди,
Стояна жалее,
Дѐртове му брои:
Къда ке помине
По рàмни друмòви.
– Бàбо, стàра бàбо,
Кудѐ ти е Цвѐта
На чѐшма да оди,
Вòда да донѐсе,
Ем да се насмѐе,
Чѐшма да прилѐгне[2],
Дѐка моми ѝма?
– Мàйко, стàра мàйко,
Ай òди на вòда –
Глàва да измѝю,
Ем да се промѐну,
Глàва да превръжу,
На чѐшма да иду,
Вòда да донѐсу
И да се насмѐю,
Чѐшма да прилѐгне,
Дѐка моми ѝма. –
Отишла ми мàйка,
Вòда ѝ донѐсла,
Глàва си измѝла,
Ем се променѝла,
Глàва превръзàла.
– Мàйко, стàра мàйко,
Àйде òдведи ме
На рàмни друмòви,
Дѐка поминỳе
Стоян кираджия. –
Мàйка гу одвѐла
На рàмни друмòви.
Отỳд се задàле
До два дурма[3] кòня.
– Мàйко, стàра мàйко,
Дòнеси ми вòду,
Дỳша да оладу,
Дỳша да ми дòйде
Я нѐка излѐзе. –
Отишла ми мàйка
Вòда да донѐсе.
Дỳри дòшла мàйка,
Цвѐта ѝ гу нѐма.
– Цвѐто, кѐро[4] Цвѐто,
Дал' те зѐмя гѝтна,
Ил' те вѐтър дигна,
Ѐли роса, Цвѐто,
Рòса те отнѐсе? –
Тогàй изговòри
Тòва тио вѐтре:
– Бàбо, стàра бàбо,
Ай òди си дòма.
Що гу Цвѐту тражиш[5]?
Ни гу зѐмя гѝтна[6],
Ни гу вѐтър дигна,
Нѝти ми гу рòса
Нѐкуде отнѐсла,
Тѝки ми помѝна
Стоян кираджия.
Стоян ми доведе
До два пѝрна кòня
Па си на кòнь кàчи
Цвѐту и отнѐсе.

Слушана от Люба Инавона от с. Дивле, Скопско.

1 Т ѝ к и – току. 2 П р и л ѐ г н е – да заприлича. 3 Д ỳ р м а – тъмнокестеняв. 4 К ѐ р о – щерко (от „керка"). 5 Т р à ж и ш – търсиш. 6 Г ъ т н à – глътна.

176. КАРАМФИЛО, КАРА ЛИ ТЕ МАЙКА

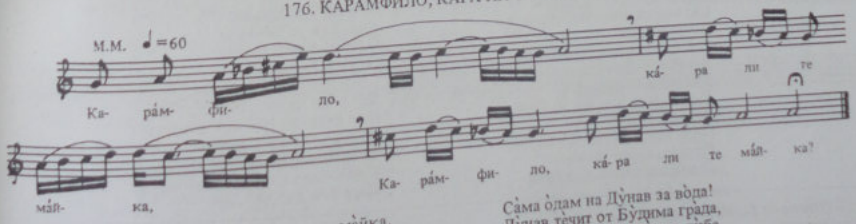

– Карàмфило, кàра ли те мàйка.
Шчо нѐ одиш на Дỳнав за вòда?
– Ни ме кàра, ни ме рàно бỳди!

Сàма òдам на Дỳнав за вòда!
Дỳнав тѐчит от Бỳдима грàда,
Кàде ми ет мòйто пѝрво лѝбе.

Слушана от Петър Спиров Спасев от Прилеп.

177. ЗАЛЮБИЛ МОМОК ФРОСА ВДОВИЦА

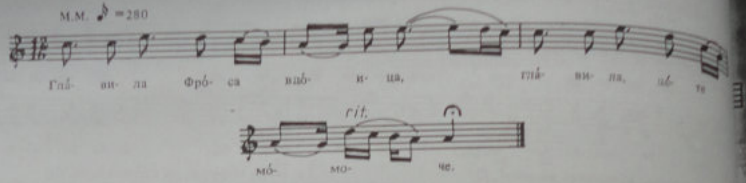

Гла̀вила Фро̀са вдо̀вица,
Гла̀вила дете мо̀моче[1]
От дванаесе го̀дини,
Мо̀мок на Фро̀са слу̀гува
То̀кмо до девет го̀дини.
До̀шло ѝе врѐме и кова[2],
Фро̀са ке оди на байна,
Мо̀мок ке оди на бербер.
До̀шло ѝе врѐме и кова –
Фро̀са си йди о̀т байна,
Мо̀мок си йди о̀т бербер.
Фта̀сале ми се, стрѐтиале
То̀кмо во тѐсно со̀каче . . .
Ду̀вна̀л ми вѐтро̀т на̀ сила,
Одвеел на Фро̀са тульбеѝот[3] . . .
Мо̀мок на Фро̀са го̀вори:
– Фро̀сило, мла̀да вдо̀вицо,
Пла̀ти ми, Фро̀со, ру̀гата[4],
Ѯе вѐке ке се о̀женам.
– Мо̀моче мла̀до, мо̀моче,
Ай да си о̀йме до дома.
Ѯе ѝмам до три а̀лайки[5] –
Ко̀я я са̀каш, зѐми я.
– Ѯе не ти са̀кам а̀лайки,
Ту̀ку ѯе тѐбе те са̀кам.[6] /2/

Слушана от Ленка Йочкоска–Спиропетрева от Прилеп.

[1] Мо̀моче – слуга. [2] Ко̀ва – време. [3] Ту̀льбѐѝ – тюлбеѝ, тънка забрадка на турчините. [4] Ру̀га – заплата. [5] А̀лайки – слугини. [6] Са̀кам – обичам, искам.

178. ЗАЛЮБИЛ МЛАДО АНАМЧЕ

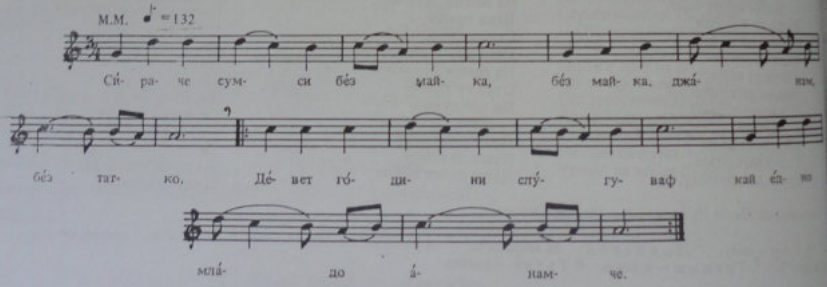

Сѝраче сум си бѐз майка,
Бѐз майка, джа̀нам, бѐз татко.
Дѐвет го̀дини слу̀гуваф
Ка̀й едно мла̀до а̀намче,
Дѐвет го̀дини слу̀гуваф,
Лѝцето ѝ го не видоф,
Тѐргнаф си д' о̀дам на̀ бербер,
Ана̀мка йди о̀т байна,
Стрѐтифме си се, стрѐтифме
Во ѐдно тѐсно со̀каче:
Ду̀вна ми вѐтър, по̀дувна,
Пѐчето[1] ѝ го о̀твѐя,
Лѝцето и се по̀кажа:
От лѝце со̀нце о̀грея,
От у̀ста бисер ѝзлезе.
– Лѐгили, мла̀да а̀намке,
Да ми го пла̀тиш а̀йлакот[2];
Пѝсмо ми до̀йде от Ста̀мбол –
Ма̀йка ми ке ме жѐнела
За ѐдно мла̀до а̀намче.
– Шчо ке ти, мо̀ре, а̀намче,
Ко̀га сум язе до тѐбе! } 2

Слушана от Васка Белазелкова от Прилеп.

[1] Пѐчето – булото, покривката пред лицето у турчините. [2] А̀йлак – възнаграждение, заплата.

179. ИЗМЕКЯР КЕ МЛАДА ВДОИЦА

Останаф сйрак, сйромаф
От татко, да[1] и от майка.
Отидоф Стамбул-чаршия,
Тамо се главиф измекяр[2]
Ке[3] една млада вдоица.
Девет години слугуваф,
Вдоице[4] лице не видеф.
Вдоица пойде на баня,
Слугиче пойде на бербер.
Повея ветар от море,
Тулбенот[5] йе го отвея,
Вдоице лице огрея.
Слугиче дума продума:
— Вдоице, млада вдоице,
Ай ми го плати айлакот[6]!
Мене ме майка свършила[7]
За една клета вдоица!
Вдоица слуга думаше:
— Слугиче, младо бекярче,
Еве вдоица овдека![8]

Слушана от Славка Стефанова и Биляна Недева от с. Мраморец, Охридско.

1 Да – та дори. 2 Йзмекяр – слуга. 3 Ке – при. 4 Вдоице – на вдовицата (остатък от дателен падеж). 5 Тулбен – тюлбен, тензухена забрадка. 6 Айлакот – възнаграждение, заплата. 7 Свършила – сгодила. 8 Мелодията е като на № 178.

180. КАКО КЕ СЕ РАЗДЕЛИМЕ, МОМЕ

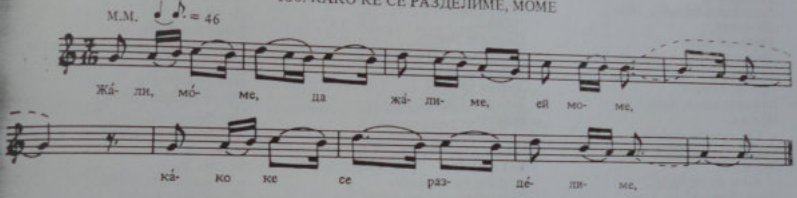

— Жали, моме, да жалиме, ей моме,
Како ке се разделиме,
Ти от мене, яс от тебе, ей моме,
Ти от мене, яс от тебе.
Яс ке йодам на ябана, ей моме,
На ябана, пуста тугина.
Ке ти пратам бела книга, ей моме,
Бела книга, църно писмо:
„Кога падни темна магла, ей моме,
Ти не мисли от бога йе,
Туку мисли – от мене йе, ей моме,
Това ми се мойте здивои[1].
Коо ке върни ситна роса, ей моме,
Ти не мисли – от бога йе,
Туку мисли – от мене йе, ей моме,
Това ми се мойте солзи
Зарай тебе, малой моме! . . . /2/

Слушана от Параскева Църнушанова от Прилеп.

1 Здивой – въздишки.

181. МОМА С ОГЛЕДАЛО ЗБОР ЧИНУВЕ

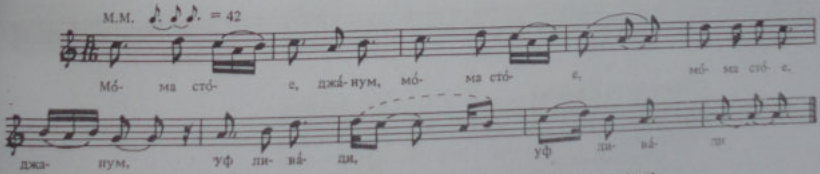

Мома стое, джанум, мома стое,
Мома стое, джанум, уф ливади[1].
В ръци държе углидало,
Углидало силифлия,
В углидало с' углидуве,
С углидало збор чинуве[2]:
— Ка сум тенка и висока,
Да сум, угледало, църноока,
Би(х) гу зела, би(х) гу зела
Гражданчето, гиврльчанчето.

Слушана от Димитър Динев, 70-годишен, от Гевгели.

1 От всеки стих се образува куплет по посочения образец, като се добавя думата „джанум" в средата на стиха, с изключение на третия стих от края. 2 Збор чинуве – прави разговор; разговаря.

182. НАУЧИЛО СЕ ЛУДО–МЛАДО ДА ПИЕТ

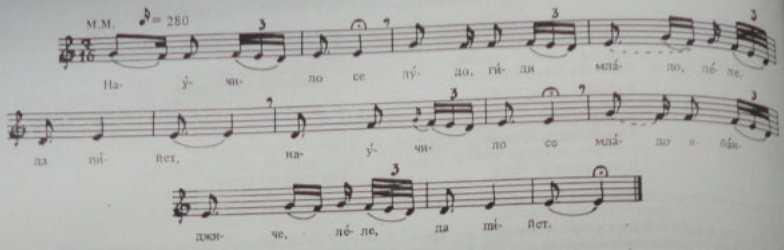

Научило се
Лудо гиди млѐдо, лѐле,
Да пийет,
Научило се
Млѐдо ябѐнджийче, лѐле,
Да пийет,
Пило шо пило
Два дни ми, три дни ми, лѐле,
Четири,
Дру си изпило
Бѐрзана кòня, лѐле,
Нѐгова.
– Сбòгум со здрàвйе,
Млѐда кърчмарице, лѐле,
Бѐз вино!
– Айде со здрàвйе,
Лудо гиди млѐдо, лѐле,
Бѐз коня;
Айде со здрàвйе,
Млѐдо ябѐнджийче, лѐле,
Бѐз коня! –

Пак се пòврати,
Лудо гиди млѐдо, лѐле,
Да пийет,
Пак се пòврати
Млѐдо ябѐнджийче, лѐле,
Да пийет.
Пило шо пило
Два дни ми, три дни ми, лѐле,
Четири,
Дур си изпило
Тенкана пушка, лѐле,
Бойлия.
– Сбòгум со здрàвйе,
Млѐда кърчмарице, лѐле,
Бѐз вино!
– Айде со здрàвйе,
Лудо гиди млѐдо, лѐле,
Бѐз пушка,
Айде со здрàвйе,
Млѐдо ябѐнджийче, лѐле,
Бѐз пушка!

Пак се пòврати
Лудо гиди млѐдо, лѐле,
Да пийет,
Пак се пòврати
Млѐдо ябѐнджийче, лѐле,
Да пийет.
Пило шо пило
Два дни ми, три дни ми, лѐле,
Четири,
Дур си изпило
Острана сàбя, лѐле,
Нѐгова.
– Сбòгум со здрàвйе,
Млѐда кърчмарице, лѐле, } 2
без вино,
– Айде со здрàвйе,
Лудо гиди млѐдо, лѐле,
Бѐз сабя;
Айде со здрàвйе,
Млѐдо ябѐнджийче, лѐле,
Бѐз сабя!

Слушана от Александър Аврамов от с. Папрадища, Велешко.

183. СКАРАЛЕ МИ СЕ СНАВА И ЗОЛВА

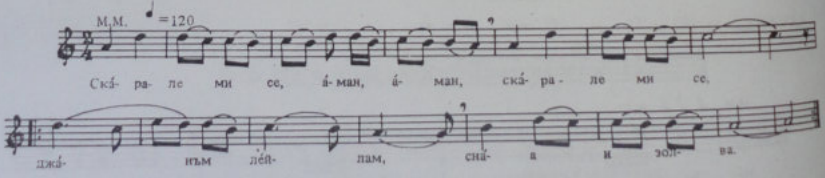

Скàрале ми се, àман-àман,
Скàрале ми се, джаньм-лейлам,
Снàва и зòлва. (2) [1]
Снàвата вели:
– Яс сум ýбава –
Зòлвата вели:
– Яс сум пò-арна. –
Снàвата вели:
Ке се прàшаме
На лýдо-младо,

Ем нежѐнето. –
Лудото вѐли:
– Нѐвеста ми йе
Ѐсенска слàна:
Щчо ке ýслани,
Сѐ ке пòпари.
Дѐвойче ми йе,
Прòлетна роса:
Щчо ке òроси,
Сѐ ке ѝзникни. (2)

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] От всеки два следващи стиха се прави строфа по подобие на първата, с прибавките към първия и втория стих.

184. БОЛНО ЛЕЖИ МОЙТО ЛИБЕ

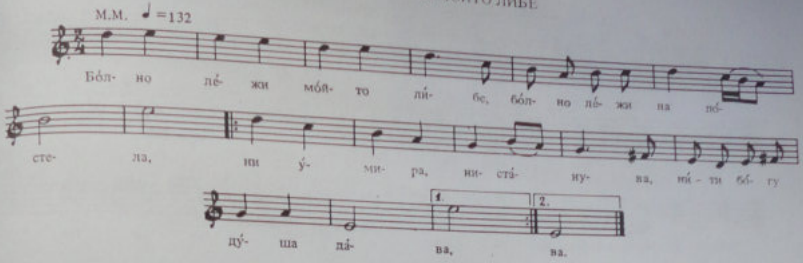

Бо̀лно лѐжи мо̀йто лѝбе,
Бо̀лно лѐжи на по̀стела,
Ни умира, ни ста̀нува,
Нити бо̀гу душа да̀ва.
Му до̀несле поѓадица,
Поѓадица от Стру̀мица,
От Стру̀мица – лубѐница,
От Орѝда прѐсна рѝба.
Ми по̀бара[1] бѐло гро̀зје,
То̀о шчо нѐма на срѐд лѐто,
Ми по̀бара жо̀лти ду̀ини –
То̀о шчо нѐма на срѐд лѐто.

Слушана от Параскева Църнушанова от Прилеп.

[1] Побара – подири, поиска.

185. БОЛНО ЛЕЖАЛО, АБЕР НЕ СТОРИЛО

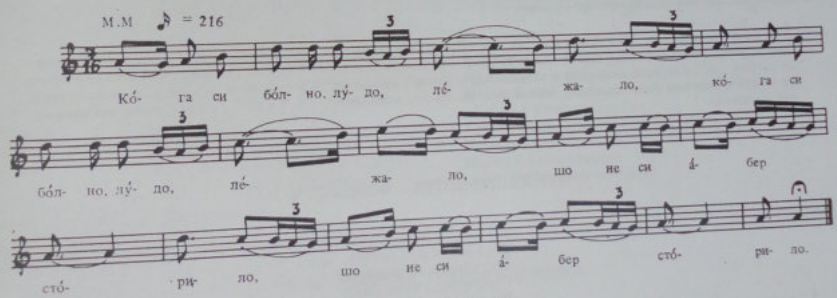

– Ко̀га си бо̀лно, лу̀до, лѐжало,
Шо не си а̀бер[1] сто̀рило
Поѓуда, лу̀до, да ти до̀несам –
Тѐтовско, прѐсно я̀бълко:
На вѐрв на гра̀нка, лу̀до, ра̀стено,
По месѐчина, кра̀дено,
В зѐтоска рѝза[2], лу̀до, вѐрзано,
В девойкин ко̀вчег, чу̀вано[3],
Тѐбе по̀ѓуда, лу̀до да̀дено. /2/

Слушана от Александър Аврамов от с. Папрадища, Велешко.

[1] А̀бер – известие. [2] Рѝза – кърпа. [3] Чу̀вано – пазено.

186. АСАН И МЪРТВА КЮЧЮК МИТРА

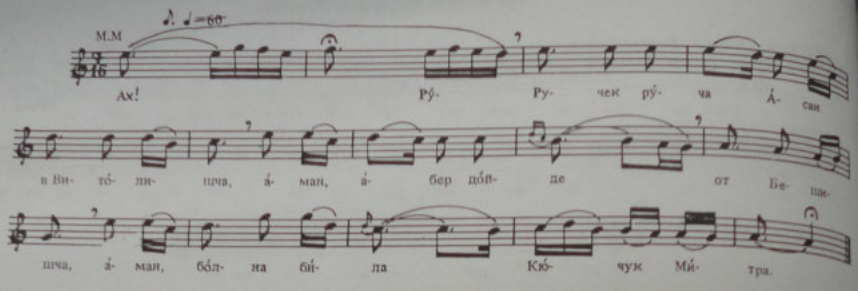

Ах, ру̀чек ру̀ча А̀сан в Вито̀лишча[1], аман
А̀бер до̀йде от Бѐшишча, аман,
Бо̀лна бѝла Кючюк Мѝтра[2].
Ка̀ко ру̀ча А̀сан, та̀ка ста̀на,
Шчо си по̀йде в коню̀шница,
Шчо му вѐли на ко̀йнчето:
– Ой ти ко̀йнче, мо̀ре, бъ̀рзо ко̀йнче,
Бѐшишча йе до шес са̀ати,
Нѝе да по̀йме до три са̀ати,
До три са̀ати и три чѐреци. –
Ка̀ко рѐче А̀сан, та̀ка по̀йде.
Шчо на̀ближа до сѐлото,
Ко̀га слу̀ша – врѐва го̀лема.
На̀ пат стрѐте до две ба̀би,
Шчо му вѐли на ба̀бите:
„Вѝе сва̀тба пра̀йте, мѐне ла̀жите.
– Ой ти, бѐйче мо̀ре, за̀вал бѐйче,
Сва̀тба нѐма, мъ̀ртоец има,
Ми у̀грѐла Кючук Мѝтра –
Ко̀га слезе А̀сан сред сѐлото,
Ко̀га глѐда – мъ̀ртоецот,
По мъ̀ртоец – попо̀ите,
По по̀пои – мла̀ди гя̀чина,
По гя̀чина – ста̀ри ба̀би,
По ба̀бите – мла̀ди нѐвести,
По невести – ма̀ли мо̀ми.
– Ой ти, ба̀би мо̀ри, ста̀ри ба̀би,
Ке се мо̀лам мо̀лба го̀лема,
Да я вѝдам Кючук Мѝтра".
– Ой ти, бѐйче мо̀ре, за̀вал бѐйче,
Шчо кѐ вѝдиш Кючук Мѝтра,
Бѐлоно лѝце – поджо̀лтнато,
Чъ̀рнине о̀чи – затво̀рени,
Чъ̀рнине вѐги – чатмо̀сани[3],
Ма̀лана у̀ста – заклу̀чена,
Ру̀сана ко̀са – помѐшана,
Шчо кѐ вѝдиш – мъ̀ртов чоек . . .

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] Р и т о л и ш ч а и Б е ш и ш ч а са села в Прилепско Мариово. Разстоянието между тези села съвсем не е така голямо, както се казва в песента. Те са наблизо – до един част път. [2] В началото на всеки пръв стих на куплета се поставя „ах", а на края на първия и втория стих – „аман" или „Асан" – в зависимост от това, дали съответствува на текста и дали има недостиг от две срички (вж. текста под мелодията). [3] Ч а т м о с а н и – съединени помежду им; сключени.

187. КАЛЕШ МИТРА – БОЛНА ОТ ЧУМА[1]

Ро̀са ро̀сит под сѐлото,
Над сѐлото сълнцѐ греет,
Стрѐде сѐло чу̀ма бѝет.
Шо у̀дрило – пребо̀лело,
Ка̀леш Мѝтра не пребо̀ле.
Нѝкой Мѝтре[2] не вѐруват –
Ни та̀тко е, ни ма̀йка е,
Ни Мѝтрини дѐвет бра̀кя,
Са̀мо Мѝтре йе вѐруват
Незѝното лу̀до мла̀до,
И то̀ва е нада̀леку. /2/

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадиша, Велешко.

[1] Пее се като песента „Синокъ ме татко свършило" (№ 270). [2] М и т р е – на Мѝтра (стара падежна форма).

188. ВО ГОРИЦА – ТРИ ДЕВОЙКИ

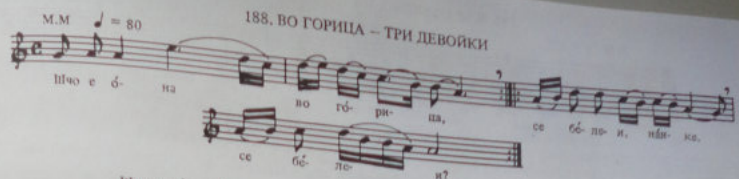

Шчо е она̀ во го̀рица;
Се бѐлеи, нанке[2], се бѐлеи?
Дал' йе грýтка снеговита,
Ил' йе стàдо офчàрово?
Да йе грýтка снеговита,

Би се грýтка растòпила;
Да йе стàдо офчàрово,
Би се стàдо растýрило . . .
Тýку ми се три девойки,
Три девойки токмоглаи[1],

Токмо̀глаи, едно̀лики,
Се во бѐло променети,
Едно бѐя накитени.

Слешана от Парскева Пърнушанова от Прилеп.

[1] Т о к м о̀ г л а и – еднакви на височина, на ръст. [2] В средата на всеки втори стих се поставя "нанке".

189. УБАВА Е НАША МАРИЙКА

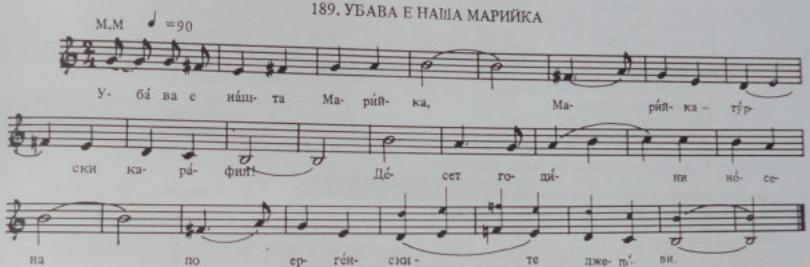

Убàва е нàш'та Марийка,
Марийка – тýрски карафил!
Дѐсет го̀дини нòсена
По ергѐнските джепòви[1]!
Първа годѝна отѝдо (х)
Марѝйка да я посàкам[2],
Мàйка ѝ вѐле, говòре:
— Малка е нàш'та Марийка!

Втòра годѝна отѝдо (х)
Марийка да я посàкам,
Мàйка ѝ вѐле, говòре:
„Болна е нàш'та Марийка!"
Трѐта годѝна отѝдо (х)
Марийка да я посàкам,
Мàйка ѝ вѐле, говòре:
„Нàш'та Марийка почѝна!"

Слушана от Тодор Габев от Кавадарци.

[1] Загатва се за портрета ѝ. [2] П о с à к а м – поискам, потърся.

190. ПЕТРОЛИНКА, ГИЗДАВА ДЕВОЙКА

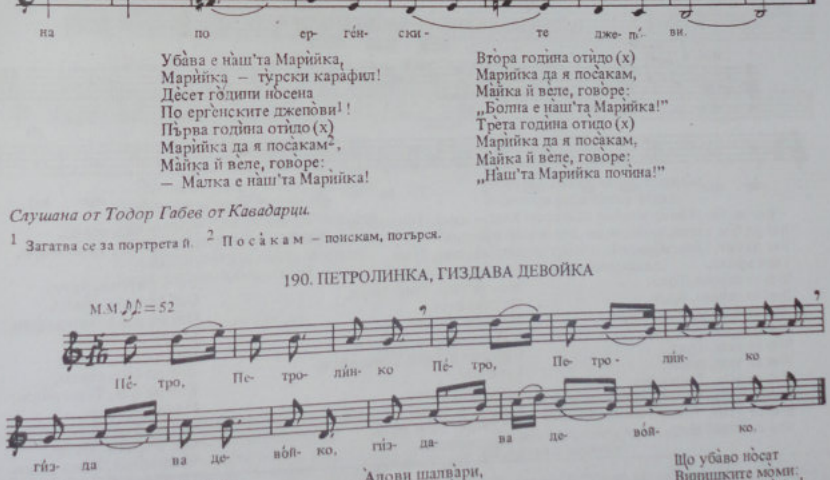

— Пѐтро, Петролѝнко (2),
Гѝздава девòйко (2),
Що убàво нòсат
Вѝнишките мòми:

Àлови шалвàри,
Сѝрмени елеѝи,
Пѐтро, Петролѝнко,
Гѝздава девòйко,

Що убàво нòсат
Вѝнишките мòми:
Рòгнали спандýфи[1]

Слушана от Благородна Паликрушева от Виница.

[1] Р о г н а л ѝ с п а н д ý ф и – лачени пантофки.

191. КАРАМФИЛЬО, НА КАРАМФИЛЬ МИРИСАШ

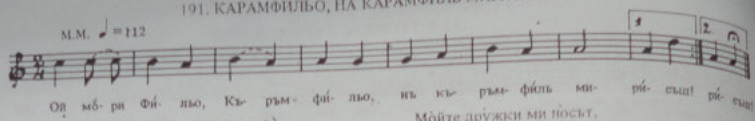

— Ой мори Фіньо, Кърмфіньо,
Нъ кърмфіль мирісъш!
— Ас кърмфіль нъ посъм,
Мойте дружки ми посът,
Мойте дружки ми посът,
Мойть душъ мирісъ.

Слушана от Кирил Попиванов от с. Саракиново, Воденско.

192. НАЙ-МАЛОТО МОМЕ – ЯСНО СОЛНІЦЕ

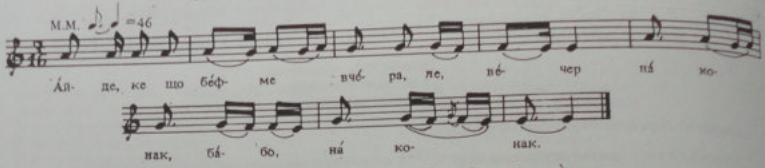

— Айде[1] ке[2] що бефме вчера ле вечер
На конак, бабо, на конак,
Що имаше три девойчиня
Убави, бабо, убави,
По-старото убаво беше
Не толку, бабо, не толку:
По-средното – как ясна дзвезда
Деница, бабо, деница.
Най-малото – как' ясно солнце
Греене, бабо, саеше[3].

Ке се чинам баш арамия
За него, бабо, по него;
Ке го носам во димна[4] гора
Зелена, бабо, зелена;
Ке му барам[5] широка сенка
От явор, бабо, от явор;
Ке му колям калешо ягне –
Да ялит, бабо, да ялит;
Ке му носам студена вода
От извор, бабо, от извор!

Слушана от Кузо Йорданов от с. Годивйе, Охридско.

[1] „Айде" се прибавя в началото на всеки пръв стих на куплета (двустишието). [2] К е – където. [3] С'а е ш е – сияеше. [4] Д и м н а – дивна. [5] Б'а р а м – диря; търся.

193. УБАВАТА ТОНА – ЗАЛЮБЕНА ОТ СИТЕ

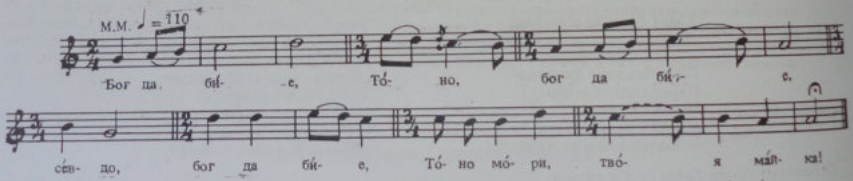

– Бог да бие, Тоно,
Бог да бие, севдо,
Бог да бие, Тоно мори,
Твоя майка.
Що те скорна, Тоно,
Що те скорна, севдо,
Що те скорна, Тоно мори,
Мошне рано.
Що си зеде, Тоно,
Що си зеде, севдо,
Що си зеде, Тоно мори,
Калап сапун.
Що се измн, Тоно,
Що се измн, севдо,
Що се измн, Тоно мори,
И промени[1],
Що застана, Тоно,
Що застана, севдо,
Що застана, Тоно мори,
На пенджере,
Кай що вврват, Тоно,
Кай що вврват, севдо,
Кай що вврват, Тоно мори,
Ергените,
Ергените, Тоно,
Ергените, севдо,
Ергените, Тоно мори,
Младоженците.
Бог да бие, Тоно,
Бог да бие, севдо,
Бог да бие, Тоно мори,
Ергените –
Он'[2] фърлая, Тоно,
Он' фърлая, севдо,
Он' фърлая, Тоно мори,
С' грутка шекер.
Бог да бие, Тоно,
Бог да бие, севдо,
Бог да бие, Тоно мори,
Младоженците –
Он' фърлая, Тоно
Он' фърлая, севдо,
Он' фърлая, Тоно мори,
Со ябоко.[3]

Слушана от Менка Новева от с. Г. Койнари, Прилепско.

[1] П р о м е н и – облече се в ново. [2] О н' (съкратено от „оние") – те, оня. [3] Я б о к о – (съкратено от „яболко") ябълка.

194. УБАВА КАЛЯ И ПОМАК

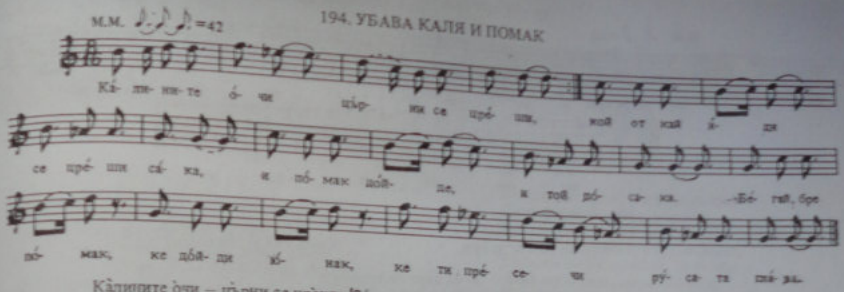

Калините очи – църни се цреши /2/.
Кой от кай иди, се цреши сака,
И помак дойде, и той посака.
– Бегай, бре помак, ке дойди юнак,
Ке ти пресечи русата глава! –
Калините веги – танки гайтани.
Кой от кай иди, гайтани сака,
И помак дойде, и той посака.
– Бегай, бре помак, ке дойди юнак,
Ке ти пресечи русата глава! –
Калината коса бурунджук[1] коприна.
Кой от кай иди, се коприна сака.
И помак дойде, и той посака.
– Бегай, бре помак, ке дойди юнак,
Ке ти пресечи русата глава! –
Калината уста – цървен карамфил,
Кой от кай иди карамфил сака,
И помак дойде, и той посака.
– Бегай, бре помак, ке дойди юнак,
Ке ти пресечи русата глава! –
Каля има (2) църни очи,
Църни очи, джанам, како грозйе,
Како грозйе камендолско![2]

Слушана от Йордан Тренков от Прилеп.

[1] Бурунджук – първо качество. [2] Камендолско – от с. Камендол, Тиквешко.

195. ЗОШЧО МЕ РОДИ УБАВА

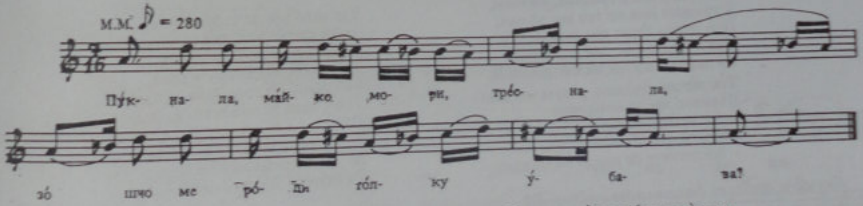

– Пукнала, майко мори, тренала,
Зошчо ме роди толку убава
Да не можам да пойдам в'чаршия
От тийе пусти, мамо, бакали:
Со грутка шекер, мамо, фърлая,
Белото лице, мамо, сакая.

Пукнала, майко мори, тренала,
Зошчо ме роди толку убава,
Да не можам да пойдам на поле
От тийе пусти, мамо, поляци:
Со църно грозйе, мамо, фърлая,
Белото лице, мамо, сакая.

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

196. ЯДОВЕ ОТ ХУБОСТ

Да пукниш, мори майко, да тренишь,
Зашчо ме роди, майко, калеша?
Не можа да ода за вода
От тия пусти, мамо, бекяри:

На мермер плоча, мамо, седеа,
От мене мезе, мамо, сакаа!
– Да пукниш, мори чупе[1], да тренишь –
Мезето ти е лицето![2]

Слушана от Търпко Василев, художник от Костурско.

[1] Чупе – момиче. [2] Мелодията е като на песента „Беда от ергенски закачки" (№ 311).

197. ЯСНА МЕСЕЧИНА ЗА ДВАМИНА

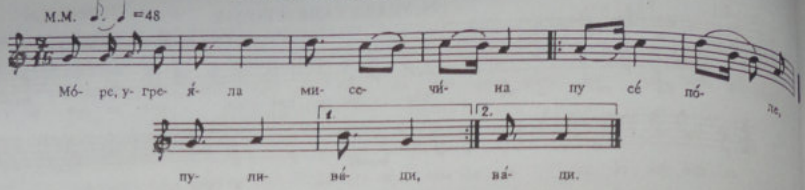

Мо̀ре[1] угреѝла мисечѝнка
Пу се по̀ле, пу ливади,
В Ивѐнови ра̀мни дво̀ри.

Ивѐнови вечерѐле,
Сирѐк Ивѐн нѐ вичѐре,
Са̀мо глѐде го̀ре-до̀ло

И на нѐго си гувѐре:
– Що̀ е ясна мѐсечина,
Мѐсечина за двамѝна!

Слушана от Димитър Динев, 70-годишен, от Гевгели.

[1] „Море" се добавя в началото на всеки куплет. Всеки следващ куплет се образува от втория стих на предходния куплет и следващия стих.

198. ДВЕ ЛУДИ-МЛАДИ

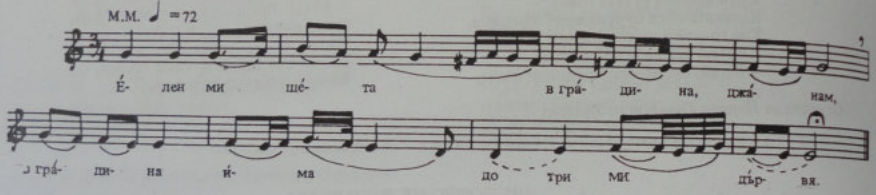

Ѐлен ми шѐта в гра̀дина, джа̀нам,
В гра̀дина ѝма до три ми дъ̀рвя.
По̀д дървя̀ сѐдат две лу̀ди-мла̀ди,
Две лу̀ди-мла̀ди, две аджа̀мии.
На̀ дървя̀ ѝма три пѝлци, джа̀нам,
Три пѝлци, джа̀нам, рѐдум ми пѐят.
Първо̀то пѐе за вечѐрайне:
– Ай вечѐрайте, две лу̀ди-мла̀ди! –
Вто̀рото пѐе за легнѝвайне:
– Ай легнете си две лу̀ди-мла̀ди! –

Трѐтото пѐе за станѝвайне:
– Ай станѐте си две лу̀ди-мла̀ди! –
То̀ва, що̀ пее за вечѐрайне,
Ах, да би зна̀ло ко̀е е то̀ва,
Со сѝмит би го ра̀нело, джа̀нам,
То̀ва, що̀ пѐе за легнѝвайне,
Со ло̀кум би го ра̀нело, джа̀нам.
То̀ва,що̀ пѐе за станѝвайне,
Ах, да би зна̀ло ко̀е е то̀ва,
Со о̀труф[1] би го о̀трило[2].

Слушана от Васка Белазелкова от Прилеп.

[1] О̀ т р у ф – отрова. [2] О̀ т р у л о – отровил.

199. ОГРЕЯЛА МЕСЕЧИНА У ДВОРОВИ СТОЯНОВИ

Огреѝла месечѝна, Да̀но, Да̀нке, месечѝна,
У дворо̀ви Сто̀янови.
У дворо̀ви – три топо̀ли,
На топо̀ли – до три гнѐзда
И у гнѐзда – до три пѝлца.

Пъ̀рво по̀е на вечѐру,
Дру̀го по̀е на полно̀кьи,
Трѐкьо по̀е на саба̀йле[1],
Той, що по̀е на вечѐру:
– Вечѐрайте, до два мла̀ди! –

Той, що по̀е на полно̀кьи:
– Ай лѐгнуйте, до два мла̀ди,
Ай лѐгнуйте, не вра̀гуйте![2]
Той, що по̀е на саба̀йле:
– Ай ста̀нуйте до два мла̀ди!

Слушана в Куманово на събор.

[1] С а б а̀ й л е – сутрин. [2] В р а г у̀ й т е – дяволувайте, беснейте.

200. ЗАЛУДЕ ЛУДО, ПОЛУДЕ

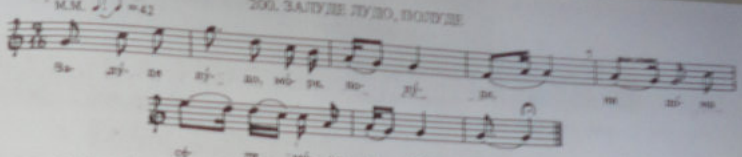

Залуде лудо, мòре, полуде,
Ни дòма седи, мòре, ни мадвор.
– Дайте му ліота, мòре, ракія,
Бѣлкім ке лудо, мòре, да заспи! –
Дàйте му ліота, мòре, ракія,
Пòвекъ се лудо, мòре, залуде.
–Дайте му вино, мòре, цѝрвено,
Бѣлкім ке лудо, мòре, да заспи! –
Дàйте му вино, мòре, цѝрвено,
Пòвекъ се лудо, мòре, залуде.
– Дайте му мѧдци, мòре, невести,
Бѣлкім ке лудо, мòре, да заспи! –
Дàйте му мѧдци, мòре, невести,
Ка лѣгни лудо, мòре, не стàни.

Слушана от Васил Стумбов от с. Вишени, Костурско.

201. НЕ БУДИ МИ МОЙТО ЛИБЕ

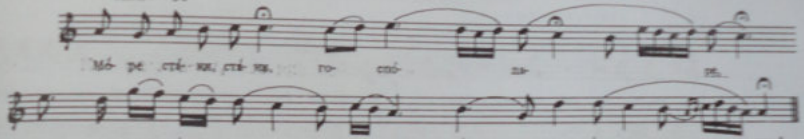

– Мòре стàни, стàни, господàре,
Àйде твой дрýтари на лов ошле,
Мòре на лов ошле и си дошле!
Мòре лов ловиле по два, по три,
Мòре по два, по три сѝци сокли,
Àйде по пѣт, по шѣс ярѣбици!
– Àйде не пей, пѝле, не пей добро,
Àйде не бýди ми мойто либе!
Мòре свѝчки дойде от гýтина,
Àйде сàв[1] нойкъ сум го успѝвало,
Àйде дури зòри ми заспало! /2/

Слушана от Наце Христов от Битоля.

[1] Сàв – цѝплата.

202. ПУШЧИ МЕ, ДАЛЯН ЦВЕТО, ДА СТАНАМ

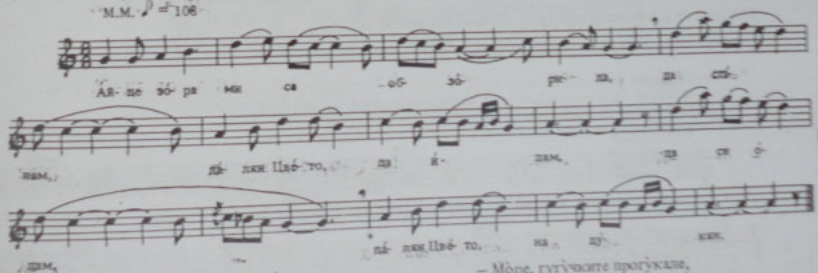

– Àйде зòра ми се обзòрила,
Да стàнам, дàлян Цвѐто, да ѝдам,
Да си òдам, дàлян Цвѐто, на дукян.
– Мòре, зòра ми йе лажовита,
Лѣгни си, лудо мѧдо, прѐспи си,
Прѐгърни рамна стàва[1] Цвѐтина,
Мòре, цѐлуни бѣло лѝце Цвѐтино!
– Àйде пѐтни ми се пропѣле,
Пýшчи ме, дàлян[2] Цвѐто, да стàнам,
Да си òдам, дàлян Цвѐто, на дукян.
– Мòре, гугýчките прогýкале,
Пýшчи ме, дàлян Цвѐто, да стàнам,
Да си òдам, дàлян Цвѐто, на дукян.
– Мòре, гугýчки се лажовити,
Лѣгни ми, лудо мѧдо, прѐспи ми,
Прѐгърни рамна стàва Цвѐтина,
Мòре, цѐлуни бѣло лѝце Цвѐтино!
– Мòре, пѐтни ми се лажовити,
Лѣгни си, лудо мѧдо, прѐспи си,
Прѐгърни рамна стàва Цвѐтина,
Мòре, цѐлуни бѣло лѝце Цвѐтино!

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] Стàва – снага, [2] Дàлян – спройна

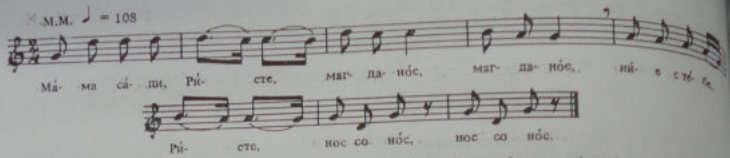

Мама̀ са̀ди, Рѝсте, магдано̀с,
Нѝе с тѐбе, Рѝсте, нос со нос.
Мама̀ дава, Рѝсте, за̀ душа,
Нѝе с тѐбе, Рѝсте, за̀ гуша.

Мама̀ са̀ди, Рѝсте, бел у̀ров[1],
Нѝе с тѐбе, Рѝсте, под по̀кров.
Мама̀ но̀си, Рѝсте, босилек,
Нѝе с тѐбе, Рѝсте, за до̀ век.

Слушана от Антон Никлев от с. Куфалово, Ениджевардарско (сега в Поморие).

[1] У̀ р о в – фий.

204. НЕ ЗАДЕВАЙ СЕ, МЕНДО

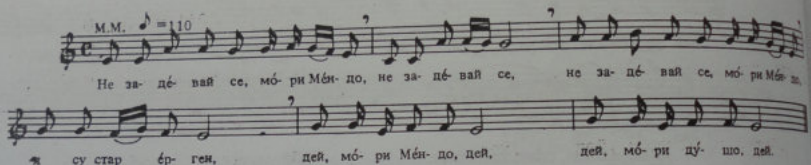

– Не задѐвай се, мо̀ри Мѐндо,
Я су стар ѐрген,
Дей мо̀ри, Мѐндо, дей,
Дей, мо̀ри, ду̀шо, дей. [1]
Я су стар ѐрген, мо̀ри Мѐндо,
От сто̀ години.
Тук задѐвай го, мо̀ри Мѐндо,
По-малиот брат.
Той кя ти ку̀пит, мо̀ри Мѐндо,

О̀ка бѐлило,
О̀ка бѐлило, мо̀ри Мѐндо,
Сто̀ драм пъ̀рвило,
Да го на̀бѐлиш, мо̀ри Мѐндо,
Бѐлото лѝко,
Да я на̀пъ̀рвиш, мо̀ри Мѐндо,
Смѐрната[2] у̀ста
И да ѝзлезеш, мо̀ри Мѐндо,
До̀лу встрѐд село.

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Рефрен – повтаря се след всяко двустишие. [2] С м ѐ р н а – скромна, малка.

205. СНОШЧИ САКАФ ДА ТИ ДОЙДАМ

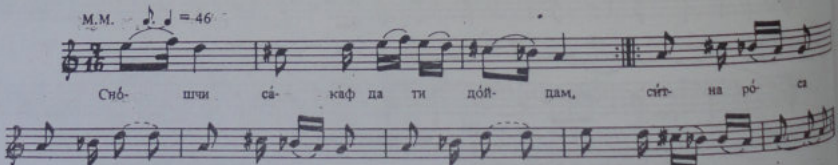

– Сно̀шчи са̀каф да ти до̀йдам,
Сѝтна ро̀са за̀роси,(2)
За̀тоо нѐ до̀йдоф.
– Ка̀ков ю̀нак ке ми бѝдиш,
От ро̀са да се у̀плашиш,(2)
А бре бу̀дала!
Напрайф у̀бава вѐчера –

Коко̀шката пѐчена,
Су̀во гро̀зие по̀лнета,
А бре бу̀дала!
Спра̀иф у̀бава по̀стела,
По̀слаф ша̀рен, мек ду̀шек,
Йо̀рган – да те по̀крия̀м,
А бре бу̀дала!

Слушана от Елена Аце Симеонова от Прилеп.

206. ДОНА И РИСТЕ

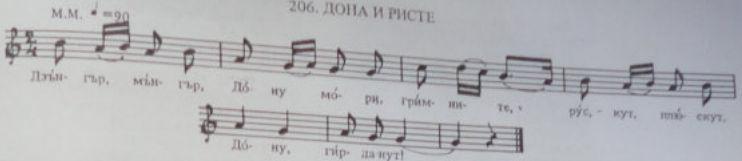

– Дъ̀нгър-мъ̀нгър, Дòну мòри,
Грѝмните,
Ру̀скут-плю̀скут, Дòну,
Гирда̀нут!
– Зъщò, Рѝсте, снòши, мòре,
Не дуйде,
Зъщò, Рѝсте, снòши
Не дуйде?
– Не идъм, мъ Дòну, мòри,
Нѐ идъм.
Ма̀йкъ ти е дòмъ,
Нѐ идъм!
– Ма̀йкъ ми утѝде, а̀ бре,
На̀ църкви,
Ма̀йкъ ми утѝде
На̀ църкви.
Йѐтъ, Рѝсте, Рѝсте мòре,
Ю на̀зи,
Йѐтъ, Рѝсте, Рѝсте,
Ю на̀зи!
– Не идъм, мъ Дòну, мòри,
Нѐ идъм, –
Та̀тку ти е дòмъ,
Нѐ идъм!
– Та̀тку ми утѝде, а̀ бре,
Нъ пъзар,
Та̀тку ми утѝде
Нъ пъзар . . .

Слушана от Кирил Попиванов от с. Саракиново, Воденско.

[1] „Дъ̀нгър-мъ̀нгър" и „ру̀скут-плю̀скут" са звукоподражания на дрънкането на гривните и гердана.

207. ПИЛЕТО ПЕИТ – НА ПОТ КЯ ОДА

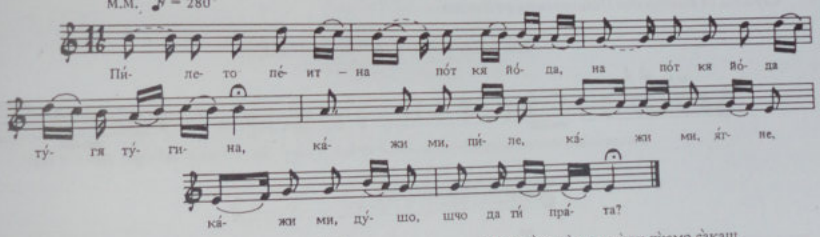

– Пѝлето пѐит – на пòт кя̀ йòда,
На пòт кя̀ йòда ту̀гя ту̀гина,
Ка̀жи ми, пѝле, ка̀жи ми, я̀гне,
Кажи ми, ду̀шо, шчо да ти пра̀та?
Да̀ли па̀ри са̀каш, да̀ли пѝсмо са̀каш
Или мѐне са̀каш – я да ти дойда?
– Пѝти па̀ри са̀ка, нѝти пѝсмо са̀ка,
Ту̀ку тѐбе са̀ка – ти да ми доеш.

Слушана от Борис Дамянов от с. Тресанче, Реканско.

208. ШЧО ДА ТИ КУПАМ ОТ СТАМБОЛ

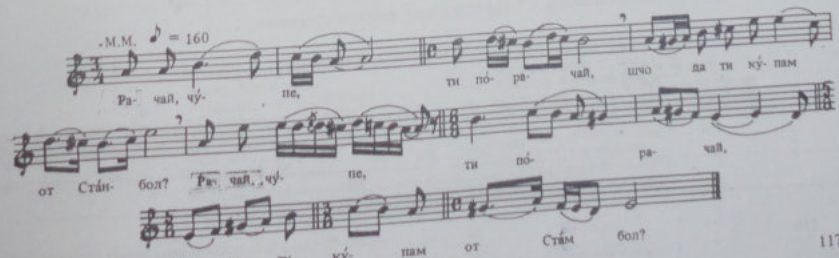

– Рачай, чу̀пе[1], ти по̀рачай,
Шчо̀ да ти ку̀пам от Ста̀мбол?
– Да ми пра̀тиш три бю̀льбюли[2],
Ша̀рени, жа̀тям[3], ша̀рени.
Пѐрви бю̀льбюль да за̀пеит,
Да смѝсли[4] за вечѐрайне;
Вто̀ри бю̀льбюль да за̀пеит,
Да смѝслит за легну̀вайне;
Трѐти бю̀льбюль да за̀пеит,
Да смѝслит за стану̀вайне.
– Рачай, чу̀пе, ти порачай,
Шчо̀ да ти ку̀пам от Ста̀мбол?
– Да ми пра̀тиш ал ша̀мия[5],
Со нея да се прѐвързам.
Да прѐвързам руса ко̀са
До моите пѐрни вѐги.
– Рачай, чу̀пе, ти порачай,
Шчо̀ да ти ку̀пам от Ста̀мбол?
– Да ми пра̀тиш огледа̀ло,
На него да се о̀гледам;
Да о̀гледам бело лѝце,
Шчо̀ си го, дра̀ги, любѝло.

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп

[1] Ч у̀ п е – момче. [2] Б ю̀ л ь б ю л ь – спавей. [3] Ж а̀ т я м – жълти (жълт отенък). [4] С м ѝ с л и – да посети. [5] А л ш а м и я – червена забрадка.

209. БЕГАЛА МО̀МА ПО МЛАДО МОМЧЕ

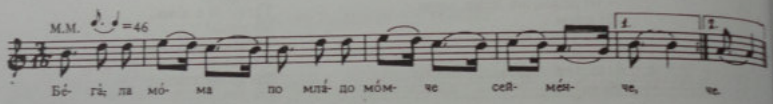

Бегàла мо̀ма
По мла̀до мо̀мче
Сеймѐнче;
Ма̀йка ѝ тѝрче,
Ко̀сите си ску̀бе
По нѐя.
– Вѝрни се, Кѐро,
Кѐро ми То̀ро
Най-ма̀ла,
Кой ке ти но̀се
Широ̀кйо фу̀стан
За тѐбе?
– Нѐка го но̀се
По-ма̀лката сѐстра
От мѐне!

Слушана от Благородна Паликрушева от Виница.

210. ВАШЕТО СЕЛО МНО̀ГУ Е ГОЛЕМО

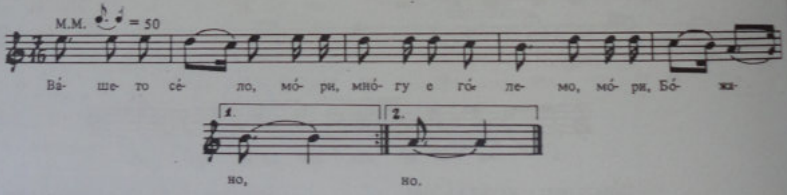

– Ва̀шето сѐло, мо̀ри, мно̀гу е го̀лемо,
Мо̀ри Бо̀жано.
Трѝста ми ку̀ки, мо̀ри, шѐстотин дѐвойки,
Мо̀ри дѝльберо[1],
На сѐкоя ку̀кя, мо̀ри, по две дѐвойки,
Мо̀ри Бо̀жано,
По две дѐвойки, мо̀ри, по една нѐвеста,
Мо̀ри дѝльберо.
Сѝте дѐвойки, мо̀ри, су 'и ѝзлюбил,
Мо̀ри Бо̀жано,
Сѝте нѐвести, мо̀ри, су 'и про̀пушил,[2]
Мо̀ри дѝльберо!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Д ѝ л ь б е р о – красавица, пленителна. [2] П р о̀ п у ш и л – изпуснал, пропуснал.

211. ИЗЛЕЗИ, МАРО, НА ЧАРДАК

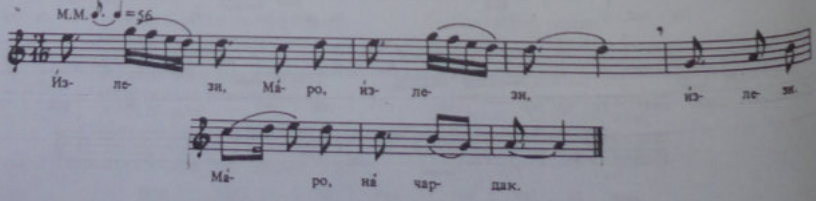

– Излези, Маро, излези,
Излези, Маро, на чардак,
Да видиш, Маро, да видиш,
Да видиш поле широко,
Во поле, Маро, бел чадор,
Бел чадор, Маро, разтегнат.
Вов чадор, Маро, вов чадор,
Вов чадор три моми седат:
Първата беше гъркинка,
Втората беше влаинка,
Третата, Маро, третата,
Третата – славна бугарка.

Гъркинка, Маро, гъркинка,
Гъркинка пари имаше.
Влаинка, Маро, влаинка,
Влаинка чеиз имаше.
Бугарка, Маро, бугарка,
Бугарка – севда голема.
Парите, Маро, парите,
Парите, Маро, се ядат,
Рубата, Маро, рубата[1],
Рубата бургу се кини.
Севдата, Маро, севдата,
Севдата трае до гроба.

Слушана от Елена Делова от Битоля.

1 р ỳ б а – облекло, дрехи.

212. ЦЕЛИВАЛ СЕЛСКО ДЕВОЙЧЕ

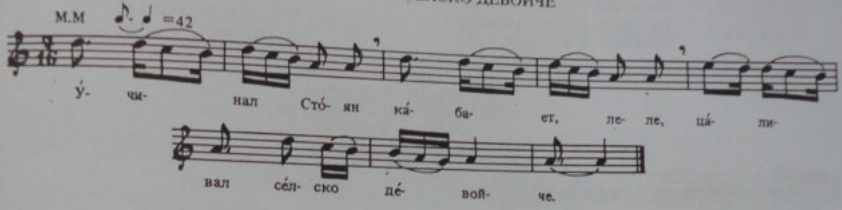

Ỳчинал Стоян кабает, леле,
Цаливал селско девойче.
Стояна кя го обесит, джанам,
На Янината църница[1],
Со Янината дзунница[2]. /2/

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Ц ъ р н и ц а – черница. [2] Д з ỳ н и ц а – връзка на „обялата (навущата), завита около крака.

213. МОМЕ И БЕКЯР

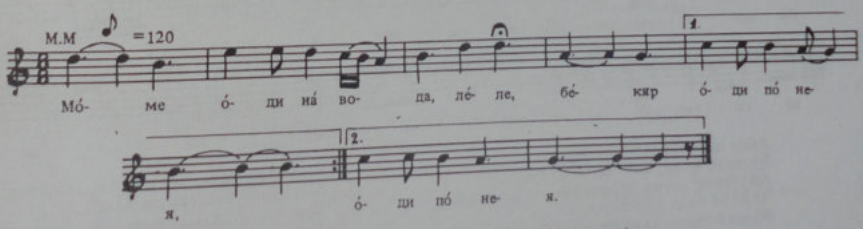

Моме оди на вода, леле[1],
Бекяр оди по нея.
– Постой, моме, почекай
Да ти речам два збора,
Два збора – два изгора! –
Не ѝ рече два збора,
Тук' я фати за рака,
Ѝе го скърши пърстено,
Пърстено от джеваир[2].

Писка моме да плачи.
– Леле, боже, до бога,
Како кв' одам до дома!
Мама ке ме отепа,
Тате ке ме заколи!
– Немой, моме, не плачи,
Дойди утре в чаршия,
Ке ти купам нов пърстен,
Нов пърстен от джеваир.

Слушана от Параскева Търкушанова от Прилеп.

[1] „Леле" се прибавя в края на всеки пръв стих на куплета. [2] Д ж е в а и р – скъпоценен камък.

214. ИЗЛЕГОВ ДА СЕ ПРОШЕТАМ

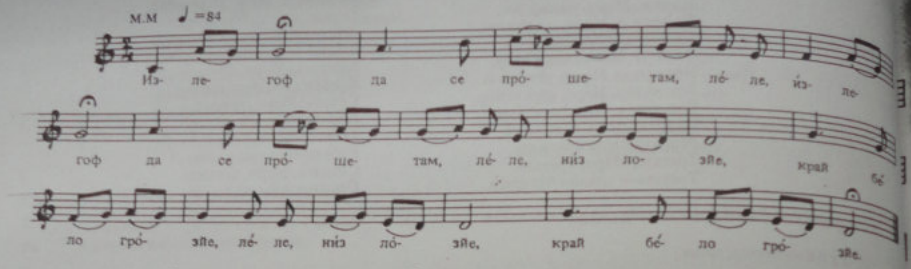

– Излегоф да се прошетам, лѐле,[1]
Излегоф да се прошетам
Низ лозйе, край бѐло грозйе.
Там ѝ найдоф мо̀ме тра̀гянче:
Во бѐлото си фу̀станче,

Бѐло си грозйе бѐреше,
Бѐреше ем ми вѐлеше:
– Изгореф, лу̀до, за во̀да!
Къ̂ ѝмат во̀да сту̀дена,
Да пойдам да се на̀пиям.

– Там ѝмат во̀да сту̀дена,
Ама е во̀да нѐчиста:
Сно̀щчи по̀мина па̀шата
Со нѐго̀ите сѐймени,
Во̀дата йе измъ̀рсия!

Слушана от Наумче Йосифов от Охрид.

[1] „Леле" се прибавя към всеки стих, който след като се повтори, заедно със следващия стих образува куплет (вж. текста под мелодията).

215. СТРЕТЕ МОМЕ В ЛИВАДА

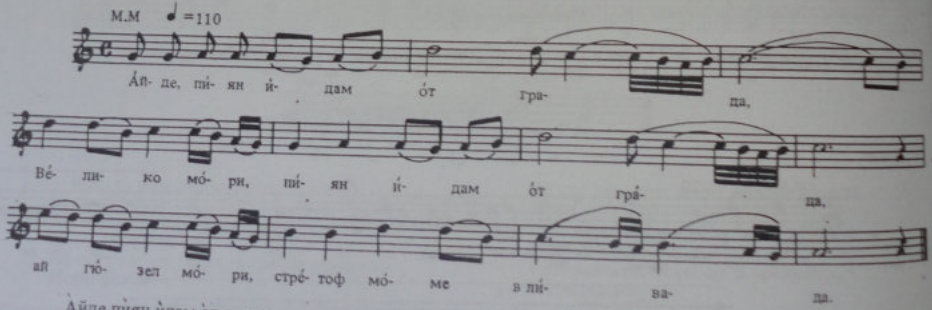

А̀йде пи̇ян и̇дам о̀т града,
Вѐлико, мо̀ри, пи̇ян и̇дам о̀т гра̀да,
Ай гю̀зел[1] мо̀ри, стрѐтоф мо̀ме в ли̇вада.
А̀йде за ко̀йн трѐва бѐрело,
Вѐлико мо̀ри, за ко̀йн трѐва бѐрело,

Ай гю̀зел мо̀ри, ка̀ко бра̀ло, за̀спало.
А̀йде тъ̀рпи по̀стела по̀слало,
Вѐлико мо̀ри, ка̀мен згла̀вйе[2] си кла̀ло[3].
Ай гю̀зел мо̀ри, ка̀мен згла̀вйе си кла̀ло.
А̀йде при̇йдоф[4] да го цѐливам,

Вѐлико мо̀ри, пъ̀рсна[5] мо̀ме да бѐга,
Ай гю̀зел мо̀ри, пъ̀рсна мо̀ме да бѐга.
– А̀йде по̀стой, мо̀ме, по̀чекай,
Вѐлико мо̀ри, ти си мо̀я, па̀ моя,
Ай гю̀зел мо̀ри, ти си мо̀я па̀ моя!

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] Гю̀зел – красива. [2] Згла̀вйе – възглавница. [3] Кла̀ло – поставило. [4] При̇йдоф – приближих се. [5] Пъ̀рсна – търти.

216. МОМЕ И КЪПИНА

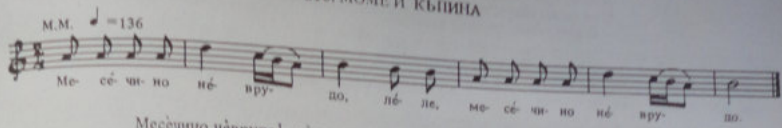

Месѐчино нѐврудо[1], лѐле,
Не заоди свѐчера,
Дур' да юнак вѐчера,
Кòньи му се в лѝвагъе,
У мòме се клòчеви.
Ошло мòме в лѝвагъе,
За конь трѐва ми брало,
Кòле брало, заспало,

Сърп лѝзгавйе[2] го клало[3],
Кòга мòме ме виде,
Летна мòме да бега.
Заспало го кòпина
За бурунджик[4] кòшульа.
– Дърш, кòпино, не пушай,
Твòя да е фалбата,
Мòя да е мòмата.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Месѐврудо – в облаци като агъмца. [2] Лѝзгавйе – възглавница. [3] Клало – поставило. [4] Бурунджик – хубава.

Вариант на мелодията

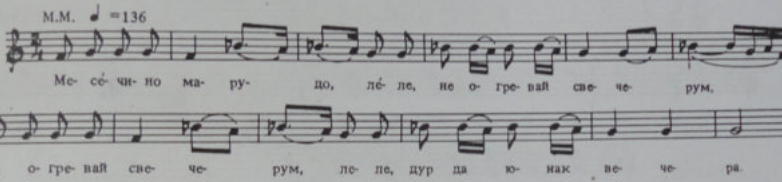

217. ПЕТ КЕРКИ НА НИКОЛИЦА ВДОВИЦА[1]

Сòбрала Гѝргя, нàбрала[2]
На Борѐчконо[3] бунище,
Пред Николица вдоица.
Тая ми ѝмат пет кѐрки:
Първата се вѝкат Ристана –
Ристана месит пòгача;
Втòрата се вѝкат Вòйдана –
Вòйдана прати нà вода;
Трѐтата Трѐна вѝкает –
Трѐна йе прати нà трески;
Четвъртата Цвѐта вѝкает –

Цвѐта йе прàти нà швеке;
Пѐтата Грòзда вѝкает –
Грòзда йе прàти нà грозйе.
Сѝте си кѐрки дòйдоа,
Грòзда òт грозйе не дойде –
Тàмо йе зàпрел пàдарот!
– Пàдаре, мòре пàдаре,
Пѝущи ме дòма да пойда,
Кòшула да ти сошия,
Чòраби да ти изплета,
И пак ке[4] тѐбе ке дойда!

Слушана от Славка Стефанова и Биляна Недева от с. Мраморец, Охридско.

[1] Пее се на попрелки („попредарска песна"). [2] Сòбрала, нàбрала – устроила седянка. [3] Борѐчконо – местно название за някое бунище. [4] Ке – при.

218. МОМЕ, ДАЙ НА ЛУДУ ВУДИЦА

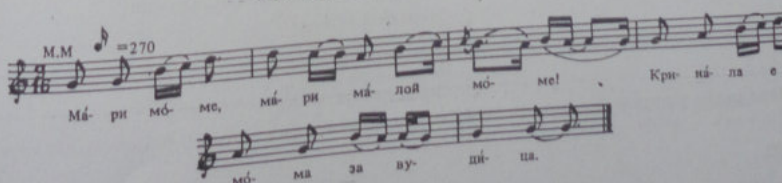

Мари моме, мари малой моме!
Крінала е мома за вудица,
А на среща – идіу лулу-младу
И на мома тихум пругувара:
– Я дай, моме, на лулу вудица

Даль се дава на лулу вудица! –
Пустуйлу лулу, пучикалу –
Малка мома нема да се врне!

Сус твоята гили[1] кипра[2] юста[3],
А на другар – с твоите бели раки,
А на коня – идіо ведру вода!
– Пустой, лулу, пустой, пучикай ме
Д'йдам дума – майка да га питам

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко.

[1] Гйди – вид възклицание – „ах" (тур.). [2] Кйпра – прибрана, хубава. [3] Юста – уста (само в песните, иначе – уста).

219. МОМЕ – НА ОДРЕТО, МОМЧЕ – ПОД ОДРЕТО

Първи вариант

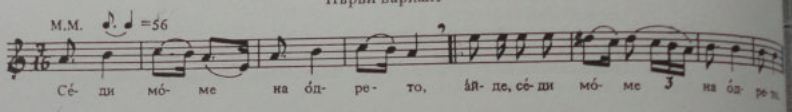

Втори вариант

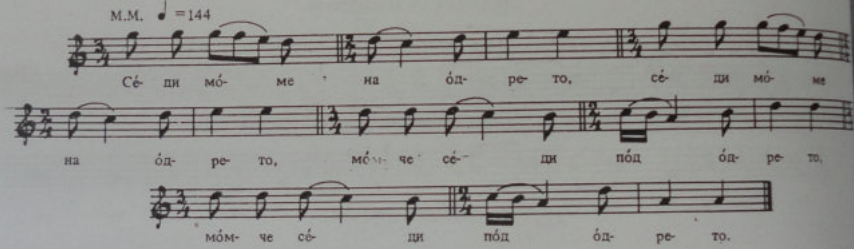

Седи моме на одрето[1],
Айде седи моме на одрето.[2]
Момче седи под одрето.
Пусто одре гнило било,
Айде гнило било, се скършило.
Падна моме от одрето,
От одрето на скутето,
На скутето на момчето.
Зеде момче да се смее,
Да се смее, да беснее.

Мома му се милно моли:*
– Немой лудо, немой младо,
Сега ми се тежки пости,
Тежки пости великденски! –
Лудо се е арнисало.[3]
Зеде мома да се шега:
– Фати вълкот рудо ягне,
Па не знае да го яде;
Фати сокол яребица,
Па не знае да я носи!

Слушана от Трайко Стоянов Чундов от с. Подлес, Велешко.

[1] Одре – одър. [2] От всеки стих се образува куплет, като се повтаря с „хайде" в началото на стиха. [3] Арнисало – спряло, отказало се.

* /Вариант на следващата част на песента/:

– Немой, лудо, не се смеи,
Не се смеи, не беснеи:
Сега ми се тежки пости,
Тежки пости – великденски;
Вчера-некни[4] майка умре,
Ушче нема шест недели! –

Се излага лудо-младо,
Та изпушчи девойчето.
Почна моме да ми бега,
Да ми бега, да се смеи:
„Волко вати рудо ягне,
Па не знаи да го яди;

Сокол вати яребица,
Па не знаи да я дави;
Вати момче мало моме,
Па не знаи да го люби –
Го изпушчи да си оди!"

Тази част на песента заедно с втория вариант на мелодията слушани от Деница Будинова от Прилеп.

[4] Некни – завчера.

220. САМА НЕША И ЛУДО-МЛАДО

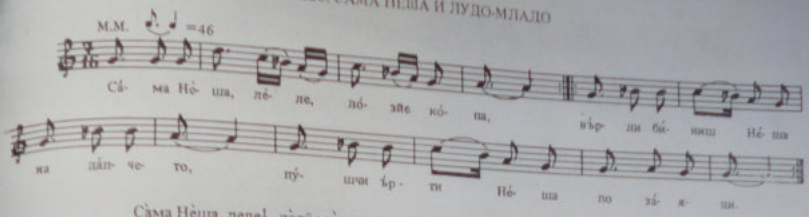

Са̀ма Нѐша, лѐле[1], ло̀зйе ко̀па,
Въ̀рли бѝниш[2] Нѐша на да̀пчето,
Пу̀чи ъ̀рти[3] Нѐша по за̀яци,
Си о̀стана у̀гул[4] са̀ма.
И се я̀ви лу̀до-мла̀до,
Лу̀до-мла̀до нежѐнето.
Пъ̀рсна Нѐша да ми бѐга.
Я прѝфтаса ка̀й сѐлото,
Я цѐлива во чѐлото.

Ко̀га чѐло целѝваше,
Му се сто̀ри – цѝкер я̀ди.
Му о̀ткина от ра̀цете,
Я прѝфтаса ка̀й плѐчите,
Я цѐлива во о̀чите.
Ко̀га о̀чи целѝваше,
Му се сто̀ри – гро̀зйе я̀ди,
Гро̀зйе я̀ди камѐндолско[5].
Му о̀ткина от ра̀цете,

Я прѝфтаса крайˆ брѐзйето,
Я цѐлива в' о̀бразйето.
Ко̀га о̀браз целѝваше,
Му се сто̀ри – сѝмит я̀ди.
Му о̀ткина от ра̀цете,
Я прѝфтаса ка̀й тъ̀рлото,
Я цѐлива во гъ̀рлото.
Ко̀га гъ̀рло целѝваше,
Му се сто̀ри ло̀кум я̀ди.

Слушана от Ленка Спиропетрева от Прилеп.

1 „Леле" се прибавя в средата на всеки стих. В зависимост от текста може да се замести и с „Неша", както е във втория стих. 2 Бйниш – наметало. 3 Ъртти – хрътки. 4 Ўгул – съвсем, напълно. 5 Камѐндолско – от с. Камендол (Прилепско).

221. НИКНАЛО ЖОЛТОНО ЦВЕКЪЕ

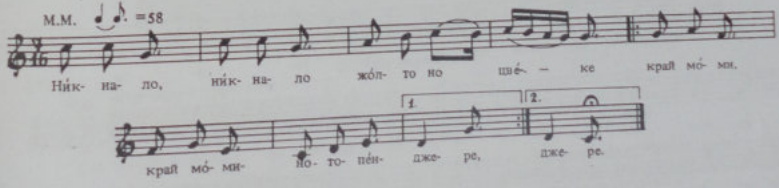

Нѝкнало, нѝкнало жо̀лтоно цвѐке
Край мо̀ми, край мо̀мино̀то пенджере[1].
Дѐйне го мо̀ма ва̀рдеше,
Но̀йкье го лу̀до кра̀деше.
– Дейгѝди лу̀до, бу̀дало,
Нѐ знаѝш мо̀ма да лю̀биш,
А знаѝш цвѐкье да кра̀диш! /2/

Слушана от Тодорка Миникова от Прилеп.

1 От всяко двустишие се образува куплет, като се повтарят първите три срички на всеки стих, както е показано в текста под мелодията.

222. ДВА ПУДАРА – МОМЧЕ И ДЕВОЙЧЕ

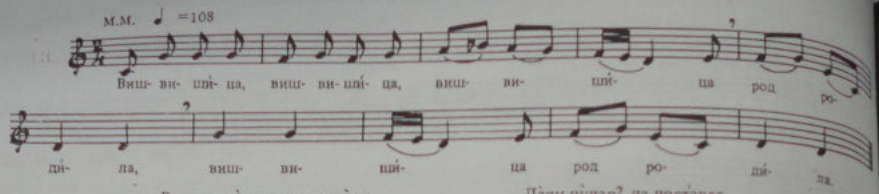

Виш-вишѝца, виш-вишѝца,
Виш-вишѝца род родѝла /2/.
Род родѝла, род родѝла,
Род родѝла на две гранки /2/,
На две гранки – две ябълки,[1]
На трѐкята – слàвей пее,
Слàвей пее – дури дýма:
– Сѐляни се чýдом чýдат –
Дàли пýдар[2] да постàват,
Или сàми да я пàзат?
Поставѝли два пýдара,
Два пýдара – два дрýгара:
Ѐдно мòмче и девòйче.
А девòйче – одорлѝво[3]:
Бýтнала го у капѝни,
Издрàла му двѐте òчи.

Слушана от Благородна Паликрушева от Виница.

[1] От всеки стих се образува куплет по начин, показан в първия куплет (вж. текста под мелодията). [2] Пýдар – пъдар. [3] Одорлѝво – налитащо.

223. ВИШНИЧИЦА РОД РОДИЛА

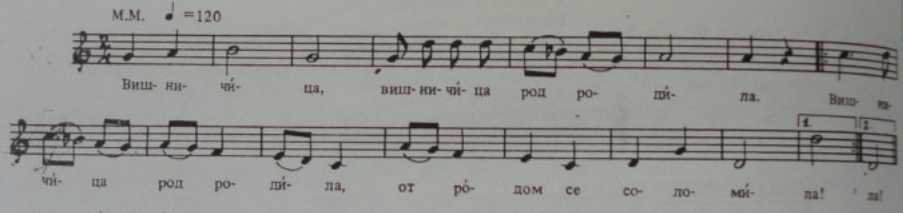

Вишничѝца род родѝла.
От рòдом се соломѝла,
Нѐма вишна кòй да бѐре!
Брàло мòмче ем девòйче.
Кýче мòмче проговàра:
– Дай ми, мòме, бѐло лѝце
Яс да го целѝвам!
– Нѐдей, мòмче, не думàй ми –
Мàма ке ме кàра!

Слушана от Коста Ципушев от Радовиш.

224. ДВА ПУДАРА – МОМА И МОМЧЕ

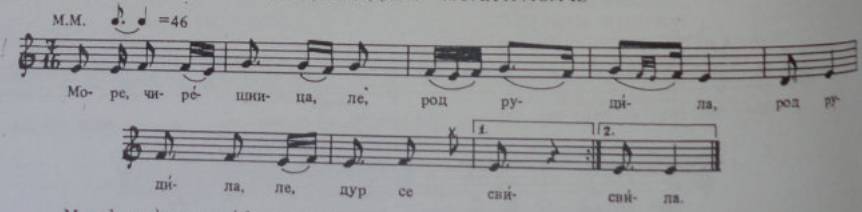

Мори[1], чирѐшница, ле[2], род рудѝла,
Род рудѝла, ле, дур се свѝла.
Пàдар нѐма да га чýва,
Дур турѝли два пàдара –
Идна мòма, дрýгу – мòмче.
Мòма чýва ден васадѐн[3],
Ден васадѐн с бѐла бýлка[4];
Мòмче чýва вѐчер па вѐчер,
Вѐчер па вѐчер с тѐнка пýшка.
Пулегнàли, пузаспàли,
Кàто са се разбудѝли,
Чирѐшница юбѐрина[5],
Юбѐрина, изтрòшина.
Та станàли, та бигàли,
Та бигàли гòре-дòлу,
Гòре-дòлу – ю Дуйлѝне[6].

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко.

[1] „Мори" се поставя в началото на първия стих на всяко двустишие. [2] „Ле" се поставя в средата на всеки стих. [3] Васадѐн – целия ден. [4] Бýлка – кърпа за глава (забрадка). [5] Юбѐрина – обрана. [6] Ю Дуйлѝне – в Дойран.

225. НЕ МУ ДАВА ОТ КИТКАТА

М.М. ♩ =152

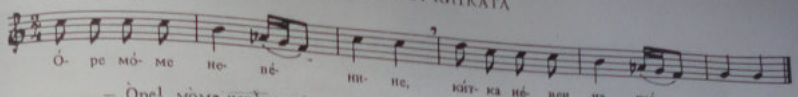

— Ѐре[1] мѐме невѐнине,
Кѝтка нѐвен на глѐве ти,
Кѝтка нѐвен, стрѐк бѐсиљек.
Мѐре мѐме невѐнине,
Дай ми мѐлку от кѝтката,
От кѝтката полѐвина!
— Мѐре лѐдо, бре бѐдало,
Не ти дава едно стрѐче[2],
Не кѐмо ли полѐвина,
Зѐщо лѐбиш дрѐто лѐбе,
Дрѐто лѐбе, господѐрка,
Мѐне м' ѐмаш изменѐрка!"
Ти я фѐна за кѐланче,
Ѝе испадна огледѐлче,
Н' огледѐлче пѐсмо пѐше:
„Кой си лѐби, пак ке лѐби".

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

1 Ѐре – обращение по арнаутски маниер, на македонски м о р е, т.е. бре, хей. 2 С т р ѐ ч е – стръче.

226. ПОПИТАЛ ПЕТОР УБАВА ЯНА[1]

Пѐпитал[2] Пѐтор ѐбава Ѐна,
Щчо ми я пѐтал до три ѐдини.
Ѝе се злѐдеѐн' ѐбава Ѐна,
Ми се ѐтвори во шѐрен кѐфчег.
Да шо ми бѐше Ѐнина мѐйка
И ми извикна: „Оф, лѐле бѐже,
Оф, лѐле бѐже, дури дѐ бога,
Шо не си ѝмаф уш' ѐдна кѐрка,
Уш' ѐдна кѐрка кѐко Ѐника
Да ми дѐнесет стѐдена вѐда,
Сѐтрун нѐсена, цут[3] нарѐсена!"
Ми я дѐчула ѐбава Ѐна,
Ми се ѐтвори от шѐрен кѐфчег
И ми ѐтиде рано на вѐда.
Ми я дѐгледа Пѐтор вѐйвода,
Со пушка фѐрлат – не я пѐгагят[4],
Со коня бѐрзат – не я фтасуват.
Да шо ми бѐше ѐбава Ѐна,
Ми се ѐтвори во шѐрен кѐфчег.
Да шо ми бѐше Пѐтор вѐйвода:
Ми я извади от шѐрен кѐфчег,
Си я извади лѐба да му е.

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

1 Мелодията е еднаква с оная на песента „Болна лежала Кира Попова" (№ 593). 2 П ѐ п и т а л – искал, просил, желаел за жена. 3 Ц у т – цвят. 4 П ѐ г а г я т – улучва.

227. УБАВО МОМЕ РОД НЕМА

Първи вариант

М.М. ♪ =108

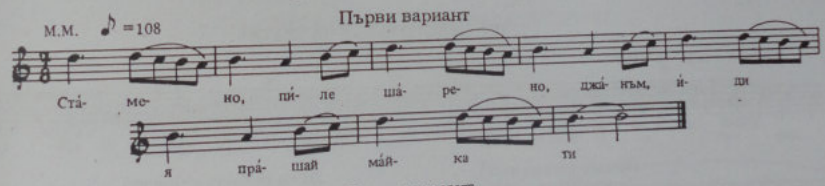

Втори вариант

М.М. ♪. ♩ =46

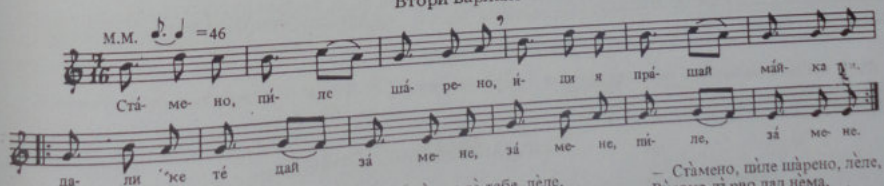

— Стѐмено, пѝле шѐрено, джанъм[1],
Иди я прѐшай мѐйки ти
Дали ке те дѐй за мене, лѐле,
За мене, пѝле, за мене.
— Дѐгиди, лѐдо, бѐдала, лѐле,
Сум я прѐшала мѐма ми.
Мѐма не мѐ даа за тебе, лѐле,
За тебе, лѐдо, за тебе.
Дѐлми сме пѐста рѐднина, лѐле:
Тѐте и чѐчо – два брѐта,
Мѐма и стрѐина – ѐтърви, лѐле,
Ѐс и ти – ѐтърви брѐтчеди!"
— Стѐмено, пѝле шѐрено, лѐле,
Вѝсоко дѐрво лѐд нѐма,
Длѐбоко мѐре дно нѐма, лѐле,
Сѝтнана пѐсок брой нѐма,
Шѝроко поле крѐй нѐма, лѐле,
Ѐгне сѐтаре грѐф нѐма,
Ѐбаво мѐме рѐд нѐма[2]. /2/

Слушана от Васка Белезелкова от Прилеп.

1 „Джанъм" или „леле" се прибавя в края на всеки пръв стих на куплета. 2 Вторият вариант на мелодията се пее в Скопие.

228. УБАВА МОМА РОД НЕМА

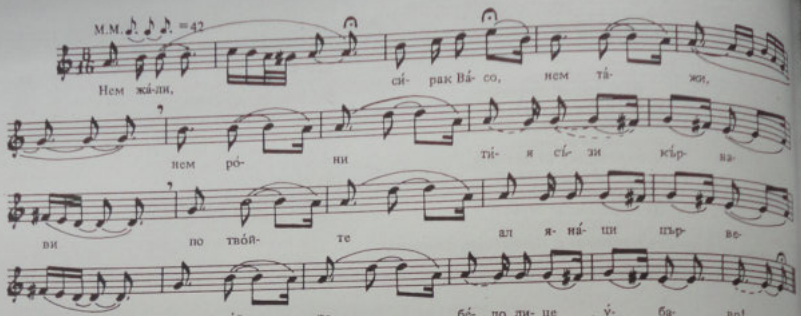

– Не м' жа̀ли, сирак Ва̀со, не м' та̀жи,
Не м' ро̀ни тия съзи кървави
По твойте ал янаци[1] първени,
По твойто бело лице убаво!
– Как да не жалам, лудо и младо,
Как да не жалам и плачам –
Чера е стари тейко починал,
Денеска стара майка умрела!
– Ако ти стари тейко починал,
Ако ти стара майка умрела,
Еве ти добър юнак за тебе (2)[2] –
Айде Васо, Васо моме, убава!

Една е била Васа на мама!
Да пукнеш, Васо моме, да трескнеш!
Куга да си, Васо, ти моя си!
– Що збореш, лудо-младо, що думаш,
Нели сме пуста рода, роднина!
Татко ти и татко ми – два бракя,
Майка ти и майка ми – етърви,
Ние с тебе, лудо, братучеди!
– Високо дърво, Васо, сен нема,
Дибоко[3] море, Васо, дно нема,
Ситни камѐнци, Васо, брой немат,
Убава мома, гиди[4], род нема!

Слушана от Коста Ципушев от Радовиш.

[1] Ал я на̀ци – червени бузи. [2] Тоя стих, за да се попълни куплетът, се повтаря. [3] Ди бо̀ко – дълбоко.
[4] Ги ди – ах ти.

229. ЛУДОТО ЧУКАТ НА ВРАТА[1]

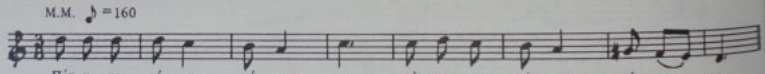

Пѐтлето пѐет на̀ леса[2],
Лудото чукат на врата:
– Отвори, моме, да влѐза,
Да не ти влѐза в тѐмнина,
Да не ти стопа на гърло,
Да не ти срона гѐрдано!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се на седенки, при чистене на царевица – „коченьe пченка". [2] Лѐса – греда, прът, поставен напречно.

230. ЗАПАЛИ, ДОНЕ, БОРИНА

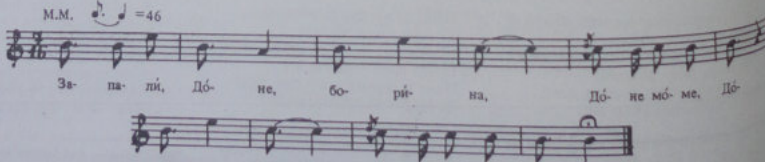

— Запали, До̀не, бо̀рина,
До̀не мо̀ме, До-,
Бо̀рина, гѝди лу̀до-мла̀до!
Да не ти влезна в тевнѝна,
До̀не мо̀ме, До-,
В тевнѝна, гѝди лу̀до-мла̀до!
Да ти не сгаза постѐли,
До̀не мо̀ме, До-,
Постѐли, гѝди лу̀до-мла̀до!

— Ако ми влѐзнеш, влезнѝ ми,
До̀не мо̀ме, До-,
Влезнѝ ми, гѝди лу̀до-мла̀до!
Я ѝмам ма̀кя работна,
До̀не мо̀ме, До-,
Рабо̀тна, гѝди лу̀до-мла̀до!
Постелкѝ дру̀ги ке ткàе,
До̀не мо̀ме, До-,
Ке ткàе, гѝди лу̀до-мла̀до!

Слушана от Катерина Башева от Благоевград.

231. МОРЕ МОМЕ МАЛО, ШО ТЕ МАЙКА КАРАТ

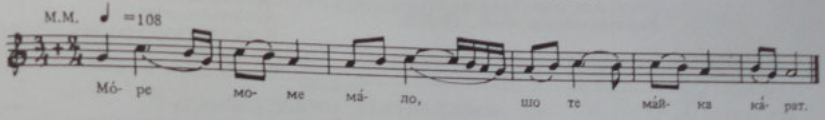

— Мо̀ре мо̀ме ма̀ло,
Шо те ма̀йка ка̀рат
Се на ѐдно врѐме,
Се на свечѐрина,
Се по месѐчина?
— Мо̀ре лу̀до-мла̀до,
Сѐ заради тѐбе,
Сѐ поради тѐбе,

Дѐка ѝз двор вѐрвиш,
Прѐлази[1] ми пра̀виш,
Со ябѐлко фѐрлаш,
По̀ гердан ме биѐш.
Бѐли пари ро̀ниш,
Ма̀йка ми 'и бѐрет,
Та̀ткове[2] ка̀жуват,
Та̀тко ми се ка̀рат".

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Прѐлази – пътеки, газено мѝсто. [2] Та̀ткове – на татко (стара падежна форма).

232. КАМЕН-ЯНО, КАМЕН ДА СЕ СТРОИШ

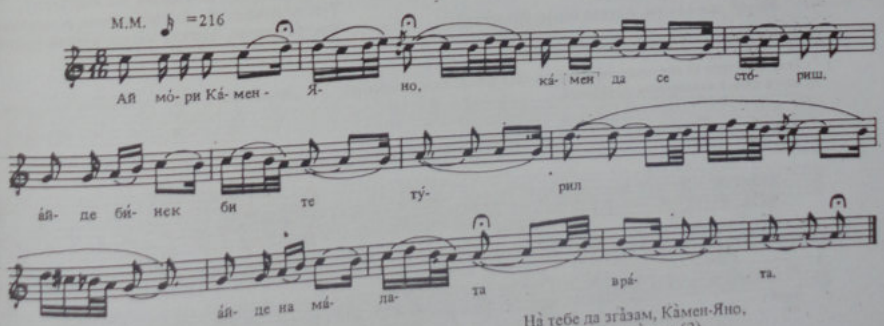

Ай мо̀ри Ка̀мен-Яно,
Ка̀мен да се сто̀риш,
А̀йде бѝнек[1] би те ту̀рил
А̀йде[2] на ма̀лат вра̀та,
На ма̀лата вра̀та, Ка̀мен-Яно,
От лѐвата стра̀на (2) –

На̀ тебе да зга̀зам, Ка̀мен-Яно,
На̀ коѝн да се ка̀чам (2),
На Ста̀мбол да о̀дам, Ка̀мен-Яно,
В ча̀ршия да влѐзам (2),
Бѝсер да ти ку̀пам, Ка̀мен-Яно,
За бѐлото гѐрло.

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] Бѝнек – камък пред пътните врата, на който се стъпва при качване на кон. [2] Пред всеки следващ стих се поставя „а̀йде".

233. НЕ ЛИ СИ СЕ, МОМЕ, НАСПАЛА

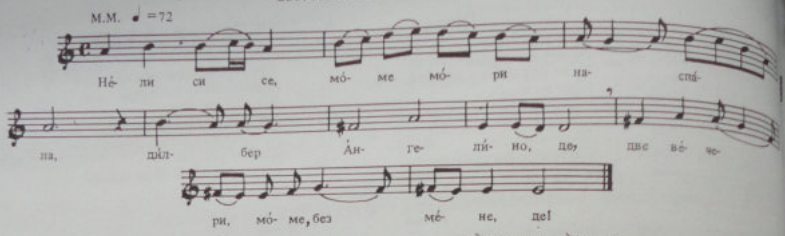

– Не ли си се, мо̀ме мо̀ри, наспа̀ла,
Дѝлбер Ангѐлино, де,
Две вечери, мо̀ме, без мѐне, де!
Та и сѐга мѝслиш, мо̀ме, да спѝеш,
Дѝлбер Ангѐлино, де,
Ко̀га съм си от пат пристѝгнал, де?
Два дни на пат мѝсли (х), мо̀ме, за тѐбе,
Дѝлбер Ангѐлино, де,
И сос ко̀ня бѝрза (х) при тѐбе, де!

Слушана от Благородна Пеликрушева от Винница.

234. НЕ ЛИ СИ СЕ, АНГЕЛЕ, НАСПАЛА

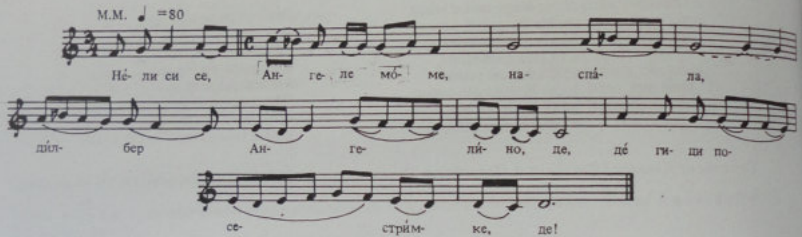

– Не ли си се, А̀нгеле мо̀ме, наспа̀ла,
Дѝлбер Ангѐлино, де, [1]
Дѐ гиди посестрѝмке, де,
Мо̀ри[2] два вѐчера, А̀нгеле мо̀ме, без мѐне?
Лѐле[2] трѐкя вѐчер, А̀нгеле мо̀ме, яз дойдо̀ (х),
Тѐбе дома, А̀нгеле мо̀ме, не найдо̀ (х),
Тук те найдо̀ (х), А̀нгеле мо̀ме, в меаната –
Там слу̀жеше, А̀нгеле мо̀ме, мо̀йте дружѝна!

Слушана от Коста Ципушев от Радовиш.

[1] Тези два стиха се повтарят като рефрен след всеки стих на песента. [2] „Мо̀ри" или „лѐле" се прибавя в началото на всеки стих, с изключение на рефрена.

235. НЕ СПИ, ДИЛБЕР БЕЛА ЙОВАНКѢ

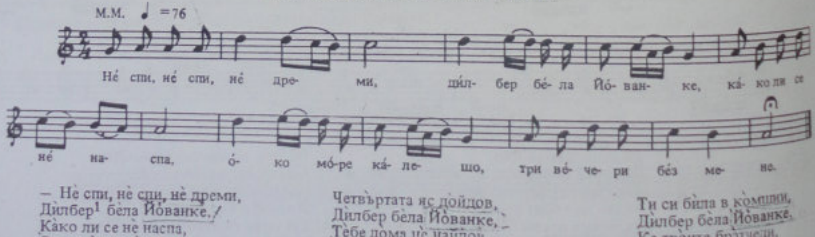

– Не спи, не спи, не дреми,
Дѝлбер[1] бела Йо̀ванке,
Ка̀ко ли се не наспа,
Око, мо̀ре, ка̀лешо,
Три вѐчери без мѐне?
Четвѐртата яз дойдо̀в,
Дѝлбер бѐла Йо̀ванке,
Тѐбе дома нѐ найдо̀в,
Око, мо̀ре, ка̀лешо,
Тѐбе дома не найдо̀в.
Ти си бѝла в ко̀мпини,
Дѝлбер бѐла Йо̀ванке,
Ке тво̀йте бра̀тчеди,
Око, мо̀ре, ка̀лешо,
Ке мо̀йте душмани.

Слушана от Славка Стефанова и Биляна Недева от с. Мраморец, Охридско.

[1] Дѝлбер – красива.

236. НЕ КРЕВАЙ СЕ НА ГОЛЕМО, СОЛТАНО

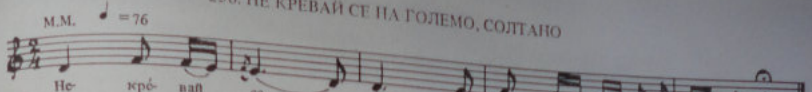

– Не крѐвай[1] се на го̀лемо, мо̀ри Со̀лтано,
Дѐка ѝмаш два̀йца бра̀кя, мо̀ри дѐвойче!
Не крѐвай се на го̀лемо, мо̀ри Со̀лтано,
Дѐка ѝмаш га̀йтан вѐги, мо̀ри дѐвойче!
Не крѐвай се на го̀лемо, мо̀ри Со̀лтано,
Дѐка ѝмаш бѐло лѝще, мо̀ри Со̀лтано –
Два̀йца да го кердосаме[2], мо̀ри дѐвойче!

Слушана от Кузо Йорданов от с. Годинйе, Охридско.

[1] Крѐвай се – вдигай се. [2] Кердо̀саме – да го направим щастливо, да му се радваме.

237. ОМИЛЕ МИ КОМШИСКО ДЕВОЙЧЕ

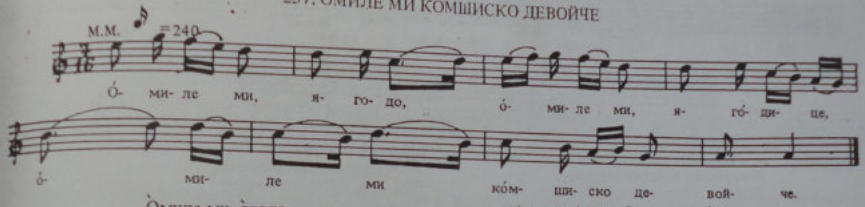

О̀миле ми, я̀годо,
О̀миле ми, я̀го̀дице,
О̀миле ми ко̀мшиско дѐвойче.
Сѝмид пра̀тиф, я̀годо,
Сѝмид пра̀тиф, я̀го̀дице,

Сѝмид пра̀тиф, сѝмидо го зѐде.
Ло̀кум пра̀тиф, я̀годо,
Ло̀кум пра̀тиф, я̀го̀дице,
Ло̀кум пра̀тиф, ло̀кумо го зѐде.
Пъ̀рстен пра̀тиф, я̀годо,

Пъ̀рстен пра̀тиф, я̀го̀дице,
Пъ̀рстен пра̀тиф, пъ̀рстено го зѐде.
Стро̀йник пра̀тиф, я̀годо,
Стро̀йник пра̀тиф, я̀го̀дице,
Стро̀йник пра̀тиф, стро̀йнико го вра̀ти.

Слушана от Васка Белазелкова от Прилеп.

238. ОМИЛЕ МИ КОМШИЦКО ДЕВОЙЧЕ

(вариант)

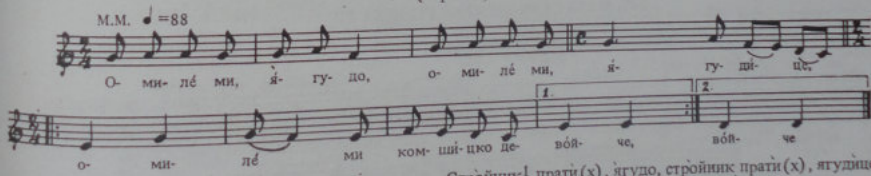

Омиле ми, я̀гудо, омиле ми, я̀гудѝце,
Омиле ми комшицко дѐвойче!
Ма̀ло бѐше, я̀гудо, ма̀ло бѐше, я̀гудѝце,
Ма̀ло бѐше, мене ме горѐше.
Сѝмит пра̀ти (х), я̀гудо, сѝмит пра̀ти (х), я̀гудѝце,
Сѝмит пра̀ти (х) – сѝмито ми вра̀на.

Стро̀йник[1] пра̀ти (х), я̀гудо, стро̀йник пра̀ти (х), я̀гудѝце,
Стро̀йник пра̀ти (х) – стро̀йнико ми вра̀на!
Я̀с сам о̀йдо (х), я̀гудо, я̀ сам о̀йдо (х), я̀гудѝце,
Я̀с сам о̀йдо (х) – не ми я да̀доа!
Да̀доа я, я̀гудо, да̀доа я, я̀гудѝце,
Да̀доа я на мо̀йо побра̀тим.

Ка̀ниа ме, я̀гудо, ка̀ниа ме, я̀гудѝце,
Ка̀ниа ме я̀с кум да им бѝдам.
– Вѐнчай, ку̀ме, я̀гудо, вѐнчай, ку̀ме я̀гудѝце,
Вѐнчай, ку̀ме, чѐсто не проклѝняй!
– Я̀с не кънем, я̀гудо, я̀с не кънем, я̀гудѝце,
Я̀с не кънем – мо̀йе съ̀рце кънѐ!

Слушана от Коста Ципушев от Радовиш.

[1] Стро̀йник – който сгодява, посредничи при годежа.

239. ЛЕНА ГАЛЕНА

– Лѐно ле, Лѐно галѐно,
Ва̀ше е сѐло голѐмо –
Има ли мо̀ма за мене?

– Стоѝше ле, мла̀ди бекя̀ре,
Ско̀ро е чу̀ма тепа̀ла,
У̀бави мо̀ми пребра̀ла,

Сал една̀ ала оста̀на
И я сам Лѐна галѐна,
А я те тѐбе не зѝмам!

Слушана в Куманово.

[1] Т е п а̀ л а – била, морила. [2] П р е б р а̀ л а – изпоизбрала.

240. ШЧО МНОГУ СНОШЧИ СЕДОФТЕ

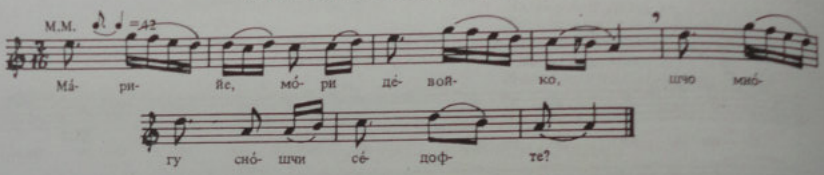

– Ма̀йрийе, мо̀ри дѐвойко,
Шчо мно̀гу сно̀шчи седофте,
Ко̀го си сно̀шчи ѝмафте?
– Де гиди, лу̀до и мла̀до,
Дели ме пра̀шаш, кѐ т' ка̀жам:
Сно̀шчи си го̀сти ѝмафме –
На мама бѐя бра̀йкя йе,
На та̀тка бѐя шу̀реи,

Мѐне ми бѐя ву̀йчеи.
– Ма̀рийе, мо̀ри дѐвойко,
Ла̀жи го, ко̀го кѐ ла̀жиш,
Ти мѐне да не мѐ ла̀жиш!
Са̀а нойкъ сум сто̀ял на ба̀джа[1],
Тво̀йте унѐрий[2] сум глѐдал.
Ко̀га ти бѐя ву̀йчеи,
За̀шчо стрѐд ку̀йкя сто̀еше

Со лу̀до-мла̀до до̀ тебе,
Со зѐлен вѐнец на гла̀ва,
Со бу̀рма[3] пъ̀рстен на ра̀ка?
Ко̀га ти пъ̀рстен кла̀вая,
М'' ѝдеше да се за̀колам!
Са̀каф да ми те о̀тепам,
Па жа̀л ми беше за̀ тебе! /2/

Слушана от Васка Белезелкова от Прилеп.

[1] Б а̀ д ж а – отвор на покрива, с прозорче. [2] У н ѐ р и и – чудесии. [3] Б у̀ р м а – венчален пръстен без камъни.

241. МА̀РА СЀЛФИЯ КРИЕ ГОДЕЖА СИ

Първи вариант

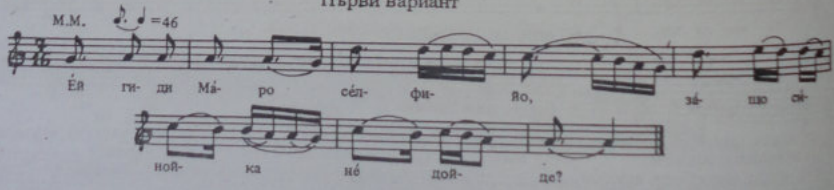

Втори вариант

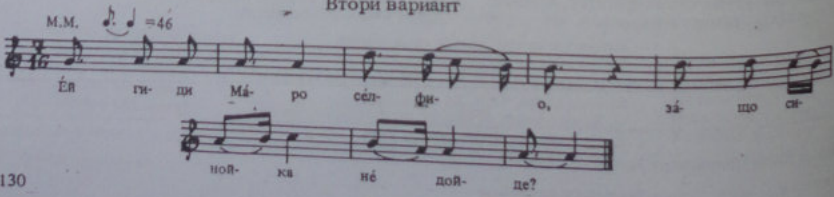

— Ѐй гици, Ма̀ро сѐлфио[1],
За̀що сѝнойка нѐ дойде
На та̀я сла̀дка вечера,
На та̀я бѐла по̀гача,
На то̀ва вѝно цѝрвено,
На то̀ва ягнѐ печено?

— Ѐй гили, лу̀до, бу̀дала,
Ма̀йка ме сно̀щи нѐ пуши —
Бра̀кя и бѐя на̀ гости,
Мѐне ми бѐя вуйчеи!
— Ѐй гили, Ма̀ро сѐлфио,
Ко̀га ти бѐя вуйчеи,

За̀що на стрѐд пат сто̀еше
Со зѐлен венец на глаа,
Со зла̀тен пѐрстен на̀ рака? . . .
Не ми ти биле вуйчеи,
А тѝе биле стро̀йници! /2/

Слушана от Славка Стефанова и Биляна Недева от с. Мраморец, Охридско.

[1] Сѐлфия – кипарис; в песента – **стройна.**

242. СЛЕЗИ, АНГЈО, ДА ПОВЕЧЕРАМЕ

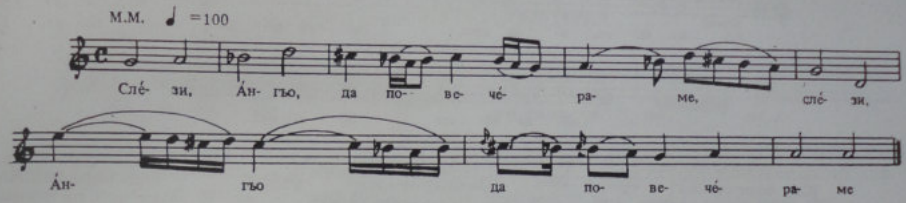

— Слѐзи, А̀нгјо, да повечѐраме! /2/
— Вечѐрайте, Ангя не чѐкайте!
Ангя йе се шѐта[1] учѝнило:
Влѐгло лу̀до во но̀ва гра̀дина,

Го о̀брало сека̀квоно цвѐке,
Сека̀квоно — бѐло и цѝрвено.
Кѝлни, ма̀ле, о̀бйе да кѝлнеме:
Ко̀де о̀шло, у̀ нас да би дошло! . . .

Слушана от Александър Аврамов от с. Папрадища, Велешко.

[1] Шѐта – вреда.

243. ШЧО СИ ТОЛКУ, ЛЕНО, ГАЙЛЕЛИЯ

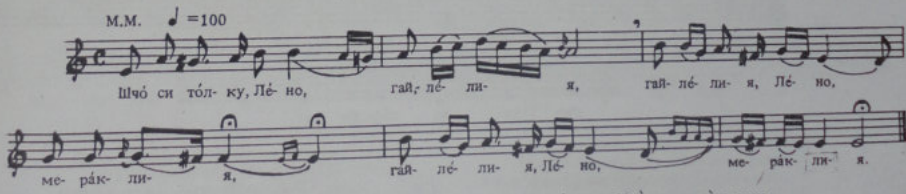

— Шчо̀ си то̀лку, Лѐно, гайлѐлия[1],
Гайлѐлия, Лѐно, мераклия[2]?
— Как' да не сум, Клѝме, гайлѐлия,
Гайлѐлия, Клѝме, мера̀клия!
Шес нѐдели, Клѝме, бо̀лна лѐжаф,
Ти нѐ дойде, Клѝме, да ме вѝдиш,

Пона̀лица, Клѝме, да донѐсиш,
Пона̀лица, Клѝме, бѐло гро̀зйе,
Бѐло гро̀зйе, Клѝме, жо̀лти ду̀йни!
— Яс си о̀йдоф, Лѐно, во ло̀зйето —
Ло̀за ѝма, Лѐно, гро̀зйе нѐма . . .
Па си о̀йдоф, Лѐно, во гра̀дина —

Дѐрво ѝма, Лѐно, ду̀йни нѐма! . . .
Па си тѐргнаф, Лѐно, на̀кай тѐбе,
Идеф, ѝдеф, Лѐно, до по̀л пато,
На пат стретоф, Лѐно, тво̀йте бра̀кя,
Жал ми бѐше, Лѐно, да 'и пра̀шам[3]! . . .

Слушана от Елена Делова от Битоля.

[1] Гайлѐлия – кахърна. [2] Мера̀клия – с желание на сърце. [3] Пра̀шам – питам.

244. СТАНИ, МОМЕ, ПО-РАНО

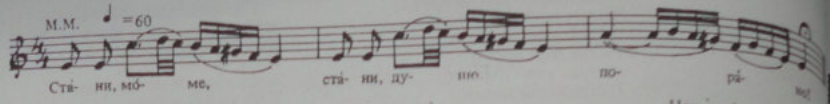

— Стани, моме,
Стани, душо,
По-рано,
Да изметаш

Рампи двори
Широки —
Ке ти дойде
Меракот ти

На каве!
— Ако дойде,
Нека дойде —
Некю го!

Слушана от Наза Бабагинина от Куманово.

245. АНДО ЯЗАДЖИ, КОДЕ БЕШЕ СИНОКЯ

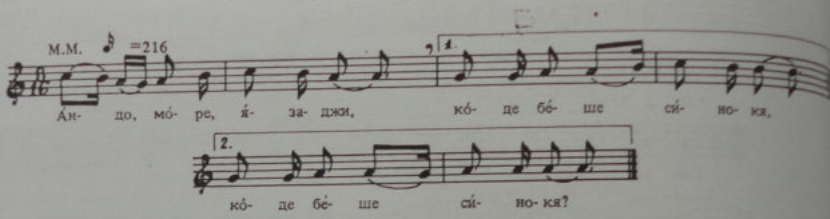

— Андо море, язаджи[1],
Коде беше синокя?
— Кальо мори, кадано,
У коджабашията[2],
Кальо мори, кадано,
Таму беф на вечера.

— Андо море, язаджи,
Шо беше вечерата?
— Кальо мори, кадано,
Рудо ягне печено,
Младо прасе печено,
Руйно вино червено,

Жълта, люта ракия.
— Андо море, язаджи,
Ложи, кого кя ложиш,
Мене не мойш д' изложеш
Турчин прасе не ядет,
Турчин вино не пиет,
Нито люта ракия!

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Я з а д ж и – полицейски писар. [2] К о д ж о б а ш и я – кмет.

246. АЛИЛ-АГА ИДИ ОТ ЯБАНА

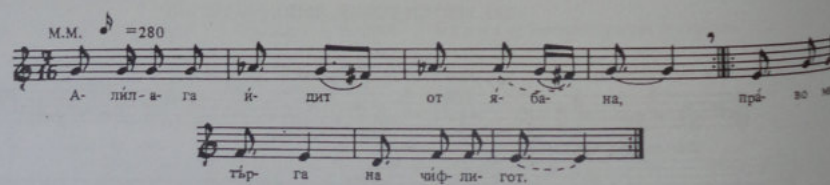

Алил-ага идит от ябана[1],
Право ми търга на чифлигот.
Кога го видея чифлигарите,
Сите на нозе му станая,
Само Джамфезира не му стана.
Айде се налути Алил-ага

И на Джамфезира йе говори:
— Ой Джамфезиро, Джемфезиро,
Кога ке дойдит лето-пролето,
Яс ке се сторам арамия,
Арамия, дута змия,
И ке 'и фатам твойте брайкя.

Твойте брайкя – два близнака.
Ти ке ми дойдиш на молейне,
Яс ке се дигам на големо,
Ти ке ми седниш на колено
И ке ми збор'ваш на галено . . .

Слушана от Гьорги Белезелков от Прилеп.

[1] Я б а н а – чужбина.

247. КАКО ТЕ КОЛНАФ, ТАКА ТЕ ВИДОФ

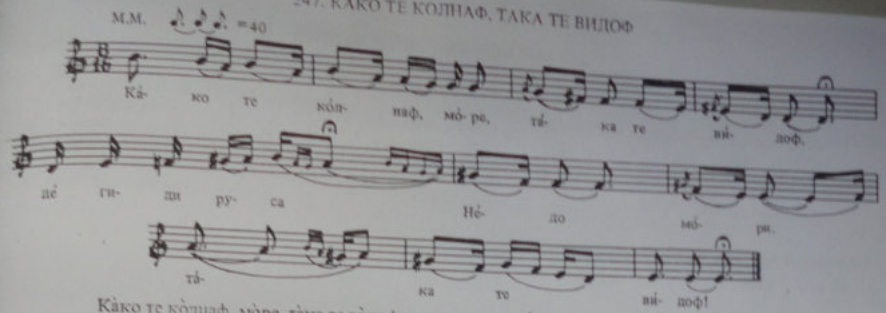

Кàко те кòлнаф, мòре, тàка те вѝдоф,
Дѐй гиди, руса Нѐдо мòри,
Така те вѝдоф.

Сѐрпот нà рамо, мòре, рѝчек нà глава,
Дѐй гиди, руса Нѐдо мòри,
Дѐте нà раце!

Слушана от Наце Христов от Битоля.

248. МАРИНКА МЛАДА КАЛУГЕРКА

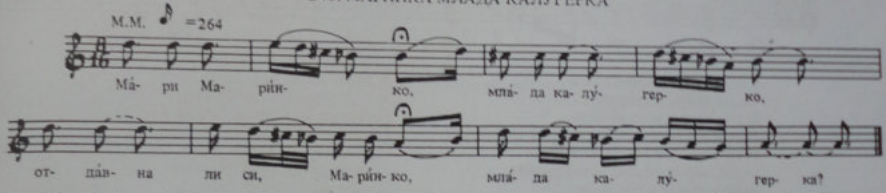

— Мàри Марѝнко, млàда калу̀герко,
Отдàвна ли си, Марѝнко,
Млàда калу̀терка?
— Не сàм отдàвна, бàйчо, ле,
Нѝто сам от скòро —

Дѐвет годѝни, бàйчо ле,
И десета пòчва.
— Мàри Марѝнко, млàда калу̀герко,
За когò пàзиш, Марѝнко,
Товà бѐло лѝце?

— Пàзя го, пàзя, бàйчо ле,
За пѝрната зѐмя.
— Пѝрната зѐмя, Марѝнко,
Убòе не разбѝра,
Я дàй го мѐне, Марѝнко,
Я да го целу̀вам.

Слушана от пазача на хижа „Бъндерица" в Пирин.

249. ОБЪРНИ СЕ, МОМЕ ДА ТЕ ВИДАМ

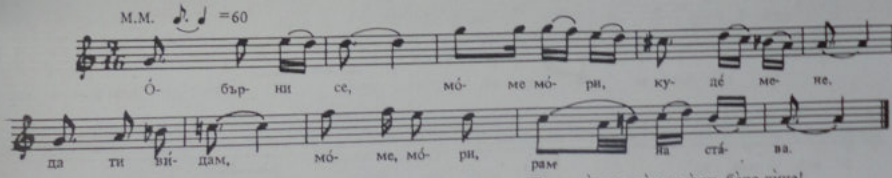

— Òбърни се, мòме мòри, кудѐ мѐне,
Да ти вѝдам, мòме мòри, рàмна стàва[1]!
— И да вѝдиш, лу̀до мòре, вàйде нѐма,
Вàйде нѐма, лу̀до мòре, зѝян[2] ѝма:
Мòя стàва, лу̀до мòре, продàдена,
Продàдена, лу̀до мòре, непрòсена[3].
— Òбърни се, мòме мòри, кудѐ мѐне,
Да ти вѝдам, мòме мòри, бѐло гъ̀рло!
- И да вѝдиш, лу̀до мòре, вàйде нѐма,
Вàйде нѐма, лу̀до мòре, зѝян ѝма:
Мòйе гъ̀рло, лу̀до мòре, продàдено,
Продàдено, лу̀до мòре, непрòсено.
— Òбърни се, мòме мòри, кудѐ мѐне,
Подѝгни си, мòме мòри, тюлбѐнчето[4],
Да ти вѝдам, мòме мòри, бѐло лѝце!
— И да вѝдиш, лу̀до мòре, вàйде нѐма,
Вàйде нѐма, лу̀до мòре, зѝян ѝма:
Мòйе лѝце, лу̀до мòре, продàдено,
Продàдено, лу̀до мòре, непрòсено. /2/
Òбърни се, мòме мòри, кудѐ мѐне,
Да ти вѝдам, мòме мòри, пѝрни òчи!"
— „И да вѝдиш, лу̀до мòре, вàйде нѐма,
Мòи òчи, лу̀до мòре, продàдени.
— Òбърни се, мòме мòри, кудѐ мѐне,
Да ти вѝдам, мòме мòри, рѝуса кòса!
— И да вѝдиш, лу̀до мòре, вàйде нѐма,
Вàйде нѐма, лу̀до мòре, зѝян ѝма:
До недѐля, лу̀до мòре, ке ме нòсат,
Ѐм ке жàлиш, лу̀до мòре, ем ке плàчиш! /2/

Слушана от баба Люба Иванова от с. Дивеле, Скопско.

[1] Стàва — снега, талия. [2] Зѝян — вреда. [3] Непрòсена — нетърсена, несватосвана. [4] Тюлбѐнче — тънка забрадка.

250. БОГ ВИСОКО – ЛИБЕ ДАЛЕКО

Садила мома
Край море лозге[1]
Сос бело грозге[2].
Как го садила
Ем лото кела:
– Ой лозге, лозге,
Сос бело грозге,

Като те садам
И те копаям,
Кой ке ти яде
Белото грозге,
Кой ке ти пие
Руйното вино,
Люта ракия,

Куга си немам
Нигде никого?
Само си имам
Едного бога
И първо либе –
Бог е високо,
Либе – далеко!

Слушана от Коста Ципушев от Радовиш.

[1] Лозге – лозе. [2] Грозге – грозде.

251. САДИЛО МОМЕ ЕСЕНО ЛОЙЗЕ[1]
(вариант на № 250)

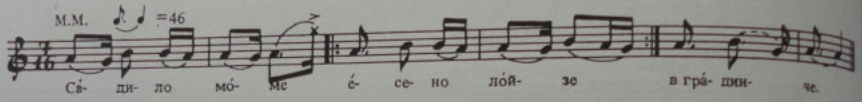

Садило моме есено лойзе,
Есено лойзе в градинче.
И го садило, и го копало,
И го копало, и го вадило
И му на лойзе милно думало:
– Ей, лойзе, лойзе, есено гройзе,
Есено гройзе в градинче,
Я ми те сада и ми те копа,

И ми те вада, кой кя те ядет?
А я си нема нигде никого,
Ни татко има, ни майка има,
Ни бракя има, ни сестри има.
Само си има едноно лудо,
Едноно лудо, едноно младо,
И това ми йе многу далечу,
Ни писмо пракят, ни пари пракят . . .

Слушана от Благойка Христова Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Трети вариант на песента намирам в № 400: „Садило номем край море лозйе". (б.а.)

252. ВО ГЮЛЬ-БАФЧИ МЛАДА ГЕВА СЕДЕШЕ

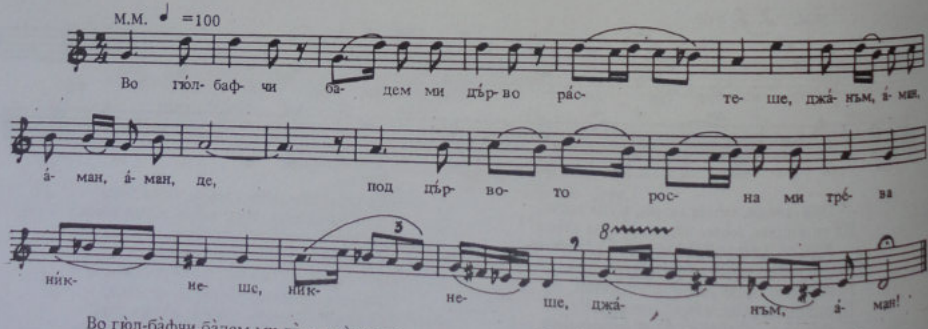

Во гюл-бафчи бадем ми дърво растеше,
Под дървото росна ми трева никнеше,[1]
На тревата ал ми седжаде[2] послано,
На седжаде мала ми Гева седеше,
Пред себе си шарен ми гергеф везеше,

Над гергефо ал ми трендафил цутеше[3],
На трендафил славей ми пиле пееше:
– Стани, стани, мала ми Гево, от гергеф,
Ти се посвърши твоето либе,
Шчо си го три години любела!

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] След всеки стих има многократно „аман, аман, аман", след което песента продължава със следващия стих и пак завършва с „джанам аман" – (вж. текста под мелодията). [2] Седжаде – жубаво килимче, ал седжаде – червено (розово) килимче. [3] Цутеше – цъфтеше.

253. ПЕТКАНА И ДУНАВ

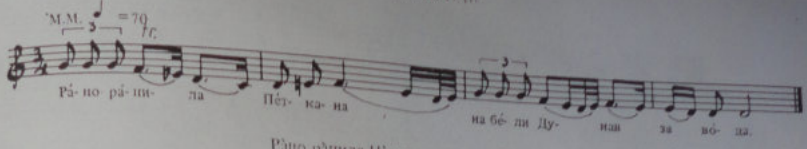

Ра́но ра́нила Пѐткана
На бѐли Ду̀наи за во̀да.
Пѐткана Ду̀наи ду̀маше:
— Ду̀наве, бѐли Ду̀наве,
О̀тка̀ко пѐтли пѐяте,
Ко̀лку тѐмни мѝнале?
Ду̀наи Пѐткана ду̀маше:
— Пѐткано, бѐла Ва̀рдарке,
О̀тка̀ко пѐтли пѐяле,
Трѝста тѐмни мѝнаа.
Наи̇-напред бѐше мла̀д. Стоян —
Со ба̀ка̀рена тѐмния,
Со на̀рен ка̀вал свѝреше:
„Ма̀жи се, ма̀жи, Пѐткано,
Ду̀ри си бѐла-пѐрвена.
Дур' ти е ново ру̀ото[1]!
Мѐне, Пѐткано, нѐ чекай:
Дру̀га сум мо̀ма за̀любил —
В нѐделя ми е сва̀тбата!"

• *Слушана от Славка Стефанова и Биляна Недева от с. Мраморец, Охридско.*

1 р у̀ о т о — облеклото, рухото.

254. ЛИБЕТО Ѝ СЕ СГОДИЛО

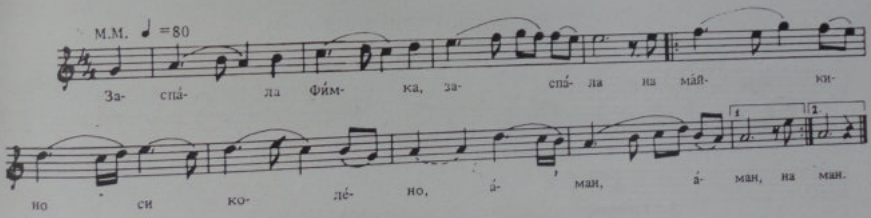

Заспа̀ла Фи̇мка, заспа̀ла
На ма̀йкино си ко̀лено (а̀ман, а̀ман)[1].
Ма̀йка я тѝхо бу̀деше:
— Ста̀ни ми, Фи̇мке, ста̀ни ми,
Ка̀ква е чу̀до ста̀нало —
Мла̀ди се Вла̀до вѐче згодѝл!
— Пу̀шчи ме, ма̀мо, пу̀шчи ме,
На по̀рти вѐчер да спѐгнам,
На Вла̀до да си подвѝкнам:
„Чесѝта, Ла̀де, невѐста,
Невѐста — цѐрцо чукаре[2]!
Шчо си ти зема̀л па̀рите.
Да ти да̀ваш по до̀ктури,
По до̀ктури, по церо̀ве,
По попо̀ве, по камбѐли,
По темѝни и по свѐшчи! . . ."
— Стѝга си, Фи̇мке, кѐлнѐла,
Така̀ ѝе от Бо̀га нѝнано!

Слушана от Благородна Паликрушева от Виница.

1 „Аман, аман" се прибавя към края на всеки втори стих. 2 ч у к а̀ р е — кютуче, пъче.

255. ЛИКОТ Ѝ СЕ ПОСВЪРШИЛ

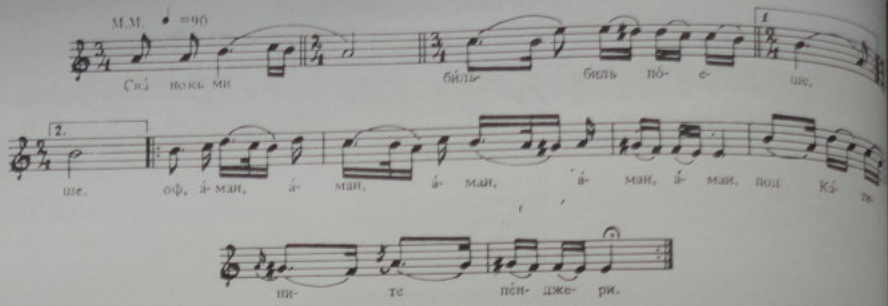

Сва̀ нокь ми бѝльбиль[1] по̀еше (2),
Оф а̀ман, а̀ман, а̀ман, а̀ман, а̀ман,
Под Ка̀тините пѐнджери.[2] 2
Я ста̀ни, ста̀ни, Ка̀тине.
Ликикот ти се по̀свърши!
– Пѐка се свъ̀рши ем жени.
От мене просто да му е,
А от го̀спода – никоган!

Слушана от Смилко Смилков от Тетово.

[1] Бѝльбѝль – бюлбюл, славейче. [2] От всяко следващо двустишие се образува куплет, като в средата се поставя „оф а̀ман", както е дадено в началото и в текста под мелодията.

256. ДРОБНИ СОЛЗИ ПОРОНУВАМ

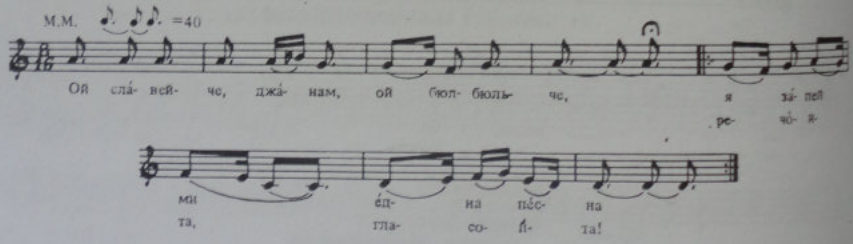

– Ой сла̀вейче, джа̀нам, ой бю̀льбюльче,
Я за̀пей ми ѐдна песна
Речо̀ита, гласоита!
Вездѐн сѐдам, джа̀нам, на пѐнджере,
Дро̀бни со̀лзи поро̀нувам, /2/
Фѝлджан ча̀ша, джа̀нам, напо̀лнувам,
Ал-шамия напо̀нувам.
На гра̀ди я изсу̀шувам . . .

Слушана от Смилко Смилков от Тетово.

Песента е прилепска.

257. ЯЗЕ ИМАМ ДРАГО НАДАЛЕКО

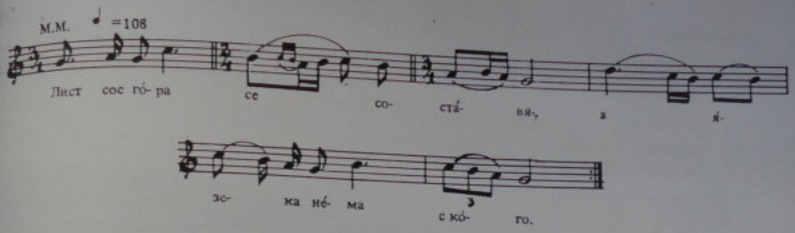

Лист сос го̀ра се состàвя.
А язека нѐма с' кого̀ . . . /2/
Язе ѝмам ѐдно драго̀.

Ѐдно дра̀го надалѐко. /2/
Озлоѝ иле кираджѝя:
– Не видѐ ли мо̀йто дра̀го? /2/

– Баш да вѝдам, нѐ го зна̀ям!
– Оно ѝосе зѐлен чадѝр,
Зѐлен чадѝр, мор долàма[2] . . .

Слушана от Роза Койзекинева от Щип.

[1] Кираджѝя – колар, превозващ товари на частни лица от селище на селище. [2] Долàма – горна дреха, дълга до под коленете.

258. БОЛНА ОТ МЕРАК

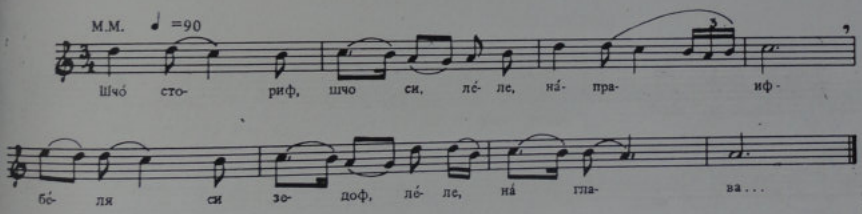

– Шчо̀ сториф, шчо си, лѐле, на̀праиф –
Бѐля си зѐдоф, лѐле, на̀ глава . . .
Бо̀лно си лѐгнаф, лѐле, в по̀стела.
Вѝкнете едно мла̀до екимче[1],
Ѐкимче мла̀до, лѐле, спицàрче[2].
Да до̀йди по̀ма, лѐле, да вѝди
Одо̀шчо бо̀лно сум си лѐгнало! –

Вѝкнале мла̀до, лѐле, до̀кторче,
До̀кторче мла̀до, лѐле ѐкимче.
– До̀кторче мла̀до, лѐле, спицàрче,
Мо̀лба ти ѝмам, лѐле, го̀лема:
Ти пра̀во мѐне, лѐле, да ка̀жиш –
Одо̀шчо бо̀лес сум си лѐгнало?
Ако сум бо̀лно, лѐле, от бо̀лес,

Ка̀жи ми бѝлка, лѐле, д' о̀здравам!
– Дѐвойко, мо̀ри мла̀да дѐвойко,
Вѐднаж ти по̀знаф, мо̀ри, бо̀леста:
Ти нѐ си бо̀лно, мо̀ри, от бо̀лес,
Ту̀ку си бо̀лно, лѐле, от ‚мерак[3]. . .
Яѐ бѝлки нѐмам, лѐле, за̀ тебе,
Бѝлката ти е . . . мѐракот! /2/

Слушана от Солтана (Тана) Белагушова от Прилеп.

[1] Ѐкимче – лекарче. [2] Спѝцарче – аптекарче. [3] Мѐрак – любов, любовник, любим.

259. УМ ИЗГУБИЛ ЗА ЛИЧНО ДЕВОЙЧЕ

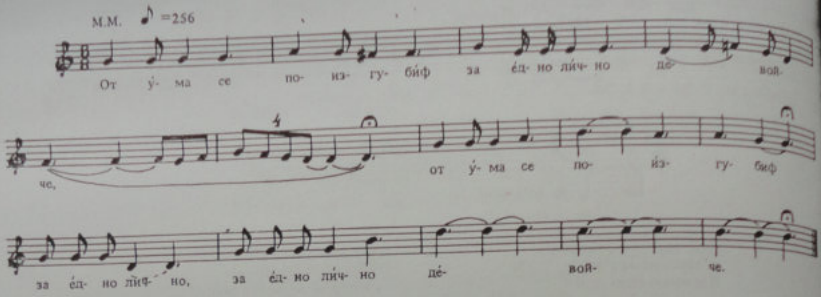

От у̀ма се поизгубѝ(ф)
За едно̀ лѝчно девойче.
Пет годѝни го милува̀(ф),
Па се срамѝх да му речам.
— Или, ма̀йко, скрѝшом, та̀йно,
Проговòри, па и рѐчи!
— Сбо̀гум, сѝне, сбо̀гум, сѐрце,
Яс отѝвам да и рѐчам!

— До̀бро у̀тро, мѝла кѐрко!
— Да̀л бог до̀бро, ста̀ра ма̀йко!
— Сѝн ми, кѐрко, те мѝлувал,
Па се срамѝл да ти рѐчи!
— Ак' ме мѝлвал, що ме мѝлвал?
Заш' не ка̀жал ош' по̀-напрѐд?
Сега съ̀м си посвѐршена
И иаскоро ке се ма̀жам!

Слушана от Коста Ципушев от Радовиш.

260. СИНОКЪ МИНАФ ПОКРАЙ ВАЗИ

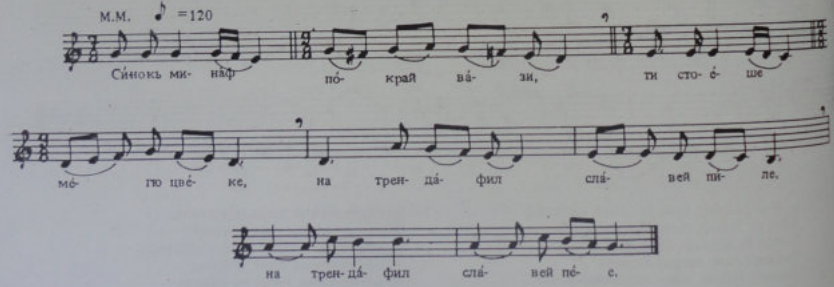

Сѝнокъ мина̀(ф) по̀край ва̀зи,
Ти стоѐше мѐгю цвѐке,
На трендàфил сла̀вей пѝпе,
На трендàфил сла̀вей пѐе.
Я посегна̀(ф) сое ра̀чица
Да откѝна ро̀сна кѝтка,
Ти побегна̀ и изчезна̀ . . .

Де отѝле, ой любѐзна?
Врѐме мина̀ как те лю̀бам
И за тѐбе здра̀вие гу̀бам . . .
— Ти под бу̀ло и под вѐнец,
А ѝзека сту̀ден мръ̀т'вец. . .
Тѐбе но̀сат на венчѝсто,
А мѐнека — на носѝло . . . 2

Слушана от Роза Койзеклиева от Щип.

261. ГОДИЛА МУ СЕ ИЗГОРНИЩАТА

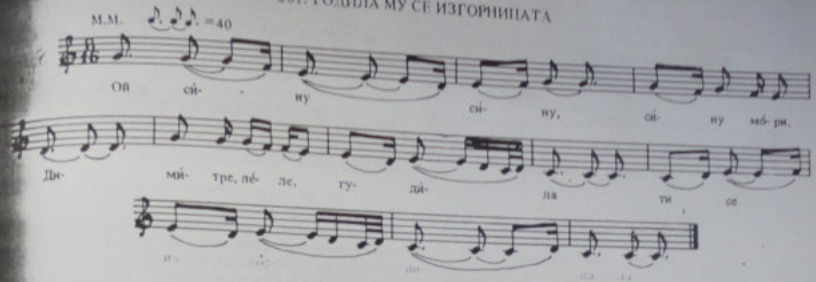

– Ой сйну, сйну, сйну мо̀ри, Димѝтре, лѐле[1].
Гудѝла ти се изгорѝщата!
– Ой мале, мѐле, ти стѐра мѐле,
Яс ки си йдам и рѐка ми Стру̀ма,
Там ки се, мѐле, язи удѐвам,
Иль ки си йдам и гора зелѐна,
Там ки се, мѐле, язи убѐсам!
– Ой сйну, сйну, сйну Димѝтре,
Дек се е чу̀ту, чу̀ту видѐту
За идна мо̀ма да се юдѐвиш,
За идна мо̀ма да се юбѐсиш? /2/

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко. Песента е от гр. Петрич.

[1] „Мо̀ри" се прибавя в средата, а „лѐле" - в края на първия стих на всеки куплет.

262. НОГУ СА МОМИ, СЙНКО, ЗА ТЕБЕ

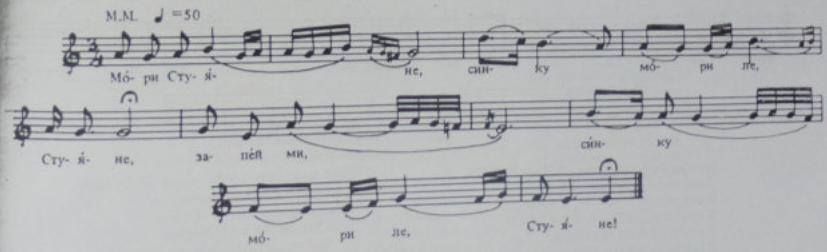

– Мо̀ри! Стуйне, сйнку мо̀ри ле? Стуйне,
Запѐй ми, сйнку Стуйне!
– Не мо̀жам, мѐле, да пѐям
Тежѐк ми кахѐр на срѐце!
Девит ѐам прѐкви мѐтанци,
Ни една не ѐам довръщил!
Прѐву ми лѝпо пѐтеш,
На дру̀ту сѐлу утѐле,
За дру̀ту лѝпо у̀бава!
– Запѐй ми, сйнку Стуйне,
Но̀гу са мо̀ми за тебе! (2)

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко. Песента е от гр. Петрич.

[1] „Мо̀ри" се прибавя в началото на първия стих на всяко двустишие. [2] „Мо̀ри ле" се прибавя съответно пред третата сричка от края на всеки стих. Само в последния стих се замества със „сйнку ле".

263. СТОЯН МИ БОЛЕН ЛЕЖЕШЕ

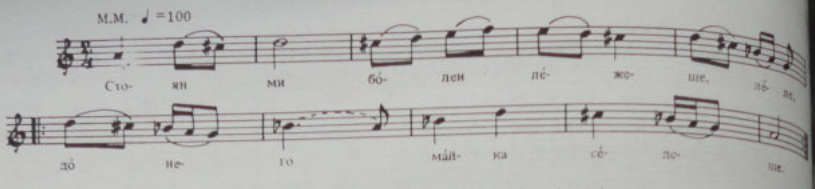

Стоян ми болен лежеше, леле[1].
До него майка седеше,
Дробни си сълзи роняше.
Стояну тинко зборвеше:
— Стояне, мили сине ле,
Погледай долу сред село,
Да видиш! бро големо.
Во бро чудо големо:
До секоя мома и ерген,
До твое Маре тройца:
Първиот ложет, я ложет
Фустанот да го наступит;
Вториот ложет, я ложет
Как да ѓе смепит пърстенот;
Третиот ложет, я ложет
Как да я дома однесет. –
Кога ми Стоян видело,
Одма ми Стоян умрело.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] „Леле" се поставя в края на първия стих на всяко двустишие.

264. ДВАЙЦА БРАЙКЯ ЗАЛЮБИЛЕ ЕДНА МОМА

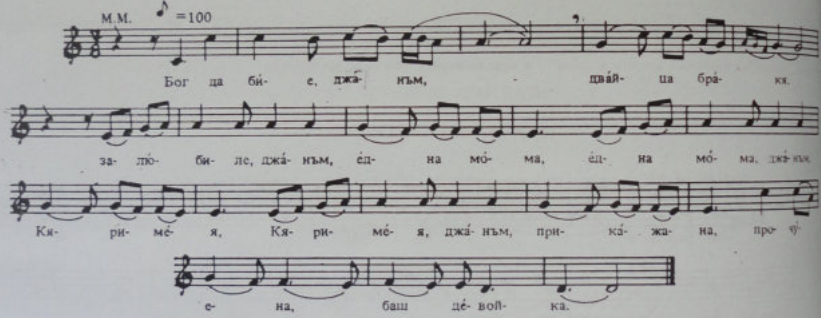

Бог да бие, джанам, двайца брайкя,
Залюбиле, джанам, една мома,
Една мома, джанам, Кяримея.
Кяримея, джанам, приказжана,
Прочуена баш девойка.[1]
Стройник прати мladи Мемед,
На Мемеда не му я дале,
Не я дале Кяримея.
Кяримея приказжана,
Прочуена баш девойка.,
Стройник прати мladи Асан,
На Асана му я дадоя,
Му я дале Кяримея,
Кяримея приказжана,
Прочуена баш девойка.
Дойде време – се свърши,
Се свърши, – свадба ке прает.
Шчо ѝ вели Асан на майка си:
— Ой ти, майко мори, стара майко,
Ти да пратиш, мамо, кай брата ми,
Дойде време, мамо, свадба ке праам,
Той да бидит, мамо, първ байрактар.
Той да оди пред сватои.
Шчо си пойде стара майка,
Шчо му велит на Мемеда:
— Многу седям, сине, от брата ти,
Дойде време, сине, свадба ке прайт,
Ти да бидиш, сине, първ байрактар,
Ти да оди пред сватои.
Шчо ѝ вели мladи Мемед:
— Ой ти, майко мори, стара майко,
Ян ще одам, майко, пред сватои,
Яс ще одам, майко, първ байрактар,
Яс ке бидам, майко, по-стар девер
И ке одам по невеста.
Ке се молам, майко, на господа,
Да завеят, майко, сидни ветрои,
Да одвеят, майко, чаршафите,
Да я видам Кяримея.
Шчо си пойде Мемед по-стар девер.
Ми дувнале сидни ветрои,
Ми отвеале чаршафите

И я пѝдел Кярѝмея:
На лѝпето телѐсана[2],
Бели пѐрсти кънѐсани[3],
Пѐрци цѐти чатмѐсани[4],
Наредена со пулѐйки[5]
Шчом я пѝде Мѐмед, бо̀лен пѝдна,
Бо̀лен пѝдна Мѐмед три го̀дини,
Три го̀дини, дѐванам, и шест мѐсени,
Ни у̀мира, ни ста̀нува.
Шчо ѝ вѐли Мемед ѝа ма̀йка си:
— Ой ти, ма̀йко мо̀ри, ста̀ра ма̀йко,
Ти да по̀дници, ма̀йко, кай бра̀та ми,
Да я пу̀пчиш, ма̀йко, Кярѝмея,
Да ми ба̀кни[6], ма̀йко, десна̀ ра̀ка,
Ня̀ да у̀мрам, ня̀ да ста̀нам! —
Шчо си по̀йде, дѐванам, ста̀ра ма̀йка,
Шчо си по̀йде, дѐванам, кай Асана:
— Многу сѐлям, сѝне, от бра̀та ти:
Три го̀дини, сѝне, болен лежѝт,
Ни у̀мира, ни ста̀нува!
Да я пу̀пчиш, сѝне, Кярѝмея,
Да о̀тиди, сѝне, кай Мѐмеда,
Да му ба̀кни, сѝне, десна̀ ра̀ка,
Та да у̀мри ня̀ да ста̀ни. -

Шчо ѝ вѐли мла̀ди А̀сан,
Шчо ѝ вѐли на Кярѝмея:
— Айде ста̀ни, мо̀ри Кярѝмейо,
Да о̀блечиш невестѝнско ру̀во
И да по̀йдиш кай бра̀та ми,
Да му ба̀книш десна̀ ра̀ка. —
Шчо си ста̀на Кярѝмея,
Се о̀блече, се на̀кити,
Ми о̀тиде кай Мѐмеда
И му ба̀кна десна̀ ра̀ка,
Шчом му ба̀кна десна̀ ра̀ка, /2/
Бо̀лен Мѐмед на̀ час у̀мре! /3/

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] Куплетите се образуват, като към всеки стих се прибави в средата думата „дѐванам" или съответно „майко" или „сѝне", когато стихът не е оформен в десет срички. Броят на стиховете в куплета не е винаги еднакъв, тъй като мелодията на втория стих се повтаря многократно, в зависимост от волята на певеца да закръгли една мисъл или описание. Но на края на куплета стихът винаги има 8 срички. [2] Т е л о̀ с а н а – с булчински телени сребристи висулки. [3] К ъ н о̀ с а н и – боядисани с кина. [4] Ч а т м о̀ с а н и – съединени (вградени). [5] П у̀ л е й к и – лъскави сребристи кръгчета, които се лепят на челото на турчините, когато са булки. [6] Б а̀ к н и – целуне.

265. СИРОМАВ МЕВМЕД СО ТАМБУРАТА[1]

Сѝромав Мѐвмед, сѝромав —
Ни ку̀ќиѐ ѝма, ко̀шара,
Са̀мо ѐдна пу̀ста та̀мбура —
Пъмбара, пъмбѝр та̀мбура,
И тая нѐ е нѐгова.
Со тамбурата свѝреше —
Трѝ села Мѐвмед по̀вела.
Тѝста дѐвойки за̀люби
Ем тѝе мла̀ди невести,
Ем **сиро̀тички** вдо̀вички,
Ем путо̀ноги попа̀лий,
Ем тѝе жо̀лти ѐврейки.
Ем тѝе пѐрци ѐгюпки,
Ем тѝе бѐли ка̀дани,
Ми настанале старѝте,
Ми наявиале ирѝте,
Ми запа̀диле лу̀лина,
Ке ми по̀дза на ка̀дия.
От ярчѝната — пра̀вои,
От лулѝната — ча̀дои. -

— Ка̀дия мо̀ре, су̀дия,
Крѝво сѐли, пра̀во су̀ди:
Шчо е зулум от Мѐвмеда!
Трѝ села Мѐвмед по̀вела,
Тѝста дѐвойки за̀люби,
Ем тѝе мла̀ди нѐвести,
Ем сиро̀тички вдо̀вички,
Ем путо̀ноги попа̀лий,
Ем тѝе жо̀лти ѐврейки,
Ем тѝе пѐрци ѐгюпки,
Ем тѝе бѐли ка̀дани!

Слушана от Василка Йосиф Йочкова от с. Селце, Приленско.

[1] Песента не е довършена. Даваме я като интересен вариант на една част от песента „Свирач Мемед – сиромах" (вж. № 266). И двете имат тема, еднаква с онзи на песента „Луд гиѝя" от П.П. Славейков.

266. СВИРАЧ МЕМЕД – СИРОМАХ

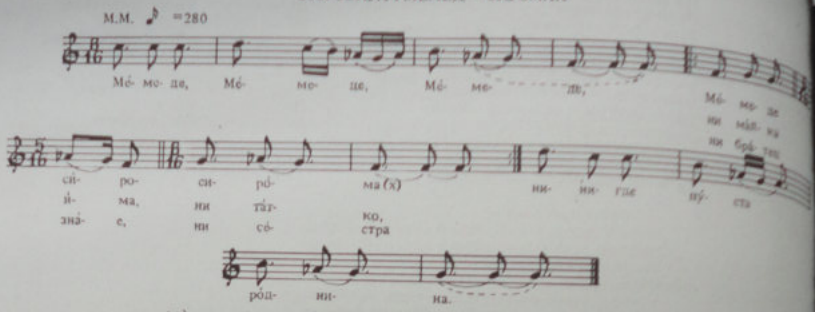

Мѐмеде, Мѐмеде, Мѐмеде
Мѐмеде сѝро-сѝромах[1]!
Ни мáйка ѝма, ни тáтко,
Ни брáтец знáе, ни сѐстра,[2]
Ни нѝгде пýста родѝна.
Сал ѝма ѐдна тамбýра,
Тамбýра ѝкителлѝя[3]
И óна му е скършѐна,
И óна не е нѐгова!
Търгнал е Мѐмед по сѐлата,
Дѐвет е сѐла помѝнал,
Дѐвет девóйки залю̀бил
И óще дѐвет невѐсти –
И сѝте пóпови кѐрки.
Собрáни се селѝните,
Тѐжок арзѝвал дáлоа
На битóлскиот вáлия
Мѐмела да го клевѐтат . . .
Вáлия вѐли, говóри:
– Слýшайте, вѝе селѝни
И вѝе мáлце грáѓани,
Мѐмела що го сýдите?
Мѐмед е сѝро-сѝромах:
Ни мáйка ѝма, ни тáтко,
Ни брáтец знáе, ни сѐстра,
Ни нѝгде пýста родѝна.
Сал ѝма ѐдна тамбýра,
Тамбýра ѝкителлѝя
И óна му е скършѐна,
И óна не е нѐгова! . . .

Слушана от Блажо Видов от Кавадарци.

1 Крайната съгласна х се произнася само от помашите в Тиквеш (Кавадарско), а другото население я изпуска. 2 Както се вижда от текста под мелодията, повтарянето на онзи част от мелодията, която се отнася до втория стих, може да продължи неограничено за следващите стихове в зависимост от волята на певеца. Обикновено се дири заключителен стих, с който да завърши куплетът с последната част на мелодията. 3 И ки – два; „И кителлѝя" – с две струни.

267. СЕ ИЗЛАГА УБАВА ДЕВОЙКА

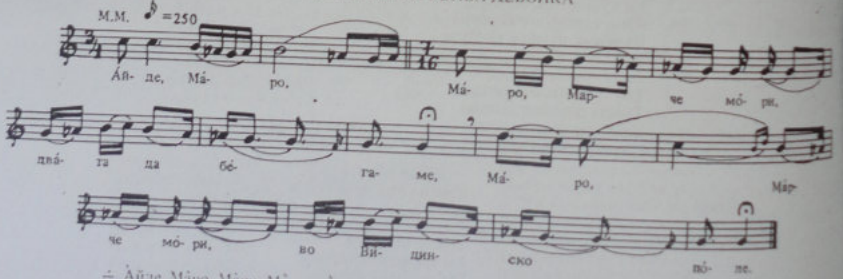

– Àйде, Мáро, Мáро, Мáрче мòри,
Двáта да бѐгаме,
Мáро, Мáрче мòри,[1]
Во Вѝдинско пòле.
Àйде, Мáро, Мáро, Мáрче мòри,
На сарáй ке сѐдиш,
Мáро, Мáрче мòри,
На гѐрген ке вѐзиш! . .
Се ѝзлага убáва дѐвойка,
Търгна да ми òди,
Мáро, Мáрче мòри,
Во Вѝдинско пòле.
Òйле, òйле, Мáро, Мáрче мòри,
Зòра се òбòри,
Петли пропѐете.
– Дѐйди, дѐйди, Àмед àго мòре,
Пòзете ме бòлат,
Àмед àго мòре,
Пòзе от кòлена.
– Àйде, Мáро, àйде, Мáрче мòри,
Кòйна ке ти кýпам,
Мáро, Мáрче мòри,
На кòйн ке те кàчам.
– Дѐйди, дѐйди, Àмед àго мòре,
Дàли ушче ѝма

До Вѝдинско по̀ле?
– Айле Ма̀ро. Ма̀ро, Ма̀рче мо̀ри,
Уште ма̀лце ѝма!
Шчо ми по̀ште, за̀вал[2] Ма̀рче мо̀ри,
Во Вѝдинско по̀ле . . .
Ко̀га глѐда Ма̀ра –
Ко̀либа от сла̀ма.
– Дѐйди, дѐйди, Амед а̀го мо̀ре,
Ка̀де ѝе са̀райо
Во Вѝдинско по̀ле?
– Овде, о̀вде, Ма̀ро, Ма̀рче мо̀ри,
Са̀райо ке бѝди,
Овде ке живѐйме!
Ко̀га глѐда Ма̀ра –
Незѝнийо свѐкор
Гу̀ски ка̀й ми тѐра . . .
Си за̀плака у̀бава дѐвойка,
Си погледна го̀ре ка̀й го̀спода,
Се помоли тая на го̀спода,
Да я врати дома во̀ сѐло . . .

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

1 Думите „Ма̀ро, Ма̀рче мори", както и по-долните „А̀мед а̀го мо̀ре" се повтарят като допълнение на строфата (вж. Текста под мелодията). По същия начин се образуват строфи от следващите стихове. 2 З а̀ в а л – горкият.

268. СРИШНАЛУ ЛУДУ ДИВОЙКА

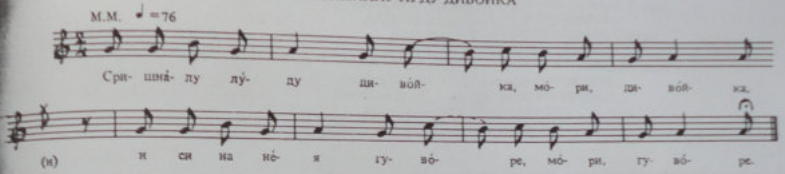

Сришна̀лу лу̀ду диво̀йка, мо̀ри, диво̀йка,
И си на нея гу̀воре, мо̀ри, гу̀воре:[1]
– Сѝня ти са̀я ва̀пцана,
Ти си на мене такса̀на!
А диво̀йка му гу̀воре:
– Ой, мо̀ре лу̀ду, та ма̀лу,
Мене ме та̀тку такса̀ва,
Мѐне ме нѝкуй ни пита.
Я̀зе те тѐбе ни ѝскам,
Я̀зе си ѝскам увча̀ру!

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко.

1 Последната дума на всеки стих се повтаря, като пред нея се вмъква „мо̀ри" – както е показано в текста под мелодията.

269. ЮНАК ГЛЕДА ЛИЧНА БОЯНА

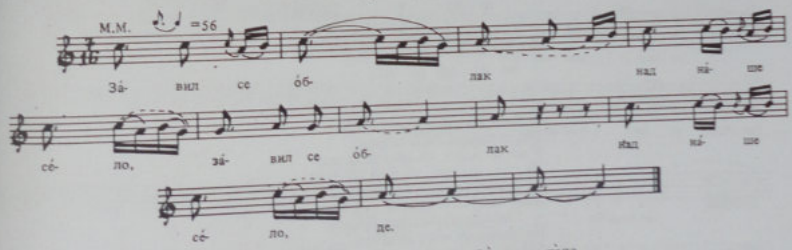

За̀вил се о̀блак
Над наше сѐло, де.
Не ми бил о̀блак,
Тук ми бил ю̀нак,
Мо̀ма да глѐда –
Лѝчна Бо̀яна.
– Глѐдай ме, лу̀до,
Наглѐдай ми се.
Я̀с си ѝмам та̀тко
Коджобашия[1] –
Сѐлото ке да̀де,
Мѐне не ме да̀ва!
Я̀с си ѝмам бра̀йко
Устабашия[2] –
Ѐснафот ке зѐбѐрат,
Мѐне не ме да̀ват!
Я̀с си ѝмам лѝбе,
Ба̀ш ѝе а̀йдутин –
Гла̀вата ке да̀де,
Мѐне не ме да̀ва.

Слушана в Ресен от Славе Чавчев.

1 К о д ж о б а̀ ш и я – кмет. 2 у с т а б а̀ ш и я – главен майстор, председател на еснафа.

270. СИНОКЪ ТАТКО МЕ СВЪРШИЛО

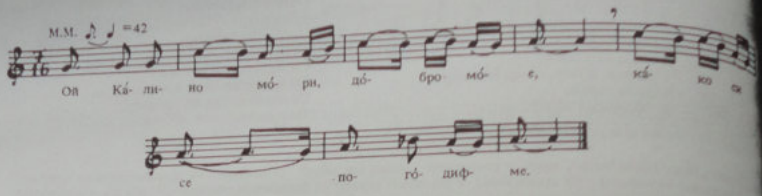

— Ой, Ка̀лино мо̀ри[1], до̀бро мое,
Ка̀ко си се погодифме:
Ти — на̀ оро, я — на̀ сеир,
Ти да ѝграш, я да глѐда,
Да глѐдает ергѐните,
Да пу̀кает душма̀ните.
— И да глѐдаш, лу̀до, фа̀йде нѐмат:
Сѝнокъ та̀тко ме свъ̀ршило.
Я му вѐлеф: „Не въ̀рши ме!
Су со̀шила шал-ко̀шуля,
Сака' мо̀ма да я но̀са! . . ." /2/

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мо̀ри" се поставя в средата на всеки стих.

271. ШО МИ Е МИЛО У ВАС ДА ДОЙДА

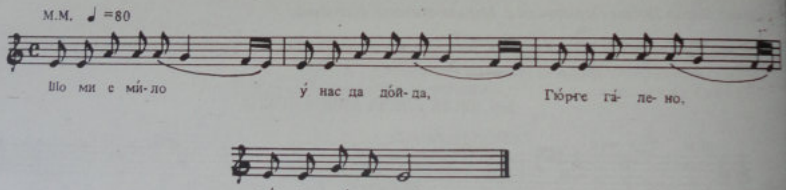

— Шо ми е мѝло у̀ вас да до̀йда,
Гю̀рге га̀лено, пѝле ша̀рено,
У̀ вас да до̀йда, на сто̀л да сѐдна,
На сто̀л да сѐдна, збор да збо̀рува
Со тво̀йот та̀тко, со тво̀йта ма̀йка,
Даль кя те да̀ет тѐбе за̀ мене.
— Дѐйтиди, лу̀до, лу̀до бу̀дало,
Не ме да̀вает мѐне за̀ тебе . . .
Сѝнокъ ми до̀йде едно търговче,
Едно търговче и базѝрянче,
Ме зазбо̀рвае[1] мѐне за̀ него.
— Гю̀рге га̀лено, пѝле ша̀рено,
Шо ми е мѝло у̀ вас да до̀йда,
У̀ вас да до̀йда, на сто̀л да сѐдна,
На сто̀л да сѐдна, вѝно да пѝя,
Вѝно да пѝя от тво̀йте ро̀ци.

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] З а з б о̀ р в а е — заговориха, сватосваха.

272. ТАТКО НЕ Я ДАВА

М.М. ♪ =210

Де́- вет го́- ди- ни слу́- гу- ваф, Ми́- тро, де́- вет го́- ди- ни слу́- гу- ваф

во ва́ш- то а́н- че – ме́- ан- че, Ми́- тро, но ва́ш- то а́н- че –

ме́- ан- че.

– Де́вет го́дини слу́гуваф, Ми́тро,
Девет го́дини слу́гуваф,
Во ва́ш'то а́нче-меанче, Ми́тро,
Во ва́ш'то а́нче-меанче[1],
Ду́ма не су ти продумал, Ми́тро,
Ни с' о́ко су те погледал.
Да́ль кя я пра́шаш ма́йка ти, Ми́тро,
Да́ль кя те да́ет за̀ мене?

– Не́ су я ма́йка пра́шала, Сто́ян,
Тук су я си́нокъ слу́шала:
Ма́йка та́тковe го́ворит, Сто́ян:
„Ай да я Ми́тра мо̀жиме,
За мо̀мок ма̀ди Сто́яна, дже́занам"[2],
Та́тко на ма́йка про́дума:
„Де́ветне кѐрки да има,
И тие со едно о́ко,

Е́дна Сто́яну нѐ дава,
Зашо е Сто́ян бу́дала,
Бу́дала, пъ́рв пия́ница:
На ви́но пи́ет ка́ймакот,
А на ра́кия пъ́рвакот,
На ви́но ва̀лит пи́шоли,
А на ра́кия но̀жови. /2/

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] От всяко двустишие се образува строфа по горния начин (вж. текста под мелодията). [2] „Джа́нзм" се добавя на края на всеки стих – съответно там, където няма друг заместник, като напр. „Ми́тро", „Сто́ян" в по-горните стихове.

273. КАРАМФИЛКА – МЕЛНИШКО ЦВЕКЕ

М.М. ♩ =66

Ка- рам- фи́л- ке, Фи́л- ке мо́- ме, ме́л- ни- шко цве́- ке

на́й- дра- го, яс ке ти пи́- шам, мо́- ре, цъ́р- ни- те о- чи на те́ф- те- ро!

Пи́шеш, не́ пи́- шеш-лу́-до, пи́- шеш, не

пи́- шеш, я- ба́н- джи- йо, ме́- не ме ма́- ма, мо́- ре,

ка́- ко на те́- бе, лу́- до, не́ да- ва.

1. Карамфи́лке, Фи́лке мо̀ме,
Мѐлнишко цвѐке на́й-драго,
Яс ке ти пѝшам, мо̀ре,
Пъ́рните о̀чи на те́фтеро.

Припев: – Пи́шеш, нѐ пѝшеш, лу̀до,
Пѝшеш, нѐ пѝшеш, я̀банджѝо,
Мѐне ме ма̀ма, мо̀ре,
Ка̀ко на тѐбе, лу̀до, нѐ дава!

2. — Карамфѝлке, Фѝлке мо̀ме,
Мѐлнишко цвѐке нѝй-драго,
Яс ке ти пѝшам, мо̀ре,
Та̀нка сна̀га на тѐфтеро!

Припев: — Пѝшеш нѐ пишеш, лу̀до,
Пѝшеш нѐ пишеш, я̀банджѝо,
Мѐне ме ма̀ма, мо̀ре,
Ка̀ко на тѐбе, лу̀до, нѐ дава!

3. — Карамфѝлке, Фѝлке мо̀ме,
Мѐлнишко цвѐке нѝй-драго,
Яс ке ти пѝшам, мо̀ре,
Вѝтите вѐги на тѐфтеро!

Припев: — Пѝшеш, нѐ пишеш, лу̀до,
Пѝшеш, нѐ пишеш, я̀банджѝо,
Мѐне ме ма̀ма, мо̀ре,
Ка̀ко на тѐбе, лу̀до, не дава!

Слушана от Борис Стефов от Ресен

274. ТРОПНА МИ ОРО ГОЛЕМО

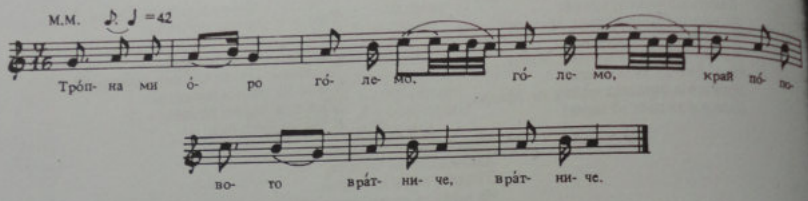

Тро̀пна ми о̀ро го̀лемо
Ка̀ї попо̀вото вра̀тниче.
Сѝте ми мо̀ми там' бѐе,
Сто̀йна По̀пова не беше.
Ма̀йка е бѝсер нѝжеше
И ми я Сто̀йна учеше:
„Сто̀йно ле мѝла, кѐрко ле,
Ко̀га кя по̀еш на̀ оро,
На̀ танец да се нѐ факяш,
На̀ танец ти е лу̀дото,
Лу̀дото, мо̀ри, мла̀дото,
Со ро̀ка кя те по̀фатит,
Со но̀га кя те на̀стопит,
Со о̀ко кя ти с' о̀пулит!"

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

275. ПИТАЛ МАРКО БЕЛО МАРЕ УБАВО

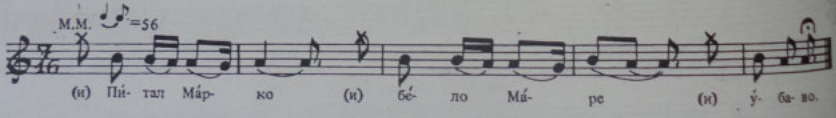

Пѝтал[1] Ма̀рко бѐло Ма̀ре у̀баво,
Ма̀йка ми го бѐло Ма̀ре нѐ дават:
— Не тѐ дава, бѐло Ма̀ре, за Ма̀рка,
Ма̀рко лю̀бит три дѐвойки дѐрвенки[2]. —
Изго̀вори лу̀до ѝ мла̀до по Ма̀ре:
— На̀ ти, Ма̀ре, цѐрвено-бѐло я̀бълко!
— Я нѐ яда цѐрвено-бѐло я̀бълко!
— На̀ ти, Ма̀ре, копрѝнена ма̀храма[3]!
— Я нѐ носа копрѝнена ма̀храма . . .

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пѝтал — в смисъл „поискал"; също значи и „просил". [2] Дѐрвенки — от местност, наречена „Дарвент".
[3] ма̀храма — кърпа.

276. МАРИЧЕ, ЦЪРНО Е СЪРЦЕ МАКЪЕ ТИ

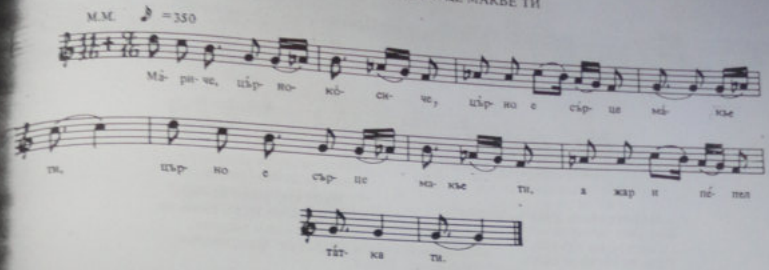

— Ма̀риче, цъ̀рно ко̀сиче,
Цъ̀рно е съ̀рце ма̀къе[1] ти, /2/
А жар и пепел та̀тка ти,
Що не те даде за мене,
Ту̀ку те даде до̀ мене, /2/
До̀ мене, за мой ко̀мшия.
Ма̀риче, цъ̀рно ко̀сиче,
Ко̀га кя о̀диш за во̀да, /2/
Прѐд дукян да ми по̀минеш,
„Добор ден" ти да ми речиш —
„Добор ден, ка̀леш Гъ̀ргия, /2/
Далѝ имаш алоо ша̀мия?"
Ма̀риче, цъ̀рно ко̀сиче,
То̀гата кя ми по̀минет! 2

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] **Ма̀къе ти — на майка ти.**

277. САКАФ МОМЕ ОТ СЕЛОТО

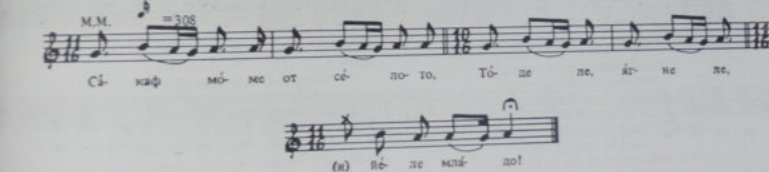

Са̀каф мо̀ме от сѐлото,
То̀де ле, я̀гне ле,
И йѐле мла̀до![1]
Ама ми го не да̀вае,
То̀де ле, я̀гне ле.

Го да̀дое ту̀е[2] блѝзу,
То̀де ле, я̀гне ле,
Ту̀е блѝзу, в комшѝите,
То̀де ле, я̀гне ле,
За мо̀ето кършѐниче[3],

То̀де ле, я̀гне ле.
Ме вѝкае кум да бѝда,
То̀де ле, я̀гне ле,
Ама ми се не о̀деше,
То̀де бе, я̀гне ле.

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Този стих се повтаря след всеки втори. „И йеле" е възклицание.

[2] Ту̀е — тука.

[3] Кършѐниче — дете, което е кръстено от някого, с неговото „кършѐниче".

278. МАЙКА ЙЕ, ЛУДО, МАШЧЕЯ

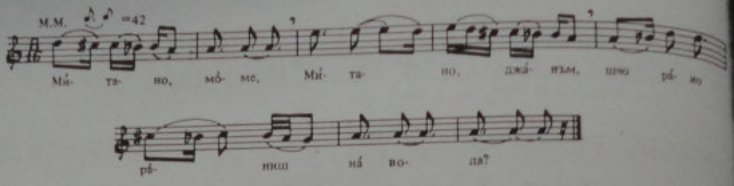

– Мѝтано, мо̀ме, Мѝтано, джа̀нам[1],
Щчо ра̀но ра̀ниш на̀ вода
От сѝте мо̀ми на̀й-ра̀но?
Ка̀мо ти кѝтка на̀ глава,

Ка̀ко щчо но̀сат мо̀мите?
– Имам си, лудо, ѝмам си,
А̀ма си ѝмам ма̀шчея.
Ма̀йка йе, лудо, ма̀шчея,

Нѐ дава кѝтка да но̀сам.
– Бог да у̀бие ма̀йка ти,
Щ̀рна зѐмя да я по̀крие,
Щчо не о̀стави, Мѝтано,
Щ̀рстен на ра̀ка да ту̀рам! /2/

Слушана от Ленка Спиропетрова от Прилеп.

[1] „Джа̀нам" се прибавя на края на първия стих на куплета.

279. ИЗГРЕШИ МОМЕ ПОТИША

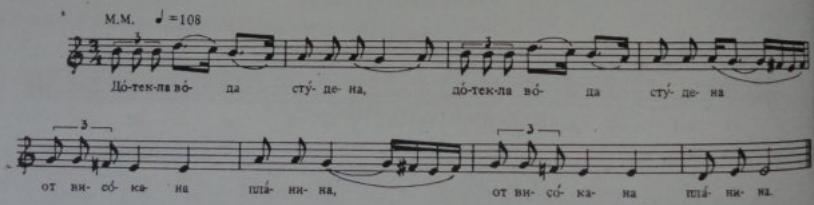

Потекла вода студена (2)
От високана планина. (2)
Кинеса моме на вода. (2)
Стемнило ми се, смоглило, (2)

Изгреши моме потиша[2], (2)
Потиша, пусти друмиша, (2)
Отиде горѐв планина, (2)
На Димовото бачило. (2)

Подвикна Дѝмо[1], по̀двикна: (2)
Офчари море, чо̀бани, (2)
Вѝкнете попа и ку̀ма (2)
Да го вѐнчаме мо̀мево –
Дѝмо в ба̀чило ми дойде.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Дѝмо – това е, според певицата, Димо Чуповски от с. Папрадища, убит на времето от турците. Твърди се, че песента разказва близко до действителността събитие в Папрадища. [2] П о т и ш а (от п о т – път) – пътища.

280. ДЕВОЙЧЕ ДРУМ Е ГРЕШИЛО

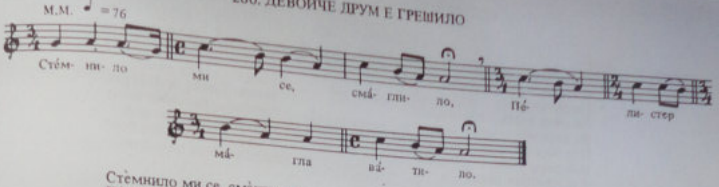

Сте́мнило ми се, сма́гнило,
Пелистер[1] ма́гла ва́тило,
Девойче друм е гре́шило –
Излегло на въ́рв пла́нина,

На Димо́вото ба́чило.
Вика́ девойче да пла́чит:
– Олеле, бо́же, до бога,
Кой ке ме дома отведит! –

Ди́мо де́войче ду́маше:
– Кю́ти[2], девойче, не пла́чи,
Я ке те дома о́тведа
Ке[3] мойта ста́ра майчица!

Слушана от Славка Стефанова и Биляна Недева от с. Мраморец, Охридско.

[1] П е́ л и с т е р – върх на планината Баба, който се издига над Битоля. [2] К ю́ т и – мълчи. [3] К е – при (на други места – к а й).

281. КОЙ БОРО ПРЕФЪРЛИ, КАЛЯ ДА КЕРДОСА*

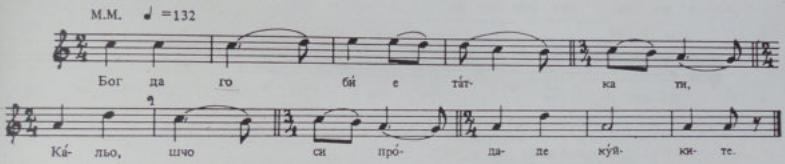

– Бог да го бие та́тка ти, Ка́льо,
Шчо си про́даде ку́йките!
Шчо бе́я у́боо пра́ени, Ка́льо:
Со стой пе́десе пенджѐрина[1],
С' че́тири вра́ти же́лезни, Ка́льо,
На ма́ла вра́та – ливада;
Сте́ре ли́вада – зе́лен бор, Ка́льо,
До бо́ро сту́ден кладенец;
Под бо́ро косачи се́дат, Ка́льо,

Сла́док ми ру́чек ру́чая –
Ру́доно я́гне пе́чено, Ка́льо;
Го́лем ми о́блог фа́йкяя:
Кой ке ми бо́ро пре́фърли, Ка́льо,
Со поло́ина я́бо́лко,
Той да те те́бе ке́рдоса[2], Ка́льо.
Сите ми по ред фъ́рлая,
Ни́кой не ми го пре́фърли, Ка́льо,
Имаше едно ста́ришче,

Той ми го бо́ро пре́фърли, Ка́льо,
Той ке те те́бе ке́рдоса. –
Викнала Ка́льа да пла́чи:
– Ой шчо ми би́ло пу́сто ре́чено[3],
Ста́ро-ста́ришче да во́дам!
– Мо́лчи ми,Ка́льо,не пла́чи, дже́нам,
Яс утре к'йо́дам на бе́рбер, Ка́льо,
Бра́дишче ке си избри́чам,
Бъ́рчките ке 'и разтъ́ргам! . . . [4] /2/

Слушана от Ленка Йочкоска-Спиропетрова от Прилеп.

[1] П е н д ж ѐ р и н а – прозорци. [2] К ѐ р д о с а – да ощастриви, да се свърже с някого. [3] Р ѐ ч е н о – писано (от съдбата). [4] Последните два стиха имат вариант:
„Яс и́мам до три си́ноа –
Кого го са́каш, зе́ми го".

282. МАЙСТОРИ ОБЛОГ ВАКЯА ЗА КАЛИНА

Имал Марко бела кукя
Со девет враке железни:
На секоя врата – ограда,
На мала врата – лівада,
Во ливадата – зелен бор,
Под борот – студен кладинец.
Майстори ручек ручаа
И се на облог вакяа:

Кой ке прескочит зелен бор,
Гой ке я земит Калина,
Калина – танка влакина!
Станало младо майсторче,
Скочило – не доскочило;
Станало старо старчище,
И прескочило зелен бор!
Викна Калина да плачит:

Оф, леле боже, до бога,
Да шо ми било дадено –
Старчище да ме кердосат1! . . .
Кюти[2], Калино, не плачи,
И не те зема за мене,
И не те зема за сина,
За сина – за Костадина!

Слушана от Стоика Стефанова и Василка Иванова от с. Мраморци, Охридско.

[1] Кердосат – отвлечени при клиенти. [2] Кюти – мили.

283. СЕДИТ ЯНА НА НОВ ПАЗАР

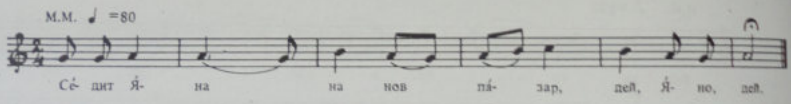

Седит Яна на нов пазар,
Дей, Яно, дей![1]
В роци държит огледало
И си гледат бело лико,
Со лико се разговарат:
– Ой ти, лико, бело лико,
Немат тебе кой да купит! –
Туе помина младо търговче,

Ми я прецени убава Яна:
Белото лико – седум иляди,
Търните очи – девет иляди,
Рамната става – осомнаесет,
Ми я прецени и си я зеде.
Си я однесе негов вилает[2]
И я заздзизда камнени дзиздой[3]
И я затвори мраморни вракье[4],

Мраморни вракье, железни порти.
Да шо ми беше младо търговче
И си отиде по търговия.
Да шо ми бее горнодебрани,
Ми искърщие железни вракье,
Железни вракье, мраморни порти,
И оддзиздае камнени дзиздой
И я зедое убава Яна,
Я однесое во Горни Дебор . . .

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] „Дей, Яно, дей" се повтаря след всеки стих. [2] Вилает – родно място. [3] Дзиздой – зидове. [4] Вракье – врати.

284. Я ГРАБИЛЕ СМИЛЯНА ДЕВОЙКА

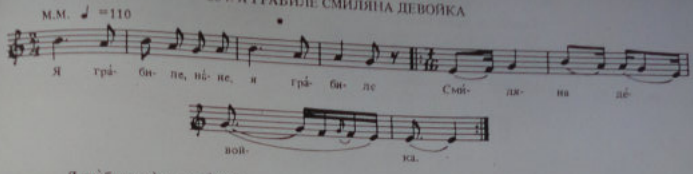

Я грабиле, нане, я грабиле
Смиляна девойка.
Я грабиле, нане, я грабиле
До девет войводи.
Я однесле, нане, я однесле
Во гора зелена.
Изговори, нане, изговори
Смиляна девойка:
- Ай ви вами, море, ай ви вами
До девет войводи,
Море кажите ми, кажите ми
Кой юнак ме зема? –
Изговори, нане, изговори,
Гйорги Сугарето:
- Кя те зема, Смилке, кя те зема
За млада невеста.
Кя те носа, Смилке, кя те носа
На мойот вілает[1].

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Вілает – родно място, местожителство; област.

285. АНИЦА ДЕВОЙКА И ТРИДЕСЕТ БЕКЯРИ

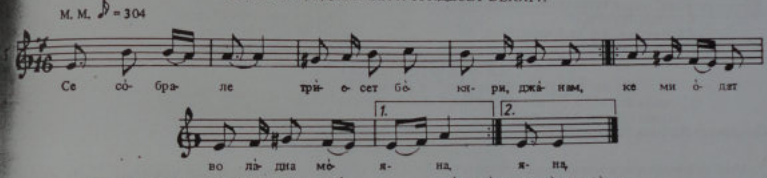

Се собрале тріесет бекяри, джанам,[1]
Ке ми одет во ладна меяна.
Служба служит Аница девойка,
Служба служит вино ем ракия.
Чаша дават, за рока я факят.
Изговара Аница девойка:
Чаша давам, рока си не давам,
Кой ме сака, дома да ми доет.

Слушана от Мичето Чупарова от с. Папрадища, Велешко.

[1] „Джанам" – поставя се накрая на първи стих на двустишието.

286. ЕДНО МАЛО ЧУПЧЕ КРАЙ МАНАСТИРА
/хороводна/

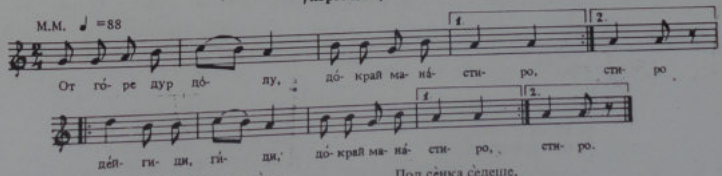

От горе дур долу,
Докрай манастиро,
Дейгиди, гиди,
Докрай манастиро,
Що виду, не виду –
Едно мало чупче[1],
Дейгиди, гиди,
Едно мало чупче
Под сенка седеше,
Лице завиваше,
Дейгиди, гиди,
Лице завиваше.
Що лице имаше –
Лице кат' симиче,
Дейгиди, гиди,
Костурско симиче.

Слушана от Екатерина Пандова Костандова от с. Българска Блаца, Костурско.

[1] Чу́пче – момиченце.

287. ХУБАВАТА ГЕРГИНА

Гергѝнке, мо̀ме ỳбаво,
Та що си то̀лкуз ỳбава,
Ỳбава, то̀лкуз гиздава?
Уд бо̀га ле си капѝла,
Гардѝна ле си никнѝла,

Пѝсци ле те писа̀ха,
Ѐли те златарѐ лѐяха?
Гергѝнка му пригувòре:
– Бѝйно ле, бѝйно Стуя̀не,
Не са̀м от бо̀га падѝла,

Не са̀м в гардѝна никнѝла,
Не мѐ са пѝсци пѝсали,
Не мѐ златарѐ лѐяли –
И мѐне мѐкоа рудѝла,
И мѐне кату и тѐбе!

Слушана от Маруша Благоева Мѐдолева от с. Белица, Разложко.

288. „ЛЕВОТО" ÒРО

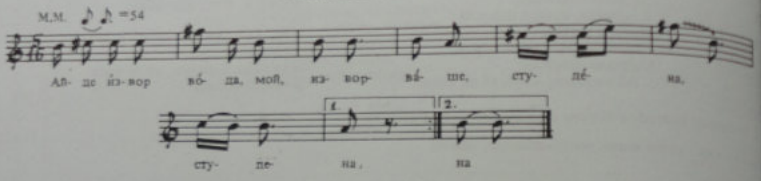

Айде[1] ѝзвор вòда, мой[2], изворвàше,
Студѐна, студѐна,
Айде лѐпо чу̀ше, мой, налевàше
На нея, до нѐя.[3]

О[4] сто̀мнето се пулѐше:
– Ка се[5] бѝла то̀ку[6] лѐпа[7],
Бѐла, бѐла, та чу̀рвена,
Тѐнка, тѐнка, та висòка,

Ма̀лку да бе(х) чурно̀ка,
Цѐла дуня[8] я изгòрве(х),
Царуто̀му[9] син го зѐве(х)[10]! /2/

Слушана от Василка Пѐндова Дѐльова от с. Косинец, Костурско.

[1] „Айде" се повтаря в началото на стиха. [2] „Мой" – частица без значение, се поставя в средата на стиха. [3] „На нея, до нея", следва всеки стих. [4] О – в /предлог/, употребяван в с. Косинец. [5] Се – съм /употребяваме в с. Косинец/. [6] Т ò к у – толкова. [7] Л ѐ п а – хубава. [8] Д ỳ н я – /тур./ свят. [9] Ц а̀ р о т о м у – царския. [10] З ѐ в е (х) – бих го взела.

288 (а). МЕЧТИ НА МАЛКА МОМА КРАЙ ИЗВОРА

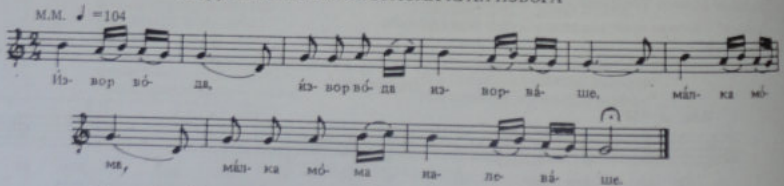

Ỳзвор вòда /2/ изворвàше[1],
Ма̀лка мо̀ма /2/[2] налевàше,
Во вòдата се гленда̀ше[3],
Са̀ма си се бендисвàше[4]:

– Как сам тно̀ка[5] и висòка,
Да беф ма̀лко пърно̀ка,
Да го зѐвам[6] той, шчо са̀кам –
Да го зѐвам царско му син.

Вѐзден дѐна а̀зна[7] сѐчи,
На вечѐра – а̀зна брòе.
Да ми ку̀пи шарен гѐрдан,
Шарен гѐрдан, пъ̀рвен ко̀лан! /2/

Слушана от Любка Рондова от с. Шестеово, Костурско.

[1] И з в о р в à ш е – извираше. [2] Първата половина на всеки стих се повтаря. [3] Г л е н д à ш е – гледаше. [4] Б е н д ѝ с в à ш е – харесваше. [5] Т н ò к а – тънка. [6] З ѐ в а м – вземам. [7] А з н а – хазна, съкровище, златен пари.

289. МАЙКА Ѝ СЕ КАРА ЗАРАДИ НЕГО

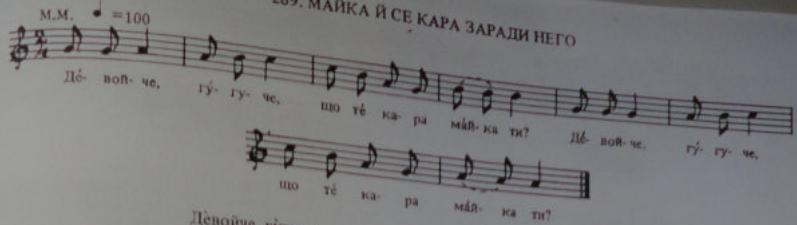

Дѐвойче, гу̀гуче,
Що тѐ кара ма̀йка ти?
— Ка̀ра ми се, ка̀ра
Сѐ за̀ради тѐбе.
Сѝнойкъ, ко̀га мѝна,
Со я̀боко фъ̀рли,
По̀ гърло ме у̀дри,
Гѐрданче ми тѐсна,
На ма̀йка ѝ тѐкна,
Оти сум си та̀кваа . . .

Слушана от Ленчето Сазданова от Велес.

290. ЛУДО БОГА МОЛИ

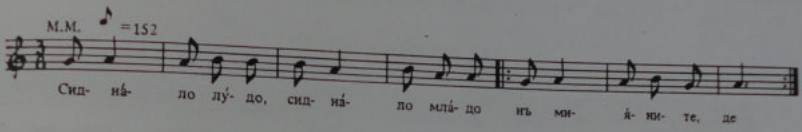

Сидна̀ло лу̀до, сидна̀ло мла̀до
Нъ миян(и)те, де (2),[1]
Нъ миян(и)те[2], де. (2)
Край бузан(и)те[2] де (2)
Вѝно си пѝе (2) и бо̀га си мо̀ле: (2)
— Я дай ми, бо̀же, та̀а, що са̀кум,

Та̀а, що са̀кум и що мъ са̀ке.
Дѐйна я глѐдум, но̀йкя я со̀нум
Блѝзу ду мене, уф постѐльта.

Слушана от Димитър Динев от Гевгели.

[1] Всяка половина на стиха се повтаря, като при края на втората половина се поставя едно „де". [2] Бузаните – бозаджийниците.

291. ЛУДО-МЛАДО МОМИ ГЛЕДА

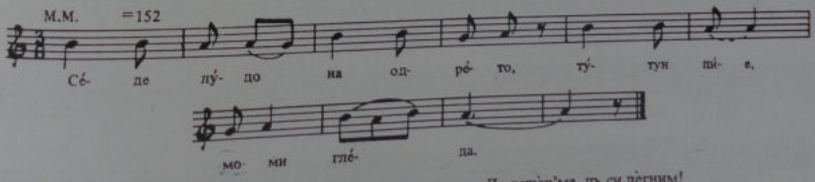

Сѐде лу̀до на одрѐто,
Ту̀тун пѝе, мо̀ми глѐда,
А ма̀йка му чѐсто вѝке:
— Ѐлай, сѝнко, дъ вичѐр'ме,
Дъ вичѐр'ме, дъ си лѐгним!
— Мо̀ри мале, стара мале,
Вичѐр'та ми пѝпин го̀рче,
Пустѐльта о̀гин го̀ре,

Ко̀а нѐма ма̀лка мо̀ма
Дъ ми зго̀тве дъ вичѐрум,
Дъ пустѐле дъ си лѐгнум. /2/

Слушана от Димитър Динев от Гевгели.

292. МОЛБА КЪМ МИКЯ ХУБАВИЦА

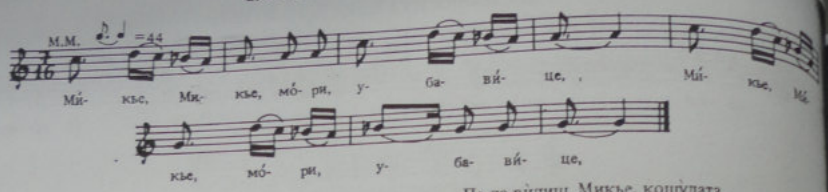

– Мѝкье, Мѝкье, убавѝце,
Ял' ми сѐдни, Мѝкье, на ко̀лено,
Проду̀май ми, Мѝкье, на га̀лено,
Ра̀зкопчи ми, Мѝкье, пѐтельите,
От по̀есо, Мѝкье, до гро̀лото,

Па да вѝдиш, Мѝкье, кошу̀лата,
Кье[1] йе тка̀на, Мѝкье, не е пра̀на.
Три годѝни, Мѝкье, гурбѐт чѝна,
Гурбѐт чѝна, Мѝкье, по Ру̀сия,
Чѝни до̀бро, Мѝкье, опери я,

Опери я, Мѝкье, изсушѝ я!
– Ле[2] нѐмам си, ба̀йно, ракъ̀и сапу̀нь[3],
Ле нѐмам, ба̀йно, горѐща во̀да!
– Товѝте ра̀це, Мѝкье, ракъ̀и сапу̀нь,
Товѝте о̀чи, Мѝкье, горѐща во̀да!

Слушана от Елена Пеева Благоева от Якоруда.

[1] Кье – откак. [2] Ле – нали. [3] Ракъ̀и сапу̀нь – сапун за пране.

293. С ЛИБЕТО НА ХОРОТО

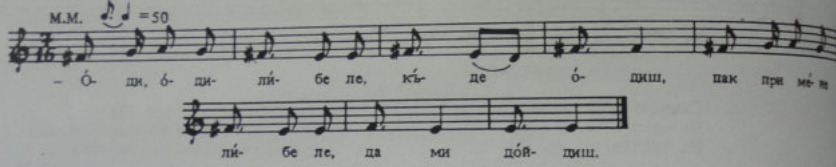

– О̀ди, о̀ди, лѝбе, ле, къде о̀диш,
Пак при мѐне, лѝбе ле, да ми до̀йдиш.
Ко̀га о̀диш, лѝбе ле, на о̀рото,

Не се фа̀шчай, лѝбе ле, ти до мѐне,
Тук се фа̀шчай, лѝбе ле, ка̀рши мѐне.
Ко̀га мо̀ми, лѝбе ле, тро̀пом тро̀пнат,

Дѝгни о̀чи, лѝбе ле, поглѐдни ме;
Ко̀га мо̀мци, лѝбе ле, вѝком вѝкнат,
Скъ̀рши вѐжджи, лѝбе ле, намѝгни ми! /2/

Слушана от Ангел Узунов от Охрид.

294. В БИТОЛЯ – МОМЕ ХУБАВО

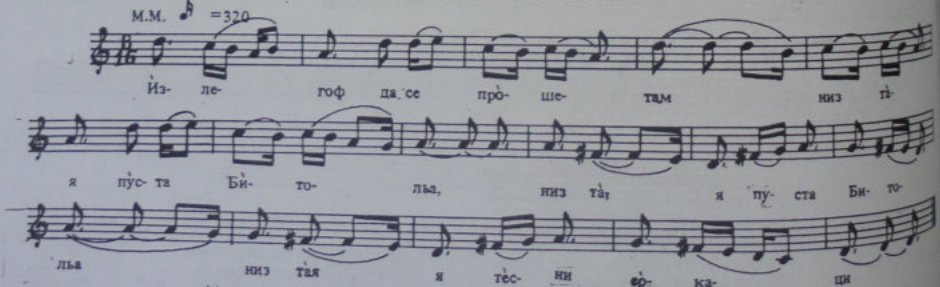

Ѝзлегоф да се про̀шетам,
Низ та̀я пуста Бѝтоља, /2/
Низ тие тесни со̀кацѝ.
Там' вѝдофмо̀ме у̀баво,
На вѝсок ча̀рдак сѐдеше,
Ру̀си си ко̀си чешльа̀ше,

Ма̀йка си лъ̀уто кълнеше:
– Про̀клета да си, ма̀йко, ле,
Да шчо ми родѝ у̀бава! /2/
Нѐ можа на̀двор д'ѝзлеза̀
От тие пу̀сти бѐкяри:
Бѐла сѝмида да̀вает, /2/
Бѐло ми лѝце са̀кает!

Слушана от Райна Буцкоска от с. Папрадища, Велешко.

295. СТОЯН НЕ ИСКА ДА ВЕЧЕРЯ

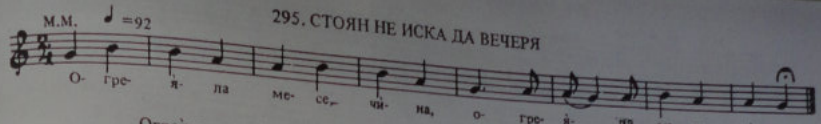

Огреѝла месечѝна
По се по̀ле, по лива̀ди,
У Стоя̀нови ра̀мни дво̀ри.
Стоя̀нови вечера̀ле

Пресна рѝба поленѝнска[1]
И пога̀ча овчепо̀лска,
Стоян нѐйке да вечѐра:
Пелѝн била вечерата,

Пу̀ста бѝла постѐльата,
О̀ти нѐма ма̀лка мо̀ма
Да принесе, да му дигне.

Слушана от София Григорова Апостолова от Щип.

[1] Поленѝнска – от Дойранското езеро.

296. МАЙКА Ѝ СЀ ПОРАДИ НЕГО Ѝ СЕ КАРА

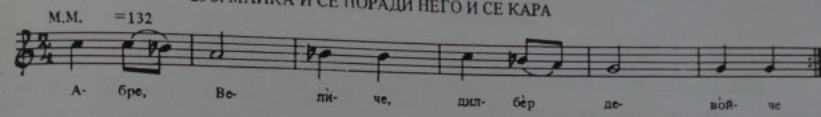

Абре, Веѝличе, дилбѐр[1] дево̀йче,
Що тѐбе ма̀йка сѐ су̀трин ка̀ра
И вѐчер бѝе во постѐлята?
– Ба̀те ле, ба̀те, ба̀те Ива̀не,

Ма̀йка ме ка̀ра сѐ за̀рад тѐбе:
Край на̀зи мѝнеш, мѝрно не мѝнеш –
Два ко̀ня ка̀раш, салава̀т[2] мѝниш;
Три ко̀ня ка̀раш, калдрѐм тро̀шиш!

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] Дилбѐр – красива. [2] Салава̀т – врява.

297. ЛУДО-МЛАДО ЧУКА НА НАШИТЕ ПОРТИ

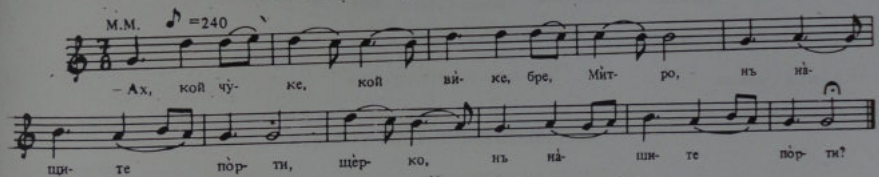

– Ах, кой чу̀ке, кой вѝке, бре Мѝтро,
Нъ на̀шите по̀рти, щѐрко,
Нъ на̀шите по̀рти?
– Ах, чука̀ло, вика̀ло, бре ма̀ле,
Едно̀ лу̀до-мла̀до, ма̀ле,
Едно̀ лу̀до-мла̀до.
Ах, едно̀ лу̀до-мла̀до, бре ма̀ле,
Едно̀ ябанджѝйче, ма̀ле,
Едно̀ ябанджѝйче.
Ах, на меха̀ни бѝло, бре ма̀ле,
Ру̀йно вѝно пѝло, ма̀ле,

Пѝло, се напѝло.
Ах, ста̀нало да с'йо̀де, бре ма̀ле,
Пу̀тут забъркало, ма̀ле,
Край нас намина̀ло.
Ах, край нас намина̀ло, бре ма̀ле,
На по̀рти чукна̀ло, ма̀ле,
На по̀рти чукна̀ло.
Ах, о̀ди му отво̀ри, бре ма̀ле,
О̀но нѐка до̀йде, ма̀ле,
Ф нас да принощу̀ве!
– Ах, кула̀й да м'утво̀рум, бре Мѝтро,

Вичѐра си нѐм (а) ме, щѐрко,
Вичѐра си нѐм (а) ме.
– Ах, нъ него вичѐра, бре ма̀ле,
Мо̀йту бѐлу лѝце, ма̀ле,
Мо̀йте сла̀дки ду̀ми.
– Ах, кула̀й за вичѐра, бре Мѝтро,
Пустѐл'а си нѐм (а) ме, щѐрко,
Пустѐл'а си нѐм (а) ме.
– Ах, на него пустѐльа, бре ма̀ле,
Мо̀йта ра̀мна сна̀га, ма̀ле,
Мо̀ют широ̀к фуста̀н!

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

298. НАЙ-ПОСЛЕ НАМЕРИЛ ЖЕЛАНАТА МОМА

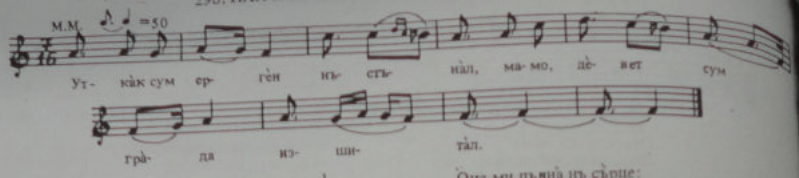

Уткàк сум ергѐн нъстънàл, мамо,[1]
Дѐвет сум грàда изшитàл,
Дѐвет сум мòми зълюбѝл,
Ни еднà не ми е нъ сърце,
Сѐга сум еднà зълюбѝл –

Онà ми пъднà нъ сърце:
Нъ снàга тѐнка, висòка,
Нъ лѝце бѐла, първѐна,
Пърни ѝ очи черѐши,
Тѐнки и вѐжди гайтани.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] „Мамо" – поставя се на края на първия стих на куплета.

299. ЛИБЕТО Ѝ ОПОЙКИ Ѝ ДАЛО

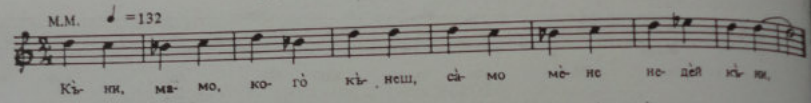

Къни, мàмо, когò кънеш,
Сàмо мѐне недей къни,
Кье ми лѝбе г сръце флѐзло,
В сръце флѐзло, билки дàло,
Бѝлки дàло за пойлки,
От Пàриград донѐсени,
През бел Дунав пренѐсени,
В градѝнчица посадени,
В градѝнчица, край гюлчица.
Край гюлчица рекà тече,

Край рекàта – сѝво стàдо,
Сѝво стàдо, вàкъл[1] овчàр,
Вàкъл овчàр с мѐден кавàл.
Като свѝри и говòри:
– Чу̀йте, мàло и голѐмо,
Кàк е момà побегнàла
На сред плàдие от òрото,
Оставѝла бòлна мàкъа,
Бòлна мàкъа, бòлен текю,
Дѐвет бракъа на ред лежат!

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] В à к ъ л – черноок.

300. ЛИБЕТО НАЙ-ГОТОВО ЗА ЖЕРТВА

Мумà Лѐна лен вадѝла,
Лен вадѝла, лен плевѝла
Намерѝла кемѐр пари,
Турѝла гу в дѐсна пàзва,
Си извѝка стàра мàкъа:
– Оле, мàле, мѝла мàле,
Змия-пѝле у пàзува,
Елà, мàле, извàди я!
А мàкъа ѝ удгувòре:

– Оле, дъще, мѝла дъще,
Без тѐбе кье да пòмина
Без дѐсна рàка не мòга!
Си пувѝка стàри тàкьу:
– Ой ле, тàкьу, мѝли тàтко,
Змия-пѝле у пàзува,
Елà, тàкьу, извàди я! –
А тàкьу ѝ удгувòре:
– Ой ле, дъще, мѝла дъще,

Без тѐбе кье да пòмина,
Без дѐсна рàка не мòга! –
Лѐна си лѝбе пувѝка:
– Дѐка да си, тувà да си,
Пѝле уд пàзва д'извàдиш! –
Па си дуйдѐ пръво лѝбе,
Па си бръкна дѐсна пàзва:
Не извàди змия-пѝле,
А извàди кемѐр пари.

Слушана от Маруша Благоева Мадолева от с. Белица, Разложко.

301. ЗАЩО Е ЯНА НЕВЕСЕЛА[1]

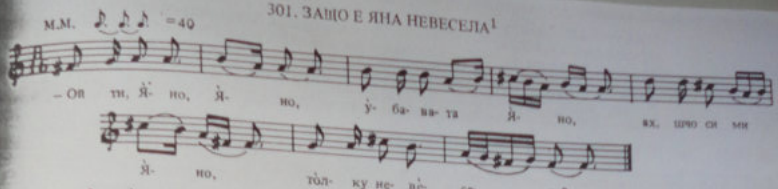

– Ой ти, Я̀но, Я̀но, у̀бавата Я̀но,
Ах, шчо си ми, Ано, то̀лку невѐсела?
Дали си ми, Я̀но, гранката грѐшила,
Или си ми, Я̀но, с нѐкой врагу̀вала?
– Нити сум си, мале, гранката грѐшила,
Нити сум си, мале, с нѐкой врагу̀вала,
Ту̀ку ми се, мале, мно̀гуто го̀лини!

Па и дру̀го, ма̀ле: мо̀ите дру̀гачки,
Бѐлило правиле, па го погрѐшиле,
Мене го донесле – яс да го по̀правам!
– Ой, ти, Я̀но, Я̀но, у̀бава ми Я̀но,
Вѐчер ке му кажам, Я̀но, на та̀тка ти
Да ми те о̀мажи за мла̀дото мо̀мче,
За мла̀дото мо̀мче, за на̀што комшѝйче!

Слушана от Ленка Спиропетрова от Прилеп.

[1] Мелодията е записана от неизвестен записвач и ми е дадена готова. (б.а.).

302. КАЛЯ, КАРА КАЛИНА

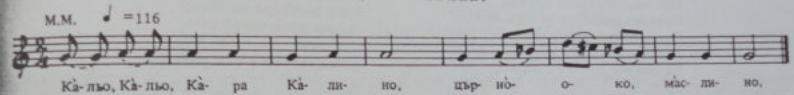

– Ка̀льо, Ка̀льо, Ка̀ра Ка̀лино,
Църно̀ока ма̀слино,
Кой те тѐбе ка̀раше
На сла̀дката вѐчера,

На ѝгнето пѐчено,
На гу̀ската по̀днета,
Со шѐкер подсо̀лена?
Мо̀ре яс го вѝдов та̀тка ти,

Ко̀о[1] те тебе ка̀раше!
Са̀каф да го о̀тепам,
Жал ми па̀дна за тебе
Да не фърлиш ѐрдано,
Шчо сум ти го яс ку̀пил! /2/

Слушана от Ленка Спиропетрова от Прилеп.

[1] Ко̀о – когато.

303. ЗЛАТА НЕ ДАЛА КИТКА НА СТОЯН
/хороводна/

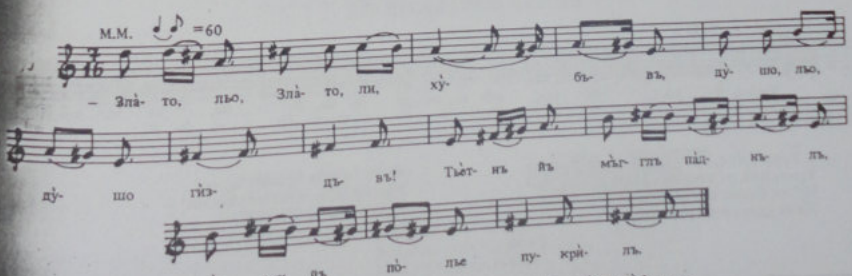

– Злато, льо, Зла̀то, ли[1], ху̀бъвъ,
Ду̀шо, льо, ду̀шо гѝздъвъ!
Тьѐмнъ йъ мъглъ па̀днълъ,
Сѝчку йъ по̀лье пукрѝлъ,
Лю йедну̀ дъ̀ру[2] устанъ

И той йъ цвѐтье пъ̀фнълу:
Сѝню, зѝлену, цървѐну,
Жѐлту, алъ̀ну, мо̀рав̀у,
Берѐ гу Зла̀тъ ху̀бъвъ,
Пра̀ви гу кѝтки ша̀рени,

Дàвъ гу Злàтъ, дàвъ гу
Пу елешкитѝъ яргѐнъ,
Нъ Стуйи кѝткъ ни дàдѝъ.

Стуйи съ лѝоту ръзсърдѝ:
– Мър, нѐка, Злàто, мър нѐка!
Къ дòди лѐту, прулѐту,

Пу пòлье жѐтвъ къ жнѝйът,
Сѝчкитѝъ мòми къ рȕкъм[3],
Сàму теб, Злàто, нъ рȕкъм! /2/

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Л и – поставя се пред края на първия стих на куплета. [2] Д ъ р у – дърво. [3] Р ȕ к ъ м – викам, повиквам.

304. МОМКОВА МЪКА

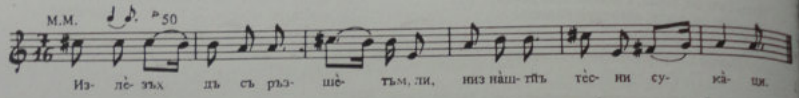

Излѐзъх дъ съ ръзшѐтъм, ли,
Низ нàштѝъ тѐсни сукàци.
Срѐтнъх дивòйкъ ут òдъ, ли[1],
Със сейменскътъ вуйвòдъ.
Дòйдѝъ ми дъ йъ убòдъ,
Тъ пак ми дȕшъ ни дàдѝъ,

Ди[2] съ сме лȕдьи и млàди
И си сме пилця хвъркàти.
Ъм я настъпих нъ ногъ,
Пикнъ дивòйка ду бòгъ:
– Нимòй мѝъ, милу юнàче,
Ди си съм йеднъ нъ мàйкъ

Къту̀ йедѝн срък бусѝлък:
Как гу йъ мòмъ чȕвълъ,
Вѐчер, утрина при нѐгу,
Дѐня, пладнинъ при нѐгу,
Дъ расньи и дъ нърàсньи,
Нъ кѝткъ дъ гу нъпрàви,
Лѝбето дъ си нъкѝчи! /2/

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] „Ли" – прибавя се на края на първия стих на куплета. [2] Д и – че, понеже.

305. ЯНА И ЛУДО

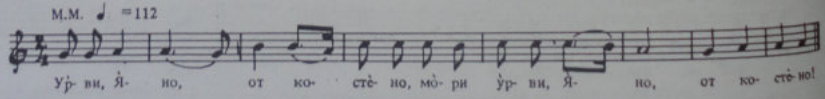

– Ȕрви[1], Я̀но, от костѐно, мòри Я̀но, ле,
Ȕрви, Я̀но, от костѐно, мòри добро, ле,[2]
От' ке фърля со камено,
Ке те ȕдра сред грѝндите,

Ке ти здрòба дрѐбен бѝсер!
Тàксай, Я̀но, шчо ке тàксаш! –
Тàкса Я̀на бѐло лѝце,
Бѐло лице, чѝрни òчи.

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Ȕ р в и о е – слез, наведи се. [2] Куплетът се образува чрез повтаряне на всеки стих, като отначало се прибавя „мори Я̀но, ле", а при повторението – „мори добро, ле" – както е показано горе.

306. ЩЕ СТАНЕ ЛЕКАР НА ЛИБЕТО
/великденска-хороводна/

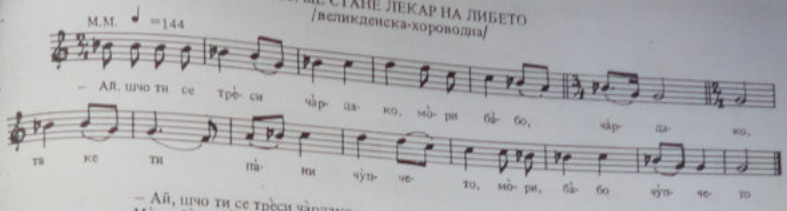

– Ай, шчо ти се трѐси чàрдако,
Мòри бàбо, чàрдако?
Та ке пàни чу̀пчето[1]
Мòри бàбо, чу̀пчето,
Ке си го здроби ножето[2],

Нòжето, бàбо, нòжето!
Яс ке се стòра лекàрче,
Лекàрче, бàбо, лекàрче,
Деня ке лѐквам нòжето,
Вечер ке бàцвам[3] лицето.

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско. Мелодията е пял Любен Кършаков от с. Косинец, Костурско.

1 ч у̀ п ч е т о – момичето, девойчето. 2 Н о̀ ж е т о – краченето. 3 Б а̀ ц в а м – целувам.

Вариант на мелодията в с. Загоричени, Костурско

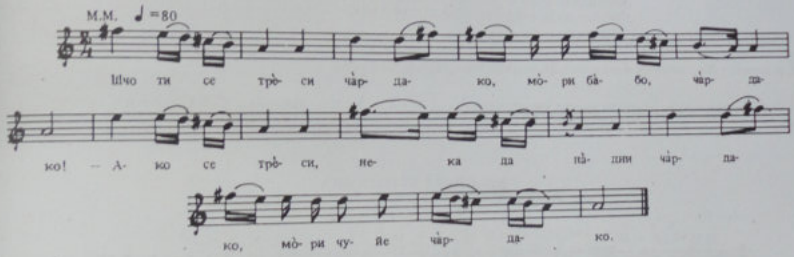

Варианта пяла Добра Патерова от с. Загоричени, Костурско.

307. ЛЕНА-ГАЛЕНА И СТОЯН

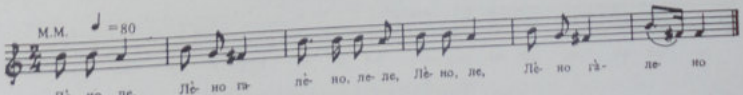

– Лѐно, де, Лѐно галѐно,
Вàше е сѐло голѐмо,
Йма ли мòма за мѐне?

– Стòйне, млàди бекѝре,
Скòро е чу̀ма тепàла,
Убави мòми пребрàла,

Сал еднѝ àла[2] остàла
И я съм – Лѐна галѐна,
Па я те тѐбе не зѝмам!

Слушана от анонимна кумановка.

2 À л а – грозна. 1 „Ле-ле" – постоя се в края на всеки стих, а при повторението отпада (виж как е дадено под нотите).

308. КЛЮЧОВЕТЕ НА ЛУДОТО – У ЗАСПАЛАТА МОМА
/хороводна – за навечер/

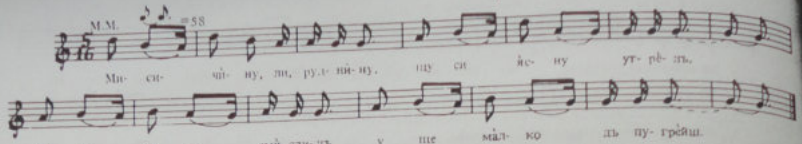

Мисичйну, ли[1], рудйну,
Щу си ясну угрѐлъ,
Тъ ни съ си смислилъ
Уще малку дъ пугрейш,
Дурде луду вичѐръ
И нъ пашъ дъ или

Уф рѐснуту ливадйъ:
Ливадйъ зъключену,
У мо̀мъ съ ключувйъ.
Чу̀къ, ру̀къ, бре, лу̀ду,
Мумъ̀тъ съ ни бу̀ди . . .
Тъ прихрѝпшъ[2], ли, щѐтонйъ,
Утплѐпшъ[3] кѝткъ бусѝльек,

Путупй одъ студъ̀ен,
Пупрѐскъ йъ пу лику,
Пак съ мо̀мъ щи бу̀ди . . .
Та съ лу̀ду пъвѐщье.
Ръзкопчъ им щѐльки
И щѐльки, герданъ,
Тута съ мо̀мъ ръзбу̀ди,
Тъ му да̀де ключувйъ.

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Ли – прибавя се в средата на първия стих на куплета. [2] Прихрѝпшъ – прескочи. [3] Утплѐшнъ – отчупи.

309. ЙОВКА КУМАНОВКА

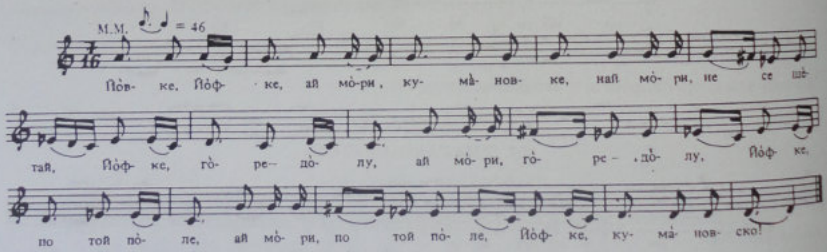

– Йо̀фке, Йо̀фке, ай мо̀ри, кума̀новке, ай мо̀ри,[1]
Не се щѐтай, Йо̀фке- го̀ре-до̀лу- ай мо̀ри,[2]
Го̀ре-до̀лу, Йо̀фке, по той по̀ле, ай мо̀ри,
По той по̀ле, Йо̀фке, кума̀новско.
Изгорѐ ме, Йо̀фке, запалѝ ме,
Направи ме, Йо̀фке, су̀во дъ̀рво,
Су̀во дъ̀рво, Йо̀фке, яворово!

Слушана от анонимен кумановец.

[1] „Ай мори" прибавя се след всеки стих на куплета, с изключение на последния. [2] Друг певец този стих замества с „доста оди, Йофке, доста щета".

310. МОМКОВА ТЪГА

– Смей ми се, чу̀пче, збо̀рвай ми!
Не ми го го̀ри сѐрцето!
Ло̀ста е са̀мо горѐно,
Горѐно, пѐпел сторѐно!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

311. БЕДА ОТ ЕРГЕНСКИ ЗАКАЧКИ[1]

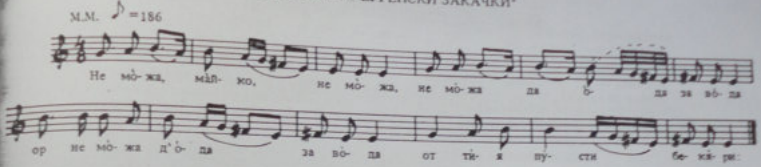

– Не мо̀жа, ма̀йко, не мо̀жа,
Не мо̀жа да о̀да за во̀да
Ор не мо̀жа д' о̀да за во̀да
От тия пу̀сти бекѐри;
На мѐрмер-пло̀ча седѐе,
От мене мезе сакае –

Ор от мо̀йте бѐли пазу̀ви,
От мо̀йто лице-тръ̀ндафиль,
От мо̀йто у̀сте-кутѝйче,
От мо̀йто носе-кондѝльче,
Ор от мо̀йте вѐжи-гайтани,
От мо̀йте о̀чи – черѐши!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Мелодията пя Любен Кършаков от с. Косинец, Костурско. Тази песен, както и други подобни, се пеят „гърлеше", т.е. хорово, с провиквания – подобно на албанските песни.

312. СЕВДАТА МУ ГОЛЕМА КАТО ПЛАНИНА

Пѝян грѐда од ра̀ла,
И яс пѝян, и ко̀нчето.
Па̀йду чу̀пче дивада.
Ка го вѝду чу̀пчето,
Го заѝгра (х) ко̀нчето.
Ка ме вѝде сѐвдата,
Пъ̀рсна та̀я да бѐга.
– Не бѐгай, сѐвдо голѐма,

Ти, шчо си мо̀я, пак моя!
Сно̀шчи о со̀не[1] те вѝду
На колѐно ми седѐше,
Ру̀со пѐрче ми гребѐше.
Зѐвай ме, мо̀ри, со сѐвда,
От' ке те зѐвам без сѐвда!
Сѐвдата ѐсти голема
Кѐку со ѐна[2] планина.

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] О со̀не – на сън. [2] Ѐна – една.

313. ЗАШО НЕ Я ДАВА МАЙКА Ѝ
/хороводна/

– Мори ти, шчо одиш онака[1] –
Чъ̀рвена риза[2] на глава,
Шчо не те дава ма̀йка̀ ти

За мене ели за брат ми,
Ели за мо̀йо брату̀чед?
– Мѐне ма̀йка не ме да̀ва

Ни за тѐбе, ни за брат ти,
Ни за тво̀йо брату̀чед,
Дека сте луди, чапкъ̀ни!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Она̀ка – така, в този вид. [2] Рѝза – кърпа.

314. МОЛИ Я ДА МУ ПРИСТАНЕ

(хороводна – мъжко хоро)

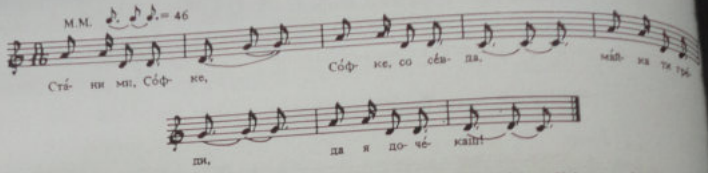

– Стани ми, Со̀фке, Со̀фке, со сѐвда,
Ма̀йка ти грѐди[1], да я дочекаш!
– Не ма̀ми мѐне, не го̀ри сѐбе,
Ма̀йка ми грѐди ду̀ша да пу̀ли[2]!

– Стани ми, Со̀фке, Со̀фке, со сѐвда!
Та̀тко ти грѐди, да го дочекаш!
– Не ма̀ми мѐне, не го̀ри сѐбе,
Та̀тко ми грѐди кѝвор[3] да пра̀ви![4]

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Грѐди – идва. [2] „Ду̀ша да пу̀ли" – душа да гледа. [3] Кѝвор – килимче. [4] Втора мелодия има еднаква с оная на песента „Берачето", № 700.

315. НЕ ПОЗНАЛА КОЙ БИЛ ПРЕЗ НОЩТА ПРИ НЕЯ[5]

– Кой бѐше, чу̀пче, кой беше,
Кой беше сно̀щчи при то̀бе,
Кой ти дрънка̀ше гѐрдано?
– Не вѝду, лу̀до, не по̀зна,
Темнѝца бѐше, не вѝду!
Пенджеро бѐше отво̀рен,
Гѐрдано беше на ко̀ло,
Вѐтро дуѐше, дрънга̀ше.

– Кой бѐше, чу̀пче, кой бѐше,
Кой бѐше сно̀щчи при тѐбе,
Кой ти баца̀ше[1] лѝцето?
– Не вѝду, лу̀до, не по̀зна,
Тъмнѝца беше, не вѝду,
Неме[2] бу̀рина да свекна:
Кай[3] тво̀йта сѐнка сенчѐше,
Кай тво̀йта душа[4] душѐше!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Бацва̀ше – целуваше. [2] Нѐме – нямах. [3] Кай – като. [4] Ду̀ша – в длучая ДЬХ. [5] Мелодията е като на песента „Берачето", № 700.

316. КОЛЬО И СТАНА

– Три годѝни сѐймен ба̀ра (х)[1], мо̀ри Ста̀но[2],
Тебе нѐйде[3] не те на̀йду (х),
Съл еднѝчкъш на чѐшмата.
Ма̀лко збор си позборва (х) ме.
Я̀ска тѐбе ке те зѐвам, мо̀ри Ста̀но!
– Мѐне ма̀йка не ме да̀ве, море Кольо,
За̀шчо ти си лу̀до-мла̀до,
Лу̀по-мла̀до ябанджѝя!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Ба̀ра (х) – движех се, ходех. [2] „Мори Стано", съответно „море Кольо" се прибавя на края на всеки стих. [3] Нѐйде – никъде.

317. АКО НЕ Я ВЗЕМЕ, ГОСПОД ДА ГО ВЗЕМЕ

М.М. ♪ = 280

Сѐ- ке, чу́- пе, да те зѐ- вам, тѐ- бе ма́й- ка не те да́- ве,

не те да́- ве, Ой ти, Фи́л- че, Ка- рам- фи́л- че, ти, чър- вѐ- но ми я- бъ́л- че!

— Са̀ке, чу̀пе, да те зѐвам,
Тѐбе ма̀йка не те да̀ве,

Припев: Ой ти, Фѝлче, карамфѝлче,
Ти, чървѐно ми ябъ̀лче! 2

Тоя фу̀стан, шчо го но̀сиш,
Со мой па̀ри е направен;

Припев: Ой, ти Фѝлче, карамфѝлче,
Ти, чървѐно ми ябъ̀лче!

Тоя гѐрдан, шчо го но̀сиш,
Со мой па̀ри ти е ку̀пен!

Припев: Ой ти Фѝлче, карамфѝлче,
Ти, чървѐно ми ябъ̀лче!

Припев: Ой ти Фѝлче, карамфѝлче,
Ти, чървѐно ми ябъ̀лче!

Ке се мо̀лья на Богордѝца
Теб вдовица да те зѐвам.

Припев: Ой ти, Фѝлче, карамфѝлче,
Ти, чървѐно ябъ̀лче!

Ако тѐбе не те зѐвам,
Го̀спо мѐне да ме зѐве!

Припев: Ой ти Фѝлче, карамфѝлче,
Ти, чървѐно ми ябъ̀лче!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

318. ТРИ ДЕВОЙКИ ПОД БАДЕМ ДЪРВО

М.М. ♩ = 84

Из- ник- на́- ло ба- де́м дър- во,

из- ник- на́- ло ба- де́м дъ́р- во,

до дъ́р- во- то – бѐ- ла че́- шма,

до че́- шма- та – три де- во́й- ки.

Изникна̀ло бадѐм дъ̀рво/2/,
До дъ̀рвото – бѐла чѐшма,
До чѐшмата – три дево̀йки.
Пъ̀рва вѐли ем го̀вори: /2/
– Зѐвай мѐне, лу̀до-мла̀до,
Ке ти да̀дам за прикѝя
Три сандукѝя тѐнки да̀ри, /2/
Тѐнки да̀ри – копрѝнени. –

Вто̀ра вѐли ем го̀вори:
– Зѐвай мѐне, лу̀до-мла̀до, /2/
Ке ти да̀дам за прикѝя
Двѐста о̀фци, трѝста ко̀зи! –
Трѐта вѐли ем го̀вори: /2/
– Зѐвай мѐне, лу̀до-мла̀до!
Нѝщо нѐмам да ти да̀дам:
Ке ти да̀дам тѐнка сна̀га,

Бѐло лѝце, цъ̀рни о̀чи, /2/
Цъ̀рни о̀чи, тѐнки вѐги. –
Одго̀вара лу̀до-мла̀до:
– Мо̀лци я̀ли тѐнки да̀ри, /2/
Вѐлци я̀ли двѐсте о̀фци,
Двѐсте о̀фци, трѝста ко̀зи!
Ке си зѐвам тѐнка сна̀га, /2/
Бѐло лѝце, цъ̀рни о̀чи,
Цъ̀рни о̀чи, тѐнки вѐги!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско. Научена от свекър ѝ Трънко Струмналиев от Ениджевардар.

319. ИЗГОРЯЛ И ЗА ВОДА, И ЗА МОМА

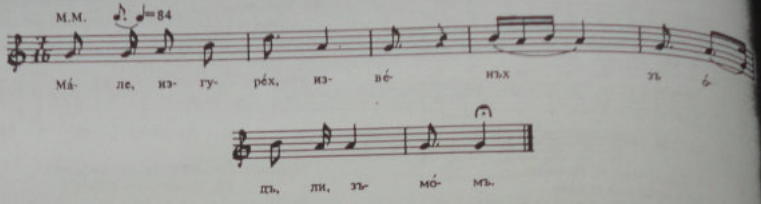

Ма̀ле, изгурѐх, извѐнъх зъ о̀дъ, ли, зъ мо̀мъ.[1]
Помаръ[2] зъ о̀дъ, по̀векс зъ мо̀мъ.
Нийде о̀дъ, ни мо̀мъ ни на̀йдух,
Дури слѐгох до̀лу, дол по̀льету,
Дол по̀льето, блѝзу край мо̀рету,
Там си на̀йдух и о̀дъ, и мо̀мъ.

Яс им рѐкох: „Да̀й ми о̀дъ, мо̀ме!"
Тя ми рѐче: „Ни глѐдъш ли, лу̀ду,
Ни глѐдъш ли, о̀дъ дѐкъ течѐ?
Абре, цѝкни[2], лу̀ду, тъ съ на̀ни,
Тъ съ на̀ни, ру̀кни, хем пудру̀кни:
„Одъ бла̀гъ, по̀-по̀бръ ди(в)о̀йкъ!"

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

1 От всеки стих се образува куплет, като в началото и средата се прибавят думата „м а л е" и пред края - частицата ЛИ. 2 Н и к н и – навели се.

320. ЛУДОТО СЕ ПРЕСТРУВА, ЧЕ Е ЖАДНО

(хороводна)

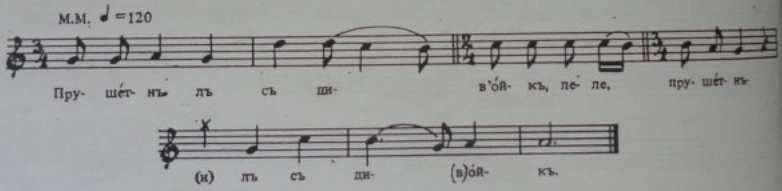

Прушѐтнълъ съ ди(в)о̀йкъ, леле,[1]
Прушѐтнълъ съ ди(в)о̀йкъ
Със но̀въ сто̀мгъ нъ ра̀му
И бѐлу вѐдру ъф ръ̀къ.
Нъсрѐщъ лу̀ду сретѝнълъ,
Лу̀ду нъ мо̀мъ гу̀вори:

— Я дай ми о̀дъ, ди(в)о̀йку,
Дъ пия, дъ съ нъ̀щия! —
Мо̀мъ нъ лу̀ду гу̀вори:
— Въ̀рви си, лу̀ду, пу пъ̀тя,
Ти никѐш о̀дъ дъ пѝщи,
На̀й ѝскъш любе дъ любиш!

— Утдѐк мѝъ, моме, пузна̀въш,
Ди никѐм о̀дъ дъ пѝъ,
На̀й ѝскъм любе дъ любѝъ?
— Пузна̀въм, лу̀ду, пузна̀въм!
Бре, учѝте ти игра̀йът
Къ̀т бѐлу млѐку ъф вѐдру,
Къ̀т ру̀йну вѝну ъф чѐшъ!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

1 Куплетът се образува с повтаряне на всеки стих, като преди повторението се поставя „л е л е".

321. МОЛБА КЪМ ВЕЛА ДА МУ ИЗПЕРЕ РИЗАТА

(хороводна)

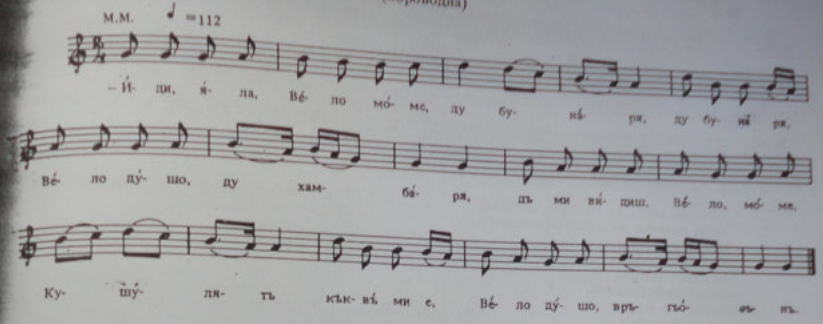

— Йди, ѝла, Вѐло мо̀ме, ду буна̀ря,
Ду буна̀ря, Вѐло мо̀ме, ду хъмба̀ря,
Дъ ми вѝдиш, Вѐло мо̀ме, кушу̀лятъ
Къквъ ми е, Вѐло мо̀ме, въргъ̀осанъ,
Пет гудѝни, Вѐло, душо, ниперанъ.
Пет гудѝни, Вѐло, душо, никърпенъ.
Зѐми ми я, Вѐло, душо, пѐри ми я,
Пѐри ми я, Вѐло, ду̀шо, кърпи ми я!

— Зѐла я бех, лу̀ду а̀бре, пра̀ла я бех,
Ѝла нѐмъм, лу̀ду а̀бре, в ръ̀ки съпу̀ць,
В ръ̀ки съпу̀нь, лу̀ду а̀бре, студѝнь ѐдъ!
— Тойте ръ̀ки, Вѐло мо̀ме, два ка̀пъпа,
Тойте о̀чи, Вѐло, душо, два буна̀ря,
Тойта ко̀са, Вѐло мо̀ме, тѐнка свѝла,
Зѐми ми я, Вѐло, душо, пѐри ми я.
Пѐри ми я, Вѐло, душо, кърпи ми я!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сурско.

322. ЛУДО-МЛАДО ЧУКА НА КАЛИНИТЕ ПОРТИ[1]

/хороводна/

— Ка̀льо, льо, кѐрко, льо,
Кой чу̀къ, кой хлѐпъ?
— Ма̀ле, ле, мѝлъ, ле,
Едно̀ лу̀ду-мла̀ду.
Ма̀ле, ле, мѝлъ, ле,
Нъ миханъ бѝлу,
Тъ съ пупанѝлу,
Пътя пугрешѝлу,
У нас нълитѝелу.
— Ка̀льо, льо, кѐрко, льо,
По̀йди, ѐтъди гу,
Ка̀льо, льо, кѐрко, льо,
Вичѐра нѐмамѝнъ
Щу дъ гу нъгѐстим!
— Ма̀ле, ле, мѝла, ле,
Нъ лу̀ду вичѐря
Мо̀йта лакърдия[2]!

— Ка̀льо, льо, кѐрко, льо,
По̀стелѝнъ нѐмамѝнъ
Щу дъ му пості̀лим.
— Ма̀ле, ле, мѝла, ле,
Нъ лу̀ду по̀стеля
Мо̀йта бѐлъ са̀я.
— Ка̀льо, льо, кѐрко, льо,
Възглавѝнъ нѐмамѝнъ.
— Ма̀ле, ле, мѝла, ле,
Нъ лу̀ду възглавѝнъ
Мо̀йтъ лѐснъ ръ̀къ.
— Ка̀льо, льо, кѐрко, льо,
По̀крувъ нѐмамѝнъ
Щу дъ гу пукрѝем!
— Ма̀ле, ле, мѝла, ле,
Нъ лу̀ду по̀крувъ
Мо̀ята ру̀съ ко̀съ.

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Мелодията на песента е еднаква с оназ на песен № 323: „Мало, ле, мила, ле, на сърце ми лежи". [2] Лакърдия – дума, разговор /турски израз/.

323. НА СЪРЦЕ МУ ЛЕЖИ ЕДНА МАЛКА МОМА
/хороводна/

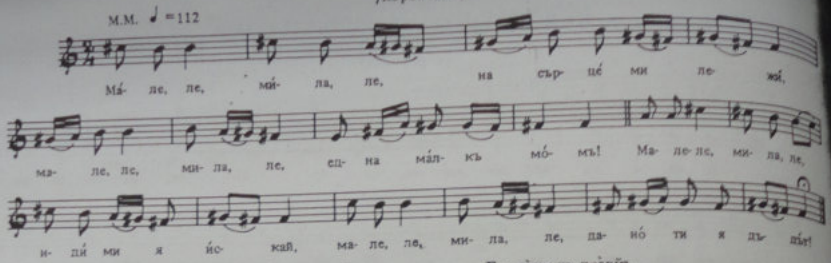

Мале, ле, мила, ле, на сърце ми лежи,
Мале, ле мила, ле[1], една малкъ момъ!
Иди ми я искай,
Дано ти я дъдът!
Аку ти я дъдът,
Скору дъ си дойдиш,

Гръдини дъ правіїъ,
Ябълки дъ садіїъ,
Ябълки и круши,
Кълини и смокви;
Кълдъръм дъ правіїъ
Ут наште дори[2],

Ду техните порти,
Тъ дъ ни си пръший
Цървени пъпуци,
Шерени кушули.
Ако ни я дъдът,
Постой, погледай я!

2

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] „Мале, ле, мила, ле" се повтаря в началото на всеки стих. [2] Д о̀ р и – двори.

324. ГИНА-ИНГИЛИНА И ЛУДО
/хороводна/

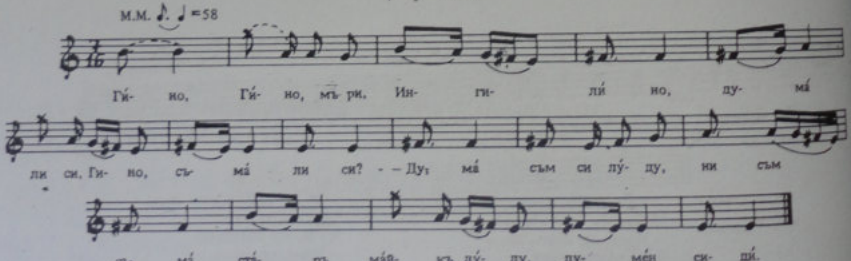

– Гино, Гино, мъри, Ингилино,
Дума ли си, Гино, съма ли си?
– Дума съм си, лудо, ни съм съма.
Старъ майкъ, луду, ду мен сиди.
– Нъ майкъ ти кулай имъ:
Къ им[1] купим, Гино, укъ круши,

Нека яде, Гино, и нек мълчи!
– Дума ли си, Гино, съма ли си?
– Дума съм си, луду, ни съм съма:
Стари татку, луду, ду мен сиди!
– Нъ татку ти, Гино, кулай имъ:
Къ му купим, Гино, лула тютюн

Нека пии, Гино, и нек мълчи!
– Дума ли си, Гино, съма ли си?
– Дума съм си, луду, ни съм съма:
Мали брата, луду, ду мен сиди.
– Нъ брата ти, Гино, кулай имъ:
Къ му купим, Гино, меден кълвал –
Нека свири, Гино, и нек мълчи! /:/

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] И м – и.

325. ГЕРЛИКА И ЛУДО-МЛАДО
/хороводна/

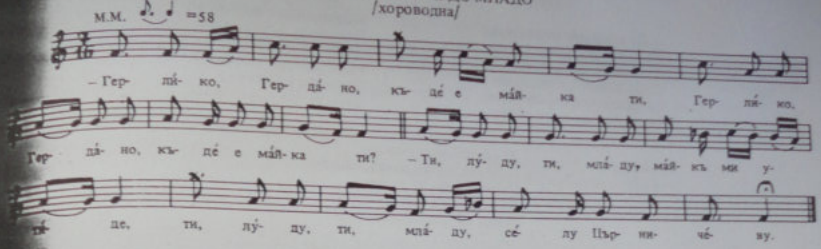

– Герлѝко, Гердѐно, къдѐ е мѐйкъ ти? /2/
– Ти, лу̀ду, ти, мла̀ду, мѐйкъ ми утѝде,
" " " " сѐлу Цѝрничѐву
" " " " шу̀мъ дъ нъбѐре,
" " " " бу̀би дъ нъхра̀ни,
" " " " свѝла дъ изто̀чим,
" " " дѐ̀ри дъ изткѐим,
" " " " сватуве дъ дъ̀рим.
– Герлико, Гердано, моли се нъ бо̀га
" " вѐтер дъ пудуньи,
" " сѐлбъ дъ утклешни[1],
" " мѐйкъ ти дъ падни,
" " вѐчер дъ ти до̀йдйъ,
" " манджа дъ уто̀твиш –
" " пѐчень куко̀шкъ,
" " вѝну дъ нъто̀чиш,
" " вѝну тригудишну. 2

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Сѐлбъ дъ утклѐшни – клон да се отчупи. [2] Както е означено с кавичките – първата половина на началния стих се повтаря във всеки следващ; съответно става с втората половина на песента.

326. ХУБАВАТА ГЕНА И МИЛЕ, СЕВДА ГОЛЕМА[1]

Дѐгиди Гѐно у̀бава,
Що чѐсто сто̀иш на порта,
На порта, Гѐно, прѐд порта?
О̀ттука вѐрват ѐснафи,
Еснафи, пу̀сти лѐбари
И тѝя ча̀пкъи ка̀сапи;
Со о̀чи ти намѝгнуят,
Со гла̀ва ти завѐртуят,
Ке ми те, Гѐно, излажат,
Изла̀жат, Гѐно, прѐлажат!

– Дѐгиди, Мѝле, дѐгиди,
Дѐгиди сѐвдо го̀лема!
А̀ко с о̀чи намѝгнуят,
А̀ко с гла̀ва завѐртуят, 2
Я̀ ѐбе те пречекуям!

Слушана от Добра Анева от Велес.

[1] Мелодията е като на песента „Дегиди Султе Пулкова", № 1008-I

327. КОЙТО СЕ ЛЮБИ, ДА СЕ ВЗЕМЕ[1]

Пѝлето пѐи на дъ̀рво:
„Кой шчо се лю̀би, да с' зѐми!"
Да̀вай ме, ма̀йко, за̀ него,
Бо̀са ке бѐгам по̀ него.
По три го̀дини ке до̀йдам
Со ма̀шко дѐте во ра̀це,
Свѐкор, свѐкърва за̀д мене,
А мла̀до мо̀мче до̀ мене![2]

Слушана от Христо Григоров Нушев от Битоля.

[1] Мелодията е като на песента „Яна и лудо на врана коня", № 129. [2] В такъв ред вѐрват семейните хора в битолските села Цапари, Гявато и др.

328. РАЗДЕЛЕНИ ОТ ДУШМАНИ[1]

– От малѐчки се сакàвме,
До голѐми не се зѐ (х) ме,
Душмàни не разделѝя.
Сàмо ѐдгъж се найдòме,
Се найдòме на чѐшмата –
Ти со кòйно, яс со вѐдро.

Мàлко-мнòго постоѝме,
Постоѝме, позборвàме –
Отка' слънце òгре-зàйди.
Нѐбе дзвѐзди се нарѐди,
Месечѝна разполòви,
Дури вѐдро кòрен фàти,

Дȕри кòйно одговòри:
– Дòста, лȕдо, дòста, млàдо,
Пȕсни мòма да си òде!
Да н'се кàра нѐйна мàйка,
Нѐйна мàйка, нѐйни татко!

Слушана от Фота Лазарова Гогова от с. Баница, Леринско.

[1] Мелодията не е записана поради болест на певицата.

329. ДА ДОЙДЕ БЕЗ ДРУЖИНА

– Дѐйди, Ѝяно, дѐйди, дȕшо,
Кòя вѐчер я да дòйдам?
– Кòга сàкаш, тòгаш дòйди,
Сал дрȕжина да нѐ носиш –
Тѐсно ми е одàйчето[1],
Тòо сòбира сàмо двòйца,
Сàмо двòйца – тѐбе, мѐне!

Слушана от Савка Антон Иванова от Велес. Мелодията остана незаписана – певицата не пя поради траур.

[1] Одàйчето – стаичката.

330. МАЛО СТОЙНЕ И СЕРБЕЗ ГЪОРГИ

– Дòбро утро, Стòйне мòри!
– Дай бог дòбро, сѐрбес[1] Гъòрги:
Ябàнджийче!
Що сѝ дошол тòлку рàно?
– Я сум дòшол, Стòйне мàло,
Сал зà тебе:
Àйде, Стòйне, да бѐгаме,
Да бѐгаме, Стòйне мàло,

Нàше сѐло;
Нàше сѐло – àрно сѐло:
От трѝ страни, Стòйне мàло,
Слънце грѐе!
– Не сум мòма за мàженье,
Имам плàтно, сѐрбес Гъòрги,
За ткаенье!
– Остàви го на мàйка ти,

Ем да ткàе, Стòйне мàло,
Ем да плàче!
– Имам чѐвре[2] за вѐзенье,
Имам чѐвре, сѐрбес Гъòрги,
За вѐзенье.
– Остàви го на сѐстра ти,
Ем да вѐзе, Стòйне мàло,
Ем да пѐе!

Слушана от Савка Антон Иванова от Велес.

Песента е вариант на № 156 „Моме Стойне, да бегаме" и се пее на същата мелодия.

[1] Сѐрбес – напет. [2] Чѐвре – покривка.

331. ДА БЪРЗА ДА ГО ВЗЕМЕ СЪС СЕВДАХ[1]

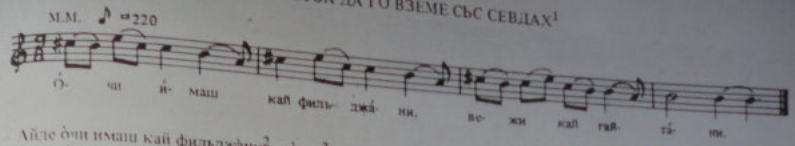

Айле о̀чи имаш кай фильджа̀ни[2], чу̀пче[3],
Айле мой, кай фильджа̀ни,
Дѐле вѐжи, вѐжи – кой гайта̀ни!
Но̀се имаш кай кондильче[4],
Но̀се ѝмаш кай кондильче, сѐвдо[5],

У̀сте –, кай кутийче,
Лѐле, усте, усте кай кутийче!
За̀шчо ми се сърдиш, мо̀ри,
Мѝста шекерёнз[6]
Айле мо̀ри, шчо не ми прика̀жваш?

Я̀ска ке ти ку̀па, сѐвдо,
Кова̀ни кола̀ни,
Лѐле ко̀ва – кова̀ни кола̀ни,
Сѐвдо, мѐсти[7] со гайта̀ни.
О, зѐвай ме, чу̀пче, со сѐвда,
О̀ти[8] ке ме зѐваш без сѐвда!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Тази песен има две мелодии: еднатa – с такт 8/8 – даваме тук, а втората е безмензурна, прилича повече на речитатив с провиквания, както в някои албански песни, и не може да се запише адекватно на ноти, защото всеки куплет се мени според настроението на певеца. Тя се пее соло от един, а други държат исо. В горепосочената мелодия обаче трябва да отпаднат началото „айде" и крайното „чупче". [2] Ф и л ь д ж а̀ н и – чашки за кафе. [3] Ч у̀ п ч е – момиченце. [4] К о н д ѝ л ь ч е – каменен молив за писане на плоча. [5] С ѐ в д о – любима. [6] Ш е к е р ё н а – сладка като захар. [7] М ѐ с т и – терлици. [8] О̀ т и – защо.

332. ЛУДА ЯНА, КАМЕН ЯНА

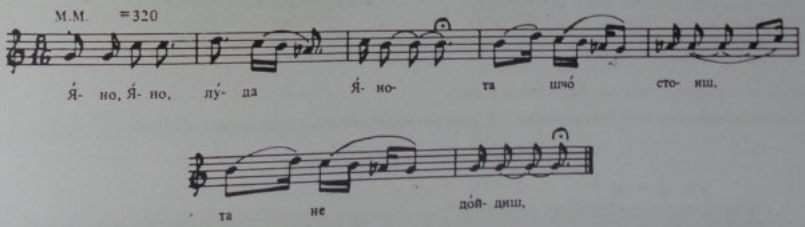

Я̀но, Я̀но, лу̀да Я̀но,
Та шчо̀ стоиш, та не до̀йдиш,
Та не до̀йдиш на̀ши дво̀рйе?
Ка̀мено ли сърце ѝмаш,
Ка̀мено ли, дъ̀рвено ли?
Да е ка̀мен, пукнал би се,

Да е дъ̀рво, трѐснало би!
Яно, Яно, луда Яно,
Да би ка̀мен се сторила,
Да те фърлат в наши дворйе,
До по̀ртето – лева по̀ла,
Да се ка̀чам на ка̀мено,

Да си я̀внам бъ̀рза ко̀йна,
Да си по̀йдам во Ца̀риград,
Да ти ку̀пам зла̀тен гѐрдан,
Ти да но̀сиш, лу̀да Я̀но,
Ти да но̀сиш, яс да глѐдам. /2/

Слушана от Ленка Спиропетрова от Прилеп.

333. ДЕВОЙЧЕ – ДЯВОЙЧЕ

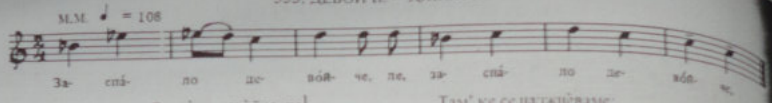

Заспа̀ло дево̀йче, ле[1],
Блѝзу до бекя̀рче.
Бекя̀рче и бу̀де:
– Я стани, дево̀йче,
На̀ни ке ѝземе
На голѐма нѝва,
На бѐла пшѐница,
На жѐлта класѝца.

Там' ке се наджѐваме:
Кой ке се наджѐе,
Той ке се залю̀бе!
На̀ни е дево̀йче,
Оно е гиво̀йче.
Пра̀те го за во̀да,
По̀лози[2] му кра̀ле,
Нейни сно̀пйе праве:

Пра̀те го за руво̀к,
По̀лози му кра̀ле,
Нейни сно̀пйе праве.
Мо̀мчето набрало
Дѐвесте и два сно̀па,
Мо̀мата набрала
Трѐста и три сно̀па.
– Шѐчом съм те наджна̀ла,
Я ке те залю̀бам!

Слушана от София Григорова Апостолова от Щип.

[1] „Ле" се поставя след всеки стих, като при повторението му се изпуска. [2] П о̀ л о з и – ръкойки.

334. МОЛБА КЪМ МОМА МЛАДЕНА[1]

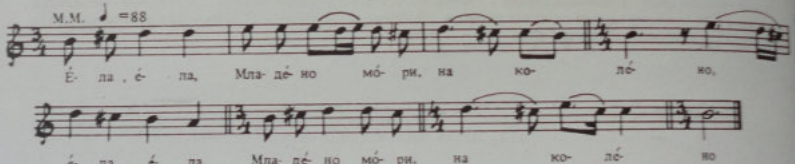

– Ѐла, ѐла, Младѐно мо̀ри, на колѐно /2/
Да ми ду̀маш, Младѐно мо̀ри[2], на галѐно
Разко̀нчай ми ред петѐлки,
Да ми вѝдеш конпу̀лъта

Три го̀дини неперѐна,
А четвъ̀рта некърпѐна.
Чини ха̀ир, изперѝ я,
Изперѝ я, закърпѝ я!

Слушана от София Григорова Апостолова от Щип.

[1] Според певицата, тази песен била комитска. [2] „Младено мори" се поставя в средата на всеки стих.

335. ЛУДОТО ТИЧА ПО МОМА

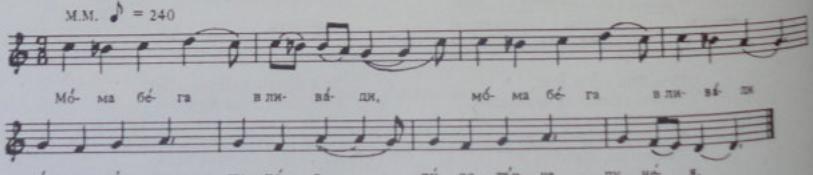

Мо̀ма бѐга в ливѐди, /2/[1]
Лу̀до тъ̀рче пу нѐя: /2/
– Бре стой, мо̀ме не бѐгай,
Сно̀щи ез уф ва̀ска бих:

С тѐйко ти сум я̀гне ял,
С бра̀тята ти – вино пил,
С ма̀йка ти сум збор чинил:
Ти си мо̀я па мо̀я!

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Всеки стих на куплета се повтаря.

336. ТЪЖНА, ЧЕ ЛИБЕТО Ѝ ДРУГА ЛЮБИ

М.М. ♩ = 72

Дѐ- вой- че, дѐ- вой- че, що си не- вѐ- се- ло?

Дѐ- вой- че, дѐ- вой- че, що си не- вѐ- се- ло?

Дѐвойче, що си невѐсело? /2/
– Как да сум вѐсело,
Кога друга лю̀биш! 2
– Ако дру̀га лю̀бам, /2/
Да ти се за̀кълнам
За до̀брата коня!
– Нейкюм да се кълнеш
За добрата коня,
Сакам да се кълнеш
За тво̀ята глава!

Слушана от Ленчето Сазданова от Велес.

337. НАКАЗАНА ЗА ЛЬЖЛИВА КЛЕТВА

М.М. ♩ = 96

Пла̀д- ни- на е, ста̀- ра ма̀- ле, пла̀д- ни- на е, тъ̀ж- ни- на е.

сно̀- пут сѐн- ка не чи- ну̀- ве.

– Пла̀днина е, ста̀ра ма̀ле,
Пла̀днина е, тъ̀жнина е,
Сно̀пут сенка не чину̀ве[1].
Ну̀ши ме мен, ста̀ра ма̀ле,
До̀ма л̀одум, дъ пъ̀лнувум
И у̀жнина[2] дъ дунѐсум.
– Арѝо майка дъ те пуше,
Ти не о̀диш праву до̀мъ,
Ти ки о̀диш Стуя̀нове!
– Мо̀ри ма̀ле, ста̀ра ма̀ле,
Бра̀тя ѝмум, да ги нѐмум,
Ако о̀дум Стоя̀нове!
– Мо̀ри Нѐдо, ирѐжка щѐрко,
Ним се кълни за бра̀тята,
За̀кълни се ти за тебе!
– Мо̀ри ма̀ле, ста̀ра ма̀ле,
О̀чи ѝмум, да ги нѐмум /2/
До̀кад Нѐда да изду̀ме,
И пръсна̀ле двете о̀чи. /2/

Слушана от Вера Кандиларова и Поликсена Георгиева от Кукуш.

[1] Чинѝве – прави; струва. [2] У̀жнина – следобедна закуска.

338. ХУБАВО МОМЕ[1]

М.М. ♪. ♩ = 44

– Е бре мо̀- ме у̀- бъ- во, е бре мо̀- бе у̀- бъ- во, ем у̀- бъ- во.

син- лѝ- во, ем у̀- бъ- во, син- лѝ- во.

– Е бре мо̀ме у̀бъво, /2/
Ем у̀бъво, синлѝво. /2/[2]
Съ̀та ка̀аза пръ̀шитах,[3]
Тво̀е лѝце не видех.
Тво̀е лѝце из видѐх
Дур уф Ца̀ри-Цариград –
Нъ а̀ша̀ по̀ртъ сто̀йше,
Зилѐн вѐнци дъ̀ржеше . . .

Слушана от Димитър Динев от Гевгели.

[1] Песента е лазарска. [2] Синлѝво – свенливо. [3] Всеки стих се повтаря.

339. ХУБАВО МОМЕ РОД НЕМА

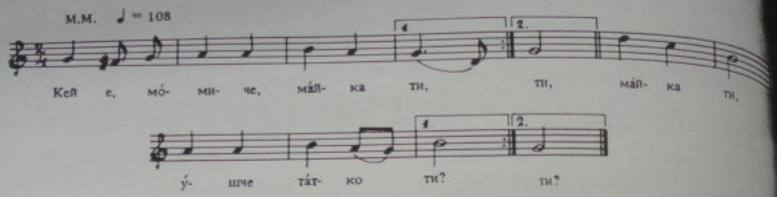

– Кей е, момиче, ма̀йка ти,
Ма̀йка ти у̀шче та̀тко ти?
– Нѐма 'и, байко, дома ни,
На̀ църква ми се о̀тишле!
Свѐшчица да си за̀пальет,
На бо̀га да се по̀мольет!

– Да да̀де го̀спод, мо̀ме ле,
Нѐрквата да се за̀творит,
Ма̀йка ти та̀м да̀останит,
Ма̀йка ти у̀шче та̀тко ти,
Дваѝщата да се земиме,
Дѐка сме лѝка-прѝлика

Ка̀ко две цвѐкя в гра̀дина!
– Шчо зборваш, байко, та̀ков збор?
Дѐльми сме пу̀ста ро̀дница:
Тате и чичо – два бра̀та,
Ма̀ма и стрина – ѝъ̀търви!
– Гло̀боко мо̀ре брод нѐмат,
Убаво мо̀ме род нѐмат!

Слушана от Ангел Узунов от Охрид.

340. ДЕВОЙЧЕ САМИЧКО УДОМА
/хороводна/

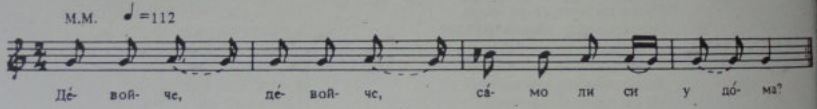

– Дѐвойче, дѐвойче,
Са̀мо ли си у до̀ма?[1]
– Са̀ма сум, ту̀ка сум,
Ма̀ма не е ту̀ка,
Ма̀ма ѝе, ма̀ма ѝе
На пу̀стото бѐлейне,
Да бѐлит, да пу̀стит
То̀ва пу̀сто пла̀тно;

Та̀те ѝе, та̀те ѝе
На пу̀стото о̀райне,
Да о̀ра, да ко̀па
Шѝрокана нѝва.
Ѝмам си, ѝмам си
Ѐдно ма̀ло сѐстриче.
Лѐгнало, за̀спало
На пу̀стото пѐрниче

Го̀това ѝе, го̀това ѝе
А̀лва шекѐрлия,
Ду̀вни си, жва̀кни си
Да не ми се ѝзгориш;
Го̀тово ѝе, го̀тово ѝе
Ка̀фе шекѐрлия,
Ду̀вни си, шмръ̀кни си,
Да не ми се ѝзгориш!

Слушана от Ангел Узунов от Охрид.

[1] Куплетът се образува с повторение на всеки два стиха.

341. САНДА И РИСТО

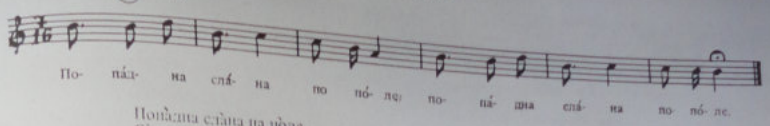

Попа̀дна сла̀на на по̀ле,
Са̀то го по̀ле покри̏ло.
Са̀т е̏дно̀ дѐрво оста̀на
И за дѐрвото вѐрза̀на,
Вѐрза̀на Са̀нда де̏во̀йка
За Ри̏стовата шѐрве̏та[1].
Са̀нда се ми̏лно мо̀леше:

– Пу̏пни ме, Ри̏сто, пу̏пни ме
Да и̏дам го̀ра зеле̏на,
На ко̀ньо тра̀ва да бѐрам,
Да бѐрам тра̀ва бѐреста,
Па ке ти би̏дам невѐста! –
Сведо̀ (х) се да я целі̏вам,
Пу̏сто ми сѐрце не да̀де –

Кажу̏ват го сира̀че,
Ем без ма̀йка, без та̀тко.
Па я фаню̀ (х) за ра̀ка,
Одведо̀ (х) я у до̀ма:
„На ти ма̀йко, отмѐна,
На та̀те – ручо̀к вечѐра,
На мѐне – мѐка посте̏льа!"

Слушана от София Григорова Апостолова от Шип.

[1] Ш ъ р в ѐ т а – кърпа /предимно за нос/.

342. ЙОРДАНКА СЕ ЛЮЛЕЕ НА ДВА КАИКА

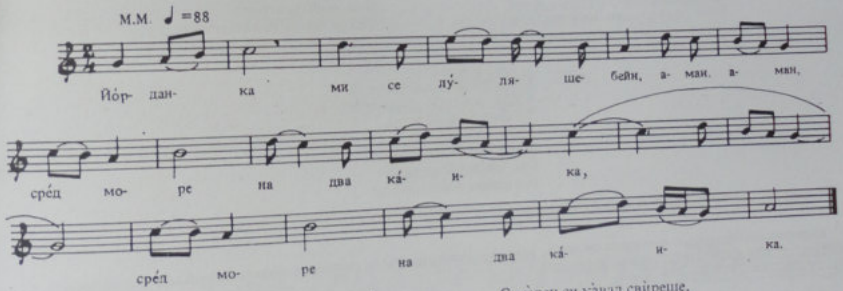

Йо̀рданка ми се лу̀ляше, бейн, аман, аман[1],
Сре̏д море на два ка̀ика, /2/
Ко̀сата ѝ се вѐеше
От лѐво ра̀мо на дѐсно.
О̀вчарче на брег сѐдеше,
Си̏во си ста̀до па̀сеше

С мѐден си ка̀вал свѝреше,
Низ ка̀вал размешу̏еше
И на Йо̀рданка ду̀маше:
– Йо̀рданке мла̀да ѝ у̀бава,
У̀баво държ се, ке па̀днеш.
Ке па̀днеш, ке се у̀давиш! –

Йо̀рданка дума н' о̀вчарче:
– О̀вчарче, мла̀до чо̀банче,
Ма̀йка ми не ме жа̀лила,
Та ти ли мѐне ке жа̀лиш?
- Жал ми е жа̀лба па̀днала
За твойта у̀бос и мла̀дост!

Слушана от Добра Апостолова от Велес.

[1] „Бейн, аман, аман" – изказания, които изразяват радостна изненада, а понякога и тъга, скръб.

343. ПЕТРУНКА И ЧУЖДИ ЮНАК

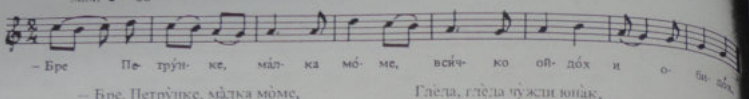

– Бре, Петру́нке, ма̀лка мо̀ме,
Всѝчко ойдо̀ (х) и обидо̀ (х),
Нѝгде сѐло не намѐри (х)
Ка̀то сѐдо Петру́нкино:
Ка̀та пѐток о̀ро ѝгра,
Ка̀та пѐток и нѐделя! –

Глѐда, глѐда чу̀жди юна̀к,
Та се фана на о̀рото,
На о̀рото до Петру́нка.
Петру́нка му проговѐра:
– Назѐд, назѐд, чу̀жди юна̀к,
Я де та̀те лѐка глѐда!

– Ако глѐда, нѐка глѐда:
Тѐбе - та̀те, мѐне - дѐдо!
– Я де ма̀ма дѐка глѐда! /2/
– Ако глѐда, нѐка глѐда:
Тѐбе - ма̀йка, мѐне - ба̀ба!

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

344. МАЛКА МОМА ВОДА ВОДИ

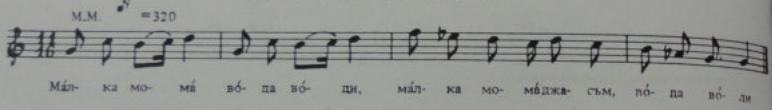

Ма̀лка мома̀ во̀да во̀ди,
Ма̀лка мома̀, джанъ̀м, во̀да во̀ди[1]
От Пѐрина та в гърдѝна,
Да нава̀ди ра̀но цвѐте,
Ра̀но цвѐте – ран босѝлек
И росна̀та дѐтелина.
Де се на̀йде това лу̀до,

Та ѝ съпрѐ, мо̀ри, ма̀лка во̀да,
Пристана[2] ѝ ма̀лка во̀да.
Мома̀ бѝла гласовѝта
И от бо̀га речовѝта.
Вѝкна мома̀ ко̀лко мо̀же:
– О ви ва̀зи, мѝци бра̀тя,
Де сте, бра̀тя, ту̀ка да стѐ:

С мрѐжа по̀де замрежѐте,
С прѐстен го̀ра заключѐте.
Та фанѐте това лу̀до,
Това лу̀до, това мла̀до:
Я кье бѝя, я кье ка̀рам
Сѐ мо̀сто бѐло лѝце
И с моя̀та ра̀мна сна̀га!

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] Куплетът се образува с повтаряне на стиха, като при повторението се постави в средата „джанъм", респективно „мори". [2] П р и с т а̀ н а – спряла, престанала.

345. ВАНКА ЧЕРНООКА

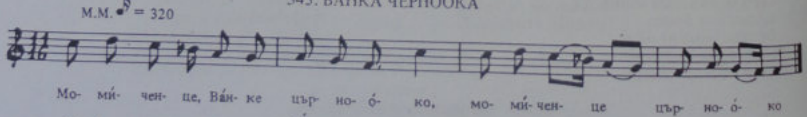

– Момѝченце, Ва̀нке цръноо̀ко,[1]
Цръноо̀ко, та висо̀ко,
Мо̀ла бо̀га да те срѐщна
У сока̀че тѐвно, тѐсно,
Фана̀л би (х)[2] те, скършѝл би (х) те

Ка̀то пръ̀чка през колѐно,
Начупѝ (х) те на три тру̀па,
Навалѝ (х) те на три о̀гня,
Направѝ (х) те пра (х) и пѐпел –
Дv (х) на вѐтер, разнѐсе те!

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] От всеки стих с повторение се образува куплет, като в средата се поставя редовно „Ванке". [2] Звукът „Х" в скоби едвам се засяга, сякаш липсва, но се чувствува.

346. МАЛОЙ МОМЕ НА ЧЕШМАТА

М.М. ♩ = 54

– Пу́с- та мла́- дост, ма́- мо, пу́- ста мла́- дост, пу́- ста мла́- дост, ма́- мо,

не се сти́- га.

– Пу́ста мла̀дост, ма̀мо, пу́ста мла̀дост,
Пу́ста мла̀дост, ма̀мо, не се сти́га,[1]
Не се сти́га, не се срѐща,
Нѝту се с парѝ купу̀ва!
Сѐ̀ши оп̀до̀х на чешма̀та,
На чешма̀та, шѐрената.

Там заѐ̀рих ма̀лкай мома̀.
Я ѝ рѐко(х): „Добор вѐчер",
Тя ми рѐче: „До̀йци вѐчер,
Дор не сме си вечера̀ли.
Вечера̀ли и легна̀ли,
Ма̀ли по̀рти, либе, запина̀ли[2]!"

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] Куплетът се образува по два начина: или с три пъти повтаряне на първите четири срички на стиха, като прибавя „мамо" и след него втората част на стиха, или се използуват два стиха при постоянно прибавяне на „мамо" или „либе" – на съответно място. [2] З а п и н а̀ л и – залостили, затворили.

347. ВЕЛА И ДВЕТЕ МАЙКИ

М.М. ♪ = 340

– Три гу- ди́- ни, Ве́- ло, съ- съ- ка́х- ме,

ни́- куй нъ нас, Ве́- ло, не нъ ръз- бра́ –

– Трѝ гудѝни, Вѐло, съ съка̀хме,
Нѝкуй нъ нас, Вѐло, не нъ ръзбра̀ –
Ни майка̀ ми, Вело[1], ни майка̀ ти.

Тво̀йта ма̀йка – зла мъщѐха,
Пу двор о̀де, теб тъ кѐлне,
На пъ̀т сѐде, теб тъ у̀де[2].

Мо̀йта ма̀йка со̀фра кла̀ве,
Со̀фра кла̀ве, теб тъ мѝсле,
На пъ̀т сѐдие, теб тъ хва̀ле. /2/

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] „Вело" се поставя в средата на всеки стих. [2] у д е – хули, напада.

348. ТЕЖКО НАКАЗАНИЕ ЗА ЕДНА ПЕЛУВКА

М.М. ♪ = 320

Де́- ка те е́д- нош це́- ли- ваф, Я́н- Я́- но мо́- ри- де́- ка те е́д- нош

це́- ли- ваф, до́- бро ле мо́- е.

– Дѐка те ѐднош цѐливаф,
Ян-Яно мо̀ри,
Дѐка те ѐднош цѐливаф,
Добро ле мо̀е,[1]

Яс не те тѐбе ѝзелоф,
Та крена тѐшка ла̀вия
На тѝе ту̀рци залами[2],
На тѝе земски сѐймени!

Тѐшка ме гло̀ба гло̀бие:
Пѐрна рѐсачка я̀нинска,
Со лванадесет шѝрити,
Со тринадесет пѐтлици; [3] /2/
Сѐто ми ру̀бо плѐние.

Мелодията е слушана от Ангел Узунов от Охрид; текстът е от Сборника на братя Миладинови, № 462.

[1] От всеки стих се образува куплет, като първо се прибавя обръщението „Як, Яно море" (у Узунов „Як, Яно моме), а при повторението му в продължението на мелодията се заменя с „Добро ле мое" или „Ѓиоле мое" – във версията на Узунов. [2] З а̀ л а м и – у Узунов „з у л у̀ м д ж и я". [3] у Узунов се прибавя „Чифте пишоли дебърски".

349. ТЕЖКО НАКАЗАН ЗА ЕДНА ЦЕЛУВКА

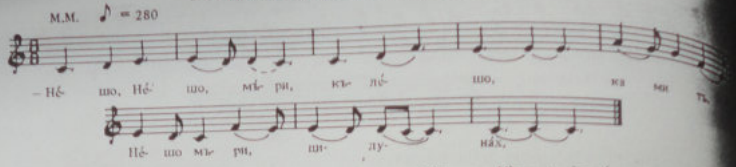

– Нѐшо, Нѐшо, мѝри, кълѐшо,
Ка ми тъ, Нѐшо мѝри, шилунах,
Не ми тъ, Нѐшо, изидѐх,
Та къжа, Нѐшо, иъ мѝйка ти,

Мѝйка ти, Нѐшо, иъ тѐйко ти,
Тѐйко ти, Нѐшо, иъ брѐтята.
Брѐтята – иъ тѝрски сърдари,
Та къжаа, Нѐшо, иъ кунѐкут

И мен мъ, Нѐшо, мѝри, фътѝа,
В тѐмни зъидѐши, Нѐшо, фъртѝа
И трѝста ми сѐапа, Нѐшо, удрѝа. /2/

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

350. МАЙКА НА ДЕВЕТ СИНОВЕ

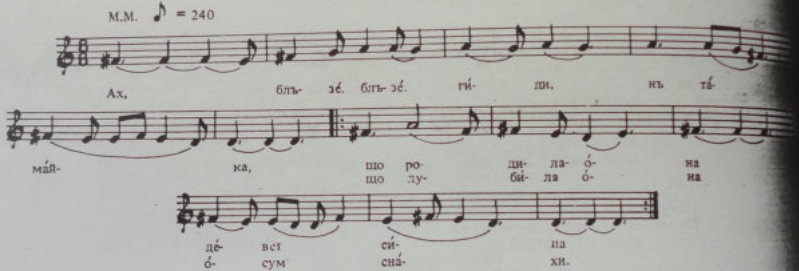

Ах[1], блъзѐ, блъзѐ, гѝди, иъ тѐ мѐйка,
Що рудѝла она дѐвет сѝна,
Що дубѝла она осум снахи.
Най-мълѐчкиют, гѝди, зъбравѝла:
Ни ужѐнии оно, ни армѐсии,
Нѝти мѝсил има дъ гу жѐне.
Тугѐй вѐло гѝди: „Турунджѝла,

Турунджѝла, гѝди, мѝли сѝно,
Мно̀го одѝ, сѝно, мно̀го шета,
В Кървлѐшко, сѝно, ра̀вно по̀ле,
Нѝгде мо̀ма, сѝно, не ареса,
Нѝто мо̀ма, сѝно, ни нивеста".
– Сѐга една̀, мѐле, си аресѐх:
Она ми е, мѐле, на сѐрцето!

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] „А х" – поставя се в началото на всеки куплет, състоящ се обикновено от три стиха.

351. МОМИ НА БАНЯ НЕ ХОДЯТ

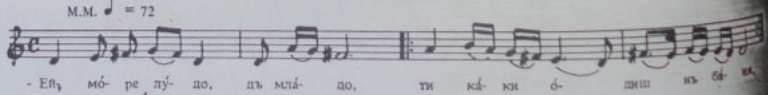

– Ей, мо̀ре лу̀до, дъ мла̀до,
Ти ка̀ ки о̀диш иъ ба̀ня,
И иъ мѐн абѐр дъ чѝниш,
И ес сус тѐбе дъ до̀йдум. –
– Ай мо̀ри мо̀ме убѐва,

Мо̀ми иъ ба̀ня не о̀дът,
О̀ти са тѝрски ба̀ните;
Тѐбе, мо̀ме, ка те вѝдът,
Тѐбе мла̀да ки тъ зълю̀бът,
Мѐне мла̀до ки мъ пугу̀бът.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] К а – като.

352. КЛЮКИ ЗА СЛАВА И ГОЦЕ

М.М. ♪ = 152

– Дó- бро ýт- ро, мó- ре бá- че Кó- льо!

– Дал бог дóб- ро, мъ́- ри Дó- сто, ах, а- ман

а- ман дал бог дóб- ро, мъ́- ри Дó- сто!

– Дòбро ỳтро, мòре бàче Кòльо!
– Дал бог дòбро, мъ̀ри Дòсто, ах, аман, аман[1]
Дал бог дòбро, мъ̀ри Дòсто!
Сѐдни, сѐдни, мъ̀ри Дòсто,

Да си пи̇̀йме по едно̀ ка̀ве /2/.
– Нѐ сум дỳшла, мòре бàче Кòльо,
Не сум дỳшла зъ сидѐйье,
Тук сум дỳшла дъ ти к[illegible]

Две-три думи ъджамѝйски:
От' съ са̀кът Сла̀ва и Гòце.
– Не гувòри, мъ̀ри Дòсто,
Не гувòри тъкви̇̀ дỳми:
Не гъ са̀ке Гòце на Сла̀ва!

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Куплетът се образува, като се прибавя „ах, аман, аман" към втория стих и се повтаря самият втори стих. Има свобода в повторенията при образуване на нов куплет.

353. СРЕЩА С ЛИБЕТО

М.М. ♩ =112

Ах, дек' си ó- диш, мъ́- ри, ти чап- къ́н Сул- тá- но, ах, дек си

ó- диш тó- ва нóщ- но врé- ме. врé- ме.

– Ах, дек' си ò диш, мъ̀ри, ти, чапкъ̀н Султà но,
Ах, дек' си ò диш тòва нòщно врѐме? /2/
– Ес ки си ò дум, мòре бàче Тàно,

Ес ки си ò дум в дòдине[1] нъ̀ гòсте. /2/
– Ах, кой ки ѝма, мъ̀ри, ти чапкъ̀н Султà но,
Ах, кой ки ѝма в дòдин'ти нъ̀ гòсте? /2/

– Тàмо ки дòйде, мòре бàче Тàно,
Тàмо ки дòйде мòйто пъ̀рво ли̇̀бе,
Мòйто пъ̀рво ли̇̀бе, Ри̇̀сто сарафчето.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Дòдине – у какини.

354. ЖАЛ ГО Е ДА НЕ СЕ УДАВИ КИМА ДЕВОЙКА

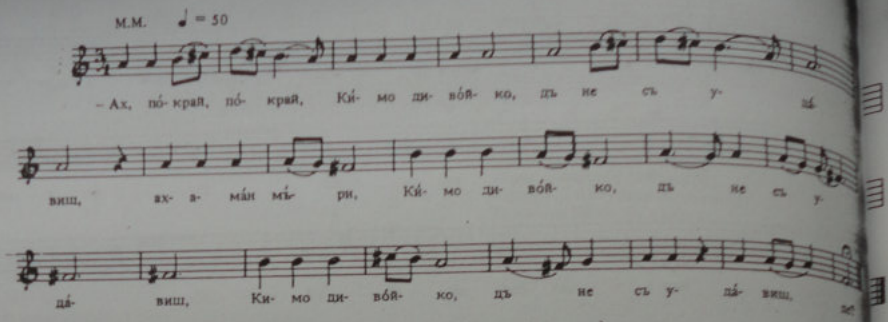

– Ах, по̀край, по̀край, Кѝмо диво̀йко,
Дъ не съ уда̀виш.
Ах, аман мъри, Кѝмо диво̀йко,
Дъ не съ уда̀виш. Кѝмо диво̀йко,
Дъ не съ уда̀виш, де!
– Ах, ако съ уда̀вум, бре лу̀до,
Ако съ уда̀вум.
Ах, ако съ уда̀вум, бре лу̀до,
Шо ти е на тебе, лу̀до да мла̀до,
На тебе зъ мѐне, де?
– Ах, тебе не тъ жа̀люм, бре Кѝмо,
Тебе не тъ жа̀люм,

Ах, тебе не тъ жа̀люм, бре Кѝмо,
Лѝцето ти жа̀люм, Кѝмо диво̀йко,
Лѝцето ти жа̀люм, де!
Тво̀йто бѐло лѝше, бре Кѝмо,[1]
Бѐло ка̀то снѐгут;
Тво̀йта то̀нка сна̀га, бре Кѝмо,
То̀нка кат тупо̀ла!

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Следващите две двустишия правят куплет по подобие на горните три куплета, както е показано и в текста под мелодията.

355. НЕДА СЪРДИТА НА ЛУДО-МЛАДО

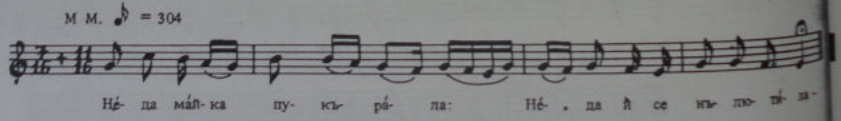

Нѐда ма̀йка пукъра̀ла:
Нѐда ѝ се нълютѝла –
Не е Неда вичира̀ла,
Тук е во̀нка нукюва̀ла,
Зад къщата, в гръдѝнъта,
Пуд бѐла ло̀за нъ сѐнка,
Пуд бел ми цървѐн тръндафил.
Утдо̀л ѝде лу̀до-мла̀до /2/
И нъ Неда ѝ гуво̀ре:
– Мо̀ре, Нѐдо, бѐла Нѐдо,
Нъ куго̀ си нълю̀тена –
Дал нъ ма̀йка ли нъ тѐйко,

Ил нъ тво̀йте ду два бра̀тя?
– Не сум, лудо, нълю̀тена
Ни нъ ма̀йка, ни нъ тѐйко,
Ни нъ мо̀йте ду два бра̀тя,
Тук сум нъ теб нълю̀тена,
Шо мину̀ваш но̀щно врѐме,
Пъ ми кра̀диш но̀щно цвѐте.

лушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

356. МАРЧА И РИСТО

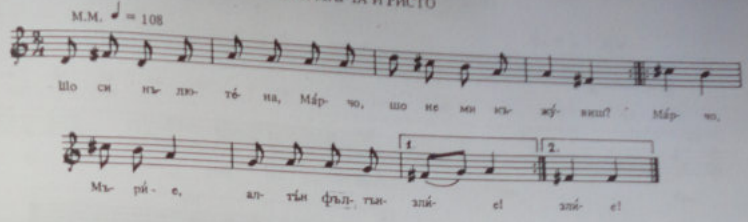

– Що си нълютена, Марчо,
Що не ми кжувиш?
Марчо, Мърйе, алтън фълтънзлйе![1] /2/
– Не сум нълютена, Ристо,
Тук сум армасана[2]
Много нъ дилеко, Ристо,
Дур уф Гивгилйя!
– Чифт пишоли вадум, Марчо,
Тебе не тъ давум,
Марчо, Мърйе, алтън фълтънзлйе![3]

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Първите два стиха на куплета се повтарят, а третият е постоянен рефрен към всеки куплет; и също се повтаря, както е показано в текста на песента под мелодията. [2] А р м а с а н а – сгодена. [3] Ф ъ л т ъ н з л и е – ряпък.

357. ИВАНОВАТА ПЪРВА ЛЮБА

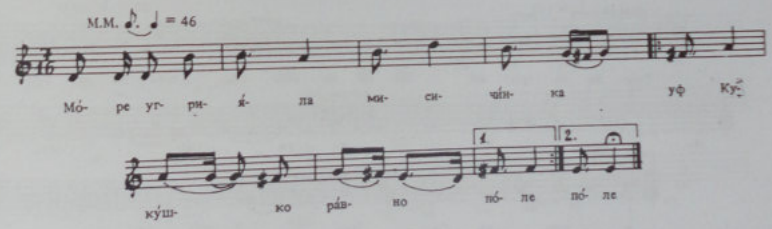

Море[1] угрийла мисичинка
Уф Кукушко равно поле /2/
Море уф Кукушко равно поле,
В Иванови равни двори. /2/
Иванови вичерали,
Сирак Иван не вичере. /2/
Току гледе горе, доло –
По йсната мисичина. /2/
Не е била мисичина,
Току била малка момз –
Иванова първа люба.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] „Море" се поставя в началото на първия стих на куплета.

358. РИСТО КАНИ СОФИЯ ДА СЕ ВЗЕМАТ

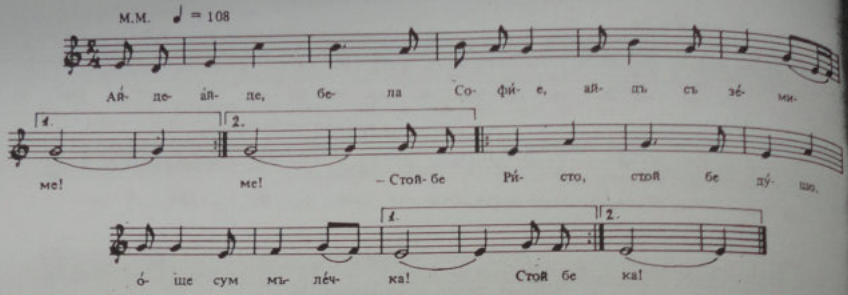

Айде, айде, бела Софие, /2/
Ай дъ съ земиме! /2/
– Стой, бе Ристо, стой, бе душо,
Още сум мълечка,
Майка не мъ даве, Ристо,
Тейко не мъ таксе. –
– Такси, такси, бела Софие,
Чувре[1] ут гургефут[2],
Ес ки ти купум, Софие,
Пръстен ут злътарут.
Пръстен ки пугледниш, Софие,
Мене ки мъ смислиш;
Чувре ки пугледнум, Софие,
Тебе ки тъ мислюм.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Чувре – плат за бродиране; кърпа за нос. [2] Гургефут – гергеф.

359. НЕША И ГОЦЕ

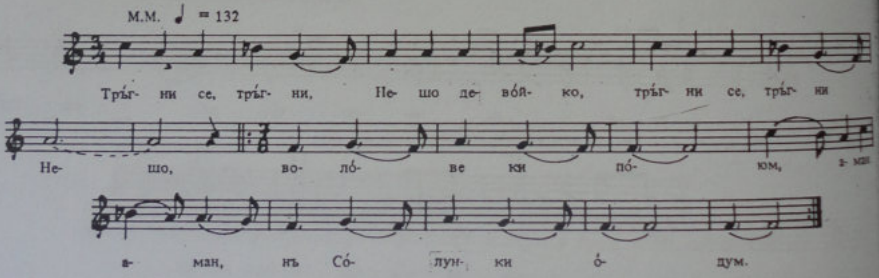

– Тръгни се, тръгни, Нешо девойко,
Тръгни се, тръгни, Нешо,
Волове ки поюм, аман, аман,
Нъ Солун ки одум.[1]
Ах, ръчи ми, пурръчи, бре Нешо,
Ръчи ми, пурръчи
Шо дъ ти донесум!
– Ах, купи ми, донеси, бре Гоце,
Алафранга фустан
За рамната снага;
Ах, купи ми, донеси
От златните колби[2]
За белите ръце,
Ах, купи ми, донеси
Гирдан дребен бисер
За рудото гърло.

Слушана от Вера Кандиларова и Поликсена Георгиева от Кукуш.

[1] Куплетът се образува с повторение на първата част на стиха и прибавяне на обръщението „Нешо девойко", респ. „бре Гоце", а към третия стих се добавя „аман, аман" – както е показано в текста под мелодията. [2] Колби – гривни.

360. ОТ ГОДЯВКАТА НЕ СА СЕ ВИДЕЛИ

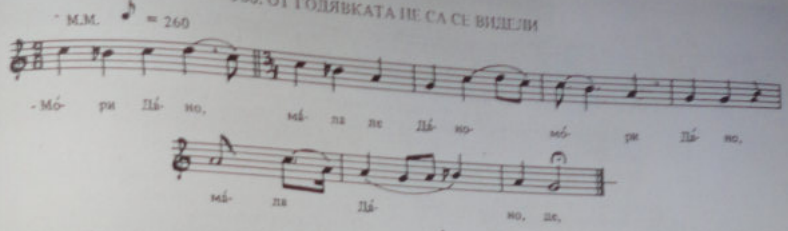

– Мори Дано, мала ле Дано,
Мори Дано, мала Дано, де,[1]
Уткак сме се, мала ле Дано,
Уткак сме се армасали[2], де
Нигле не сме се видели –
Ни на ору[3], ни сус дружки.
Само еднож нъ бунарут,
Нъ бунарут, край чинарут.
И там многу не стуяхме –
Ут събайлин ду плъдинна,
Ти сус стомни, ес сус койна.

Ес ти ричех: „Тегли вода,
Тегли вода, пой ми койна,
Койна твоя, ти си мои".
– Дъ бих знала, лудо да млало,
Дъ бих знала, от сум твоя, де,
Гирдан бих си рънизала,
С конци вода бих тиглила
И бих койна изпоила.
Ут плъдинна ду кинДия[4],
Пъши мене, лудо дъ млало,
Пъши мене дъ си ода, де! –

– Дъ си мала, аджамия,
Дъ не знаиш дъ излъжиш:
Вода найдех, ред не найдех;
Ред си найдех, вода си напих,
Па си тръгнах дъ си дойдум,
Се пресопнах ут бел камин,
Ми се скина дребен гирдан,
Па си седнах дъ гу бера,
Дъ гу бера, дъ гу нижум
Ут събайлин ду плъдинна.
Ут плъдинна, до кинДия.

Слушана от Вера Кандиларова и Поликсена Георгиева от Кукуш.

[1] Куплетът се образува с повторение на първите 4 срички и добавяне на обръщението. [2] Армасали – сгодили.
[3] Ору – хоро. [4] КинДия /и кинДия/ – късно следпладне.

361. БИЛА ПРИ ЛИБЕТО СИ

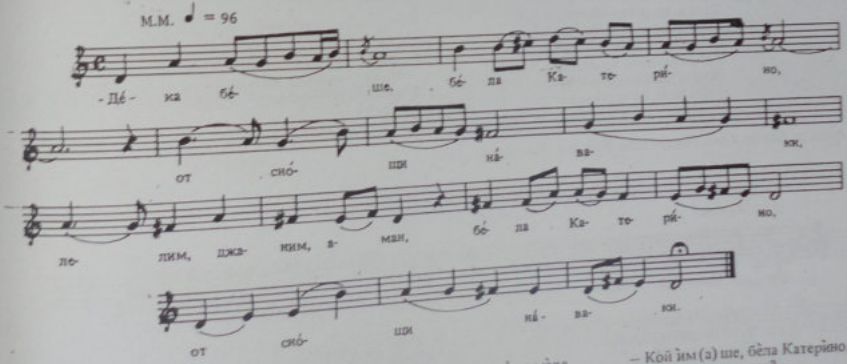

– Дѐка бѐше, бѐла Катерино
От снощи наваки[1]?
Лелим, джаним, аман[2]
Бѐла Катерино,
От снощи наваки.

– Дѝльми пѝтиш, мила стара мале,
Право ки ти кажум,
Без да те излажум:
Ѐска си бих, мила стара мале,
В бабине на гоście.

– Кой им(а) ше, бѐла Катерино,
Уф бабинти на гоście? –
– Таму бѝше, мила стара мале,
Мойто първо либе –
Рѝсто Сърафчето.

Слушана от Вера Кандиларова и Поликсена Георгиева от Кукуш.

[1] Ваки – Наваки – насам. [2] Лелим, джаним, аман – турски думи, заети от турски песни като възклицания, тук без смисъл. Прибавя се след всеки втори стих (в средата на мелодията) и пак се повтарят първите два стиха.

362. ЛУДО-МЛАДО ЗАДИРЯ МОМИЧЕ

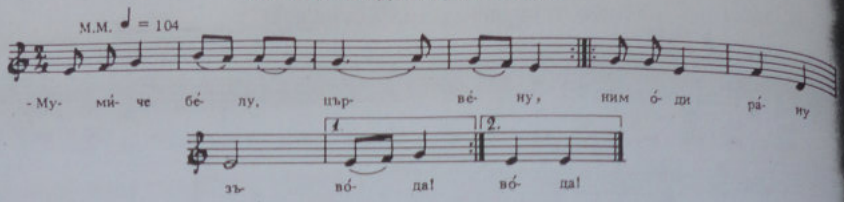

– Мумѝче бѐлу, първѐну, /2/
Ним о̀ди рану зъ во̀да.
Во̀дите ни съ дилѐку,
Бунàрут прѐку Въртàрут.
Там ѝма трѐски висо̀ки,
Лѝстата им съ широ̀ки,
Сѐнките им съ дибѐли,
Ки лѐгнини, мо̀ме, ки заспиш,
Нѐме кой да те ръзбуде.
– Върви си, лу̀до, по пѝтют,
Ним бѐри гъйлѐ[1] зъ мене
Ез ѝмум бра̀тче злата̀рче,
Ки до̀йде злàто да руле[2]
И мѐне ки ме разбу̀де.

Слушана от Вера Кандиларова и Поликсена Георгиева от Кукуш.

[1] Гъйлѐ – грижа. [2] Ру̀де – точи, изприда.

363. ВЕЙКА МАСЛИНОВА УДАРИЛА МОМИЧЕ ПО ГЛАВАТА

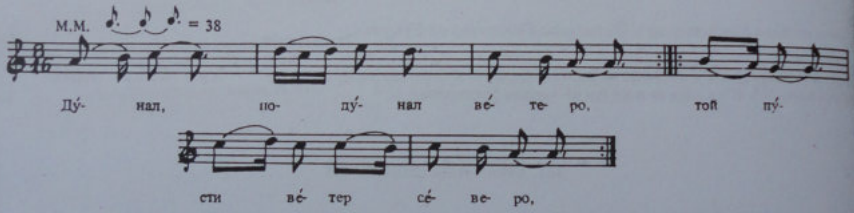

Ду̀нал, поду̀нал вѐтеро,
Той пу̀сти вѐтер сѐверо,
Сѐкършил е вѐйка маслѝна,
Ударил момѝче по глàва,
Цикна момѝче да плачи:
– Ой лѐле, лѐле до бо̀га,
Ка ке си о̀да дур до̀ма,
Ка ке му ка̀жа на ма̀йка,
На ма̀йка, ду̀ри на та̀тко!
– Мълчи, момѝче, не плàчи,
Утре ке о̀да на па̀зар,
Ке ми ти ку̀па шемѝя,
Да си превѐрзиш глàвата!

Слушана от Мария Тома Гилева от с. Вишени, Костурско.

364. ЧУПЧЕ-РАЗГОВОРЧЕ И ЛУДО МЛАДО

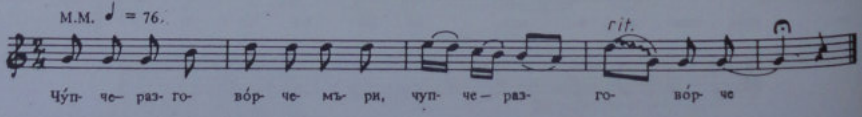

– Чу̀пче[1]-разгово̀рче /2/[2]
Заш' не до̀йде сно̀шчи
Да ме разгово̀риш?
– Кинѝса (х)[3] да грѐда[4], лу̀до,
Кинѝса (х) да грѐда, мтàло,
Ма̀йка ти я стрѐти (х)
От пра̀йне гредѐше.
Малàфта[5] му ю̀зве (х)[6],
До̀бра да се сто̀ра,
Тѐбе да те зѐма.
Кинѝсаф да грѐда,
Та̀тко ти го стрѐти (х)
От о̀ран гредѐше.
Орàло му ю̀зве (х),
До̀бра да се сто̀ра,
Тѐбе да те зѐма.

Слушана от Стефан Лютиков от с. Загоричани, Костурско.

[1] Чу̀пче – момиче. [2] Всеки стих се повтаря два пъти. От четвъртия стих нататък се прибавя първо „лудо", а при повторението – „млало". [3] Кинѝса (х) – тръгнах. [4] Грѐда – вървя, ходя. [5] Малàфта – панера. [6] Ю̀зве (х) – поех, взех.

365. ЛУДО И МОМА

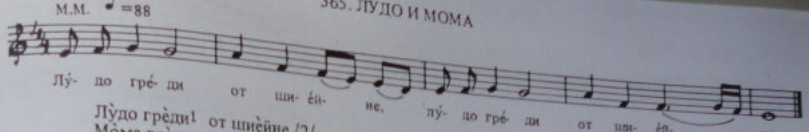

Лу̀до грѐди[1] от шиѐйне /2/
Мо̀ма грѐди от вежѐйне,[2]
Се стретѝе на стред пъ̀то.
Ми 'и[3] фати пътѝшчата,
Пътѝшчата, друмѝшчата.
У̀дри мо̀ма да го моли:
— Пуш'[4] ми, лу̀до, пътѝшчата,
Пътѝшчата, друмѝшчата!

Се измъ̀ми лу̀до-мла̀до,
Му 'и пушчи пътѝшчата,
Пътѝшчата, друмѝшчата.
У̀дри мо̀ма да го пу̀ка[5]
— Найде вълко ру̀до ягне,
Не знаеше да го яди,
Найде со̀кол я̀ребица,
Не знаеше да е ту̀па![6]

Слушана от Тома Гилев от с. Вишени, Костурско.

[1] Грѐди – идва, ходи, върви. [2] Вежѐйне – везене, бродиране. [3] 'И – ги. [4] Пуш' – съкратено от пушчи, пусни. [5] Пу̀ка – ядосва. [6] Ту̀па – изкълве, кълве.

366. ДА НЕ Я СТРЕЩНЕ НА ЛОШО МЯСТО

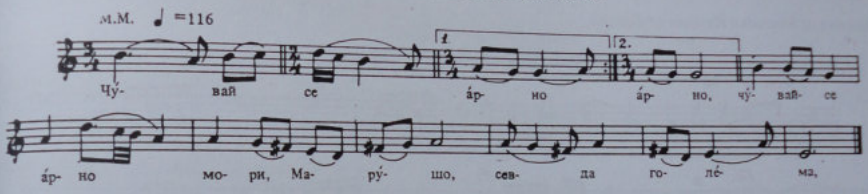

— Чу̀вай[1] се а̀рно /3/[2], мори, Мару̀шо,
Сѐвда[3] голѐма,
Да не те стрѐта на ло̀шо мѐсто,
Сѐвда голѐма!
— Ако ме стрѐтиш, шо ке ми чѝниш,
Бре лу̀до-мла̀до?

— Ке ти я сѐча ру̀сата ко̀са,
Сѐвда голѐма!
— Ако е[4] сѐчиш, шо ке я чѝниш,[5]
Бре лу̀до-мла̀до?
— Сѐстра си ѝмам, шо ке я но̀си,
Мо̀ри Мару̀шке!

Слушана от Тома Гилев, от с. Вишени, Костурско.

[1] Чу̀вай – пази. [2] Първата половина на първия стих на строфата се повтаря 3 пъти. [3] Сѐвда – любов. [4] Е – я. [5] Чѝниш – правиш.

367. ТЪГА ПО ЛЮБИМАТА

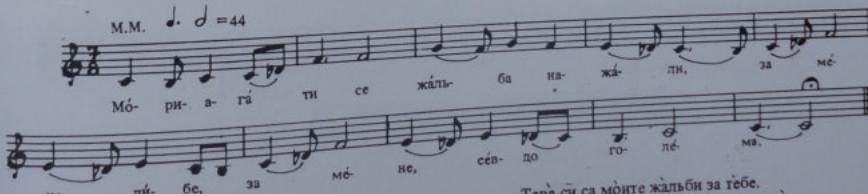

— Мо̀ри, ага̀ ти се жа̀льба нажа̀ли,
За мѐне, лѝбе, за мѐне, сѐвдо голѐма,
Айдѐ изкачи се го̀ре ми го̀ре
На чѐрдак, моме, на чѐрдак, севдо голема
Та погледни къ̀хъ висо̀ката пла̀нина.
Ага̀ вѝдиш тевна ми магла̀ да магли,
Да не рѐчеш, кье е от бо̀га маглата;

Тава̀ си са мо̀ите жа̀льби за тѐбе.
Ага̀ вѝдиш до две ми дзвѐзди да грѐят,
Да не рѐчеш кье са от бо̀га дзвѐздите;
Тава̀ си са мо̀ите о̀чи за тѐбе.
Ага̀ вѝдиш сѝтна ми ро̀са да ро̀си,
Да не рѐчеш, кье е от бо̀га ро̀сата;
Тава̀ си са мо̀ите съ̀зи за тѐбе!

Слушана от Йордан Ушев от Банско.

368. КИТА – МАЛКА МОМА

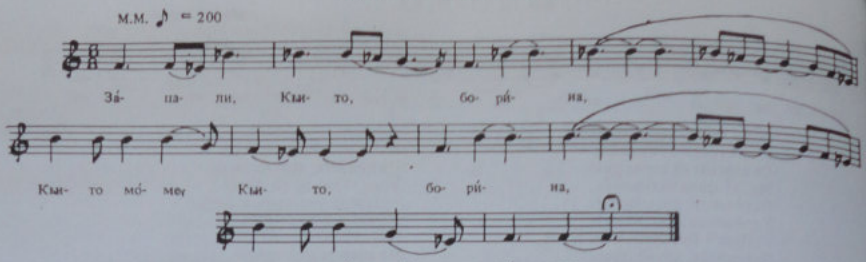

— За̀пали, Кьито, борѝна,
Кьито мо̀ме, Кьито,
Борина, гъиди малкай мо̀ме,
Да̀ ти не вла̀зем, Кьито,
В темнина,
Кьито моме, Кьито,

В темнѝна, гъиди малкай моме.
Да ти не газа, Кьито, фостане,
Кьито моме, Кьито,
Фостане, гъиди малкай мо̀ме,
Да ти не дойдат, Кьито, йергѐне,
Кьито моме, Кьито,
Йергѐне, гъиди ма̀лкай мо̀ме!

Слушана от Костадин Кушлев от Банско.

369. СЪН НЕ ГО ХВАЩА ОТ СЕВДА

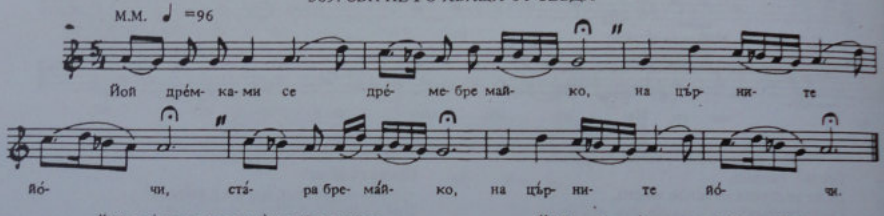

— Йой дремка ми се дрѐме, бре майко,
На търните йо̀чи, стàра бе майко,
На търните йо̀чи.
— Йой като ти се дрѐме, мили сѝно,
Вечѐрай, та легни, йой мили сино,
Вечѐрай, та легни!

— Йой та й да лѐгна, стара бре майко,
Йочи не заспиват, стара бре майко,
Сонь ми не дойо̀ди,
Йой като гледам, стара бре майко,
Комшѝйско девойче, стара бре майко,
Како по двор йо̀ди!

Слушана от Костадин Кушлев от Банско.

370. ЯГОДА – СЕВДА ГОЛЕМА

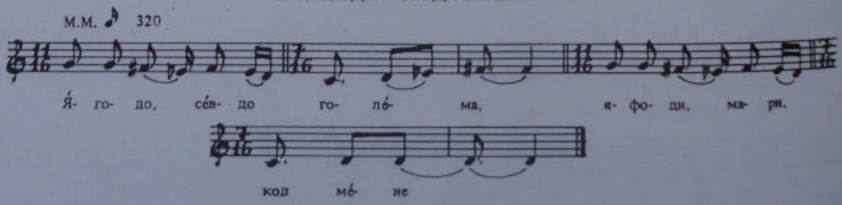

Я̀годо, сѐвдо голѐма,
Я фоди[1], мари, код мѐне
Две ду̀ми да ти проду̀мам,
Дано̀ ми, сѐвдо, олѐкне,
На мѐне, сѐвдо, на тѐбе! /2/

Слушана от Йордан Ушев от Банско.

[1] Фо̀ди – ходи, ела.

371. ЯНА СИТНОХОДА

М.М. ♪ = 360

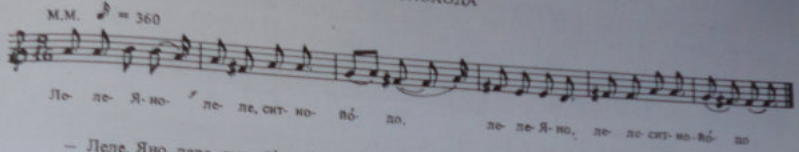

— Леле, Яно, леле, ситнойдо /2/
Аресах те по ситно одене,
По одене, по крехько смеяне,
По смеяне, по кимро[1] гледане,
По гледане, по итро думане.
Ала имаш тройца душмане:
Първи вика: „Яна е ленива!"
Втори вика: „Яна – поселива![2]"
Трекъи вика: „Яна – от зла рода!"
— Зимай, луло, не слушай людето.
Който вика: „Яна е ленива" –
Той ме иска за негова сина;
Който вика: „Яна поселива" –
Той ме иска за негова брата;
Който вика: „Яна от зла рода" –
Той ме иска за него любене.

Слушана от Йордан Ушев от Банско.

[1] Кимро – усмихнато. [2] Поселива – безделница, само за приказки.

372. ЯДОВЕ ОТ БЕСНИТЕ БАКАЛИ

М.М. ♩ = 138

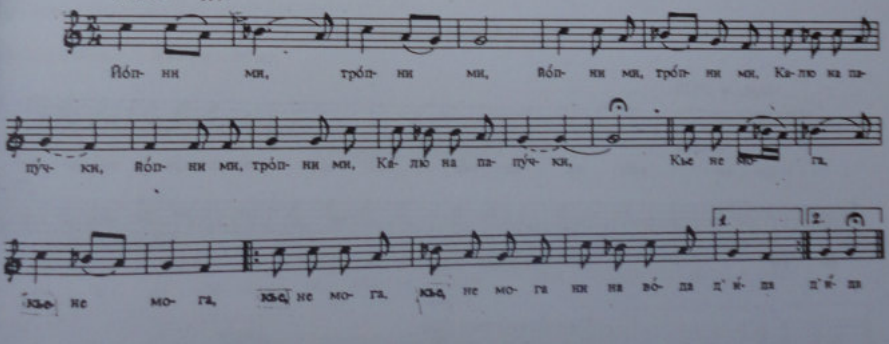

Йопни ми, тропни ми,[1]
Йопни ми, тропни ми } 2
Калю на папучки
Кье не мога ни на вода д'ида
От тия бесни бакале,
Давая ми смокви и стафиди,
Сакая ми белото лице.
Я некъу смокви и стафиди,
Я не давам белото лице.

Слушана от Костадин Ушев и Костадин Кушлев от Банско.

[1] От двеки стих се образува куплет, като първата част на стиха четири пъти се повтаря и после се прибавя втората част – както е показано в нотния пример под мелодията.

373. ПРЕЛЪГАЛ МОМАТА

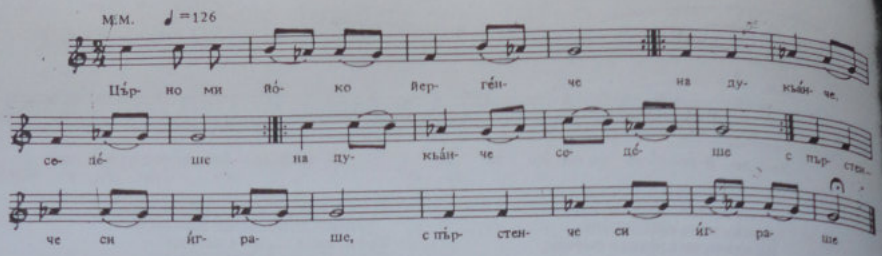

Пърно ми йо̀ко йергѐнче /2/
На дукъ̀анче седѐше /4/
С пъ̀рстенче си йграше /2/
И си мома ла̀жеше:
„Прейди[1] ми, мо̀ме, прѐстани,[2]
Кье ти йо̀дам пъ̀рстенче!"
Прѐйде му, мома, прѐстани.
Нѐй да̀де пъ̀рстенче,
Най я фана за ра̀ка,
Во̀ди, во̀ди – та до̀ма.
„На ти, ма̀мо, йодмѐна,
А на тѐкьу прѐмена,
А на мѐне любѐна!"

Слушана от Костадин Ушев и Костадин Кушлев от Банско – на един глас.

[1] П р ѐ й д и – приближи се. [2] П р ѐ с т а н и – пристъпи.

374. НЕВЕНКА НЕВЕНЪСАДИ

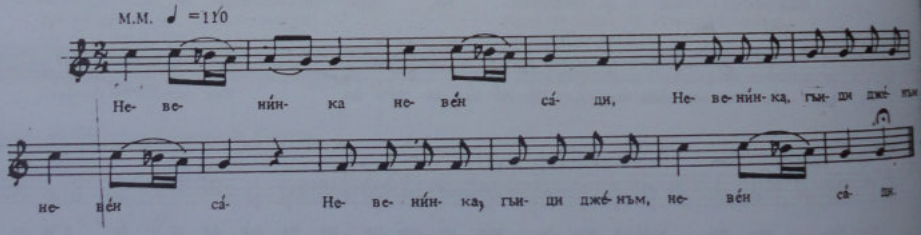

Невенѝнка невѐн са̀ди,
Невенѝнка, гъиди джѐнъм, невѐн са –,
Невенѝнка, гъиди джѐнъм, невѐн са̀ди.
Ден го са̀ди, ден го са̀ди,
Ден го са̀ди, гъиди джѐнъм, ден го ва–,
Ден го са̀ди, гъиди джѐнъм, ден го ва̀ди.[1]
Нѐкой и го ношкъ̀а берѐ.
Дано̀ не йе млад калу̀гер,
Дано̀ не йе стар бикъ̀рин.

Слушана от Костадин Йорданов Ушев от Банско.

[1] Всеки куплет се образува от трикратното повторение на първите четири срички на първия стих, като след третото повторение се прибавя "Гъиди дженъм". Вторият стих се пресича пред предпоследната сричка и се възстановява цял след повторението на първата част – както е показано в текста под мелодията.

375. РАЗБОЛЕЛА СЕ МАМИНА ЕЛЕНКА

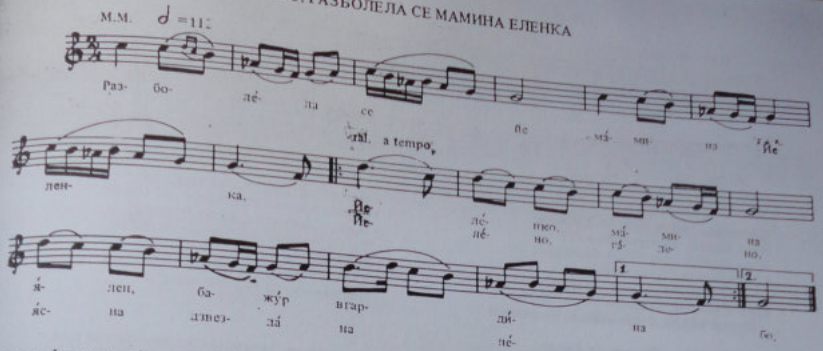

Разболѐла се йе ма̀мина Йелѐнка,
Припев: Йелѐнко ма̀мина, я̀лен[1] бажу̀р[2] в гардѝна,
Йелѐно, га̀лено, я̀сна дзвезда̀ на нѐбо.
Башча̀ ѝ повѝка до трѝма доктора̀(е),

Припев: . . .
Първи до̀ктор вѝка: "Йелѐнка кье у̀мре;
Припев: . . .
Втори до̀ктор вѝка: "Нѝшчо се не зна̀е" . . .

Припев: . . .
Трѐкьи до̀ктор вѝка: "Да̀йте я на мѐне . . .
Припев: . . .
Да̀йте я на мѐне, а кье я ѝзцера,
Припев: . . .

Слушана от Костадин Кушлев от Банско.

[1] Я̀ л е н – ален. [2] Ба̀ ж у р – божур.

376. ЮНАК И МОМА В ГОРАТА

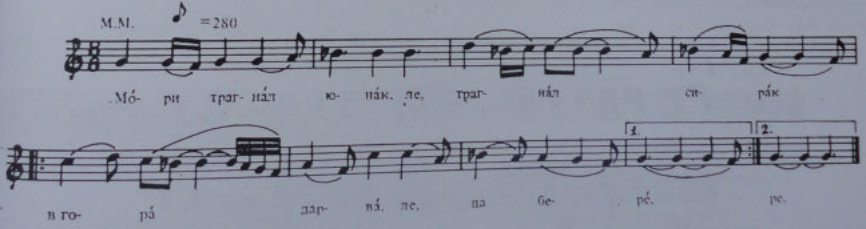

Мо̀ри[1] трагна̀л юна̀к, ле[2], трагна̀л сира̀к
В гора̀ дарва̀, ле, да бере /2/.
Мори, я след нѐго, ле, я след нѐго
Ма̀лкай мо̀ма, ле, варвеше
Срам го бѐше, грѐй го бѐше
Да ѝ рѐче: „Варни се",

Ми и рѐче: „Ба̀рзай, ба̀рзай,
Ма̀лкай мо̀ме, след мѐне!
Я ке ида, я ке ида
В гора̀ дарва̀ ле да бѐра,
Ти кье до̀йдеш, ти кье до̀йдеш
С мѐне – другар да ми си!

Слушана от Костадин Кушлев от Банско.

[1] М о̀ р и – се поставя в началото на всеки куплет. [2] Л е – се поставя в средата на всеки стих за спазване на ритъма

377. КОСТАДИН ЛЮБИ ЛИБЕ БАНСКАЛИЙЧЕ

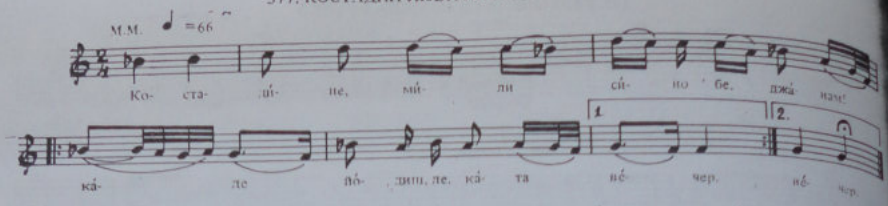

Костадине, мили сино бе, джанам,
Каде йодиш, ле ката вечер (2).
Каде йодиш, ката вечер, бе сино,
Ката вечер, ле, пред вечера,
Дорде не сме, вечерели, бе сино,
Рано порти, бе, иззапели[1]?
– Кат ме питаш, стара майко, бе джанам,
Кат ме питаш, ле, кье ти кажа:
Денем йода по Разложко, ле майко,
Вечер скитам, ле, се по Банско;
Там си люба йедно любе, бе майко,
Йедно люба ле, бансклийче,
Танко, танко, та високо, бе майко,
Вежите му, ле, черноокьи.

Слушана от Костадин Кушлев от Банско.

[1] Иззапели – затворили, заключили с дърво, със „сюрме". [2] Частицата „ле" се прибавя за попълване на сричките, за да се запази ритъма.

378. СЪНУВАЛ ТОДОРКА

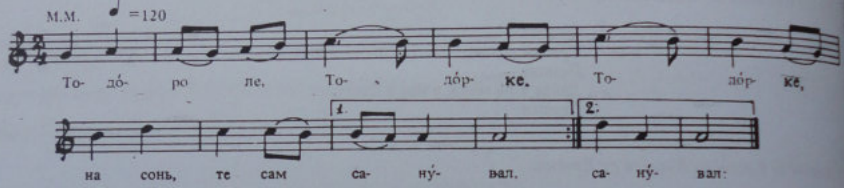

– Тодоре, ле, Тодорке, Тодорке,[1]
На сонь те сам сонувал:
Чье си до мен легнала
И си сладко заспала.
Та кога се разбудихь,
Студен камен до мене, /2/
Кримка пушка за зглаве.

Слушана от Костадин Кушлев от Банско.

[1] При пеенето последната дума се повтаря, както е показано в текста под мелодията.

379. КОНЧЕ ГО ВОДИ У МОМИНИ ДВОРИ

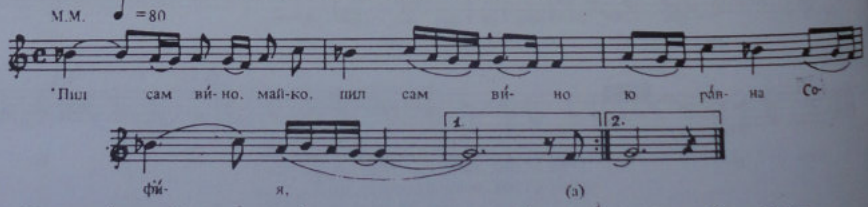

Пил сам вино, майко, пил сам вино
Ю равна София,
Я ракия, майко, я ракия
На Демиркапия.
Страй ме падна, майко, страй ме падна
Да се не напия.
Конче язда, майко, конче язда
Младо аджамия,
Я (з) от него, майко, я (з) от него
Дваж по аджамия.
Я (з) го карам, майко, я (з) го карам
Вода да го поя,
То ме носи, майко, то ме носи
У (ю) момини двори.
Та излезна, майко, та излезна
Момината макя.
Не ме пита, майко, не ме пита:
„Момко, женен ли си?",
Най ме пита, майко, най ме пита:
„Момко, гладен ли си?"

Слушана от Костадин Кушлев от Банско.

380. ЛЕНА – МЛАДА НЕВЕСТА

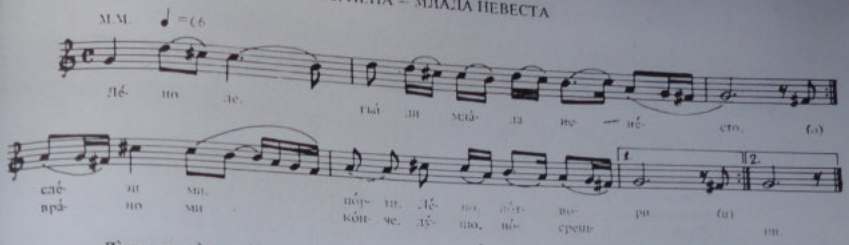

Лѐно, ле, гъ́иди мла̀да невѐсто. /2/
Слѐзи ми, по̀рти, Лѐно, йо̀твори,
Вра̀но ми ко̀нче, ду̀шо, по̀срешни.
Голѐм ти абѐр, Лѐно, но̀симе. /2/
От вѐрхъ от Пѝрин, Лѐно, пла̀нина,

От хайду̀шката, Лѐно, полѐна
Либѐто ти го, Лѐно, фана̀йме. /2/
Фана̀йме и го, ду̀шо, закла̀йме (2).
На тѐб си ни̇шан[1], Лѐно, фъ̀рлейме
На кой невѐста, Лѐно, да ста̀неш,

Лѐно ле, гъ̀иди пъ̀рва сѐвдо ле.
На мѐн се къ̀смет, Лѐно, улу̀чи. /2/
На мѐне се, Ду̀шо, улу̀чи –
На мѐн невѐста, Лѐно, да ста̀неш.
Лѐно ле, гъ̀иди пъ̀рва сѐвдо ле![2]

Слушана от Костадин Димитров Кушлев от Банско.

[1] Н и ш а̀ н – жребие (в песента), белег, знак. [2] Автор на тази песен бил Донката Коюв, учител в Банско. Влюбил се в девойката Лена, но нейните родители не я давали за него, а я дали на някой богат чобанин, но прост чомек, който не й бил по сърце. Обичала е учителя Донката, който от любов към нея останал цял живот неженен, пълен със скръб. Мъжът на Лена бил убит в балкана като предател. Лена останала вдовица докрай. За да му олекне, Донката съчинил тази песен.

381. АКО НЕ МУ Я ДАДАТ, ЩЕ МУ ПРИСТАНЕ

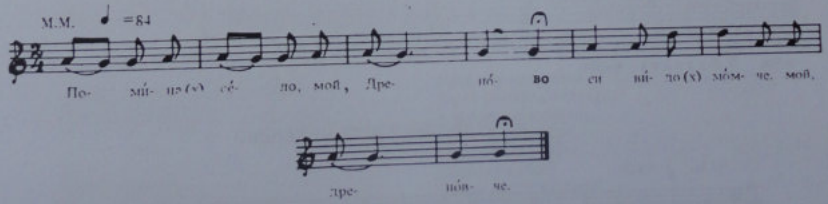

– Помѝна(х) сѐло, мой Дренѐво,[1]
Си вѝдо(х) мо̀мче, мой[2], дреновче,
На сѝво коѝнче вяваше,
Пѐрчето му се мава̀ше[3]
Ка̀ко уга̀рок борѝна.
Да̀ди ме, ма̀йко, на нѐго!
А̀ко ме, ма̀йко, не да̀диш,
Са̀ма ке ода по нѐго!

– По̀стой ми, кѐрко, почѐкай.
Дур' да си до̀йди та̀тко ти,
Та̀тко ти – пу̀ста чужѝна.
– Не мо̀жа, ма̀йко, да чѐкам
Дур' да си до̀йди та̀тко ми.
Ко̀о[4] ке си до̀йди та̀тко ми,
Я̀ска на го̀сти ке до̀йда
Со мъ̀жко дѐте у ръ̀ци.

Слушана от Тома Гилев от с. Вишени, Костурско.

[1] С. Д р е н о в о – село в Костурско (Корещата). [2] „м о й" – прибавя се пред последната дума на всеки стих; служи за допълване на ритъма, без смислово значение. [3] М а в а̀ ш е – развяваше. [4] К о̀ о – Когато.

382. ЧУБЛИЧЕНЦЕ МОМИЧЕНЦЕ

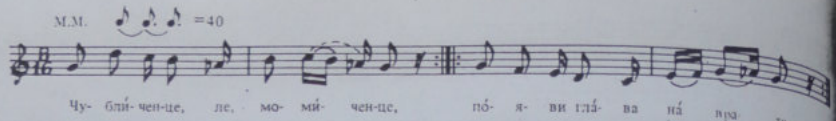

– Чублиценце[1], ле, момиченце,
Появи глава на врата,
На мала врата – капиджик[2],
Да ти го видам лицето
Дал' ти е бело, по-бело
От лани, моме, по-лани;
Тънка ли ти е снагата,
Как' лани, моме, по-лани?
– Дали си видел бело сиренье?
Така ми й бело лицето
От лани, море, по-лани;
Дали си видел риба мрена?
Така ми й тънка снагата.
– Дал'ти се черни очите
Как' лани, моме, по-лани?
– Дали си видел черни маслинки?
Так' ми се черни очите.
Не ми го факяй елекот!
Не си го жалам елекот,
Най си я жалам снагата . . .

Слушана от Цвета Катланова от Скопие.

[1] Чублиценце – малко. [2] Капиджик – малка вратичка.

383. МОМЪК В МОМИНИ ДВОРИ

Море[1] яс си имум коня аджамия,
Аджамия, богме[2], кайметлия[3].
Яз гу носум на студена вода,
Он ме носе в девойчини двори.
Джан[4] девойка на двор вечераше.
Ка[5] ме виде, стана, в къщи влезе.
– Я излези, шчерко, не излезла,
Ти да видиш какво добро дошло:
Дека стое, летно слънце грее;
Ка сборуве, дребен бисер блюве;
Ка се смее, жълто злато лее!
Ак'[6] сум стара, ашик[7] му се чиних.
Да бех мтада, бих го залюбила!
– Пукни, мале, пукни, унемела!
Ка го любам време три гудини.
Никой, мале, никой не ме пузна,
Салде чина знае, пуста чина,
И она е скъпо уткупена –
На гудина по цела фурлина[8],
На Великден едно рудо ягне.

Слушана от Димитър Динев от Гевгели.

[1] „Море" се поставя в началото на всеки куплет. [2] Богме – бога ми, тако ми бога, кълна се. [3] Кайметлия – хубавец. [4] Джан – душа човек. [5] Ка – когато. [6] Ак' /а ко/ – макар че, при все че. [7] Ашик – любен. [8] Фурлина – фурна.

384. РАЗБОЛЕ СЕ ДЕТЕ НЕЖЕНЕНО

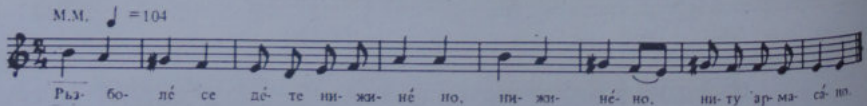

Ръзболе се дете нижено
Ни жинено, ниту армасано[1].
Нема него кой дъ ми гу виде,
Дъ гу виде, ни да гу убиде[2].
Съ нъйдела ут село дивойка,
Ут село дивойка – моинчанка[3],
Утишла е него дъ гу виде,
Дъ гу виде, ем дъ гу убиде.
Му нусила нещо ми пунуда –
Шикер сливи, две благи ябулки.

Слушана от Димитър Динев, от Гевгели.

[1] армасано – сгодено. [2] убиди – посети. [3] моинчанка – от с. Моин, Гевгелийско.

385. НЕСПОДЕЛЕНА ЛЮБОВ

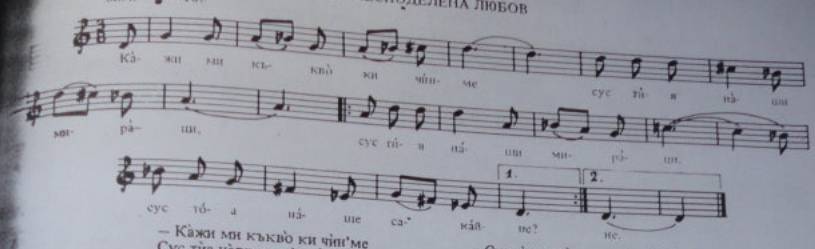

— Кажи ми къквъ ки чин'ме
Сус тъа наши мирàци[1] /2/,
Сус тъа наше сакайне[2]!
Пу иднож на месец излевиш[3]

Сус тенка бела примена /2/
Куту горска яребица.
Кажи ми, либе, кажи ми
Любиш ли ме, мамиш ли ме. /2/

Ил' сус мен съ пудиграваш?
Аку мъ, либе, нъ земиш,
Яс ки с' одум в пусти гори,
Дека що пилци нъ пеат,
Дека що стъще нъ грее!

Слушана от Димитър Динев от Гевгели.

[1] Мирàци /мераци/ – любовни мъки. [2] Сакайне – обич. [3] Излевиш – излизаш.

386. ДЕРМЕНДЖИЯ И ДЕВОЙКА

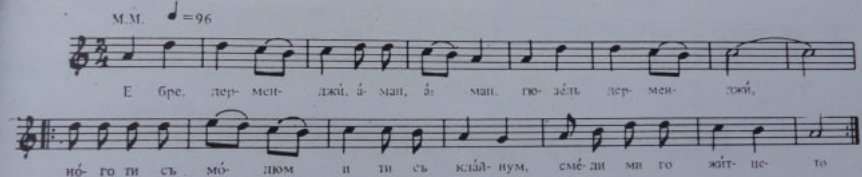

— Е бре, дерменджи, àман, àман[1],
Гюзèл[2] дерменджи[3],
Нòгу ти съ мòлюм
И ти съ клàйнум[4],
Смèли ми гу житцето!
— Е бре, дивòйко,
Гюзèл дивòйко,
Àку ми я дàдиш

Твòйта рàмна снàга,
Ки ти смèлюм житцето.
— Е бре, дерменджи,
Гюзèл дерменджи,
Мòйта рàмна снàга
Твòа нèка биде,
Смèли ми гу житцето.
— Е бре, дивòйко,

Гюзèл дивòйко,
Àку ми гу дàдиш
Твòйто бèло лице,
Ки ти смèлюм житцето.
— Е бре, дерменджи,
Гюзèл дерменджи,
Мòйто бèло лице
Твòе нèка биде,
Смèли ми гу житцето!

Слушана от Димитър Динев от Гевгели.

[1] „Àман, àман" се поставя след първия стих на куплета. [2] Гюзèл – красив. [3] Дерменджи – воденичар.
[4] Клàйнум се – кланям се.

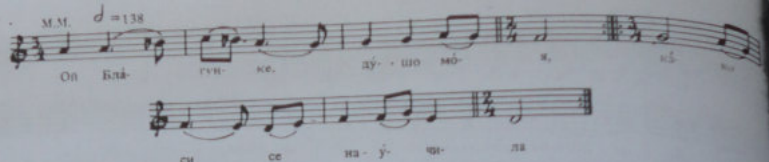

– Ой, Благунке, душо моя,
Како си се научила –
Сама легниш, сама станиш!
А ас, кутри[1], сам не можам:
Ока свеки на нокь горам,
И пак не се насветувам;
Товар дърва на нокь горам,
И пак не се нагревувам.
Твойте очи ке ми светат,
Твойта снага ке ме згреи.

Слушана от Михаил /Мицко/ Йосифов от Прилеп.

[1] Кутри – горкият.

388. КОПНЕЖ ЗА МОМА ФИЛИЗА

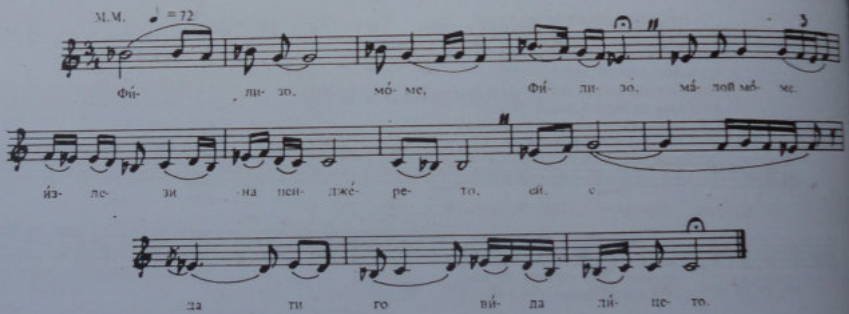

– Филизо моме, Филизо,[1]
малой моме,
Излези на пенджерето,
Ей, ей,
Да ти го видам лицето.

На книга да го напишам,
Малой моме,
Защо ке одам на войска.
Хей, ей,
Защо ке одам на войска.

Кога ке ми текни за тебе,
Малой моме,
Книгата ке я отворам,
Ей, ей,
Жалбата да ми помине.

Слушана от Нестор Илиев от с. Тресонче, Дебърско. Песента обаче е не на родния му мияшки говор, а на велешко-прилепски.

[1] Тая песен почти съвпада с песен № 349 от сборника на братя Миладинови, озаглавена „Филипо, моме, Филипо". Но в Сборника тя е двойно по-голяма и минава в диалог между мома Филипа и момъка. Съвпадението е почти напълно с първата част, с присъщи на стружкия говор особености.

389. НЕ РУСАЙ-ПРУСАЙ ПРЕД МЕНЕ

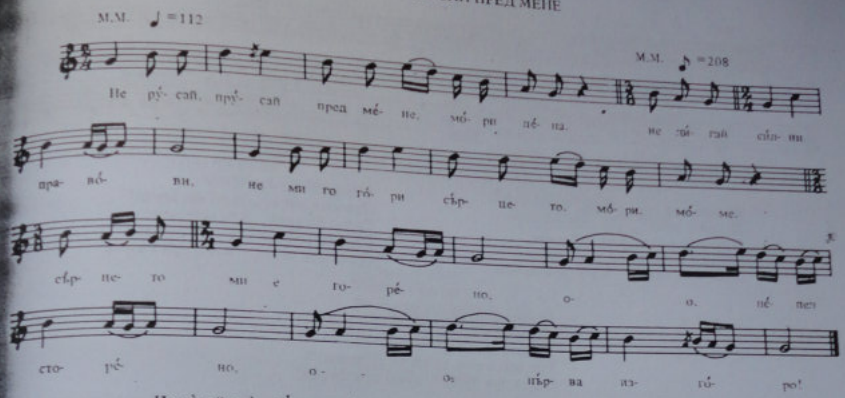

– Не ру̀сай-пру̀сай[1] пред мѐне,
Мо̀ри лѐпа,
Не дѝгай сѝлни правѐви,
Не ми го го̀ри сѐрцето,
Мо̀ри мо̀ме,
Сѐрцето ми е горѐно,
О, о, пепел сторѐно.
О, о, пѐрва изго̀ро!
Лѐпка[2] ке фѐрля по тѐбе,
Мо̀ри лѐпа,
Да се завѐртиш ка̀й мѐне,
Да ти го вѝдам лицето,

Мо̀ри мо̀ме,
Лѝцето бѐло-пѐрвено,
О, о, лѝбе убѐво,
О, о, бѐло-пѐрвено!
Да го напѝша на тѐфтер,
Мо̀ри лѐпа,
Ка̀ко ке о̀дам на аскѐр,
Ко ке ми тѐкни за тѐбе,
Мо̀ри мо̀ме,
Да го отво̀рам тѐфтеро,
О, о, мо̀ме убѐво,
О, о, севдо го̀лема!

Слушана от Любка Рондова от с. Шестеово, Костурско.

[1] Русай-прусай – с горда стъпка. [2] Лѐпка – ябълка.

390. МОМИНА КЛЕТВА

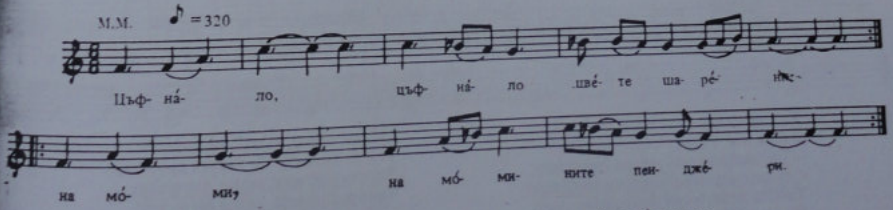

Цъфна̀ло /2/ швѐке шарѐно /2/
На мо̀мините пенджѐри.[1]
Су̀трин го мо̀ма полива,
Вѐчер го мо̀мче обѝра.

Мо̀ма го лѝото кълнеше:
– Пукна̀ло, мо̀мче, треснѐло!
Не знаеш мо̀ми да любиш,
Сал знаеш швѐке да бѐреш!

Слушана от Костадинка Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Куплетът се образува, като се повтарят първите три срички на всеки стих и след това се повтаря целият стих. Куплетът е двустишие. Пенджѐри – прозорци. Песента не е на серски говор, а смес от серски и петрички.

391. САМО ПРИ ЛИБЕТО Е ТОПЛО

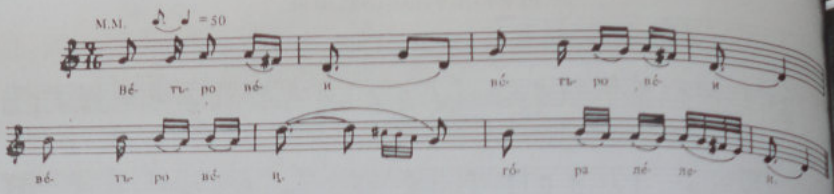

Вѐтаро вѐи, го̀ра лѐлеи,
Дѐвойче вѝка: „Лѐле, ми сту̀ди!"
Ма̀йка йе вѐли: „Ела ка̀й мене,
Ела ка̀й мене, яс ке те сто̀плам!"
Ошла при ма̀йка – ка̀ко при ка̀мна.

Вѐтаро вѐи, го̀ра лѐлеи,
Дѐвойче вѝка: „Лѐле, ми сту̀ди!"
Та̀тко йе вѐли: „Ела при мене,
Ела при мѐне, ас ке те сто̀плам!"
Ошла при та̀тка – ка̀ко при ка̀мна.

Вѐтаро вѐи, го̀ра лѐлеи,
Дѐвойче вѝка: „Лѐле ми сту̀ди!"
Лу̀дото вѐли: „Ела при мене,
Ела при мѐне, яс ке те сто̀плам!"
Ошла при лу̀до – ка̀ко при фу̀рна!

Песента е популярна в Прилеп. По-пълен вариант от нея има в сборника на братя Миладинови, под № 494.

Куплетът се образува от тройното повторение на първата част на стиха, след което идва втората част.

392. АРМАСАЛО СЕ ЛИБЕТО НА АНГЕЛИНА

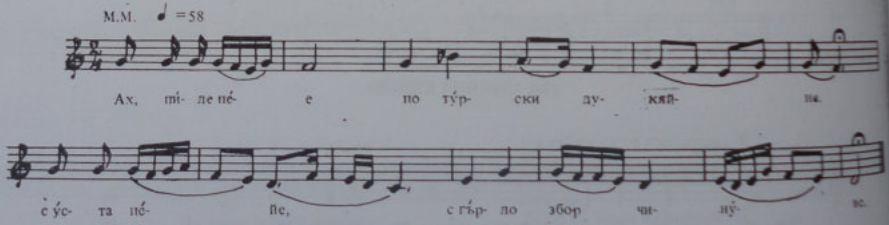

Ах[1], мѝле пѐе пу ту̀рски дукя̀йне,
С у̀ста пѐе, с гъ̀рло збор[2] чину̀ве[3]:
– Слу̀шай, слу̀шай, мо̀ме Ангѐлино,
Слу̀шай, слушай, какво ки ти ка̀жум:
Тво̀йто лѝбе, мо̀ме̑ Ангѐлино,
Шо гу лю̀б'ше врѐме три гу̀шини,

Сно̀щи вѐчър, мо̀ме Ангѐлино,
Той съ армаса[4] зъ тво̀ата дру̀жка,
Тво̀йта дру̀жка, мо̀ме Ангѐлино,
Тво̀йта дру̀жка, мо̀ма Марѝца!
– Нъ ми е жал, о̀ти съ армаса,
Тук ми е жал, о̀ти нъ ми ка̀жа!

Слушана от Димитър Динев от Гевгели.

[1] „Ах" се поставя в началото на всеки куплет. [2] С б о р – дума. [3] С б о р ч и н у̀ в е – прави приказка, приказва. [4] А р м а с а̀ – сгоди.

393. ПЕТРА И ЛУДО-МЛАДО

М.М. = 88

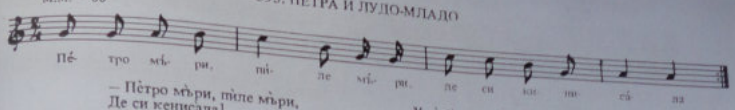

— Пѐтро мъ̀ри, пѝле мъ̀ри,
Де си кенисàла[1],
Де си кенисàла, мъ̀ри,[2]
Нощя по̀ темнина,
Бо̀са по чорапи,
Го̀ла по сегия[3]?
— Лу̀до мо̀ре, мла̀до мо̀ре,
У татко̀ на го̀сти,

У майка на вѝлие[4] —
Майка ми е бо̀лна,
Со пану̀да[5] о̀да.
— Пѐтро мъ̀ри, пѝле мъ̀ри,
И яска ке до̀йда.
— Лу̀до мо̀ре, мла̀до мо̀ре,
Ти пану̀да нѐмащ.
— Пѐтро мъ̀ри, пѝле мъ̀ри,

Мо̀йта е пану̀да
Тво̀йто бѐло лѝце —
За бѐла пога̀ча;
Тво̀йте пъ̀рни о̀чи
За пъ̀рни маслѝни.
— Лу̀до мо̀ре, мла̀до мо̀ре,
Лѝце продадѐно,
О̀чи аризàни
За твоѐто бра̀те.

Слушана от Тома Гилев от с. Вишени, Костурско.

[1] Кенисàла — тръгнала. [2] Всеки куплет се образува от двустишия, чийто втори стих става пръв на следващото двустишие, като на края му се прибави думичката „мъ̀ри" или „мо̀ре" — съответно на пола на лицето. [3] Сегия — домашна женска риза във вид на рокля, бродирана. [4] Видйе — свиждане. [5] Пану̀да — понуда, храна, която се носи на болен при посещение.

394. МЛАД СТОЯН В БЕЛЕЗНИЦИ ЗАРАДИ КАЛЯ

М.М. ♩ = 120

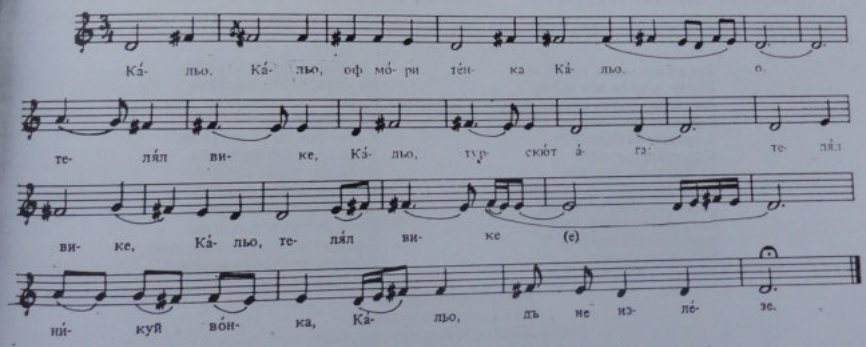

— Ка̀льо, Ка̀льо, оф мъ̀ри тѐнка Ка̀льо,
Тѐля́л вике, Ка̀льо, турскю̀т а̀га:
Нѝкуй во̀нка, Ка̀льо, ни ивѐста! —
Нѝто мо̀ма, Ка̀льо, ни нивѐста! —
Ка̀ля-мо̀ма, мо̀ре, нѝто слу̀ша,

Нѝто слу̀ша Ка̀ля, ни ръзбѝра;
Си зима̀ла Ка̀ля сто̀л на фу̀рка,
Си сидна̀ла Ка̀ля нъ по̀ртите,
Ем си прѐле Ка̀ля, ем си пее.
Утдо̀л иде, мъ̀ри, мла̀ди Сто̀ян

С белезѝи на ръ̀цете,
Дрѐбен синджѝр, Ка̀льо, нъ гъ̀рлото.
— Ка̀льо, Ка̀льо мъ̀ри, тѐнка Ка̀льо,
Въ̀рзин о̀дум, Ка̀льо, зъ̀рад' тѐбе,
Съ провѝкум, Ка̀льо, па пу тѐбе!

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш

395. БОЛНА ДУДА ОТ СЕВДА

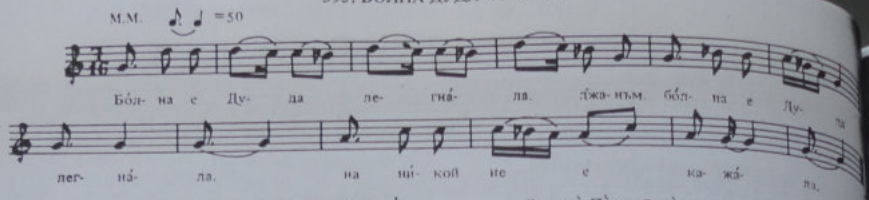

Бо̀лна е Дуда легнала, джанъм,[1]
На никой не е кажала,
На тѐта си е кажала:
– Бо̀лна сам, тѐто, ке ю̀мра.
Та не е бо̀лест от бо̀га,
Ами е бо̀лест от севда̀

За това̀ Пѐтре бакàлче.
Я стани, тѐто, та иди,
Шервѐто[2] да му пòискаш –
Шервѐто да му о̀пера,
Чорба̀та да му изпия,
Дано̀ сѐ севда̀ разтѝри!

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] „Джанъм" се поставя на края на първия стих на куплета, след което същият стих се повтаря без тая добавка.
[2] Ш е р в ѐ т о – кърпа /обикновено бродирана/.

396. НЕУТЕШИМА СКРЪБ ЗА ПОЧИНАЛОТО ЛИБЕ

Пуста мла̀дуст не се търпи:
Не е во̀да да претече,
Не е о̀гън да прегури!
– Теб се мо̀ла, мила мàмо,
Теб се мо̀ла най-покòрну
Да си идеш при либету,
При лѝбету – при Димѝтър;
Мѐне вѝят зелен венец,
На лѝбето гро̀би ко̀пат;
Мѐне во̀дат на венчѝлу,
А лѝбето – на носѝлу! -
Ангелѝна бо̀га мо̀ли:
– Гръ̀ми, бо̀же, час по-скòру,
Да си ѝда при лѝбету,
При лѝбету – при Димѝтър,
Да не[1] турат в ѐден гро̀бец,
Да ни турат ѐдно кръ̀стле,
На кръ̀стлето – зла̀тни бу̀кви:
Кой замѝне да спумѐне
Ангелѝнка и Димѝтър.

Слушана от Маруша Благоева Мадолева от с. Белица, Разложко.

[1] Н ѐ – нас, ни.

397. ГОРКО НА ТОЯ, ЩО ЛЮБИ ДВЕ МОМИ

Тежко̀ му, мàмо, гурко̀ му,
Ко̀йту си лю̀би две муми,
Две муми, мàмо, две дру̀жки:
Ѐдната вѝкат Янке ле,
А другата йе Ста̀нке ле.
Я си утѝдух, утѝдух
На Янкините вратѝци:
Дваж пучу̀ках, триж пуру̀ках:
„Ста̀ни ми, Янке, утво̀ри
Сос тво̀йта дѐсна рачѝца
Чемшѝровите вратѝци."
А Я̀нка ми утказа̀:

„Ба̀йне ле, ба̀йне Сту̀яне,
Не мо̀га, ба̀йне, да ста̀на,
На ба̀ня сам си удѝла,
Тѐжук тувàр сам нусѝла –
Ка̀тъп сам сапу̀н изтрѝла,
Бѐли сам ра̀це прутрѝла.
Бѐли сам кра̀ка набѝла,
Не мо̀га, ба̀йне, да ста̀на.
Идѝ си, ба̀йне, идѝ си
На Ста̀нкините вратѝци,
Дваж пучу̀кай, триж пуру̀кай,
Бѐлким ти Ста̀нка утво̀ри!"

Я си утѝдух, утѝдух
На Ста̀нкините вратѝци,
Дваж пучу̀ках, три пуру̀ках:
„Ста̀ни ми, Ста̀нке, утво̀ри
Сос тво̀йта дѐсна рачѝца
Чемшѝровите вратѝци!"
А Ста̀нка ми утгувòра:
„Ба̀йне ле, ба̀йне Сту̀яне,
Не мо̀га, ба̀йне, да ста̀на:
На пазàр сам си удѝла,
Тѐжук тувàр сам нусѝла –
Два о̀рея шуплѝви,
Три я̀буки цръвлѝви!"

Слушана от Маруша Благоева Мадолева от с. Белица, Разложко.

398. ДВАМА ГОРЯТ ЕЛИН ЗА ДРУГ

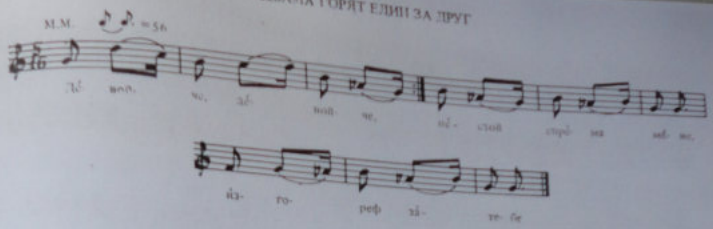

— Дѐвойче, дѐвойче /2/
Не стой спрѐма мене,
Изгорев за тебе[1]
Кàко лен за вòда,
Бòсильок за сѐнка,
Чубрица за рòса,
Турчин за кàвурка,

Цѝганин за млѐко,
Ѐрген за дѐвойка!
— Гòри, лѝдо, гòри,
И я тàка гòрам,
Нѐма що да прàвам:
Мàма не мѐ дàва,
Ѝти си сѝрома'.

Отѝ кѝкя немàш,
'Кѝкя,покѝкъпица,
Лòзйѐ нерѐзина[2]!
— Àко кѝкя нѐмам,
Стѝга пàри ѝмам,
Кѝкя кѐ си кѝпам,
Кѝкя, покѝкъпица
И лозйе резѐкия![3]

Слушана от Добра Анева от Велес.

[1] Куплетът се състои от три стиха, от които първият се повтаря. [2] Нерѐзина – некроено. [3] Резѐкия – най-хубаво грозде.

399. ЛЮБОВНАТА МЪКА НА БАНДИЛЬ ДЕЛИЯ

Кàпидан мòме, кàпидан,
Вѐзден що кàпа по тѐбе,
Кàпки и сѫлзи що рòна;
Под пенджѐрите се стемнѝве,
На тѐжки пòрти осѝнве[1],
Кàпата си я загѝпак[2].
Помѝна Лѐна Попòва:

— Е, мòри Лѐно Попòва,
Дай ми я мѐне кàпата! —
— Ѐй- мòре бàндиль[3] делѝя[4],
Кòлку ти чѝни кàпата?
Не чѐкай из тàя пòрта,
Тàя сѝ имà дрѝта ми сѐвда,
Друга ми сѐвда — Гъòрги терзѝйче,

„ъòрги тѐрзйче ем и бакàлче;
Той му дòнаса свѐка вечѐра,
Свѐка вечѐра нѝзи смокѝни,
Нѝзи смокѝни и сѝво грòзйе.
Àйде сос мѐне ниѐ да ѝйме
При мòйта мàйка и мòйо тàтко!

Слушана от Георги Янакиев Клифунов от с. Бабчор, Костурско.

[1] Осѝнве – е глаголна форма за 1 л. сег. време – според бабчорския говор. [2] Загѝпак – крайното К е заменено на Х. [3] Бàндиль – бекярин, ергенин. [4] От този – десети по ред-стих броят на сричките вместо 8 става десет, с което става малко изменение на мелодията по ритъм.

400. САДИЛО МО̀МЕ КРА̀Й МОРЕ ЛОЗЈѢ*

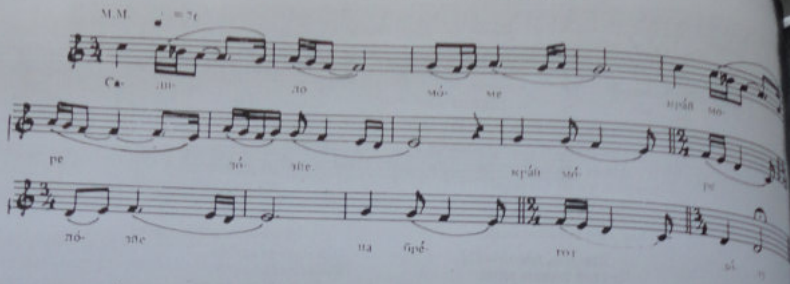

Са̀дило мо̀ме кра̀й море ло̀зје,
Кра̀й море ло̀зје, на брѐгот до̀лу.
Как го са̀дила и го копа̀да
И на ло̀зјето потоиом вѐлит:
– Ой ло̀зје, ло̀зје, ти бѐло гро̀зје.

Како̀ те са̀дам и те копа̀ам,
Кой ке ти ѝдит бѐлото гро̀зје.
Кой ке ти пѝет бѐлото вѝно?
Ни та̀тка ѝмам, ни ма̀йка ѝмам,
Ни бра̀та ѝмам, ни мѝла сѐстра,

Са̀мо си ѝмам пѐрвото лѝбе,
И то̀а ми е пу̀ста ту̀гица,
Ни пѝсмо пѝшѐт, ни па̀ри пра̀кят,
Са̀мо си пра̀кят а̀бер до̀ мене:
Ѧс да се мъ̀жам, тоѝ да се жѐнит!

Слушана от Александър Стрезов от Дебър.

* Вариант на № 250 и 251.

401. СГОДИЛА СЕ ЛЮБИМАТА МУ

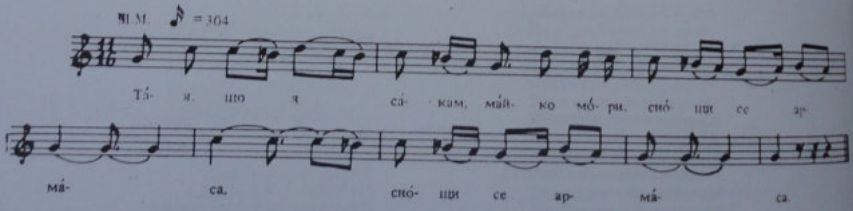

Та̀я, що я са̀кам, ма̀йко мо̀ри,
Сно̀ши се а̀рмаса[1].
Сно̀ши съм помина̀л, ма̀йко мо̀ри,[2]
Прѐз нѐйните по̀рти;
На по̀рти сто̀еше,
Полу̀фи[3] чешлѝяше.
Пу̀стите полу̀фи –
до бѐли па̀зуи!
Мѐне ка̀ ме вѝди

Гла̀ва си навѐди,
Съ̀лзи си заро̀на
По бѐли о̀брази.
– Ако̀, Рѝсте, а̀ко, сѝне,
Ма̀йка ке ти на̀йда,
О̀ще по-уба̀ва,
О̀ще по-ка̀леша! –
„Ло̀ша нѐка бѐше, ма̀йко,
Та̀я нѐка бѐше!"

Слушана от Фота Лазарова Гогова от с. Баница, Леринско.

[1] А р м а с а – сгоди се. [2] „Ма̀йко мори" – се поставя на края на първия стих на куплета, а по-долу, на съответно място, се замества със „сино" или „ма̀йко". [3] П о л у ф и – челната част на косите на девойка, падащи отстрани; дълги къдрици.

402. КИТА И ОВЧАР В ПЛАНИНАТА

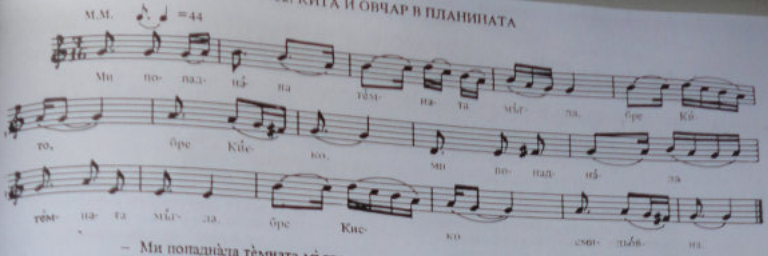

– Ми попадна̀ла тѐмната мъгла,
Бре Кѝто, бре кѝско,[1]
Бре кѝско смильо̀вна.
– Ой, брани, брани кучѝшата,
О̀вчаре бре, чо̀бано,
О̀вчаре бре, то̀рлако! –
– Та̀саи[2] ми, та̀саи,
Що ке ми та̀ксаш,
Бре Кѝто, бре кѝско,
Бре кѝско смильо̀вна!
– Ке ти го та̀ксам
Голѐмио гѐрдан,
О̀вчаре бре, чо̀бано,
О̀вчаре бре, то̀рлако!
– Не ти го са̀кам голѐмио гѐрдан,
Бре Кѝто, бре кѝско,
Бре кѝско смильо̀вна,
Тук ти го са̀кам бѐлото лѝпе,
Бре Кѝто, бре кѝско,
Бре Кѝско смильо̀вна!
– Бѐлото лѝпе е армаса̀но,
Е армаса̀но, е продадѐно,
О̀вчаре бре, чо̀бано,
О̀вчаре бре, то̀рлако!

Слушана от Фота Лазарова Гогова от с. Баница, Леринско.

[1] Кѝска – китка. [2] Та̀ксаи – обещай.

403. ОБИЧ И СЛЕД СМЪРТТА[1]

О, дал' сте чу̀ле, видѐле
Мо̀ма и мо̀мче да зборве[2]:
„Ѝде ми, мо̀ме, планина,
Ас пѝрва ке ти собѐра,
Ти цвѐтѝе да ми накѝсѝщ!"
Кѐку[3] фатѝле да бѐре,
Мо̀ма ѝе змѝя каснàла,[4]
Лу̀до си но̀га посѐче.
Мо̀ма си до̀ѝде с коѝница,[5]
Лу̀до си до̀ѝде куцѐче.[6]
Лезàле[7] ѝчо си лезàле,
Мо̀ма умрѐла сѐмбота,

Лу̀до умрѐло недѐля.
Мо̀ма и клàшле[8] прѐд цѝрква,
Лудо го клàшле зад цѝрква.
Мо̀ма излѐзе фидàнче,
Лу̀до излѐзе маслѝна.
Растѝле шчо ми растѝле,
Вѝр'[9] со вѝр' ми се удрѝле.

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец.

[1] Мелодията е като на песента „Момчето и девет години в чужбина", № 641. [2] Зборве – приказва. [3] Кѐку – както. [4] Каснàла – ухапала. [5] Коѝница – на кон. [6] Куцàлче – куцайки; като куцащ човек. [7] Лезàле – лежали. [8] Клàшле – поставили, сложили. [9] Вѝр' – връх.

404. УМРЯЛА ВЕДНАГА СЛЕД ГОДЕЖА[1]

Сно̀шчи Боя се армàса,
Прѐку по̀лнош ду̀ша гѝрна[2],
Му пушчѝе[3] на лу̀дото:
Бѝрго да дой лу̀до-мла̀до,
Да донѐси бѐла рѝза[4],
Да си зѐва[5] чѝсти пѝрстен!
Вѝна лу̀до бѝрза коня,
До̀ѝде лу̀до по стрѐд пѝто,
Се сви ко̀но, та му трѐсна.[6]
Той не рѐче: „Лѐле, ко̀но!",
Ту̀ку рѐче: „Лѐле, Бо̀е,
Лѐле, Бо̀е, сѐрце мо̀е!"

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Пее се на втората мелодия от песента „Митра я фати пѝндарчето", № 681. [2] Се армàса – се сгоди. [3] Пушчѝе – изпратиха /вест/. [4] Рѝза – кърпа. [5] Зѐва – вземе. [6] Трѐсна – умря, пукна.

405. КЛЕТВА ЪЪВ ВЕРНОСТ

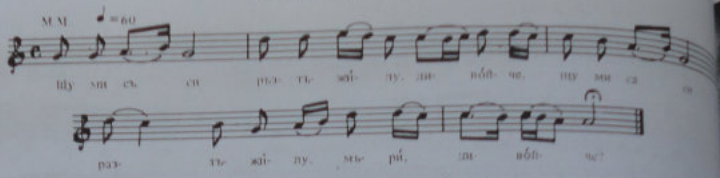

— Щу ми съ си ръзтъжину, дивойче
Щу ми съ си ръзтъжину, мъри дивойче?[1]
Дъли ти йъ старъ майкъ умрйела,
Или ти йъ стари татку в пустелъ? —

— Аку йиташ, дъ ти кажъ, юнуче!
Йиту ми йъ старъ майкъ умрйеста,
Йиту ми йъ стари татку в пустелъ,
Туку ми е жалъ[2] пу тебъ, юначе:

Ти си любини другу любе усвен менъ!
— Аку любиъ другу любе усвен тебиъ,
Коньче яхъм, конь дъ пукне пуд менйисъ;
Пушсъ носйъ, куршум дъ мйъ пруйиже;
Сабя носйъ, сабя дъ мйъ присиче!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Всеки стих се повтаря, като при повторението се вмъква „мъри" пред края – както е в текста под мелодията.
[2] Ж е л ъ – жал, мъка.

406. МИСЛИ САМО ТЯ ЗА ЛИБЕТО СИ В ЗАНДАН

Три върни години върната апцана[1],
Други шест месеци тежките железа . . .
Голем сой си йме, никой не гредеше,
Никой не гредеше мене да ме види.
Само едно чупче[2], одбашка[3] от сойот[4],
Книга ми пушваше и благи лафови[5]:
— Пуш ми я, бре лудо, твойта бела риза

Да ти я изпера со мойте сълдзи,
Да ти я изсуша со мойте здивови![6]
Кога да здина за тебе, бре лудо,
Планинята, море лудо, се затресве,
Лендинята[7], море лудо, се залюлъве . . .
Върни се, бре лудо, върни се по-бргу,
Оти ке си пукна, лудо, яз за тебе!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] А п ц а н а – затвор, зандан. [2] Ч у п ч е – момиче. [3] О д б а ш к а – отделно, извън. [4] С о й о т – родът.
[5] Л а ф о в и – думи. [6] З д и в о в и – въздишки. [7] Л е н д и н я т а – ливадите.

407. ПРОКЪЛНАЛА НЕВЕРНОТО СИ ЛИБЕ

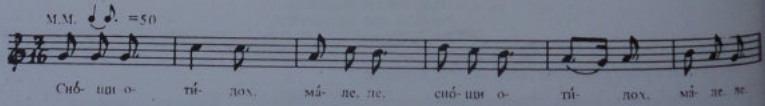

Сноши отидох, мале ле /2/
На студен, бистър кладенец,
Там си заварих, мамо ле,
Всичките момци и момци.
И мойто либе там беше
И с друго либе думаше:

Мойте му думи думаше,
Мойта му китка даваше.
Яс си го люто прокънах:
„Либе ле, да не аросаш[1],
Либе ле, да не кердосаш[2]:
Девет години да лежиш,

На десетата да станеш,
И с сламка да се подпираш
И тя възтежка да ти е;
На комар турски да седнеш,
И там широко да ти е;
През пръстен да се провираш,
И там широко да ти е!"

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] Д а н е а р о с а ш – да не прокопса. [2] Д а н е к е р д о с а ш – да не види радост /обикновено от женитба/

408. НЕ ЩЕ ГО, ЧЕ Е ПИЯНИЦА

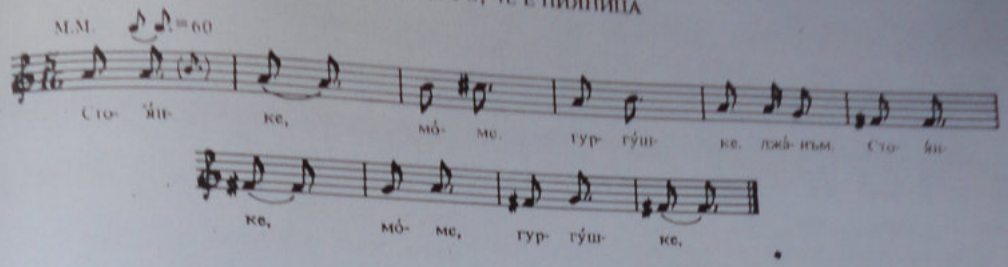

— Стоянке, мо̀ме, гургу̀шке, джа̀нъм,[1] /2/
Ц!етро̀вска бла̀га я̀буко,
У̀тре кье пра̀та за тебе,
Сакъ̀н[2] да не си врна̀ла,
Врна̀ла и посра̀мила

Пред на̀шта ро̀да голѐма,
Голѐма ро̀да ма̀йчина,
Ма̀йчина о̀ше ба̀щина! —
— Ба̀йчо Ива̀не, Ива̀не,
Ка̀к кье да ка̀жа „и́скам те"?

Ва̀ша те ро̀да поку̀ди,
Кье ти си пръ̀в пия́ница:
На вѝно пи́еш кайма̀ко,
а на ракѝя пръ̀вако;
На вѝно ва̀диш пи́цо̀ви,
а на ракѝя — ножо̀ве!

Слушана от Елена Пеева Благова.

[1] „Джанъм" поставя се на края на първия стих на куплета. [2] С а к ъ н — в никой случай, недей.

409. УМРЯЛО МУ ЛИБЕТО

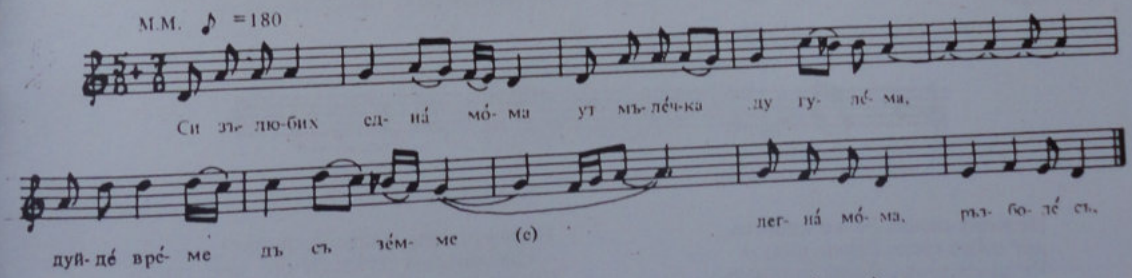

Си зълю̀бих една̀ мо̀ма
Ут мълѐчка ду гулѐма.
Дуйдѐ врѐме дъ съ зѐмме,
Лигна̀ мо̀ма, ръзболѐ съ.
Ес утидо̀х дъ я вѝдум,
Дъ я вѝдум къ̀квъ пра̀ве.
Пусъка̀ ми пунудѝца,

Пунудѝца — жъ̀лта ду̀ня,
Жъ̀лта ду̀ня, цариградска,
Бѐло гро̀зде одриградско.
Ез утидо̀х в Цариграда,
Дъ си ку̀пум пунудѝца.
Ка съ въ̀рнах ез наза̀ди,
Сриднах лѝбе нъ пусѝло!

— Двѐста да̀вум — сло̀жете я,
Трѝста да̀вум — открѝйте я,
Дъ й вѝдум бѐло лѝце! —
Бѐло лѝце пужълтѐло,
Цъ̀рни о̀чи зътворѐни. . .
Ез я лю̀бих ут мълѐчка,
Ут мълѐчка ду гулѐма . . .

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

410. ЛИБЕТО Ѝ СЕ СГОДИЛО ЗА ДРУГА

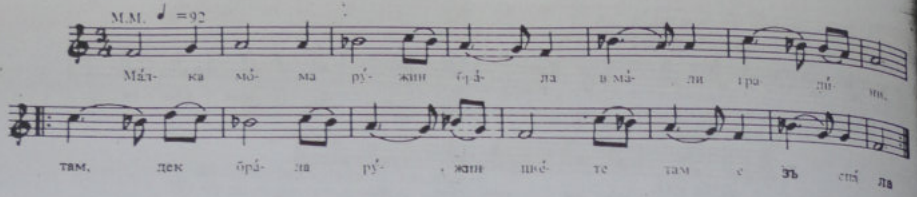

Мàлка мòма рýжин брàла
В мàли грàдини,
Там, де брàла рýжин цвѐтѐ,
Тàм е зъспàла.
Утдòл ѝде лýдо-млàдо,
Бýди дивòйка:

— Стàни, стàни, ой дивòйко,
Дòста си спàла,
Що си брàла рýжин цвѐте,
Ти пувехнàло!
— Ако вѐхне, нѐка съхне,
Дрýго ки збѐрум.

Лѝбето, що съ лубѝхме
Съ армасàло.
Ак' съ армàсе, нек съ жѐне,
Ут мен прустѐно;
Ут ѝста му прòшка дàвум,
Ут сърце кълнум!

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

411. ЛИБЕТО МУ СЕ ГОДЯВА ЗА НЕГОВ ПРИЯТЕЛ

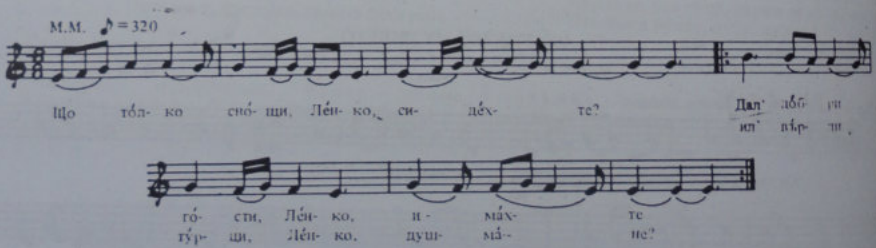

Що тòлку снòши, Лѐнко, сидѐхте,
дал' дòбри гòсти, Лѐнко, имàхте
Ил' вѐрли тýрци, Лѐнко, душмàне?
Три пѫти ѝгни, Лѐнко, валѝхте,
Три пѫти мàнджи, Лѐнко, топлѝхте,
Пет пѫти вѝно, Лѐнко, точѝхте!
— Дѐка си стýял, лýдо, и гледàл

Та сѝчко, лýдо-млàдо, си видѐл?
— Сàа нош съм стýял, Лѐнко, прѐд пòрти,
Саа нош съм гледàл, Лѐнко, прѐз джамýт.
— Ни дòбри гòсти, лýдо, имàхме.
Ни вѐрли тýрци, лýдо, душмàне,
Тук бѐха, лýдо, мòйте стройнѝци,
Мѐне ме снòши, лýдо, армàса (х)а

За твòют вѐрѐн, лýдо, побрàтим.
— Три пѫти нѐет[1], Лѐнко, бих чинѝл
Да гу утѐпум, Лѐнко, тѐйку ти.
Що не те дàде, Лѐнко, на мѐне,
Па грех ми пàдна, Лѐнко, за тѐбе,
От' ки устàниш, Лѐнко, сирàче,
От' ки пумрѐниш[2], Лѐнко, лишѐту.

Слушана от Вера Кандиларова и Поликсена Георгиева от Кукуш.

[1] Нѐет – намерение. [2] Пумрѐниш – посърнеш, увехнеш.

412. ЦЪРНИТЕ ОЧИ – ЗА ЦЪРНАТА ЗЕМЯ[1]

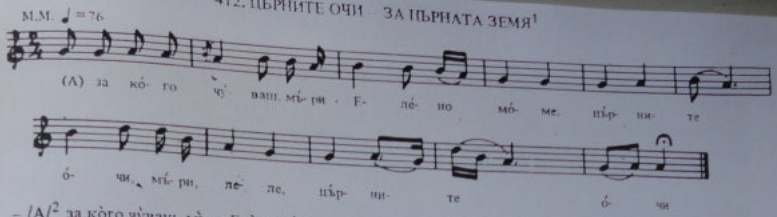

– /А/[2] за кого чуваш, мъри Елено моме,
Църните очи, мъри леле,
Църните очи?
– Чувам ги[3], чувам, море кутре[4] ле лудо,
За църна земя, море леле,
За църна земя.

– Църната земя, мъри Елено моме,
„Сполай"[5] не кажва и „Бог да прости"[6]
„Сполай" не кажва.
Да 'и[7] на мене, мъри Елено моме,
„Сполай" да кажа, мъри леле,
„Сполай" да кажа!

Слушана от Илия Вулов от с. Загоричени, Костурско.

1 Песента е първичарска, т.е. пее се на първиче – първата гощавка на младоженците у родителите на младоженката.
2 „А" – поставя се в началото на всеки куплет, без да има смисловно значение; служи като встъпление към мелодията, като поемане на дъх. 3 Чувaш – пазиш. 4 Кутре – клето, горкичко. 5 Сполай – благодаря.
6 Бог да прости – в смисъл на „благодаря". Среща се по много места на Македония /Костурско, Битолско, Прилепско и др./. 7 'И – ги.

413. РАЗДЯЛА НА ДВАМА ВЛЮБЕНИ

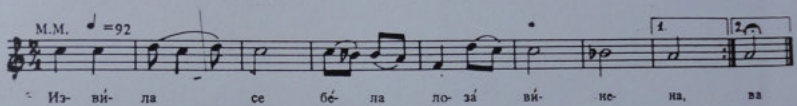

Извила се бела лоза винена /2/[1].
Не ѝе била бела лоза винена,
Но са били двама млади флюбени,
Заедно на даскал са си одили,

Заедно са и книга пишували.
Дошло време двама да се разделаа;
Писмо дераа, те се двамка не делаа.
Изпрати го до зелена ливада,

Ф ливадата – бунар вода студена,
На бунаре една чеша сребрына,
В чешата – една груда ледена . . .
Кее се топи таа груда ледена,
Така се топиа срцата на двама.

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

1 Всеки стих се повтаря.

414. НАЙ-ТЕЖКАТА ЩЕТА

Во чаири – зелени ливади,
Во ливади – два бели шатори,
Под шатори брат и сестра спиат.
Сестра брата си го разбудува:
– Стани, брате, чудо да гледаме,
Чудно чудо – Белиград[1] изгоре!
– Нека гори, пуст нека остани:
Три лета сум си летувал таму,
И три щети сум щетувал, сестро:

Първо лето, сестро, сум летувал,
Сум летувал, щета сум щетувал,
Щета сум щетувал – коинче ми треснало;
Второ лето, сестро, сум летувал,
Щета сум щетувал – дуйкян ми изгоре;
Трето лето, сестро, сум летувал,
Сум летувал, щета сум щетувал –
Щета сум щетувал – либе ми умрело! . . .
Нека гори, пуст нека остани!

Слушана от Стоянка Карапецова, приленчанка. Записал Петър Проданов от Севлиево.

1 Белиград – някогашното голямо селище в Тиквешията, производител на най-хубаво тиквешко вино, сега не съществува. Споменава се и в песента „Биляна платно белеше. . .", в стиховете: „Ми поминале винари, винари белиграгяни" (вж. № 419).

V. СВАТБЕНИ ПЕСНИ

СВАТОЕЧКИ ПЕСНИ

415. СОН СОНЕВАЛА ДЕВОЙКА[1]

Сон сонѐвала дѐвойка:
На сон йе дѐщте гу̀лаби.
Вѐлит, го̀ворит дѐвойка:
– Майко ле, мѝла, майко ле,
На сон до̀йдое гу̀лаби,
Са̀кае да ме зѐмлет.
– Кѐрко ле мѝла, кѐрко ле,
Гу̀лаби ти се стро̀йници[2] –
Ти вѐке кя се о̀можни.

Слушана от Благойка Шерева от с. Панрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на „Израсло цвеке во кледа" (вж. № 485). Пее се на годежа. Виж описанието на сватбените обичаи в Галичник в края на сборника. [2] С т р о̀ й н и ц и – годижници (които сватосват).

416. СТРОЙ СТРОЕВАЛА ДЕВОЙКА[1]

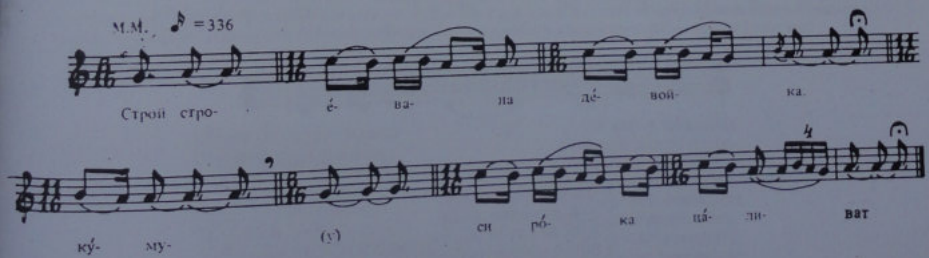

Строй строѐвала дѐвойка.
Ку̀му си ро̀ка ца̀ливат,
Ку̀мот я дар дару̀вало
Една ѝлия[2] ста̀мболска.

Слушана от Тома Гиновски от Галичник.

[1] На мелодията на тази песен се пеят всички сватбени песни от Галечник, които имат стихове с по осем срички.
[2] И л и я – златна монета.

417. ЗА ПОСРЕЩАНЕ НА СТРОЙНИЦИ

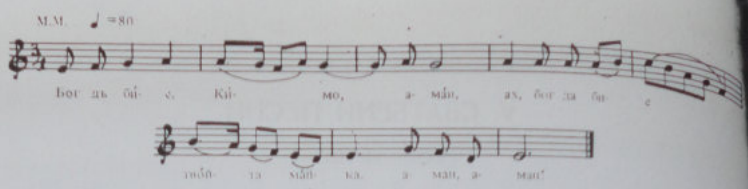

Бог дъ бйе, Кймо, аман,
ах бог дъ бйе твойта стара майка, аман, аман.[1]
Що те скорна[2] много рано
Много рано, Кймо, уф ниделя,
Що ти веле ем гуворе:
– Земи, земи, Кймо, лиен[3], ибрик,
Лиен, ибрик, лике[4] съпун
Дъ измиеш бело лице,
Дъ причекиш стройниците.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] От всеки стих се образува куплет, като се повтаря първата му половина с добавка „ах" към повторението, а на края на първата част се прибавя „аман", докато на края на втората част, след повторението, се добавя „аман, аман", както е показано в текста под мелодията. В средата се прибавя „Кймо". [2] Скорна – вдигна, събуди. [3] Лиен – леген. [4] Ликe – парче започнат сапун.

418. ВЪРНАЛИ МУ СТРОЙНИЩИТЕ

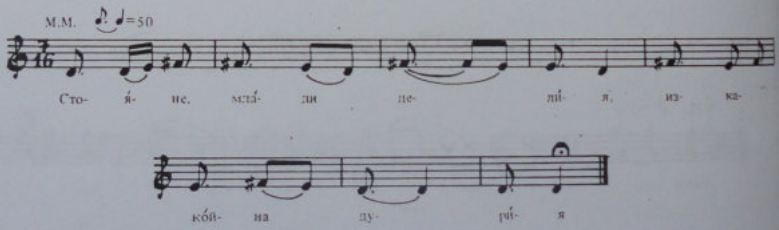

Стуйне, млади делия!
Изкарал койна дурия,
Кучил съ Стуйн из нея,
Утишел в село мълечко.
Там нъйдел оро гулемо.
Пустоял Стуйн, пуглидал,
Ърисал мома, биидисал.
Прътил стройнини зъ нея;
Стройници изъал върнали –
Момата рода къжали –
Не е та мома зъ него.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

419. БИЛЯНА ПЛАТНО БЕЛЕШЕ . . .

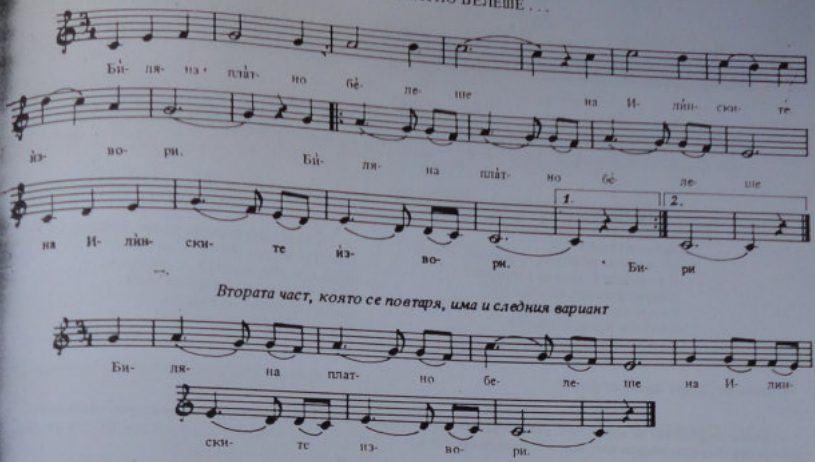

Бѝляна плàтно бѐлеше
На Илѝнските ѝзвори[1].
Ѐздола ѝдет вѝнари.
Вѝнари белиграѐжяни[2].
– Вѝнари белиграѐжяни.
Крѐтко тѐраѝте кàрванот,
Да не ми плàтно згàзите.
Плàтното ми е дàровско –
За зетѐвската кѐшпула,
За девѐрите – мàхрами . . .
– Бѝляно, мѐме ѝбаво,
Àко ти плàтно згàзиме,
Со вѝно ке го плàтиме
И бѝстра, льѝта рàкия!
– Вѝнари белиграѐжяни,
Не ви сàкам вѝното,
Тук'ви го сàкам мѐмчето,
Шо нàпред тѐра кàрванот,
Тѝрило фѐсче нàд око
И мѐне глѐда пѐд око. –
– Бѝляно, мѐме ѝбаво,
Мѐмчето ни е свѝршено –
Зà него вѝно нѐсиме,
Нѐдельа ке го жѐниме!

Слушана от Петър Шанданов от Охрид.

[1] Илинските извори се намират над охридското село Велгощи в планината Петрино, край Охрид. Днес вместо „Илинските извори" се нее „Охридските извори". Старите охридчани обаче пеят както е писано. Песента е много стара и с горния текст е по-оригинална и правдоподобна. [2] Белиграѐжяни – идва от никогашното село в Тиквешко Белиград. Тиквешията е прочута с хубавите си вина и правдоподобно е обяснението със винари от Белиград.

420. ДИМКА И КИРАДЖИИ-ВИНАРИ

Дѝмка бѐли бѐлу платну
На рекàта под врѝбата,
Под врѝбата, на скалàта.
Поминàха кѐраджии,
Кѐраджии разлѐжене,
Та на Дѝмка прутувàрат:
– Дѝмчице ле, мѐме Дѝмко,
Одàй на нас уд платнѐту,
Ѝт платнѐту пулувѝна,
Ние тебе кѣе ти дàдѐм
Ут вѝнуту пулувѝна. –
А Дѝмка им удгувàра:
– Ой не вие, кѐраджии,
Кѐраджии разлѐжене,
Я ви не ща ут вѝнуту,
Я ви ѝскам тàва момче
Шо кàра дѐвет кѐня,
А дѐсети бинѐк[1] ѝаха! –
Кѐраджии удгувàрат:
– Дѝмчице ле, мѐме Дѝмко,
Тàва момче е згудѐну!
Тàва вѝну, шо кàраме,
Ѝе за негѐвата свàтба.

Слушана от Маруша Благоева Мадолева от с. Белица, Разложко.

[1] Бинѐк – изправен, прав, с хубава стойка.

421. ГРАБИЛИ Я СМИЛЯНА ДЕВОЙКА

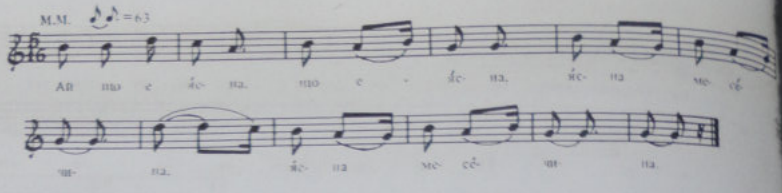

Ай що е ѝсна, що е ѝсна,
Ясна месечина /2/[1]
Що е време кòньи за крàденье!
Я грàбнале Смиляна дѐвойка,
Я òдненле у гòра зѐлена,
У гòра зѐлена, ле мàле,
У гòра- у лàдна мѐзна.
У мѐана трѝдесет мòмчиня –
Да ги слу̀жи вѝно ем рàкия.
Се прòвикна Смѝляна дѐвойка:
– Не сум дòшла слу̀га да ви слу̀жам,
Не сум дòшла слу̀га да ви бѝлам,
Най сум дòшла лѝка да ѝзбирам,
Да ѝзбирам лѝка спрѐма мѐне:
Що не ще вѝно ем рàкия,
Що му чу̀ка сàат у пàзува!

Слушана от Добра Анева от Велес.

[1] Куплетът се образува от всеки стих, като в началото се поставя „Ай", след това се повтаря първата част два пъти и едва подир това идва втората част, която също се повтаря.

421 (а). СМИЛЯНА СГОДЕНА В КОСТУР

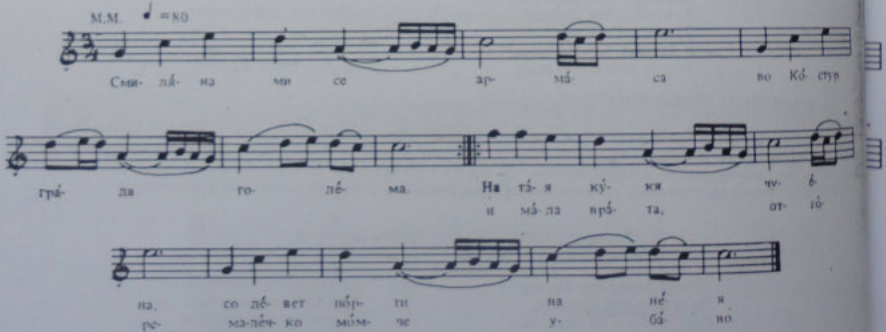

Смилѝна ми се армàса[1]
Во Кòстур грàда голѐма, 2
На тàя кукя чуена,
Со дѐвет пòрти на нѐя
И мàла врàта, оттòре –
Малѐчко мòмче убàво.
– Майко ле мѝла, майко ле,
Утре осу̀нва[2] недѐля,
Да стàниш, мàйко, пред зòри.
Да ми измѐтиш дворо(в)и,
Да ми нарѐдиш столòи,
Настреди̇̀йостол ти да седниш,
Да ми разтресиш кòсата,
Кòсата руса, тельòвна[3].
Утре ке дòйде сватòви,
Да ти ѝе зѐве[4] Смилѝна. 2

Слушана от Любка Рондова от с. Шестеово, Костурско.

[1] Армàса – столи се. [2] Осу̀нва – съмва. [3] Тельòвна – като тънка тел сребърна. [4] Зѐве – вземат.

422. НАЙ-МИЛАТА РОДНИНА[1]

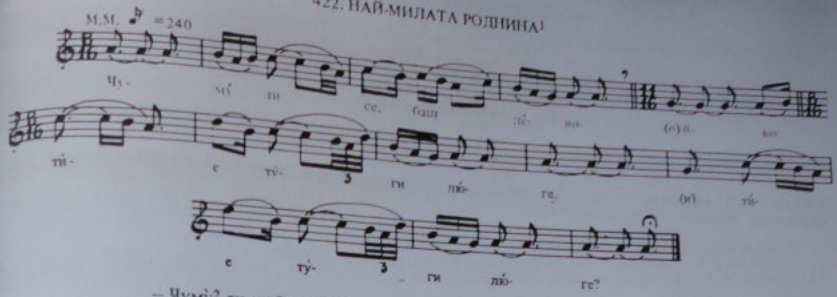

— Чуму̀[2] ти се, баш дѐвойко,
Тѝе туги люге,
Шо ти сѐдит, баш дѐвойко,
Го̀ре на ча̀рдаши,

Шо ти нѝет, баш дѐвойко,
Вѝно и ра̀кия?
— Тѝе ми се, мой дру̀гачки,
Най-мила роднѝна!

Слешана от Тома Гиновски от Галичник.

[1] Песента се пее на годежа. На мелодията на тази песен се пеят всички сватбени песни от Галичник, при които първият стих на куплета има 8 срички, а вторият – 6. [2] Чуму̀ – за какво.

423. ПРОЦУТИЛО ЦЪРВЕНО ЯБЪЛКО

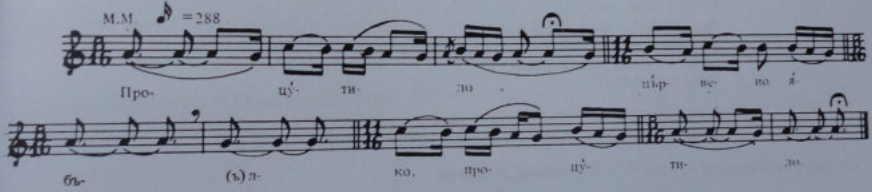

Процу̀тило цъ̀рвено я̀бълко,
Процу̀тило в ма̀йкини пазуви
И во та̀ткови клѐдови[1],
Се ра̀звило по чѐсна тъ̀рпенза[2]
И пред ку̀ма, и пред мѝли свѐкра.[3]

Слушана от Тома Гиновски от Галичник.

[1] Клѐдови – долен етаж; зимник. [2] Тъ̀рпенза – трапеза. [3] Песента се пее на годежа от страна на сватовете. На мелодията на тази песен се пеят всички сватбени песни от Галичник, които имат по 10 срички на стих.

424. ТИ ВЕЛЕВ – НЕ ОДИ ЧЕСТО В КОМШИИ[1]

— Нѐли ти вѐлев, дѐвойко,
Нѐ оди чѐсто в ко̀мшии!
Ко̀мшии ти се ду̀шмани –
От та̀тка кя те о̀делит,
От ма̀йка кя те ра̀зделит,
От сѐта мѝла ро̀днина.

Слушана от Санда Гиновка от Галичник.

[1] Пее се на годежа. Мелодията е като на песен № 416.

425. СТАНИ, КУМЕ, НЕ РАЗДАВАЙ МНОГУ

– Стàни, кỳме, не ра̀здавай[1] мно̀гу,
До̀ста пи̇фте вѝно и ра̀кия,
До̀ста крѐва гъ̀рци со две ро̀чки!
Нѐ е о̀вде Косо̀врашко по̀ле,
Ток се о̀вде ри̇дови, до̀лови! . . .[2]

Слушана от Санда Гиновка от Галичник.

[1] Р а̀ з д а в а й – приказвай. [2] Пее се на годежа, когато се раздават даровете на „ризарите" (вж. описанието в края на сборника). Мелодията е като на песен № 423.

426. ДЕВОЙКА СЕ НА БОГА МОЛЕШЕ[1]

Дѐвойка се на бо̀га мо̀леше:
– Дай ми, бо̀же, си̇лнине до̀жеви,
По до̀жеви – си̇лнине вѐтрови,
Да про̀паднет та̀ткова ми ку̀кя,
Да на̀правит та̀тко ви̇сок ди̇ван,
Да се ка̀ча го̀ре на ди̇ванот,
Да го глѐда лу̀до от спро̀тия[2]!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се, когато момата е годеница. Мелодията е като на „Градил юнак ясли босилькови" (вж. № 478). [2] С п р о̀ т и я – отсреща.

427. ИЗВИКНАЛ МИ КОПИДАН ОТ ГОРА

Ѝзвикнал ми, по̀двикнал ми
Ко̀пидан[1] от го̀ра:
– Даль е до̀ма, даль е до̀ма[2]
Юна̀кова ма̀йка?
– Нѐ е до̀ма
Ни бъ̀рго кя до̀ет:
В сѐло о̀шла
Ки̇лим да за̀шарит!
– Даль е до̀ма
Юна̀кови та̀тко?
– Нѐ е до̀ма
Ни бъ̀рго кя до̀ет:
В сѐло о̀шол
Ко̀ня да по̀дкове-[1]

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] К о̀ п и д а н – цвете, обичниче. [2] Всеки първи стих се повтаря два пъти – както е показано в първите две строфи. Мелодията е като на „Бела билька и бел босилек" (вж. № 464). Пее се на годеницата, когато си приготвя сватбените подаръци.

428. ВЕЗДЕН СУМ ШЕТАЛ НИЗ ДОЛНО ЛОЙЗЕ

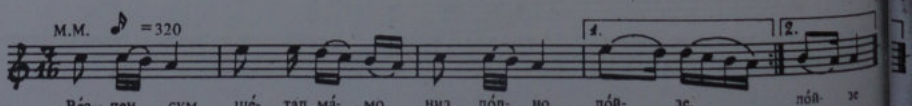

– Вѐзден су̀м шѐтал, ма̀мо,
Низ до̀лно ло̀йзе,
Та̀му го ви̇доф, ма̀мо,
Бѐлото Ма̀ре.
– Да̀ли го по̀си, си̇нко,
Бѐлото а̀йте[1],
Що го кро̀вия, си̇нко,
Дѐвет тѐрзии,
Що ги шѝея, джѐнум,
Дѐвет шиѝчи[2]

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко. Песента е от с. Ново село, Велешко.

[1] А̀ й т е – рокля. [2] Песента се пее на годеницата, когато си приготвя сватбените подаръци. Момите я посещават и пеят подобни песни.

429. ДЕВОЙКА СО КОВЕНЏИЈА ЗБОВРЕШЕ

Прѐвила ми се кòпина
Прѐку вѝсока пла̀нина.
Никой крај нея нѐмаше,
Ѐдино[1] дърво вѝсоко . . .

Не ми е било кòпина,
Ток ми е била дѐвойка,
Со ковѐнџија (бу̀гарина)[2] збо̀вреше[3]:
– Ковенџи (бу̀гаре), вѐреи дру̀гаре,

Да̀ли е кòвано стрѐброто?
– Кòвано ми е, лѐяно,
Ма̀лку ми зла̀то нѐ фтаса,
Се су зла̀тари о̀бишол[4],
Нигде су зла̀то нѐ нашол . . .[5]

Слушана от Санда Гиновска от Галичник.

1 Ѐдино – тънко, стройно. 2 Ковѐнџија – златар; бу̀гарин – продавач на женски принадлежности. В песента се взема едното значение. 3 Збо̀вреше – приказваше (в Папрадища – зборвеше). 4 Обишол – обиколил. 5 Песента се пее, когато годеницата приготвя даровете си за сватбата. Мелодията е като на песен № 416.

430. ПРЕФЪРЛИЛА СЕ КОПИНА ПРЕКУ ВИСОКА ПЛАНИНА[1]

Префърлила се кòпина
Преку вѝсока пла̀нина,
Дур во Янина гра̀дина.
Нѐ ми е била кòпина,
Ток била Ян̀д в гра̀дина –
Со бу̀гарина[2] зборвеше:
– Бу̀гаре, вѐреи дру̀гаре,
Даль е на̀ново кòланот,
Да не го дру̀га нòсила?
– Дѐвойко, мòри дѐвойко,
На̀ново ми е, на̀ново,
Не ми го дру̀га нòсила.
– Бу̀гаре, вѐреи дру̀гаре,
Даль се кòвани па̀фтите,
Да не 'и дру̀га нòсила?
– Дѐвойко, мòри дѐвойко,

Кòвани ми се, лѐяни,
Ма̀лу ми зла̀то нѐ фтаса[3].
Се су зла̀тари о̀бишол,
Нигде су зла̀то нѐ нашол.
– Бу̀гаре, вѐреи дру̀гаре,
Даль се на̀ново чѐглите,
Да не 'и дру̀га нòсила?
– Дѐвойко, мòри дѐвойко,
На̀ново ми се, на̀ново,
Нѐ ми 'и дру̀га нòсила?
– Бу̀гаре, вѐреи дру̀гаре,
Дал' е на̀ново ѝглата,
Да не я дру̀га нòсила?
– Дѐвойко, мòри дѐвойко,
На̀ново ми е, на̀ново,
Нѐ ми я дру̀га нòсила.[4]

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

1 Песента се пее на годеницата, когато тя боядисва червени конци („злот") за бродиране на ризата и ръкавите. 2 Бу̀гарин – продавач на разни принадлежности за булки. 3 Фтаса – стигна. 4 Мелодията на песента е като на „Израсло цвеке" (№ 485).

431. ЧИЈА Е ВАЈА ДЕВОЙКА[1]

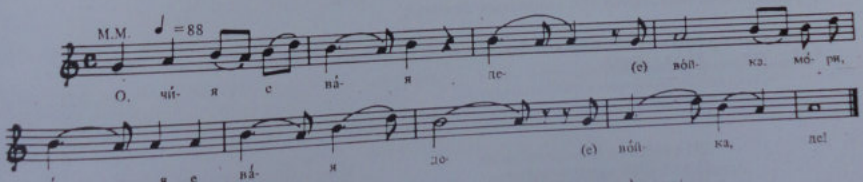

– О[2], чија е ваја девòйка, мòри[3],
О, чија е ваја девòйка, де[4],
Шчо ра̀но ра̀ни за вòда
Со тѐшко вѐдро на гла̀ва,
Ма̀лка ведрѝца во ръ̀ци?

ѝрила[5] долу по̀льето,
Ю по̀лье има то̀поли.
Под то̀полите – чадъ̀ри,
Под чадъ̀рите – терзѝи,
Терзѝи шѝе гюрдѝи[6].

Слушана от Кръстена Трайкова Чогева от с. Косинец, Костурско – Корешата.

1 Тази песен се пее на момата, когато отива на вода преди сватбата. 2 „О" се прибавя в началото на всеки стих. 3 „Мори" стои в края на всеки стих. 4 Всеки стих се повтаря, като при повторението крайната дума „мори" се замества с „де". 5 Турила – слезнала, спуснала се. 6 Гюрдѝи – особен вид горно облекло – ресечка

432. НЕ БИЛО МОМЧЕ ЯБЪЛКО[1]

– Дѐвойко, мòри дѐвойко,
Шо ти се тѐбе чинеше –
Дали е мòмче ябълко,
Да зѐмеш да го ѝзееш?
– Дѐвойки, мòре дрùгачки.

Нѐ било мòмче ябълко,
Да зѐмеш да го ѝзееш.
Ток бѝло мòмче вѐремче[2].
– Дѐвойко, мòри дѐвойко,
Шо ти се тѐбе чинеше?

Дàли е мòмче рѝзинче –
Ти да го скрѝеш в пàзува?
– Нѐ било мòмче рѝзинче,
Ток бѝло мòмче вѐремче,
Да верѐмоса дѐвойка!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко, и Санда Гиновска от Галиничник.

[1] Пее се, когато девойката приготвя тарановите за младоженеца. Мелодията е като на песен № 423. [2] Вѐремче – момиче, момче, момче.

433. ЛУДО, СУ ТЕ ЧУЛА[1]

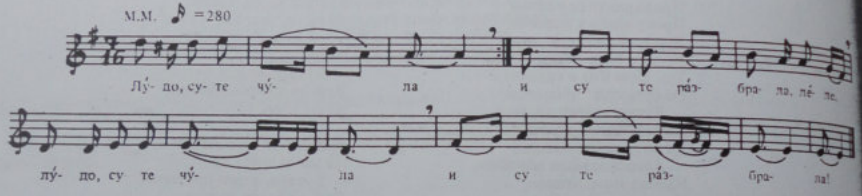

– Лу̀до, су те чу̀ла
И су те ра̀збрала:
Си бѝл ковѐнджия[2].
Лу̀до, кя ти да̀да
Ѐдна ста̀ра па̀ра.
Лу̀до, да на̀правиш

Ѐден стрѐбрен ра̀збой[3],
А шо кя о̀станет –
Мѐне ѐден пѝрстен!
– Мòме, су те чу̀ло
И су те ра̀збрало.
Дѐка си ми бѝла

Мно̀гу рабо̀тлива . . .
Мòме, кя ти да̀да
Ѐден сто̀драм па̀мбук,
Мòме, да изткаѐш
Ѐдно тѐнко пла̀тно;
Шо кя ти о̀станет –
Мѐне ѐдна рѝза[4]!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се, когато девойката е годеница и си приготвя сватбените подаръци. [2] Ковѐнджия – златар. [3] Ра̀збой – стан. [4] Рѝза – кърпа.

434. ИБРО ДВЕ РАДОСТИ ИМА[1]

Шо е врѐва во̀ Ѝброви дво̀рови,
Иль го Ѝбра ту̀рци поплѐниле,
Иль го Ѝбра вода удавило,

Иль го Ѝбра о̀гонь изго̀рело?
Ни го Ѝбра ту̀рци поплѐниле,
Ни го Ѝбра вода удавило,

Ни го Ѝбра о̀гонь изго̀рело,
Токо Ѝбро двѐра̀дости ѝмат:
Сѝна жѐнит, мѝста кѐрка мо̀жит.

Слушана от Санда Гиновска от Галичник.

[1] Пее се при годеника, една седмица преди сватбата, когато донасят виното. Пее се също и на сватбата. Мелодията е като на песен № 423.

435. ИГРАЛИТО СЪРЦЕ ЮНАКОВО[1]

Игралито сърце юнаково –
Како вино во стрѐбрена чаша,
Како ягне во го̀лемо ста̀до,
Како ждрѐбе во го̀лемо ергѐле'

Не е вино во стрѐбрена чаша,
Не е ягне во го̀лемо ста̀до,
Не е ждрѐбе во го̀лемо ергѐле,
Ток' е юнак от го̀лема рода.

И от ро̀да – та̀тково, ма̀йкино,
И от ро̀да – стрѝково, стрѝнино,
И от ро̀да – бра̀тово, сѐстрино.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на „Градил юнак ясли босилкови" (вж. № 478). Пее се, когато младоженецът поиска вино, готвейки се за сватба, а също така и на самата сватба.

436. ШИР ШИРИ СЕ, МАЙКО, НА МОЕТО МЕСТО

– Шѝр шѝри се, ма̀йко моѝ,
На моето место;
Кя по̀седа, ма̀йко моя,
Ушче три нѐдели.[1]

*

– Пла̀чи, мо̀ме, да би онѐмело,
Како пла̀чет та̀тко ти за тебе!
– Да бѐше та̀тко пла̀кало,
Не бѐше ме мене да̀вало.
Назад кя стро̀йци вра̀тило!

*

– Дѐвойко, мо̀ри дѐвойко,
Не сади бо̀лен[2] в гра̀дина:
Бо̀леет та̀тко за̀ тебе!
Не сади бо̀лен в гра̀дина:
Бо̀леет ма̀йка за̀ тебе!

*

– Мѝли та̀тко, мѝлно ти се мо̀ди,
Чѐсто да ме, та̀тко, поса̀куваш[3]
И на̀ ручек, та̀тко, на вѐчера,
На пла̀дница – за сту̀дена во̀да,
На нѐделя – за бѐла про̀мена[4],
А на две-три дни – за бѐли по̀гачи.[5]

Слушана от Санда Гиновска от Галичник.

[1] Всеки ден се намалява: „Ушче две нѐдели . . . ушче една нѐделя . . ." [2] Бо̀лен – цвете. [3] Поса̀куваш – да си спомняш, да водириш. [4] Про̀мена – облекло. [5] Пее се на годеницата, когато приготвя дарове. Също и на сватба, при момата. За мелодията виж песен № 416, 422 и 423.

437. НАШИРИ СЕ, МАЙКО МОЯ, НА МОЕТО МЕСТО[1]

– Нашѝри се, ма̀йко моя,
На моето мѐсто!
Ти чѝнеше, ма̀йко моя.
Ово̀де кя лѐтува[2];
Ми вѝкаше, ма̀йко моя
„Кѐрко „прѐпке-со̀пке[3].

Нашѝри се, та̀тко мой,
На моето место!
Ти чѝнеше, та̀тко мой,
Ово̀де кя лѐтува,
Ми вѝкаше, та̀тко мой:
„Кѐрко „прѐпке-со̀пке".[4]

Слушана от Благойка Хр. Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на „Ненашай се, понашай се" (вж. № 483). [2] Лѐтува – летувам (ще остана дълго време). [3] Прѐпке-со̀пке – която се свъва на всяка крачка. [4] Пее се на годеницата в навечерието на деня на сватбата.

438. БЕЛА ВЕНО, НАРЕЧИ СЕ НА ДУНАВ

– Бѐла Вѐно, бѐла подѝунавке,
Нарѐчи се на̀ Дунав на̀ вода,
Кя ти да̀да зѝмен зѐлен вѐнец!

– Ва̀рай, лу̀ло, ва̀рай, бу̀далесто,
Ка̀ко после ма̀йке кя е ка̀жа?
– Бѐла Вѐно, бѐла подѝунавке,
Аль нѐ можеш ма̀йка да̀ изложеш?
Фта̀са[2] Дунав, вѐнец го донесе,
Вѐтор дувна – на̀ главе го кла̀де[3]!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Нарѐчи се – накани се. [2] Фта̀са – пристигна, дойде. [3] Кла̀де – постави. Мелодията е като на „Градил юнак . . . ." (вж. № 478). Песента се пее в дома на годеницата в навечерието на сватбата.

439. ИЗРАСЛЕ МИ ТРИ СЕНИ ЯСЕНИ[1]

Израсле ми, порасле ми
Три сени[2] ясени,
Не ми биле, не ми биле
Три сени ясени,
Ток ми биле, ток ми биле
До три пробратими:
Първиот е[3] майстор на кафчия[4],
Вториот е млади ковенджия[5],
Третиот е терзия в одая,
Той, що беше майстор на кафчия,

Викните го сорок[6] та пашарит,
Той, що беше млади ковенджия,
Вижните го кръстот за полет,
Той, що беше терзия в одая,
Викните го бари, та со плет.

Слушана от Санда Гиновска от Галичник.

[1] Песента се пее на байрактаря, но също и при донасянето на виното една седмица преди сватбата. Мелодията е като на песен № 422. [2] Сени — сенчести. [3] В следващите стихове първите четири срички на стиха се повтарят два пъти. [4] Майстор на кафчия — който боядисва кожени. [5] Ковенджия — златар. [6] Сорок — прът.

440. РАЗВИЛ ЮНАК КЪРСТАТНА БАРЯКА[1]

Развил юнак кърстатна баряка,
На баряка — първено ябълко,
На ябълко — кърстатен босильок,
Да е момче първено и бело.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадница, Велешко.

[1] Песента се пее, когато се поставя байракът, с което се означава, че в дома е почнала сватбата. Мелодията е като на „Градил юнак . . ." (№ 478).

441. ПАПРАТ Е ЖИВА РАЗДЕЛА[1]

— Девойко, мори девойко,
Папрат е жива разделя,
От татко кя те оделит,
От майка кя те разделит,
От сета мила родпина.

Слушана от Санда Гиновска от Галичник.

[1] Пее се на невястата, която нощува в своя дом последна вечер. Момите идват да спят с нея върху папрат (вж. описанието в края на сборника). За мелодията вж. песен № 416.

442. ОДИТ МОМЕ ЗА ВОДА СТУДЕНА[1]

Одит моме за вода студена,
А царев син бога молит:
„Мое да би било!"

*

— Чекай, майко, от керка отмена —
Уше сега от керка отмена!
Чекай, татко, студена водица —
Уше сега керкина отмена!
Чекай, брату, студена водица —
Уше сега от сестра отмена!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадница, Велешко.

[1] Мелодията е като на „Градил юнак ясли босилкови" (вж. № 478). Пее се, когато годениката, преди сватбата, отива на вода, в полунощ, с покрито лице, за да не я види някой от родините на младоженеца. Последните пък от своя страна искат да я видят, та често пъти стават и сбивания между двете страни.

443. ОДИТ КАЛИНА НА ВОДА[1]

Ѐдит Ка̀лина на̀ вода
Со дѐвене сто̀мни зѐмѝени,
Со два ѝбрика стрѐбрени.
Извикна лу̀до, по̀двикна:
„Пѐстой, почекай, Ка̀лино,
Да ти по̀зема сто̀мните,
Да ти о̀дмена ро̀ните!"

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се, когато годеницата отива на вода в навечерието на сватбата. Мелодията е като на „Израсло цвеке во кледа" (вж. № 485).

444. УШЕ СЕГА ОТ КЕРКА ОТМЕНА[1]

— Чѐкай, ма̀йко, сту̀дена во̀лина,
Овольку е от кѐрка о̀тмена —
Чека̀ски на̀ порти за̀спала.
Чѐкай, та̀тко, сту̀дена во̀лина,
Ѹше сѐга от кѐрка о̀тмена,
Ѹше сѐга вѐке но̀ги има.

Слушана от Санда Гиновска от Галичник.

[1] Пее се, когато годеницата, вечерта на деня среща сватбата, отива да налее вода от три чешми. За мелодията вж. песен № 423.

445. СВАКЯ СЕ МИЛНО МОЛЕШЕ[1]

-Сва̀кя се мѝлно молѐше.
— Ѹбаво да ме мѐсите,
Ѹбаво да су со̀лена,
Ѹбаво да ме пѐчете.
Оли[2] кя о̀да да̀леку,
Да̀леку во тутѝ кукя,
Та̀мо се шегаленкѝте[3],
Шѐга кя ми се по̀дбиет:
„Не си ѹбаво мѐсена,
Нѐ си ѹбаво со̀лена,
Нѐ си ѹбаво пѐчена!"[4]

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се, когато се меси „свакята" – специална сватбарска погача в навечерието на сватбата. [2] Оли – стара дума, вероятно вместо „лека". [3] Шегаленки – присмехулки. [4] Мелодията е като на „Израсло цвеке во кледа" (вж. № 485).

446. ПЕСНА НА МЕСАРИЯТА[1]

— Месѐрийо[2] та̀ткова-ма̀йкина[3], (–)
Месѐрийо бра̀това-сѐстрина,
Месѐрийо стрѝкова-стрѝнина,
Месѐрийо от го̀лема ро̀да,
Месѐрийо тѐнка и вѝсока,
Месѐрийо бѐла и цѐрвена,
Месѐрийо, грѹтка шекѐрова,
Месѐрийо, клопчѐ пострѐ кукѝи[4],
Месѐрийо, за̀шо немѝена?
Месѐрийо, за̀шо нечешлѝна?

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се, когато се меси „свакята" (сватбарска погача). Вж. описанието в края на сборника. Мелодията е като на „Градил юнак . . ." (№ 478). [2] Месѐрия – която меси „свакята". [3] Таткова-ма̀йкина – която не е сирак. [4] Клопчѐ пострѐ кукѝи – кълбо сред къщи.

447. ОГРЕЯЛА МЕСЕЧИНА НА ЧЕСНА ТЪРПЕНЗА

Огрѐяла месѐчина на чѐсна тѝрпенза,
Не мѝ била мѐсечина по чѐсна тѝрпенза,
Ток мѝ била чѐсна свàкя от бѐла пчѐница,
Отпущàче, допущàче свàкя Иовàница[1]

Одзѐмаше, дозѐмаше свàкя Костòвица[2]:
– Даль нѐмаше, свàке мòри, ѐдна скрýпца[3] сòльца
Даль нѐмаше, свàке мòри, ѐдна шкòрка[5] тѝрфица,
Да изпечеш, свàке мòри, òвой чѐсна свàкя[6]?

Слушана от Санда Гиновска от Галичник.

[1] Майката на невястата изпращаше. [2] Майката на зетя приемаше. [3] Скрýпца – бучка. [4] Свàкя – сватбарска погача. [4] Шкòрка – клечка. [6] Песента се пее вечерта на сватбата, когато кумът с друг сват чупят погачата (вж. описанието в края на сборника). За мелодията вж. песен № 422. Тук всеки стих е равен на куплет от два стиха на песен № 249.

448. ПЛѢЛА МОМА МРѢЖА КОПРИНЕНА[1]

Плѐла мòма мрѐжа копрѝнена,
Я фърлила в глòбоко ѐзеро,
Уловила рѝба шестòкрила,
Я дрòбила со стрѐбрено ноже,
Я свàрила во трѐбрено тѐнджере
Я ставила[2] пред чѐстнего кума,
И пред кума, и пред мѝли свѐкра,
Старòсвата и пред побрàтими,
Побрàтими и пред байрàктаро.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се на самата сватба, при момата. Мелодията е като на „Градил юнак . . .“ (№ 478). [2] Стàвила – послала, нарезила.

449. ИВАНИНЕ, ВИОГРАҐЯНИНЕ[1]

– Ивàнине, виограґянине,
На главе ти вѝо[2] òгон гòрит!
– Ако гòрит – да би изгòрело,
Зàтова су три лѐта дѐтувал:
Първо лѐто – за бѝрзана кòня,
Втòро лѐто – за тѐнкана пушка,
Трѐто лѐто – з' ýбава дѐвойка.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се при младоженеца вечерта, в деня на сватбата. Мелодията е като на „Градил юнак . . .“ (№ 478). [2] Вѝо – силен, буен.

450. ДЕВОЙКО, ТИФКО ПЕЕШ – ДАЛЕКУ СЕ СЛУШАТ[1]

– А, дѐвойко, ти ун-перýника[2],
Тѝфко пѐеш, дàлеку се слýшат.
Те дòчудо òвчар от планина,
Остàвило тѝрло пеградено,
Во тѝрлото – стадо неброяно,
Во стадото – кàмен бефцѐнати . . .

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на „Градил юнак ясли босилькови“ (№ 478). Пее се общо на сватбата – и при невястата, и при младоженеца. [2] Ун-перýника – хубава перуника (стара дума, само в песните).

451. ПЪРНО ПЕТЛЕ, ПЪРИ ТИ ПИПЕР В ОЧИ[1]

— Пърно пѐтле, пъри ти пѝпер в о̀чи,
Що не пееш по̀къи Нѝко̀лови,
Да ра̀збудиш ю̀бава дѐвойка,
Да направит една ко̀ла ру̀во,

Ко̀ла ру̀во, конь бели да̀рови,
Да даруват юнакова рода:
Да даруват юнакови татко,
Да дарупат юнакова майка.

Слушана от Благойка Щерева от с. Напрадиша, Велешко.

[1] Пее се вечерта при младоженеца, срещу деня на венчавката. Мелодията е като на „Градил юнак . . .“ (№478).

452. ПЕЕТ ПИЛЕ — БУДИТ МОМЕ[1]

Пѐет пѝле сѝно и зѐлено,
Будит мо̀ме бѐло и пъ̀рвено:
— Ста̀ни, мо̀ме, здра̀во нестанало
По рѝдови сълнце отрѐяло,
По дворови китени сватови.

Слушана от Санда Гиновска от Галичник.

[1] Песента се пее рано сутринта в деня на сватбата, когато се събужда булката. За мелодията вж. № 423.

453. ИЗРАСЛО МИ Е ЗЕЛЕНО ДЪРВО[1]

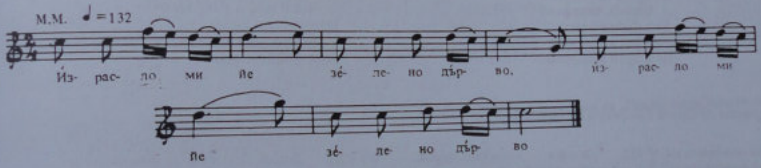

Йзрасло ми йе зѐлено дъ̀рво.
Ко̀льку зѐлено, то̀льку ядовно[2],
С ко̀рен се ко̀рнит, с върв се прѝчават:
— Про̀сти ми мѐне, мѝли та̀тко ле,

Про̀сти ми мѐне — да се о̀жена!
— Про̀сто да ти йе, мѝла кѐрко де,
Про̀сто да ти йе — ту̀ку жѐни се!
— Прости ми мене, мѝла мѝйко ле.

Про̀сти ми мѐне — да се о̀жена!
— Про̀сто да ти йе, мѝла кѐрко, де,
Про̀сто да ти йе — ту̀ку жѐни се!

Слушана от Ристина Аврамова от с. Напрадиша, Велешко.

[1] Песента се пее, когато младоженката се облича в деня на сватбата. [2] Я д о в н о — съдържа ядове, горчиви и

454. ЛОЗА СЕ ВИЕТ КРАЙ СЕЛО[1]

а) На младоженеца

Ло̀за се вѝет кра̀й село,
Ю̀нак се мѝлкат кра̀й татко:
— Та̀тко ле мѝли, та̀тко ле,
Прости ми да се о̀жена!
— Сѝнко ле мѝли, сѝнко ле,
Про̀сто да ти е, жѐни се,
Нѝшо не си ми прѐгрешил.

Ло̀за се вѝет кра̀й село,
Ю̀нак се мѝлкат кра̀й майка:
— Мѝйко ле мѝла, мѝйко ле,
Про̀сти ми да се о̀жена!
— Сѝнко ле мѝли, сѝнко ле,
Про̀сто да ти е, жѐни се,
Нѝшо не си ми прѐгрешил!

б) На младоженката

Лòза се вйет крàй село,
Мòме се мйлкат крàй майка:
— Мàйко ле мила, мàйко ле,
Прòсти ми да се òможа,
Я òт тебе кя се òделя,
Кя òда во туѓя кукя!
— Кѐрко ле мила, кѐрко ле,
Прòсто да ти е, мòжи се,
Нйшо не си ми грѐшила!

Лòза се вйет крàй село,
Мòме се мйлкат крàй татка
— Тàтко ле мйла, тàтко ле,
Прòсти ми да се òможа,
Я òт тебе кя се òделя,
Кя òда во туѓя кукя!
— Кѐрко ле мила, кѐрко ле,
Прòсто да ти е, мòжи се,
Нйшо не си ми грѐшила!

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Горните песни се пеят на младоженците в момента, когато се обличат – момъкът за зет, момата – за невяста. Мелодията е като на „Израсло шеке . . ." (№ 485).

455. ЧИНИ ЖЕФА, ДЕВОЙКО, НА ТОНКА КОШУЛЯ[1]

(Когато се облича младоженката)

— Чйни жѐфа[2], баш дѐвойко,
На тòнка кòшуля!
— Чйнаф, чйнаф, мой дрỳгачки,
Àма фàйде нѐмат.
— Чйни жефа, баш дѐвойко,
От клѐд[4] не йзлагай!
— Чйнаф, чйнаф, мой дрỳгачки,
Àма фàйде нѐмат.
— Чйни жефа, баш дѐвойко,
На шàрен клàшеник[5]!

— Чйнаф, чйнаф, мой дрỳгачки,
Àма фàйде нѐмат.
— Чйни жефа, баш дѐвойко,
На кйтка прѐвръзок[6]!
— Чйнаф, чйнаф, мой дрỳгачки,
Àма фàйде нѐмат.
— Чйни жефа, баш дѐвойко,
На пръвени дỳлак[7]!
— Чйнаф, чйнаф, мой дрỳгачки,
Àма фàйде нѐмат.

Слушана от Санда Гиновска от Галичник.

[1] За мелодията вж. № 422. [2] Ж е ф а – упорство; **курак**. [3] Ф а й д е – полза. [4] К л е д – зимник; долният етаж на къща. [5] К л а ш е н и к – горна ленена дреха. [6] П р ѐ в ъ р з о к – превръзка от копринени ресни. [7] Д ỳ л а к – було на невястата, покрив.

456. ВИЛА НУНКА ТРИ ЗЕЛЕНИ ВЕНЦИ[1]

Вйла нỳнка три зѐлени вѐнци:
Първи вѐнец – от бѐла лòзница,
Втори вѐнец – от зѐлени здравец,
Трѐти вѐнец – от бѐла пчѐница.
Той, шо беше от бѐла лòзница,
Фърлйте го во нàшето лòйзе;
Той, шо беше от бѐла пчѐница,
Фърлйте го во нàшето пòле;
Той, шо беше от зѐлени здрàвец,
Фърлйте го во нàши лйвагье –
Да е сѐло здрàво и вѐсело.

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на „Градил юнак" (№ 478). Тази песен се пее при младоженеца, когато кумата („нунката") вие венците. Тези венци са направени както в песента. Единият венец се изпраща на невястата от страна на младоженеца накитен с жълтици и с игла за забрадката („дулака", с който си покрива тя главата и лицето). Носи се от момче „татково-майкино" (т.е. което не е сирак) върху погача – шарена, пята със „сваките" (особени погачи). Върху погачата се поставя и „дулакът", обувки, сребърни пафти, колан, наушници, игла и пр. Другите два венеца се оставят на старосвата върху хляба и при венчавката свещеникът ги слага на младоженците, а кумът ги сменява – както му е редът.

457. КОГА СЕ БАНЯТ ЗЕТОТ[1]

– Баняй се, баняй, юначе,
Во глобокото езере!
На крај те чекат татко ти
Со бърза коня китена.
Баняй се, баняй, юначе,
Во глобокото езере!
На крај те чекат майка ти
Со бело руво зетовско,
Баняй се, баняй, юначе,
Во глобокото езере!
На крај те чекат сестра ти
Со шарените чораби.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията на песента е като на „Израсло цвеке в градина" (вж. № 485). Пее се, когато мият зетя сутринта в деня на сватбата. Преди обличане зетят сяда в двора и кумът, който вече е приготвил сватбените венци, го „къпе" (полива главата му) с вода, вино и ракия.

458. БЕРБЕРИ ЗЕТА БРИЧЕЕ[1]

Бербери зета бричее.
Скопа му пена сакае.
Некъет зетот бербер да го бричит.
Туку сакат верни побратими,
Дур не земет от татка прошченье,
Дур не земет от майка прошченье,
Дур не земет от стрика прошченье,
Дур не земет от бракя прошченье.

Слушана от Благойка Шерева. от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се, когато побратимите бръснат зетя сутринта в деня на сватбата. Мелодията е като на „Градил юнак ясли босилкови" (вж. № 478).

459. КОНЯ КОВЕТ ДЕТЕ ДУКАДИНЧЕ[1]

Коня ковет дете Дукадинче,
Плочи клават[2] се жълти дукади,
Клинци клават се убаво стребро,
Кя ми одит во Будима града,
Да земает будимка девойка.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се, когато сватовете отиват по невяста или когато бръснат зетя. Мелодията е като на „Градил юнак ясли босилкови" (вж. № 478). [2] К л а в а т – поставя.

460. КИНИСУВАТ РАДУВАНА ВОЙСКА[1]

Кинисуват радувана войска,
Да ми одит Будим по девойка,
Да ми земет будимка девойка.
– Будимци се многу кавгажии –
Кя ве вратит назад без девойка!

Слушана от Санда Гиновска от Галичник.

[1] Пее се, когато тръгват сватове да вземат невястата. За мелодията вж. песен № 423.

461. ДОБРЕ ДОЙДЕ, ГОЛЕМ МУШУЛДЖИЯ

– Добре дойде, голем мушулджия[1],
Шо донесе големи абери,
Шо уплаши девойкина рода,
Шо уплаши девойкини татко,
Шо уплаши девойкина майка,
Шо уплаши девойкини сестри,
Шо уплаши девойкини бракя.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] М у ш у л л ж и я – женен побратим на младоженеца, върви пред сватовете заедно с кума (вж. описанието на сватбените обичаи). Песента се пее на него, когато го посрещат. Мелодията е като на „Градил юнак ясли босилкови" (вж. № 478).

462. ДОЙДЕ ОБЛАК – ГОЛЕМ СЕН ДОНЕСЕ[1]

Побрàтими, пàшини сèймени,
Барѝктаре, царев азнатаре,
А сватови, а войска царева,
Дòйде òблак, гòлем сен дòнесе,
Шо зàсени девòйкини двòрйе,
Шо ỳяди девòйкини тàтко,
Шо рàзплака девòйкина мàйка . . .

Слушана от Санда Гиновска от Галичник.

[1] Пее се на побратимите на младоженеца, когато сватовете са пристигнали в дома на булката, за да я вземат. За мелодията вж. песен № 423.

463. ДЕВОЙКА Е В ГОРА ИЗБЕГАЛА[1]

– А ѝоначе, тугьоземѝнине[2],
Шо си идел, шо си кòня мòрил?
Дѐвойка е в гòра избѐгала,
Се стòрила гòрска ярѐбица!

– Зàшо вòда вѐрни побрàтими?
Кя 'и прàта во гòра зѐлена,
Кя я нàет[3] гòрска ярѐбица,
Кя я ѝоса нàши рàмни двòрйе.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се, когато младоженецът отива да вземе невястата в момента, когато „гувее" (срамува се). Мелодията е като на „Градил юнак" (№ 478). [2] Тугьозѐмянин – чужденец. [3] Нàет – намерят.

464. БЕЛА БИЛЬКА И БЕЛ БОСИЛЕК[1]

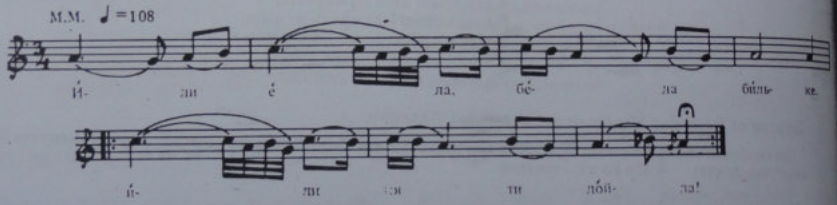

– Ѝли èла, бѐла бѝльке,
Или кя ти дòйда!
– И да дòеш, бел бòсилек.
Кòде кя ме нàеш?
Кя се скрѝя, бел бòсилек,
Мàйкини пàзуви.
– Кя те нàйда, бѐла бѝльке,
Кòде да се скрѝеш.
– Кя се скрѝя, бел бòсилек,
Тàткова ми кỳкя!
– Кя те нàдя, бѐла бѝльке,
Кòде да се скрѝеш!
Кя т' òднеса, бѐла бѝльке,
Нàши рàмни двòрйе!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се, когато сватовете са дошли у невястата.

465. БЕЛА БУЛКА И БЕЛ БОСИЛЕК[1]
(Вариант)

– Ѝли èла, бѐла бỳлке[2],
Ѝли кя ти дòйда!
– И да дòеш, бел бòсилек,
Нѐма да ме нàеш –
Кя се скрѝя, бел бòсилек,
В тàткови скỳтови!

– Кя òтепа твòйот тàтко,
Тѐбе кя те зѐма!
– Кя се скрѝя, бел бòсилек,
В мàйкини пàзуви!
– Кя òтепа твòйта мàйка,
Тѐбе кя те зѐма!

Слушана от Александър Аврамов от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на предходната песен (№ 464). [2] Бỳлка – вид цвете (див мак).

466. ИЗВИКНА МОМЕ, ПОДВИКНА[1]

Извикна мо̀ме, по̀двикна:
– Растерайте се, сва̀тови,
Да се по̀кара с ю̀нака,
Да не се жѐнит два̀ пати,
Да̀ли ми чѐгли до̀несло,
Да̀ли ми пафти до̀несло,
Да̀ли ми ду̀лак[2] до̀несло! –
Ю̀нак ми вѐлит, го̀ворит:
– Първѝн се жѐна за тебе,
Па̀фтите су 'и до̀несол,
Чѐглите су 'и до̀несол,
Не ми 'и дру̀га но̀сила.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на песента „Израсло цвеке" (№ 485). Пее се, когато невястата пристига в дома на младоженеца или когато той пристига в нейния дом със сватовете. [2] Д у̀ л а к – воал.

467. РАЗВИВАЙ СЕ, БЕЛА БОЖУРИКЕ[1]

– Развѝвай се, бѐла Божу̀рике,
Развѝвай се та̀ткови ра̀мения!
Развѝвай се, бѐла Божу̀рике,
Развѝвай се ма̀йкини па̀зуви!
Развѝвай се, бѐла Божу̀рике,
Развѝвай се бра̀тови дво̀рови!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се, когато невястата излиза в двора на своя дом и дарява роднините. Мелодията е като на „Градил юнак ясли босилькови" (вж. № 478).

468. ДЕВО̀ЙКА СЕ НА СЪЛНЦЕТО МОЛИТ[1]

Дѐвойка се на сълнцето мо̀лит:
– По̀стой, сълнце, бърго не за̀оди,
Да по̀стоя та̀ткова ми ку̀ня,
Да по̀стоя бра̀тови клѐдови[2],
Да по̀стоя ма̀йкини па̀зуви,
Да по̀стоя сѐстрини ску̀тови!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се, когато невястата дарува сватовете, които ще я вземат. Мелодията е като на „Градил юнак ясли босилькови" (вж. № 478). [2] К л ѐ д о в и – долният етаж на къщата, зимник.

469. ЧЕСТИТА РИЗА, ЮНАЧЕ[1]

– Чѐстита рѝза, ю̀наче,
Що те дѐвойка да̀рила,
Со̀ нокь на̀ сенка сѐдела,
Зѐтоска рѝза кѝтила:

Слушана от Санда Гиновска от Галичник.

[1] Пее се на младоженеца, когато е пристигнал със сватовете в дома на булката и бива дарян с кърпа. За мелодията вж. песен № 416.

470. ПОД СЕНКА ПАУНОВА[1]

– Па̀уне, сѝтен бѝсере,
Нѐ летай го̀ре вѝсоко,
Нѐ държи сѐнка шѝрока!
По̀д сенка – мѐка по̀стеля,
А на по̀стеля – тѐрзия.
Тѐрзия ѐлек шѝеще,
Ю̀наку по̀клон[2] да̀ваше,
Ю̀нак го по̀клон нѐкеше,
Тук' го са̀каше дѐвойка.
Па̀уне, сѝтен бѝсере,
Нѐ бетай го̀ре вѝсоко,
Нѐ държи сѐнка шѝрока!
По̀д сенка – лѐпа дѐвойка,
Свѐкърве да̀рпна[3] кѝфчеше[4],
Свѐкору чо̀рап плѐтеше.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Песента се пее при пристигането на сватовете от момкова страна при невястата. Мелодията е като на „Израсло цвеке" (№ 485). [2] П о̀ к л о н – лап. [3] Д а̀ р п н а – празничен кърпа за глава. [4] К ѝ ф ч е ш е – прави на ...

471. КОЙ ТИ КУПИ ФУСТАНО

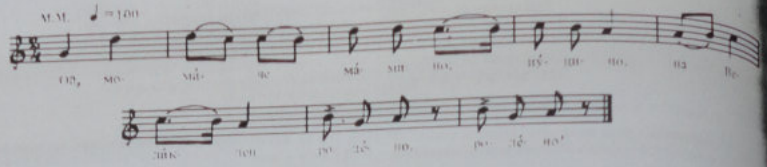

— Ой, момѝче ма̀мино, пу̀шино[1],
На Велѝкден родѐно, родѐно[2],
На Гюргьо̀вден кърстѐно,
Лѝчно ти име турѝле,
Лѝчно ти име — Марѝя.

Ой, момѝче ма̀мино, пу̀шино,
Кой ти ку̀пи фу̀стано?
— Е, бре лу̀до да[3] мла̀до,
Ку̀пил ми го та̀тко̀ твой,
Що ке ми стани свѐкор мой!

— Ой, момѝче ма̀мино, ру̀мено,
Кой ти ку̀пи шемѝя?
— Е, мо̀ре лу̀до да мла̀до,
Ку̀пи ми е ма̀йка ти,
Що ке ми ста̀ни свекъ̀рва!

Слушана от Тома Гилев от с. Вишени, Костурско.

[1] Пу̀шино — момичко. [2] Всяка дума на края на стиха (или две думи с 3 срички) се повтаря. Изключение прави само оня стих, който добавя трисрична дума на края („пу̀шино", „ру̀мено").

472. СТРАМНО СТРАМИ СЕ, ЮНАЧЕ[1]

— Стра̀мно стра̀ми се, ю̀наче,
Страм да ти тѐбе не доет,
Да не ю̀страмиш та̀тка ти,
Да не ю̀страмиш ма̀йка ти.

*

— Ю̀наче, мо̀ре, ю̀наче,
Убаво рока наливай,
Да не устрамиш татка ти.

*

— А, ю̀наче, кѝтко босѝлкова,
Кой те кѝтил, кой те изна̀китил?
— Има та̀тко — ко̀ня ми ку̀пило,
Има ма̀йка — ру̀во ми пра̀вила,
Има бра̀кя — ко̀ня ми седлале,
Има сѐстри — тие ме кѝтиле.

*

— А, ю̀наче, гурѝливо ма̀че,
Аль не мина из го̀ра зѐлена,
Аль не стрети бу̀ка изго̀рена
Да напишиш вѐги и му̀стаки?

Слушана от Санда Гиновска от Галичник.

[1] Пее се, когато младоженецът е отишъл при невястата със сватовете и черпи с вино (за подробности виж описанието в края на сборника). Мелодията на първите два куплета е като на „Израсло цвеке" (№ 312), а на вторите два — като на „Градил юнак" (№ 478).

473. ИТРО, ЗЕТЕ, ШО ИТРО ГУВЕЕШ[1]

— Йтро, зѐте, шо йтро[2] гу̀веееш[3],
Кой тѐ учил, кой те изнàучил,
Кой тѐ ружа, кой те изнаружа[4]?
— Имо[5] мàйка — тàн ме учила,
Има тàтко — тòва ме ружало,
Има сѐстри — тѝе ме нàучиле,
Има бràки — тѝе ме изнаружале
Зàте гу̀е (овде) йтро си гу̀пея,
„Ка и' ѝстрами левòйкина ро̀ла!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е сродна с „Градил ѓунак" (вж. № 478). Пее се, когато младоженецът „гу̀вее" – стои и дома на невястата и „се" сраму̀ (вж. описанието в края на сборника). [2] Йтро – размуно. [3] Гу̀веее т – държи поведение на зет, срамува се. [4] Изнàружа – натъкми.

474. СТАНИ, КУМЕ, МНОГУ НЕ РАЗЛАВАЙ[1]

— Стàни, ку̀ме, мно̀гу не ра̀здавай[2],
Дѐвойка е лѐпо уго̀твена:
Дѐвойка е во шàрен клàшеник[3],
Дѐвойка е во тнòка[4] ко̀пулва,
Дѐвойка е под кѝтка прѐвѝрок[5],
Дѐвойка е под цѝрвеши ду̀лак[6]!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Песента се пее на кума, когато сватовете са дошли при невястата, като подкана за тръгване. Мелодията е като на „Градил ѓунак" (вж. № 478). [2] Да не прикапа. [3] Клàшеник – шаечна горна преса. [4] Тнòка – избродирана със сърма. [5] Прѐвѝрок – украшение за главата, с ресни над челото. [6] Ду̀лак – вуал.

475. ЛЕЛЬ ОБДЗЪРНИ СЕ, ДЕВОЙКО[1]

— Дѐвойко, мòри дѐвойко,
Да ко̀де ду̀маш[2] да ѝдеш?
Лель обдзѝрни се, дѐвойко,
Ко̀де си ра̀сла, по̀расла,
Ко̀де си ко̀ор[3] пѐбрала,
Ко̀де си кàпа носила,
Ко̀де си нѐвен сàдила!

Кой кя го нѐвен по̀вадит[4]?
— Дѐвойки мòре, дру̀тачки,
Я ѝма бràки жѐнаши
Сѝои кя нѐвен нàвадит[4]!
Дѐвойки мòре, дру̀тачки,
Я ѝма сѐстра по̀мала
Тàн кя нѐвен нàвадит!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се, когато невястата се качва на коня при напускане на бащината къща. Мелодията е като на „Израсло цвеке во клеца" (вж. 485). [2] Ду̀маш – мислиш. [3] Ко̀ор – кахър, грижи. [4] Нàвадит, по̀вадит – поклва.

476. ПОКЛОНИ СЕ, УБАВА ДЕВОЙКО[1]

— Покло̀ни се, у̀бава дѐвойко,
Покло̀ни се до сѝрова зѐмя,
Изпрàви се до сѝноно нѐбо!

Слушна от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Тази песен се пее, когато невястата излиза от родната си къща, на път за църква. Тя се покланя на вратата на къщата си и на всички близки. Мелодията е като на „Градил юнак" (№ 478).

477. ПО ПЛАНИНЬЕ – КИТЕНИ СВАТОВИ[1]

По планинье – китени сватови,
Со сватови – юнак и девойка.
И пресрети първен-бел трандафиль,
Наслегое китени сватови
Да го берет първен-бел трендафиль.

Останае юнак и девойка.
Не говорит юнак на девойка:
— Ой, девойко, ой, добро големо,
Ко поеме наши рамни дворие,
Ки излезет наша стара майка,

Ки извадит пребела погача,
Со погача – първеноно вино.
Ки ти дает от първено вино,
Ки ти дает пребела погача,
Да я земеш, а да я не ядеш!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на „Градил юнак ясли босилькови" (вж. № 478). Пее се, когато сватовете водят невестата за дома на младоженеца.

478. ГРАДИЛ ЮНАК ЯСЛИ БОСИЛЬКОВИ[1]

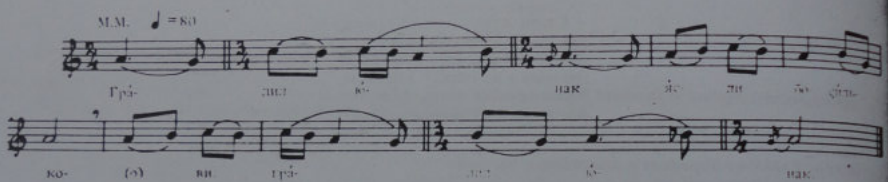

Градил юнак ясли босилькови,
Во яслите – сено копрнено,
Да наранит кумовата коня,
И от кума, и от старосвата,
Старосвата, и от побратими,
Побратими, и от байрактара.
Ки ми йолит во Будима града
Да земает будимка девойка,
Я зедое будимка девойка,
И' одтесое юнакови дворие.

Не говорит юнак на девойка:
— Ой, девойко, ой, добро големо,
Ки поеме наши рамни дворие,
Ки излезет наша стара майка,
Со погача – първеноно вино,
Ки ти дает – ти да не е ядеш,
Да я даеш на по-мали девер;
Ки ти дает първеноно вино,
Ки ти дает – ти да не го пиеш.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се на младоженеца, когато сватовете вземат невестата от дома и. На горната мелодия се пеят 28 от далните тук сватбарски песни (вж. описанието на сватбените обичаи в приложение № 2). Изобщо на тази мелодия се пеят повечето миячки песни, които имат 10-срични стихове.

479. ВИШИТ КОНЯ В ГОРА ЗЕЛЕНА[1]

Вишит[2] коня во гора зелена,
Прашайте го за дошо ли вишит?
Да не вишит за узда лѐяна,
Да не вишит за седло ковано,
Да не вишит за нова подкова?
Не ми вишит за седло ковано,
Не ми вишит за узда лѐяна,
Не ми вишит за нова подкова,
Ток ми вишит за добор юнак . . .

Ми отишол во Будима града
Да ми земет будимка девойка.
Ми я зело будимка девойка,
Назад дома юнак ми се вракял,
Ми подфтасал Дунав от рамнина,
Я отнесол будимка девойка.
. . . . . .
За тее вишит коня за юнака,
За юнака и за девойка.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на „Градил юнак" (вж. № 478). Пее се във всяко време на сватбата. [2] В и ш и т – шили.

480. РАДУВАЙ СЕ, ЮНАКОВА МАЙКО[1]

– Радувай се, юнакова майко,
Син ти идет како сиви сокол,
Спда иосит како яребица! . . .

*

Спда иосит како яребина . . .
В рони иосит года непенина:
Чиц, свекърво, чиц[2] да се бориме.
Кои вине, кои понайвише!

*

„Свекърво мори, свекърво,
Дань си готвила вечера?
Готвила су, невесто,
Пирено[3] зелье, дробено
Во прасевото корито!

Слушана от Санда Гиновска от Галичник.

[1] Пее се, когато сватовете пристигат с невястата. За мелодията вж. песен № 423. [2] Чик – изпей. [3] Пирено – детен спанак.

481. ШО КЯ ВЕТИШ ПОТОН ДА ТИ КАЖА[1]

– Шо си дошло, ор дивойче,
Во пашиве кледи[2]?
– Су грешила, мой другачки,
Потишча, друмишча.
– Вети[3], моме, шо кя ветиш,
Потон[4] да ти кажа?
– Кя ти вета, лудой млало,
Мойве церни очи!
– Шо кет мене церни очи?
И я очи има!
– Вети, моме, шо кя ветиш,
Потон да ти кажа?
– Кя ти вета, лудой млало,
Мойве тенка снога!. . .
– Вети, моме, шо кя ветиш,
Потон да ти кажа?
– Кя ти вета, лудой млало
Мойве тенка снога!. . .

Слушана от Санда Гиновска от Галичник.

[1] Песента се пее, когато младоженката е пристигнала при младоженеца. За мелодията вж. песен № 422. [2] Кледи – зимници. [3] Вети – обещай. [4] Потон – пътя (членувана форма от „пот" – път).

482. ШО СИ САКАЛА ОВДЕ ДА ДОЕШ[1]

Шо си сакала овде да доеш,
Мори Павлино?
– Сгрешиф потот, овде дойдоф,
Диме ле!
Се излогаф, бре другачки,
По фустан-долама,
Се излогаф, бре другачки,
По фиоиоо фесе!

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се, когато невястата е вече отишла при младоженеца.

483. НЕНАШАЙ СЕ, ПОНАШАЙ СЕ, НЕВЕСТО[1]

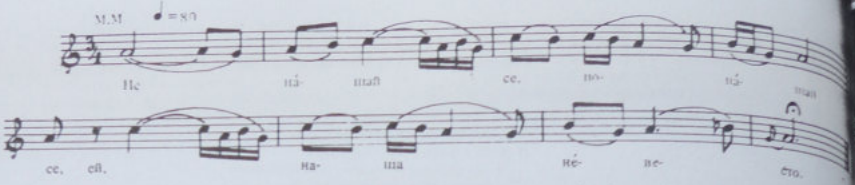

– Ненашай се[2], понашай се,
Ей, наша невесто!
Ак' се твои тенки пърсти,
Наши се пърстенье;

Ак' е твоя рамна става,
Наш е сърмен колан;
Ак' се твои бели нодзи,
Наши се чисти чеглиз[3]!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадница, Велешко.

[1] Пее се, когато невестата идва от черква, при влизане в къщата на младоженеца. [2] Н е н а ш а й с е – не се гордей. [3] ч'е г л и – обувки.

484. ГЪРКИНКА ГЪРЧКИ ЗБОРВЕШЕ[1]

Гъркинка гърчки зборвеше:
– Върти се, гърче, кон[2] мене.
Оль[3] кя останеш без мене!
– Как' да се върта кон тебе,
Кога су люто на тебе:
Не си донела дарови
Родата да ми даруваш!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадница, Велешко.

[1] Пее се, когато невестата е при младоженеца. Мелодията е като на „Израсло цвеке во клела" (№ 485). [2] К о н – към, накъм. [3] О л ь – заради, инак (тегара дума).

485. ИЗРАСЛО ЦВЕКЕ ВО КЛЕЛА[1]

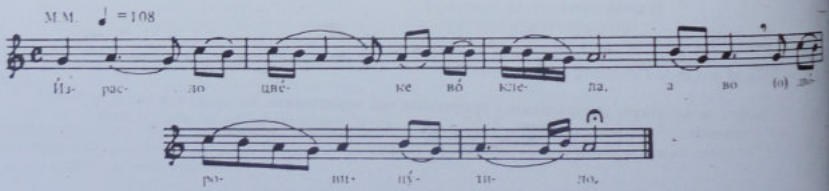

Израсло цвеке во клела[2]
А во дворови путило.
Девойка цвеке береше,
Таткове в' скут му ределе,
Татко ѝе цвеке некеше:
– Ни керка моя, ни цвеке!
Девойка цвеке береше,
Майке ѝе скут ѝе[3] ределе,
Майка ѝе цвеке некеше
– Ни керка моя, ни цвеке!
Девойка цвеке береше,

Свекору скут му ределе,
Свекор ѝе цвеке сакаше[4]
– И моа моя, и цвеке! –
Девойка цвеке береше,
Свекърве скут ѝе ределе,
Свекърва цвеке сакаше:
– И моа моя, и цвеке!
Девойка цвеке береше,
Деверу скут му ределе,
Девер ми цвеке сакаше:
– И моа наша, и цвеке!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадница, Велешко.

[1] Пее се, когато момата е при младоженеца. На мелодията на тази песен се пеят повечето песни, които имат 8-стишни стихове. В сборника са дадени 11 такива сватбени песни. [2] К л е л – долният етаж на селска къща, зимник. [3] Ѝ е – ѝ (лично местоимение, ж.р.). [4] С а к а ш е – искаше.

486. ДОТЕКЛА РЕКА ОРДЕНА

Дотелка рѐка Ордена[1]
До девойкини дворови,
Донесела шѐке сѐкакво,
Девойка шѐке бѐреше,
Таткове скут го рѐлеше,
Татко ѝе шѐке пѐкеше:
– Ни кѐрка моя, ни шѐке?[2]

Слушана от Благойка Шерова от с. Попрадища, Велешко.

[1] Ордена – неясно какво значи; според невината това е библейска река Йордан (?). [2] Останалият текст е както в песента „Израсло шѐке во кѐла", като нейн вариант, на същата мелодия № 485.

487. КАЛИНЧИЧИА РАСЛА ВО ГОЛЕМА РОДА[1]

– Калѝнчиче дѐбина и мѐдорс,
Даль си рѐсло во дрѐвни кѐмени,
Даль си ѝсло вѐда биготлива,
Даль си ѝло лѐба просеника[2]?
– Ни су рѐсло во дрѐвни кѐмени,
Ни су ѝсло вѐда биготлива,
Ни су ѝло лѐба просеника,
Ток су рѐсло во голема рѐда,
Ток су рѐсло у тѐтко, у мѐйка!

Слушана от Санда Гиновска от Галичник.

[1] Пее се, когато булката е вече дошла при младоженеца. За мелодията вж. песен № 423. [2] Просеник – от просо.

488. ИДЕТ МОМЕ В ЦЪРКОВ НА ВЕНЧАНЬЕ[1]

– Отвѐри се, свѐта лѐпа[2], цѐркво –
Идет мѐме в цѐрков на венчанье!
Нѐ е мѐме крѐдено, грѐбено,
Ток е мѐме со изим[3] земено –
Изим зѐло от нѐйзини тѐтко,
Изим зѐло от нѐйзина мѐйка,
Изим зѐло от нѐйзини брѐкя!

Слушана от Санда Гиновска от Галичник.

[1] Песента се пее, когато невястата отива в черква да се венчава. Мелодията е като на „Градил юнак . . ." (№ 478).
[2] Лѐпа – губава (само в народните песни; в говора се казва „зѐбла"). [3] Изим – позволение.

489. МОМЕ СЕ МОЛИТ НА ДВА ДЕВЕРА[1]

1.

Сѐдит мѐме мѐгю два дѐвера,
Кѐльку сѐдит, две тѐльку се мѐлит:
– Два дѐвера, два тѐтчи пѐрстени,
Пушчѝте мѐдома, да си пѐйда –
Иль ме тѐтко на вѐчера чѐкат,
Иль ме мѐйка за вѐдница чѐкат,
Чекѐеки нѐ порти зѐспало . . .
Ни ми мѐма, ни стѐудена вѐда!

2.

Кѐе мѐме сѐйнокъ[2] пѐкя дѐшло,
Нѐму ме се тѐтко разѐболело,
Посѐкало стѐудена вѐдница . . .
Нѐйти мѐме, ни стѐудена вѐдница!
Кѐе мѐме сѐйнокъ пѐкя дѐшло,
Нѐму ме се мѐйка разболело,
Посѐкало стѐудена вѐдница . . .
Нѐйти мѐме, ни стѐудена вѐдница!

Слушана от Санда Гиновска от Галичник.

[1] Пее се, когато младоженката е дошла вече в къщата на младоженеца. За мелодията вж. песен № 423. [2] Сйнокъ – снощи.

490. ЮНАКОНИ ТВОРИ СЪНЯ ОГРЕЛО

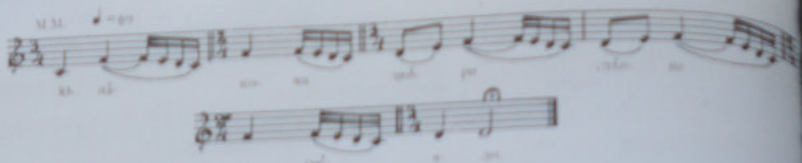

Юнакони твори сѣнце огрѣло,
Юнакова майка сѣдне двори сѣдни,
Бѣло промѣнала, добри пѣсни пѣе:
„Що ми добро дошло, нѣз двор да ми пѣеш!"

Слушана от Райна Бояджиева от с. Папрадища, Велешко.

491. СТОИТ МОМЕ МЕГЮ ДВА ДЕВЕРА[1]

Стоит моме, мегюдва дѐвера.
Ко̀льку сѐдит, то̀льку се мо̀лит:
– Два дѐвера, два бра̀та ро̀дени,
Пушите ме надвор да исхлеа.

Да я вѝдла моя мѝла мѝйка,
Да го вѝдла моя мѝли та̀тко,
"Да 'и вѝдла мои мѝли бра̀ти,
Да 'и вѝдла мои мѝли сестри!"

Слушана от Благойка Перева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на „Градил юнак кули босилькови" (виж № 478). Пее се на **другия ден на сватбата**.

492. СЕДИТ МОМЕ МЕГЮ ДВА ДЕВЕРА[1]
(Вариант)

Сѐдит мо̀ме мѐгю два дѐвера,
Ко̀льку сѐдит, две то̀льку се мо̀лит:
– Два дѐвера, два бра̀та ро̀дени,
Пушите ме надвор да исхеза!

Как' да ми се мѐне наслу̀шуват,
Как' да вѝкат мой мѝли та̀тко:
„Ела, кѐрко, во̀да да донесеш,
Ела, кѐрко, но̀дзи да измиеш!"

Как' да ми се мѐне наслу̀шуват,
Как' да вѝкат моя мѝла мѝйка:
„Ела, кѐрко, да вечѐраме!"

Слушана от Благойка Перева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Песента се пее в понеделника, след сватбата. Мелодията е като на „Градил юнак кули босилькови" (№ 478).

493. СЕЛСКА СВАТБА

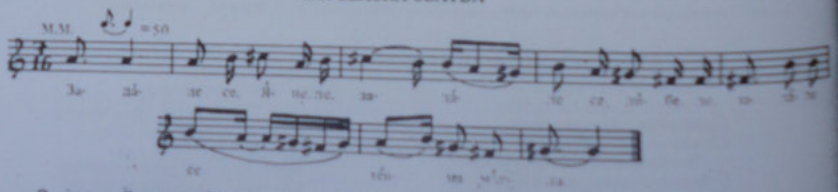

Задѐде се, Яне ле, задѐде се, лѝбе ле,
Задѐде се тѐвна магла.
Не е биѝо тѐвна магла,[1]
Най ми била сѐлска сва̀тба,
Пред сва̀тбата – млад ми дѐвер,

В ра̀ка но̀си а̀лен байра̀к,
На байра̀ко – до три кѝтки.
Как трепѐрат тия кѝтки,
Така трепѐри мо̀йто срѐце,
Моето срѐце за тебе.

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] "Яне ле" и "лѝбе ле" се поставят в средата на всеки стих – като второто следва след повторението на първата част на стиха – както е посочено в текста под мелодията.

494. НЕ ВЯРВАЛА МАЙКА Й, ЧЕ ЩЕ СЕ ОМЪЖИ[1]

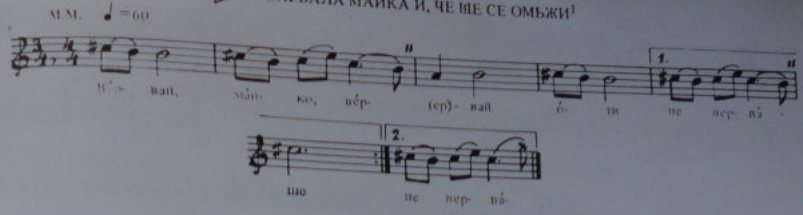

Вѐрвай, мáйко, вѐрвай,
Òти не верваще
И ме прекорваше:
"Васке, мори чѐндо,

Дрýжки ти се мъже,
А ти не се мъжиш,
Дòма ке останиш,
Тѐлците ке пасиш!"

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Песента се пее вечерта срещу деня на сватбата, обикновено събота, на момичето хоро.

495. ДЕВОЙКА МОЛИ СЛЪНЧЕТО

Слънцето òди на зàвой[1]
Девòйка òди по нѐго
И вѐрно му се молѐше:
– Пòстой, почѐкай, слънце де,
Нѐмшчо[2] ке да те опѝтам:
Даль има гòра гороквец[3],

Да спрѝпна да си собѐра,
Да си собера две тýфи[4],
Две тýфи, гòро, гороквец,
Да си соплѐта два вѐнци,
От[5] имам брàте да жѐна
И èдна сѐстра да мъжа.

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] З à в о й – залез. [2] Н é м ш ч о – нещо. [3] Г о р ó к в е ц – иглика, гороцвет. [4] Т ý ф и – китки. [5] О т – съкратено от ОТИ – защото.

496. МОЛБА КЪМ ЛЮБИМАТА ТАНА

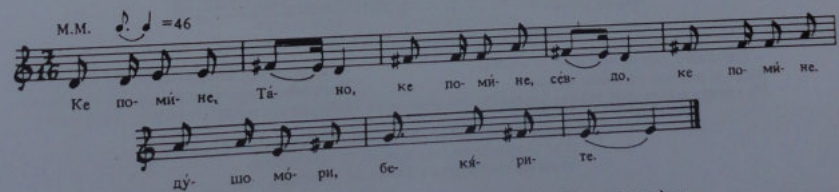

Ке помѝне, Тàно, ке помѝне, сѐвдо,
Ке помѝне, дýшо мòри, бекя́рите;
Бекя́рите, Тàно, бекя́рите, сѐвдо,
Бекя́рите, дýшо мòри, горносѐлски.[1]
Ке ти фърле, Тàно, калъп сàпун,
Да си мѝеш, Тàно, бѐли нòзе,

Бѐли нòзе, Тàно, до колѐна;
Да си мѝеш, Тàно, бѐло лѝце,
Бѐло лѝце, Тàно, цѝрни òчи . . .
Да не се излъжиш, Тàно, да го зѐваш!
Ке се върна, Тàно, ке си дойда, сѐвдо,
Ке те зѐвам, дýшо мòри, моя сѐвдо!

Слушана от Любен Кършаков от с. Косинец, Костурско.

[1] От всеки следващ стих се образува куплет чрез повтаряне на първата част на стиха, като се добавя първо "Тано", после "севдо", след това "душо мори" и накрая идва втората част на стиха – както е показано в текста под мелодията.

496 (а). МОМА И СЛАВЕЙ

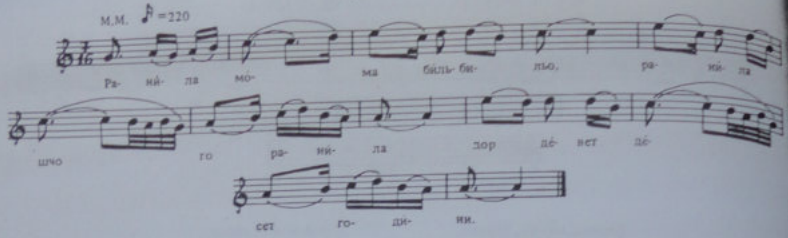

Ранила мо̀ма би́льбильо,[1]
Ранила шчо го ранила
Дор дѐвет-дѐсет години.
Му до̀йде врѐме и ко̀я[2]
Мо̀мата да се омъ̀жи,

Би́льбильо да го оста̀ви.
Вікна бильбі́льче да пла̀чи:
– Ой, лѐле, лѐле до бо̀га,
Де ке ме мѐне оста̀виш?
– Мъ̀лчи, бильбильче, не пла̀чи,

Яс ке те зѐвам со мѐне,
Ти ра̀но да ми попѐваш,
Пред зо̀ри да ме разбу̀дваш,
Да не ме ка̀ра свекъ̀рва,
Свекъ̀рва, ошче и свѐкор.

Слушана от Любка Рондова от с. Шестеово, Костурско.

[1] Би́льбильо – славей. [2] Коя – време.

497. СВАТБЕНИ ПЕСНИ ОТ с. КОСИНЕЦ, КОСТУРСКО

1.

Пее се сутринта, преди да се облече момичето, след като се върнат от чешмата. Момичето полива вода на всички, дружките пеят:

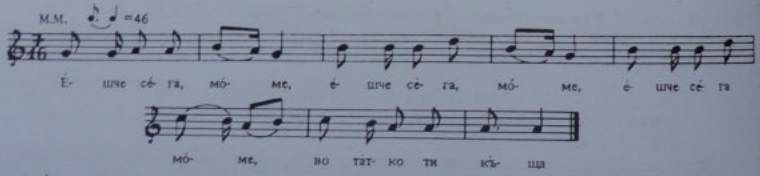

– Ѐшче сѐга, мо̀ме, во та̀тко ти къ̀шча
Вода да полееш на тво̀йо ти та̀тко,
На тво̀ята ма̀йка и на тво̀йте бра̀тя!

– Напиши ме, ма̀йко, на кра̀йо но̀швите,
Да ста̀ниш да мѐсиш и мѐне да спомѐниш,
Мѐне да спомѐниш и сълзи да сро̀ниш;

Напиши ме, ма̀йко, на кра̀йо мѐтлата,
Да ста̀ниш да мѐтиш и мѐне да спомѐниш,
Мѐне да спомѐниш и сълзи да сро̀ниш.

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

Вариант на същата песен:

Ѐшче сѐга, шчѐрко, ѐшче сѐга, шчѐрко,
Ѐшче сѐга, Вѐсо мѐри, та̀ткова къ̀шча!
Сѝпи, шчѐрко, сѝпи, сѝпи на та̀тко ти,
Сѝпи на ма̀йка ти, шчѐрко, студѐна во̀да!

Слушана от Любен Кършаков от с. Косинец, Костурско.

2.

Сватовете вземат невяста и тръгват с нея, а дружките пеят:

– Òбърни се да си вѝдиш
Дȕльгеро[1], мòри Цѝльо,
Шчо ти плàчи мàйка ти, тàтко ти,
Дȕльгеро, мòри Цѝльо,
Брàтя ти, сѐстри ти, дȕльгеро, мòри Цѝльо!

[1] Д ȕ л ь г е р о – според певицата тази дума означава домашните /?/. К може би е "дюльберо" – хубавице.

3.

Сватовете са отишли при булката; останалите в момковата къща булки и момичета взимат едно сито, поставят в него погача и на нея слагат едни кромид-лук и сол, както и златна пара, чашка мед и дряновa пръчка, набучена върху погачата. На пръчката е прикрепено червено знаме. Вземат ситото, обикалят в църквата три пъти около хляба, поставен близо до олтара, отвън, и пеят:

Овай бѝршдемо[1], жàнам,
Овай бѝршлѐмо,
Кой го спомѐнва, жàнам,
Кой го спомѐнва,
Той го кердòсва[2], жанам,
Той го кердòсва.
Сòто[3] го спомѐнва, жанам,
Сòто го спомѐнва,
Сòто го кердòсва, жанам,
Сòто го кердòсва!

[1] Б ъ р ш л е м о – бръшляна. [2] К е р д о́ с в а – щастливява. [3] С о́ т о – сватът /?/

4.

Зетът се готви да върви при невястата, другарите му го бръснат сред двора и му пеят:

О, шчо ми е лѐпо, лѐпо и убàво:
Зѐто ми се брѝчи.
Та кой ли го брѝчи?
Фàра[1] и роднѝна,
Фàра и роднѝна – първи братучѐнди,
Първи братучѐнди – от два брàта дѐци![2]

[1] Ф а́ р а – гръцка дума, значи БЛИЗКИ. [2] Мелодията е като на № 497 "Ешче сега, моме . . ."

5.

Сватовете тръгват за невястата и пеят:

– Àйте ми со здрàвйе
Илѝда сватòви!
Кòга да ми дойте,
Илѝда и ѐден –
Илѝда и ѐден
Со млàда невѐста![1]

Песните и разказът, слушани от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Мелодията е еднаква с предишната № 497: "Ешче сега, моме . . ." (1).

6.

ОБРЪШЕНИЕ КЪМ СВЕКЪРВАТА[1]

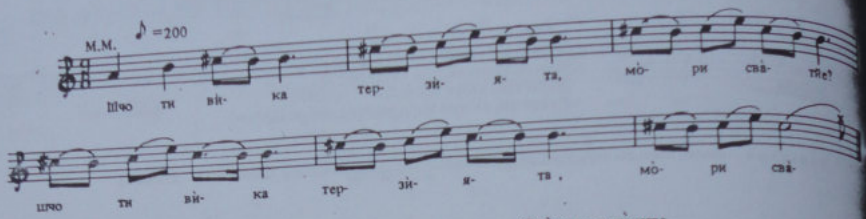

– Шчо ти вѝка терзѝята,
Мо̀ри сва̀тйе?
– Я ша̀яко, я па̀рите,
Мо̀ри сва̀тйе!
– Шчо ти вѝка кундурджѝята,
Мо̀ри сва̀тйе?

– Я чѐлите, я па̀рите,
Мо̀ри сва̀тйе!
– Шчо ти вѐли куюнджѝята,
Мо̀ри сва̀тйе?
– Я па̀фтите, я па̀рите,
Мо̀ри сва̀тйе!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Пее се на свекървата, когато в неделята (или в деня на сватбата) сватовете отиват да вземат невестата и свекървата седне в невестината къща; тя носи шаека, пафтите, пръстени, обици, гривни – подарък за невестата. Пеят ѝ момите от страната на невестата.

7.

НЕВЕСТА В МОМКОВИ ДВОРИ[1]

– Шчо са̀каш[2], шчо дойде ту̀ва[3],
О, невѐсто?
– Сгрѐши/х/ пъто, о̀та до̀йду/х/,
Мо̀ре Па̀ндо!
– Дво̀ря ми се мраморѐни,
О, невѐсто!

Ке се слѝзниш[4] та ке па̀ниш,
О, невѐсто!
– Ѝмам свѐкор – ке ме крѐни,
Мо̀ре Па̀ндо;
Ѝмам дѐвер, ке ме крѐни,
Мо̀ре Па̀ндо . . .[5]

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Мелодията е като на песента "Шчо ти вика терзията. . ."+ № 497. [2] С а́ к а ш – искаш. [3] Т у́ в а – тука.
[4] С л и з н и ш – пъзнеш. [5] Изреждат се всички членове на момковото семейство – зълва, етърва и пр.
[6] Песента се пее у зетя, когато невястата е влязла вече в къщата му.

8.

ПЕТЛИ ПЕЯТ ЗА НЕВЕСТА[1]

Пѐтли пее и па̀уни,
Мо̀ри Цѝльо,
Разбери 'и шчо ти вѐле,
Мо̀ри Цѝльо!
– Тѝя вѐле мо̀шне[2] до̀бре,
Мо̀йте дру̀жки:
"Стани рано на утрѝна,
Мо̀ри Цѝльо,

Да еи грѐбиш[3] ру̀са ко̀са,
Ру̀са коса кай[4] тельо̀ви!
Ке о̀диш мла̀да невѐста,
Мо̀ри Цѝльо
Со мла̀до мо̀мче пред тѐбе,
Мо̀ри Цѝльо,
Свѐкор, свекърва по тебе,
Мо̀ри Цѝльо!"

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Мелодията на песента е като на "Шчо ти вика терзията", № 497. [2] М о́ ш н е – твърде. [3] Г р е́ б и ш – вчесваш.
[4] К а я – като. [5] Песента се пее у момата вечерта срещу сватбата, на момино хоро.

9.

УСТАТА Й ПОДГОРЕНА[1]

– Шчо ти е уста подгорена,
Мор' Малино?
Дали лапка[2] ти се яди,
Мор' Малино?
Я лапката под къшчата,
Мор' Малино,

Пушчи ръка, сърви[3] лапка,
Мор' Малино,
Улади си блага уста,
Мор' Малино,
Блага уста подгорена,
Мор' Малино!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Мелодията е като на песента "Шчо ти вика терзията", № 497. [2] Л а́ п к а – ябълка. [3] С ъ́ р в и – отъсни.
[4] Песента се пее на моминото хоро. Девойката е облечена в бяло, стои сред момите в своя дом. Хорото се играе в събота вечерта.

10.

ОТКРАДНАТА ДЕВОЙКА[1]

Снощчи дойде Марко
От Прилепа града.
Шчо донесе Марко?
– Прилепска девойка,
Мома открадена!
Марко вечерваше,

Тая му светеше
И сълзи ронеше.
– Та шчо плачиш, мори
Прилепска девойко,
Мома открадена?
Шчо не бегендисваш[2]

Свекор иль свекърва,
Девер иль девера,[3]
Или деверица?[4]
– Свите бегендисвам,
Нека ми се живи!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Мелодията е като на песента "Вервай, майко", № 494. Пее се вечерта след венчавката, у момчето, на трапезата.
[2] Б е г е н д и́ с в а ш – харесваш. [3] Д е в е́ р а – зълва. [4] Д е в е р и́ ц а – етърва.

11.

КОГАТО ХОДИ ЗА ВОДА, НЕВЕСТАТА ДА Е ТИХА

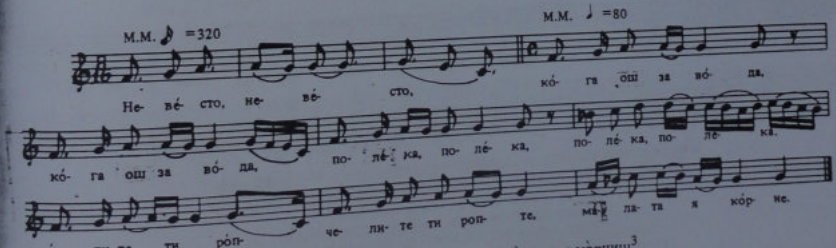

– Невѐсто, невѐсто,
Кòга ош[1] за вòда,
Полѐка, полѐка!
Чѐлите ти рòпте[2]

Зàшчо рòди дѐте
Пѐрвата година?
По-мали от тѐбе
Три пѐти родѝе,
Два пѐти кѐрстѝе!

Маалата я кòрниш[3],
Комшѝите будѝш!
Не се крѐвай тѐку[4],
Тѐку на голѐмо,

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] О ш – ходиш /съкратено от "одиш"/. [2] р о́ п т е – хлопат. [3] К о́ р и н ш – вдигаш, вадиш от покой. [4] Т е́ - к у – толкова.

НА ЯНИНА СВАТБА

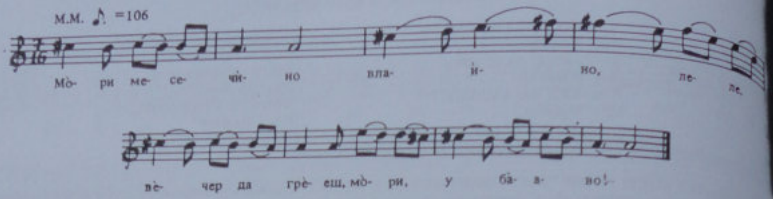

Мори месечѝно влайно[1], леле,
Вечер да грееш, мори, убаво –
Вечер ке бера сватови, леле,
Утре ке ода, мори, за Яна!
Янини тѐсни сокаци, леле,
Янини високи пенджери[2],
Янини дѐвет деверя, леле,

Под път, над пъто, мори, одее,
Свѐкакво цвѐтйе берее, леле,
На Янин вѐнец, мори, клавае.[3]
Кога одѐме за Яна, леле,
Вишни черешѝ, мори, цутее;
Кога [illegible]ме[4] от Яна, леле,
Вишни [illegible], мори, капее.

Слушана от Любка Рондова от с. Шестеово, Костурско.

[1] Вла́ино – влахиньо, т.е. която осветлява пътя на властите-овчари, които пасат лятно време овцете си предимно нощем. [2] Пенджѐри – прозорци. [3] Клава́е – поставяха, слагаха. [4] Гредѐме – вървяхме, идвахме.

498. ПРИ ПОСРЕЩАНЕ НА НЕВЯСТАТА*

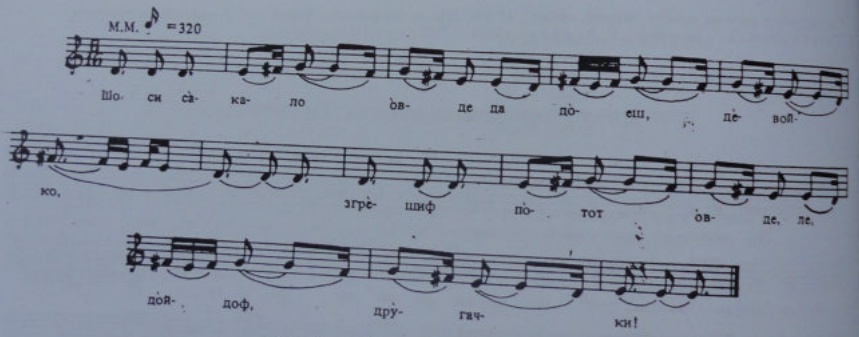

– Шо си сакало ѐвде да дѐеш, дѐвойко?
– Згрѐшиф пѐтот, ѐвде, ле, дойдоф, дрѐугачки!
– Вѐти, шо кя ветиш, пѐтот да ти кажа!
– Ветив, ветив, мѐето бѐло лице, дрѐугачки!
– Вѐти, вѐти ушче шо кя ветиш, дѐвойко!
– Вѐтив, вѐтив, мойве цѐрни ѐчи, дрѐугачки!
– Вѐти, вѐти ушче шо кя ветиш!
– Вѐтив, вѐтив мойта тѐнка снѐга, дрѐугачки!

Слушана от Райна Буцкоска от с. Папрадища, Велешко.

* Вариант на № 481: "Шо кя ветиш постой да ти кажа"

499. СЪНЯТ НА ГИЗДАВА НЕВЯСТА

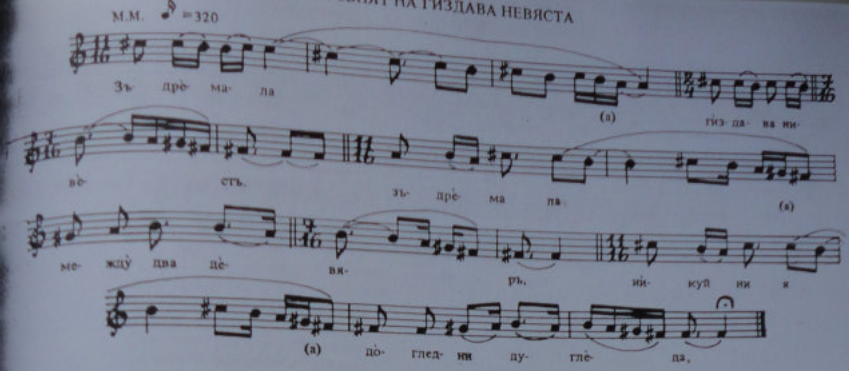

Зъдрѐмала гѝздавъ нивѐсть,
Зъдремала мижду два дѐвяръ.
Никуй ни я дòглед ни дугледа,
Дугледа я най-малку дѐверчъ,
Нъ нивѐсть тѝум пригувàръ:
— Ой те тебе, гиздавъ нивѐстю,

Дълѝ срàмиш[1] или дрѐмкъ дрѐмиш?
— Ой ти тебе, най-малку дѐверчъ,
Ни си срàмѝъ, зм си дрѐмкъ дрѐмѝъ,
Нъ дремкъ съм лош сън усъньела:
Путѐръ[2] мѝъ Атъл хъръмия,
Путѐръ мѝъ, майкъ ни мѝъ дадѝъ.

Той нъ мѐнъ върло съ зъкàньъ:
— Нѐка, нѐка, гиздава нивѐсто,
Къ[3] миньете приз гòра зилѐнъ,
Къ пугу̀бя, мъри, млади зетя,
Къ си зѐмъ гиздавъ нивѐсть!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Срàмиш – смирено поведение на младата невяста. [2] Путѐръ – поиска. [3] Къ – ще.

500. ВЕЛЕШКИ СВАТБАРИ И ВАРДАР

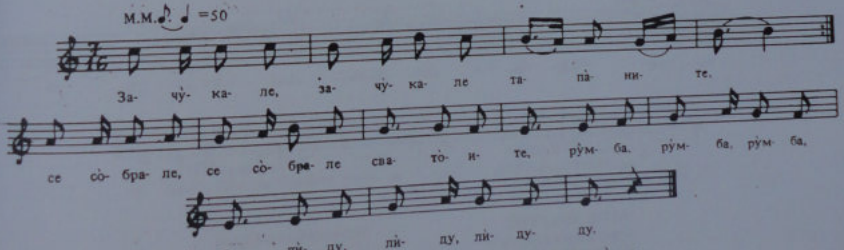

Зачукàле /2/ тапàните,
Се собрале /2/ сватòите.
Рефрен: Румба, румба, румбаба,
лиду, лиду, лидуду.[1]

Сватòите велешàните,
Ке ми одат наспрòтивв[2],
Наспрòтива, по невеста.
Ми я̀внале мулѝната,

Запàлиле льулѝната.
Накривиле фефчѝната,
Засукале мустачѝната.
Пусти Вàрдар ми дòтекол,
Я òднесол невестата,
Невѐстата со се дарои.
Зѐтот плачи за невеста,
Сватòите — за дарòите!

Песента е популярна по цяла Македония, тук е дадена ка..то се пее в Прилеп.

[1] От всеки два стиха се образува куплет, като първите четири срички от стиха се повтарят и на края следва рефренът.
[2] Наспрòтива – отвъдната страна на Вардар във Велес. От това следва, че песента е по произход от Велес.

501. СВАТБАТА НА АНДО НА КАРТАЛОВИ

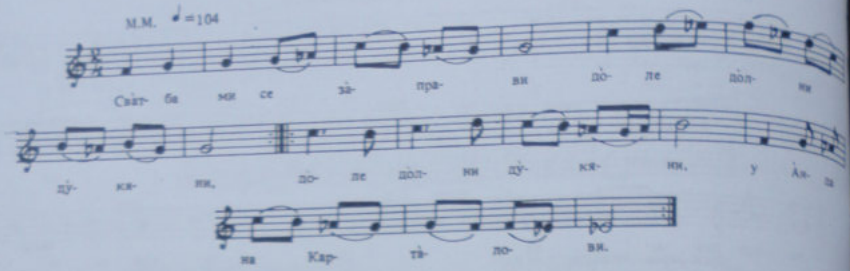

Свàтба ми се зàправи
Дòле дòлни дỳкяни
У Анда на Карталови.
Собрале ми се, нàбрале
Велешките ергени,
Ке ми одат на сватба

Нà сватба у Карталови.
Àх, що ми беше младоженецот
Àндо на Карталови:
Зàстана на лèствица,
Викна и се прòвикна:
– Здравейте и живейте

Вàе, млàди мòмчиня!
Кой що има тèскере,–
По лèствица нàгоре;
Кой що нема тèскере,
По лèствица – нàдоле.
Дучи до бекчѝята!¹

Слушана от Добра Анева от Велес.

¹ Бекчѝята – пазвантиците.

502. МОЛБА КЪМ ЗЕТЯ[1]

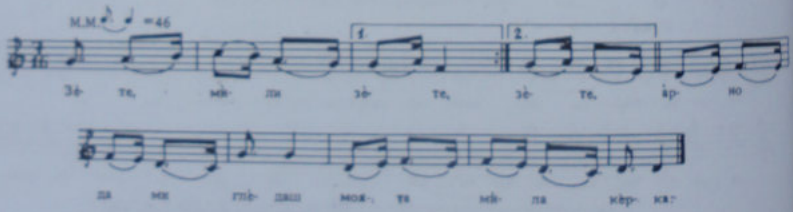

– Зѐте, мѝли зѐте
Àрно да ми глѐдаш
Мòята мѝла кèрка:
Со шèкер да я рàниш,

Слàдка да ти бѝди;
Со сѝмит да я рàниш,
Сѝта да ти бѝди;
Со лòкум да я рàниш,

Мѐка да ти бѝди;
Со тѝква да я рàниш,
Дебѐла да ти бѝди;
Со вѝно да я пòиш,
Весѐла да ти бѝди!

Слушана от Люба Иванова от Прилеп.

[1] Пее се на зета в деня на сватбата, когато сватовете са дошли с невестата и са се хванали на хоро около зетя.

503. ГРОЗДА ДА ПРИГОТВИ ДВА БАЙРАКА

М.М. ♪ = 184

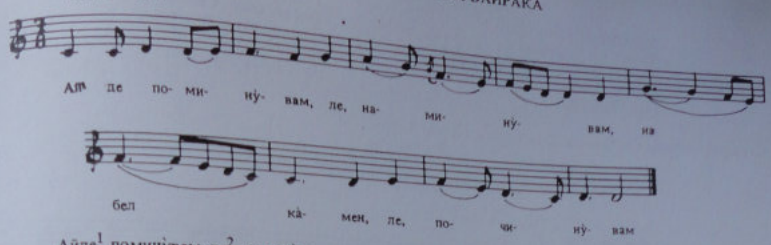

Айде[1] поминувам, ле[2], заминувам,
На бел камен, ле, починувам,
И за Грозда йопитувам:
Дека седи калеш Грозда
Да ми вапца два баряка:
Еден червен, другйо зелен;

Зеленьо е за на сватба –
Да го носе нунковите[3],
Да се радве сватовите;
Червеньо е да го носе,
Да го носе офицери,
Да се радве войниците.

Слушана от Гьорги Янакиев Клифунов от с. Бабчор, Костурско.

1 "Айде" се поставя в началото на първия стих на куплета. 2 "Ле" – частица, поставя се в средата на всеки стих.
3 Нунковите – кумовете (те са и кръстници).

504. СКАРАЛЕ СЕ НИКО И НИКОЛА ЗА НИКА ДЕВОЙКА[1]

М.М. ♩ =96

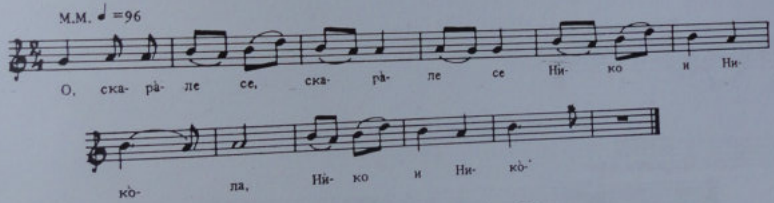

О[2] скарале се, скарале се
Нико и Никола,
Нико и Нико[3]
О, Нико и Никола, леле,
За Ника девойка.
Нико кажва (2):
– Яска ке я зевам! –

А Никола (2):
– Яс не я оставам! –
Нико собра (2)
Илйда сватови,
А Никола – илйда и еден.
Кога му излезе, леле,
Никината майка:

– Добре ми сте дошле, леле,
Две рала сватови,
Два млади зетови! . . .
Кажи, Нико, кажи, шчерко,
Когу ке го зеваш?
– Нико да си оди, майко,
Никола да седи!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

1 Пее се и на Великден ("вельденска песна"). 2 "О" – прибавя се в началото на всеки куплет. 3 Вторият стих на куплета се повтаря, но без последната сричка (виж текста под мелодията). 4 Обикновено първият стих на куплета се повтаря. Ако той съдържа повече от четири срички, не се повтаря, а се прибавя думичката "леле".

505. СЕЛСКА СВАТБА ГОЛЕМА
/хороводна/

Зададе се, Стояне бре,
Тъмна магла голема.
Рефрен: Кому боб, кому гра/х/,
Кому дешча на кебап!
Не е бида, Стояне бре,
Тъмна магла голема,
Тук ми бида, Стояне бре,
Селска сватба голема,
Му светеа паласките,
Му лъшчее ножовите!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

506. ИРИНА МОМА И ПЕТРЕ КУЮНДЖИЯ

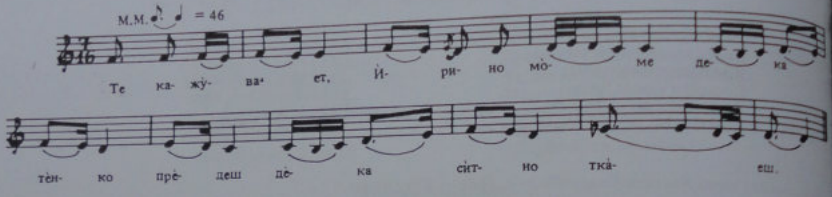

– Те кажувает, Ирино моме,
Дека тенко предиш,
Дека ситно ткаеш.
Я ке ти дада, Ирино моме,
Сто драма памук,
Ти да ми изткаеш, Ирино моме,
Триста лакти платно;
Шо ке ти останет,
Ти да ми направиш, Ирино моме,
Зетова кошулва!
– Те кажувает, ковенджи Петре,
Дека тенко ковеш.
Я ке ти дада, ковенджи Петре,
Една стара пара,
Ти да ми изковеш, ковенджи Петре,
Еден стребрен разбой,
А шо кя останет, ковенджи Петре,
Мене еден пърстен.[1]

Слушана от Райна Буцкоска от с. Попрадища, Велешко.

[1] Песента е вариант на № 433 по текст.

507. СТАРА МАЙКА ДАЛЕКО ГО УГЛАВИЛА

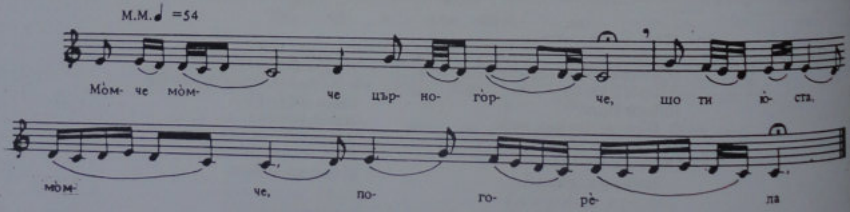

– Момче, момче пърногорче,
Що ти юста, момче[1], погорела
Като кора калинова,
Като листо маслиново?
Дали немаш стара майка
Да те главе[2] да те жене?
– Имам, имам, малка моме,
Имам, имам стара майка,
Далеко ме углавила –
Два дни йода се по йода,[3]
Три дни йода се по суо,
Па ни могам там да стигнам!

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко. Песента е от Сярско – Долно поле.

[1] „Момче" се добавя в средата на втория стих на всеки куплет (вж. мелодията). [2] Да те глáве – да те сгоди.
[3] Йóда – вода (в песните).

508. ВОДА ТЕЧЕ ПО БЕЛИ КАМЕНЯ[1]

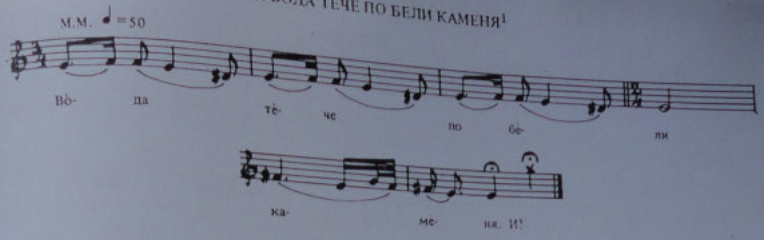

— Вòда тèче по бèли камèня, (и-и-и-и!)[2]
Крòтко, крòтко — како крòтко ягне.
Излèзи, синко, да пречекаш крòтко ягне!
— Чèкам, мàйкр, чèкам —
На мèне бèла постèля,
На тèбе бèла кошýля!

Слушана от самодейната художествена група при Тиквешката секция на макед. д-во "Г. Делчев" в София.

[1] Песента се пее, когато се меси сватбената погача при булката и при зетя. [2] Всеки стих завършва с провикване „и-и-и!". Последните три стиха се пеят с по една сричка за всяко тактово коляно на мелодията.

509. КАК СЕ ДИВОЙКА ФАЛИЛА[1]

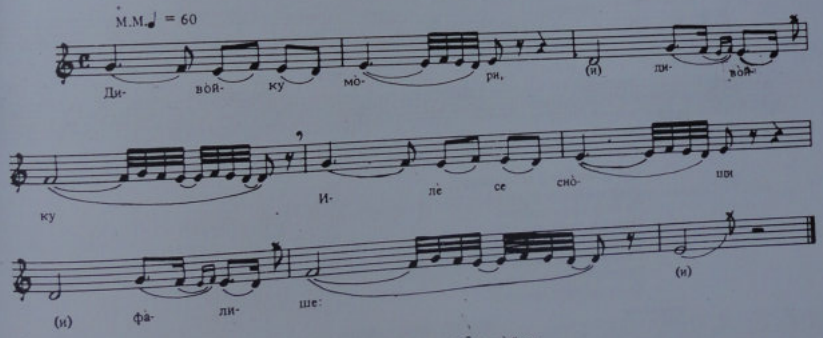

— Дивòйку мòги, (и)[2] дивòйку,
Илè[3] се снòши (и) фалише (и):
"Ни[4] òдам, дрýги, ни òдам
На чýжду селу селянка,
На чýжда каща кашница,
На чýжда мàйка "мàле" да викам,
На чýжди тàтку "тàте" да викам!"

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко.

[1] Тази песен се пее на сватба, при тръгване на младоженката за в черква. [2] „(и)" се прибавя като възклицание пред крайната дума на всеки стих (или пред третата сричка от края), както и на края на всяко двустишие. [3] И л é — нали. [4] Н и — не.

510. МАЙЧИНА ПОУКА ПРЕД СВАТБАТА

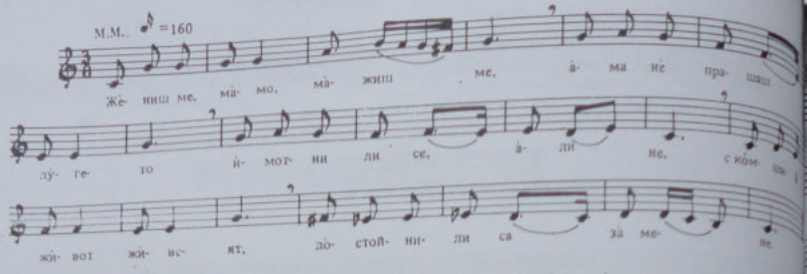

– Жѐниш ме, мàмо, мàжиш ме,
Ама не прашаш лу̀гето
Имотни ли се али не;
С ко̀мшии живот живеям –
До̀стойни ли се за мене? –
Майка на Цона ду̀маше:
– Цоно ле мі̀ла, мàмина,
Мàкар да сум ти мàшчея,
На до̀бро да те на̀учам:

Ко̀га ке о̀диш на̀ца̀рква,
На свѐкор да се по̀кло̀ниш,
На свекор и на свекърва,
На нунко и на нунката[1]
И на по-мàлио дѐвер.
Мла̀дио да си пречѐкаш
С вѐсѐло лице, наѐмеено,
Со гра̀ди да го прѐгърниш,
В у̀стата да го целиваш.

Слушана от Васка Белязелкова от Прилеп.

[1] Н у́ н к о и н у́ н к а – кум и кума.

511. СВАТУВЕ ДУРИ УДАНАД ДУНАВО

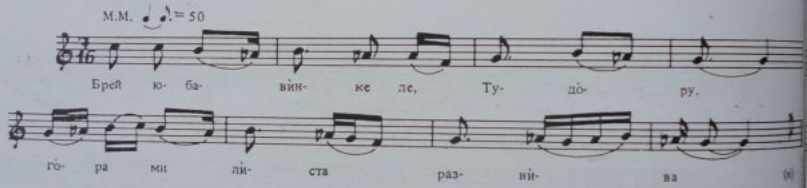

Бре юбавѝнке, ле, Ту̀до̀ру!
Го̀ра ми лѝста развѝва –
За лету сѐнка дибѐла.
Под нея сидат тирдзѝи,
Тирдзѝи млàди влашѝне,
Сини ми сѐдла кроия,
Зла̀тни ми ю̀зди ляия,
Чи ки да идат сватуве

Ду̀ри удана̀т[1] Ду̀наву
За юбавинка Ту̀до̀ра.
Куга оттука кринаа[2],
Вѝшни чиреши цвитѐя;
Куга се оттам врѝнаа,
Вѝшни чиреши зрѐня.
Дѐвирету ги бирѐя,
Та нивѐстата та̀кнея[3].

Нивѐста вѐли, гуво̀ри:
– Дѐвире, бракя да ми сте,
Ни[4] ме тъкнейте чирѐши,
Ни ми дирѐйте приковка[5] –
Ни сам га ту̀ка правѝла,
Прикѝя[6] сам га дунѐла.
Куга сам нѐя правѝла,
Тристa сам игли струшѝла
И други двеста извѝла!

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко.

[1] У д а н а́ т – отвъд. [2] К р и н а́ – тръгнаха. [3] Т а́ к н е я – кичеха. [4] Н и – в случая "не". [5] П р и к о́ в к а – було. [6] П р и к и́ я – чеиз.

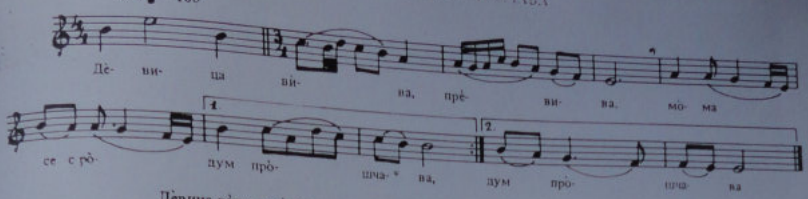

Дѐвица вѝва, прѐвива,
Мо̀ма се с ро̀дум прошчава:
– Прошчавай, роде, о̀самo[1],
И ти, Ру̀жице майчице!
На душа, ма̀йко, о̀ставам:
В гра̀дина да ми влегуваш,
Цвѐкето да ми заливаш,

На утро, ма̀йко, сос ро̀са,
На пладне, ма̀йко, сос вода,
На вечер, ма̀йко, сос сѐлзи!
– Не жали, кѐрко, не плачи,
И овде ма̀йка, и та̀му;
И овде та̀тко, и та̀му;
И овде бра̀йкя, и та̀му!

Слушана от Васка Белазелкова от Прилеп.

1 О̀ с а м о – роден кът (стара дума, излязла вече от употреба).

512 (а). НЕВЕСТА БЕЛА ПРЕМЕНЕНА

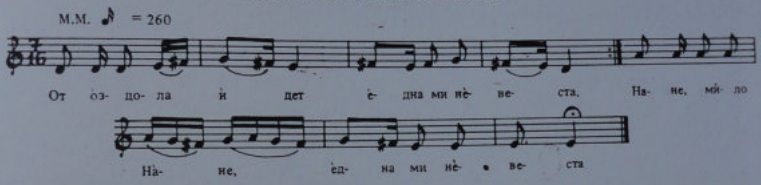

Одо̀здола ѝдет ѐдна ми нѐвеста (2),[1]
Ѐдна ми нѐвеста, бѐла променена.
Ѐдна ми нѐвеста, бѐла променена,
Ѐдна ми нѐвеста, бѐла променена,
Бѐла промѐнена со бѐло до̀ламче,[2]

Нѐне, мѝло нѐне, с' сѐрмено ѐлече.
Кога поминува, рея[3] ме ю̀дира[4],
Нѐне, мѝло нѐне, рея от бо̀силек,
Рея от бо̀силек, рея от трандафил,
Нѐне, мѝло нѐне, рея от трандафил.

Слушана от Павел Костов от Дебър.

1 Всеки първи стих от куплета се повтаря. 2 Д о̀ л а м ч е – /тур/ гора дълга шаечена прешка с ръкави. 3 Р е́ я – дъх, аромат. 4 Ю д и р а – удря, пъхва.

513. ИГРАЛЕ ЮНАЦИ НА ПОЛЕ ШИРОКО
/хороводна/

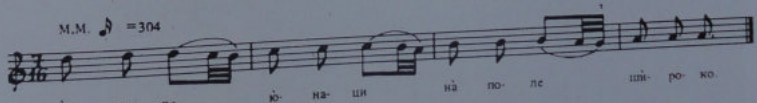

Йгра̀ле ю̀наци на поле шѝроко –
Бра̀т се ожѐнило, сѐстра с' омажило.
Вѝкале мо̀мето: "Ела да ѝграме!"
– Играйте, ю̀наци, мѐне не чѐкайте:
Гла̀ва ме зѐболело за деверски венец,
Пъ̀рстот ме зѐболело за свекорски пъ̀рстен,
Но̀зе ме зѐболеле за зѐтоски чѐвли[2].

Слушана от Зелярот от Прилеп.

1 Пее се на самия ден на сватбата. 2 Ч е́ в л и – обувки.

513 (а). ЯНА МАКЯ НАДАЛЕКО ДАВА[1]

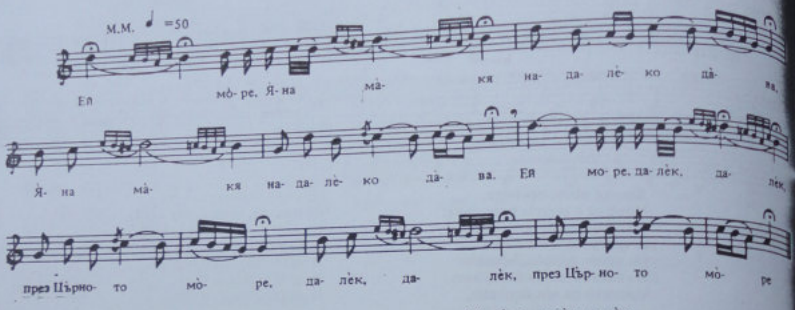

Ей, мо̀ре, Яна ма̀кя
Надалѐко да̀ва,
Ей, мо̀ре, далѐк, далѐк –
През Пърното мо̀ре,
Далѐк, далѐк – през Пърното мо̀ре.

Ей, мо̀ре, далѐк, далѐк –
У далѐчна зѐмя,
Ей, мо̀ре, надалѐко –
В матушка Русѝя,
Надалѐко – в ма̀тушка Русѝя!

Слушана от Катерина Д. Башева от Благоевград.

[1] Тази песен се пее на сватовете, когато невястата напуска бащиния си дом.

514. ПО СЛУШАЛА МАЙЧИНА ПОУКА

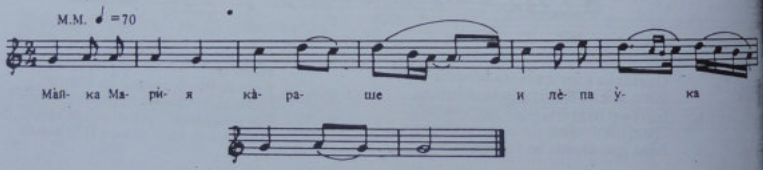

Ма̀йка Марѝя ка̀раше[1]
И лѐпа[2] ỳка[3] учеше:
– Марѝе, кѐрко Марѝе,
Ког' ке се сто̀риш невѐста,
Ког' ке поминѝш на пòлье,
Гла̀вата да я изярѝш[4];

Ког' ке поминѝш по го̀ра,
Гла̀вата да я навѐдиш! –
Марѝя ма̀йка не слу̀ша –
Ко̀га помѝна по пòлье,
Гла̀вата си я навѐде;
Ко̀га помѝна по го̀ра,

Гла̀вата си я изярѝ,
Ко̀сата му се заплѐте
У ѐдна вѐйка маслѝна.
Колопчѝя[5] ми се вту̀ри
Да посѐче вѐйка маслѝна;
Не посѐче вѐйка маслѝна,
Посѐче гла̀ва Марѝйна . . .

Слушана от Васил Стумбов от с. Вишени, Костурско.

[1] К а́ р а ш е – поучаваше, съветваше. [2] Л е́ п а - добра. [3] ỳ к а – поука, наука. [4] И з я́ р и ш – изправиш стройно. [5] К о л о п ч и́ я – предводител на сватбено шествие.

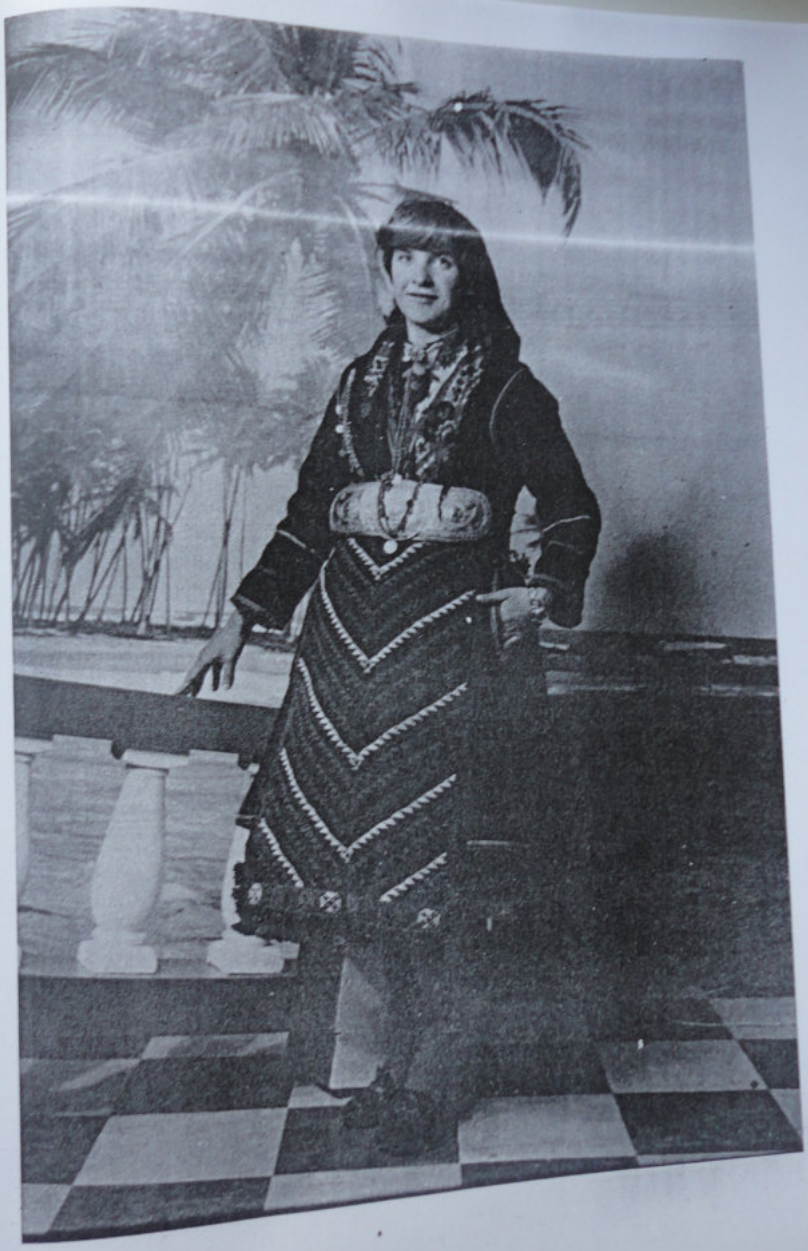

VI. ПЕСНИ ИЗ СЕМЕЙНИЯ И ОБЩЕСТВЕНИЯ ЖИВОТ

515. ДВЕ ЦВЕКИ СЕ СГОВАРАЕТ

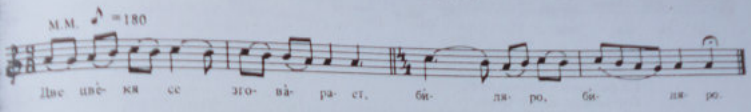

Две цвѐки се стовàрает,
Биляро, биляро,[1]
Качу́нчица[2] и трендафиль:
– Блàзе тебе, трендафильчок,
Що си имàш арна мàйка,
Що те пу́шат стреде лето,
Стреде лето, пред Пѐтровден!
Я си има лоша мàйка,
Лоша мàйка, зла мо̀щея,
Що ме пу́шат стрѐде зима,
Стреде зима, колòжега[3].

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Повтаря се след всеки стих. [2] Качу́нчица – жълт минзухар. [3] Колò́жега – януари.

516. ЕЛАТЕ ОМО, ДЕВОЙКИ МОРЕ[1]

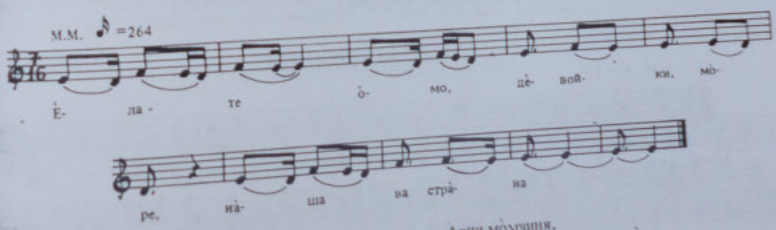

– Èлате о́мо[2], дѐвойки мо̀ре,
Нàшава страна!
Нàшава страна, дѐвойки мо̀ре,
Две сълнца грѐет,
Дѐ сълнца грѐет, дѐвойки мо̀ре,
Две месѐчиньс!
Нàшава страна, дѐвойки мо̀ре,
Арни мо̀мчиня,
Арни мо̀мчиня, дѐвойки мо̀ре,
Сѐ майсторчиня!
Вàшата страна, дѐвойки мо̀ре,
Лоши мо̀мчиня,
Лоши мо̀мчиня, дѐвойки мо̀ре,
Сѐ овчарчиня!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Песен, с която момите от една махала викат момите от друга. [2] О́мо – тук.

517. МАМО, ГЛАВАТА МЕ БОЛИ!

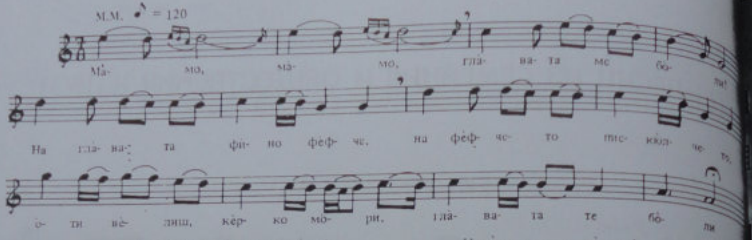

– Мамо, мамо, главата ме боли!
– На главата – фино фефче,
На фефчето – пискюлчето . . .
Оти велиш, керко мори,
Главата те боли?
– Мамо, мамо, челово ме боли!
– На челото – алтъните,
На главата – фино фефче,
На фефчето – пискюлчето.
Оти велиш, керко мори,
Челото те боли?[1]
– Мамо, мамо, гърлово ме боли!
На гърлото – герданите,
На челото – алтъните,
На главата – фино фефче,
На фефчето – пискюлчето . . .
Оти велиш, керко мори,
Гърлото те боли?
– Мамо, мамо, лицево ме боли!
– На лицето – цървилцето,
На гърлото – герданите,
На челото – алтъните,
На главата – фино фефче,
На фефчето – пискюлчето . . .
Оти велиш, керко мори,
Лицето те боли?
– Мамо, мамо, устево ме боли!
– На устето – локумчето,
На лицето – цървилцето,
На гърлото – герданите,
На челото – алтъните,
На главата – фино фефче,
На фефчето – пискюлчето . . .
Оти велиш, керко мори,
Устето те боли?

Слушана от Даме Башев, ресенчанец.

[1] Всяка строфа има по един стих повече от предишната. Мелодията за така увеличаващите се стихове е само повторение на онази част, с която се пее стихът „на фефчето – пискюлчето".

518. НАКЛЕВЕТЕНА ЯНА

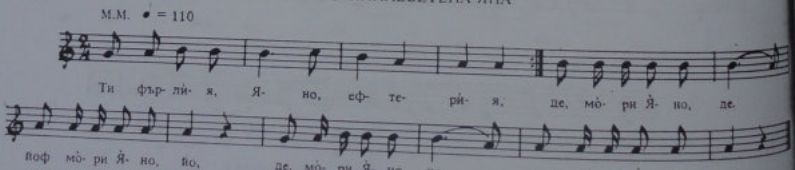

– Ти фърлия, Яно, ефтерия /2/[1]
Де, мори Яно, де, йоф, мори Яно, йо! /2/[2]
Си откра́шла[3], Яно, девет овни,
Девет о́вни, Яно, со клюка́шчи[4],
Три ярчи́ня[5], Яно, со звънчиня[6]

Слушана от Хари Илиев от с. Косинец, Костурско.

[1] Е ф т е р и́ я – клевета. [2] Стихът "Де, мори Яно, де, йоф, мори Яно, йо!" се прибавя след всеки стих и се образува куплет. [3] О т к р а́ ш л а – откраднала. [4] К л ю к а́ ш ч и – клопатарци, звънци на овни. [5] Я р ч и́ н я – яренца, ярета. [6] З в ъ н ч и́ н я – звънчета.

519. ГЮРЕ ПЛЕТЕ ШАРЕН ЧОРАП

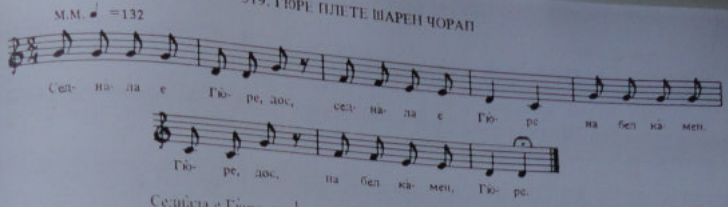

Седнала е Гюре, дос[1],
Седнала е Гюре
На бел камен Гюре.
– Ти, луто Гюре,

Що работиш тука?
– Шарен чорап плета!
– Кому ке го даваш?
– Кой ке мене земе!

Слушана от Димитър Титизов от Скопје. Песента е от Благоевградско.

[1] Към всеки стих се прибавя на края думичката "дос", която при повторението на стиха се изпуска (вж. текста под мелодията).

520. ДОНА С ЧОРАП СЕ ПРЕГОВАРА

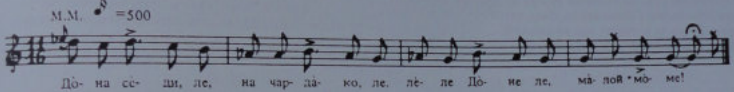

Дона седи, ле, на чардако, ле[1],
Леле Доне, ле, малой моме![2]
И си плете ален чорап.

Сос чорап се преговара[3]:
– Да знам, да знам, ален чорап,
Дека ке те либе носи,

Ке те плета и преплета!
Ако ли те бракя носат,
Сичко в огни да изгори!

Слушана от Катерина Д. Бишева от Благоевград.

[1] "Ле" се прибавя в средата и в края на всеки стих. [2] Този стих се добавя след всеки следващ стих и заедно с него образува куплет – както се вижда в текста под мелодията. [3] Се преговара – разговаря се.

521. ЛЕГНАЛО СТОЙНЕ, ЗАСПАЛО[1]

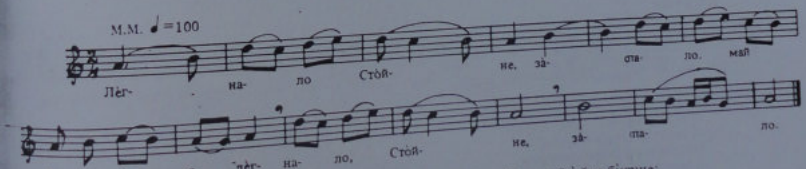

Легнало Стойне, заспало,
Май леле моя,[2]
Во шарената градина,
Под първенино трендафиль,
Во зеленино карафиль.

Майка го Стойне будеше:
– Стани ми, керко Стоянке,
Сълнцето ми те огрей,
Стройни дойдоя по тебе,
Как' да им кажа за тебе?

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се на седенки. [2] Повтаря се след всеки стих.

522. ДВЕ МИ ДРУЖКИ ЖИВОВАЛЕ

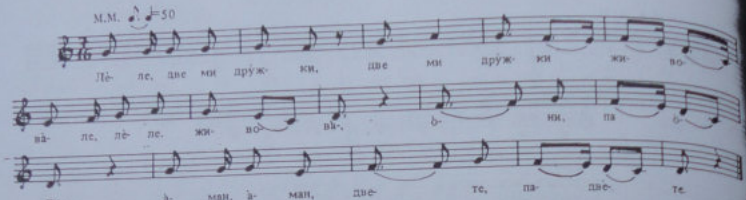

Лепе, две ми дру́жки,
Две ми дру́жки живовале,
Леле, живова-![1]

Они па о̀ни, а̀ман, а̀ман,
Двѐте па двете!
Они са си даф чинале – [2]

Да оти̇лат в едно̀ сѐло,
В едно сѐло, в една ку̀кя,
За два бра̀кя – два близна̀ка!

Слушана от Коста Ципушев от Радовиш.

[1] От всеки стих се образува куплет по падения образец – като в началото се прибави "леле", след това се повтори два пъти първата половина на стиха, изпява се втората половина, пак се прибавя "леле" пред втората половина, но без една сричка (вж. текста под мелодията). [2] Тези два стиха се повтарят като рефрен след изпяването на всеки стих (вж. мелодията и текста под нея).

523. СЕНКА ЗАСЕНИЛА ОТ НЕВЕН ПЛАНИНА[1]

Сѐнка засѐнила
От Нѐвен пла̀нина,
От ви̇̀соки бо̀рйе,
До Петрови дворйе.
Не ми била сѐнка,
Тук би̇̀ле стро̀йници
По Яна у̀бава.
Пѐтре им го̀ворит:
– Стро̀йници, стро̀йници,

Я̀нии сво̀дници,
Яна не я дава –
Яна е ма̀лечка,
Яна ру̀во нѐмат. –
Стро̀йници го̀ворит:
– Ако е ма̀лечка,
Ако ру̀во нѐмат!
Тая кя порастет,
Руво кя направит.

Слушана от Благойка Шереги от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на песента "Девойко, девойко, изгореф за тебе" (вж. № 59). Пес се на седянка.

524. ДЕВЕТ СЕСТРИ И ЕДНО БРАТЧЕ

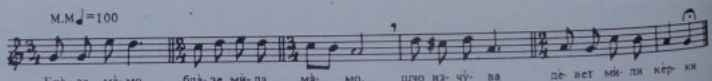

Блазѐ, ма̀мо, блазѐ, ми̇̀ла ма̀мо,
Шчо изчу̀ва дѐвет ми̇̀ли кѐрки
И десѐто – Ди̇̀ме Кайметлия!
От сѐвда му лю̀лка ковале,
Зла̀то лю̀лка, срѐбро полюлея.
Па седиа̀те рѐдом да го лю̀лят,

Ем го лю̀лят, ем му песна пѐят:
– Расти, Ди̇̀ме, голѐм да пораснеш,
Да пораснеш голѐм за женѐнье. –
Растѐл Ди̇̀ме, растѐл и пораснал,
Срам го би̇̀ло на ма̀йка да ка̀же.
И̇мал Ди̇̀ме най-ста̀ра си сѐстра,

Реши̇̀л Ди̇̀ме и на нея ка̀зал:
– Слѐзни, сѐстро, доле у потоно,
Изведи ми коня Шарколия,
Па да и̇̀дам сѐло Катранлия,
Да си зѐмам мо̀ма катранлийка!

Слушана от Роза Койзеклиева, циганка.

525. ШЕТАЛ ЮНАК НИЗ ГОРА ЗЕЛЕНА

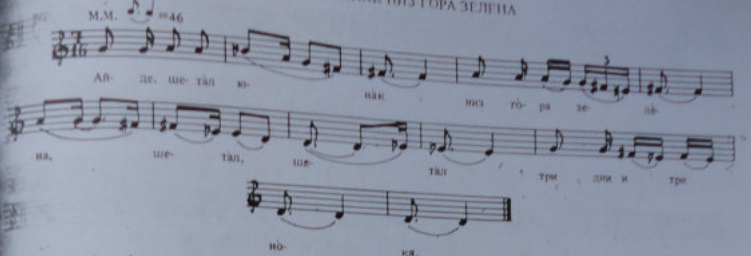

Айде[1], шетал юнак низ гора зелена,
Шетал, шетал три дни и три нокя,
Нищо юнак лова не уловил,
Па почнал е гората да кърше:

– Море[1], да би дал бог, горо де зелена,
Да би дал бог огин те изгори,
А върхо ти секира г' изсекло,
А листа ти слана попарило! –

Леле[1], за чудба е – гора проговори:
– Е ти, юнак, добър ми юначе,
Я излези на връх на планина,
Там ке найдеш лова за ловейне –
Там ке найдеш мома спрема тебе!

Слушана от Коста Пипушев от Радовиш.

[1] "Айде", "море" или "леле" се поставя в началото на първия стих на всяко двустишие. Употребата им е произволна, но обикновено едната думичка се използува, докато се стигне до стиха, който започва с другата думичка.

526. СНОШЧИ СЕ РИСКА АРМАСА

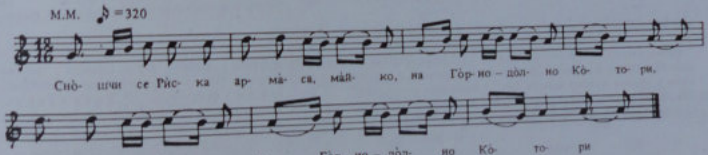

Сношчи се Ріска армаса[1], майко,
На Горно-Долно Котори, ой леле, леле,
На Горно-Долно Котори.[2]
– Мълчи ми, Ріске, мълчи ми, керко,
Майка ке тебе армаса
На една куйкя богата, Ріске.

Ного имайне имая –
Бргени сиви кобили, Ріске,
Бузюк ми овци имая.
– Огеи да горе имайне, майко,
Метиль да фати овците,
Кога е момче малечко, майко,

Малечко ошче жудаво[3]!
Кога ке ода на гости, майко,
Дюйгята ке ми се смеят:
"Шчо е ва[4] лепа невеста, леле,
Шчо е во[5] аро[6] по нея,
Арото да го собере!"

Слушана от Фота Лазова Гогова от с. Баница, Леринско.

[1] Армаса – стоди. [2] От всеки два стиха се образува куплет от три стиха чрез добавяне на "ой леле, леле" към втория стих, който при повторението си изпуска добавката. [3] Жудаво – грозно, хилаво. [4] Ва – тази. [5] Во – това. [6] Аро – харо, грозно.

527. СТАНА Я ДАДОА НА АРУ, НА СТАРУ

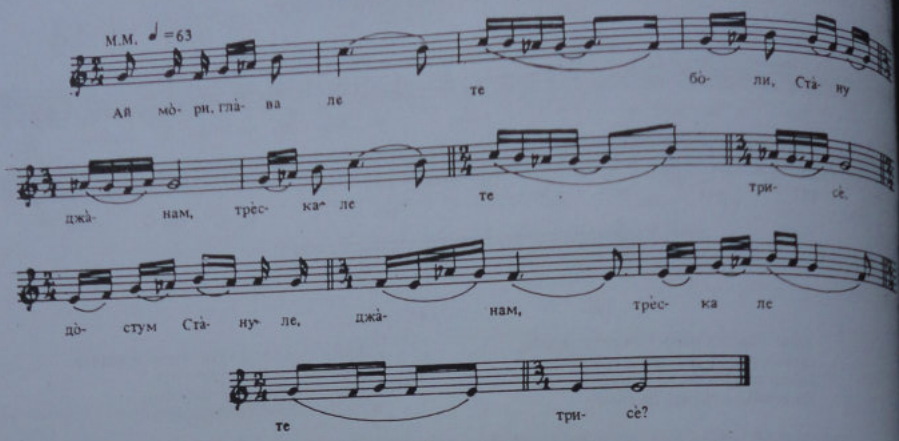

– Ай мо̀ри[1], гла̀ва ле те бо̀ли, Ста̀ну джа̀нам,
Трѐска ле те трисѐ,
Достум Ста̀ну ле джа̀нам,[2]
Трѐска ли те трисѐ?
– Ни ме гла̀ва бо̀ли, а̀гу джа̀нам,
Ни ме трѐска трисѐ,
Достум а̀гу ле джа̀нам,
Ни ме трѐска трисѐ!
Сно̀ши ме дадо̀а
На а̀ру, на ста̀ру –
Тува билубра̀ду,
На рака̀ му лѐгнам –
Кату на грамуда[3];
В пазува му бръ̀кнам –
Кату тръ̀ и чалия[4];
Уста̀ му мирѝса
На гнѝла мишѝна[5]!
На лу̀ду, на мла̀ду,
На ра̀ка му лѐгнам –
Кату на зламнѝца[6];
В пазува му бръ̀кнам –
Кату вѝин[7] бубак[8];
Уста̀ му мирѝса
На ран бел босилюк!

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко.

[1] Всеки куплет започва с "ай мори". [2] След първия стих на куплета се прибавя редовно "агу ле джанам"; третият стих на куплета е винаги "Достум агу ле джанам", а четвъртият е повторение на втория (вж. текста под мелодията). Само в първия куплет думата "агу" е заместена със "Стану". [3] Граму́да – буца пръст. [4] Трънчали́я – вид бодлив трън, голям. [5] Миши́на – кожа. [6] Зламни́ца – възглавница. [7] Ви́ин – издрънкан (на дрънкалка). [8] Буба́к – памук.

528. НЕ ОДИ, МОМЕ, КРАЙ БРѢГО

– Нѐ оди, мо̀ме, край брѐго –
Брѐго се ро̀ни, ке па̀дниш,
Ке па̀дниш, мо̀ме, ке с' о̀тепаш,
Ке си ѝзгубиш мла̀достта!
– Ако па̀днам, нек па̀днам,
Зашчо̀ ми е мла̀достта!
Мѐне ме Йо̀ван свѐршило[1]
За ѐдно мо̀мче тѐрзифче . . .
Яс мо̀мче тѐрзифче нѐ сакам[2] –
Саба̀йле[3] ке ме ско̀рива[4]
Ко̀нците да му у̀сучам
И на̀ скут да му прѐстиям!

Слушана от Христо Григоров Нушев от Битоля.

[1] Свѐршило – сгоди. [2] Са́кам – искам. [3] Саба́йле – сутрин. [4] Ско́рива – кара да ставам, бързам.

529. АНТИЦЕ, ШЧО ПУСТИ КЪСМЕТ СИ НЕМАЛА

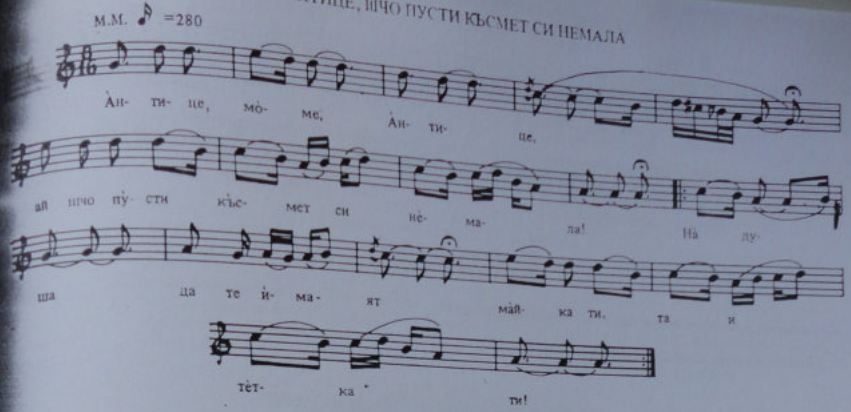

– Антице, моме Антице,
Ай шчо пусти късмет си немала!
На душа да те имаят
Майка ти, та и тетка[1] ти!
Ай, Лимонче стройник[2] братия,

Ай, тебе ми те побара[3]
И ние, ей, му рекофме:
„Антица я посвършифме[4],
Ай, за Димитрия на Робевци!
Ако я сбкаш малата –

Сестра ие кира[5] Василикия!"
Ай не жали, моме, не плачи,
Ай, не расипи си, лично, лицето,
Жаловна ти ке си умриш.
Ай, никой пат не ке се стопиш![6]

Слушана от Наце Христов от Битоля.

[1] Тетка – леля. [2] Стройник – посредник за годеж. [3] Побара – поиска. [4] Посвършихме – сгодихме. [5] Кира – госпожица (гръцки). [6] Тази песен е по произход от Охрид. Семействата "Лимончеви, Робеви" са в Охрид. Последните са се преселили и в Битоля. Даваме я на битолско наречие и затова пишем, че е от Битоля.

530. ОТФЪРЛИ, МАЛОЙ МОМЕ, ДЮРБЕРЧЕТО

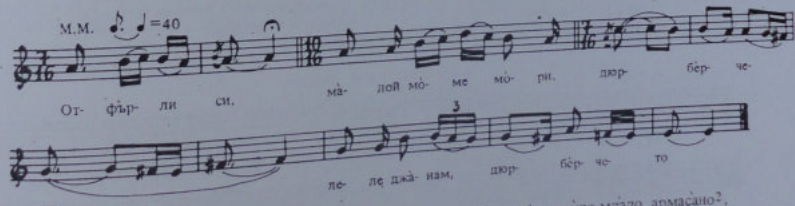

– Отфърли си, малой моме море, дюрберчето,
Леле джанам, дюрберчето[1],
Да ти го видам, малой моме, белото лице,
Белото лице, малой моме, човните очи!
– Моето лице, лудо-младо, продадено,

Продадено, лудо-младо, армасано[2],
Армасано, лудо-младо, за Митрето –
Той ми даде, лудо-младо, бели пари!
– Яс ке дада, малой моме, жълти пари,
И пак тебе, малой моме, ке земам!

Слушана от Фота Лазова Гогова от с. Баница, Леринско.

[1] От всеки следващ стих се прави куплет, като се прибави в средата думата "мори", а втори стих се образува с добавка на "леле джанам" и последната дума на първия стих – както е показано в текста под мелодията. [2] Армасано – сгодено.

531. СКЪПА ГОДИНА ЗА ЖЕНИТБА

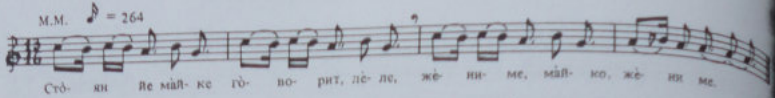

Сто̀ян йе ма̀йке го̀ворит, лѐле[1]:
– Жѐни ме, ма̀йко, жѐни ме,
Ду̀ри су младо, зѐлено,
Ду̀ри ме мо̀ми сакает,

Ду̀ри ми кѝтки пра̀кает! –
Сто̀яну ма̀йка го̀ворит:
– Сто̀яне, синко Сто̀яне,
Ова й го̀дина ско̀пия –

Кѝлото жѝто – сто̀ гроша,
О̀ка ра̀кия – пѐдесе,
Вѐдрото вѝно – шѐесе . . .

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] "Леле" се прибавя към първия стих на куплета.

532. АЙ, ЮНАЧЕ, ШО ТИ ЛИКО ПОВЕНАЛО

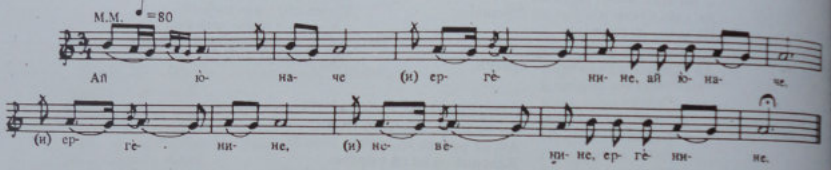

– Ай, ю̀наче, ергѐнине,
Ергѐнине, невѐнине,
Шо ти лѝко повѐнало
Ка̀ко ко̀ра лимо̀нова;
Шо ти у̀ста подго̀рела
Ка̀ко лю̀шпа орѐова?
– Как' да нѐ су повѐнало,
Как' да нѐ су подго̀рено!
На да̀лек' ме завѐршиле,
На да̀леку – в тугѣ̀ село.

Кажу̀вает – бо̀лно бѝло,
Бо̀лно бѝло, болѝчаво,
Болѝчаво, гро̀зничаво!
– А, ю̀наче, ергѐнине,
Ергѐнине, невѐнине,
Ти пойди си тугѣ̀ село
Да го вѝдиш ма̀лой моме.
– Та̀тко, ма̀йка не пу̀шает,
Не пу̀шает да го вида,
Пона̀дица да о̀дниса.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

533. КЕ ТИ УМРАМ, МАЙКО

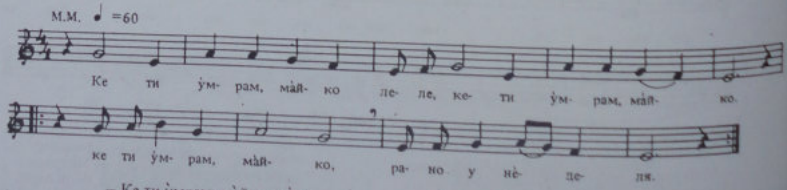

– Ке ти у̀мрам, ма̀йко, лѐле,
Ра̀но у нѐделя
На мѐка по̀стеля,
Ко ке у̀мрам, ма̀йко,
Мо̀ми да м' о̀блечат,
Мо̀ми да м' о̀дниса̀т,

Да ме зако̀пают
Сред го̀ра зѐлена,
На гро̀б посѐдете
Цѐрвен, бѐл трѐндафиѣ –
Мо̀ми да се кѝчат
И да ме спо̀менат!

Слушана от Благойка Хр. Шерева от с. Папрадища, Велешко. Песента е от Скопйе.

534. ЯНЯ ГРАБЕНА ОТ ВЛАСИ КАРАКАСИ

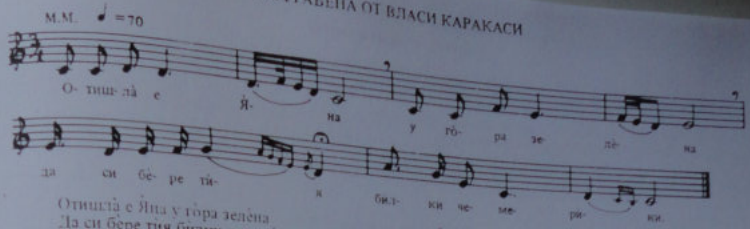

Отишла̀ е Яна у го̀ра зелѐна
Да си бере тия билки чемерѝки.
Отгòле ми идат власи каракаси[1],
Грабиле я Яна власи каракаси
И ми я одѝеле влашка църна земя.
Имала е Яна до дѐвет етѝрви,
Врѐме три годѝни не се насмеяла,
Не се насмеяла, ни е продумала.

Ал ми изговара Янкинѝйо свекор:
– „Айде вѝе мои дѐвет мили сини,
Промѐнете Янка ру̀о младоженско
Руо младоженско, гуня ресилава[2],
Одвелѐте Яна у нова градина,
У нова градина, нѝз благи ябуки,
Бѐлки тогàй Янка рѐши да прозбори[3].“
Одвеле Янка у нова градина.

На дърво̀то стои църна кукувѝца,
На си кукувѝца кука нажалѐно.
И тогàй е Яна тихо говорѝла:
– „Ой ти мори птѝце, църна кукувѝце,
И ѝзе си кукам врѐме три годѝни!“
Тоз пе е бѝла църна кукувѝца,
Туку ми е била Янината майка . . .

Слушана от Роза Койзеклиева от Шип.

[1] Каракàси – каракачани. [2] Ресилàва – с висулки, косата, с ресни. [3] Прозбòри – проговори, продума.

535. ДИМНА ЕЛЕНА ГРАБНАТА ОТ КАТУН-ЕГЮПЧЕ

Кинѝсала[1] ми дѝмна[2] Елена
Да ми ѝе одѝт в го̀ра на цвѐке,
В го̀ра на цвѐке – цвѐке да берет,
Цвѐке да берет, кѝтки да кѝтит,
Кѝтки да кѝтит, венци да вѝет.
Се промѐнила се девойчѝнско,
На главе клàла[3] се невѐстинско,
Се невѐстинско – от книга дàрпна[4],
От книга дàрпна, игла стрѐбрена.
Вѐтор повѐя – дàрпна джгрòмоте[5]
Дàрпна джгрòмоте, ѝгла штрѐпете[6].

Ми я дочуло кàтун-ѐгюпче[7],
Ми я дочуло и ми я зело,
Ми я одѝесло кàтунско сѐло.
Ми я чувàле дѐньо на сѐлнце,
Дѐньо на сѐлнце, нòкье на черен[8].
Ми я чувàле до три годѝни,
Дур' я сторѝсле кàтун-егюпка
И ѝе падоѝе два стàпа в рòци,
Два стàпа в рòци, торба на рамо,
И ми одеще от сѐло в сѐло,
От сѐло в сѐло – нѐзино сѐло,

Нѐзино сѐло, нѐзина кѝ̀ка,
Си я пòзнало нѐзина майка:
– Лель[9] отвòри ми, мѝла майко ле!
– Бѐгай от туе, кàтун-егюпке! –
Ми извѝкнала дѝмна Елена:
– Лель отвòри ми, мѝла майко ле,
Я су вашата дѝмна Елена,
Шо ме плѐние кàтун-егюпци
И ме чувàе до три годѝни,
Дѐньо – на сѐлнце, нòкье – на черен,
Дур' ме сторѝе кàтун-ѐгюпка! . . .[10]

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Кинѝсала – тръгнала. [2] Дѝмна – прекрасна, тънка, стройна. [3] Клàла – поставила. [4] Дàрпна – кърпа за глава. [5] Джгрòмоте – зашумя. [6] Штрѐпете – заигра, затрепери. [7] Катун-егюпче – циганин-катунар. [8] Чѐрен – олжак. [9] Лель – та, хайде.
[10] Мелодията е като на песента "Една девойка цвѐке не берет" (вж. № 783).

536. УБАВА, ЕЛЕНКА ГРАБНАТА ОТ ЦЪРНИ ЦИГАНИ

(Вариант от предишната)

Я грабисе, пане, я грабисе
Убава Ленка църни цигани,
Я одисесе, пане, я одисесе,
Я одисесе во катунско село.
Я чувасе, пане, я чувасе,
Я чувасе до три ми години –
Денье на сълце, покъе на черен[1];

Я мачкасе, пане, я мачкасе
Белоно масло, църнио катран,
Дур' я сторисе църна циганка.
Не дадое, пане, не дадое
Два стана в рока, торба на рамо.
Ми одепе, пане, ми одепе
От село в село, от куки в куки.

Ми отиде, пане, ми отиде,
Ми отиде до пеана куки:
– Добро вечер, майко, добро вечер,
Я су ви ваша убава Ленка,
Шо ме грабите църни цигани.
– Бегай от туе, църна циганке!
– Оцеми, майко, ослепи, майко! . . .

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Ч е р е н – одежак, комин.

537. Я ГРАБИЕ МОМА ГЕРА

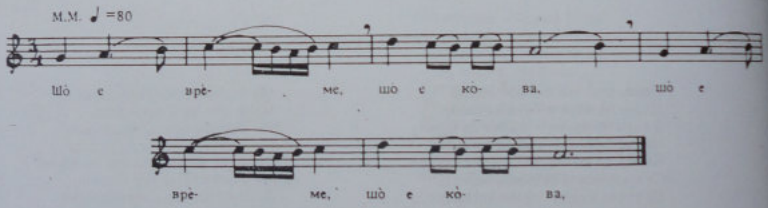

Шо е време, шо е кова[1],
Шо е ясна месечина,
Шо е коньи за крадейне,
Мали моми за грабейне!
Уше речта не изрече,
Я грабие мома Гера,
Й' одисесое надалеку,

През три гори, през четири,
Дванаесет манастири.
Ми заклае рудо ягне,
Запалие силен огон,
Го турие да се печет.
Мома Гера им говорит:
– Арамии, бракя мои,

Я си поста златни пости,
Златни пости Великови.
Тук' дайте ми фрушко[2] ноже
Да заколя гюл ябълко! –
С' излагае арамии,
Не дадое фрушко ноже.
Не си закла гюл-ябълко,
Тук' уболе бело гърло.

Слушана от Ристана Аврамова от с. Папрадища, Велешко.

[1] К о в а – време. [2] Ф р у ш к о – остро, джобно ножче.

538. БЕЛА ДИМАНА ГРАБЕНА ОТ КАТУН-ЕГЮПЦИ

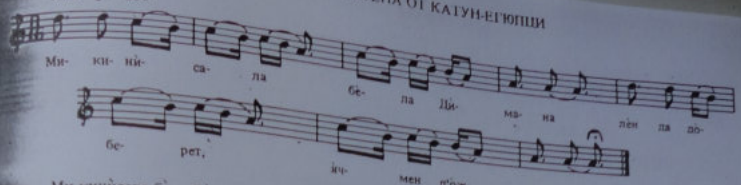

Ми кинисала бела Димана
Лен да доберет, ячмен д' ожниет.
И си я стреле турмана[1] турци,
Турмана турци – катун-егюпци[2].
И си я стреле и си я плениле
И я чувале девет години:
Лете – на слънце, зиме – на черен[4].
И си имала мажконо дете.
И си йе дале торба на рамо,
Торба на рамо и стап во раце.

Си я пратиле от село в село,
От село в село желина[4] Димана,
От село в село, от кукя в кукя,
От кукя в кукя – в майчина кукя.
– Даруй ме, майко, жити[5] Димана!
– Айде оттука, турмана-турке,
Турмана-турке, катун-егюпке,
Кай си видела мойта Димана!
– Я су, майко ле, твоя Димана,
Твоя Димана, желина Димана!

Слушана от Слака Стефанова и Биляна Недева от с. Мраморец, Охридско.

[1] Т у р м а н а – тълпа. [2] К а́ т у н - е́ г ю п ц и – цигани скитници. [3] ч е́ р е н – огнище, оджак. [4] Ж е́ л н а – [illegible]. [5] Ж и́ т и – жива ти, заклевам те.

539. УБАВА ЯНА – ТУРСКА РОБИНЯ

Зацвилела[1] ми цвителна[2] дзвезда
Край сиво море – на Нико-поле.
Не ми йе била цвителна дзвезда,
Туку ми била убава Яна,
Убава Яна – турска робинка.
Ми го догледа брата Никола,
Ми извикнала брата Никола:
– Ей, брате море, брате Никола,
Лель[3] откупи ме от турски роци,

Не ти сакает многу за мене,
Тук' ти сакает две чаши злато,
Две чаши злато, трекята – бисер. –
И ми извикна брат йе Никола:
– Бегай от туе, турска робинке,
Я ко кя има две чаши злато,
Две чаши злато, трекята – бисер,
Би йе нанижал жене на гърло,
Жене на гърло, дете на капа.[4]

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] З а ц в и́ л е л а – записка, заплака. [2] Ц в и́ т е л н а – сияйна (само в песните). [3] Л е́ л ь – възклицание в смисъл на "та", "хайде". [4] Мелодията е като на песента "Една девойка цвеке не берет" (вж. № 783).

540. СМИНДЕРОВА ГРАДА СВА НОКЬ ОТВОРЕНА

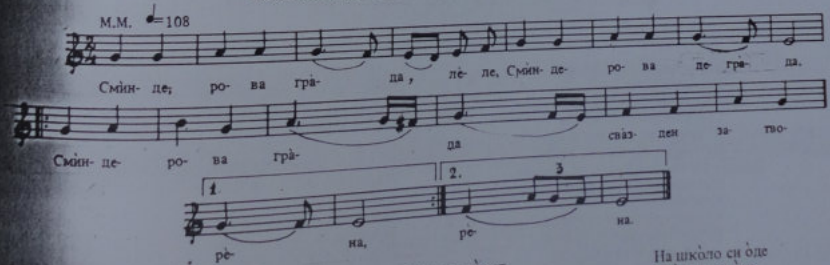

Сминдерова града, леле[1],
Свазден затворена,
Сва нокь отворена.
Кандила ми горат, леле,
Канвани ми чукат,
Майка сина жени –
Сина Костадина
На осум години.
На школо си оде
Книга да науче,
Писмо да напише . . .
Арна ука има:
До три книги знае.

Слушана от Крум Крушаров от Кочани.

[1] "Леле" се прибавя към първия стих на всеки куплет, който се образува от повтарянето на първия и втория стих – както е показано в текста под мелодията.

541. ВИДА БРАТА ПРИЖЕНИЛА

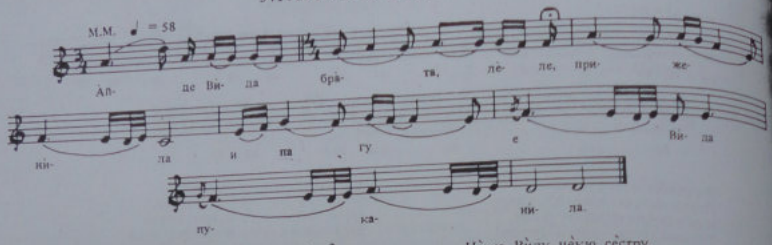

Ѐйде[1], Вѝда бра̀та, лѐле[2], приженила[3]
И па гу е Вѝда пукàнила:
– Ѐла, бра̀ту, ѐла, Мàрку,
Да ядѐме, бра̀ту, да пиеме!

Нѐкю, Вѝду, нѐкю, сѐстру,
Дур ни стѝгнищ[4], Вѝду, дѐвит сѝна,
Да дукàраш, Вѝду, дѐвит снàи –
Тугàй, Вѝду, як ки дòйдам!

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко.

1 "Айде" се прибавя в началото на първия стих на всяко двустишие.

2 "Леле" се прибавя в средата на всеки втори стих (пред четвъртата срička от края).

3 Приженила – оженила се преди по-стария си брат.

4 Дурни стѝгниш – докато не родиш.

542. ЖЕНИЛ СЕ ПЕТРЕ ВОЙВОДА

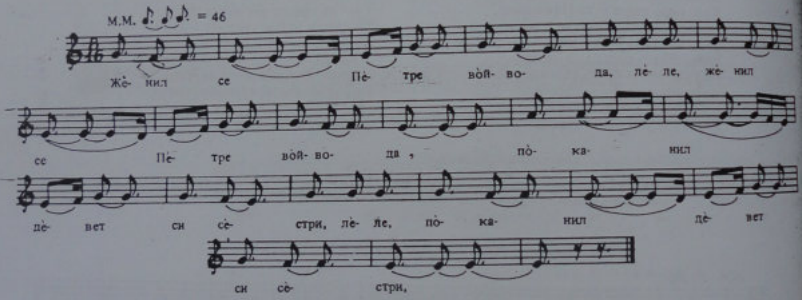

Жѐнил се Пѐтре вòйвода,
Поканил дѐвет си сѐстри,
Дѐсета сѐстра нѐ канил.
Сам пòшол Пѐтре пò нея
– Дòйди ми, сѐстро, нà свадба,
На свадба, сѐстро, нà делба!
– Не можам, бра̀те, да дòйдам,
Мàшко ми дѐте нà рапе,
Жѐнско ми чу̀пе[1] пò мене,
Тѐшка ми ку̀йкя нà глава,
Ку̀чка свѐкърва нѐ пушча!
– Пушчи я барем Мàрия,
Мòята вну̀ка от сѐстра,
Тàя да дойди зà тебе! –
Мàйка Мàрия гòвори:

– Нѐ оди, кѐрко, нà свадба,
Ву̀йко ти ѝ̀ голем бѐкрия[2],
Нѐмай му вера нà него! –
Мария мàйка не слуша,
Търгна с ву̀йка си нà свадба.
Кòга ми дòшле дò дома,
Извикнал Пѐтре вòйвода:
– Удрете зу̀рли, тàпани!
Сам си донесòв нѐвестата! –
Щчом чу̀ла бѐла Мàрия,
Вѝкнала, та заплàкала:
– Олеле, бòже, дò бога,
Кàква невеста ке бѝдам –
Ву̀йко ми мòмче да бѝди,
Мàйка ми зòлва да бѝди!

Слушана от Параскева Църнушанова от Прилеп.

1 Чу́пе – момиче, девойче.

2 Бѐкрия – гуляйджия, пияница, гидия.

543. ЗМИЯ В ПАЗУВА

Йзвикна Стоян, подвикна
От Янината градина,
От пашината кория:
– Майко ле, мила майко ле,
Змия ми влезе в пазува,
Посегни да я изваднш! –
Стояну майка говорит:
– Стояне, сиако Стояне,
Що ке остана без рока,
Нека остана без сина! –

Извикна Стоян, подвикна:
– Либе ле, бела Марийе,
Змия ми влезе в пазува,
Посегни да я изваднш!
– Стояне, млади Стояне,
Що ке остана вдовица,
Нека остана без рока! –
Посегна в десна пазува,
Не найде змия лютица,
Тук' найде кемер алтани.

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

1 Мелодията е като на песента "Скъпа година за женитба" (вж. № 531).

544. МЛАДО САКА (Х), МЛАДО ЗЕМА (Х)

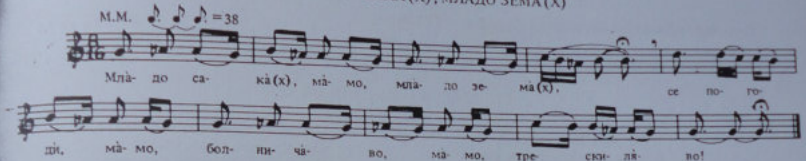

Млàдо сàка(х), мàмо,
Млàдо зèма(х),
Се погоди, мàмо,
Болничаво, мàмо,
Трескиляво:
На ден глава, мàмо,
На леч сърце,
А навèчер, мàмо,
Тенки половини,
Тенки половини.
Ко го гледà(х), мàмо,
С тия очи,
С тия очи, мàмо,
Черешови, мàмо,
Черешови.

Па си впрегна(х), мàмо,
Чифт биволи,
Па го качи(х), мàмо,
На колата, мàмо,
На колата.
Го закара(х), мàмо,
На нивата,
На нивата, мàмо,
На мегята, мàмо,
На мегята.
Ко си стоя, мàмо,
Ко ме гледà
С тия очи, мàмо,
Черешови, мàмо,
Черешови.

Слушана от Е. Башева от Благоевград.

545. НЕМА ОТ СЪРЦЕ ПОРОДА

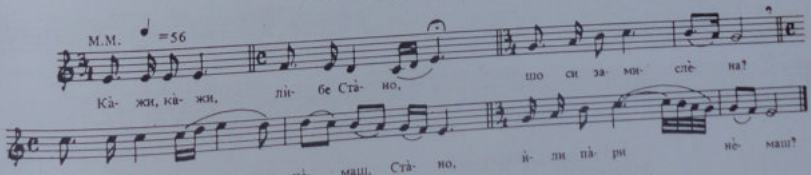

– Кàжи, кàжи, лѝбе Стàно,
Що си замислѐна?
Дàли ру̀ба нѐмаш, Стàно,
Или пàри нѐмаш?
– Имам, имам, лѝбе мòе,
Сàмо ѐдно нѐмам,
Сàмо ѐдно нѐмам, лѝбе, –
От сърце порода!

– Яс ке йдам, лѝбе Стàно,
У Солуна града,
Ке ти кѝпам, лѝбе Стàно,
Дѐте позлатѐно!
– Пусто биело, лѝбе мòе,
Дѐте позлатено,
Кòга нѐма да ми кàже:
"Мила моя майчице!"

Слушана от Тодор Габев от Кавадарци.

Р ỳ б а – рухо, облекло.

546. БОГАТА ЯНА НЕМАЛА ЧЕДО

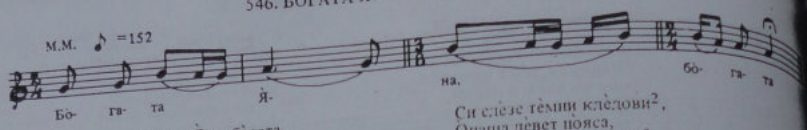

Бо̀гата Я̀на, бо̀гата,
Се бо̀гатшина ѝмала,
Ама си рѝзик[1] нѐмала –
Нѐмала нѝкакво чѐдо.
Си слѐзе Я̀на, си слѐзе,

Си слѐзе тѐмни клѐдови[2],
Опаша дѐвет по̀яса,
Опаша ка̀мен ста̀новит[3].
Го но̀си Я̀на, го но̀си,
Го но̀си дѐвет месѐци.

Си слѐзе Я̀на, си слѐзе,
Си слѐзе тѐмни клѐдови,
Со̀паша[4] дѐвет по̀яса,
Со̀паша ка̀мен ста̀новит –
Ка̀мен йе сту̀ден, пак сту̀ден.[5]

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Рѝзик – щастие. [2] Кле́дови – зимници (долния етаж на селска къща – при мияците). [3] Ста́новит – стар, от старо време поставен. [4] Со́паша – разпаса. [5] Песента се пее на Коледа.

547. ПРОКЪЛНАТА ДА НЕМА ЧЕДО

Ой, Я̀но, Я̀но, гра̀тяно,
Как' се са̀кафме и се зѐдофме,
Пак бѝдо къ̀смет да с' оста̀виме,
Дѐка нѐмаме нѝкакво чѐдо,
Нѝкакво чѐдо от сво̀е сърце!
Ку̀кя нѐмафме – си напра̀ифме,
Лойзе нѐмафме – си загра̀дифме,
Пак бѝдо къ̀смет да с' оста̀виме.

– Е, аѝ тѝ тебе, мой го̀сподине,
Ко̀га су бѝдо ма̀ло, ма̀лечко,
Мно̀гу су бѝдо лю̀то, проклето.
Мѐне ме ма̀йка в лю̀льки лю̀ляла,
В лю̀льки лю̀ляла – лю̀то кълнала:
"Ей, да би да̀л Бог, кѐрко Я̀нико,
Ти да ми ра̀стеш мо̀ма до̀стойна,
Да те са̀кает се от бо̀гато,

А ти да по̀еш на сиро̀машко;
Ку̀кя да нѐмаш – да си напра̀виш,
Лойзе да нѐмаш – да си загра̀диш;
Чѐдо да нѐмаш от сво̀е сърце,
Ду̀ри нѐ носѝш кра̀й сѝно море,
Ду̀ри нѐ чуѐш змѝя как' пѐет,
Ду̀ри нѐ чуѐш рѝба как' свѝрит!" –

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се като "Болна лежала Кира Попова" (вж. № 593).

548. НЕВЕСТА КУКЛА-ПАНУКЛА

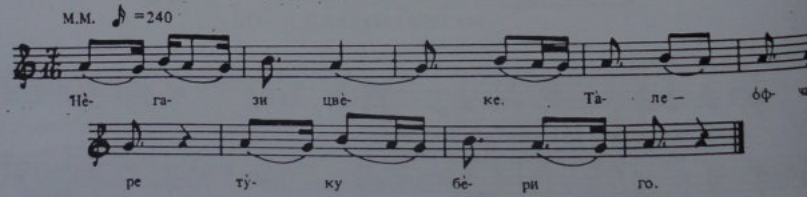

– Не га̀зи цвѐке, Та̀ле о̀вчаре,
Ту̀ку бѐри го!
– И да го бѐра, Цвѐто дѐвойко,
Кой кя го но̀сит?
– Нѐвѐста ѝмаш, Та̀ле о̀вчаре,
Тая кя но̀сит!
– Нѐвѐста ѝма, Цвѐто дѐвойко,
Ку̀кла-па̀нукла,
Ку̀кята мѐтет, Цвѐто дѐвойко,
Ко̀то нѐ метет,

А на стрѐд ку̀кьи, Цвѐто дѐвойко,
Бу̀нище бѐрет.
А на бу̀нище, Цвѐто дѐвойко,
Чѐпурки[1] ра̀стет.
Тая 'и бѐрет, Цвѐто дѐвойко,
Ко̀мат[2] и мѐсит,
Ко̀мат 'и мѐсит, Цвѐто дѐвойко,
Са̀ма го я̀дет,
Са̀ма го я̀дет, Цвѐто дѐвойко,
Мѐне нѐ дават!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Че́пурки – гъби, печурки. [2] Ко́мат – баница.

549. НА ДВОРЇНЕ – КУКЛА, ДОМА – ПАНУКЛА[1]

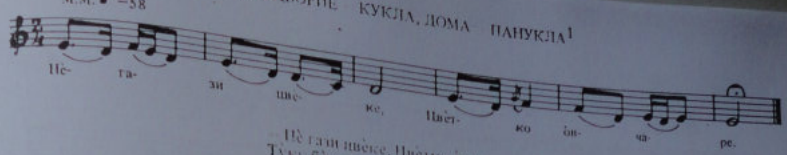

– Не тани ивеке, Иветко инчаре,
Туку бери го, дома носи го,
Дома носи го на невестата!
– Не ини се шета, Ивето девойко,
Каде сум ѓедо ке? – мене невеста –
На дворе[2] кукла, дома – панукла[4],
Лебот си месит незапретнето[5],
Дете си капи неразвиено,
Неразвиено, Ивето девойко!

Слушана от Славка Стефанова и Билина Недева от с. Мраморец, Охридско.

[1] Песента се пее на Герѓьовден. [2] Ке – при (от "кај" – по други места). [3] На́дворе – навън. [4] Па́нукда – мъртвешка. [5] Незапре́тнето – с незапретнати ръкави.

550. ЯНА И МОМЧЕ ЖЕНЕТО

Са̀дила Я̀на сѝтен ра̀н-бел бо̀силек,
Ка̀ко то са̀ди Я̀на, не то на̀вади[1].
Ко̀га се вра̀ти Я̀на – о̀рман[2] се сто̀ри.
Помина лу̀до-мла̀до на вра̀на ко̀ня;
– Ой, Я̀но, Я̀но, Я̀но, бѐкярска ра̀но,
Скѝни ми, Я̀но, кѝтка ра̀н-бел бо̀силек!
– Ако си бѐкяр, лу̀до, са̀мо си скѝни;
Ако си жѐнет, бѐгай та̀му, по-та̀му!
– Жѐнет сум, жѐнет, Я̀но зо̀ничо сум жѐнет.

Жѐна си ѝмам, Я̀но, пѝрна у̀лера[3];
Дѐтето ка̀пи неразвѝено;
Гла̀ва̀се мѝе, Я̀но, неразвѝтено;
Ку̀йкята мѐти, Я̀но, ко̀о немѐтено;
На̀стреде ку̀йкя, Я̀но, – ку̀пче бу̀нишче;
На бу̀нишчето, Я̀но, пѐчурки ра̀стат;
Пѐчурки бѐри, Я̀но, зѐдник си мѐсен!
– А оста̀й си я, лу̀до, мене земиме!
– Ка̀ко да я оста̀вам со ма̀нко дѐте!

Слушана от Василка Йосиф Йочкова от с. Селце, Прилепско.

[1] На́вади – полива. [2] О́рман – гора. [3] У́лера – холера.

551. НЕВЕСТА ИМАМ МАЛЕЧКА

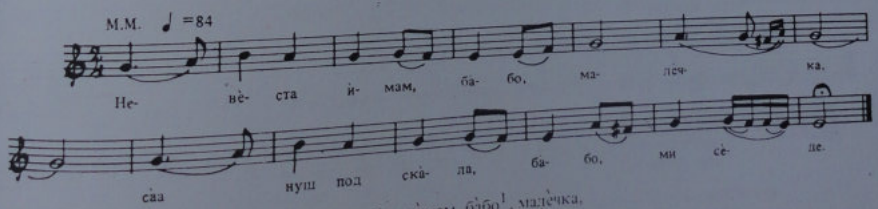

Невѐста ѝмам, ба̀бо[1], малѐчка,
Са̀а нуш[2] пол скѐла ми сѐде,
Го̀ре я вѝкам – не грѐде[3],
Ка̀фе му ва̀рам – не пѝе,
Шѐкер му да̀вам – не я̀де!
Она сака̀ла па̀лош,
Ем тутуплѝва шемѝя[4]!

Слушана от Фота Лазова Гогова от с. Баница, Леринско.

[1] "Бабо" се прибавя към всеки стих, пред третата сричка от края. [2] Са́а нуш – цялата нощ. [3] Не гре́де – не идва. [4] Тутуплѝва шемѝя – шамия с ресни.

552. МЕ САКАЯ ДВАЙНА-ТРОЙНА СЕЛАНИ

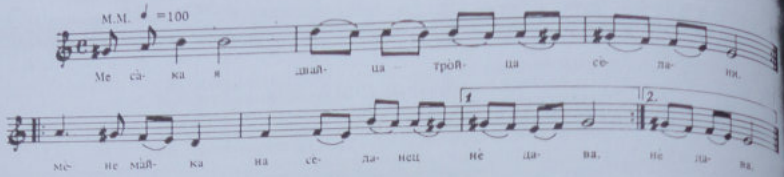

Ме са̀кая дваѝна-тро̀йна сѐлани,
Мѐне ма̀йка за сѐланец нѐ дава.
Попомѝнала ма̀лку-мно̀гу мѐсеци,
Ме свѐрнин пак за мо̀мче сѐланче.
Пра̀нфме сва̀тба чѐтвъртук, пѐтук, са̀бота,
Во нѐдела вѐке си се вѐнчафме!
Понѐделник . . . а̀йде сѐрпот на̀ рамо:
Се на̀ведов, ко̀га со̀нце изгрѐя,
Се изпра̀нив, ко̀га со̀нце за̀гря.

Слушана от Параскева Църнушанова от Прилеп.

553. МИТРА КЪЛНЕ ТА̀ТКА СИ[1]

Нàроча Мѝтра, по̀роча, лѐле:
— Как' зно̀ет ма̀йка да до̀ет,
Бра̀кя ми да 'и до̀несет.
Та̀тко ми жив да нѐ доет —
Той, що ме да̀ле да̀леку,
Да̀леку — во тутъ̀о село!
Сѐкърва ѝе лю̀та змѝя,
Зо̀лвите — змѝи о̀сойски,
Мо̀мчето ми ѝе ма̀лечко,
За̀това та̀тка го кѐлна!

Слушана от Благойка Шерева от с. Напрадища, Велешко.

[1] Мелодията е еднаква с оная на песента "Цаливал селско девойче" (вж. № 212).

554. ПОГРЕШНА ПРЕДСТАВА ЗА БЪДЕЩИЯ СЪПРУГ
/хороводна/

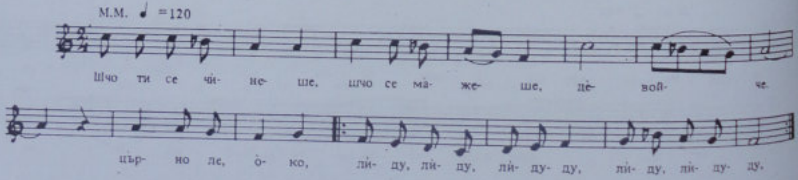

Шчо ти се чѝнеше, шчо се ма̀жеше,
Дѐвойче, пѐрно ле о̀ко,
Лѝду, лѝду, лѝдуду, лѝду, лѝдуду,[1]
Дѐка е мо̀мче, мо̀мче-шѐкерче,
Дѐвойче, кро̀тко ле я̀гне?
Ама е мо̀мче круша-го̀рница[2],
Дѐвойче, пѐрно ле о̀ко:
Нѝту се дж̀вака[3], нѝту се го̀лта,
Дѐвойче, кро̀тко ле я̀гне;
Нѝту се го̀лта, нѝту се плу̀ка,
Дѐвойче, пѐрно ле о̀ко,
Лѝду, лѝду, лѝдуду, лѝду, лѝдуду!

Слушана от Лениця Будинова от Прилеп.

[1] Този стих се повтаря като рефрен след всеки втори стих.

555. ОМЪЖЕНА В ГОЛЯМО СЕМЕЙСТВО

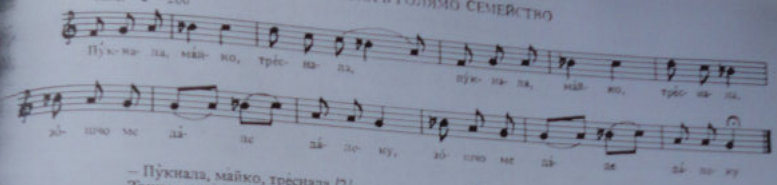

– Пу́кнала, майко, тре́снала /2/,
Зошчо ме даде далеку /2/,
Далеку, дури во Варош[1],
Во Варош, кай Митри́квци!
Митрикевци се мнозина;
Ми рекоо зелник да ме́сам –
Два дни месев, три дни печев,
Ред не остана ѓе да каснам . . .
Ми рекоо – сум касала,
Сум касала кай майка ми!

Слушана от Деница Будинова от Прилеп.

[1] В а р о ш – село край Прилеп, под Марковите кули, сега квартал на самия град.

556. ШО МЕ ДАДЕ ПУСТИ ПОДЛЕС

– Да ти пукнет, мила мамо, най-милото,
Най-милото, мила мамо, най-вредното[1]!
Шо ме даде, мила мамо, пусти Подлес[2]!
Деня меси, мила мамо, ноќя печи . . .
А най-више, мила мамо, от момчето:
Я на нива, майко, той по мене,
Я на вода, мила мамо, той по мене![3]

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Н а й - в р е́ д н о т о – най-способото, най-трудолюбивото. [2] П о́ д л е с – село Подлес, Велешко. [3] Мелодията е като на известната популярна песни "Девойчина-гугучина".

557. КУКЯТА – АРНА, МОМЧЕТО – АДЖАМИЯ

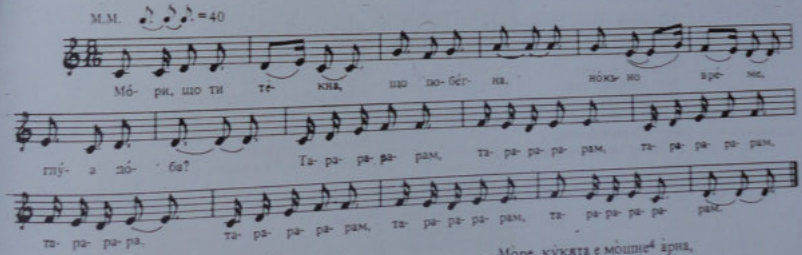

– Мори, шо ти те́кна[1], шо побегна
Ноќьно време, глу́(х)а доба!
Мори, дали кукя не бендиса[2],
Или свекор не ареса[3]?
– Море, ку́кята е мо́шне[4] арна,
Свекорот е кротко ягне,
А свекърва – люта змия! . . .
Айде, чупа[5] легна(х), мома стана(х)
На сабайле[6] понеделник . . .
Айде, чупа легна(х), мома стана(х) –
Момчето е аджамия!

Слушана от самодейната художествена група при Тиквешката секция на маке́д. д-во "Г. Делчев" в Со-фия.

[1] Т е́ к н а – дойде ми на ум. [2] Б е н д и́ с а – хареса. [3] А р е́ с а – хареса (употребява се в Тиквешко Маритово, в с. Рожден, с. Галица и др.). [4] М о́ ш н е – твърде. [5] ч у́ п а – мома (употребява се в Тиквешко Маритово). [6] С а б а́ й л е – сутрин.

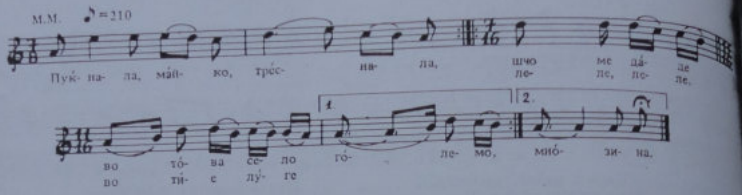

– Пукнала, майко, тресна́ла,
Шчо ме даде во това се́ло го́лемо,
Леле, леле, во тие лу́те мно́зина!
Го́лем ми измет[1] са́кая:
Леле, леле, на свекор лу́ле да па́лам,
Леле, леле, на свекърва игла да вдѐнам;
На девери ди́ван[2] да стоям,
Леле, леле, на ятърви де́ца да дръ́жам;
На золви ру́во да кроям,
Леле, леле, на момче мърсул[3] да бри́шам![4]

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] И з м е т – прислужване. [2] Д и в а н – прав, изправен. [3] М ъ р с у л – сопол. [4] Вариант на завършека:
Момчето в ра́ше да кре́нам
И да го в постела ту́рам.

559. МОМЧЕТО НА НЕДА МАЛЕЧКО

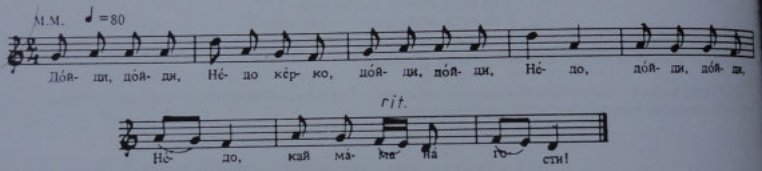

– Дойди, до́йди, Не́до, кѐрко,
Дойди, дойди, Не́до, (2)
Кай мама на гости.[1]
Ма́ма ке у́готви
Шчо ма́лечко я́ди:
Ма́лечко ми я́ди, Не́до,
Ситна топе́ница[2],
Шу́тар[3] машче́ница[4].
– Как да дойдам, ма́мо мо́ри,
Мо́мче е ма́лечко,
Па́то не го знаи.
Ка́чи го на ко́йно, ма́мо,
На́йди го под ко́йно!
Ко́га леб си ме́сам, ма́мо,
Той по мене ви́ка,
Той по мене ви́ка: "Ма́мо,
Меси ми буленце[5]."
Ко́га на вода си одам,
Той по мене ви́ка,
Той по мене ви́ка: "Ма́мо,
Ту́ри ми во́дица
Во мое дуленце[6]".
Яс му ви́кам, ма́мо мо́ри:
"Яс не сум ти ма́йка,
Ма́ка да те вати,
Ту́ку сум ти жена, мо́ре,
Же́лки[7] да те ядат!"

Слушана от Василка Йосиф Йочкова от с. Селце, Прилепско.

[1] От всяко следващо двустишие се образува куплет, като се повтаря първият стих – както е показано в текста под мелодията. [2] Т о п е́ н и ц а – вид ястие от царевичен хляб, който се дроби ситно и се пържи с мазнина. [3] Ш у́ т а р – счупен глинен съд, който се използува за течности. [4] М а ш ч е́ н и ц а – мътеница. [5] Б у́ л е н ц е – малко хлебче. Такава дума се среща в отделни села, като напр. Волкосело, Прилепско. [6] Д у́ л е н ц е – малко ибриче. [7] Ж е́ л к а – костенурка.

560. МОМЧЕТО НА НЕША МАЛЕНКО

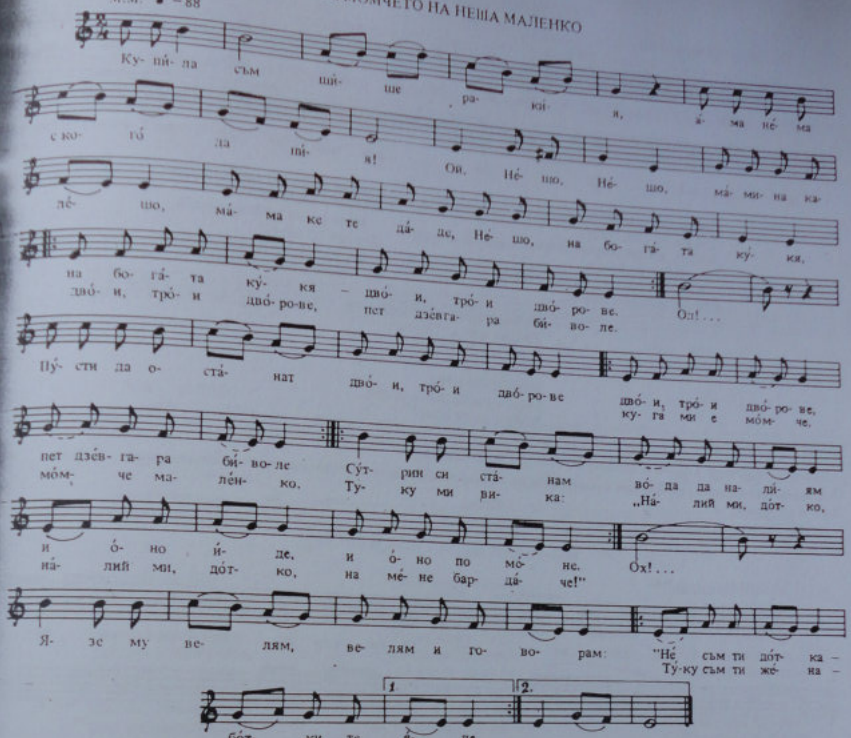

– Купѝла съм шѝше ракѝя,
Ама нѐма с кого̀ да пѝям!
– Ой Нѐшо, Нѐшо, мамѝна калѐшо![1]
Мама ке те да̀де, Нѐшо,
На богѐта кукя –
Двои-трои дворове,
Пет дзѐвгара[2] бѝволе!
– Ох! . . Пу̀сти да останат
Двои-трои дворове,
Пет дзѐвгара бѝволе,
Куга̀ ми е момче,
Момче маленко! . . .
Су̀трин си станам
Вода̀ да налиям –
И оно̀ иде,
И оно̀ по мене,

Ту̀ку ми вѝка:
"Налѐй ми, до̀тко[3],
На мѐне бардаче[4]!"
Ох! . . . Язе му вѐлям,
Вѐлям и говорам:
"Не съм ти до̀тка,
Бо̀тки[5] те яле,
Ту̀ку съм ти жена –
Жѐлки[6] те яле, бре!"
Правѝла съм сладка̀ вечѐра,
Ама нѐма с кого̀ да ядам!
– Ой Нѐшо, Нѐшо, мамѝна калѐшо!
Мама ке те да̀де, Нѐшо,
На богѐта кукя –
Двои-трои дворове,
Пет дзѐвгара бѝволе!
– Ох! . . . Пусти да останат

Двои-трои дворове,
Пет дзѐвгара бѝволе,
Куга̀ ми е момче
Момче маленко! . . .
Су̀трин си станам
Леб да̀ си месам –
И оно̀ иде,
И оно̀ по мене,
Ту̀ку ми вѝка:
"Меси ми, до̀тко,
На мене колаче!"
Ох! . . . Язе му вѐлям:
Вѐлям и говорам:
"Не съм ти до̀тка,
Бо̀тки те яле,
Ту̀ку съм ти жена –
Жѐлки те яле, бре!"

Слушана от Коста Ципушев от Радовиш.

[1] Следващите стихове трябва да се смятат като спомен на Неша за времето, когато е била момиче и е била увещавана от майка си да се ожени за момчето. [2] Дзѐвгар – чифт, впрег. [3] До́тка – сестра (така се именува сестрата и в Марийово), кака. [4] Барда́че – стомничка с чучурче (тур.). [5] Бо́тки – игра на съзвучие, именува нещо неопределено, вероятно "бодежи". [6] Жѐлки – костенурки; също и за възпалени лимфатични жлези (в Прилеп).

561. МОМЧЕТО НА НЕДА ОВЦЕ ДЕТЕ

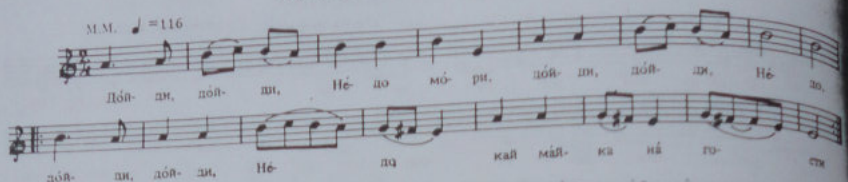

Дойди, дойди, Недо мори,
Дойди, дойди, Недо,
Дойди, дойди, керко мори,
Кай-майка на гости!
– Как' да дойдам, майко мори,
Как да дойдам, майко,

Как да дойдам, майко мори,
Момче е малечко!1
– Качи го на койно, керко,
Донеси го ваму!
– Го качиф на койно, майко,
Го найдоф под койно . . .

Кога леп си месам, майко,
Той ми вика: "Мамо,
Меси ми буленце2!"
"Не сум ти яс майка, море,
Мака да те вати,
Туку сум ти жена, море,
Желки да те ядат!"

Слушана от Весела Тасева и Деница Будинова, прилепчанки.

1 Следващите куплети се образуват с повторения на първия стих, по дадения образец в текста под мелодията. 2 Б у л е н ц е – кравай.

562. МОМЧЕТО НА ГИНА МАЛЕЧКО

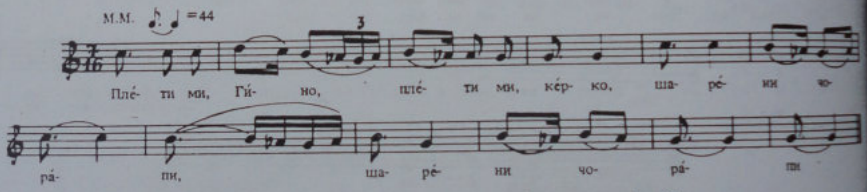

– Плети ми, Гино, плети ми, керко,
Шарени чорапи! (2)
– Плетам ти, майко, плетам ти, стара,
Да не 'и кердосам1! (2)
– Оти, мор' Гино, оти, мор' керко,
Да не 'и кердосаш? (2)
– Зашчо ми е момче, майко ле мила,
Момче малечкаво,

Момче смъргуляво2!
– Ако, мор' Гино, ако, мор' керко, –
Момче ке порасте. (2)
– Дур' да порасте, майко ле мила,
Време ке помине,3
Младос ке замине,3
Младос ке мине, майко ле мила,
Старос ке ми дойде! (2)

Слушана от Фота Лазова Гогова от с. Баница, Леринско.

1 К е р д о́ с а м – да видя полза от нещо. 2 С м ъ р г у л я́ н о – сополиво. 3 Там, където строфата е от три стиха, няма повторение на втория стих; мелодията напълно се покрива с текста.

563. ДВОРИЕ МЕЛА МЛАДА ОГНЕНИЦА[1]

Дворие мела млада Огненица,
Дворие метет, дробни сълзи ронит,
Со сълзи 'и дворие запрашуват.
Я догледа нейзиниот свекор:
– Ай ти тебе, млада Огненице,
Дворие метеш, дробни сълзи рониш,

Со сълзи 'и дворие запрашуваш? –
Изговори млада Огненица:
– Ай ти тебе, мой мили свекре,
Веке ми се мене здодеяло,
Переейки се ленени кърпи,
Миеейки туги люти рани.

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

1 Мелодията е като на песента "Роса росит, Калино" (вж. № 608).

564. ЗАПЛАКАЛА СЕ ПАВЛЕВА ЯНА[1]

Заплакала се Павлева Яна:
– Оф, леле боже, дури до бога! . . .
Откако пойдоф Павлева кука,
Ни на стол седнаф, ни на тарпенза,
Ни се наносиф от бело руво,
От бело руво, от чисто стребро,
Се жалееки Павлева рода,
Павлева рода – Павлеви татко,
Павлеви татко, Павлева майка,
Павлеви браќя, Павлеви сестри!

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се като "Тревот на Кира Попова" (виж № 593".

565. ЯНА И МАЖОТ ЈЕ ГРУЈО КЕСЕДЖИЯ

Първи вариант

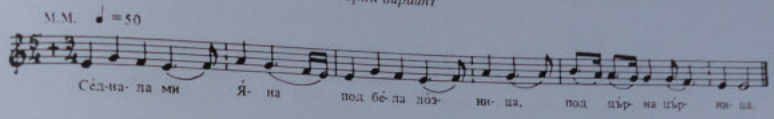

Втори вариант

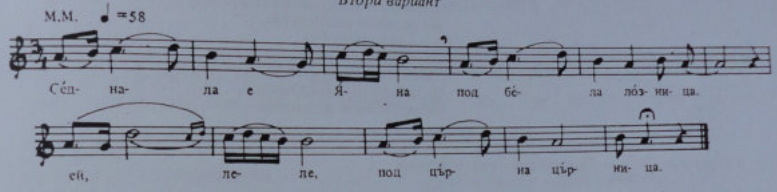

Седнала ми Яна
Под бела лозница,
Под черна църница.
Черни конци сучи,
Дробни солзи рони,
Майка луто колни:
– Да би окьорела,
Майко, ослепела,
Шчо ме даде, майко,
За тоѝ пусти Грујо –
Грујо арамия,
Грујо кеседжия!
Здоделяло ми се
Веке переейкюм
Кървави кошули! . . .
Да ме дайше, майко,
За орач, за копач,
Ке ораф, ке копаф,
Грујо не го земаф,
Грујо арамия,
Грујо кеседжия! . . .
Ушче завал[1] Яна
Речта не дорече.
Ай ете го Грујо,
Кай ѝ носи Грујо
Чоена долама
Со се десна рака.
На рака ѝмаше
Една бурма-пръстен.
Пръстенот пееше[2],
Дека ѝе от брат ѝе –
Той юнак Гъргия.
Ушче завал Яна
Речта не дорече,
Ай ете го брат ѝе
Кай клука на порта:
– Ай отвори, Яно,
На свадба те канам,
Брата ке жениме –
Той юнак Гъргия.
– Ой ти, море брате,
Лажи кого лажиш,
Мене не ме лажи!
Аберот ми дойде
Ушче во недела,
Време кай поручек.
Чекай, брате, чекай,
Грујо да кандисам[3] –
Грујо кеседжия:
"Ой ти, море Грујо,
Грујо домакине,
Шура ке жениме."
Се излага Грујо,
Се облече Грујо,
На свадба ке оди . . .
Ойде шчо ми ойде
Близу до пол пато –
Кай ми гледа Яна
Двайцана гробари
Гроб да ми копаят.
Изговори Яна
Гробарско песни:
– Ой вие, гробари,
Два гроба копайте –
Двайца ке носиме! –
Ойде шчо ми ойде,
Во майкини дворѝе
Кай ми слуша Яна
Танкине гласоѝ
Мъртоец да плачат . . .
Ми однесле Гъргии
На гробишча пусти.
Изговори Яна:
– Ой ти, море Грујо,
Грујо домакине,
Ай влези си, Грујо,
Шура да наместиш! –
Се излага Грујо,
Влезе натре в гробо
Шура да намести.
Извикала Яна
Гърчки-послоечки:
– Ой вие, гробари,
Си да засипиме
Грујо кеседжия –
Шчо сторил, да найди! . . .

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] З а́ в а л – горката. [2] П е́ е ш е – в дадения случай значи „пишеше на него". В Прилеп старите не казват „прочети писмото", а „пей го писмото"; вероятно отъждествяват четенето с пеенето на попа (чете и пее). [3] К а́ н д и с в а м – съгласявам се. [4] П о с л о́ е ч к и – условен, скрит говор, с какъвто си служат например слепците (слепечки език) или обущарите (обущарски език).

566. ГРОЗДАНКА СОЛЗИ РОНЕШЕ

Гро̀зданка по̀ двор о̀деше,
Ра̀мни дво̀ри мѐтеше,
Дро̀бни ми со̀лзи ро̀неше
И на Бо̀гдана ду̀маше:
– Бо̀гдане, бог да т ѐубие! –
Сѐкоо ми вѐчер до̀несаш
Кѐрвави рѝзи да пѐрам

И о̀стри са̀бии да чѝстам.
Сно̀шчи ми, Бо̀гдан, до̀несе
Кѐрвава рѝза щарена
И во рѝзата – ра̀чица,
И на ра̀чица – пѐрстенче,
И на пѐрстенче пѝшано
Име – на брат ми Йо̀ванче! . . .

Ка̀ко се рѐши, Бо̀гдане,
Бра̀та ми мил да ѐубиеш –
Мѝлиот бра̀тец Йо̀ванче?
– Про̀сти ми, про̀сти, Гро̀з...
Ма̀глато бѐше – не видоф...
Во темнѝната не позна̀ф,
Дѐка бил брат ти Йо̀ванче...

Слушана от Христо Григоров Нушев от Битоля.

567. ИЗГОНЕНА ОТ СВЕКЪРВА СИ

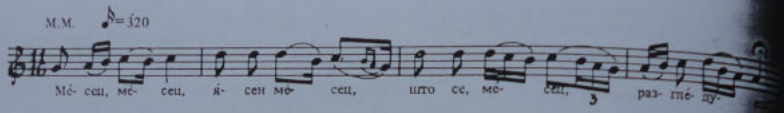

– Мѐсец, мѐсец, я̀сен мѐсец,
Шо се мѐсец разгледуеш,
А я я̀дна оста̀руйем
От я̀дови свекѐрвини –
Свекѐрвица мно̀гу ло̀ша,
Ме ѝзбѐрка[1] посред но̀кьой,
Посред но̀кьой на со̀каци.

Слушана от Смилко Христов Смилков от Тетово.

[1] И з б ѐ р к а – изгони.

568. ДИМАНА ЖЕРТВА НА СВЕКЪРВИНА КЛЕВЕТА

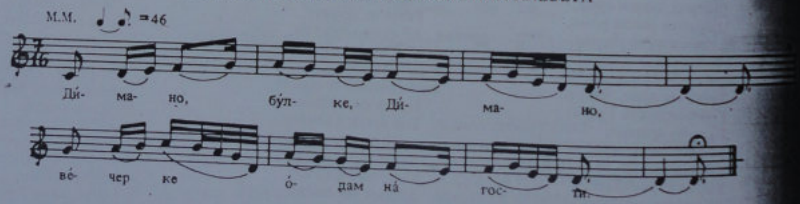

– Дѝмано, бу̀лке Дѝмано,
Вѐчер ке о̀дам на гости,
На̀ гости ка̀де стрико ми.
Ко̀га ке по̀рти стро̀паят,
Да ста̀ниш да ми о̀твориш.
Ако нѐ ста̀ниш д' о̀твориш,
Гла̀вата ке ти пресѐчам
Ка̀ко на̀ пиле пѐтровче,
Ка̀ко на ягне сугаре. –
Са̀а[1] пойкь Димана сѐдела,
Стѐвана ми го чѐкала,
Девет ка̀дели изпрела,
Девет вретена на̀прела,
Диманѝната свекѐрва,

Шчо ду̀ма ѝ проду̀мала:
– Дѝмано, бу̀лке Дѝмано,
Лѐгни си, кѐрко, прѐспи си.
Кога ке по̀рти стро̀паят,
Ке до̀йдам да те ра̀збудам,
Да ста̀ниш да му̀ отвориш! –
Та̀мам Дѝмана легнала,
Тешко се тая у̀спала.
По̀ртите се растро̀пале –
Стѐван си ѝди о̀т гости.
Ста̀на му майка, о̀твори.
– Ка̀де йе, ма̀йко, Дѝмана?
– Отка̀ко, сѝнко, ѝзлезе,
Дѝмана глава нѐ крена! –

Шчо по̀йде Стѐван кай Дѝма...
Гла̀вата ѝ е о̀тсече
Ка̀ко на̀ пиле пѐтровче,
Ка̀ко на я̀гне сугаре.
От жалой и от грѐвой
Гла̀вата прозборувала:
– Стѐване, лѝбе Стѐване,
Отка̀ко ти си ѝзлегол,
Дѐвет ка̀дели ѝспредоф,
Дѐвет вретена на̀предоф,
Саа̀ пойкь сум тѐбе чѐкала!
Шчо по̀йде Стѐван кай ма̀йка...
Гла̀вата ѝ я о̀тсече
Ка̀ко на̀ пиле пѐтровче,
Ка̀ко на я̀гне сугаре.

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] С а̀ а – цялата.

569. ЛИВЕН ГЪОРГИ И КАЛИНЧИЦА НИВЕСТА

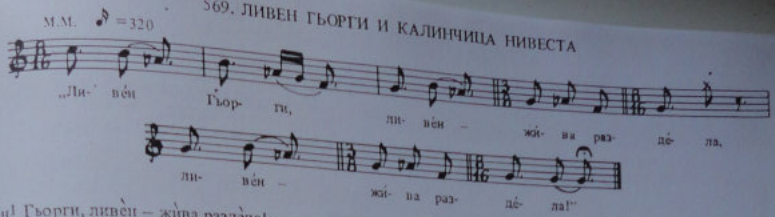

Ливѐн! Гъорги, ливѐн – жѝва раздѐла!
Гъо̀рги си сѐдле бъ̀рзата ко̀ня, да крѐне[2].
При негу̀ стуи Калинчица нивеста.
– Ливѐн Гъо̀рги, ливѐн – жѝва раздѐла,
На ко̀гу мѐне юста̀ваш, Гъо̀рги, пруша̀ваш[3]?
– Из тво̀йта ма̀йка, на мо̀йта, Калинчице, нивѐсту.[4]
На тво̀ю тѐтку, на мо̀ю, Калинчице нивѐсту![4]
– Ливѐн Гъо̀рги, ливѐн – жѝва раздѐла,
Сус тѐтку и ма̀йка – ду мо̀ре, Гъо̀рги,
Сус пръ̀ву лю̀бе, Гъо̀рги, приз мо̀ре!

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко.

[1] Ливѐн – левент. [2] Да крѐне – да тръгне на път. [3] Пруша̀ваш – поверяваш, подаряваш. [4] Стиховете, които имат повече от 11 срички, се изпяват, като се повтаря трепят такт един-два пъти – в зависимост от това дали има две или четири срички в повече. Песента е очевидно разстроена откъм метрика, но ние я записваме, за да бъдем верни на източника, от който я записваме.

570. ШЧО КОЙНА РУЖАШ, НАЗЛАН ДИМИТРИ

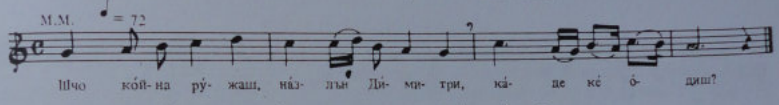

– Шчо ко̀йна ру̀жа̀ш, на̀злан[1] Дѝмитри,
Ка̀де ке йо̀диш?
– Яс ке си йо̀дам, на̀злан Ма̀рийе,
Ту̀гя ту̀гина,
Ту̀гя ту̀гина, на̀злан Ма̀рийе,
Гра̀да Ста̀мбола.
Та̀му ке бѝдам, на̀злан Ма̀рийе,
Сѐймен в табури[2].
– Шчо не ми ка̀жа, на̀злан Дѝмитри,
Три дни по̀-ра̀но?
И яс ке ѝдеф, на̀злан Дѝмитри.
Дру̀гар со̀с тебе.
Яс ке си кро̀реф, на̀злан Дѝмитри,
Сѐйменска руба[3] –
Дѐйне ке бѝдеф, на̀злан Дѝмитри,
Мла̀до сѐйменче,
Но̀йке ке бѝдеф, на̀злан Дѝмитри,
Мла̀до нѐвевче!
– Та̀му ми ѝма, на̀злан Ма̀рийе,
Лоши дѐрвени[4] –
Тѐбе ке лу̀бат, на̀злан Ма̀рийе,
Мѐне ке гу̀бат!

Слушана от Параскева Дърнушанова от Прилеп.

[1] На̀злан – от турското „назлъм" – гален. [2] Та̀бури – полкове. [3] Ру̀ба – облекло, дрехи. [4] Дѐрвени – пазачи на проходи.

571. НАЗЛЪН ДИМИТРИ И КАЛЕША МАРА

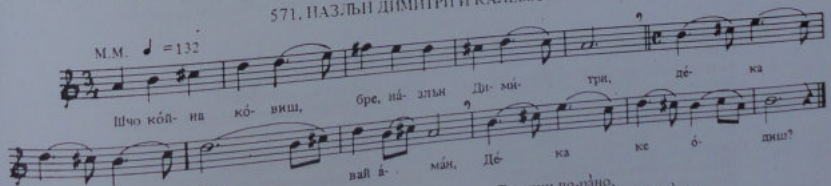

– Шо ко̀йна ко̀виш, бре на̀злъ̀н[1] Дѝмитри,
Дѐка ке о̀диш, вай аман,
Дѐка ке о̀диш?[2]
– О, я̀ска ке ода, мой калѐша Ма̀ро,
Чу̀жа чужѝна!
– Шо не ми ка̀жа, бе на̀злъ̀н Дѝмитри,
Три дни по-ра̀но,
Да ти оплѐта кърма[3] чора̀пи,
Кърма чора̀пи, джѐмпър кошу̀ля!
Я земи ме и мѐне со̀с тѐб да до̀йда!
– Ах, ми се̑ згодѝя, мъ̀р калѐша Ма̀ро,
До̀ши другари:
Тѐбе ке залю̀бат, мѐне ке погу̀бат!

Слушана от Добра Патерова от с. Загоричане, Костурско.

[1] На̀злъ̀н – горделив, горд. [2] Кѐрма – ажурени /според певицата/. [3] От всеки следващ стих се образува куплет, като към първата половина се прибавя "бре назлъ̀н Дѝмитри", респективно "мой Калѐша Ма̀ро", после и/или втората част на стиха и добавка "вай аман", и пак се повтаря втората част – както е показано в текста под мелодията.

572. НЕВЕСТА ПРИЛЕПЧАНКА И МАЖОТ ИЈ[1]

– Ой нѐвесто, мо̀ри прилѐпчанке,
Дали ти до̀ѓе прилѐпчето?
– До̀ѓе, до̀ѓе, мо̀ре[2], да нѐ доет,
Спрѐма коња пак да о̀лет!
Ја му вѐли: "И ѓ' ида!"

Тој ми вѐли: "Ти нѐ иди,
Ло̀ша ми е дру̀жината,
Коњ ми дру̀мје изгрѐшило,
Ми о̀тишло из Ва̀руша,
У Варуша конак[3] нема."

Слушана од Благојка Шерева од с. Папрадиште, Велешко.

[1] Мелодијата е на песната "Синокъ татко ме свършило" (вж. № 270). [2] „Море" се пробива и средата на трет-вия стих на куплета (вж. текста под мелодијата). [3] К о̀ н а к – место за преноќување.

573. КАКО, ЈАНО, ТЕБЕ ДА ОСТАВАМ

М.М. ♪ = 304

Ка̀- жи, Ја- но, ка̀- жи, ду̀- шо мо̀- ри, сѐ- га шчо̀ да сто̀- рам! Тѐс- ке- ре ми до̀й- де Ја- но мо̀- ри, вой̀- ник јас да о̀- дам! Та- ра- ра- та- ра, та- ра, та- ра ра, та- та, та- ра- та, та- ра, та- ра, та- ра- ра, та- та, трам- та, та- ра, та- ра, та- ра- та- ра, та- ра, та- ра, та- ра, та- ра- ра- ра.

– Ка̀жи, Ја̀но, ка̀жи ду̀шо мо̀ри,
Сѐга шчо да сто̀рам!
Тѐскере ми до̀йде, Ја̀но мо̀ри,
Во̀йник јас да о̀дам!
Ка̀жи, Ја̀но, ка̀жи, ду̀шо мо̀ри,
Сѐга шчо да чѝнам,
Ка̀ко, Ја̀но, ка̀ко, ду̀шо мо̀ри,
Бедел[1], да ѝсплатам?
Да̀ти, Ја̀но, да̀ли, ду̀шо мо̀ри,
Ко̀ња да про̀дадам,
А̀ли, Ја̀но, а̀ли, ду̀шо мо̀ри,
Чѝфлик да про̀дадам?
– Нѐмой, лу̀до, нѐмой, мла̀до мо̀ре,
Ко̀ња да про̀даваш,
Нѐмой, лу̀до, нѐмой, мла̀до мо̀ре,
Чѝфлик да про̀даваш:
Јас да сум ти жѝва, лу̀до мо̀ре,
Бѐдел ке ти пла̀там!
– Ка̀ко, Ја̀но, ка̀ко, ду̀шо мо̀ри,
Тѐбе да оста̀вам –
Ти си, Ја̀но, ти си ду̀шо мо̀ри,
Мла̀да меанджѝица,
Во̀ меана ми се збира̀т Ја̀но,
Ма̀ло и го̀лемо,
Ма̀ло и го̀лемо, Ја̀но мо̀ри,
Ту̀рско и ка̀урско,
Ту̀рчин ѝма, Ја̀но, ду̀шо мо̀ри,
Гѐолести о̀чи,
А̀нток ти си, Ја̀но, ду̀шо мо̀ри,
Мла̀да ем у̀бава!

Слушана од Махаил Јосифов од Прилеп.

[1] Б ѐ д е л – **военен данок.**

574. КАТЕРИНО, ЩО ТИ ЛИЦЕ ПОВЕНАЛО

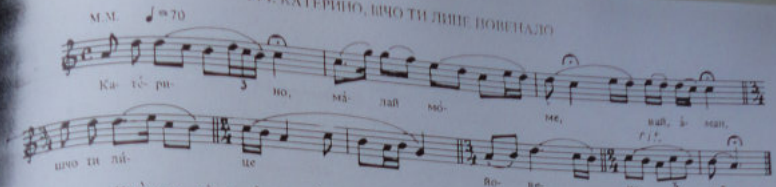

— Катѐрино, ма̀лой мо̀ме, вай а̀ман[1],
Що ти лице повѐнало
Како дла̀тно небѐлено,
Три го̀дини неопра̀но?

Катѐрино, ма̀лой мо̀ме,
Що ти уста подго̀рела
Како лу̀ща орѐова?
— Ой, Стояне, мой сто̀пане,

От тво̀ите непра̀вини,
Дѐка любиш дру̀го любе,
Ба̀рем да ѝе по-у̀бано! . . .

Слушана от Иванка Дколева от Прилеп.

1 „Вай аман" се поставя в края на първия стих на всеки куплет.

575. ЩО СИ ТОЛКОЗ УИЛЕНА

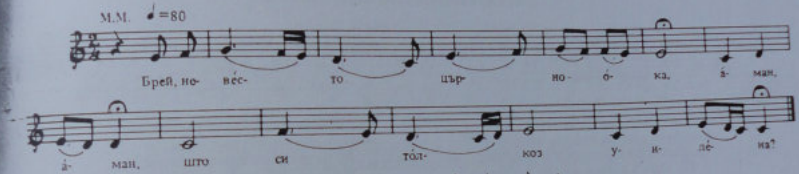

— Брей, невѐсто пърноо̀ка, а̀ман, а̀ман[1],
Що си то̀лкоз уилѐна?
— Ой, Стояне, мой сто̀пане.
От тво̀ите неправдини.
Дру̀га любиш, мла̀дост гу̀биш,
А мѐне не погледу̀ваш!

Слушана от Благородна М. Паликрушева от Виница.

1 „Аман, аман" се добавя след първия стих на двустишието, което образува куплет. 2 у и л е́ н а — унила.

576. КАЛИНО, ЩО ТИ ЛИКО ПОВЕНАЛО[1]

— Ой, Ка̀лино мо̀ри[2], до̀бро мо̀е,
Що ти лѝко повѐнало
Како ко̀ра лимо̀нова,
Що ти уста подго̀рела
Ка̀ко лу̀ща орѐова?
— Ой, Стояне, мой сто̀пане,

От тво̀ите непра̀вини:
О̀диш, ѝдеш на ту̀ина,
Та̀мо ѝмаш дру̀га дро̀ба,
Дру̀га люба — госпо̀дарка,
А я̀ су̀ ти измѐкярка! . . .
— Ой, Ка̀лино, до̀бро мо̀е,

А̀ко ло̀ба дру̀га ло̀ба,
Да ми пу̀кнет мошко̀ дѐте!
— Ой, Стояне, мой сто̀пане,
Не кълни се в мошко дѐте,
Тук кълни се во̀ тво̀ите,
Во тво̀ите пъ̀рни о̀чи —
А да би ти изпу̀кале!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

1 Мелодията е като на песента „Синоко татко ме свършило" (вж. № 270). 2 „Мори" се прибавя в средата на първия стих на куплета (вж. текста под мелодията).

577. БЕЛО ПЕРЕШ, ЦЪРНО НОСИШ

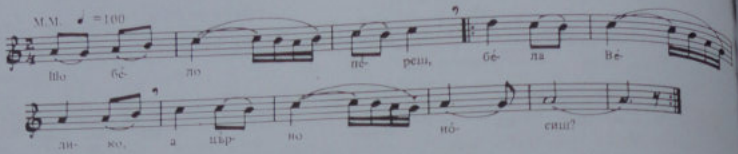

– Шо бѐло пѐреш, бѐла Вѐлико,
А цъ̀рно но̀сиш?
Дал' та̀тко жа̀лиш, бѐла Вѐлико,
Ил стара ма̀йка?
– Ни та̀тка жа̀ла, лу̀дой мла̀до,
Ни стара ма̀йка,
Тук си го жа̀ла, лу̀до и мла̀до.
Мо̀ето лу̀до.
Сѝнокъ ми дошло, лу̀до и мла̀до,
Бъ̀рзана коня.

А на ко̀ната, лу̀до и мла̀до,
Сѐдло ко̀вано,
И на сѐдлото, лу̀до и мла̀до,
Пѝсмо пѝсано:
„Ти да се мо̀жиш, бѐла Вѐлико,
Я кя се жѐна;
Ти да си зѐмиш, бѐла Вѐлико,
Бѐло бу̀тарче;
Я кя си зѐма, бѐла Вѐлико,
Тѐнко вла̀ниче!"

Слушана от Александър Аврамов от с. Папрадища, Велешко.

578. КАУГЕРИЧЕ, ШЧО ЦЪРНО НОСИШ

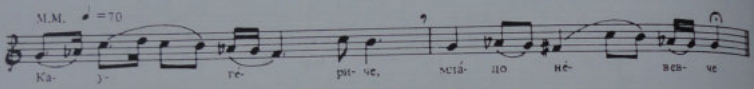

– Каугѐриче, мла̀до невевче[1],
Шчо бѐло пѐриш, а цъ̀рно но̀сиш?
Дал' ма̀йка жа̀лиш, ил' та̀тка пла̀чиш?
– Ни ма̀йка жа̀лам, ни та̀тка пла̀чам,
Ту̀ку си жа̀лам мо̀ето лѝбе.
Дѐвет го̀дини како ѝзлѐтло,
Ни кнѝта пра̀йкя, ни сам си ѝди.

Сѝнончи ми до̀йде бъ̀рзата ко̀йна,
На ко̀йно ѝма зѐлено сѐдло,
На сѐдло ѝма шарѐни дѝсаги,
В дѝсаги ѝма чѝфте пѝшчоли.
А до пѝшчоли – бѐлана кнѝга,
Кнѝта пѐи: „Ма̀жи се, Вѐло,
Ма̀жи се. Вѐло, яс ке се жѐнам!

Слушана от Параскева Царнушанова от Прилеп.

[1] Невевче – невестичка (умалително от невеста).

579. ШЧО БЕЛО ПЕРИШ, А ЦЪРНО НОСИШ

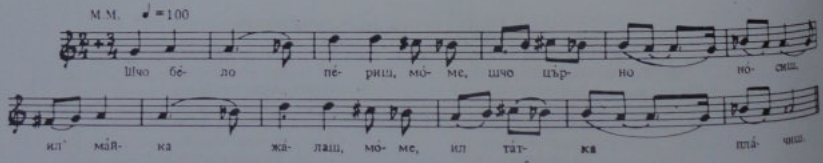

– Шчо бѐло пѐриш, мо̀ме,
Шчо цъ̀рно но̀сиш?
Ил' ма̀йка жа̀лаш, мо̀ме
Ил' та̀тка пла̀чиш?
– Ни ма̀йка жа̀лам, лу̀до,
Ни та̀тка пла̀чам,
Ту̀ку си жа̀лам, лу̀до,
Цъ̀рвоно лѝбе.
То̀ва ми по̀шло, лѐле,
В ту̀тя ту̀тина,

Ни то̀о си ѝди, лу̀до,
Ни пѝсмо пра̀йкя.
Са̀мо ми пра̀йкя, лу̀до,
Бъ̀рзана ко̀йна,
На ко̀йно ѝма, лу̀до,
Бѐлана кнѝга,
Бѐлана кнѝга, лѐле,
Цъ̀рноно пѝсмо:
Яс да се ма̀жам, лѐле,
Той да се жѐни!

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

580. НЕВЕСТА УБАВА ПЕРЕ ЖАЛЬОВИЮ

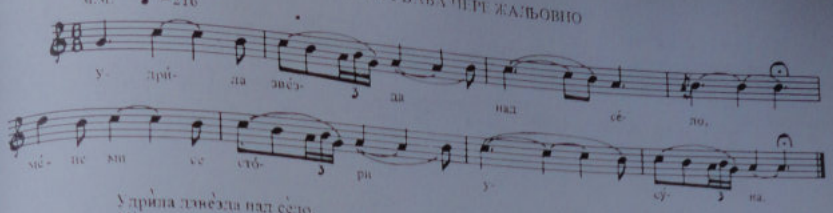

Удрила дзвѐзда над сѐло,
Мѐне ми се сто̀ри – усу̀на!
И си я вѝняна кой̀ната,
Пра̀во на чѐжми йотѝло (ф),
Та̀мо си на̀йло (ф), шчо палам?
Иедна невѐста убава
Дѐка си пѐре жальо̀вино[3],
– І, мори невѐсто убава,
Шчо пѐреш то̀лко жальо̀вино?
– І, мо̀ре лу̀го зли[4] [illegible],
Като ме питаш, ке кажа:
Мо̀мчето ми у̀мри чужѝно,
Ка голѐмото спитайѝле[5]
– І, мо̀ри невѐсто убава,
Не ѐри тайѝле за пѐго,
Като съм изка за тебе!

Слушана от Фота Лазова Готова от с. Баница, Лерински.

1 У с у́ н а – съмна. 2 П а́ л а м – търся. 3 Ж а л ь о в и н о – черно, траурно. 3 „З ъ н" – и, хем. 5 С п и т а́ й л е – болница.

581. ПОСКАРАЙ СИ, СИНЕ, НЕВЕСТАТА

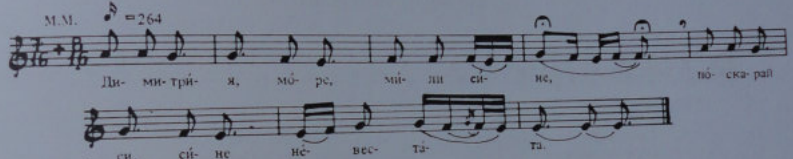

– Димитрѝя, мо̀ре, мѝли сѝне,
По̀скарай си, сѝне, нѐвестата
Да не йо̀ди, сѝне, у̀тром-вѐчер,
У̀тром-вѐчер, сѝне, на чешмата . . .
Да не лю̀би, сѝне, дру̀го лю̀бе.
Дру̀го лю̀бе, сѝне, о̀свен тѐбе!
Ка̀та йо̀ди, сѝне, на чешма̀та,
Бѐла са̀я, сѝне, про̀менѐта,
Ред петлѝци, сѝне, зѝплетлѝни,
Ред плѐтенки, сѝне, зѝплетѐни,
Ко̀га до̀йде, сѝне, от чешмата,
Бѐла са̀я, сѝне, извалка̀на,
Ред плѐтенки, сѝне, разплетѐни,
Ред петлѝци, сѝне, разпетлѝни.
– Ой ти, ма̀йко, ста̀ра ма̀йко,
Шчо си то̀лку, ма̀йко, къскъдѝнка!

Слушана от Страхил Иванов Топуков от Кратово. Песента е от Банско.

582. НЕВЕСТО, ШО ТИ ЛИКО ПОВЕНАЛО[1]

– Ей, нѐвесто мо̀ри, до̀бро мо̀е,
Шо ти лѝко повѐнало?
Шо ти лѝко, мо̀ри, повѐнало
Ка̀ко пла̀тно небѐлено?
Шо ти у̀ста, мо̀ри, поцо̀рела
Ка̀ко ло̀ница орѐона?
– Ой, Сто̀яне мо̀ре, госпо̀дине –
От тво̀ите непра̀вини!
Ко̀га о̀дни, мо̀ре, в ту̀ть вѝлает,
Та̀мо лю̀бени дру̀го лю̀бе!
– Ей, нѐвесто, до̀бро мо̀е,
Ако лю̀ба дру̀го лю̀бе,
Да ми ду̀кнет бъ̀рза коня!
– Не кълни се, мо̀ре, в бъ̀рза коня,
Тук кълни се в пъ̀рви очи!
– Ако лю̀ба, мо̀ре, дру̀го лю̀бе,
Да м' испъ̀рснет о̀бе о̀чи!
У̀ще рѐчи, мо̀ре, не ѝзрече,
М' испъ̀рсне о̀бе о̀чи.

Слушана от Ристина Абрамова от с. Папрадища, Велешко.

1 Мелодията е като на песента „Синоѫ татко ме посвершило" (№ 270).

583. ГЪОРЕЩА САКА ДА МОМУВА

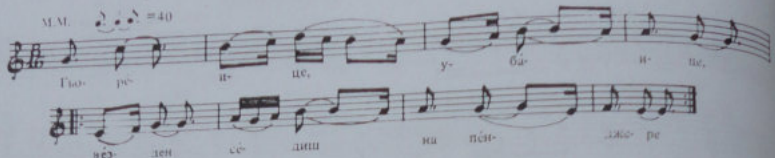

Гъоре́нце, уба́нце,
Не́лен се́диш на пе́нджерę,
В ра́це дръ́жиш бу́люр[1] ла́на,
Во ла́цата – ки́тка ца́ске,
Кой по́мини – го по́пръ́скаш.

Що[2] по́мина кле́то, мо́мче,
Що́ом те ви́де, се за́люби!
Гъоре́нце, а́лжа́мишо,
У́ще ли си за́качливо,
Ати са́каш да мо́мува́ш,

Гъоре́нце, неве́стице?
Не́мой, керко, не́мой, че́ло,
Кой те ви́ди, що ке ре́чи!
Ти си мла́да неве́стица,
Мла́ди Гъоре – се́робе́с мо́мче!

Слушана от Михаил Йосифов от Прилеп.

[1] Бу́лю́р – кристал. [2] Що – що. Що, що, като и в Костурско и други места, в бързината често се изпуска ч в думата що (що).

584. СНОШИ ДАМЯН СРЪДЕН ДОЙДЕ

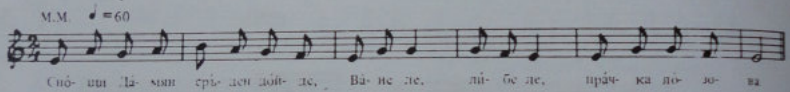

Сно́ши Да́мян сръ́ден до́йде,
Ва́не ле, ли́бе ле,
Пра́чка ло́зова.
Та не ре́че: „Добро ве́чер!"
Ва́не ле, ли́бе ле,
Пра́чка ло́зова –
Ту́ку ре́че; „Дай ми, ма́ле,

Ва́не ле, ли́бе ле,
Пра́чка ло́зова,
Дай ми, ма́ле, стол да се́дна –
Ва́не ле, ли́бе ле,
Пра́чка ло́зова,
Стол да се́дна – да не ста́на –
Ва́не ле, ли́бе ле,

Пра́чка ло́зова. –
Да не ста́на до годи́на –
Ва́не ле, ли́бе ле,
Пра́чка ло́зова, –
До годи́на, до ами́на!" –
Ва́не ле, ли́бе ле,
Пра́чка ло́зова.

Слушана от Горица Максимова Белагушова от Разлог.

585. МОМЧЕТО КЕ ТЕ ОСТАВИ[1]

– Ле́нче ле, ле́па не́весто, ле́ле,
Да́ли си чу́ла, ра́збрала? –
У́тре-за́дутре неде́ля –
Мо́мчето ке те о́стави!

– Де́вере на́й-мал, То́доре, ле́ле,
Що ми ма́на ме́не на́йдофте?
– Ма́ната ти е го́това, ле́ле:
О́дайче ти е по́слано,

Лю́шпи о́рави кърше́но,
Зла́тна я́бука, мори, лу́пено,

рвено ви́но пи́ено.

Слушана от Смилко Смилков от Тетово.

[1] Мелодията е като на песента „Майка е, лудо, машчеа" (вж. № 278).

586. НЕВЕСТО, КАМО ТИ МОШКО ДЕТЕНЦЕ

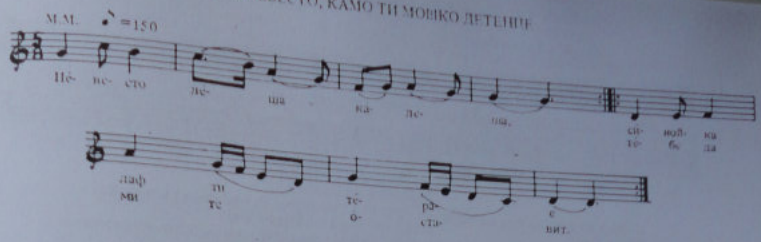

– Нѐвесто, лѐша-ка̀леша,
Сѝнойка[1] лаф ти тѐрае
Тѐбе да ми те о̀ставиц,
– Сто̀яне, най-мал дѐвере,
Що ми ма̀ша найдофте?
– Невесто лѐша-ка̀леша,
Го̀това ти е ма̀ната:
Ка̀мо ти мо̀шко дѐтенце?
– Сто̀яне, най-мал дѐвере,
Девет го̀дини как' до̀йдоф,
В по̀стеля не сум лѐгнала –
Дѐня е ко̀де офѝште,
Но̀кья е ко̀де ко̀ньите!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадиша, Велешко.

[1] Сѝнойка – сноши.

587. ВЛАДО У ВИДА НА ГОСТИ

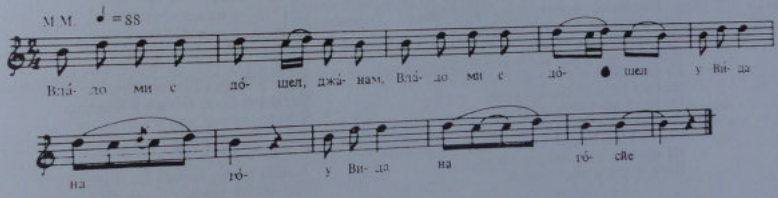

Вла̀до ми е до̀шъл, джа̀нъм,
Вла̀до ми е до̀шъл
У Вѝда на го–
У Вѝда на го̀сте,[1]
Вѝда му се шѐта, джа̀нъм,
Бѐла променѐта.
Засукала ра̀ци Вѝда –
А̀лови байра̀ци.
Наредѝла рѐдом Вѝда
Бѐли белезѝци[2],
Зата̀кнала кѝтка Вѝда,
Кѝтка горошѐтка.

А Вла̀до ѝ вѐле, джа̀нъм,
Вѐле ем го̀воре:
„Стѝга ми се шѐташ, Вѝдо,
Бѐла променѐта,
А̀лжия ли во̀диш, Вѝдо,
Белезѝци но̀сиш?
Овча̀ра ли во̀диш, Вѝдо,
Та си кѝтки но̀сиш?
Блазѐ, блазѐ, блазѐ, Вѝдо,
На та̀й, шчо те има.
А йо̀шч' по-блазе му Вѝдо,
На та̀й, шчо те глѐда!"

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко. Песента е от Шип.

[1] От всяко двустишие се образува куплет по дадения образец (вж. и текста под мелодията). [2] Белезѝци – гриви.

588. ШЧО ЈЕ ОНА КОЈНЧЕ ВО ЈСЛИ

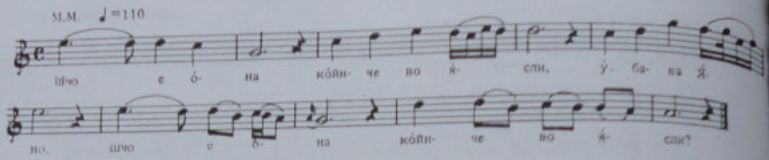

— Шчо ље она койнче во јсли,
Убава Јано?
— Сношчи ми ље поляк поминал,
Стояне море,
Койнчето си го остави.

Шчо ље она чалма в камара,
Убава Јано?
— Сношчи ми ље овчар поминал,
Стояне море,
Чалмата си ја остави.

— Шчо ље она момче в постела,
Убава Јано?
Ој Стояне, море Стояне,
Лагаф, долагаф —
Това ми ље мойот побратим.

Слушана от Вета Зердева от Прилеп.

589. АНГЕЛИНА, ЈОВАН ПОПОСКИ И КОРУН КЕСЕДЖИЈА

— Попеј ми, първна любо, попеј ми
Из едно гърло, млада, два гласа,
Из една уста, мори, два реча!
— Не можа, Јован море, да пеј —
Тука сме насред гора зелена,
Тук' шетат айдут Корун Кеседжи.
За мен, проклет, айдут излегло,
Дека ме мене това не зело
На тие пусти млади години! . . .
— Попеј ми, първна любо, попеј ми,
Оти ме тешка дремка навали,
От коња младо, мори, кја падна! —
Викнала ми млада люба да пеет —
Из едно бело гърло — два гласа,
Из една уста, море, два реча.
От песна гора се залюляла,
А от гората листот попагял . . .
Бог го убил Корун Кеседжија —
На висок камен той ми спиеше.
Кога 'и дочул тие гласеви,

Веднож на подзи рипнал јунички
И на дружина верна извикал:
— Дружино верна моја, сговорна.
Ова кја ми е Јован Попоски
Со своята млада Ангелина —
У деда си одит на първиче.
За неја, бог ја убил, айдут сум!
Ако си Јована погубиме,
На сите улефе[1] кја заплата,
Сите по дома кја не изправат! —
Рипна на подзи сета дружина,
Удрие на Јована Попоски.
Биле ми се три дни и три ноќа —
Сите 'и Јован Попов загубил.
Останале само Јован и Корун.
Бориле се три дни и три ноќа . . .
Дури зафатил Корун Кеседжи
Кървави пењи веке да пушат,
А бели пењи Јован Попоски.
Най-после викнал Корун Кеседжи:

— Помогни ти, млада Ангелино,
Помогни бар едному јунаку! —
Разшета[2] се млада Ангелина,
Разшета се низ трева зелена
И си найде от сабја окршок[3]
И го удри свој Јован Попоски.
Се разлути тој Јован Попоски
И го грабна Коруна Кеседжи,
Го натокви в земи до три сажни,
Па ми найде от сабја окршок,
Му пресече таја руса глава . . .
Кога виде млада Ангелина,
Летна да бега в гора зелена.
Викна по неја Јован Попоски:
— Стой, не бегай, моја Ангелино,
Криља д' имаш не ми избегуваш! —
Се вратила назад Ангелина
Па го молит молба ем голема:
— Остави ме жива да живеям! —

Одговори млад Йован Попоски:
— Никой пот не̑ма жи̑вот за тебе! —
Я на̑мачкал смола и ка̑трани,
Я запалил жива да изгори̑т,
Па се̑дна̑л ми сам да си вечерат.
— Посве̑ти ми мла̑да Анге̑лино,
Посве̑ти ми пу̑ри да ве̑чера! —
Заплакала мла̑да Анге̑лина:
— Даль не̑ ти е жал за рамна ста̑ва,
Даль не̑ ти е жал за бело ли̑ко,
Даль не̑ ти е жал за пе̑рни они! —
Изго̑рела ми е до рамена.
Ие пре̑секол тая руса глава
И я фе̑рлил свилени ли̑садзи.
Си отишол у деда на гости.
Наизлегла дедова му рода:
— Камо̑ ти я наша Анге̑лина? —
Им одговори Йован Попоски:
— Подайте ми сту̑дена во̑дица,
Да одада уста, па да ка̑жа! —

Му ѝодале сту̑дена во̑дица,
Си о̑ладил у̑ста изсу̑шена.
— Посе̑гните свилени ли̑садзи,
Та̑му ви е ва̑ша Анге̑лина! —
Посе̑гнае свилени ли̑садзи,
Ко̑га гле̑да — гла̑ва . . . Анге̑лина . . .
И за̑фатил Йован да ра̑зправа,
И изка̑жал се, що се сто̑рило. —
Мно̑гу сълзи сѝте породи̑ле
И со сълзи си се разде̑лиле.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадница, Велешко.

1 У́лсфе — заплата, възнаграждение. 2 Ра́зшета — разлизи се, разшава се. 3 О́кършок — счупена част, парче.

590. РАЗБОЛЕЛО МИ СЕ РУСО ГРАМАТНИЧЕ

Разболе̑ло ми се, мо̑ри[1], ру̑со граматни̑че[2],
Ка ми е лежа̑ло, що ми е лежа̑ло —
Тъ̑кмо три го̑дини и три месеци;
Ка ми е скина̑ло[3], що ми е скина̑ло —
Тъ̑кмо три посте̑ли и три перни̑ци[4].
Него̑вата ма̑йка крайѝ него седе̑ше,
Край него седе̑ше и го опитна̑ше
Що грео̑ви и̑мал на мла̑ди зама̑ни[5]:
— Ма̑йко, ста̑ра ма̑йко, ка̑то ме опитваш,
Ка̑то ме опи̑тваш, право ке ти ка̑жа,

Пра̑во ке ти ка̑жа, без да те измъ̑ма:
Ко̑га си оде̑ме зъ мла̑да неве̑ста,
Ко̑нче се разйтра, ки̑вор[6] се разтури,
Ки̑вор се разтури, чу̑пата[7] се ви̑де —
Му̑ля[8] мульосана[9], гъмба[10] гъмбо̑сана!

Слушана от Екатерина Пандова Костандова от с. Б. Блаца, Костурско.

1 „Мори" се прибавя в средата на всеки стих. 2 Граматни́че — учено момче. 3 Скина́ло — скъсало. 4 Пери́ца — възглавница. 5 Зама́ни — години (тур.). 6 Ки́вор — гробница. 7 Чу́па — момя. 8 Му́ля — мухъл. 9 Мульоса́на — мухлясала. 10 Гъ́мба — гъба.

591. КУЧКА ПАВЛЕВИЦА

Една сестра у дво̑ица бра̑кя,
От ми̑лост на па̑зар гу водиде:
— Ка̑жи, се̑стро, що да ти ку̑пимо? —
По̑йде Пе̑тре, перо ѝ доне̑се;
Не досвиде се на Павлеви̑ца,
Па се чуди що да ѝ напра̑ви:
Извадила това ручко но̑нче,
Та убо̑ла де̑вет до̑бра коня.
Па ѝе до̑шла Па̑влу на посте̑ля:
— Стани, Па̑вле, стани, мо̑й сто̑пане,
Ва̑ша се̑стра що ѝе напра̑вила —
Ѝе убо̑ла девет до̑бра коня. —
— Ѝде о̑туй, кучко Павлеви̑це,
Нек' ѝе жива наша мила се̑стра,
Лѣено ко̑ня ке да спе̑чалимо. —
Па оти̑шла кучка Павлеви̑ца,

Па оти̑шла у ла̑дни пото̑ни[1],
Изпуци̑ла девет бъ̑чви ви̑но
И десета — тай лю̑та ракия,
Па оти̑шла Па̑влу на посте̑ля:
— Стани, Па̑вле, стани, мо̑й сто̑пане,
Ва̑ша се̑стра що ѝе учини̑ла:
Изпуци̑ла де̑вет бъ̑чви ви̑но

И десѐта – тай дѝта ракѝте!
– Ѝйде о̀туй, кучко Павлѐвице.
Нек' ѝе жѝва наша мила сѐстра
Льсно чѝно ке да спечанѝмо.
Ми от ѝшла у нѐзина со̀ба,
И ѝ[illegible] дол[illegible]ова ручко пошѝче,
Си убо̀ла ѐдно мѝшко дѐте,
Па [illegible]ела Павлу на последѝ:
– Стани, Павле, стани, мо̀й стопане,
Ваша сѐстра шо ѝе учѝнила:
Не убо̀ла пошѝе мѝшко дѐте! –
То̀гай станал Пàвле, ньѝни сто̀пан,
Си о̀тѝнъл кудѐ мѝла сѐстра:
– Ѝйде стани, наша мѝла сѐстро!
Убо̀ла си конѝ – ти простѝмо,
Вѝно си пушѝла – ти простѝмо . . .
З' о̀ва, сѐстро, не ти прощавамо –
За мо̀ето, сѐстро, мѝшко дете.
Ѝйде, сѐстро, тѐбе ке во̀дѝмо,
Ке во̀дѝмо на ра̀мни друмо̀ви. –
Гу одвѐле на ра̀мни друмо̀ви:
– Еве, сѐстро, съ̀т ке те губѝмо!

Ако ме гу̀бѝте, мѝли бра̀ѥ,
Я ке у̀мру мла̀до и нѐлево.
Куд ке па̀дѝев[2] мо̀й пѐрни о̀чи,
Да излѐзев два бѝстра кладѐнца;
Куд ке па̀дѝе мо̀я ра̀мна снага,
Да се сто̀ри то го̀лемо ба̀фче,
Да изнѝкне то̀й бѐли босѝдек;
Куд ке па̀дѝев мо̀й бѐли руки,
Да изнѝкнѐ̀ два бѐли лозѝни;
Куд ке па̀дѝев мо̀и бѐли ноги,
Да изнѝкнѐ̀ два бѐли топо̀ли –
Кой ѝе жѐден, во̀да нѐка пѝе;
Кой ѝе мла̀до, кѝтка нѐка но̀си;
Кой ѝе гла̀дно, гро̀ѝзе нѐка бѐре;
Кой ѝе мо̀рно, под сѐнка да сѐ ѝ! . . .
А ти, сна̀но, мо̀я мѝла сна̀но,
Низ ко̀ски ти тра̀ва да изнѝкне,
Низ у̀ста ти му̀ѝ да ти летàѝ,
Низ о̀чи ти пѐрвѝе да ти па̀дàѝ,
У глава ти змѝи да излѐгнѐ̀в,
По̀сле душа нѐка ти излѐгне!
Ка̀ко рѐкла, та̀ка и стана̀ло.

Слушана от Люба Иванова от с. Дивеле, Скопско, а живееша в Скопѝе.

[1] Потѐнѝ – змиѝци. [2] Па̀дѝев – падѝат (3 л. мн. ч. от глагола падам). Тази форма е присъща на наречието в Дивеле и други места около Куманово, както и в Скопска Черна гора.

592. ДВА БРАТА СЕ МИЛНО МИЛУВАЕТ

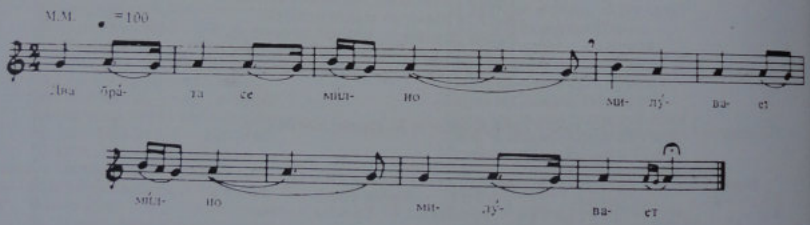

Два брата се мѝлно мѝлу̀вает,
Помѐрю ним е сѐстра Анѓѐлина.
Да шо беше кучка Павлѐвица,
Тук' се чудит как' да 'и ра̀здвоит.
Запа̀лила тврдо со ѐгѝца:
– Ѐла, ѐла, Па̀вле, ти да вѝдиш,
Шо направи сѐстра Анѓѐлина –
Запа̀лила дѐветне о̀мбара!
– Наша сѐстра, напи се о̀мбари!
Да шо беше кучка Павлѐвица,

Запа̀лила ѐден сѝлен о̀гон
И си фѝрли в о̀гон мошко̀ дете:
– Ѐла, Па̀вле, ѐла ти да вѝдиш,
Шо направи сѐстра Анѓѐлина:
Ни запали наше мошко̀ дете! . . .[1]

Слушана от Благойка Ѝерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Песента е недовършена. Устно разказано: Павле се поддал на клеветата и заклал сестра си. Вж. завършека в „Кучка Павлевица" (№ 591).

593. БОЛНА ЛЕЖАЛА КИРА ПОПОВА

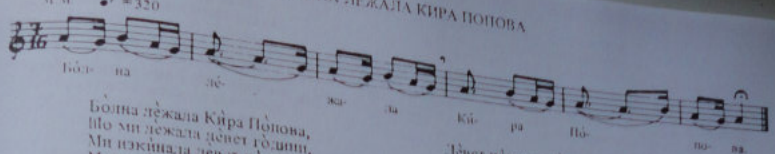

Бо́лна ле́жала Ки́ра По́пова,
Шо ми ле́жала де́вет го́дини,
Ми изки́нала де́вет по́стели,
Ми изки́нала де́вет пе́рници,
Де́вет пе́рници — се ка́лифени,
Ми изки́нала де́вет по́рґани,
Де́вет по́рґани — се копри́пени.
И ми изви́кна Ки́ра Попова:
— Е, ай ви вами, бра́ки девери,
Лел' донесите де́вет попови,
Де́вет по́пови, де́сето — гяче! —
Да шо ми бее Ки́рини бра́ки,
Ми донесое де́вет по́пови,
Де́вет по́пови, де́сето — гяче.
Да шо ми бене де́сето гяче,
Ми я за́пита Ки́ра Попова:
— Ка́жи ми, ка́жи, Ки́ро Попова,
Ко́лъку, ґре́ови си направила? —
Ми одго́вори Ки́ра Попова:

— Су изго́рела де́ветне тъ́рла,
Де́ветне тъ́рла се ягъ́ица,
Су изго́рела де́вет кле́дови[1],
Де́вет кле́дови со се мла́денци,
Су изго́рела де́вет о́мбари,
Де́вет о́мбари се́ со пче́ница. —
Ми изго́вори де́сето гяче:
— Лел' фъ́рлите я во си́но мо́ре! —
Ми йе фъ́рлие во си́но мо́ре —
Како ѝ раше си́но́то мо́ре,
Како и́граше — и ми пре́игра.

Слушана от Благойка Перева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Кле́дови — зимник, долният етаж на селска къща (у мияците).

594. ГРЕХЪТ НА КИРА, ПОПОВА СНАВА

Вариант

— Ой, Ки́ро, Ки́ро попова сна́во,
Шо ле́жиш, Ки́ро, де́вет го́дини?
— Иди ви́кайте до де́вет попа,
До девет по́па и младо гяче! —
Къ́да ми до́шли до де́вет по́па,
До де́вет по́па и младо гяче —
Най-после доцло, най-доле седна,
Най-доле седна, най-напред со́бри:
— Ой Ки́ро, Ки́ро, попова сна́во,
Ти ле́жиш, Ки́ро, де́вет години,
Я ке те пи́там, ти да ми ка́жеш,
Да ка́жеш, Ки́ро, шо греф си и́маш? —
— Ели ме пи́таш, я ке ти ка́жу:
Къ́да съм би́ло по-а́джамия,
Съм за́пали́ло де́вет амба́ра,
Де́вет амба́ра бе́ла пче́ница.
Къ́да горе́ше бе́ла пче́ница,
Зеле́ни пла́мен до не́бо бие.
— Ой, Ки́ро, Ки́ро, попо́ва сна́во,
Я ке ти пра́шам: ти да ми ка́жеш,
Да ка́жеш, Ки́ро, по друг греф и́маш? —
— Ели ме пра́шаш, я ке ти ка́жу:
Къ́да съм би́ла мала мате́ника.
Съм за́пи́ла до де́вет тъ́рла.

Къ́да горе́а о́вци кале́ни,
О́вни кале́ши, ру́ди ягъ́ица,
Къ́да бле́яя о́вни, ягъ́ица,
Тъ́нки им гла́си у не́беси у́дреф.
— Ой, Ки́ро, Ки́ро, попо́ва сна́во,
Де́вет го́дини ти си лежа́та
И у́ште де́вет ти ке да ле́жиш.
Низ ко́ски трава ке ти изни́кне,
Низ о́чи, Ки́ро, че́рви да на́лаф,
Низ у́ста му́и, Ки́ро, да ти ле́тав. —
Ка́ко са ре́кли, та́ка излѐгло,
Ду́ри и ду́ша сама излегла.

Слушана от Люба Иванова от с. Дивле, живееща в Скопйе.

595. ЗАВИЛЕ СЕ ДВА ОБЛАКА

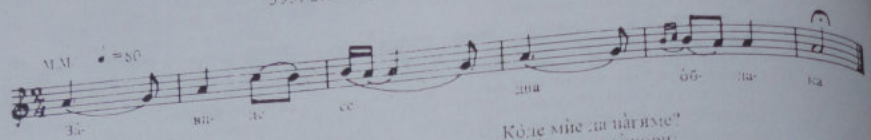

Завиле се два о̀блака,
Један тѐрмин, дру̀ги вѐрнет.
Си го̀ворил два о̀блака
Пѐрвиот облак изго̀вори:

Ко̀ле мѝе да на̀гѝме?
Втори о̀блак изго̀вори:
– Ѝде мѝе да на̀гѝме
Над Нѐдини ра̀мни дворѝе,

От Нѐдини непра̀вдиње:
Сво̀ја сѐстра загу̀била,
Свой' го зѐта залю̀била.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

596. УБАВА ЯНА УБИТА ОТ ДРУЖКИТЕ СИ

У збо̀рвале се Я̀нини дру̀шки:
– Ой дру̀шки, дру̀шки, Я̀нини дру̀шки,
Ѝде Ѓо̀диме вѐчер у Я̀на,
Да усѝтеме Я̀нина ма̀йка,
Да загу̀бѝме у̀бава Я̀на,
Лѐка ѝ Я̀на мно̀гу сакает,
От сѝте мѐста стро̀ѝши пракѝет. –
Се узбо̀рвае Я̀нини дру̀шки,

Се узбо̀рвае и ми по̀йдое,
Со нокь се ла̀е, со нокь пеае,
Ми ѝ у̀сѝте Я̀нина ма̀йка,
Ѝ загу̀бѝте у̀бава Я̀на.
Ко̀га се ра̀но-ра̀но ра̀здени,
Ми ѝзвѝкнала Я̀нина ма̀йка:
– Ста̀ни ми, ста̀ни, кѐрко Я̀нико,
Да ми до̀несеш сту̀дена во̀да,

Сту̀дена во̀да – су̀трун но̀сена,
Су̀трун но̀сена, цу̀т нарѐсена! –
Ко̀га ми вѝде Я̀нина ма̀йка –
Бѐлото гѝрло кѐрф уто̀пено,
Цѐрните о̀чи ѝ ѝзвѐртѝте . . .
И ми ѝзвѝкна Я̀нина ма̀йка:
– Оф, лѐле бо̀же, ду̀ри до̀ бога . . .
Кой кя ми но̀сѝ сту̀дена во̀да,
Су̀трун носена, цу̀т наро̀сена?

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се като „Ѓолна лежала Кира Попова" (№ 593).

597. БРАТ БРАТА УБИЛ

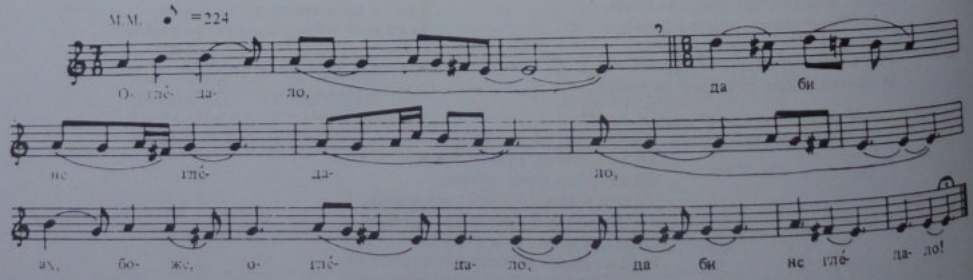

– Оглѐдало, да би не глѐдало, ах, боже[1],
Що си мѐне ма̀йки клевѐтило,
Бо̀жем лю̀бам до три лю̀бо̀вника.
Жѝми бога, ни ѐден цѐ лю̀бам.
Са̀мо ѝмам ѐден мѝли бра̀тец,
Ѝ той ми е во го̀ра зѐлена.
Ми ска̀ѝтало трѝ дни и трѝ нокѝ,
Ни ѐден лов не ми е у̀дрило,

Па ми го̀ра лю̀то прокъ̀лнало:
„Ѐйди, го̀ро, пу̀ста оста̀нала,
Ка̀к' си о̀дам трѝ дни и трѝ нокя,
Нѝщо лова яз не си у̀дариф . . ."
То̀гай го̀ра нѐму прозбо̀рува:
„Що̀ ме кълнѝш на пра̀ва пра̀вина?
Ай о̀тѝди во Ста̀ра пла̀нина,
Ка̀й о̀нѝя два бѝстри кла̀денца,

Тáму има до две мърши голи,
Тáму има два товара злáто –
Товá бíле до два мúли брата
Ми отишле во тýгя тýтина,
Спечáлиле три товара áзно[2],
Ми търгиале дома да си олат.
Ми фтасале[3] во Стáра планина,
Ми сéдиале дéлба да ми дéлат.
Сéто злáто токмо го делиле,
Се скарале з' една остра сáбя –
По-старют сáка да я зéми,
По-млáдиот сáка да я земи.
Що ми беше по-млáдиот ми брат –

Ми извади товá остро нофче,
Ми го уби по-стáрио си брат.
Проговори по-стáриот ми брат:
„Ой ти, брáте, мой мúли брáте,
Ти ке одиш дóма сам без мéне,
Ке излезне мойта мúла мáйка,
Кáде ми е твойот мúли брáтец?"
Лéсно, брáте, ти ке я излажиш.
Ке излезне мойто мърво любе,
Ке ти кáже: „Лóбре дóшол, бáте,
Кáде ми е мойто мърво любе?"
Лéсно пея ти ке я излажиш.

Ке излезне мойто мáщко дéте,
Ке ти кáже: „Лóбре дóшол, чичо,
Кáде ми е мойот мúли тáтко?"
Нéго како ти ке да излажиш?"
Що ми беше по-малиот ми брат,
Жал му пáдна тéшка на сърцето,
Па извади товá остро нофче
И се ýдри во клетото сърце! . . .
За товá йди во Стáра планина,
Кáй ония два бúстри млáденца,
Тáму лежат до две мърши голи,
Тáму ймá три товара áзно,
Йди, гóлем лóв ке си ýловиш!"

Слушана от Роса Малезанова и Савка Антева Иванова, велешанки.

1 „Ах, боже" се поставя след всеки стих, преди той да бъде повторен в мелодията. 2 А́зно – пари (съкровище, богатство). 3 Фтáсале – пристигнали.

598. СЕ ЗАЖЕНИ СПАИФЧЕТО

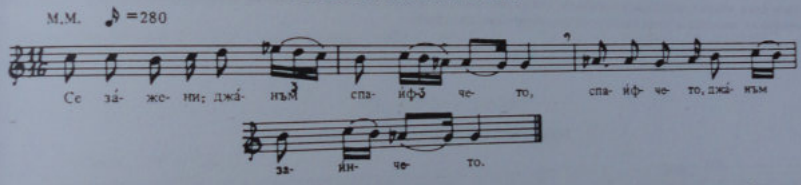

Се зажени, джанам[1], спаифчето[2],
Спаифчето, джанам, заинчето[3].
Во неделя, завал[4], свадба стори,
Во торникот áбер дойде –
Да ми одит на зла войска.
Коня ковет спаифчето,
Невеста му коня държит,
Коня държит, сълзи ронит.
Йе говорит спаифчето,
Спаифчето, заинчето:
– Ай ти тебе, бре невесто,
Кя ме чекаш пет години,
На шестата ак' не дойда,
Ак не дойда – да се можиш! –
Ми го чека невестата,
Ми го чека шест години,
На седмата – кя се можит.
Затопае топаните,

Да се берет сватовите,
Заиграе ергените . . .
Що ми беше стáра майка –
Се завила в коньски мýтав[5],
С' опашала в коньски попраг[6],
Ми отишла под селото,
Сълзи ронит, тога тожит.
Ми догледа спаифчето –
Коня играт, не се държит, –
Я запита стара баба:
– Ай ти тебе, стара бабо,
Що топает топаните?
Що играет ергените? –
Изговори стара баба:
– Ай ти тебе, мúли сúнко,
Я си имаф еден сúнец,
Еден сúнец и господа;
Во неделя свадба стори,

Во торникот áбер дойде
Да ми йдит на зла войска.
Я остави невестата,
Я нарочa на невеста
Да го чекат пет години,
На шестата да се можит.
Ми го чека невестата,
Ми го чека шест години,
На седмата си се можит. –
Изговори спаифчето:
– Ай ти тебе, стара бабо,
Дали ми е каносана,
Дали у момче й' однесена? –
– Ай ти тебе, мúли сúнко,
Варосаза й, каносана,
Ýше не е у момчето. –
Бързат, бързат спаифчето,
Ми прéфтаса[7] невестата
Непойдена у момчето.

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

1 „Джанам" се прибавя към всеки стих, като допълнение към стиха, когато сричките не са достатъчно. 2 Спáиф-че – спахия. 3 Зáинче – пак спахия. 4 Зáвал – горкият (прибавя се също вместо „джанам" – за допълване броя на сричките). 5 Мýтав – черга от кози косми. 6 Пóпраг – колан за коне, минаващ под корема. 7 Прéфтаса – превари, стигна на време.

599. МАЙКА УБИВА СИНА СИ[1]

Кнѝга глѐдат мла̀ди Сто̀ян,
Кнѝга глѐдат, сѫлзи ронит.
Го до̀гледа негòвата,
Негòвата стàра мàйка;
— Ай ти тебе, мѝци сѝнко,
Шо дòшо кнѝга кàжуват?
— Лѐле, мàйко, стàра мàйко,
Лòшо кнѝга ми кàжуват —
Я от тебе да загѝна. —
— Лѐле, сѝнко, мѝли сѝнко,
Ти пòбегни, ти зàбегни,
Ти òтиди Карàвлашко.
Дух' ме слушàш мене жѝва.
Немòй[2] дома ти да доеш! —
Да що беше мла̀ди Стòян,
Си пòбегна, си зàбегна,
Си òтиде Карàвлашко.
Ми е седел Стòян òкмо
До девет пусти гòдини,
Си спечалил мла̀ди Стòян
Тòвар àзно[3], тòрба стрѐбро
И си тѫргна и си дòйде,
И си дòйде прàво в сѐло.
Си я нàйде негòната,
Негòвата вѐрна лю̀ба.
Изгòвори мла̀ди Стòян:
— Ай ти тебе, бре нѐвесто,
Я си йда от тѫ̀гина,
От тѫ̀гина, от ябàна,
Дали мòже да нòкьева,
Да нòкьева, да прѐспия?
— Ай ти тебе, лудò й мла̀до,
Мàйка йма я свѐкърва,
Да пòйда да я пòпита.
Àко ми тàя òдобрит,
Ти ѝ нас кя си нòкеваш. —
Я пòпита свекърва си:
— Мàйко ле мѝла, мàйко ле,
Нàдвор ми чѐкат млàд юнак
Со тòвар àзно со него
И ѐдна тòрба со стрѐбро,
Сàкат у нас да нòкьеват. —
Свекърва ми одгòвори:
— Да доет, нѐка нòкьеват. —
Го пушила да нòкьеват.[4] . . .
. . . . . .

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на песента „Завиле се два облака" (вж. № 595). [2] Нѐмой — недей. [3] Àзно — богатство. [4] Песента не е довършена. Певицата не можа да си спомни стиховете на останалата част от песента, но разказа накратко съдържанието на края ѝ.

Двамата съпрузи се познали и се прегърнали от радост. Но тъй като над Стоян тегнела заплахата от майка му, решават той да не и се обади. Нощта прекарват заедно като съпрузи. Майката открива това и силно оскърбена в майчиното си достойнство, мислейки, че трябва да отмъсти за осквернението на семейната чест на сина си, влиза при спящите съпрузи и убива чужденеца, т.е. сина си, без да подозира, че това е той. Така се изпълнило предсказанието. Заключението на певицата е, че от съдбата си никой не може да избяга.

600. ГЮРО ВО ТЕМНИ ЗАНДАНИ

Лѐжит Гю̀ро, лѐжит Гю̀ро, Гю̀ро темнѝчаро,
Лѐжит Гю̀ро во темни зàндани:
Ру̀си кòси вѐке до пòяса,
На̀ рамо му пѝле сокòленце,
Пѫрстиѫ̀ршиш — со мѐсо го ранит,
Сѫлзи ронит — со вòда го пòит.
Му гòворит пѝле сокòленце:
— Ой ти тебе, Гю̀ро темнѝчаре,
Пѫрсти кѫ̀ршиш — со мѐсо ме ранѝш,
Сѫлзи ронѝш — сос вòда ме пòиш,
Дàли мѝслиш да ме препрòдаваш,
Или мѝслиш бàкшиш да ме дàваш?
— Ай ти тебе, пѝле сокòленце,
Я нѐ мѝсла да те препрòдава,
Нѝти мѝсла бàкшиши да те дàва,
Тѫ̀ку мѝсла да те дàлек прàта,
Да те прàта на мòйот вѝлает[1].
Мòй вѝлает мнòгу надàлеку,
Мòй сàраи мнòгу се ѫ̀бави:
Во дворòви — три чѐшми шàбурки[2]:
Пѫрва тѐчет тàя сту̀деца вòда,
Втòра тѐчет тàа лю̀та ракѝя,
Трѐта тѐчет тòва ру̀йно ѝно.
Во дворòви той дѫрво дафѝно. —
Изгòвори пѝле сокòленце:
— Ай ти тебе, Гю̀ро темнѝчаре,
Сѝнокь йда от твòйот вѝлает:
Твòй сàраи нѝкоде 'и нѐма,
Дѫрвото е вѐке изсу̀шено,
На дѫрвото до три кукàвици:
Пѫрва ку̀кат — вѐке не прѐкукат,
Втòра ку̀кат от плàдне до плàдне,
Трѐта ку̀кат сàмо негде-гòде[3] —
— Ай ти тебе, пѝле сокòленце,
Тай, шо ку̀кат — вѐке не прѐкукат,
Тàя ми е мòя мѝла мàйка;
Тай, шо ку̀кат от плàдне до плàдне,
Тàя ми е мòя мѝла сѐстра;
Тай, шо ку̀кат сàмо негде-гòде,
Тàя ми е мòйта пѫрва лю̀ба.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Вѝлает — роден край, местожителство. Второ значение на думата е административна област в турската държава. [2] Шàбурки — чучури. [3] Нѐгде-гòде — от време на време.

601. РАСИПИ, ТРЕНДО, ОРОТО[1]

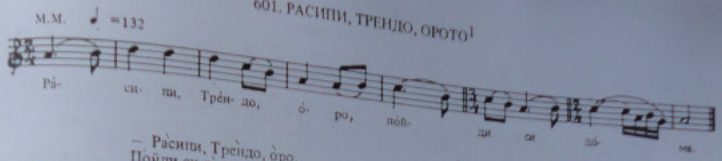

— Расипи, Трѐндо, о̀ро,
Пойди си дома —
Дѐте ти плачет, Трѐндо,
Го̀сти ти дошле,
Го̀сти ти дошле, Трѐндо,
Та̀тко и ма̀йка:
Та̀тко и майка, Трѐндо,

Дѐветие брака,
Осомте сно̀и, Трѐндо,
Дѐвет внучиня!
— Го̀сти дошле, мо̀ре,
Нѐка си сѐдит,
Дѐтето плачет, мо̀ре,
Нѐка ми пу̀кнет!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Песента се пее „на расипи оро", т.е. когато се разваля хорото.

602. УЖИНАЙ, ТОДЕ, УЖИНАЙ[1]

— У̀жинай, То̀де, у̀жинай
Бѐла, прѐбела по̀гача,
Су̀таре я̀гне пѐчено,
Со суво гро̀йзе пѐлнато,
Со пѐрвен шѐкер зо̀лено[2],
С тиквешко вѝно пѐрвено!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на „Гърнчаре, твоите гърнци – улюлци" (вж. № 12). [2] З о̀ л е н о – посипано (от „посолено").

603. АЙДЕ НА ПАЗАР[1]

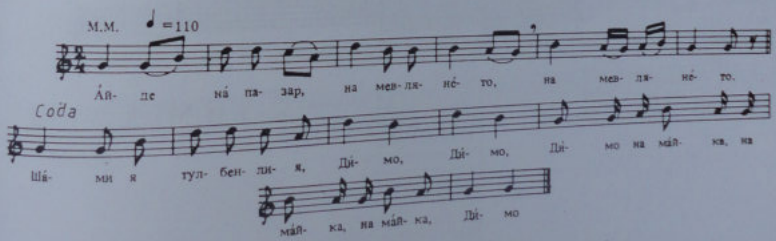

— А̀йде на̀ пазар, на мевлянѐто[2],
Ку̀пи ми антерѝя,
Антерѝя чичеклѝя[3],
Па̀фти гюмушлѝи[4],
Ко̀лан сърмаллѝя,

Фѝно фѐфче тунузлѝя[5],
Шамѝя тулбенлѝя[6],
Дѝмо, Дѝмо,
Дѝмо, на ма̀йка, на ма̀йка, на ма̀йка,
Дѝмо!

Слушана от Ленка Спиропетрева от Прилеп. Песента е от Пехчево.

[1] Песента се пее на два гласа, като едната половина от песните пее горепосочената мелодия, а другата държи един вид „исо", като повтаря думата „Ди-мо" непрекъснато, на високата на началния тон на мелодията. Така върви до седмия стих включително, след което всички пеят „Дѝмо на майка" в унисон. [2] М е в л я н е т о – господарска част. [3] Ч и ч е к л ѝ я – цветна. [4] Г ю м у ш л ѝ я – сребърен. [5] Т у н у з л ѝ я – тунизи (от Тунис). [6] Т у л б е н л ѝ я – тъка като тюлбен (тензух).

604. ВО ЧАДОРИ БОЛЕН БОГДАН ЛЕЖИ

Първи вариант

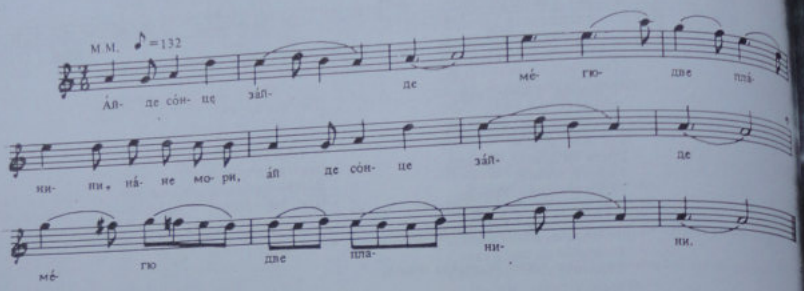

Втори вариант

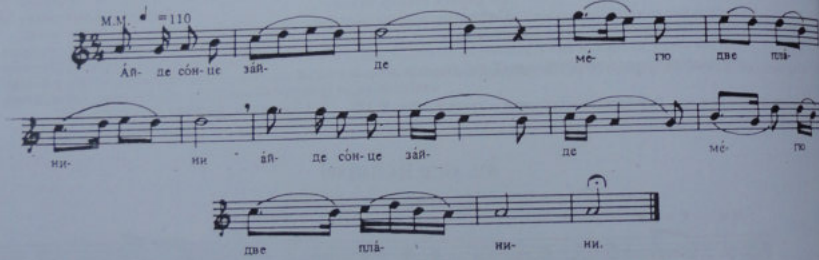

Áйде сонце зàйде
Мéгю две плàнини, нàне мори,
Áйде сòнце зàйде
Мéгю две плàнини.[1]
Áйде во плàнини –
Зéлени лѝвади,
Áйде во лѝвади –
Два бели чàдора.
Áйде во чàдори
Бòгдан бòлен лѐжи,
Áйде ми го бòли
Зàбче сърмàллия.
Áйде викнéте го
Ѝмера бѐрбера,
Áйде да ѝзвади
Зàбче сърмàллия!

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

1. От всеки два следващи стиха се образува строфа по подобие на първата. Втората мелодия се пее отъм средата на песента и обикновенно с нея се завършва.

605. КИТА И ОСМАН БЕГ

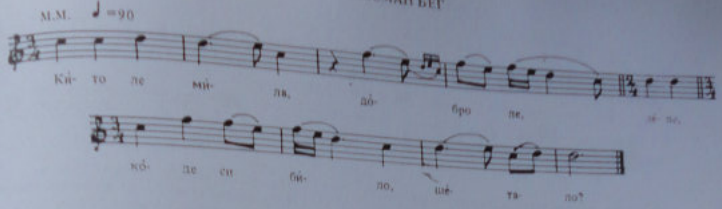

– Кѝто ле мѝла, до̀бро ле, леле,[1]
Ко̀де си бѝло, шетало?
– А̀го ле, Осма̀н бего ле,
У во̀деи, а̀го, на̀ пазар,
Нѝз водѐнските чаршии.
– Кѝто ле мѝла, добро ле,

Што̀ имат та̀мо, шо немат?
– А̀го ле, Осма̀н бего ле,
Се е у̀баво от бога –
Сѝлен се теляр[2] лѝчеше,
Тѐшка се во̀йска берѐше.
– Кѝто ле мѝла, добро ле,

Да̀ли ме мѐне спо̀мнае?
– А̀го ле, Осма̀н бего ле,
Спо̀мнае ми те, ка̀ко не –
Бу̀лукба̀шия да бѝдеш,
На̀пред прѐд во̀йска да одѝш.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] „Леле" – прибавя се към всеки първи стих на куплета. [2] Т е́ л я р – глашатай („телялин").

606. КАЛИНКА ГЪРЛО Я БОЛИ

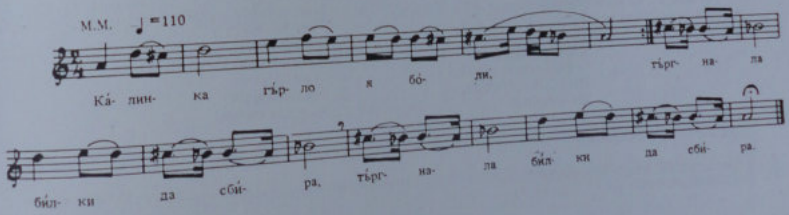

Ка̀линка гъ̀рло я бо̀ли,
Тъ̀ргнала бѝлки да сбѝра.
На̀шла си сту̀ден кла̀лецен,
Сѐгнала[1] во̀да да пѝе.
Вѝкнал се о̀вчар, проникнал:
– Нѐ пѝй, Ка̀лино, тѝ вода,
Та̀я се во̀да нѐ пие!
Спо̀ци ми во̀йска мѝнала,
Кѝрвави рани мѝеа,
Кѝрвави кѝрпи пѐрея –
За̀това гъ̀рло те бо̀ли!

Слушана от Ана Алексойца от Тетово, живееща в Скопие.

[1] С е́ т н а л а – посегнала, черпнала.

607. БОЛНА ЛЕГНАЛА БЕЛАТА МАДЖИРКА

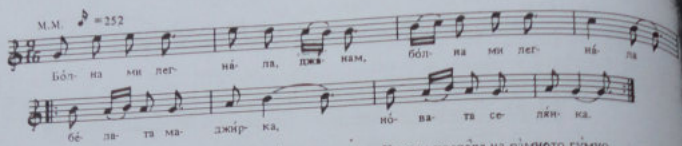

Бо́лна ми легна́ла джа́нам, бо́лна ми легна́ла
Бе́лата маджи́рка[1] – но́вата селя́нка.[2]
Гла́ва превъзра́ла до ра́мното че́ло,

Па си е посла́ла на ра́мното гу́мно,
На ра́мното гу́мно – на жежко́то сѐнце.
Ни леб е апна́ла, ни во́да е пи́ла,

Само́ се преврáки ка́ко мре́на ри́ба.
Пону́да посáка – тѐтовска я́бъка,
Тѐтовска я́бъка и тиквешко ви́но.

Слушана от Блажо Видов от Кавадарци.

[1] М а д ж и́ р к а – турска преселничка, колонизаторка (в турско време по Македония имаше колонизатори – наричани „маджири" – мохаджири). [2] От всеки следващ стих се образува куплет, като към първата му половина се прибавя думичката „джанам", която после се изпуска при повторението и на края се изпява целият стих с втората част на мелодията. Текстът под мелодията прави изключение във втората й част.

608. РОСА РОСИТ КАЛИНО[1]

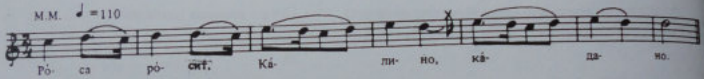

– Ро́са ро́сит, Ка́лино,[2]
Ро́са ро́сит, ка́дано,
Кя́ наросиш
Чисти че́гли,
Ши́рок фу́стан,
Съ́рмен е́лек,
Съ́рмен ко́лан.
– Има та́тко, аго ле,[2]
И́ма та́тко, бе́го ле, –
Кя́ ми ку́пит

Ши́рок фу́стан;
И́ма бра́кя –
Кя́ ми ку́пит
Съ́рмен е́лек;
И́ма ма́йка –
Кя́ ми ку́пит
Чисти че́гли;
И́ма лу́до –
Кя́ ми ку́пит
Съ́рмен ко́лан.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се винаги, но особено когато вали роса. [2] От всеки стих се образува куплет с добавка „Калино, кадано" или „аго ле, бего ле".

609. ПИЛА НЕДА НОКЪНА ВОДА

Пи́ла Не́да но́кына во́да,
Ми изпи́ла лю́та зми́я.
Ми изви́кна бе́ла Не́да:
– Ле́ле, ма́йко, ми́ла ма́йко,
Шо́ ме бо́лит кле́то съ́рце?
– Ле́ле, Не́до, бе́ла Не́до,
Да не но́сиш мо́шко де́те?
– Мъ́лчи, ма́йко, оне́мела,
Оне́мела, осле́пела,

Ко́де но́сит мо́ма де́те? –
Ми о́тишла у стри́на е:
– Ле́ле, стри́но, ми́ла стри́но,
Шо́ ме бо́лит кле́то съ́рце? –
– Ле́ле, Не́до, бе́ла Не́до,
Да не но́сиш мо́шко де́те?
– Мъ́лчи, стри́но, оне́мела,
Со две́ о́чи осле́пела.
Ко́де но́сит мо́ма де́те?

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на песента „Завиле се два облака" (№ 595). Пее се на Колепа.

610. ТЪРНО ЛЕ, НОВА ГРАДИНО[1]

– Търно ле, нова градино,
Даль зйоеш, дйль памѐтуваш
Кога те нова градѐфме?
Пѐтопрс[2] колѐ рѐдефме,

Млаллика[3] прокье пѐтефме,
Пйпер и шекер садѐфме
И негде-годе джунджуле[4],
И кърстапнот босилек.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Пее се като „Кита и Осман бег" (вж. № 605). [2] Пѐтопърс – иглика. В Папрадища се казва още и „горешиче".
[3] Мла́лика – вид цвете. [4] Джу́нджуле – вид цвете, жълто.

611. ГУЛАП ГУКАТ НАД СЕЛОТО

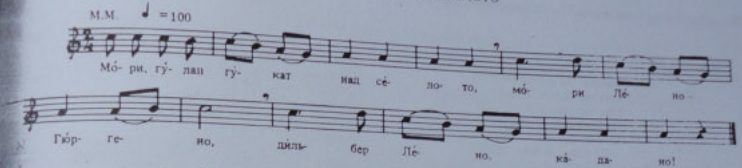

– Мо̀ри, гу̀лаб гу̀кат на̀д село,
Мо̀ри, Лѐно-Гю̀ргено, дйльбер[1] Лѐно, ка̀дано![2]
Мо̀ри[3], прашайте го зошо̀ гукат?
Да не гу̀кат за нѐвести?

Нѐвестите бо̀лни лѐжит,
Сокаите[4] пусти сто̀ит –
Обѐсени, неносени.
Да не гу̀кат за дѐвойки?

Дѐвойките бо̀лни лѐжит,
Кла̀шеиците пусти сто̀ит,
Пусти сто̀ит – неносени!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Дйльбер – хубава. [2] Този стих се повтаря след всеки следващ стих и заедно с него образуват куплет.
[3] „Мори" се поставя в началото на всеки стих, както е показано в текста под мелодията. [4] Со́кан – особен вид старинно украшение, като част от добавките към облеклото на жените у миящите. Прикрепено е на яката на клашеника и покрива целия гръб до долния ръб на дрехата.

612. ДЕВОЙКА И СЛЪНЦЕТО

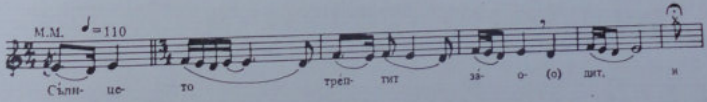

Сълнцето трѐпит, за̀одит,
Девойка търчат по него;
Дѐвойка вѐлит, говорит:
– По̀стой, почекай, сълнце ле,
Я да те пра̀ща два лафа[1]:
Да̀ли се са̀дит бо̀силек
На су̀ва рида без вода,
Во неградена гра̀дина? –
Сълнцето вѐлит, говорит:

– Дѐвойко, мо̀ри дѐвойко,
Са̀дит се, са̀дит бо̀силек
Во неградена гра̀дина,
На су̀ва рида без вода.
Я вѐтор кя си повея,
Гърмотъри[2] кя си до̀неса,
Гра̀дина кя я заграда;
Я ро̀са кя си по̀роса,
Гра̀дина кя я повада.[3]

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Ла́ф – дума. [2] Гъ́рмотърн – „търи со бошки волкови" (вид трън). [3] По́вада – поръся, полея.

613. ДЕСПА ДУНАВ ЛЮТО КЪЛНЕШЕ

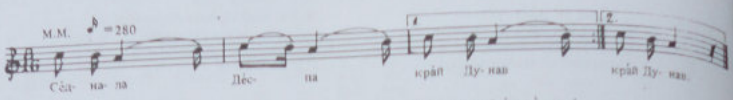

Сѐднала Дѐспа край Ду̀нав,
Люто го Ду̀нав кълнеше:
– Дунаве, бели Дунаве,
Ти да би ми се ра̀здвоил
На девѐдесет по̀рои,
На педѐсетне до̀теки,

Ти, що ми бра̀та у̀дави!
– Нѐ кълни, Дѐспо, нѐ кълни,
Брат ти на пѐрв ден Вѐпикден,
Ко̀га о̀дее во пѐрков,
То̀ва ме мѐне газеше.
За̀ тея се брат ти у̀дави!

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

614. ДИМКО ГО ДОГЛЕДАЯ АНАМКИ

Дѝмко ми шѐтат низ та̀я,
Низ та̀я пу̀ста Бѝтоля,
Низ бито̀лските чаршии.
Го доглѐдая а̀нами,
А̀нами, мла̀ди ка̀дани:
– Нѐ оди, Дѝмко, нѐ шетаи

Низ бито̀лските ча̀ршии,
Тук' дойди у̀ нас на̀ гости
Да пѐш лю̀та ра̀кия,
Да ѝдиш мѐзе – ко̀кошки,
Да лю̀биш мла̀ди а̀нами,
А̀нами мла̀ди, ка̀дани!

Дѝмко им вѐлит, го̀ворит:
– А̀нами, бѐли ка̀дани,
Не земѐйте ме на̀ душа!
Кя ѝует ва̀ши ю̀руци[1],
Кя мене мла̀до по̀губит!

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Ю р у ц и – туркменски турци, преселени в Македония още през XVI век – главна турска маса в Македония. Под техния нож са се потурчили много села. Символ на лош турчин, насилник. Занимават се предимно със скотовъдство (името „юрук" значи човек, който ходи много; в Мала Азия те са номади). Повече подробности виж у Й. Иванов, Българете в Македония, София, 1915 г., стр. LVIII. Също: Македония като природно и стопанско цяло. Изд. на Македонския научен институт, София, 1945 г., стр. 114 и сл.

615. СЕ СОБРАЛЕ СЕЛАНИТЕ[1]

Първи вариант

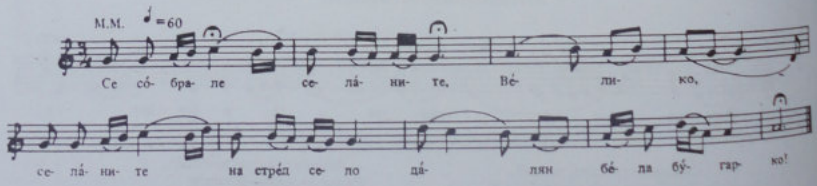

Втори вариант

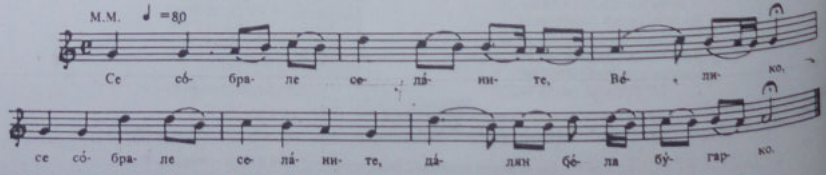

Се со̀брале селѝните,
Вѐлико,
Селѝните на среѐл село,
Дѐлян[2] бѐла бу̀гарко.
А̀йде ми гла̀виде два по̀лика,
Вѐлико,
Еден ту̀рчин, дру̀г ка̀урин,

Дѐлян бѐла бу̀гарко.
Ај ѐсана ру̀га[3] ми ла̀дол,
Вѐлико:
Ај на̀ ручек ѐдно ѝгне,
Дѐлян бѐла бу̀гарко,
Ај на̀ вечер ѐдно мо̀ме,
Вѐлико.

А̀йде се на̀лути джа̀н-Вѐлика,
Дѐлян бѐла бу̀гарко.
Ке ми йо̀ди на ка̀лия . . .
Ка̀лия вели па го̀нори,
Вѐлико:
– Тоо, щѐко бѝло, па' ке бѝли,
Дѐлян бѐла бу̀гарко!

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] По втория вариант на мелодията обикновено се пее последният куплет. [2] Дѐ л я н – стройна. [3] Р у̀ г а – за-плата.

616. СЕ ПЕЯТ ДВА ВЕРМАНА

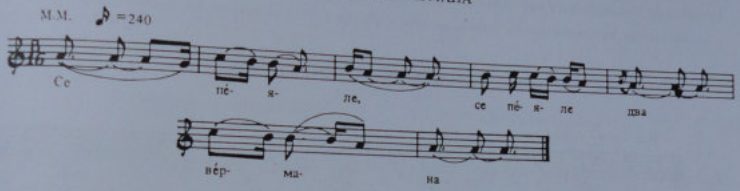

Се пѐяле[1] два вѐрмана[2],
Два вѐрмана во Бѝтоля:
– Да нѐ носат юна̀ците,
Юна̀ците весо̀ите;

Да нѐ носат дево̀йките,
Дево̀йките герда̀ните;
Да нѐ носат невѐстите,
Невѐстите пърцлѝнята[3]!

Слушана от Славка Стефанова и Биляна Недева от с. Мраморец, Охридско.

[1] „Пеят" в дадения случай значи „четат" (сравни № 565 – Яна и мажот ѝе Груѝо неседжия, заб. 2). [2] В е́ р м а н – ферман, указ на султана. [3] П ъ̀ р ц л и н я – плитки, които обикновено са изкуствено направени от женски коси и преплетени с естествените плитки на косата.

617. ПИЛ САМ ВИНО У РАВНА СОФИЯ

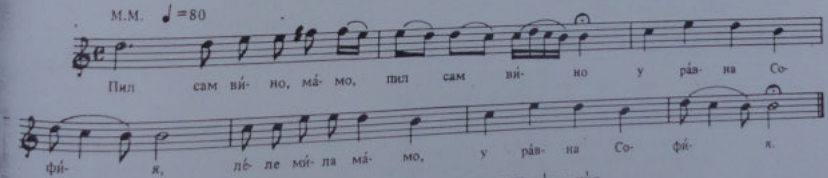

Пил сам вѝно, ма̀мо,
Пил сам вѝно
У ра̀вна Софѝя,
Лѐле ма̀мо, у ра̀вна Софѝя.
А ра̀кия, ма̀мо,
А ра̀кия,

У Демѝркапѝя,
Лѐле ма̀мо, у Демѝркапѝя.
Стра(х) ме бѐше, ма̀мо,
Стра(х) ме бѐше
Да се нѐ напѝя,
Лѐле мамо, да се не напѝя!

Слушана от Катерина Д. Башева от Благоевград.

618. ПУШКА УДАРИ БЕЛУТУ ЯНЕ

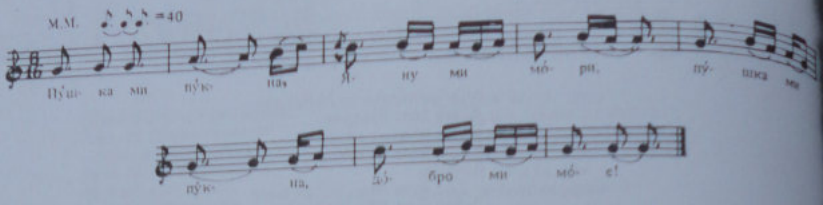

Пушка ми пукна, Яну ми мори,
Пушка ми пукна, добру ми мое,
Мори га удари, Яну ми мори,
Та удари, добру ми мое,
Белуту Яне, Яну ми мори,

Во белуту грлу, добру ми мое!
Море идвам Яне, Яну ми мори,
Идвам с душа при душату:
– Мори кой ми беше, Яну ми мори,
Кой ми беше врл душманин?

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко.

619. ГЮРГЯ РАНЯВА ДИЛИ БИКРИЯ

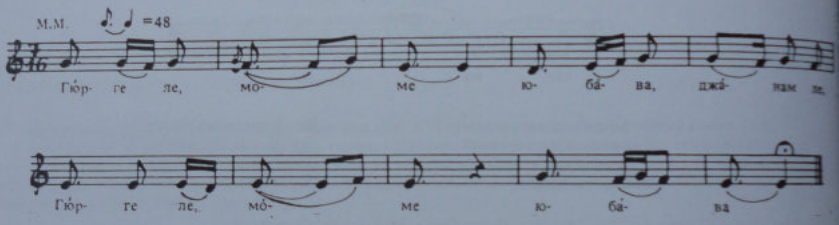

Гюрге ле, моме юбава, джанам ле,[1]
Гюрге ле, моме юбава!
Панагир ми се субира
На Свита гура Никола.
И Гюргя иска да иде,
Стара га майка ни пуща,
На Гюргя вели, гуворе:
– Бре седи, Гюрго, ни оди –
Там е, кажуват, дилия,
Дилия, дили бикрия,

Силум мумите палива.
По-силум китки им зима! –
Гюргя си майка ни слуша,
Та стана Гюргя, та уиде.
Кат га е видел дилия,
Дилия, дили бикрия,
Утдалек коню разигра,
Утдалек раки размаа.
Гюргя е итра, разумна –
И она коню разигра,

И она раки размаа,
С лева го рака пригръна,
С десна го рака убоде.
Рилна панагир да бега.
Гюргя им вели, говуре:
– Бре стой, панагир, ни бегай –
Ки си прудадам леднику[2],
Леднику петиляднику,
Та ки си платам кръвнина!

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко.

[1] От всеки стих се образува куплет чрез добавяне на „джанам ле" и повтаряне на стиха. [2] Ледник – гердан от сребърни пари.

620. БЪЛГАРКАТА ОТ ВСИЧКИ НАЙ-ДОБРА

М.М. ♪ = 46

Из- ле- зи, ма́- мо, из- ле- зи, из- ле- зи на́ двор на́ чар- дак.

– Излези, мамо, излези,
Излези на двор, на чардак,
Да видиш, мамо, да видиш
Како се гора развила.[1]
У гора има бел чадър,
Под чадър седат три момиș:
Първата е влашка,
Втората е гъркинка,
Третата е българка.
Влашка е парелия,
Гъркинка е рубалия,
Българка е севдалия.
– Парите, сино, парите,
Парите се изедуят,
Рубата се изкинува,
Севдата е до живота!

Слушана от Ленчето Сазданова от Велес.

[1] От всеки стих чрез повторение на първата част с прибавка „мамо" или „сино" се получава куплет, както е показано в текста под мелодията.

621. СЪРДИТ НА РОДИТЕЛИТЕ, ЧЕ НЕ ГО ЖЕНЯТ

– Шчо сеш[1], лудо, наядено[2],
Со гунчето завиено,
На вратата наваленo[3]
Да те кане капчините[4],
Да те лаве финдулките[5]?
На майка ти насърдено,
На татко ти наядено,
Заш' не ти даве невеста,
Невеста, леп кай тебе,
Невеста уйгун[6] за тебе!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Сеш – седиш. [2] Наядено – ядосано. [3] Наваленo – с наведена глава, наведен. [4] Капчините – капчиците. [5] Финдулките – паленца, малки кученца. [6] Уйгун – подобаваща, подходяща /турска дума/.

622. КОПНЕЖ ПО-СКОРО ДА СЕ ОЖЕНИ

М.М. ♩ = 72

Мъ- ри, гла́- ви мйъ, ма́- ле, ма́- ле мъ- ри, же́- ни мйъ.

дур- де́ съм мля́- ду, ма́- ле, зи- ле́- ну

дур- де́ ми мя́- съ, ма́- ле, при- мя́- нъ,

– Мъри главй мйъ, мале, мале мъри[1], жени мйъ,
Дурде съм младу, мале, зилену,
Дурде ми мясъ, мале, примянъ,
Дурде мйъ, мамо, мале, дръговйът[2]!
– Абре почекай, сино, уч гудина,
Тава гудина, сино, скъпа:
Уксъ ръкия, сино, сто гроша,
А пък винуту – педесе!
– Мале, мен ми съ чини, мале,
Деньтъ гудина,
Дйльким[3] гудина, мале, дъ чекъм!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] „Мале мъри" се прибавя към всеки начален стих на куплета, както е показано в текста под мелодията. Съответно на това идва „сино море" за втория куплет. [2] Дръговйът – обичат, харесват. [3] Дйльким – а камо ли.

623. СЕСТРА ИЗПРАЩА БРАТ НА ВОЙНА

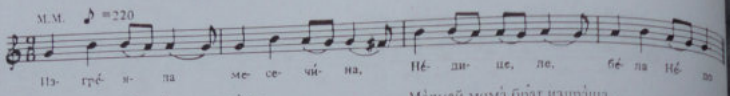

Изгре́яла месечи́ца,
Не́дице де, бела Не́до'[1]
Не е би́тло месечи́ца,
Но е би́тла ма́лкай мома.

Ма́лкай момà брàт изпрàща,
Брат изпрàща на войнàта
И на брàта си му ду́ма:
– Кàжи, брàте, мило брàте,

Кой момà да ти сѐопра[2]?
– Ой ле, сѐстро, мила сѐстро,
Да ми сѐопреш пòновото,
Пòновото, най-малкòто,
Не́дице де, мила сѐстро!

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] „Недице де, бела Недо" се повтаря след всеки стих и с него образува куплет. [2] С о́ п р а – спра, набележа, избра.

624. МОЛБА ЗА ЖЕНИТЬА

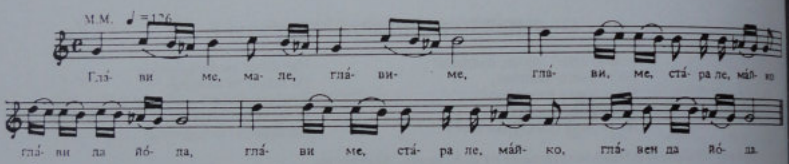

– Глàви[1] ме, мале, глàви ме,
Глàви ме, стàра ле майко,
Глàвен да йо́да.

Дорде ме мо́ми йскàя . . .
Дорде ми ру́ба[2] прилѐга.
Жѐни ме, мале, жени ме,

Жѐни ме, стàра ле мàле,
Жѐнен да йо́да,
Дорде ми бу́лче прилѐга.

Слушана от Костадин Ушев и Костадин Кушлев от Банско, пели на един глас.

[1] Г л à в и м е – стоплявай ме. [2] Р у́ б а – облекло, празнично.
Забележка. Куплетът се образува от първатà половина на стиха, който се повтаря още два пъти, като се прибавя „стàра ле мале" и следва втората част на стиха.

625. СТРОЙНИЦИ ИДВАТ ЗА СТАНА

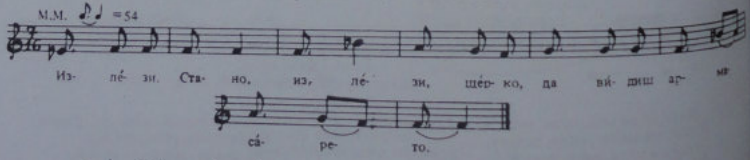

– Излѐзи, Стàно излѐзи, щѐрко,
Дъ ви́диш армàсарето:
Стàр хàджи Ди́мо ньпрѐд, Стàно,
С петѝма си́на пу ѝего,
Най-мàлкиют – Ри́сто, армàсан
Нишàнут[1] шо носѐа, Стано,
Без стъ́лце би́ше угреàл,

Без вѐтер би́ше ръзнейл!
– Пукнàла, мàле, треснàла, мàле,
Ти шо мъ вики́ин дъ ви́дум!
Кòга мъ Ри́сто сàкише, мàле,
Ти нъ Ри́сто не мъ дàвъше,
Ти нъ Ри́сто му съ смѐеше,
Ти нъ Ри́сто маанà нòждъше![2]

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Н и ш à н у т – подарък при годежа. [2] „Нòждъше" – изменено от „нахождаше" – намираше.

626. КЛЕТВА ЗА ВЕРНОСТ

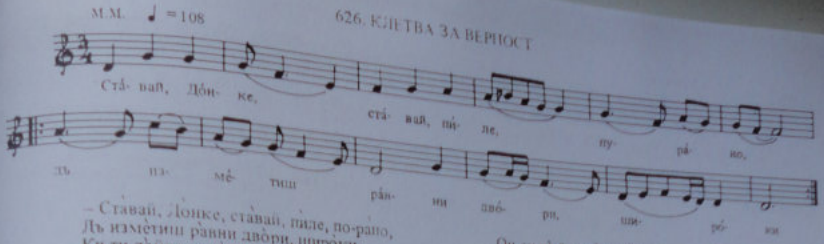

– Ставай, Дóнке, ставай, пиле, по-рано,
Дъ изметиш ранни двори, широки,
Ки ти дойде армасникут иъ госте!
– Ако дойде, нека дойде, не г'сакум:

Он си любе друго любе освен мен!
Дури Дона дъ излуме тиа луми,
Армасникут тронд порти и влизе
– Вервай, Доне, вервай, пиле, и бога,

Ез не любум друго либе освен теб!
Пушка носум – куршум дъ мъ прунижи,
Сабя носум – сабя дъ мъ ръзсече!

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

627. СГОДИЛА СЕ ЗА ДРУГ

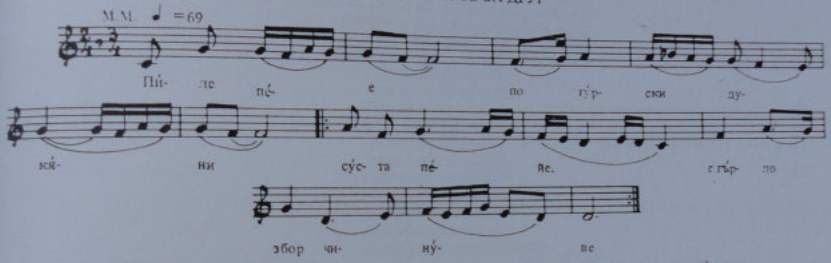

Пиле пее пу гурски дюкяни,
С уста пее, с гърло сбор чинуве:
– Съ армаса елна малка мома!
Не ми е жал, от' съ армасала,

Тук ми е жал, от' не ми кажала.
Мъ лъжала пу девет гудини,
Ми изяла пу девет стутини,
Девет стутини се жълти жълтици

И пет стутини кърагрушове!
Сум я рънил се с бело грозде,
Бело грозде и едра либибия.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

628. НАД ТРУПА НА ДЪЩЕРЯ СИ

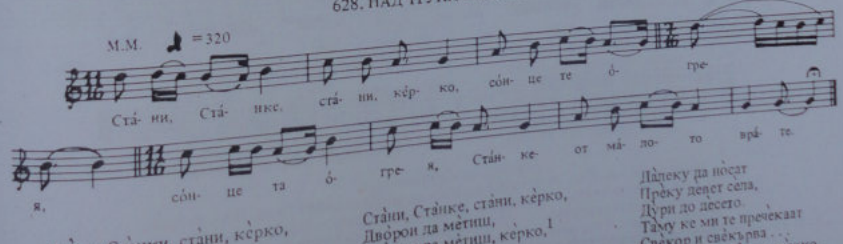

– Стани, Станки, стани, керко,
Сонце те огрея,
Сонце те огрея, Станке,
От малото врате,
От малото врате, керко,
По белото лице!

Стани, Станке, стани, керко,
Дворои да метиш, керко,
Дворои да метиш, керко,[1]
Столои да редиш,
Сватои да чекаш
Тебе да те земат,

Падеку да носат
Преку деует села,
Дури до десето.
Таму ке ми те пречекаат
Свекор и свекърва . . .
Шчо ми си се толку, керко,
Толку се успала . . .

Слушана от Ленка Спиропетрева от Прилеп.

[1] От всеки следващ стих се получава куплет с повторение и прибавка на „Станке" или „Керко" – както е показано в първите образци на куплети и в текста под мелодията.

629. СПАИЧЕ-МЛАДОЖЕНЕЦ ИЗВИКАН ЗА АСКЕР

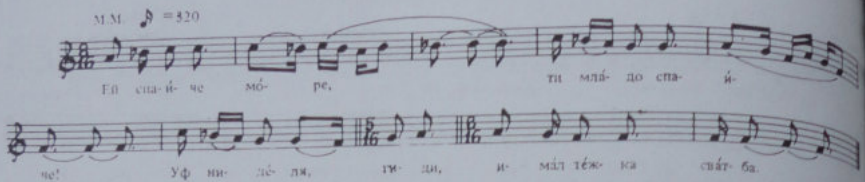

Ех, спаиче мо̀ре, ти мла̀до спаиче!
Уф нидѐля, гѝди, имал тѐжка сватба,
В пунидѐлник абѐр му е душло̀
Абѐр му е душло̀ иъ аскѐр дъ оде.
Ўме[1] . ми съ чу̀де що дъ си иъпра̀ве.
В къ̀ши ми си влѐве, пъ̀рти ми си кърше;
Во̀нка си излѐве, дрѐбни сълзи ро̀не.
Дутледа̀ гу, мо̀ре, млада̀та нѝвесто,

Що му вѐде, мо̀ре, вѐле и гуво̀ре;
– Ей спаиче, мо̀ре, ти мла̀до спаиче,
Що си то̀лко, мо̀ре, гиди, къхърлия?
В къ̀ши ми си влевиш, тѐнки пъ̀рти кършѝш,
Во̀нка си излевиш, дрѐбни сълзи ро̀ниш?
Дълѝ мѐне, мо̀ре, ти не ъресу̀виш?
– Ой, нѝвесто мо̀ре, ти млада нѝвесто,
Ного ми си мѝла, ного ми си сърце!

Ўмум и съ чу̀дум що дъ си иъпра̀вум.
Абѐр ми е дъ̀шло иъ аскѐр дъ о̀дум,
Иъ аскѐр дъ одум врѐме три гу̀дини . . .
Чифлѝк дъ прудадум, бѝдел дъ си пла̀тум!
– Ей, спаиче мо̀ре, ти мла̀до спаиче,
Чифлѝк не прудавай, ни бъ̀рзата ко̀йна,
Ез ки ми тъ чѐкум ду̀ девет гу̀дини!

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

1 Ў м е, ў м у м = мисля, умувам, размишлявам.

630. ПОКАНА НА БОГАТА ТРАПЕЗА

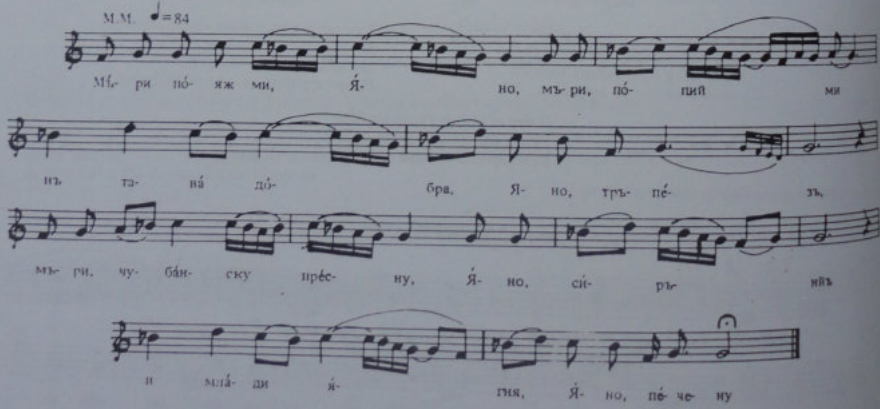

– Мъ̀ри по̀яж ми, Яно, по̀ний ми
На тава̀ добра тръпезъ:
Чуба̀нску пресну сѝрньъ
И мла̀ду ягньъ, Яно, пѐчену.
Мъ̀ри утделѐку краля̀ну,

През дѐвят гори, Яно, зилѐни,
Десѐта – Бо̀здаг планинъ,
Ут бѐювите бѝлюши,
Иъ крѝвъ крушъ дира̀ну,
На мермѐр ка̀мень печъ̀ну.

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова.

631. ПЕСЕНТА НА ТРИ ПТИЧКИ НА МЕСЕЧИНА

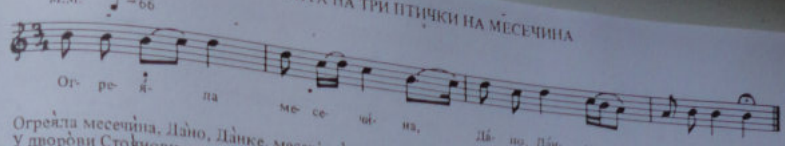

Огреяла месечина, Дано, Данке, месечина[1]
У дворови Стоянови,
У дворови – три тополи,
На тополи – до три гнезда
И у гнезда – до три пилна.

Първо пое на вечеру,
Друго пое у полиоски,
Трекьо пое насабайле[2].
Той, що пое на вечеру:
„Вечерайте до два млади":

Той, що пое на полиоски:
„Ай, легнуйте до два млади,
Ай легнуйте, не врагуйте";
Той, що пое на сабайле:
„Ай стануйте до два млади!"

Слушана от анонимен кумановец.

[1] „Дано, Данке" се повтаря на край на всеки стих. След него се повтаря втората част на стиха /виж. текста под мелодията/. [2] Насабайле – сутрин /тур./.

632. ДОНЕСЪЛ Ѝ ПОДАРЪК ОТ ПАЗАРА

– Ярамбице шарена,
Та шчо ми си лютена,
Лютена и сърдена?
– Ка да не се[1] лютена,
Лютена и сърдена!
Вчера беше на пазар,
Нишчо не ми донесе!
– Арамбице шарена,
Донеку[2] ти, донеку –
Два колани ковани
И две ризулки вълненки!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Се – съм. [2] Донéку – донесох.

633. ГРЕХЪТ НА НАЙ-МЛАДИЯ ДЕВЕР НА ЯНИНКА

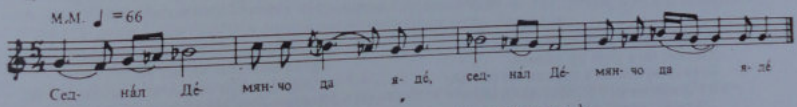

Седнал Дѐмянчо да яде /2/,
Да яде, още да пие,
С неговите девет сина,
Дѐвет сина, осем снаи.
Всички ядея, пиея,
Най-малка снаа, Яринка,

Ни яде, още ни пие.
Свекор Яринка продума:
– Снао Яринке, Яринке,
Защо не ядеш, не пиеш?
– Татко ле, стари бащице,
Как да ям, още да пия:

Най-малкото ми дѐверче,
То ме на нога настапа
И с очи ширет[1] ми дава
Да ида да му постела
И я до него да легна . . .

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] Ширéт /или Шире/, турски „ширет" – знак.

634. ДЕВЕР СЪБЛАЗНИТЕЛ НА СНАХА СИ

/петрованско/

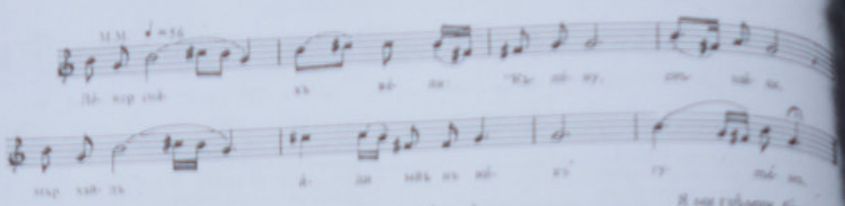

Дѐвер снахъ вели:
– Кълйну, сньшйе,
Мър хай дъ йдимѝ
Нъ нйвъ гулѣ̀мъ,
Нъ бѐлъ чинѝц,
Сиолѝ̀ъ дъ збйръмѝ,
Стáян[1] дъ клáньмѝ! –
Утишлй нъ нйвъ.

Дѐверъ снахъ вѐли:
– Кълйну, сньшйе,
Свáли ги гйъдинъ,
Разкупчи петѐльи,
Дъ ги ти ги сбинѝ!
Кълйнъ зъплахъ,
Нъ бо̀гъ съ мо̀ли:
– Бо̀же, мѝли бо̀же,

Я ни гулѣмѝ, бо̀же,
Бо̀ре и ни рѣ̀ки
Тъ одари дѐверъ
Дъ ни вро̀ни, бо̀же,
Бо̀же, тѐвъ вро̀ни[2]!
Грѣшутѐ ѝ, бо̀же,
Бо̀же, срамутѐ ѝ,
Гриз ут бо̀га, бо̀же,
Бо̀же, срам ут пеле!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Скрско.

[1] Стáян – кръстци. [2] Врѐна ... врѐни – думи ... думи.

635. ТЪГА ЗА ЛИБЕ НА ГУРБЕТ

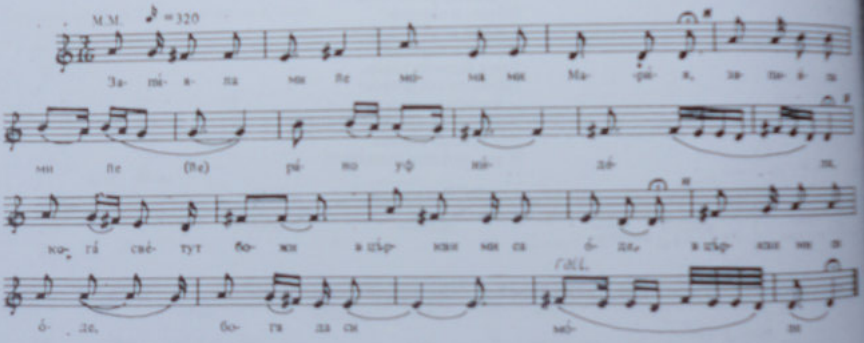

Зъпѝ̀ла ми е мо̀ма ми Мъри̇̀я,
Зъпеѐла ми е рано уф нѝделя,
Куга свѐтут бо̀жи в цѝркви ми си о̀де,
В цѝркви ми си о̀де, бо̀га дъ ти мо̀ле:
– Варай[1], варай, вѐле, мѝли бо̀же,
Ес си имум, бо̀же, либе нъ гурбѐда
Кай утишел, бо̀же, врѐме три гудини,
Със вичери, бо̀же, врѐме шест гудини! –

Нѐли гъ дучу̀ло Мъри̇̀йкото лѝбе,
Тогай вѐле оно нъ негви другари:
– Ай, другари мо̀ре, мѝи мѝли брати,
Я пуспрейте вѝе, мо̀ре, ко̀рвѝйето,
Дъ си чуем що съ тия тъ̀нки гла̀ски,
Тъ̀нки гла̀ски идът мно̀гу ут далеко!
Дали ри̇̀ба пее – ри̇̀ба уф мо̀рето,
Или змѝ̀я свѝре – змѝ̀я ут брѐгуве? –

Пузъпрѐли, мо̀ре, о̀ни ко̀рвѝйето:
Не е била ри̇̀ба – ри̇̀ба уф мо̀рето,
Не е била змѝ̀я – змѝ̀я ут брѐгуве,
Тук съ бѝли, мо̀ре, Мъри̇̀йнѝте гла̀ски –
Дѐка сѐде о̀на, мо̀ре, дѐка вѐзе,
Дѐка мѝсли о̀на, дѐка пее,
Дѐка пѐе о̀на и съ̀лзи си ро̀не ...

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Вáрай – възклицания: ох, лепе.

636. ДЕЛБА ДЕЛИЛИ МАЛКИТЕ МОМИ

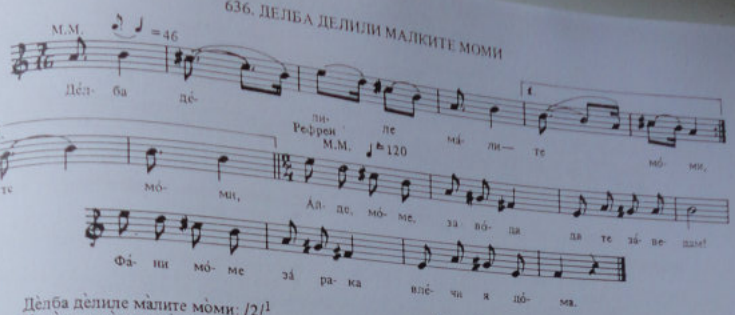

Дèлба дèлиле мàлите мòми: /2/[1]
На сèкоя мòма по èдно мòмче;
Рефрен: Áйде, мòме, за вòда да те зàведа!
Фàни мòма зà рака, влечи я дòма!
На бèла Яна – цùрно àрапче!
Чùди се Яна що да го прàви.
Па е òтишла на нòви пазàр,

Та е кùпила трù ока сàпун,
Три ока сàпун, два ла̀кта шàяк,
Пùк го отнела на бели Дунàв:
Два дни го мùла, три дни го трùла,
Па му ѝзтрила десно̀то ýво,
Па го кàчила на бели коня –
Конь се бѐлее, он се цùрнее!

Слушана от Ленчето Саздàнова от Велес.

[1] Рефренът следва след всеки стих.

637. ТЪЖНА РАЗДЯЛА НА СЪПРУГ ОТ СЪПРУГА

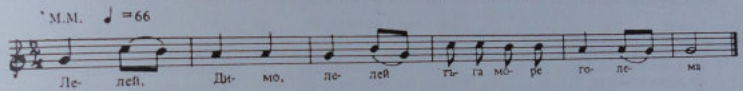

Лелей, Димо, лелей тъга море голема,
Ти ке одиш на чужджина, Димо, далеку,
Ами мене кому ке ме, Димо, оставиш?
– Оставам те на мой татко, леле, и твои!
– Лелей, Димо, лелей тъга леле голема,

Защо̀ми се до два татка, Димо, без тебе?
– Оставам те на мой братя, леле, и твои!
– Лелей, Димо, лелей тъга море голема,
Защо̀ми се до два брата, леле, без тебе?
. . . . . .

Слушана от Ангел Узунов от Охрид. Песента е недовършена по текст. Същата песен, но в пълнота и при две срички повече на всеки стих, е поместена в Сборника на братя Миладинови под № 494. За да се пее на горната мелодия, необходимо е съкращаване на всеки стих по две срички, и то при повтаря-щите се думички „леле" или подобни двусрични повтарящи се части. Например:

Леле, Димо, леле Димо, тъги големи,
Ти ке одиш, Димо, чужа земя далеко;
Кому ке ме, кому мене млада оста̀иш? и т.н.

Може да се предполага, че и мелодията е същата, при някакви малки изменения с повтаряне на един или два такта.

638. ПРЕД ДЪЛГА РАЗДЯЛА[1]

– Нѐвесто, òко кàлешо, мòри,[2]
Ѝзвай ми коня дòрия,[3]
Нàреди бѐла тергия,[4]
Ѝтре ке òдам тùтина.
За мнòгу врѐме ке òдам –

Дѐвет гòдини ке сѐдам,
Ни кнѝга пракѝм, ни пари.
– Ей гиди лùдо, будала, джàнум.
Сѐди, не òдай тùтина –
Жàль ке ти пàдни зà мене!

Слушана от Кузман Йорданов Гъоков от с. Годивйе, Охридско.

[1] Мелодията е като на песента „Митано моме", № 278. [2] „Мори" и „джанум" се прибавя към края на всеки първи стих на куплета. [3] Д о́ р и я – дорест кон /с кафяви косми/. [4] Т е́ р г и я – конски екип, седло, пояс и др./.

639. НЕВЕСТИ ИЗПРАШАТ МЪЖЕТЕ СИ НА ГУРБЕТ

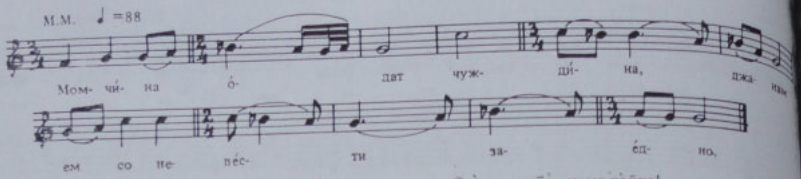

Момчина одат чужина, джанам[1],
Ем со невести заедно,
Ръка за ръка фатени,
Ем жално, милно зборвая:
– Айте су здраве, момчина,
Ного години не седите,
Младоста оде, не греде,
Старостта бърго ке дойде!
По мияни не одете,
Ного пари да не арджите!
– Сед'те су здраве, невести,
Ного години не седиме,
До две години ке седиме,
По две години ке дойдиме!

Слушана от Фота Лазарова Гогова от с. Баница, Леринско.

[1] „Джанам" се поставя на края на първия стих на куплета.

640. ДА ГО ЧАКА, ДОКАТО СЕ ВЪРНЕ ОТ ЧУЖБИНА

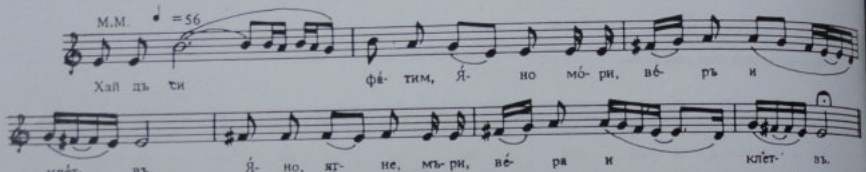

– Хай дъ си фатим, Яно, Яно мъри, веръ и клетвъ,
Яно, Янке мъри, веръ и клетвъ[1],
Дъ ни съ глъевиш, Яно мъри, дъ ни съ жниш.
Яс къ си ида уф чуздъ чуздинъ,
Там къ устанъ две-три гудини
И къ спичельа две-три хиляди:
Първа хиляда – зъ бързъ коня,
Фтора хилядъ – зъ тенкъ пушкъ,
Трета хилядъ – зъ силнъ сватбъ.
Пак къ съ върнъ, тебе къ земъ.

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] В средата на първия стих на куплета се поставя редовно „Яно мъри"; вторият стих на куплета се образува с повторение на втората част на първия стих, като се предхожда от думите „Яно, Янке мъри" – както е показано в текста под мелодията.

641. МОМЧЕТО Й ДЕВЕТ ГОДИНИ В ЧУЖБИНА[1]

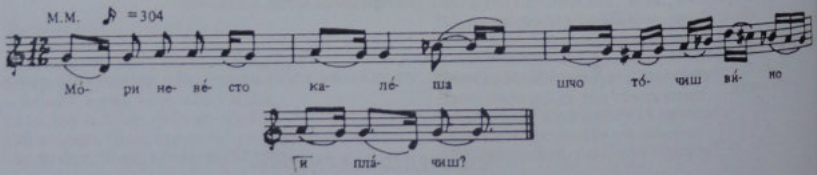

– Мори невесто калеша,
Шчо точиш вино и плачиш?
– Ох, ка да не точа и плача?
Момчето ми е чужина –
Да има девет години,
Девет, на десет киниса[2].
Одайна[3] немам влезено,
Постеля немам послано,
Перница[4] немам турено,
Со него немам легнато.[5]

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Мелодията е вариант на популярната „Далфино, вино червено". [2] К и н и́ с а – тръгна. [3] О д а́ й н а – съкратено от „одаяна", т.е. одаята, приемната. [4] П е р н и́ ц а – възглавница. [5] „Немам легнато", „немам влезено" и пр. вм. „не съм легнала", „не съм влязла" и пр. Тук спомагателният глагол е „немам". Тая форма с „немам" и страдателното причастие на глагола не е постоянна и честа в Македония. Тя все повече се замества с общобългарската „не съм" и действителното причастие на глагола.

642. НЕВЕСТА ПИТА ГЪЛЬБИТЕ ЗА МЪЖА СИ

Невѐста жѝто требѐше,
Дѐвет гълъмби ранѐше:
– Гълъмби, братя да ми сте!
Вие висѐко литате,

Вие далѐко пулите[1]
Да не видо(х)те мойто момче?
– Мо̀ри невѐсто калѐша,
Видо̀ме ти го, видо̀ме:

Со арамѝи бара̀ше[2]
Со две бели влашенѝшча[3]
Со три чѐрни турченѝшча[4]! . . .

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

1 П у̀ л и т е – гледате, виждате. 2 Б а р а̀ ш е – се движеше, сновеше. 3 В л а ш е н ѝ ш ч а – власи, власинки.
4 Т у р ч е н ѝ ш ч а – турци, турчинки.

643. МОМЧЕТО Ѝ НЕ СЕ ОБАЖДА ОТ ЧУЖБИНА

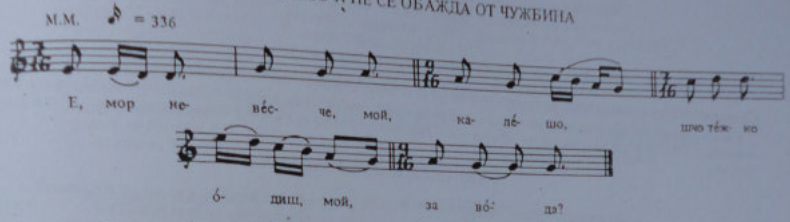

– Е, мор невѐсче, мой,[1] калѐшо,
Шчо тѐжко о̀диш, мой, за во̀да?
Да̀ли сто̀мните ти тѐже,
Или гердѐно ти дрѐнка?

– Нѝту сто̀мните ми тѐже,
Нѝту гердѐно ми дрѐнка,
Ту̀ку ми тѐже ядове,
Ядове, пусти дердове:

Мо̀мче си ѝмам чужѝна –
Ни кнѝга[2] пу̀шва, ни па̀ри,
Ни само до̀ма си греди!

Слушана от Тома Гилев от с. Вишени, Костурско.

1 М о ѝ – прибавя се пред последните три срички на всеки стих. 2 К н ѝ г а – писмо.

644. НЕВЕШЧЕ КАЛЕШО И ДЕВЕТ ГЪЛЬБИ

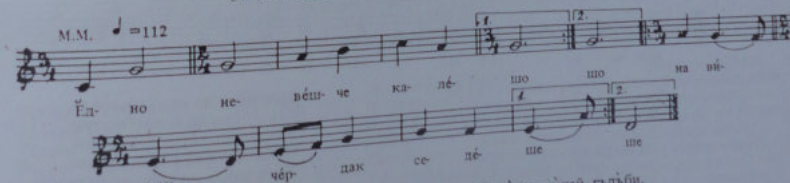

Ѐдно невѐщче калѐшо (2)
На вѝсок чѐрдак седѐше (2)
Бѐла пшѐница требѐше,
Дѐвет гълъби ранѐше,
Ранѐше и му велѐше:[1]

– Тупа̀йте, ту̀пай, гълъби,
Вие висѐко литате,
Шѝроко по̀лье гледате,
Да н' ми видо̀те мо̀мчето?
– Видо̀ме ти го, видо̀ме,

У Солун̀ града шета̀ше[2],
На сѝво коѝнче вѝва̀ше,
Со дру̀го любе зборва̀ше[3].

Слушана от Тома Гилев от с. Вишени, Костурско.

1 В е л ѐ ш е – пумаше. 2 Ш е т а̀ ш е – разхождаше. 3 з б о р в а̀ ш е – приказваше.

645. НЕ ПОЗНАЛА СЪПРУГА СИ

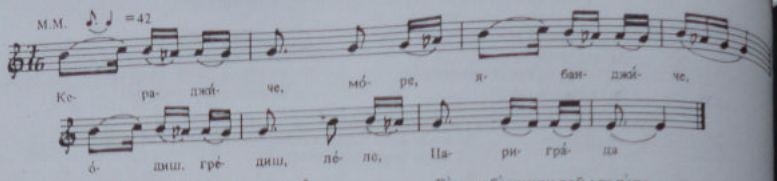

– Кераджийче мори[1], ябинджийче[2],
Одиш, гредиш[3], леле[1], Париграда,
Дъль' то виде мойто момче?
Кат' отиде, не ми дойде!
– Мор' невещче калешато,
Ем го видо (х), ем го зная:

Голем бакшиш той ми даде –
Десет лири за чупата[4],
Златен кьостек за детето,
А за тебе, мор' калеша,
А за тебе сам си дойду (х).
– Кераджийче, ябинджийче,

Мойто момче нишанлия[5]:
Десна нога – седум пърсти.
– Мор' невещче калешато,
Я ми собуй десна чижма[6],
Да ми видиш седум пърсти!

Слушана от Екатерина Пандова Костадинова от с. Българска Блаца, Костурско.

[1] Когато песента се пее, в средата на първия стих се прибавя „мори", а на втория – „леле". [2] Я б я н д ж и́ й ч е – чужденец. [3] Г р е́ д и ш – вървиш. [4] Ч у́ п а – девойка. [5] Н и ш а н л и́ я – белязан, с белег. [6] Ч и́ ж м а – ботуш.

646. СЛЕД ДЪЛГА РАЗДЯЛА

– Ой Русану, Русану нивесту,
Що се шеташ високи чердаци
И си гледаш нагоре-надолу,
Та най-векье каа бел Дунав?
Детету ле ти е удавену? –
Русана му тихум прудума:
– Ой ле ти, чужди юначе,
Не ми е детето удавену,
Тук ми е либе бегалу –
Сега векье девет гудини,
Ни дожда, ни нешо дупраша! –
Юнак си на Русана гувори:
– Ой Русано, Русану, нивесту,

Да го видиш, кье ли го пузнаеш? –
Русана му тихум продума:
– Ой ти, юначе, чужди юначе,
Я да го вида, кье го пузная:
На чело му ясна дзвезда грее,
На гръди му ясен месец свети! –
Туга юнак свали гугла ут глава:
Изгреяла ясна дзвезда на чело;
Разпочи джумадан-елек:
Изгреяла ясна месечина!
Тогас са се двама прегърнали:
Живи са се двама прегърнали,
Мъртви са се двама разгърнали.

Слушана от Маруша Благоева Мадолева от с. Белица, Разложко.

647. ЛИБЕТО Й КЕСЕДЖИЯ

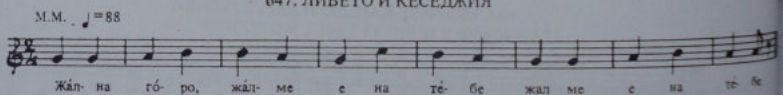

– Жална горо, жал ме е на тебе –
И на тебе, горо, и на моя.
И на моя, горо, стара майка,
Кье ме рано, горо ожениа.
На добро ме, горо намериа:
Добър свекор, по-добра свекрува,
Добри золви, по-добри девери.
Пусто либе – врула кеседжия:

Дене йоди по село тръговец,
Ноще йоди по село айдутин;
Дене му са порти затворени,
Ноще му са порти отворени.
Та си дойде на нощ, на полунощ:
„Да излезе Русана невеста,
Да соблече бело и цръвено,
Да облече синьо и зелено,

Та кье идем на братова сватба:
Брат й се жени за бащ момата!"
Па докара пуста враня коня
И на коня – кожени дисаги,
У дисаги от юнака рака,
На раката пръстен меорлия[1],
На пръстено – писмо напишано . . .[2]

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] М е о р л и́ я – надписан. [2] Песента е недовършена. От друга песен със същия мотив се знае, че пръстенът е на брата на Русана. Оттам се развива трагедията, описана в песен № 565 и 566 на настоящия сборник.

648. ЧУМА УДРЯ МИЛКА ПОРАДИ ХУБОСТТА Й

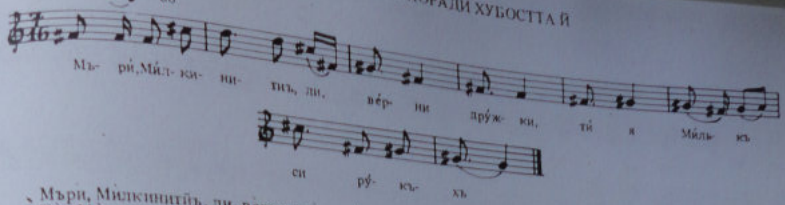

Мъри, Милкинитіїъ, ли, верни дружки,[1]
Тия Милкъ си руҟъхъ:
– Хайде Милке, хайде, дружко,
Хай дъ идим зъ Латриву,
Ъф Латриву нъ ънъръіїъ,
Таму жетъ дъ жниимїъ. –
Милка майкъ не пупъцъ:
– Седи, Милке, ним утивай!
Ти си, чедо, най-хубъвъ!
Таму имъ пърнъ чумъ,
Къ тїъ видїът латруфчъньъ,
Тъ къ тебїъ дъ биндисът,
Дъ биндисът, дъ зилясът[2]! –
Милкъ майкъ ни пуслушъ,
Тъ си станъ, тъ утиде.

Видїъхъ їъ латруфчене,
Биндисъхъ, зилясъхъ,
Калотехъ[3] тавъ майкъ,
Шу пуруди тува чеду,
Тува чеду – бетъ Милкъ.
Виделъ їъ пърнъ чумъ,
Удари їъ нъ зло месту,
Нъ зло месту – нъ сърцету.
Върнълъ съ бетъ Милкъ,
Делек[4] или и ми рукъ:
– Ой, мале ле, мила мале,
Постели ми нъшироку,
Клай възглавїъ нъ високу,
Ди[5] къ легни бетъ Милкъ,
Ди къ легни, ни ке стани!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] „Мъри" се поставя в началото на първия стих на куплета, а ЛИ в средата. [2] Зиля́съ́т – завидят. [3] Калóтехъ – ублажаваха /навярно гръцка дума/. [4] Делéк – отдалеч. [5] Ди – че.

649. МИЛКА ЗАБОЛЯЛА ОТ ЧУМА
/петровденска/

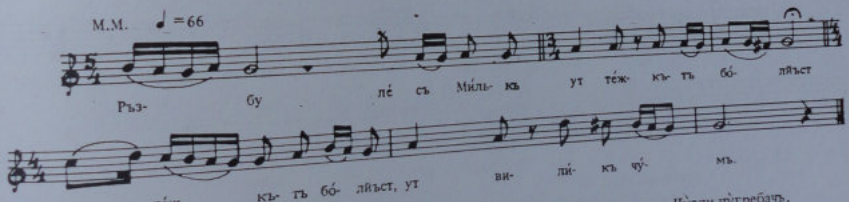

Ръзбуле съ Милкъ
Ут тежкътъ болъст /2/,
Утвиликъ чумъ,
Милкъ, мъри, майка вели:
– Мале, митъ мале,
Мъм[1], яз, мале, къ си умръ
Мъм, младъ-зиленъ,
Мъм, ниуглавенъ,
Ниту прътен зелъ,
Ниту киткъ дадъ. –
Майкъ Милкъ вели:
– Ни умиръш, Милкве,
Ни умиръш, чеду!
Майкъ ти фтаксълъ[2]

Ду деветъ курбанъ
И деветъ пугачи,
И девет лъмбали,
И тоите[3] дари,
Дари купрінцени,
Саму теб ни давъм!
– Мале, митъ мале,
Чумъ никье, мале,
Курбаньъ, пугачи,
Лъмбали и дарувїъ
Чумъ искъ, мале,
Милкане дивойкъ!
Кута умръ, мале,
Дъ ни рукъш, мале,

Чузди путребачъ,
Ам дъ рукъш, мале,
Мойте брътучедїъ
Къщъ дъ ми згрдїът
С четири врати:
Ут първъть врать
Слънцъ дъ ми греи,
Ут фторътъ врать
Ветйер дъ ми веи,
Ут третътъ врать
Росъ дъ ми руси,
Ут четвъртъ врать
Дружки дъ ми рукът:
„Хайде, Милке, хайде
Нъ одъ дъ идим!"

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] М.ъм – мъри. [2] Фтаксълъ – обещала.

650. ЖИВА НЕДА ЗАКОПАНА
/великденска/

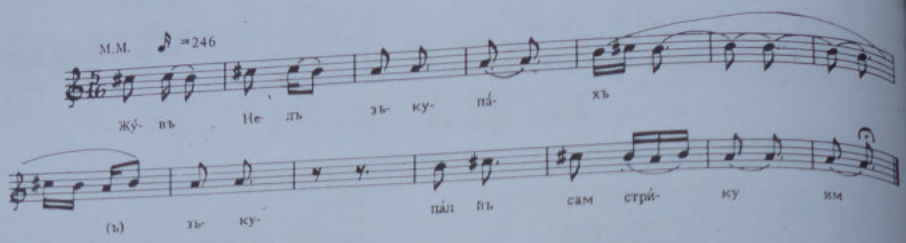

Жу́въ Нѐдъ зъкупа̀хъ,
Зъкупа̀л йъ сам стри́ку им[1]
Зъ има̀ньe баѿу̀вуу им,
Баѿину им, дѐдувуу им.

Ут гро̀б Нѐдъ вѝкум вѝкъ:
– Ой, сѐлянъ, ой, кмету̀вйъ,
Зѐмте купач, о̀ткупятіъ,
Тъ и грибач – о̀дгребитіъ,

Дъ ви ка̀жъ има̀ньету
Баѿу̀вуу ми, дѐдовуу ми,
Има̀ньету йъ зъкупа̀ну,
Зъкупа̀ну пуд угнѝше . . .

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] И м – й.

651. ДА ПИЕ, ЗА ДА ЗАБРАВИ ДЕРТОВЕТЕ СИ

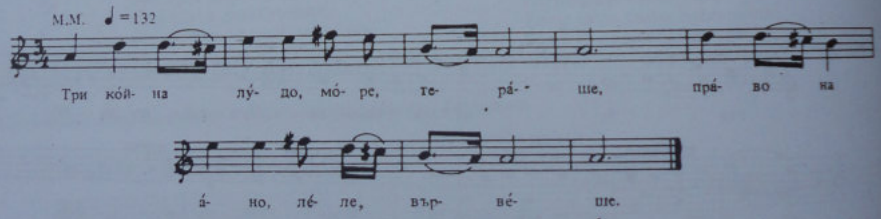

Три ко̀йна лу̀до, мо̀ре[1], тера̀ше,
Право на а̀но, леле[1], вървѐше
И на анджио вѝкаше:
– Анджио, жити[2], вѐрата,
Отво̀ри а̀но да флеза,

Фа̀ти ми ко̀йна да слѐза,
Ту̀ри ми ліота ракия,
Да пия, да се надпия,
Да забора̀ва дѐрдове!
Дѐрдове ѝмам големи,

То̀кмо со Вѝчо[3] планѝна:
Остàви/х/ та̀тко борчлия,
Остàви/х/ ма̀йка дертлия[4],
Остàви/х/ мла̀да невѐста
Со мъ̀жко дѐте на ръ̀ци!

Слушана от Добра Патерова от с. Загоричене, Костурско.

[1] „Море" или „леле" се поставя в средата на всеки стих. [2] Ж и́ т и – заклеване /„жива ти вера"/. [3] В и́ ч о – историческа планина в Костурско – Вич. [4] Д е р т л и́ я – с много ядове, дертове.

652. ЛИБЕТО Ѝ БОЛНО В СОЛУНСКИ ЗАНДАНИ

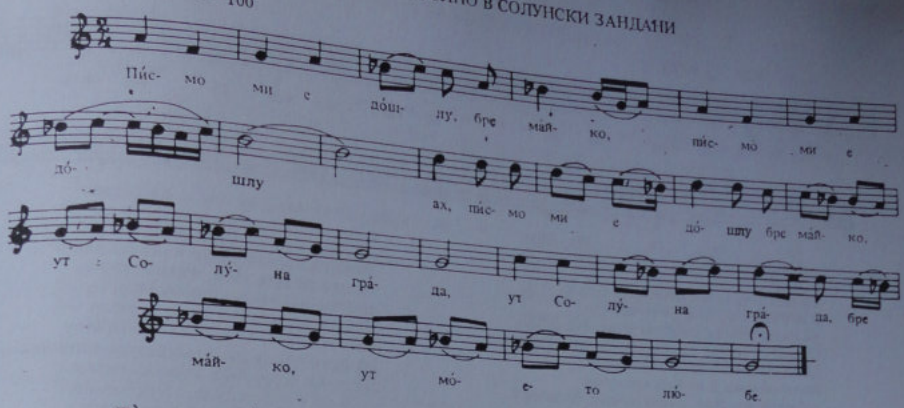

Пѝсмо ми ѝе до̀шлу, бре ма̀йко, /2/
А, пѝсмо ми е до̀шлу, бре майко,
Ут Солуна гра̀да /2/, бре майко,
Ут мо̀ето лю̀бе:[1]
Бо̀лну е лѐгналу Со̀лунски зъндàни
Иска дъ мѝѣ вѝди.

Кък дъ ѝдъ, кък дъ си гу вѝдь,
Къ̀ту пъ̀ри нѐмъм ѝъ трѐн дъ съ ка̀чь!
– Прудавай, зъ̀лагай, бре кѐрко,
Тежкъ̀тъ прикия, ѝди дъ гу вѝдиш!
Аку̀ уздравѐе, с мирак къ си до̀йдиш,
Аку̀ ли пък у̀мре, прѐшкъ дъ си земѝш!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Както е показано в текста под мелодията, първият стих три пъти се повтаря, като се прибавя и „ бре майко", респективно „бре керко", след което идва вторият стих.

653. НЕЩАСТНО ОЖЕНЕН
/петровденска – хороводна/

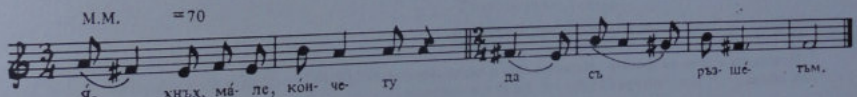

Яхнъх, ма̀ле[1], ко̀нчету
Дъ съ ръзшетъм.
Срѐщъ ни срѐтъх,
Стѝгъ ни стѝгнъх,
Ъм лю[2] си найдъх
Ѝелиѣ, мале, дивоѝкъ,
Две бразни[3] купай,
Трѝ оли мами[4],
Дъ ти, мале, измами
Ъф гръдиньтъ,
Дъ си, мале, нъва̀ди
Ра̀н-бел бусилъ̀к
И ран кърфиль.
Яз им, мале, пуисъх
Кѝткъ бусилъ̀к,
Пък тя ми рече:

"Ку[5] си, лу̀ду, иргѐнин,
Прехрипни пльетъ,
Ялъ при мѐньъ
Дъ си, лу̀ду, нъбереш
Ран-бел бусилъ̀к;
Ку си, лу̀ду, жѐнету,
Хайде по̀врагъ,
Скърши си врагъ!"
Пъ яз, мале, им рѐкъх:
„Ни съм, мо̀ме, жѐнету,
Ъм лю си съм, речѝ зъцъ̀рняту
Зъ пъ̀рну хàру:
Лѐбец, моме, дъ мѐси,
Над лѐбъ спий;
Мѐтла, моме, дъ мѐтье,
Нъ мѐтлъ спий!"

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] „Мале", съответно „лу̀ду" или „моме" се поставя в средата на първия стих на куплета. [2] Ъ м л ю – а само.
[3] Б р а́ з н и – бразди. [4] М а́ м и – тегли. [5] К у – ако.

654. ЯНА И ЛУДО, НЕЩАСТНО ЖЕНЕНО

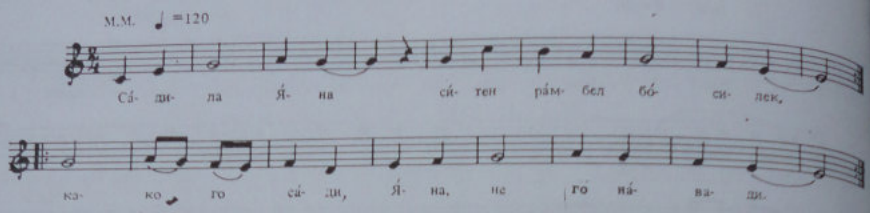

Са̀дила Я̀на сѝтен ра̀мбел бо̀силек.
Ка̀ко го са̀ди, Яна, не го на̀вади.
Бо̀силек нѝкна, джа̀ньм, о̀рман се сто̀ри,
О̀рман се сто̀ри, джа̀ньм, ко̀йн да пла̀дднува,
Ко̀йн да пла̀днува со̀се ю̀нака.
Ю̀нак по̀мина и на Я̀на про̀дума:
– Скѝни ми, Яно, сѝтен ра̀мбел бо̀силек!
– Ако си ѐрген, лудо, слѐзи, скѝни си,
Ако си жѐнет, бѐгай та̀му, по̀-таму!
– Жѐнет сум, Яно, а̀ма за шчо̀ су жѐнет!

Жѐна си во̀дам, джа̀нам, пъ̀рна у̀лера[1]:
Гла̀ата си мѝе, Яно, неразплетена,
Дѐтето си го ка̀пи неразвѝено,
Со̀бата я мѐти, а̀ма како мѐти –
Настрѐд со̀ба, Яно, бу̀нѝщче со̀бира,
На бу̀нѝщчето, джа̀ньм, пѐчурки нѝкнат,
Пѐчурки бѐри, Яно, зѐлник ми мѐси!
– Остай я, мо̀ре лу̀до, зѐми ме мѐне!
– Не се о̀става, Яно, жѐна вѐнчана,
Се зафа̀тила, Яно, ка̀ко ка̀пина!

Слушана от Деница Будинова от Прилеп.

[1] У́ л е р а – холера.

655. ОМЪЖЕНА ЗА СТАРО-АРО ГЪРБАВО[1]

Ка не вѐли го̀спо/д/
Ро̀са да заро̀си,
Бу̀рите ка стѐче,
Ма̀йка да я крѐне[2],
За̀шчо не ме да̀де
На то̀й, шчо го саке[3]
И шчо ме сака̀ше,

Ту̀ку ми го да̀де
Во̀а старо-а̀ро,
Аро да[4] гърба̀во –
Ко̀ските му тро̀пе
Ка̀то су̀ви ро̀шки[5],
Ду̀шата му смъ̀рди
Ка̀то пърчовѝна.

Слушана от Тома Гелев от с. Вишени, Костурско.

[1] Мелодията е като на песента „Лазовата чета и чупче мероменче" /№ 891/. [2] К р е́ н е – вдигне. [3] С а́ к е – исках, обичах. [4] Да – отторе на туй. [5] Р о́ ш к и – клони.

656. ОМЪЖЕНА ЗА СТАРО-ХАРО

– Вѐчер, ма̀лка мо̀ме,
Вечерѐла ле си?
Вину̀ пѝла ле си?
– Дру̀жки, мѝли дру̀жки,
Не сам вечерѐла,
Не сам вѝну пѝла.

Въ̀рла ми е жа̀льба
На мо̀ята ма̀кья,
За̀шо ме не да̀де
За сирума̀шку лу̀ду,
Ѐми си ме да̀де
За буга̀ту мумчѐ,

Мумчѐ ста̀ру-а̀ру:
Ду̀ша̀ му мерѝса
На гнѝла мѐшчина;
За̀бите му кло̀пат
Ка̀ту ко̀ш орѐси,
А но̀зе му крѝви
Ка̀ту мутувѝли.

Слушана от Маруша Благоева Мадолева от с. Белица, Разложко.

657. ОМЪЖЕНА ЗА БОГАТ, НО НЕЛЪГАВ

М.М. ♩ = 104

Сев- до- ли- но мо́- ме, гла́- ва ле те бо- ли́? Сев- да- ли- но мо́- ме, гла́- ва ле те бо- ли́?

– Севделино мо̀ме, глава̀ ле те болѝ /2/?
Глава̀ ле те болѝ, треска̀ ле те тресѐ?
– Ни ме глава̀ болѝ, ни ме трѐска тресѐ,
То̀ку ми е жа̀лно на ма̀ма, на та̀те,
Кье не ме дало̀а, дѐто ѝзе ѝскам,
Еми ме дало̀а на бога̀то мѐсто,
На бога̀то мѐсто, за нефѐлно лѝбе.

Наджонджорѝло[1] се, набундорѝло[2] се,
Па ми ту̀ко вѝка: „Дъ̀га ие годѝна,
Дъ̀га ие годѝна, кра̀па[3] ие гра̀дина!"
Дру̀жка ми се фа̀ли, дру̀жка Катерѝна,
Кье я ма̀йка да̀ла, дѐто тѝ иска̀ла,
Дѐто тѝ иска̀ла – сиромашко мѐсто,
Сиромашко мѐсто, за убаво лѝбе!

Слушана от Елена Песева Благова от Якоруда.

[1] Наджонджорѝло се – навъсило се. [2] Набундорѝло се – нацупило се. [3] Кра̀па – малка.

658. НА ИМЕ – НЕВЕСТА, В СЪРЦЕТО – ДЕВОЙКА

М.М. ♪ = 304

Не́- ве- со лѝ- чно, ка́- ле- шо, сно́- щи ти ла́- фот чи́- неф- ме- мла́- до да те ос- та́- ви- ме

– Нѐвесто лѝчна, ка̀леша,
Сно̀щи ти ла̀фот чинефме[1]
Мла̀до да те оставиме. –
Дѐвере, по̀-мал дѐвере,
Що̀ ма̀на мѐне на̀йдофте,
Та мла̀до да м' оста̀вите?
– Нѐвесто лѝчна, ка̀леша,
Ма̀ната ти е го̀това –
На гла̀ва лу̀лка иѐ въ̀рза
И в лу̀лка ма̀жко дѐтенце.
– Дѐвере, по̀-мал дѐвере,
Ма̀ната нѐ е у̀ мене,
Ма̀ната е у бра̀та ти:
Дѐвет го̀дини невеста –
Цо̀стела не сум по̀слала,
У нея нѐ сум легнала . . .
Името ми е „нѐвеста",
У съ̀рце сум си дѐвойка!

Слушана от Савка Антон Иванова от Велѐс.

[1] Ла́фот чи́нефме – стана дума, приказвахме.

659. ИМЕТО Ѝ НЕВЕСТА, СЪРЦЕТО Ѝ – ЧУПИНСКО

М.М. ♩ = 116

Не- ве́- сто мо́- ри, не- ве́- сто. та́т- ко и ма́й- ка збор- ва́- я.

– Нѐвесто, мъ̀ри, нѐвесто,
Та̀тко и ма̀йка збо̀рвая /2/
Шѝчо ки те тебе арнѝсат.[1]
– Дѐвѐро, мо̀ре, дѐвѐро,
Дѐвѐро, ма̀лко Майно̀лче,
Шчоо̀мѐне ма̀на найдо̀я,
Та ке ме мѐне арнѝсат?
– Нѐвесто мъ̀ри, нѐвесто,
Ма̀ната ти е го̀лема –
Заш' нѐмаш лю̀лка на гла̀ва
И мъ̀жко дѐте на ръ̀це.
– Дѐвѐро мо̀ре, дѐвѐро,
Дѐвѐро, ма̀лко Майно̀лче,
Оди попитай бра̀та ти –
Ма̀ната ми е от нѐго.
Името ми е „нѐвеста",
Съ̀рцето ми е чупинско![2]

Слушана от Илия Вулов от с. Загоричане, Костурско.

[1] Арнѝсат – оставят, разведат. [2] Чупи́нско – моминско.

660. НЕВЕСТА С ЛЕТНО СЛЪНЦЕ ГОВОРИ

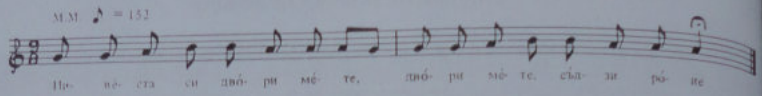

Невеста си двори мѐте,
Двори мѐте, сълзи роне:
Нѐма никой покрай нея,
Само едно лѐтно слънце
И на слънце тàа гувòре:
– Е, бре слънце, лѐтно слънце

Дъ ли видиш мòют тàтко,
Мòют тàтко, мòйта мàйка,
Мòйте брàти, мòйте сѐстри?
– Твòют тàтко вино точе,
Вино точе, в теб' дъ дойде;
Твòйта мàйка пуклòн меси,

Пуклòн мѐси, в теб' дъ дòйде;
Твòйте брàтя кòйне седлят,
Кòйне сѐдлят, в теб' дъ дòйдьт;
Твòйте сѐстри кѝтки бѐрът,
Кѝтки бѐрът, в теб' дъ дòйдьт.[1]

Слушана от Димитър Динев, от Гевгели.

[1] Песента е лазарска. Пее се на булка, доведена от чуждо място.

661. МЛАД КОРУН И БЕЛА МАРИЯ

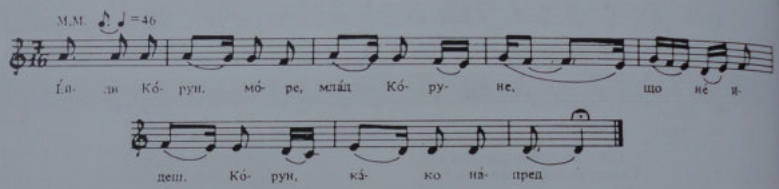

– Е́йди Ко̀рун, мо̀рѐ, млад Ко̀рупе,
Що ие идеш, Ко̀рун, ка̀ко напред,
Ка̀ко напред, Ко̀рун, що ѝдеше:
Сѐка вечер – „Добровечер!", море,
Сѐко̀ утро, Ко̀рун, „Добро̀ утро!"
– Та ка̀ко да дойдам, бела Ма̀ро!
Ти на̀стана дѐте Димѝтрийче,
Го кажу̀ват – бѝд мòнше ю̀нак,
На чѝчка си, мори, кавгаджия,
А пъ̀к на вуйка си бил шѝянища,
Страф ми е, бела Ма̀ро, да дойдам!
– За то̀ва ли, Ко̀рун, гайле бѐриш,
И за то̀ва ли, бре, да те у̀чам?
Ти да идеш, Ко̀рун, во го̀рица,
Кай о̀пие два бѝстри кла̀денци,
Да о̀тидеш та̀му цел наружа̀н.

Ке го пра̀там дѐте Димѝтрийче,
Да до̀несе во̀да лѐко̀вита,
Ке го пра̀там, Ко̀рун, без ору̀жие!
Та що ми бѐше бела Ма̀рия:
Си я въ̀рзала ру̀сата гла̀ва,
Ете ѝде дѐте Димѝтрийче
И на мàйка си той ѝ го̀вори:
– Е́йди мàйко, мѝла моя мàйко,
Що си въ̀рзала ру̀сата гла̀ва!
– Е́йди сѝнко, мѝли мои сѝнко,
Мàйка ти я бо̀ли мно̀гу гла̀ва!
Ти да ѝдеш та̀му зад го̀рица,
Кай що ѝма два бѝстри кла̀денци,
Да до̀несеш ѐден ба̀рдак во̀да,
Да ѝзмиям мòйта ру̀са гла̀ва,
Бѐлки, сѝне, гла̀ва ке по̀мине.

Ти да ѝдеш та̀му без ору̀жие,
При ору̀жие лѐкот не се ва̀кя!
Па ми тъ̀рга дѐте Димѝтрийче
Да ми о̀ди пра̀во зад го̀рица.
На стрѐкя му него̀вата сѐстра,
Него̀вата сѐстра Евро̀сима:
– Ка̀де ва̀ка, бра̀ту, кай кѐ о̀диш,
Кай ке о̀диш сам и без ору̀жие?
– Е́йди, сѐстро, мòя мѝла сѐстро,
Мàйка ми я бо̀ли мно̀гу гла̀ва,
Яс ке о̀дам го̀ре зад го̀рица,
Кай що ѝма два бѝстри кла̀денца,
Да до̀несам во̀да лѐко̀вита,
Сос ору̀жие лѐкот не се ва̀кял.

– Назад, мили брату Димитрия,
Да си земеш верното оружие!
Кога наши татко умираше,
Тежка клетва за нас оставаше:
Кога ке настане Димитрийче,
Нигде без оружие да не оди! –
Си се врати дете Димитрийче,
Па си зеде верното оружие.
Кога пойде горе зад горина,
Кай ония два бистри кладенца,
Туку се облъгна, що да види:
Млади Коруп стои сос оружие!
Ми се сети дете Димитрийче,
И на млади Коруп му говори:
– Дейди, Коруп, знам, що си наумил,
Ами фърлай напред сос оружие,
Фърлай, после да не ти е жално!
Кога млади Коруп първ ми фърли,
Ми подлекна дете Димитрийче,
Оружието преку него мина.
Тогаш Димитрийче му говори:
– Ейди, Коруп, ейди, млад Коруне,
Со оружие тако не се фърлъ!
Гледай какофърлъвДимитрия! –
На ми фърли дете Димитрийче,
Го погоди право во сърцето.

Му я пресече русата глава
И си пойде дома со главата,
На майка си така ѝ говори:
– Ейди, майко, моя мила майко,
На ти, майко, вода лековита! –
И я подал главата на Коруп
И я гледа право во очите.
Проговори неговата майка:
– Ейди сиако, дете Димитрийче,
Що не капна твойта десна рака,
Та то удри в сърце млад Коруна!
– Ейди, майко, грешна моя майко,
Що ке капне десната ми рака,
Пека капне твойта руса глава!

Слушана от Сафка Антон Иванова от Велес.

662. КОРУП И ЙОВАНИЦА
/съкратен вариант на № 661/

Ой, Коруне, море[1], млад Коруне,
Оти, Коруп, не довагаш,
Како напред Коруп[1], що идеше –
Секой петок ем сабота,
Йегде-годе у недельа?
– Щом ме прашаш, мори, Йованице,
Ке ти кажам, без да т'излажам:
Ми кажуат – си имала
Мажко дете Димитриче.
Се метнало на татка си,
На татка си – кавгаджия,
На вуича си – кеседжия,
Тэ затова не довагям! –
– Ой, Коруне, млад Коруне,
За това ли гайле береш?
Ке се сторам мъртва болна,
Ке гизратам у гора зелена,
На самодивското изворче
Да донесе вода лековита,
Д' излекува майка мъртва болна.
Ти тогай, Коруп, без гайле дойди!

Слушана от Добра Анева от Велес.

[1] „Море", „Коруп", „Мори" – съответно се поставя в средата на всеки стих.

663. НЕВЕСТА И ДЕВЕР

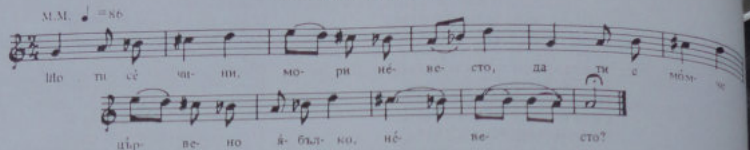

Шчо ти се чини, мори нѐвесто,
Да ти е момче цѝрвено яболко,
Мо̀ри невесто?
– Не ми се чини, мо̀ре дѐвере,
Да ми е момче цѝрвено яболко,
Мо̀ре дѐвере.
Тук'ми се чини кру̀ша го̀рница –
Нѝти се го̀лта, нѝти се плу̀ка,
Мо̀ре дѐвере.
– Ка̀мо ти, невесто, ко̀шула за свѐкор /2/[1]
Свѐкърва?
– Божѝкьки по̀сти, по̀йки голѐми, /2/
Дѐвере.
Цѐла по̀йки ке сѐдам, ко̀шула ке шиям, /2/
Дѐвере.
– Пред ма̀жо лѐтни, по ма̀жо ста̀ни –
Гака ли се шѝйт ко̀шули за свѐкор,
Свѐкърва?
– Ако сум лѐжала, газѝе сум кла̀вала[2] /2/,
Дѐвере!

Слушана от Ленка Спиропетрева от Прилеп. Произходът на песента била от с. Оревойц, Прилепско, пята на сватба. Гайдаджията я свирел и пел.

[1] За някои куплети стихът се повтаря, за да се получат два стиха.

[2] „Г а з ѝ е с у м к л а̀ в а л а" – в смисъл дебнеела в зазовете.

664. НА РИСТОВИЦА ЛИЦЕТО ПОВЯХНАЛО

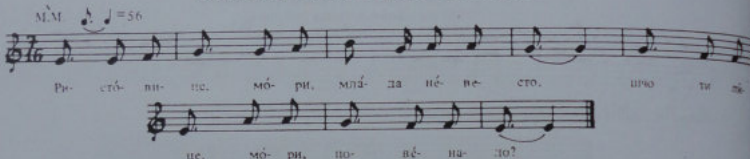

Ристо̀вице, мо̀ри, мла̀да нѐвесто,
Шчо ти лѝце, мори[1], повенало
Како ила̀тно небѐлено?
– Ой, сто̀пане, мла̀д сто̀пане,
От тво̀ите неправдѝни,
Зошчо о̀диш чу̀ждѫ зѐмя,
Та̀му лю̀биш друго лю̀бе,
Друго лю̀бе освѐи мѐне!
Ако лю̀бам друго лю̀бе,
Да ми пу̀кнат тѝе о̀чи,
Тѝе о̀чи, шчо ме глѐдет! . . .

Слушана от Ангел Узунов от Охрид.

[1] „Море" се поставя в средата на всеки стих.

665. НАПРАЗНО ТИЧА ПО ОМЪЖЕНА ЛЮБИМА

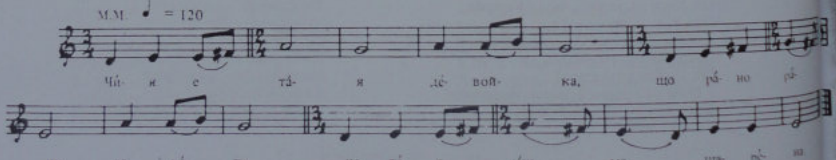

Чи̇я е тая дѐвойка,
Шчо рано ра̀ни за во̀да
На тая чѐшма шарѐна
Со две ми сто̀мни во ра̀ши?
– Чѐкай, почѐкай, юр[1] мо̀ме,
И ѓе да до̀йда со тѐбе,
Да ти поно̀са сто̀мните,
Да ти олесня ра̀чките,
Да се не скърнат пъ̀рстени –
Пъ̀рстѐни ти се стребрѐни,
Стребрѐни по̀шче позла̀тни!
– Ѐй, мо̀ре бандиль[2] дѐлия,
Не ми ги жа̀лай пъ̀рстени,
Ѝска си[3] сега ма̀жена,
Мо̀ето мо̀мче – зла̀тарче,
Па[4] дру̀ги ке ми напра̀ви.
Ѐй, мори ба̀ндиль дѐлия,
Не си го гѝни врѐмето!

Слушана от Георги Янакиев Клифунов от с. Бабчор, Костурско.

[1] Ю р – мари /вероятно от албански произход/. [2] Б а н д и л ь – момко, бекярин, ергения. [3] С и – съм. [4] П а – пак, отново.

665 (а) . МОМА И ЖЕНЕН МЛАД ЮНАК

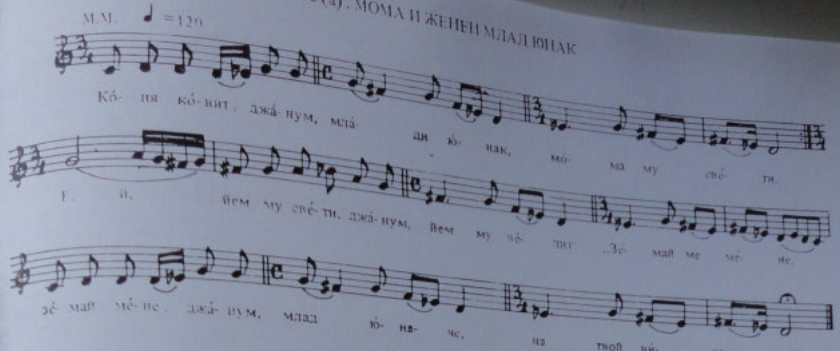

– Ко́ня ко́вит, джанум, млади юнак,
Мо́ма му све́тит
Ей, йем[2] му светит, джанум, ем му велит:
– Зе́май ме́ме,
Зе́май ме́не, джанум, млад юначе,
На твой виде́ет!
– Ей, мой виде́ет, джанум, йе далече,
Не мойи да ло́йдин.
Та́му има, джанум, Първо море,
Не мойи да ми́нин.
– Ей, ка се сторам, джанум, морска риба,
С тебе ка до́йдам.
Аде зе́май ме́не, джанум, млад юначе,
На твой виде́ет!
– Ей, та́му има, джанум, че́ста го́ра,
Не мойи да ми́нин.

/2/[1]

/2/

– Ей, ка се сторам, джанум, яребица,
С тебе ка до́йдам,
Зе́май ме́не, джанум, млад юначе,
На твой виде́ет!
– Ей, ке си имам, джанум, лоша майка,
Ка се карате.
Ке си имам, джанум, лоша майка,
Не мойи да тъ́рпин.
– Ей, тая лоша, ке сум кротка,
Ка помишине.
Аде зе́май ме́не, джанум, млад юначе,
Зе́май со тебе!
– Ей, ке си имам, джанум, първо либе,
Не мойи да ло́йдин.
Аде ке си имам, джанум, първо либе
Со мъ́жко ле́те . . .

Слушана от Пасел Костов от Дебър.

[1] Тези първи три стиха се повтарят и съответната на тях част от мелодията е уводна, не се повтаря по-нататък. Следващите строфи се **пеят** с останалата част от мелодията. [2] Й е м – хем.

666. БОНКА И ШАНКО

Бо́нка го Шанка дигала,
Дигала, уще мамила
Цела ми е́дна го́дина,
Го́дина и по́ловина.
Шанко на Бо́нка думаше:
– Бо́нке де, либе, Бо́нке́ де,
Я к' одам, Тинке, на Тиквеш
Со мойта верна дружина,
Пове́ке пари да спе́чалам,
На есен сватба да правам!
Отишол Шанко на Ти́квеш
С неговата верна дружина.
Мина́ло месец, мина́л два,
Бо́нка я мла́да свърши́ле
За друго мо́мче бе́кярче.
До́шло ми вре́ме за сватба,
Бо́нка се та́жио на́тажи
И на ма́йка си го́вори:
– Мамо де, стара ма́йчице,
Слушай я що ке ти кажам:
Мамо де, міста ма́йчице,
Не́мой да ду́ма повратии!
Сле́зни си до́ле ма́рния,
Да ми ку́пиш бела книга,
Да напишам църно пи́смо,
Шанка да ка́нам да сватба,
Оти си не́мам брат, ни бра́тучел,
Кой да сватови пречека,
Сватови, млади сватинки! –
Шанко си пи́смо получил,
Ем че́те пи́смо, ем пла́че.
Го до́гледа дружината
И си го Шанко запита
Що че́те пи́смо ем пла́че.
– Дружино верна, зговорна,
Бо́нка я мла́да свърши́ле,
Бо́нка ме ка́ни на сватба

Отишле сите на сватба.
Шанко си мла́до засвирил:
Сое ме́ден кавал свире́ше,
Оро на мо́ми направи,
Бо́нка се фа́ти на тапен.
Е́дно ми оро изигра,
И второ Бо́нка повтори,
На трето оро заигра . . .
Шанко се та́жио на́тажи,
Извади пожче ди́жарче,
Прободе Бо́нка в сърцето.
Бо́нка се мла́да провикна:
– Мамо де, стара ма́йчице,
Не́мой да Шанка су́дите,
Не́мой го в затвор гу́рите,
Я му на Шанка прощавам!

Слушана от Добра Анева от Велес.

667. ЖЕРТВИ НА СВЕКЪРВИНА КЛЕВЕТА

Свекръва Нйгра свадйла
На свою гу сина Стуйна:
– Синко Стуйне, Стуйне,
Ти хрѐни нйна гулѐма
И сѐеш бѐла ичешица,
Нйгра ичешица прулава
За бѐла люта ракия,
За рбйно вйну пръвѐну!
Стуйн й нйщо не рече,
А си на Нйгра прулума:
– Нйгро ле, пръву лйбене,
Кѐ йда на гулемата нйва,
Бѐла ичешица да сѐеш,
Да станеш и ўтрум зарану,
Рану ручок да ўготвиш,
На нйва да ми дунесеш,
Разточй танка бйница,
Да месиш бѐла пўтача;
Заколй арна кукўшка,
Изкажй мажко ни дѐте,
В дулката да гу усвеиш,
Рано на нива да дойдеш.
Ручок да ми дунесеш!
Станала Нйгра невѐста,
Станала сўтрин зарану,
Разточй танка бйница,
Месйла бѐла пўтача,
Заколйла арна кукўшка,
Укажйла мажкото дѐте,
Уставйла гу в дулката,
Рано на нйва ўтйшла,
Ўтладек йде и вйка:
– Добро ўтру, Стуйне!
Стуйн й нйщо не рѐче,
Изпрегнй вуло десйнко,
Впрегнй Нйгра невѐста.
Всѐдеш е Нйгра ўрала,
Ўрала Нйгра, плакала,
Бразди е млѐку ублѐла,
Нйгра на Стуйн гувори:
– Лйбе Стуйне, Стуйне,
Ако не сам ти я мила,
Барем мажкото ни дѐте!
Сълце се слага да зайде,
Стуйн си Нйгра изпрѐгна
Да йде порти ўтвори.
Нйгра си праву ўтйшла
Да вйди мажко си дѐте:
Както си дѐте плакалу,
Такà си гладну умрѐлу.
Нйгра сдедла тѐвеи подник
И се на ясли убѐси.
Стуйн си на порти пристйгна,
Майка му порти ўтвари.
Стуйн на майка гувори:
„Ой мале, стара ле мале,
Калѐ си е Нйгра невѐста?"
А майка му ўтгувори:
– Синку Стуйне, Стуйне,
Ти куга, сине, излѐзе,
И тя е тугас излѐзла
И още не се врйнала! –
Стуйн й нйщо не рече,
Право в улайта влѐзе
И си дѐтету намѐри
Как си изкажат, умрѐлу.
На си вдедйл тѐвеи подник,
Видел си Нйгра на ясли
Убѐсена, мрйтва за висѐ.
Остру си ножче изнайл
И се в срйнету удйрй
И си на майка прулума:
– Ой мале, стара ле мале,
Ага кѐ гледаш три млади,
Сега кѐ гледаш три гроба!

Слушана от Маруша Благоева Мадолева от с. Белица, Разложко.

668. МАРКО ЕЛЕНА НАПУЙА

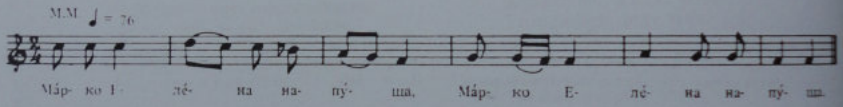

Марко Елѐна напўша /2/.
– Защо не си ми, Елѐно,
Убава, лйбе Елѐно,
Като пръвата годйна,
Като пръвата, втората?
– Марко ле, пръво лйбе ле
Как да сам, Марко, ўбава,
Като пръвата годйна,
Като пръвата, втората?
Марко ле, пръво лйбе ле,
Лѐвет сам дѐна родйла,
Девет сам людьки людѐла,
Над дѐвет людьки дремйла,
Дѐвет сам гроба копала,
На девет гроба плакала,
Марко ле, пръво лйбе ле!
Марко си конче въсѐдна,
На стана Марко, отйде,
Да доведе друго лйбе,
Друго лйбе по-ўбаво,
Елѐнка викнй, заплака:
– Ой ле, боже, мйлю боже,
Що да права, що да стора? –
Свекръва Елѐнка думане:
– Снао Елѐно, Елѐно,
Ти немой, снао, да плачеш!
Извади нова премѐна,
Нѐреди се, прѐмени се,
На флѐзи в росна градйна,
Откъсни кйтка нарѐна,
Натъкнй си дѐсна страна,
Като се Марко зададе,
Ти кѐ му порти отвори
И кѐ на Марко продўмаш:
– Марко ле, пръво лйбе ле,
Нѐка да ти ўгодйто
Друго лйбе по-ўбаво,
По-ўбаво, по-гйздаво! –
Марко Елѐна погледнй
И пак Елѐна ареса,
Млада си бўлка повръпй,
Повръпй Марко надзади.

Слушана от Елена Иеева Благова от Якоруда.

669. НАКАЗАН ЗА ЛЬЖЛИВА КЛЯТВА

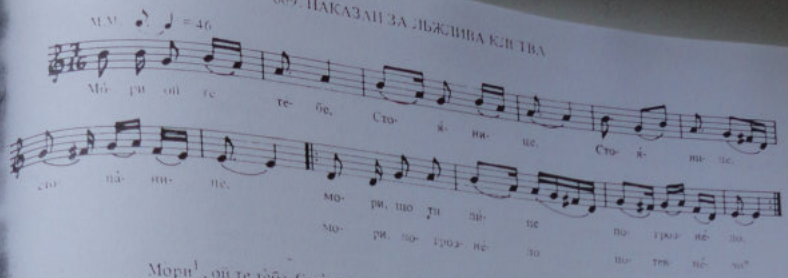

Мори[1], ой те тебе, Стоянице,
Стоянице, стопанице,
Мори, що ти лице погрознело,
Мори, погрознело, потемнело?
– Ой те тебе, мой Стояне,
Мой Стояне, мой стопане,
Лице ми е погрознело
От твоите неправдини:
Ти си одиш друга земя,
Та си любиш друго либе,
Друго либе по-убаво.
– Да ти пукнат прини очи,
Ако ода с друго либе.

С друго либе[illegible] [illegible] тебе!
– Ой Стояне, мой стопане,
Че се кръш, що е мое,
[illegible] се кръш що е твое!
– Да ми пукне мажка рожба,
Ако ода с друго либе!
– Ой Стояне, мой стопане,
Дете е мое и твое,
Но се кръш, що е твое!
– Да ми пръснат двете очи,
Ако ода с друго либе! –
Още Стоян не изрече,
Пукнали му двете очи.

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

1 „Мори" се поставя в началото на куплета и на третия стих. Обикновено куплетът е от три стиха, но ако има и четвърти, повтаря се мелодията от третия стих, а при двустишие, повтаря се **вторият стих.**

670. СКРЪБ ЗА ПОЧИНАЛ МЛАД СЪПРУГ

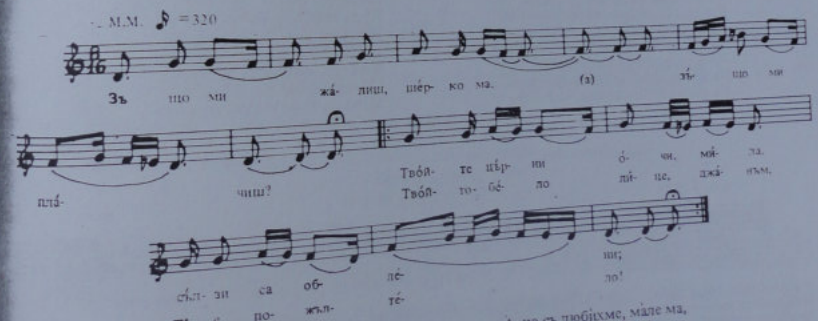

– Зъщо ми жалиш, щерко ма,
Зъщо ми плачиш?
Твойте търни очи, мила,
Твойто бело лице, джанъм,
Ти е пожълтело!
– Зъщо мъ питаш, мале ма,
Дъли не знаиш,
Оти съ любихме, мале,
Седум гудини.

Арно съ любіхме, мале ма,
Арно съ зимахме,
А он си умре, мале ма,
Много млад и зилен,
Още нъ руба, мале ма,
Не бише наносен,
Нито нъ бел свет, мале,
Ненаоден,
Нито на деца, мале ма,
Неигрудуван!

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

671. ТЪЖНАТА ОРИС НА РУСАН И РУСАНКА

Снощи си Стоян пристигна
Ут града, ут Цариграда
Пъ си пъ порти пучука
И си Русанка извика!
– Либе ле, либе Русанке,
Ела ми порти утвори,
Койнчето дъ ми пуемиш! –
Не излезла е Русанка,
Тук е излела майка му.
– Майко ле, стара майчице,
Къде е мойта Русанка
Портите дъ ми утворе,
Койнчето дъ ми пуеме?
– Сино ле, синко Русане,
Снощи Русана утиде
При хаджи Минчо чурбаджи! –
Стоян си нищо не къжа,
Назад си койнче пувърна,
При хаджи Минчо утиде.
Там си зъвари Русанка
Къде е сладко зъспала.
Остро си ножче извади
Па й глав'та утреза.
Глава високо скачъше,
Язик й силно думъше:
– Либе ле, либе Стояне,
Що сум ти, либе, стурила,
Тъ ми глав'та утреза?
Проклета дъ е майка ти,
Зъщо мъ мене прудаде
Зъ една торба жълтици
И пулувина мънгъри.
Стоян й нищо не къжа,
Остро си ножче повърна
Пъ се в сърцето прубоде
И пъ Русанка прудума:
– Лежи ми, либе Русанке,
Лежи ми двама дъ лежиме,
Майка ми нек дъ живее,
[illegible]

672. ИЗОСТАВЕНА ОТ ПЪРВОТО ЛИБЕ

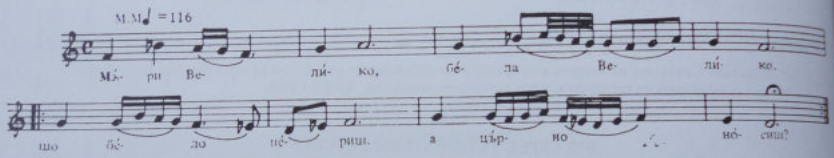

– Мъри Велико, бела Велико,
Що бело периш, а бърно носиш?
Дал майка жалиш, ил стари тейко?
– Ни майка жалюм, лудо дъ младо,
Ни майка жалюм, ни стари тейко,
Туку си жалюм първото либе.
Нъ война пуйде, лудо дъ младо,
Нъ война пуйде, пуйде, не дуйде.
Койна му дуйде, него гу нема.
Нъ койна има седло зилено,
Пуд седло има писмо писано,
Писмото веле, веле, кажуве:
„Жени се, жени, бела Велико,
Жени се, жени, мен не мъ чекъй:
Мене мъ лъже, бела Велико,
Мене мъ лъже млада гъркина".

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

673. МАЙКА И СИН

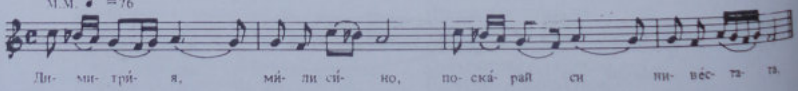

– Димитрия, мили сино,
Пукарай си нивестата,
Нивестата, сино, Ангелина
Дъ не оде, Димитрия,
Горе-долу пу кумшии.
Ка ки оде нъ чешмата,
Руса коса измъзнена,
Тура[1] глава извързана;
Ка ки оде в кумшийте,
Ред пителки, сино, изкупчани.
Бело лице нъбелено.
Как съ върне ут чешмата,
Руса коса ръзмърсена,
Тура глава ръзвързана;
Как съ върне ут кумшийте,
Ред пителки ръзкупчани
Бело лице е любено. –
– Море мале, стара мале,
Що си многу, мале, къскъндийка![2]
Не я толку къскъндисай!
Нека оде, мале, нека щете,
Нека она, мале, тъсъдиса[3]
– Димитрия, мили сино,
Майка не я, сино, къскъндиса;
Сиа[4] е млада, с'а ки оде,
Ама теб тъ воде, друг си любе,
Друг си любе – твоют другар!

*Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.**

[1] Тура – хубаво нагласена. [2] Къскъндийка – завистлива. [3] Тъсъдиса – да се весели. [4] Сиа – съкратено сега.

* Песента е вариант на № 581.

674. ДА СИ ПОКАРА НЕВЕСТАТА

М.М. ♪=264

По- ка́- рай си, Ди- ми- трі́- я, по- ка́- рай си, сі́- но, не- ве́- ста- та

– Покарай си, Димитрия,
Пакарай си, сино, нивестата
Дъ нъ оде, Димитрия,
Дъ нъ оде, сино, горе-долу,
Горе-долу, Димитрия,
Горе-долу, сино, низ селото.
Кога оде, Димитрия,
Руса коса, сино, изчешлана /2/,
Ред копчийна, сино, запетлани.
Ка съ връща, Димитрия,
Руса коса, сино, разбъркана /2/,
Ред копчийна, сино, разплетлани!
– Е бре, мале, зла душманко,
Нъ ми куди, мале, нивестата! . . .

Слушана от Димитър Динев от Гевгели.

Песента е вариант на № 581 и 673.

675. ЗАЩО СА ЧЕРНИ ОЧИ ПЛАКАЛИ

М.М. ♩=120

Та що ти са цър- ни йо- чи пла- ка́- ли, мо́- ме, та що ти са цъ́р- ни йо́- чи пла- ка́- ли?

– Та шо ти са църни йочи плакали, моме,[1]
Та шо ти са църни йочи плакали?
Дали ти е стара макъа юмрела,
Ели ти е стари текъу погъинал,
Ели ти са милни бракъа на войскъа,
Ели ти са силни сърбе на конак?
– Нито ми е стара макъа умрела, лудо,
Нито ми е стари текъу погъинал,
Нито ми са милни бракъа на войскъа,
Нито ми са силни сърбе на конак,
Току ми е върла жальба на тебе,
Оти любиш друга мома край мене.
Неи даваш жътиците да носи,
Мене даваш бели пари да чувам.
– Ако любя друга мома край тебе, моме,
Коня яам, конь да пукне под мене,
Пушка носе, пушка да ме утрепе,
Сабя носе, сабя да ме сосече!

Слушана от Костадин Ушев и Костадин Кушлев от Банско.

[1] Моме или Лудо съответно се прибавят след всеки стих, като при повторението се изхвърля.

676. ЖАЛБА ЗА МЛАДОСТ

М.М. ♪=320

Де ги- ди мла́- ди го- ди́- ни, джа́- нам, ко́л- ко се бъ́р- же ми- на́х- те!

Де ги- ти мла́- ди го- ди́- ни, джа́- нъм, ко́л- ко се бъ́р- же ми- на́х- те!

Дегъиди млади години, джанам,[1]
Колко се бърже минайте!
Да знае мома, да знае,
Да знае, да се не жени.
Женило — черно-чернило,
Момінство — пусто левенство.
Да знае ерген, да знае,
Да знае, да се не жени.
Женило — черно чернило.
Йергенство — пусто левенство!

Слушана от Костадин Кушлев от Банско.

[1] В края на първия стих на куплета се прибавя „джанъм".

677. БОЛЕН МЛАД СТОЯН

Първи вариант

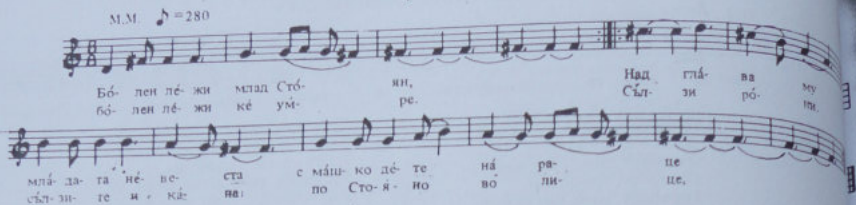

Втори вариант

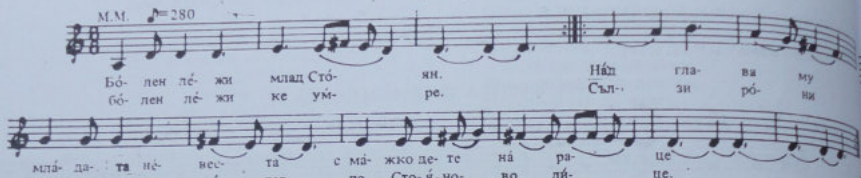

Бо̀лен лѐжи млад Сто̀ян,
Бо̀лен лѐжи, ке умре.
Над глава му мла̀дата нѐвест.
С ма̀жко дѐте на раце,
Сълзи ро̀ни, сълзите й ка̀пат
По Сто̀яново лице.
Сто̀ян се подразбуди,
На нѐвеста й вѐли:

– Ой, Нѐвено, ти мла̀да нѐвесто.
Що̀ ми лѐди лѝцево?
Дѐли ситна ро̀са подро̀суе,
Ил' се силни дождѐви? –
А нѐвеста му вѐли:
– Ой, Сто̀яне, мой сто̀пане,
Нѝту ситна ро̀са подро̀суе,
Ни се сѝлни дождѐви,

Ту̀ку̀ ми се мо̀йте жѐжки со̀лзи
От селѐнски неправѝни:
Сно̀щи вѐчер на чѐшма
Селѐните збор сто̀риле,
Ко̀га умреш, мене надѐлеку
За пѐри да продадат,
Мѐне надѐлеку да продадат,
Ма̀жко дѐте д'у̀дават.

Песента е популярна, на велешки говор. Пее се на два варианта, а при групово пеене – двата варианта заедно /в терци/.

678. РАЗТУРИ СЕ ШАР ПЛАНИНА

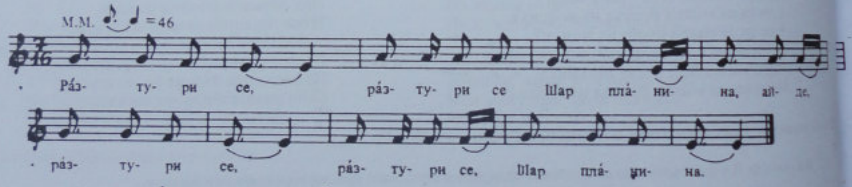

Разтури се[1] Шар пла̀нина, айде[2],
Ми подфати три о̀вчари.
Пѐрви о̀вчар й се мо̀ли.[3]
– Пу̀щи мѐне, Шар планино,
Имам жѐна, що мѐ жали!
– Жѐна жали до гро̀бища. –
Вто̀ри о̀вчар й се мо̀ли:

– Пу̀щи мѐне, Шар пла̀нино,
Имам сѐстра, що мѐ жали!
– Сѐстра жали, дур' да с'о̀мажи. –
Трѐти о̀вчар й се мо̀ли:
– Пу̀щи мѐне, Шар пла̀нино,
Имам ма̀йка, що мѐ жали!
– Ма̀йка жали дур' е жива.[4]

[1] Вместо „разтури се" някъде се пее „се навали". [2] От всеки стих се образува куплет, като се повтарят първите 4 срички, после се повтаря целият стих без „айде", както е в текста под мелодията: Разтури се, разтури се Шар планина, айде, Разтури се, разтури се, Шар планина.

[3] Вместо „й се моли" някъде пеят „вели-говори". [4] Вместо „дур' е жива" някъде пеят „дур' до гроба".

ЗАБЕЛЕЖКА:

1. Мелодията на песента е еднаква с оная на песента „Девойчина-гугучина". Тази песен обаче, по всичко личи, е по-стара. Мотивът ѝ в друга редакция е обнародван преди повече от 100 години в сборника на Братя Миладинови, под № 207. Вариантът при Миладинови – както личи от стихосложението – е имал друга мелодия. При това там не е даден отговорът на Шар планина с оценка кой колко жали за своя близък. В предлаганият от нас вид песента е пълна, закръглена. Макар и да не е даден изходът от нещастието, но се подразбира, че Шар планина ще пусне овчаря, който има майка, защото нейната скръб е неизмерима и не може да остане равнодушна пред нея дори самата немилосърдна планина. В този си вид песента се пее навсякъде, много е популярна и по събориите се пее като хороводна.

Говорът, на който тук е дадена, е прилепско-велешки, с предимство на Велес, тъй като в Прилеп се казва „жала" вместо „жали" и „пушчи", „шчо" вместо „пущи", „що". Това обаче е по-близо до нашия книжовен език и трябва да остане, както съм го дал.

679. ВИКАТ ГО АСКЕР ДА ХОДИ В СТАМБОЛ

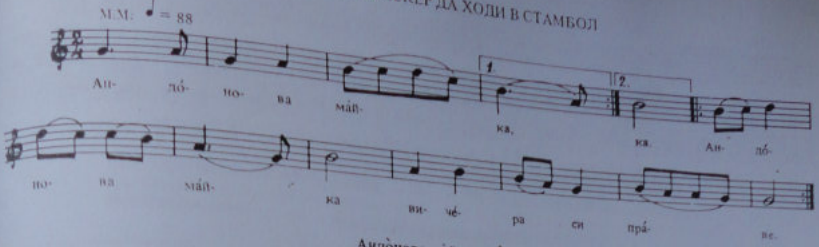

Андо̀нова ма̀йка /3/[1]
Вичѐра си праве,
Вичѐра си праве,
Андо̀н си гу бу̀де:
– Стани, Андо̀н, ста̀ни,
Писмо ти е душло̀
Ут гра̀да Стачбула –
Ут султан Азиса.
Писмото пишуве:
На аскер дъ о̀диш,
Бинбашия[2] дъ бѝдиш,
Аскер дъ повѐляш!

Слушана от Димитър Динев от Гевгели.

[1] Първият стих на всеки куплет се повтаря три пъти и след това се прибавя вторият, който в следващите строфи може да образува първия стих на нов куплет /вж. текста под мелодията/. [2] Б и н б а ш и я – батальонен командир.

680. ОРОТО НА ВАСЕ

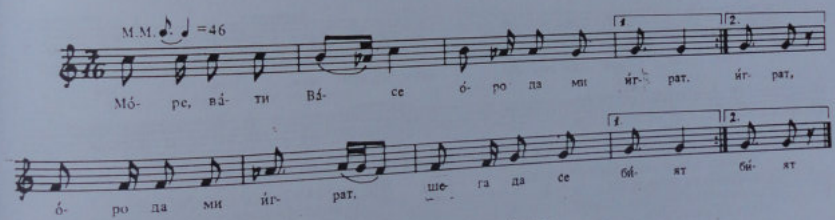

Мо̀ре, ва̀ти Васе о̀ро да ми йграт,
Оро да ми йграт, шега да се бият
Горноводнянки[1] – белоплочарки,
Долноводнянки[2] – све тутунарки.
Мо̀ре, ва̀ти Васе о̀ро да ми йграт,
Оро да ми йграт ру̀ка за ру̀ка,
Ру̀ка за ру̀ка, ра̀мо до ра̀мо,
Ѐлек до ѐлек, сайче[3] до сайче,
Ко̀лан до ко̀лан, фу̀та[4] до фу̀та.
Мо̀ре, ва̀ти Васе о̀ро да ми йграт,
Оро да ми йграт, шега да се бият.
Горноводнянки – белоплочарки,
Долноводнянки – се тутунарки . . .

Слушана от Цвета Катланова от Скопје.

[1] Г о р н о в о̀ д н я н к и – от скопското село Горно Водно. [2] Д о л н о в о̀ д н я н к и – от скопското село Долно Водно. [3] С а̀ й ч е – малка сая – горна селска дреха от шиек. [4] Ф у̀ т а – престилка, обикновено тъкана.

681. МИТРА И ПЪДАРЧЕТО[1]

Първа мелодия /при дружно песне/

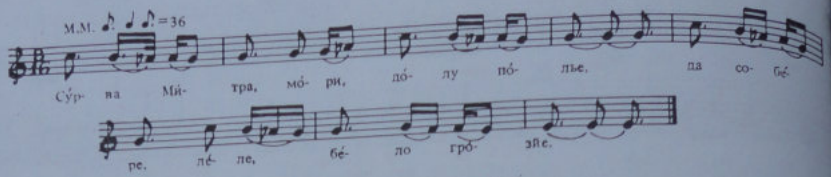

Втора мелодия /на хоро/

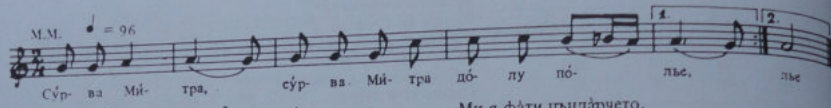

Су́рва[2] Ми́тра, мо́ри[3], до́лу по́лье
Да собе́ри, леле[4], бело гро́зйе,
Бе́ло грозйе лисечи́на[5].

Ке те у́дра сред гръ́ндите,
Ке ти здро́ба чи́сти би́сер! –
Ми́тра та́кса бе́ло лице.

Ми я фа́ти пъндъ́рчето.
– Та́ксай[6], Митро, шчо ке та́ксаш,
О т' ке фърля со е'н[7] ка́мен,

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Пее се на Великден /васьленска песна/. [2] С у́ р в а – слезна. [3] „М о́ р и" – прибавя се в средата на първия стих на куплета, когато песента се пее на първата мелодия. При втората мелодия повтаря се първата половина на всеки стих. [4] „Леле" – прибавя се в средата на втория стих на куплета, когато песента се пее на първата мелодия. [5] Л и с е ч и́ н а – вид грозде, памид. [6] Т а́ к с а й – обещай. [7] Е' н – съкратено от Е́ д е н /един/.

682. СТОЙНА – МЛАДАТА МЕЯНДЖИЙКА

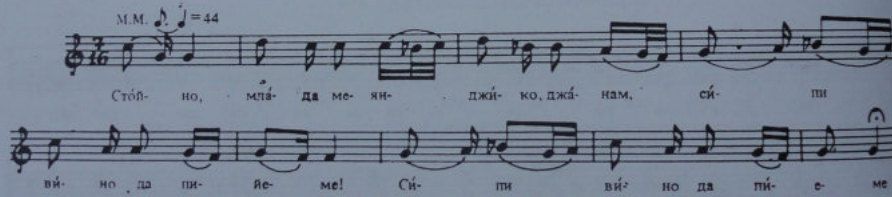

– Сто́йно, мла́да меянджи́йко, дже́нам,
Сипи вино да пийеме /2/.
Сипи вино да пийеме, дженам,
/Йе/ е ли вино, /й/е ли вода,

/Й/е ли ка́жи /речи/ да си/й/ о́да.[1]
Да не ре́кат селянето, Сто́йно:
„Вампир йоди по село́то,
За да пла́ши мла́ди булки,

Мла́ди бу́лки и неве́сти."[2]
Да не га́за гъ́ловето, Сто́йно,
Гъ́ловето, ка́ловето.

Слушана от Костадин Кушлев от Банско.

Забележка:
Има вариант на втората половина на песента:

– Вампи́р йо́ди по село́то, леле,
Ста́ро ру́ши, мла́до гу́ши.
Йот тебе йе си́чко бла́го, леле,
И вино́то, и вода́та
И бла́гата медови́на!

[1] Йотуването в думите – „йе" вм. „е", „йоди" вм. „оди" е присъщо само при пеенето на народните песни, но се избягва в обикновения говор. [2] Куплетът обикновено се състои от три стиха. За трети стих се използува и повторението на втория – според както е удобно за фразата.

683. ЗДРАВИЦА ОТ СОЛУНА ГРАДА

М.М. ♩ =96

Йой здра́- ви- ца ми до́й- де, бре ма́й- ко, йот Со- лу́- на гра́- да.

ста́- ра бре ма́й- ко, йот Со- лу́- на гра́- да.

Йой, здравица ми дойде, бе майко,
Йот Солуна града, стара бе майко,
Йот Солуна града.

Йой, да ли да я зева, бе майко,
Ие ли да я варна, стара бе майко,
Ие ли да я варна?

Йой, ако си я варна, бе майко,
Върла ми ие жальба, мила ле майко,
Под срам кье се найда.

Слушана от Костадин Кушлев от Банско.

684. МЕЛНИЧКАТА МОМА

Ме́л- ни́ч- ка- та мо- ма́; на- не. ме́л- ни́ч- ка- та мо- ма́

по Мел- ни́к ше- та́- па ви́- но про- да- ва́- ла

Мелничката мома, нане,[1]
Мелничката мома,
По Мелник шетала,

Вино продавала,
Вино и ракия,
Фостань да си купи.

Дето го купила,
Там го и облекла,
Та пари не дала.

Слушана от Костадин Кушлев от Банско.

[1] Н я н е – прибавя се накрая на строфа, стих от куплета, който при изпълнение се пее два пъти. Обикновено в първия стих стоя прав и с достойнство, а в втория – повтаря – както е показано с жестове на лицето.

685. НЕ Я ЗАВАРИЛ У ДОМА

М.М. ♩ =92

Сно́- шчи до́й- до (х) чу- жи́- на, джа́- нам, Ан- ге- ли́- но, де.

– Сно́шчи до́йдо(х) чужина,
Джанам Ангелино, де,
Тебе дома не найдо(х),
Ласпар[1] посестримо, де,
Тук те найдо(х) стред село.

На стред село – миина[2],
Де ядеше, пиеше
Со твойте приятели,
Со моите душмани.
Та те фати(х) за ръка,

Те донесо(х) дур дома,
Ти посака(х) кушуля,[3]
Ти ми даде кросното;
Ти посака(х) чурапи,
Ти ми даде иглите . . .

Слушана от Стефан Лютиков от с. Загоричани, Костурско.

[1] Л а с п а р –

[2] М и и н а – механа.

[3] К у ш у л я – риза.

685 (а). УКОР КЪМ ЖЕНА СИ

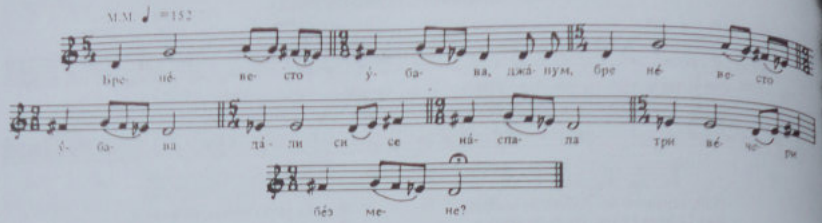

Бре нѐвесто ỳбава, джа̀нум,
Бре нѐвесто ỳбава,
Дали си се на̀спала,
Три вѐчери без мене.
Три вѐчери без мене, леле,
Три вѐчери без мене,

На четвърта яс дойдоф,
Тебе дома не найдоф
Тебе дома не найдоф, леле,
Тебе дома не найдоф.
Тук те найдоф в комшии,
Сос ко̀мшии зборешe[1].

Сос ко̀мшии зборешe, леле,
Сос ко̀мшии зборешe,
Сос мо̀ите душмани,
Сос мо̀ите врагови.
Яс те фатиф за ръка, леле,
Яс те фатиф за ръка,
Оди, води дур дома /2/.

Слушана от Павел Костов от Дебър.

[1] З б о р е ш е – разговаряше, думаше.

686. ПЕТРА ИСКА ДА СЕ ПОТУРЧИ

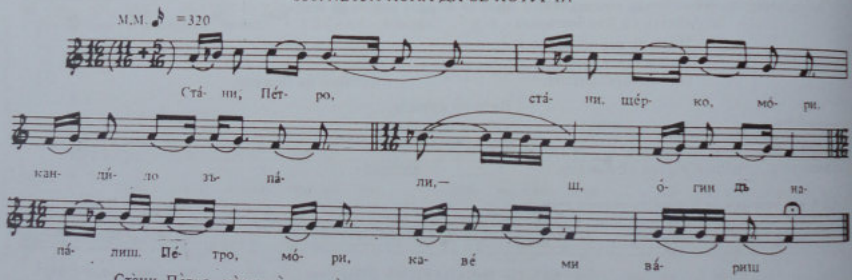

Стàни, Пѐтро, стàни щѐрко, мòри,
Кàндило зъпàли,
Огин дъ нàвàлиш, Пѐтро мòри,
Кàве дъ̀ми вàриш.
Кàве дъ ми вàриш, Пѐтро мòри,
Кушỳли дъ шàиш,
Муфѐзе[1] дъ ръбиш, Пѐтро мòри,
Кинина[2] дъ прàвиш!
– Пусти устанàле, мàле мòри,
Шàени кушỳли,
Ръбини муфѐзе, мàле мòри,
Прàвени кинина.
Мирàк ми е тръгнàло, мàле мòри,
В тỳрцката вѐра,
Анъмка дъ стàнум, мàле мòри,
На ханàй[3] дъ сѐдум,
Жълтици дъ брòюм.
– Уста дъ ти кàпне, Пѐтро мòри,
В зѐмна дъ изгнàе,

Що мирàк те тръгнàло, Пѐтро, мòри,
На тỳрцката вѐра?
Каỳрцката вѐра, Пѐтро мòри,
На àрну мирѝсе,
На пѐрвен трънда̀фил, Пѐтро мòри,
И на ранѐ̂бел босѝльок,
Каỳрцката вѐра, Пѐтро мòри,
Рàно уф нѝделя
И стàро, и млàдо, Пѐтро мòри,
На цѐрква си одòт
И бога се мòл'ат.
А шо ки ми фàлиш, Петро мòри,
Тàя тỳрцка вѐра,
Шо на дòшо мирѝсе, Петро мòри, –
На цѐркѐсно[4] кỳче.
Едѝн байрàм ѝмат, Петро мòри,
Зъ цѐла гудѝна
И нѐгу не гу знàят, Петро мòри,
Шо ден ки се пàдне!

Слушана от Вера Кандиларова и Поликсена Георгиева от Кукуш.

[1] Муфѐзе – забрадка на жена, шамия. [2] К и н и̂ н а – плетка около ръба на плат, като тантела. [3] Х а н а й – чардак. [4] Ц ъ р к ѐ с н о – умряло, псовисало.

687. КРОТКО МИТРА ДА ИГРАЕ

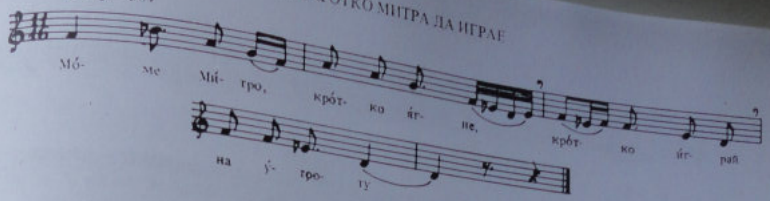

– Моме Митро, кротко ѝгне,
Кротко играй нъ оруто,
Ним му дигай прахувето –
Кинъпрашиѝргенето,
Нъ иргени́ – фесовето,
Нъ момите – шкѐповето.[1]

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] шкѐповето – празничните кърпи.

688. ЕКИМИН ЗА МЛАДИ МОМИ

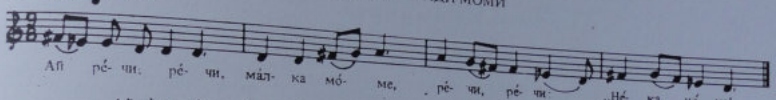

Ай рѐчи, рѐчи, ма̀лко мо̀ме,
Ай рѐчи: „Нѐка, нѐка" /2/
С твойта у̀ста мѐка.1
Дъ си о̀дум в Па̀риграда,

Дъ съ чѝнум млад икимджѝя,
Дъ лику̀вум млади моми,
Мла̀ди моми и нивѐсти
И тия/фудул иргени!

Нали рѐче дѐдо го̀спут,
Си утиде в Па̀риграда,
И съ чини млад икимджѝя.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

По този образец даден и в текста под мелодията, се образува куплет от всеки два стиха.

689. ЛУДО-МЛАДО СЕ НАСТЪРВИЛО В МЕХАНА

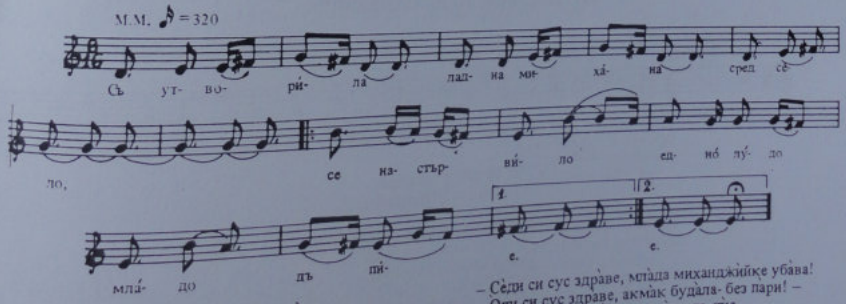

Съ утворѝла миха̀на сред сѐло,
Съ настървѝло едно̀ лу̀до-мла̀до дъ пи̇е.
Пѝло що пѝло, па си изпѝло па̀рите.

– Сѐди си сус здра̀ве, мла̀да миханджѝйке убава!
– Оди си сус здра̀ве, акма̀к будѐла- без пари! –
Жал му стъна̀ло, па съ върѝло дъ пи̇е,

Па си изпѝло вра̀ната ко̀йна, мо̀ре, хра̀нена.
– Сѐди сус здра̀ве, мла̀да миханджѝйке убава! –
– Оди си сус здра̀ве, акма̀к будѐла, без ко̀йна!

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

690. НЕ ПОСЛУШАЛ МАЙКА СИ

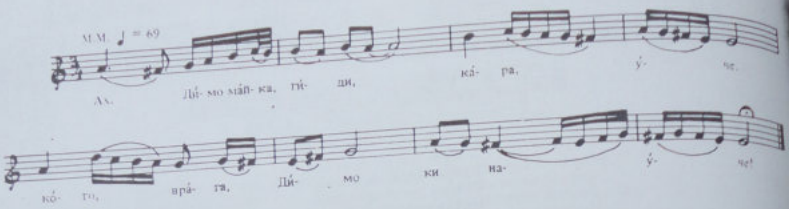

Ах, Ди́мо ма́йка, ги́ди, ка́ра, уче . . .
Ко́го вра́га Ди́мо ки на́уче!
– Ах, ним о́ди, Ди́мо, уф Ра́дине!
Ра́да има, Ди́мо, де́вет бра́тя! –
Ах[1], Ди́мо ма́йка, ги́ди, не послуша́,
Си утиде́ Ди́мо ѝ тъ́рлото,
На си избра́ Ди́мо на́й-баш о́вен,
Си утиде́ Ди́мо уф Ра́дине,
Ѝ Ра́дини те́жки по́рти:
Едно́ж чу́кна Ди́мо, два́ж си ви́кна:
– Изле́з, изле́з, мо́ре, бе́ла Ра́до,
Дъ утво́риш, Ра́до, те́жки по́рти! –
Не излезла, мо́ре, бе́ла Ра́да,
Излезнали, мо́ре, не́йни бра́тя,
Му зима́ли, мо́ре на́й-баш о́вен,
Му зима́ли, мо́ре, алтъ́н ки́се,
Алтъ́н ки́се, мо́ре, сус жълти́ци,
Му удри́те, мо́ре, три́ста ста́на.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] „А х" се поставя в началото на първия стих на куплета.

691. ЩЕ СТАВАТ КАДИЯ И КАДИЙЦА

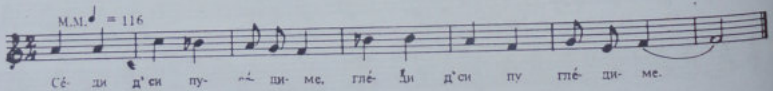

Се́ди д'си пусе́диме,
Гле́ди, д'съ пугле́диме,
От ки съ ръзде́лиме,
Чифт нъ дале́ко к' о́диме
Уф пусто се́ло Петро́во:
Та́мо нима́ло, дивойко,
Та́мо нима́ло къ́дия[1],
Къ́дия о́ще къ́дийца,
Ти ки съ чи́ниш, дивойко,
Ти ки съ чи́ниш къ́дийца,
Ес ки съ чи́нум къ́дия.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Къ́дия – кадия, турски съдия.

692. ГЪОРГИ ГРОЗНИКАВ

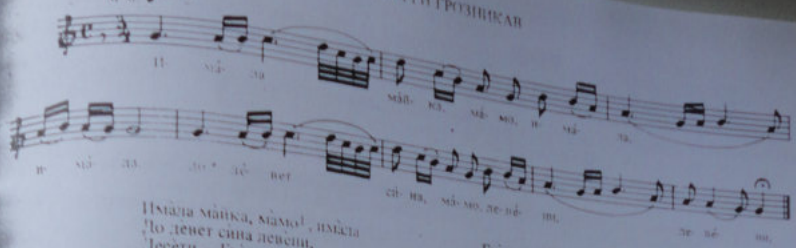

Имàла мàйка, мàмо[1], имàла
До девет сина левéни,
Десéти – Гъòрги Грозникав.
Мàйка на Гъòрги дýмаше:
– Мàани се, Гъòрги, от двòри,
Да ми двòрове пè грòзни
И девет сина левéни!
Гъòрги на мàйка дýмаше:
– Пàли сам, мàмо, манèчок,
Манèчок, мàмо, глýпавчок,
Та си пàтица не знàя! . . .
– Мàани се, Гъòрги, оттýка! –
Гъòрги от двòри излиза
И си на мàйка дýмаше:
– Като от двòри излѐза,
Чýмата в двòри да флѐзи,
Да бие, мàмо, да бие
Дор девет бракъà левéни! –

Гъòрги си по пàкъ отòва,
Дрèбни си съзи ронèще. . . .
Господ му молбà послýшал –
Чýма е в двòри флѐзнàла,
Девет е бракъà изòйла.
Като се Гъòрги завръ̀на
С петстотин вàкли овчèци
И си на двòри отиде
И си на мàйка продýма:
– Мòже ли, мàмо, да флѐза
Въ̀в нàште двòри широки
въ̀в нàште двòри широки
овчèци да си пребѐра? –
Мàйка си Гъòрги прèтвра
И си на Гъòри продýма:
– Защò ме, чѐло, прокълнà,
Та девет бракъà измрѐа? . . .
. . . . . .

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] „Мамо" – повтаря се в средата на първия стих на всеки куплет.

693. СИН БАША СИ НА СЪД КАРА

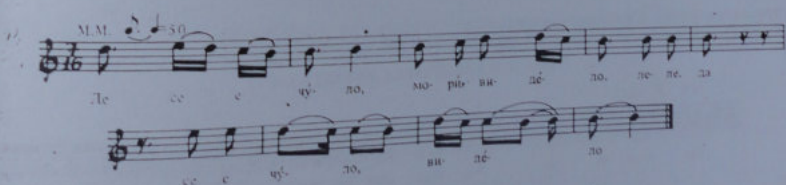

Де се е чýло, морè[1], видѐло, деле[2],
Де се е чýло, видѐло
Син баша на суд да кàра,
Като Никòла баща си.
Баща му пèши вр̀ръще.
Назàд му рàце вр̀ъзани.
Никòла конче яѐзде.
Баща му вѐли, говòри:
– Я слѐзи, синко, от коня,
Да сѐднем да си почòнем,
Рàцѐте да ми разслàбиш,

Студѐна вòда да пòйнем.
Никòла слѐзе от конче.
Не му рàцѐте разслàби,
Ощè пòвече престегна.
Баща му двòто прокълнà:
– Сѐне Никòла, Никòла,
Като се в къщи повр̀ъне̂ш,
Жѐна ти змѐя да стàне,
По кàши да ти се влѐче
И дрѐбните ти дѐчица –
Двѐ малѐчки змѐнчѐта!

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] „Мори" се вмъква в средата на всеки стих.

[2] „Деле" се прибавя в края на стиха, след което се повтаря стихът без добавките „мори" и „деле", както е показано в текста под мелодията.

694. ЛОШ СЪН СЪНУВАЛА ДЕСПОТНА ЦАРИЦА

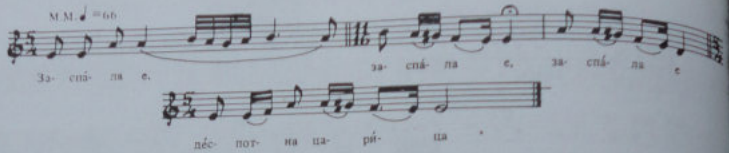

Заспа̀ла е /3/[1] дѐспотна царица,
Заспа̀ла е царо̀ на колѐно.
Как заспа̀ла, лош сонь сѣнува̀ла:
Изгрѐдо е ясно сѐнце в о̀блак,
Месечѝнка в тѐвен о̀блак зайде.
Сѝте дзвѐзди по земѝ падна̀а.
Тя на царѐ вели си, го̀вори:
— Ой те тѐбе, царю̀, кат си заспа̀х,
Лош сонь сам си, царю̀, сѣнува̀ла.
Да ру̀каме о̀ра да си до̀йдат,
Да си до̀йдат, сонь да си разбѐрат! —
Па са до̀шли, бре, ста̀рите о̀ра,
Ра разбѐрат сонѐ на царица:
— Ой те тѐбе, царю̀, лош е сонѐ ти:
Ско̀ро во̀йна теб кье се отво̀ри,
Ца̀рството ти цѐло кье загѝне! . . .

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] Първите пет срички на всеки стих се повтарят три пъти и образуват куплет с останалата част — както е показано в текста под мелодията.

695. РАЗСИПАЛА ВИНО И РАКИЯ

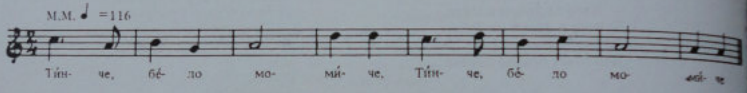

— Тинче, бѐло момѝче, /2/[1]
Ти ле ми се фа̀леше,
кье ми вѝно не пиеш?
— Ой ле, дружки невѐрни,
Вчѐра ми е брат до̀шел
От пусту̀то Ка̀рлово,
Па ме пратѝ в зѝмници,
Вѝно да му нато̀ча —
Вѝно, лю̀та ракия.
Изгасна ми бо̀рина,
Разсипа̀ се вѝното
И лю̀тата ракия!

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] Куплетът се образува с повторение на всеки стих.

696. ЯНА РАЗГОВАРА С КОВЧЕГА СИ

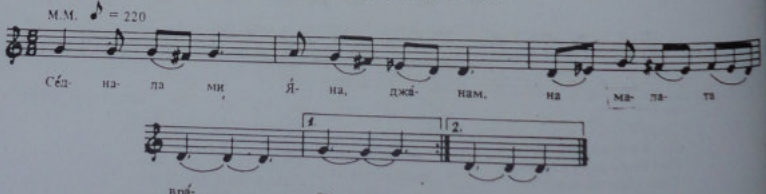

Седнала ми Яна, джа̀нам,
На ма̀лата вра̀та,
На ма̀лата вра̀та, джанам,
Мегю̀ два̀та пра̀га.
Ко̀вчег ми рѐдеше Яна,
Пѐсма ми пѐеше:
— А̀ко си за мла̀дост, ко̀вчег,
Да ти принаредам;
А̀ко си за ста̀рост, ко̀вчег,
Да те прѝодредам[1]!
— Рѐди, Яно, рѐди, ду̀шо,
Оту сум за мла̀дост!

Слушана от Ангел Узунов от Охрид.

[1] Прѝодредам — да извади от него.

697. ЖЕСТОКА ЗАМЯНА

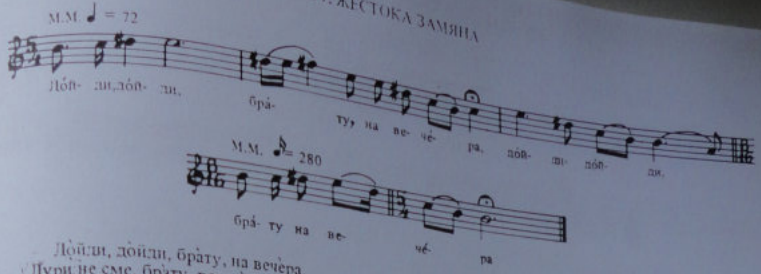

Дойли, дойли, брату, на вечера,
Дури не сме, брату, вечерале,
Вечерале, брату, ем легнале!
– Ѧс не можам, сестро, яс да дойдам:
Синокъ съм бил, у ладна меяна,
Пил съм, пил съм, та съм се опило,
Утепал съм ешо клето турче,
На ми сакат глава на заменка! –
Ия овари сестрата на брато:
– Леле, брату, леле, мили брату,
Язе имам девет мили сіна,
Ке ти простам най-маленки – Стефчо,

Он да даде главата за тебе! –
Одрезале главата на Стефчо,
Глава рипа, язик одговара:
– Леле, мамо, проклета да бидин,
Шчо ме даде глава да заменам!

Слушана от София Григорова Апостолова от Щип.

698. МОМА ОТ СЪН ГРАБНАТА

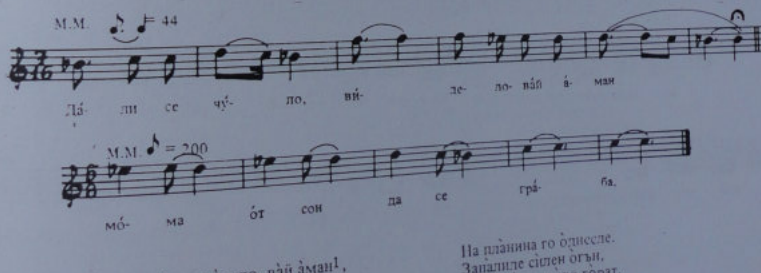

Дали се чуло, видело, вай аман[1],
Мома от сон да се граба,
Отмегю майка и татко
И от девет мина брайкя!
Моме ми я уграбиле,
На планина го однесле.
Запалиле сілен огън,
Да го моме живо горат.
Моме му[1] се мнпо моли:
– Я дайте ми остра сабя,

Да пресечам руса коса,
На майка ми д'однесите! –
Не пресекла руса коса,
Тук пресекла руса глава,
Ама жива не се дала.

Слушана от Ленка Спиропетрева от Прилеп.

[1] „Му" – със значение, „Им", както е присъщо на прилепския говор.

699. ГУРБЕТЧИЯ МАНУЛА И СЕСТРА МУ МАРИЯ

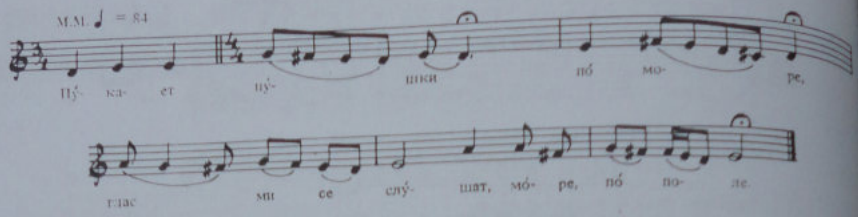

Пу̀кает пу̀шки по̀ море,
Глас ми се слу̀шат, море[1], по̀ поле.
О̀здоло ѝдет Ма̀нула,
Дѐвет го̀дини нѐдойден,
Дѐвет гѐмии до̀несол.
Клю̀кат, ми клю̀кат на̀ порти:

– О̀твори, сѐстро Ма̀рийо,
Я̀се сум ти брат ти Ма̀нула!
– Ко̀га си брат ми Ма̀нула,
Шо̀ нишан ѝмат на̀ него?
– Нѝшан си ѝмат на̀ него –
Дѐсната но̀га пъ̀рст нѐмат!

– Ко̀га си брат ми Ма̀нула,
Шо̀ нишан ѝмат во дво̀ри?
– Во дво̀ри ѝмат ло̀зница,
А под ло̀зница трондафиль.
Та̀мо си ние сѐлефме!

Слушана от Райна Буцкоска от с. Папрадища, Велешко.

[1] „Море" – прибавя се пред края на всеки втори стих на куплета.

700. БЕРАЧЕТО

(хоро)

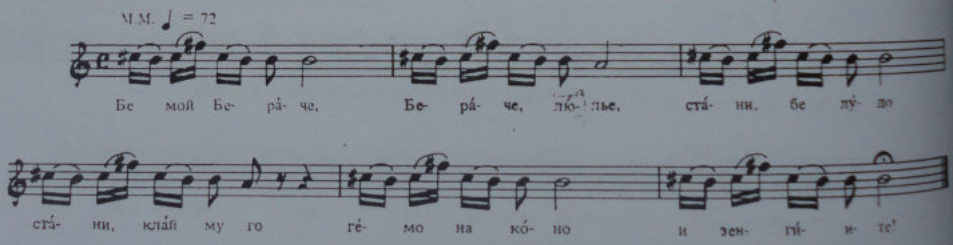

Бе мой Бера̀че[1],
Бера̀че, лю̀лье[2],
Ста̀ни, бе лу̀до,
Ста̀ни, бе мла̀до,
Ста̀ни, кла̀й му го
Гѐмо[3] на ко̀но
И зенгѝте!
У̀тре ке о̀дим
Млад кираджѝя

Дур во Софѝя,
– Не мо̀жа, ма̀йко,
Ма̀йде мой, не мо̀жа,
Нѐ мо̀жа про̀стум[4], леле,
Да сѐда,
О̀ти ме бо̀ле, а̀йде мой,
Но̀зите,
Но̀зите, леле, до колѐната,
Ръ̀ците до рамѐната!

Слушана от Василка Пандова Дедьова от с. Косинец, Костурско.

[1] „Бера̀че" – според певицата това е име на лице, евентуално „Берат". [2] „Люлье" – албанска дума, някакво възклицание. [3] Г е м – мундщук на юзда. [4] П р о̀ с т у м – прав, изправен, на крака.

701. КАЛЯ МЕХАНДЖИЙКА

(хорово пяване)

М.М. ♩ = 112

Ка- ньо, ньо, мър. Ка- ньо, ньо, Ка- ня, ня, вй- ну при- ня- ня

мър- ня до- ня- ть мъ- ха- ть и ня по- въ- ть ня- ня- ня

Кальо, ньо, Кълишано, ньо!
Кальа ми вйну прулань
Мър ня доднъть мьхадь
И ня пôвъть михань,
Йбрайм ли, млад яньджийь[1],
Йбрайм ту прикуповь,
Йбрайм ли, Кальа думашь
Кальо, ньо, мър, Кълишано, ньо,
Сини ми вйну дь ня,
Дь ня, дь съ ньня,
Ня скути дь ти пулегна,
Пулегна, Кальо, ньдрема. —
Кальа Йбраим думашь:

— Йбрайм, мелдь яньджия,
Ьре не времи тая врêва[2],
Къ тîть кальа устави!
— Кальо, ньо, Кълишано, ньо,
Нек мнь чуи кальата,
Нек мнь кальа устави,
Яс къси немь гяурсь!
Гяурска дунь мирись
Ня беду пиеня, ня зъмбак,
Ня парирдски буейньек;
Кельоньо, ли, дуна мирись
Ну кулаци та кулоцика,
Ня привърену прелену.

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Я з ъ д ж й я — полицейски чиновник *(турски)*. [2] В р ê в и, в р ê в а — думай, дума.

702. ТЕЖКИЯТ ГРЯХ НА БОЛНАТА НЕДА

М.М. ♩ = 120

Ръ- бу- ле́ съ жел- нъ Не́- дъ, Не́- до ми, Не- ть ти- же́- ть

ма́- ду мно́- гу, Не́- до ми, Не́- до.

Ръбуле съ желнь! Недь, Нêдо ми Не-,
Тъ лижелъ малу-мюгу, Нêдо ми, Нêдо.[2]
Малу-мюгу — три гудини,
Три гудини и полувинь,
Тъ скатлъ три постельи,
Три постельи, три вокруви,
Три шарени ямбулии,
Три бъсмени пруськевлъ[3].
Ня манкъ съ дудеяту
Ут дидъньо, ут слагъньо,
Ут понуди пудаваньо,
Ня Недь си тихум вели:
— Ой ти, Нêдо, мила керко,
Кажи, Нêдо, щу грех имьш.
Щу грех имьш ня дущъть?
Ни умирьш, ни станувьш,
Ни ня бôгъ дущь давьш!
— Ой ти, мале, старь мале, мале ле, ми-,
Яку щтьш, дь ти кажь, мале ле, мила[4]:
Кута бехме луди-млади,
Луди-млади, мадки момии,
Утидохмить в планиньть,
В планиньть, ня мандрьть,
Хъресь ми чубаниньть,
А пьк той ни мнь пуледнь,
Ть зъпалих купаритнь,
Изгурêхъ яретьтъ,
Яретьтъ, ягненьтъ.
Де бляньлъ руди офци,
Руди офци, пуци кози,
И ня бôгъ жель му падиь,
Прирусе рось кръвьвь.
Дур дь доидиь, и мнь втресе.
Утуга си болнь лежь,
Ни умирьм, ни станувьм,
Ни ня бôгъ дущь давьм,
Ни ня земйк кости фъртям.
— Ой ти, Нêдо, мила керко, Нêдо, ми, Не-,
Три гудини кьк ми лежиш, Нêдо, ми, Нêдо,
Уще тôлку дь ми лежиш,
Греховето дь си пътиш!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Ж ъ л ъ н ъ — клета, жална. [2] На краи на първия стих на куплета се прибавя „Нêдо ми Не-", а на следващия „Нêдо ми, Нêдо". [3] П р у с к ê в ъ л ъ — въглавница *(навярно от гръцки, защото също така се казвало „възглавче" на друго място)*. [4] Когато говори дъщерята, първият стих на куплета завършва с „Мале ле, ми-", а следващият с „мале ле, мила".

703. БОЛНА ГРЕШНА ТОДОРА

Тудо́ра бо́лна лежа́ла.
Деве́т гу́дини лежа́ла.
Десету ле́ту нуна́ра –
Тудо́ра бо́лна, по-бо́лна.
Та́тко Тудо́ри прудýма:
– Дъ́ще Тудо́ру, Тудо́ру,
Д' и́деме Свето́горски манасти́р,
На бо́га да се пумо́лим.
Дано́ ти го́спул упро́сти:
Я да умре́ш, я да ста́неш! –
Ага́ стигна стигна́ха
При Свето́горски манасти́р,
Вра́тите се затвори́ха.
По́пувете унемо́ха;
Дя́коните услепе́ха.
Устана́ едно́ дя́конче,
То на Тудо́ра прудума:
– Мо́лис Тудо́ру, Тудо́ру,
Кажи си грéшоме, грéшоме,
Дано́ ти го́спул упро́сти –
Я да умре́ш, я да ста́неш. –
Тудо́ра дума дя́конче:
– Дя́конче мо́лиу, дя́конче,
Грéшова мно́гу си и́мам:
Деве́т сам ве́ри ли́бе́ла,
Де́вет сам ле́ла ру́ди́ла,
Фу вуда 'о сам бро́ила,
Десету ро́ну та́ту́ча,
Него сам я огъ́ни фръ́ли́ла –
Дя́конче дума Тудо́ри:
– Деве́т гу́дини си лежи́ш
И оше́ деве́т къ́ лежи́ш,
Кост по кост да се разло́чиш,
Грéшове да си изплати́ш!

Слушана от Маруша Благоева Мадолева от с. Белица, Разложко.

704. РЕКАТА НОСИ УДАВЕНО ДЕТЕ

Ре́ка ми те́чи, мой, мате́на,
Мате́на, мате́на – бурду́лук[1],
Ми но́си де́те даве́но,
Даве́но, даве́но, мой, умре́но.
Ма́йка му тъ́рчи по него,
По него, по него – по бре́го.
– Въ́рни се, че́нсо на ма́йка!
По-мило от че́ндо немо́ло!"
Се́стра му тъ́рчи по него,
По него, по него, по бре́го:
"Въ́рни се, бра́те на се́стра,
По-ми́ло от бра́та немо́ло!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Бурду́лук – много мъгла, тинещя.

705. ТЕЖКО БОЛЕН ПОРАДИ ГОЛЯМО ПРЕСТЪПЛЕНИЕ

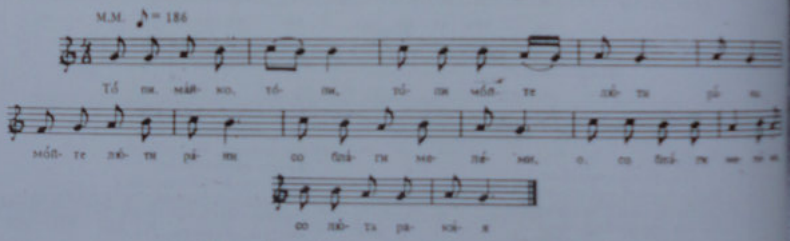

– То́пи, ма́йко, то́пи
Мо́йте лю́ти ра́ни
Со бла́ги меле́ми,
Со лю́та ракі́я!
– То́па, сі́нко, то́па
И́ма три годи́ни.
Свéшчо ти ги то́па –
Со бла́ги меле́ми,
Со лю́та ракі́я.
Ка́жи, сі́нко, ка́жи
Шчо и́маш сторено?
– Ма́йко, ми́ла ма́йко,
Ма́йко подведни́не[1],
Ке се изповедам!
Ко́га бе́ме, ма́йко,
Де́ци пуш-мла́ди,
Като си ойдо́ме
О Го́рната Пре́сма
За мла́да невеста,
Та́му намері́ме
Мо́мче и невеста
Со све мъ́жко де́те.
Ка му го фатиме
темно[2] мъ́жко де́те,
Ка му го фатиме
И му го закла́ме,
Та́тко му кладо́ме
Дъ́рва да собери,
Ма́йка му кладо́ме
Огъ́н да зава́ли.
Му го изпекоме
Те́мно мъ́жко де́те
И му го дадо́ме
Тие да го ядé!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Подведни́не – напоследнице. [2] Те́мно – тежко.

706. КАЛИЧИЧИЦА Я ФАНАЛ ПЪДАР

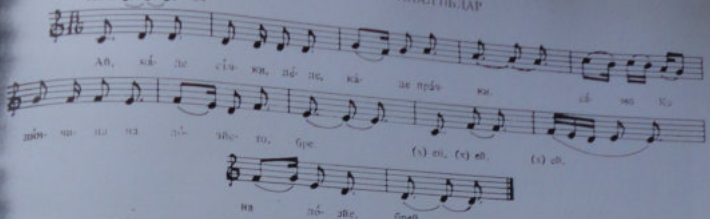

Ай ка̀де сѝчки, деле, ка̀де прачки,
Са̀мо Калѝчица на позйето, бре,
/Х/ ей̂, /х/ ей, /х/, на позйето, бре.[1]
Закачила ми урка на поясот,
Го прерѝпала[2] Калѝя ергечето,
Наставила го Калѝя пада̀р а̀га,
Я фанал падар ага на ногата:
— Ева[3] те, Калѝчице ўбава, бре,
Са̀ма ми падна. Кажо, по-ранете!
— Пўши ме, пъдар а̀га, да си одам,
Ма̀йко е болна, а̀ко, ке ўмре, бре,
Ному пеца ми, а̀го, поскала[4],
Пъче — ноќе ра̀зкиня, а̀го бре!

Слушана от Сенка Антон Иванова от Велес.

[1] Третият стих на всеки куплет се образува от триктарѝно — /Х/ ей̂ /х/ и повтаряне четири срички от втория стих, както е показано под мелодията. [2] П р е р ѝ п а л а – прескочила. [3] Е в а т е – ето те. [4] П о с к а л а – поискала.

707. СТОЙНА НЕВЕСТА

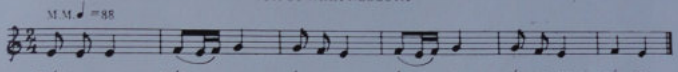

— Сто̀йне, ле, Сто̀йне, ру̀са невѐсто[1],
Завъртѝ танцѝ накўде[2] мене,
Я̀с да ти вѝдам той бѐло лице!
— Бѐло е, бѐло, йоще по-бѐло,
И да га вѝдиш, ти фа̀йду[3] немаш,
Я̀зи си ѝмам мўжко детѐнце,
Нѐ дъ не тра̀е, сву[4] ноќ ке стѐ!
— Сто̀йне, ле, Сто̀йне, ру̀са невѐсто,
Завъртѝ танцѝ накўде мене,
Па пръ̀ни ру̀ку, ру̀ка десѝнку
Я̀ да ти дадѝ бѝлку[5] за детѐ,
Нѐ дъ да тра̀е, сву ноќ да стѐ!

Слушана от анонимен кумановец.

[1] Втората част на всеки стих се повтаря. [2] Н а к ў д е – накъде, накъде. [3] Ф а ѝ д у – стара падежна форма от „файда" (тур.). [4] С в у – цяла. [5] Б и л ь к у – цвят, билка.

708. ЛИЧНА ДОНКА

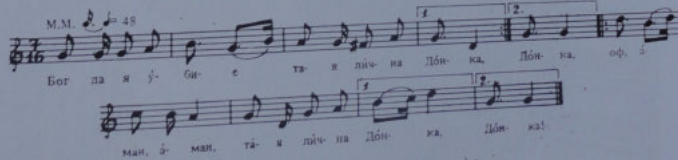

Бог да я ўбие
Тая лѝчна Донка,
Оф аман, аман,
Тая лѝчна Донка[1],
Тая лѝчна Донка —
Донка Калѝчовска,
Шо е залюбила
Едно оригѝнче /2/
Прочўено рѝбарче.
Тоа ке я рани
С най-ўбава рѝба /2/
Лѐтница, бѐлница;
Со чун[2] ке я шета
По тоа езѐро,
Дѐлга[3] да я сѝпа,
Пѐсни да си пѐи.

Слушана от Добра Анева от Велес.

[1] Куплетът се образува от двустишие, след което следва „оф аман, аман" и повторение на втория стих – както е показано в текста под мелодията. [2] Ч у н – голяма рибарска лодка /в Охридското езеро/. [3] Д ѐ л г а – въжа.

VII. ХУМОРИСТИЧНИ ПЕСНИ

709. КОЕ НА КАКВО ПРИЛИЧА

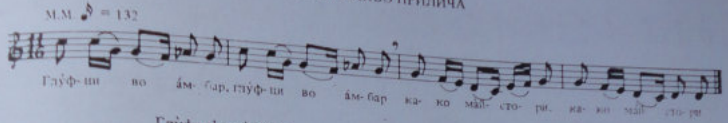

Глу̀фци[1] во а̀мбар –
Како майстори;
Вратци во тѝрње –
Како ергени;
Свинна во кочина –
Ка̀ко ка̀дия;
Свинчина по нея –
Како кятипчина;
Петел на греди –
Како спаия;
Мачка[2] на тланик[3] –
Како свекърва;
Мачор[4] до нея –
Како свекоро;
Куче зад порта –
Како девойче;
Жаби во тийня –
Како влаинки!

Слушана от Васка Георги Белазелкова от Прилеп.

[1] Глу̀фци – мишки. [2] Ма̀чка – котка. [3] Тла̀ник – отмище. [4] Ма̀чор – котарак.

710. КИНИСАЛА ЖЕЛКА-МОМА НА ОРАЙНЕ

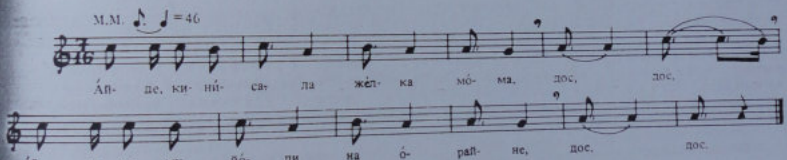

А̀йде[1] кинисала[2] желка-мо̀ма, дос, дос,
Айде ке ми о̀ди на о̀райне, дос, дос.[1]
На̀ глава и зелен зѐлник,
Зѐлен зѐлник копривалник,
В раце но̀си по̀лно гърне
Шу̀тур-му̀тур[3] машченица[4].
На̀ пат стрете еже-мо̀мче:
– Добро̀ утро, желко-мо̀мо!
– Дай бог добро, еже-мо̀мче!
– Ка̀де о̀диш, желко-мо̀мо?
– Яс си о̀дам на о̀райне,
На о̀райне, на ко̀пайне, –
Ми по̀дрипна, ми я шчипна,
Ми по̀дскакна, ми я ба̀кна[5],
Йе ѝстури машченица,
Зѐлен зѐлник копривалник,
Се налути желка-мо̀ма,
Ми отиде на кадия[6]:
– Ой, кадио, ефендийо,
Яс сум до̀шла на да̀вия[7]:
Еже-мо̀мче се за̀дева,
Ми истури машченица,
Зелен зелник копривалник,
Ко̀га одеф на о̀райне,
На о̀райне, на ко̀пайне!
– Ой ти мори, желко-мо̀мо,
Ти си мо̀ма – седи до̀ма
Той е ергеи – се за̀дева!
– Ой, кадийо, ефендийо,
Пра̀во седиш, криво судиш!

Слушана от Ленка Стеройска от Прилеп.

[1] „Айде" се повтаря в началото на всеки стих, а „дос-дос" – на края на стиха. [2] Кинѝсала – тръгнала. [3] Шу̀тур-му̀тур – игра с думи относно качеството на мътеницата, т.е., че е с много вода. [4] Ма̀шченица – мъчница. [5] Ба̀кна – целуна. [4] Ка̀дия – турски съдия; кадия ефендия – господин съдия. [7] Да̀вия – оплакване.

711. СЕ ПОСВЪРШИЛ ЦУЦУЛ-ЮНАК

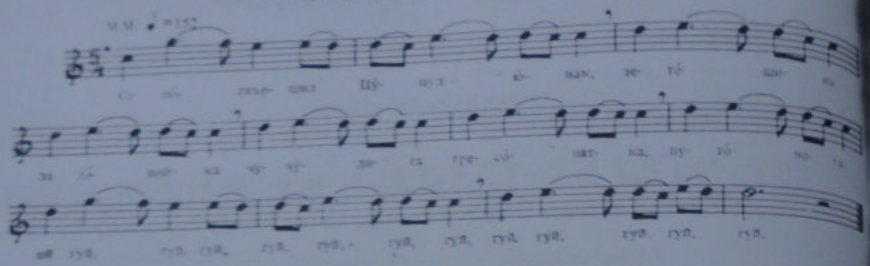

Се посвършил цуцул-юнак[1],
Зетешина[2], за девойка
Чучулига – тресопатка[3], путонога[4].
Ой гуй, гуй, гуй, гуй, гуй, гуй, гуй! . . .
Ми пожанил сто сватов –
Се врапчина джинджанчина[5].
Ми тургнале по невеста,
По грутките, по търнето,
Под пат, над пат,

Ми я зеле невестата,
Ой гуй, гуй, гуй, гуй, гуй! . . .
Натемаго[6] сиви сокол,
Се зададе ненадейно,
Ненадейно от високо,
Ми я грабна невестата,
И растури дароите
По грутките, по търнето,
Я остави невестата

Ўгул гола[7] – чучулига
Тресопатка, путонога,
Ой гуй, гуй, гуй, гуй, гуй! . . .
От стравой соколови
Цуцул-юнак ми се вкачи
На върбчето, на грънчето,
На грънчето под лифчето[8],
Си пропушни сугалчина[9],
Ой гуй, гуй, гуй, гуй, гуй, гуй[10] . . .

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] Цўцул – мъжка чучулига; качулатка. [2] Зетешина – голям зет. [3] Тресопатка – птица (стърнопашка). [4] Путонога – с бели на краката. [5] Джинджанче – прабче „джин-джин". [6] Натемаго – проклет за е. [7] Угул гола – съвсем гола. [8] Лифче – пистче. [9] Сугалчина – проточено тесто, като тънка ролка. [10] Куплетите са от различна големина и мелодията се продължава произволно от третия такт.

712. ЗАЖЕНИ СЕ ЦУЦУЛ-ЮНАК

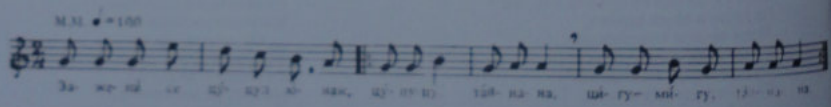

Зажени се цуцул-юнак,
Цуцуцу, тайнана,
Цигу-мигу тайнана![1]
Зажени се, ожени се,
Цуцуцу, тайнана.

Цигу-мигу тайнана!
За девойка чавърлічка[2],
Цуцуцу, тайнана,
Цигу-мигу тайнана!
Покани си сватоите.

Цуцуцу, тайнана,
Цигу-мигу тайнана!
Си сватои – се врабчиня,
Цуцуцу тайнана,
Цигу-мигу тайнана!

Слушана от Благородна Паликрушева от Виница.

[1] Цўцул – птичка (качулатка). [2] Двата стиха са рефрен и представляват звукоподражания. [3] Чавърлічка – птичка (чучулига).

713. ПОПО ИМА ЕДНА МАГАРЕНЦЕ

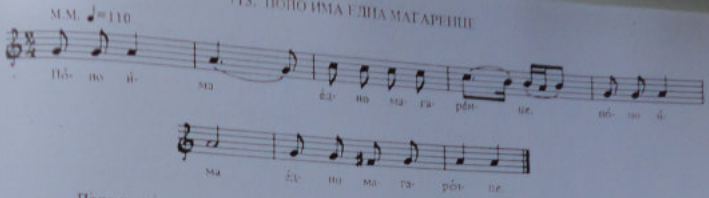

Попо има е́дно магаре́нце (2).
Свило шия – и оно ке у́мре!
Ако у́мре, нищо зиян нема:
Главата – на попо за лажичник,
У́шите – на попо за лажици,
О́чите – на попо за филджани,
Забите – на попо за бро́ници,
Позите – на попо за диреци,

Ко́жата му – на попо за расо,
Опашката – на попо за ба́стун –
Ако у́мре, нищо зиян нема!

Слушана от Благородна Паликрушева от Виница.

714. ЛЕЛЕ, ЛЕЛЕ, БЕЗ КАНДИЛЦЕ

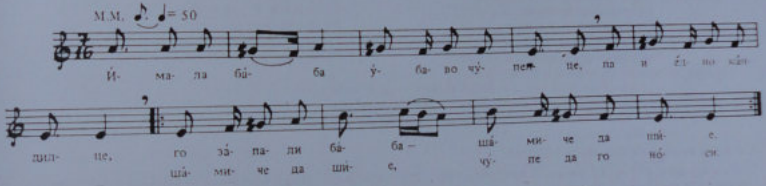

Имала е ба́ба у́баво чу́пенце[1],
Па и е́дно кандилце;
Го запали ба́ба – ша́мийче да шие,
Ша́миче да шие, чу́пе да го но́си.
Дойде гу́лвчето, зеде фитиљчето
Отстре́де кандилцето.
Ле́ле, ле́ле, ле́ле, се́га без ка́ндилце,
Опа, опа, опа, чу́пе без ша́мийче!
Дойде ма́чката[2], изеде гу́лвчето,
Шчо зеде фитиљчето отстреде кандилцето.
Ле́ле, ле́ле, ле́ле, се́га без ка́ндилце, 3
Опа, опа, опа, чу́пе без ша́мийче!
Дойде ку́чката, удави ма́чката,
Шчо изеде гу́лвчето, шчо зеде фитиљчето
Отстре́де кандилцето . . .
Дойде дърво́то, о́тепа ку́чката,
Шчо у́дави ма́чката, шчо изеде гу́лвчето,
Шчо зеде фитиљчето отстреде кандилцето . . .
Дойде фурна́та, изгоре дърво́то,
Шчо о́тепа ку́чката, шчо у́дави ма́чката,
Шчо изеде гу́лфчето, шчо зеде фитиљчето
Отстреде кандилцето . . .
Дойде во́дата, у́гаси фурна́та,
Шчо изгоре дърво́то, шчо о́тепа ку́чката,
Шчо у́дави ма́чката, шчо изеде гу́лфчето,
Шчо зеде фитиљчето отстреде кандилцето . . .
Дойде би́оло, изли во́дата,
Шчо у́гаси фурна́та, шчо изгоре дърво́то,
Шчо о́тепа ку́чката, шчо у́дави ма́чката,
Шчо изеде гу́лвчето,
Шчо зеде фитиљчето отстре́де кандилцето . . .
Дойде ка́сапо, за́кла би́оло,
Шчо изли во́дата, шчо у́гаси фурна́та,
Шчо изгоре дърво́то, шчо о́тепа ку́чката,
Шчо у́дави ма́чката, шчо изеде гу́лвчето,
Шчо зеде фитиљчето отстре́де кандилцето . . .
Дойде пу́шката, о́тепа ка́сапо,
Шчо закла би́оло, шчо изли во́дата,
Шчо у́гаси фурна́та, шчо изгоре дърво́то,
Шчо о́тепа ку́чката, шчо у́дави ма́чката,
Шчо изеде гу́лвчето, шчо зеде фитиљчето
Отстре́де кандилцето.
Ле́ле, ле́ле, ле́ле, се́га без ка́ндилце,
Опа, опа, опа, чу́пе без ша́мийче!

Слушана от Параскева Търнушанова от Прилеп.

1 Чу́пенце – момиченце. 2 Ма́чката – котката. 3 Тези два стиха са като рефрен, след завършване на куплета. Всеки куплет е с половин стих по-голям от предишния. Новият 1/2 стих се пее с мелодията на третия и четвъртия такт.

715. ЗА КАКВО СЛУЖИ ЖЕНАТА

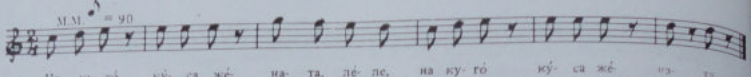

На куго̀ куса жѐната, леле,
На куго̀ куса жѐната[1],
На него̀ гърне не треба,
На него̀ гърне жѐна му.
На куго̀ дъ̀та жѐната,

На него̀ остен не трѐба,
На него̀ остен жѐна му.
На ку̀то жъ̀та жѐната,
На него̀ восък не трѐба,
На него̀ восък жѐна му.

На ку̀го пъ̀рна жѐната,
На него̀ ваглѐн не трѐба,
На него̀ ваглѐн жѐна му!

Слушана от Крум Крушаров от Кочани.

[1] След всеки стих има „леле", което при повтарянето на стиха се изпуска. По такъв начин от всеки стих се прави строфа за мелодията.

716. ШЧО МИ ДАДЕ ЧУДНА СНАЯ

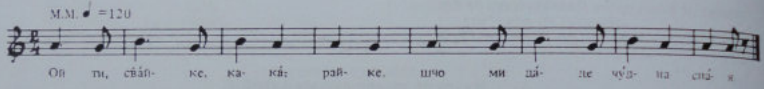

– Ой ти, снайке, какарайке[1],
Шчо ми даде чудна сная?
Виде разбой – се зачуди:
„Шчо е ова гяволище:
Чкрипни[2]-рипни, стреде чукни!"

Виде пъ̀рква – я за̀мина,
Виде плевна – се прѐкърти,
Виде квачка – се зачуди:
„Шчо е о̀ва силен паша,
Силен паша, дро̀бен а̀скер!"

Виде зѐлник – се за̀чуди:
„Шчо е о̀ва въртен-ту̀тен,
Въртен-ту̀тен, стреде дупен!"[3]

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] Какарайке – игра с римата, безмислена дума. [2] Чкрипни – звукоподражание на звука на стана, като „трякни" или подобно. [3] Вариант на тази песен от Куманово съдържа и следните стихове:

„Лете баня – не го разповива,
Ку̀кю мете – не го раздигу̀е,
Главу мѝе – косу не разплѝкя."

717. СТО ГОДИНИ ЕРГЕН СЕДОФ

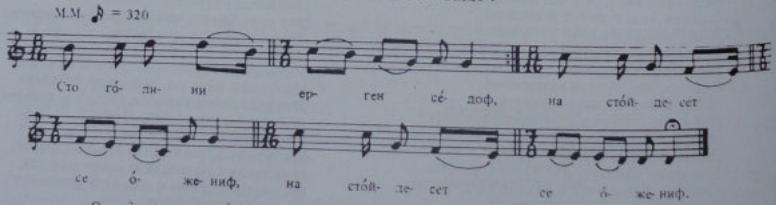

Сто го̀дини ерген сѐдоф,
На сто ѝ десет се о̀жениф.
Зѐдоф мо̀ме от Кѝчево,
Се по̀годи болнѝчаво –
На ден глава, на ден съ̀рце,
На трѐти ден поло̀вина.
– Мо̀ре мажу, ке ти у̀мрам,
Ако у̀мрам, ке ме ба̀раш[1]!
– Нѐмой[2], жено, не у̀мирай!

Са̀кай, ду̀шо, що ке са̀каш! –
Ми по̀сака поѝадица[3] –
Лубѐница от Стру̀мица.
Яс си зѐдоф стапченцето,
Си обѐ̀ѝф то̀рбенцето,
Па о̀тидоф во Стру̀мица
Да си зѐмам лубѐница.
– Ѐве[4], жено, лубѐница,
Лубѐница от Стру̀мица!

Ѓди, жѐно, ко̀лку са̀каш,
Са̀мо нѐмой да ми у̀мриш!
Мо̀ре ма̀жу, ке ти у̀мрам,
Ако у̀мрам, ке ме ба̀раш!
— Нѐмой, жѐно, не у̀мирај!
Са̀кај жѐно, шчо ке са̀каш! —
Ми посака бѐло гро̀зје,
Бѐло гро̀зје царигра̀дско —
То̀о, шчо нѐма на срѐд лѐто! . . .
Ја̀с си зѐдоф ста̀нчешето,
Си пара̀миф торбѐшето,
На си по̀йдоф во Цариград
Да си зѐмам бѐло гро̀зје.
— Еве, жѐно, бѐло гро̀зје,
Ѓди, жѐно, ко̀лку са̀каш,
Са̀мо нѐмой да ми у̀мриш!
— Мо̀ре ма̀жу, ако у̀мрам,
Фу̀рлете ме во нѝзбата,
Со главата кај бо̀чвата,
Со у̀стата под чѐшчето —
Шчо ке па̀дни на зѐмјата,
Нѐка па̀дни во у̀стата!

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

1 Ба̀раш – търсиш. 2 Нѐмой – незѐл. 3 Поѐадиша – помуда, подкрепа на болен човек с наказва храна. 4 Еве – ето.

718. ЗЕМАЙ МЕ, МОМЕ, ЗЕМАЛ ТЕ ГОСПОД

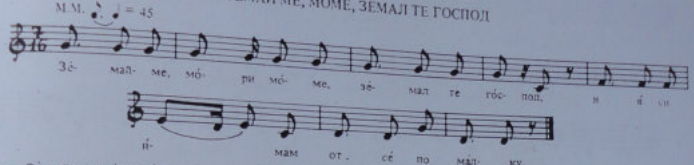

— Зѐмај ме, мо̀ри мо̀ме, зѐмал те го̀спод,
И ја̀ си ѝмам от се по ма̀лку —
От жа̀ба но̀га цѐла па̀стърма,
И ја̀ си ѐдам, и на сѐло да̀вам,
Па се на̀девам сва̀тба да пра̀вам.
Нѐкям те, шу̀тле мо̀ре, нѐкям те, кѐльчо,
За̀шо си нѐмаш нѝшо, нѝкого!
— Зѐмај ме, мо̀ри мо̀ме, зѐмал те го̀спод,
И ја̀ си ѝмам от се по ма̀лку —
От гу̀ска шия по̀лна ра̀кия,
И ја̀ си пѝям, и на сѐло да̀вам,
Па се на̀девам сва̀тба да пра̀вам!
— Нѐкям те, шу̀тле мо̀ре, нѐкям те, кѐльчо,
За̀шо си нѐмаш нѝшо, нѝкого!
— Зѐмај ме, мо̀ри мо̀ме, зѐмал те го̀спод,
И ја̀ си ѝмам от се по ма̀лку —
От ѓу̀вче мѐше по̀дно со вѝно,
И ја̀ си пѝям, и на сѐло да̀вам,
Па се на̀девам сва̀тба да пра̀вам!

Слушана от Лефтер Антов от Скопие.

719. ЯС СИ ЗЕДОФ МАЛО МОМЧЕ

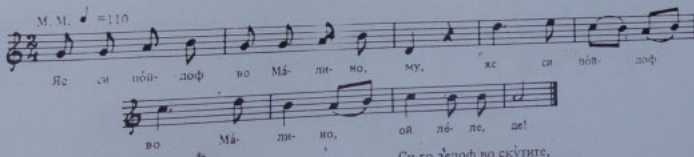

Ја̀с си по̀йдоф во Ма̀лино, му,
Ја̀с си по̀йдоф во Ма̀лино, ой лѐле де[1],
Да си зѐмам ма̀лой мо̀мче!
Ја̀ си зѐдоф ма̀лой мо̀мче!
Си го пу̀шчиф на о̀рајне,
На о̀рајне, на ко̀пајне.
Си[2] о̀рачи си до̀йдоја,
Си о̀рачи, си ко̀пачи,
Мо̀ѝе маже ми го нѐма.
Ја̀с ке о̀дам да го ба̀рам[3]
Овде-о̀нде по гру̀тките . . .
Си го на̀йдоф под пѐчурка,
Си го зѐдоф во ску̀тите,
Си го кла̀доф на па̀лника[4],
Пѐрсна ѝскра — го изго̀ре.
Си го кла̀доф на по̀лица —
Се ска̀рало со глу̀фците[5],
Се ска̀рало, се стѐпало[6],
Му изгрѝзле двѐте у̀ши . . .
Се на̀лутиф — го исфу̀рлиф,
Го исфу̀рлиф на бу̀нишча.
До̀шла врана да го ко̀лва:
„Иш-ѝш, иш-ѝш, вранѐтино,
„Тоо̀ е мо̀ја ма̀жетина!"

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

1 От всеки следващ стих се прави куплет с мужните прибавки „му" и „ой леле де". 2 Си - всички. 3 Ба̀рам - търся. 4 Па̀лник – огнище. 5 Глу̀фците – мишките. 6 Се стѐпало – се обило.

720. Я ЗАЛЮБИХ ПУСТО ХАРО

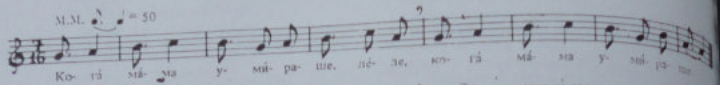

Кога̀ ма̀ма умѝраше, лѐле.
Тя на мене зарачаще:
Да не лю̀би нѝско нѝше,
Нѝто нѝско, ни нѝсѐко.
Я залю̀бих пусто харо̀,
Пусто харо̀ кожу харо̀.

Шапкатѐ му̀ трѝ днѝ дѐлга,
Трѝ днѝ дѐлга, два̀ цѝрока.
На го дѝгнах на по̀лица,
На по̀лица, на панѝца,
Мѝна мѝшка, на го бу̀ша,
Капна̀ ка̀пка – удавѝ го.

Слушана от Благородна Пликрушева от Винища.

721. МОМА ВЕЛА – ШЕСТ ДЕБЕЛА

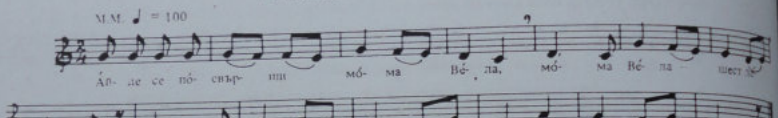

А̀йде, се посвърши мо̀ма Вѐла,
Мо̀ма Вѐла – шест дѐбела,
Шест дебела, а̀ршин до̀лга, а̀йде де!
А̀йде, ми до̀йдоя сватѐте
Да я зѐмат мо̀ма Вѐла,
Мо̀ма Вѐла – шест дѐбела,
Шест дебела, а̀ршин до̀лга, а̀йде де!
А̀йде, донесоя бѐрза ко̀йна –
Лѐли ко̀йна не я крѐпи,

Лѐли са̀мар не я бѐри, а̀йде де!
А̀йде, донесоя ѐдна ко̀ла,
Ѐдна ко̀ла четвѐрешка[1]
Лѐли ко̀ла не я бѐри,
Лѐли во̀лой не я тѐргаат, а̀йде де!
А̀йде, искъ̀ршия разнѝцата[2],
А̀йде, я ка̀чия мо̀ма Вѐла,
Мо̀ма Вѐла – шест дѐбела,
Шест дѐбела, а̀ршин до̀лга, а̀йде де!

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] Четвѐрешка – с четири колела. [2] Ра̀зница – ритли на кола.

722. ДВЕ МАЛИ МОМИ И ЕДНО СТАРО-АРО

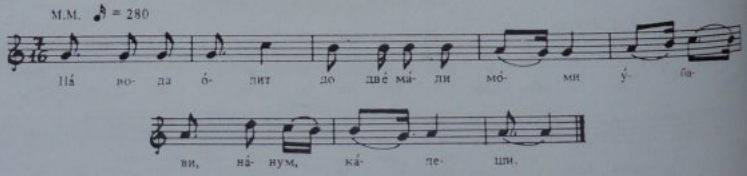

На̀ вода о̀дит до двѐ ма̀ли мо̀ми,
У̀бави, на̀нум[1], ка̀лещи,
На стрѐкя им ѐдно ста̀ро-а̀ро,
Гъ̀рбаво, на̀нум, шо̀гаво[2],
– Добро̀ у̀тро, до две ма̀ли мо̀ми,
У̀бави, на̀нум, ка̀лещи,
Лел подайте ми сту̀дена во̀да
От чешма, на̀нум, о̀т чешма!
Лел подайте ми бѐла, прѐбела
Погача, на̀нум, да я̀да!

– Бѐгай о̀т туе, ста̀ро-а̀ро,
Гъ̀рбаво, на̀нум, шо̀гаво!
За ста̀рчища – ъ̀ржан дѐбец
Нѐпечен, на̀нум, несолен;
За ста̀рчища – сту̀дена во̀да
Нѐ трѐбет, на̀нум, нѐ трѐбет!
За дѐвойки бѐла-прѐбела погача
У̀бава, на̀нум, у̀бава;
За дѐвойки сту̀дена во̀да
От чешма, на̀нум, о̀т чешма!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] На̀нум – дума, която допълва стиха или внася повече комичност. [2] Шо̀гаво – краставо.

723. ДИМЧЕ КЮТУЧЕ, НАТЕМАТИ НОГАТА

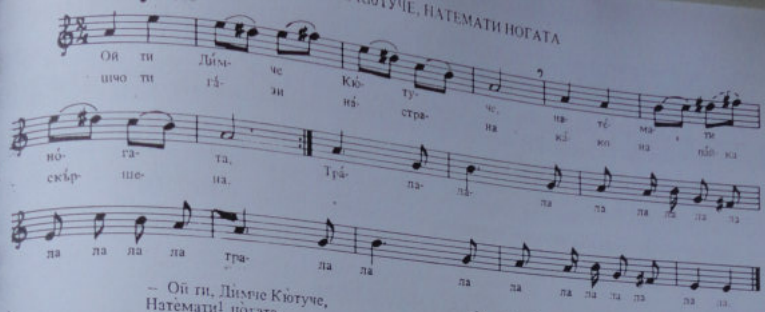

— Ой ти, Дѝмче Кю̀туче,
Натѐмати[1] ногата,
Шчо ти гази на страна
Како на пайка[2] поткършена!
Трапала, трапала, лалала![3]
Дѝмче върви пред порта,

Гѐна стои на порта.
— Добро утро, саа[4] Гино!
Дай бог добро, калеш Дѝмче!
Дойди вечер на вечера
Ке месиме колпишмиде[5],
Колпишмиде амайлия[6],

Да не не вайкя магия.
Бог да бие тѐтка ти,
Тѐтка ти Ицойца,
Таа магия ни сторида
Двайцата да се разделиме!

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] Натѐмати — проклета да ти е. [2] Пáйка — патица. [3] Този стих се повтаря като рефрен след всеки куплет. [4] Сáа — непозната дума, вероятно се казва на рус човек; сега не се употребява в говоримия език. [5] Колпишмиде — вид баница, тутманик. [6] Амáйлия — талисман с квадратна форма.

724. ЛОШ ДЕДО

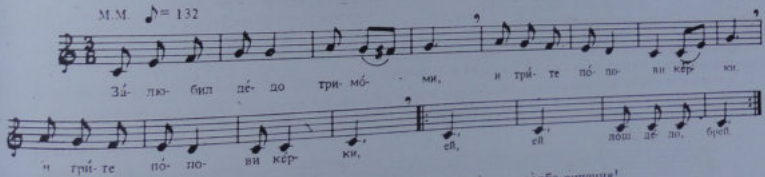

Зáлюбил дѐдо три мѝми —
И трѝте попови кѐрки.
Ей, ей, лош дедо брѐй![1]
Го пратиле деда на риби —
Рибите да го изедат,
Ете го дедо кай йди —

Пуна му торба ричнѝя!
Го пратиле деда в планина —
Мечките да го изедат,
Ете го дѐдо кай йди —
Пуна му торба мечѝя!
Го пратиле деда на бара —

Жабите да го изедат,
Ете го дедо кай йди —
Пуна му торба жабчѝя!
Го пратиле дѐда на бѐрбер —
Да дойде брѝчен[2] и лѝчен[3],
Ете го дедо кай йди
Измазнет, брѝчен и лѝчен!

Слушана от Лефтер Антов от Скопје.

[1] Тоя стих се прибавя като рефрен към всеки куплет, състоящ се от два стиха. [2] Брѝчен — бръснат. [3] Лѝчен — хубав, красив.

725. СЕЛЯНИТЕ МЕСИЛЕ ЗЕЛНИК

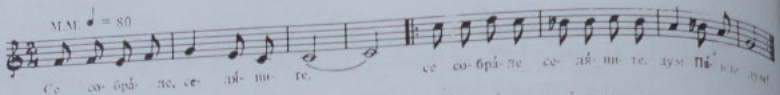

Се собрале селяните,
Дум, Павле, дум![1]
Ке го месат зелникот:
Кори – како таванот,
Витки – како гредите!

Нешо мърдна в зелникот . . .
Сите викат: „Жаба е!"
Попот вика: „Мечка е!"
Сите бегат низ врата,
Попот бега низ баджа!

Слушана от любителския колектив при Тиквешката секция на макед. д-во „Г. Делчев" в София.

[1] „Дум, Павле, дум!" се повтаря като рефрен след всеки стих, по начин, посочен в текста под мелодията.

726. БАБА МЕСИ ЗЕЛЯНИК

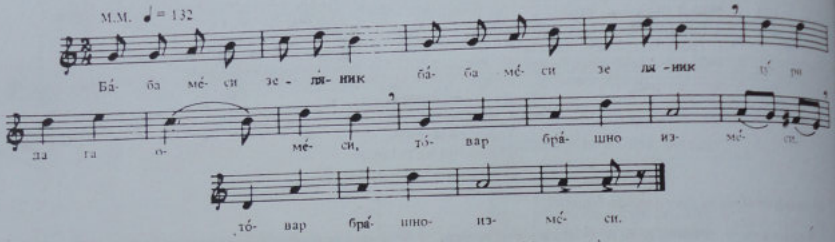

Ба̀ба меси зеля̀ник[2].
Дури да го омеси,
Товар брашно измеси;[1]
Дури да го направи,
Кѐчу масло изсипа;
Дури да го изпече,
Товар дърва изгоре.

Изпѐче се зеля̀ник,
Къд седнали да йѐдев,
Нѐщо скокна изнѫтра.
Сви ми викав: „Жаба йе!"
Поп сал вика: „Бѫмбар йе!"
Сви ми бѐгаф надоле,
Поп зеля̀ник изѐде.

Слушана от Стойна Доцева от Куманово.

[1] Куплет се образува от всеки два стиха (изключение прави първият, който има три стиха), като първият стих се повтаря два пъти, а вторият – три пъти. [2] З е л я̀ н и к – зелник.

727. МУ СЕ ПОСВЪРШИЛА ЛЮБОВНИЦАТА

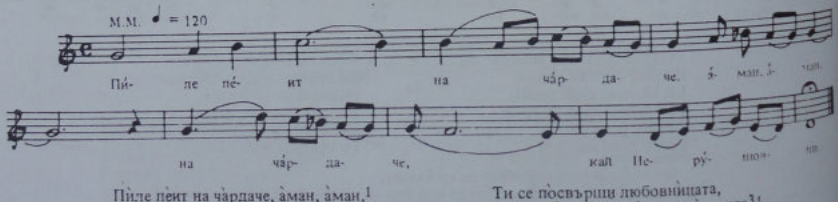

Пѝле пѐит на чàрдаче, àман, àман,[1]
На чàрдаче кай Перушовци:
– Стани, стани, далян[2] Пѐцо,

Ти се пòсвърши любовнѝцата,
Любовнѝцата – Стѐва модѝстрата[3]!
– Ако се свърши, нѐка се кѐрдоса[4],

Мѐне ми дàваат со сто̀ франги[5],
Со сто̀ франги и рѫ̀бата!
– Само шчо нѐ е Стѐва модѝстрата!

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] „Àман, àман" се добавя в края на първия стих на всеки куплет. [2] Дàлян – строен. [3] М о д ѝ с т р а – модистка шивачка. [4] К ѐ р д о с а – щастлив да е. [5] Ф р à н г и – наполеони.

728. ТИ ЗАВАРИ, СЛАТКА МАШО, ТЕНДЖЕРЕТО

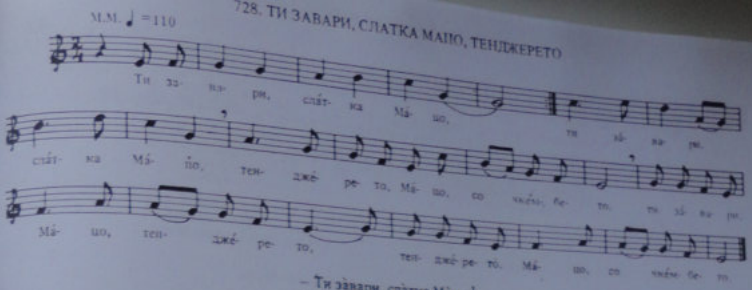

– Ти зàвари, слàтка Мàшо,[1]
Тенджерето, Мàшо, со чкембето,
Тлепаéйкким, слàтка Мàшо,
Ергените, Мàшо, млàдоженците!

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] От всеки стих се образува строфа чрез тримратно повтаряне на стиха – както е показано в горната мелодия.

729. АНДОН ИДИТ ОТ ЧАРШИЯ

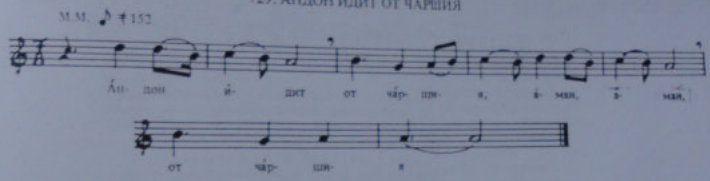

Àндон ѝдит от чàршия,
Аман, àман, от чàршия,[1]
Со главата превѐрзана
Со шамия джунджулия[2].
На пат стрѐте лòша стрѐкя[3],
Лòша стрѐкя – три девòйки,
Три девòйки пѐрпòречки[4].
– Девòйчина, гугучина,

Пат чѝнете да пòмнокам.
Нѝшчо лòшо не ви чѝнам –
Раще ми се во джѐбон,
Джѐбои се полни-рамни,
Полни-рамни – леблебии,
Нѐгде-годе[5] суво грозѝе,
Нѐгде-годе шѐкерчина,
Шѐкерчина за дечина!

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] От всеки стих се образува втори чрез добавяне на думите „àман, àман" и повтарянето на втората част на стиха. [2] Джунджулия – жълта шамия като джунджуле. [3] Стрѐкя – среща. [4] Пѐрпòречки – вероятно от велешкята махала „Пѐрпорек", което говори, че песента има велешки произход в тази си редакция.

730. АНДОН И ТРИ ДЕВОЙКИ
/Вариант на предходната/

Àндон ѝди от чàршия,
Аман, аман, от чàршия.[1]
Глàта му е превѐрзана
Со шамия джунджулия[2].
Джунджулия, гювѐзлия[3].

Нà пат стрѐте тѐтка Дòша:
– Добро утро, тетко Дòшо!
– Дàй бог добро, мѝло внѝче!
Шѝчо си глàва превѐрзало?
– Нà пат стрѐтив три девòйки,

Три девòйки огрàдарки[4].
За пѝрвата сѝрце ме бòли,
За вторàта глàз ме бòли,
За трѐтата трѐска ме трѐси,
Аман, аман, тригòдишна!

Слушана от Люба Иванова от Прилеп.

[1] От всеки стих се образува куплет, като се прибави „àман, àман", преди последните три срички на стиха – както е показано в текста под мелодията. [2] Джунджулия – жълта като джунджуле. [3] Гювѐзлия – тъмнокестен. [4] Огрàдарки – от махалата „Ограда" в Прилеп.

731. СЕДИ ОРДАН НАСТРЕД СЕЛО

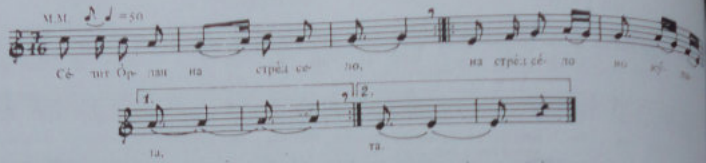

Седи Ордан настред село,
Настред село, во кулата.
В раце држи огледало,
Да ги гледа девојчината.
Земи пушка – отепай го,
Земи сабя – заколи го!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко. Песента е от Велес.

732. ЧОБАН ИДИТ ОТ ГОРА ЗЕЛЕНА

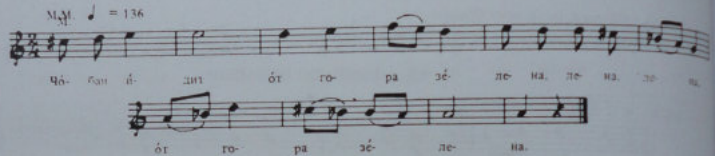

Чобан и́дит о́т гора зелена,
На рамо си носи шарена торбица,
Во торбица – сува корка леба,
На корица вели ем говори:
– Ке те ядам со пресни компири!
Немам нива да рагя компири,
Туку рагя домашни домати!

Слушана от Параскева Върнушанова от Прилеп.

733. СТАРЦИ ДЕЛБА ДЕЛЯТ

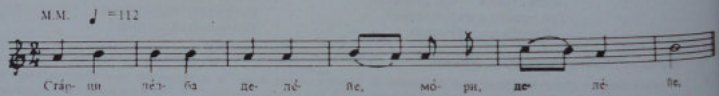

Старци делба делеле[1]
Со огарок борина,
Му се стори тъмнина,
Му се згреши делбата:
За дедови – чупите[2],
За юнаци – бабите,
Шикна[3] юнак да плачи:
– Леле, боже, до бога,
Шо ми беше писано –
Старо-аро да зема! –
Баба си го иташе.[4]
– Мълчи, мълчи, юначе,
Баба кь' оди на Костур,
Ке си купи белило,
Белило и първило,
Ке си клади[5] на лице,
Ке с' изтърнуб шуфрите[7],
Ке се фати[8] на танец! –
Баба с' фати на танец.
Стори баба да скокни,
Се подсопна[9] та падна . . .
Се разсмея чупите.
– Шо се смейте, мър' чупи,
Шо се смейте, мър' кучки?
Баба с' има тежева[10] –
Пълни пазуви комати[11],
Пълни пазуви катици[12],
Да си мъми[13] внуците!

Слушана от Екатерина Пандева Костандова от с. Българска Блаца, Костурско.

[1] Последните три срички на всеки стих се повтарят. [2] Чу́пите – момите. [3] Ци́кна – писна. [4] Ита́ше – утешаваше, успокояваше. [5] Кла́ди – постави. [6] Изтъ́рни – махне, премахне. [7] Шу́фри – бръчки. [8] Фа́ти – хване. [9] Подсо́пна – спъна. [10] Тежѐва – тежести. [11] Ко́мати – банички, комачета хляб. [12] Ка́тици – ядки от орех. [13] Мъ́ми – залъгва.

734. УМРЕЛА МУ ДОБРАТА ЖЕНА
/хороводна/

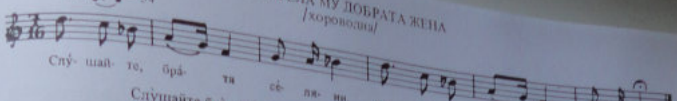

Слушайте братя селяни,
Умрелъ ми е женьтъ.
Мiогу ми бешъ хубъвъ,
Хубъвъ още рьботнъ:

Ут кюще в кюще метъшъ,
Нь средътъ гу збйрьшъ,
Пу три гулини сидешъ,
Ут негу гьби никнехъ,

Ут гьби зелник правешъ,
Селянету субйрьшъ
И още си им думашъ:
– Хапнете, братя селенъ,
Бре шу йъ сладку станалу!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

735. СТАРИ ДЕДО И МАЛКИ МОМИ

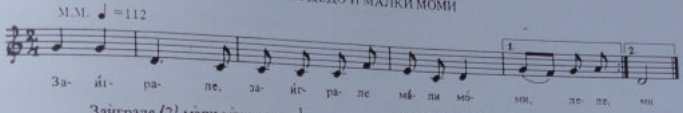

Зайграле (2) мали моми, леле,[1]
Зайграле (2) мали моми
Таму долу под селото,
Под селото, в ливагьето.
Туй[2] помина стари дедо:
– Помозибог, мали моми!
– Дал бог добро, стари дедо!
– Дали чинам за любенье?
– Шо те боде да не чиниш?
Избрічи си брадишето,
Запали го кукъшето,
Заколи си бабището! –

И послуша стари дедо –
Си избрічи брадишето,
Си запали кукъшето,
Го заколи бабишето . . .
– Помозибог, мали моми,
Дали чинам за жененье?
– Кърши глава, старо аро,
Старо аро, недугаво! –
Викна дедо, та заплака:
– Леле, брадо, честа горо,
Леле кукъо палигоро,
Леле, бабо, блага душо!

Слушана от Райна Буцкоска от с. Папрадиша, Велешко.

[1] Всеки стих се повтаря, като първоначално се прибавя частицата „леле" и се образува куплет. Повтарят се само първите четири срички на стиха – както е показано в текста под мелодията. [2] Туй – тука (съкратено от „тус" – диалектно „тук").

736. ДЕДО ИСКА МЛАДИ МОМИ

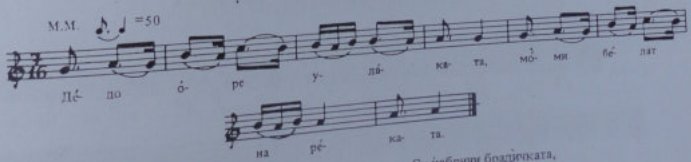

Дедо ора у лаката,
Моми белат на реката.
Се провикна стари дедо:
– Айде, моми, земете ме!
– Избрічи си, дедо, брадичката,
Утепай си бабичката,
Продай си ги волчинта,
Тогай, дедо, ке те земеме! –
Отиде дедо у селото
Си утапа бабичката,

Си избрічи брадичката,
Си продаде волчинта
И отиде на реката.
– Айде, моми, земете ме;
Си утепав бабичката,
Си избрічив брадичката,
Си продадов волчинта! –
Викнаи ми млади моми:
– Дигайте, моми, пиратлите! . . .
Еве ти, дедо, млади моми!

Слушана от Ленчето Сазданова от Велес.

737. МОМА, ДЯДО И МОМЬК

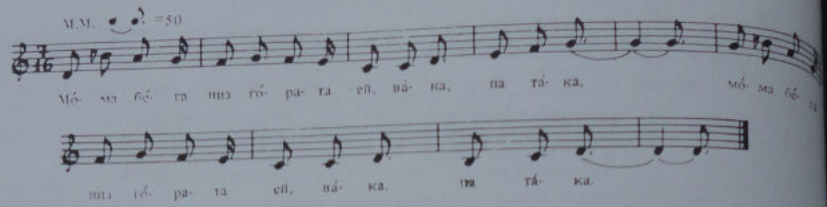

Мо̀ма бѐга низ го̀рата, ей ва̀ка, па та̀ка *(2)*[1]

(имитира се тичането с движение на ръцете към гърдите)

Речитатив:
Одо̀здола ѝди ста̀ри дѐдо белобра̀дец
Мелодия: *(втората част, финала)*:
Оттука до̀тука *(сочи се от устата до пояса)*.
Той ѝ да̀ва знак за лю̀бов, ей ва̀ка, па та̀ка,

(имитира се умилкване)

Ба̀ба глѐда от ку̀лата ей ва̀ка, па та̀ка.

(поставят се ту едната, ту другата ръка на челото като стряха, както прави взираш се в далечината човек)

– Ако ка̀жам на ма̀йка ти, ей ва̀ка, па та̀ка!

(правят се движения на закана с глава и на движения на ръцете за бой)

– Ако ка̀жиш на ма̀йка ми – ей ва̀ка, па та̀ка!

(удря се с ръце по дирника).

А мо̀ма му одго̀вара ей ва̀ка, па та̀ка.

(правят се присмехулни движения с дясната ръка – палец, допрен до носа и махане на ръката по посока на дядото)

Одо̀л ѝде мла̀ди мо̀мок, ей ва̀ков, па та̀ков

(рисува се с ръце красива фигура, с мила, възторжена усмивка)

Той ѝ да̀ва знак за лю̀бов ей ва̀ка, па та̀ка,

(имитира се възхищение с подадени напред ръце)

А мо̀ма му одго̀вара ей ва̀ка, па та̀ка.

(прави се движение като за прегръдка)

Слушана от Орде Бодле от Прилеп.

[1] Всеки стих се повтаря два пъти. Мелодията изисква пантомима на съдържанието на стиха.

738. ВЕЛИКДЕНСКА – ХОРОВОДНА

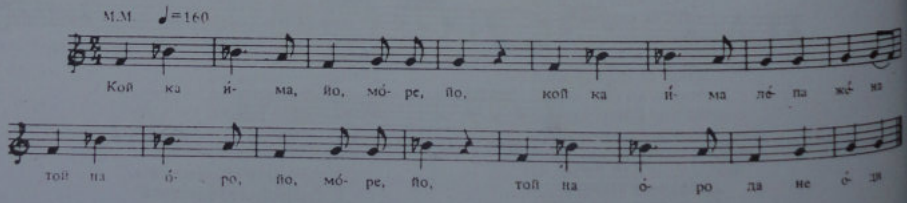

Кой ка ѝма, йо, море, йо,
Кой ка ѝма лѐпа[1] жѐна
Той на о̀ро, йо, море, йо,
Той на о̀ро да не о̀ди –
Той о̀рото до̀ма ѝма,
Той пѐсните, йо, море, йо,
Той пѐсните до̀ма ѝма!
Кой ка ѝма, йо, море, йо,
Кой ка ѝма гѝрда[2] жѐна,
На мъртѐвец да не о̀ди –
Мъртѐвецо, йо, море, йо,
Мъртѐвецо до̀ма ѝма.

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Л е́ п а – красива. [2] Г ъ́ р д а – грозна.

739. ЧУДНА СНАХА

M.M. ♩ = 116

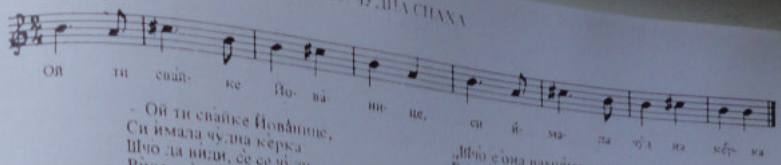

– Ой ти свайке Йовâнице,
Си имала чудна кѐрка.
Шчо да ѝди, сѐ се чу̀ди
Виде цѐвна, се прекърсти,
Виде цѝркова, се зачу̀ди:

„Шчо е она вампѝрнице,
Вампѝрнице со бръслѝнче?"
Виде разбой[1], се зачу̀ди:
„Шчо е она два гѐола –
Еден надни, другѝо стани?"

Виде зелник, се зачу̀ди:
„Шчо е она вѝртен-тутен,
Вѝртен-тутен, стрѐле лу̀шен?"

Слушана от Ленка Спиропетрова от Прилеп.

1 Разбой – стан.

740. ПРЕСТРУВАЛА СЕ НА БОЛНА

M.M. ♩ = 108

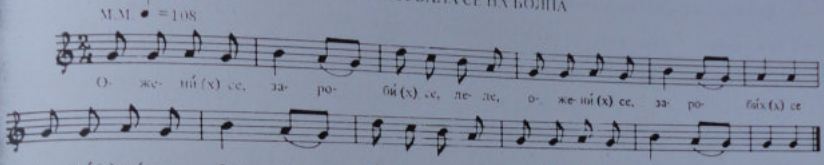

Оженѝ/х/ се, зароби/х/!се, леле,[2]
Земà/х/ жѐну болникàву.
За еденье – подѝедуе,
За работу ич не чу̀е.
Я си станà/х/ ѝутрос рано,
Омеси/х/ ву[3] белу погàчу,
Осукà' ву белу баницу,
Уготвѝ' ву белу кокошку.
Па пушѝ' ву карту[4] вѝно,
Принесо/х/ ву тàблу вѝну,

Па отидо/х/ на орàнье.
Къде дойдо, не затеко
От погàчу ни трѝшицу,
От баницу ни корчицу,
От кокошку ни кошчицу,
От карту вино ни капчицу,
Табла вѝна не тъкнàта!
Па си земà/х/ сировицу –
От главицу до петицу:
Десет удру, едно брою!

Слушана от Александър Зафиров от Куманово.

[1] Знакът Х на края на минало свършено време на глаголите е сложен в скоба, защото едвам се заема, почти не се произнася, но се чувствува мястото му. Същото означаваме и с апостроф. [2] „Леле" или „Мори" се поставя на края на всеки стих, както е показано в текста под мелодията. [3] Ву – ѝ. [4] Кàрту – бъклица.

741. КОЦЕ БЕРБЕРОТ НЕ ЯДИ РАСОЛНО МЕСО

M.M. ♩ = 136

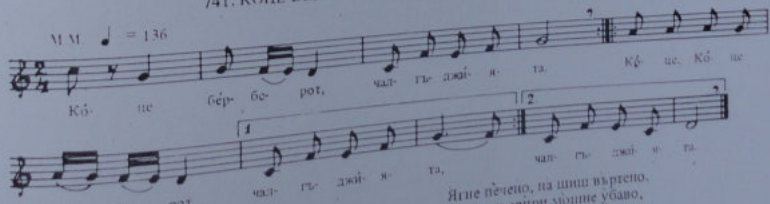

Коце берберот, чалгъджията,
Коце, Коце берберот, чалгъджията,[1]
Коце не яди расолно месо,
Коце не яди блага явния,
Блага явния со цѝрни сливи,
Тýку ми яди гýска пòлнета,
Гýска пòлнета со суво грозѝе;
Ýшче ми яди ягне пѐчено,

Ягне пѐчено, на шиш вѝртено,
За да ви свѝри мòнне убàво,
Бѝрго згответе гýска полнета,
Гýска пòлнета со суво грозѝе,
Ягне пѐчено, на шиш вѝртено,
И полейте 'и с тиквешко вино,
Та да видите шч' ýбоо ке ви пейт,
Та да видите оро за мерак!

Слушана от самия Коце берберот – Джиджунот от Прилеп.

[1] От всеки стих се образува куплет, като се повтаря два пъти първата дума и целият стих – както е дадено под мелодията.

742. СЕ СОБРАЛЕ ПИТАЧИТЕ

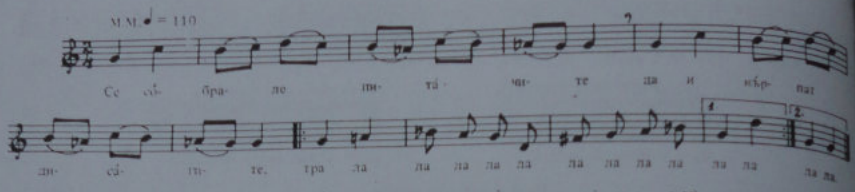

Се собрале питачите[1]
Де 'и кърпат дисагите,
Тра-ла-лалала . . .[2]
Лаф праея за питайне[3] –
Ке йодая от порта в порта,

От порта в порта – кай Кепевци в порта:
– Дарўйте ме за господа,
Да ти се живи дечината,
Дечината – най-малото,
Най-малото – син ви Блаже![4]

Слушана от Иванка Джолева в Прилеп.

[1] П и́ т а ч – просек. [2] Т р а́ л а л а – повтаря се като рефрен след всеки куплет. [3] П и́ т а й н е – просене. [4] Тази песен се пее по седенките като пародия на песента на просеците. Цели се да се предизвика смях, като се споменава името на някого от присъстващите и се нареждат разни епитети по негов адрес.

743. АЙ ДА МУ Я РЕЧИМЕ УШЧЕ ЕДНА

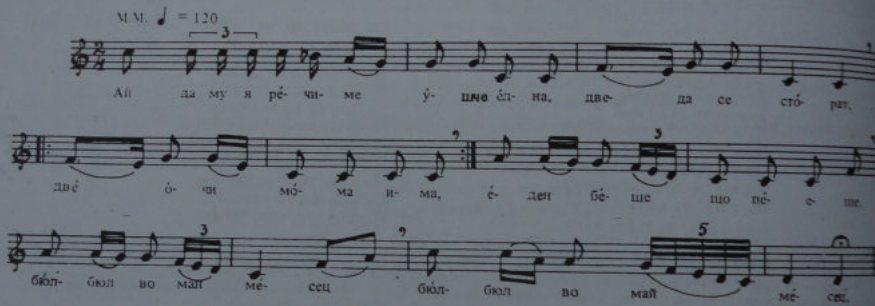

Ай да му я рѐчиме у̀шче ѐдна,
Две да се сто̀рат:
Две очи мо̀ма има,
Ѐден бѐше, шчо пѐеше,
Бюлбюль во май мѐсец.
Ай да му я рѐчиме у̀шче ѐдна,
Три да се сто̀рат:
Три но̀зе – пиру̀стия,
Две о̀чи мала мо̀ма . . . и т.н.
Ай да му я рѐчиме у̀шче ѐдна,
Чѐтири да се сто̀рат:
Чѐтири но̀зе кра̀ва ѝма,
Три но̀зе – пиру̀стия . . . и т.н.
Ай да му я рѐчиме у̀шче ѐдна,
Пет да се сто̀рат:
Пет пъ̀рсти ра̀ка ѝма,
Чѐтири но̀зе кра̀ва ѝма . . . и т.н.
Ай да му я рѐчиме у̀шче ѐдна,
Шест да се сто̀рат:
Шест мѐсеци – полго̀дина,
Пет пъ̀рсти ра̀ка ѝма . . . и т.н.
Ай да му я рѐчиме у̀шче ѐдна,
Сѐдум да се сто̀рат,
Сѐдум дена во нѐделя,
Шѐст мѐсеци – полго̀дина . . . и т.н.

Ај да му я речиме ушче е́дна,
Осум да се сторат:
Осум момі на орото,
Се́дум дена во не́деля . . . и т. н.
Ај да му я речиме ушче е́дна,
Деве́т да се сторат:
Деве́т месеци жена носи,
Осум момі на орото,
Се́дум дена во не́деля,
Шест месеци — полгодина,
Пет пи́рсти рака има,
Четири но́зе кра́ва има,
Три но́зе — пирустия,
Две очи — ма́ла мома,
Еден беше, шчо пеше,
Бюлбуль во ма́й месец!

Слушана от Борис Стефов от Ресен.

744. ТА, ЛЕЛЕ МАМО, ШЧО КЕ ВЕЧЕРАМЕ

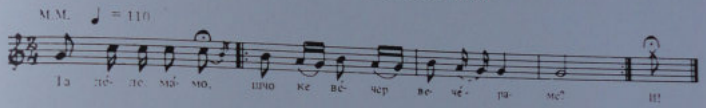

— Та, ле́ле ма́мо,
Шчо ке ве́чер вечераме?
— Ке ти го́твам от еже му́ше[1].

Речитатив:

— Иии . . . Та шчо у́бава, до́тке[2]! . . .
Отдека си я научила?
— От бо́мбонеките арга́ти.
— Та има ли ушче?
— Има ушче ма́лу.
— Де-де дорекни я!
— Та, ле́ле ма́мо,
Шчо ке ве́чер вечераме?
— Ке ти го́твам от жа́ба нога.

Речитатив:

— Иии . . . Шчо у́бава, до́тке! . . .
Па и́ма ли ушче?
— Има ушче ма́лу.
— Де-де дорекни я!
— Та, ле́ле ма́мо,
Шчо ке ве́чер вечераме?
— Ке ти го́твам от глу́фче[3] бо́фче[4].

Речитатив:

— Иии . . . та шчо у́бава, до́тке!
От дека си я научила, мори до́тке?
— Па . . . от бо́мбонеките арга́ти.
— Та има ли ушче?
— Нема!

Слушана от Иванка Джолева в Прилеп.

[1] Му́це – муцуна. [2] До́тке – како (така се назоваат сестриве в Марийово). [3] Глу́фче – мишеле.
[4] Бо́фче – малка нянка. Песента е пародия на мариовския говор.

Носня въ с. Мухфалово
Ст. Бадъковъ 1934.

VIII. ПЕСНИ ЗА НАРОДНИТЕ СТРАДАНИЯ ПОД ТУРСКО ИГО

745. КРАЛИ МАРКО И ТРИ СИНДЖИРА РОБИ[1]

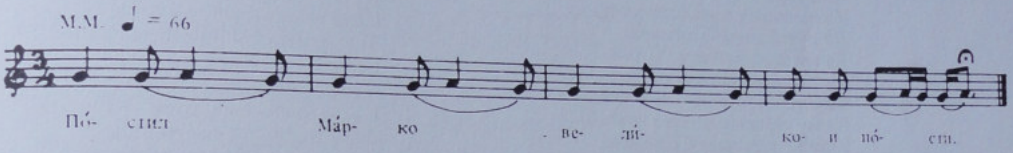

Постил Марко великои пости –
Седум пати деб ми е каснало.
Осум пати вода се напило.
Кога беше на ден на Великден,
Рано стана манастир да одит
И прічесна тамо да си земит.
Му говорит неговата майка:
– Не си земай, Марко, остра сабя,
Не си земай тежка боздугана,
Да не би по пато грев да сторин! –
Марко майка смерно[2] си послуша –
Не си зеде тая остра сабя.
Не си зеде тежка боздугана.
Коня спремат Маркова невеста
И на коньот тивко му говорит:
– Ой ти, коньо, море шарен коньо,
Ке ти сложа шарени дисаги,
Во дисаги – жълта боздугана
И до него тая остра сабя.
Ко ке видиш Марка на иктиза[3],
Да му кажиш, оти сабя носиш –
И со нея жълта боздугана! –
Тръгна Марко рано на Великден
Кога беше стред гора зелена,
Що си стрете три синджира роби
Да 'и тера пърна арапина.
Се разжали Марко, се разтажи,
Що си нема жълта боздугана,

Що си нема тая остра сабя,
На от мака сам себе прокълна:
– Бог да бие той, що слуша майка! –
Коня му продума: „Ой ти Марко.
Ай отвори шарени дисаги,
Па извади жълта боздугана
Да отепаш пърна арапина.
Да отпушиш три синджира роби! –
Весел Марко коня си послуша,
И отвърза шарени дисаги,
Па извади жълта боздугана,
Си раздипли тая остра сабя,
Си отепа пърна арапина
И отпущи три синджира роби.

Слушана от Славка Стефанова и Биляна Недева от с. Мраморец, Охридско.

1 Песента се пее на Великден.

2 Смерно – послушно, с подчинение.

3 Иктиза – потребност, нужда.

74б. ЧЕРЕН АРАПИН, СУЛТАН СУЛЕЙМАН И КРАЛИ МАРКО

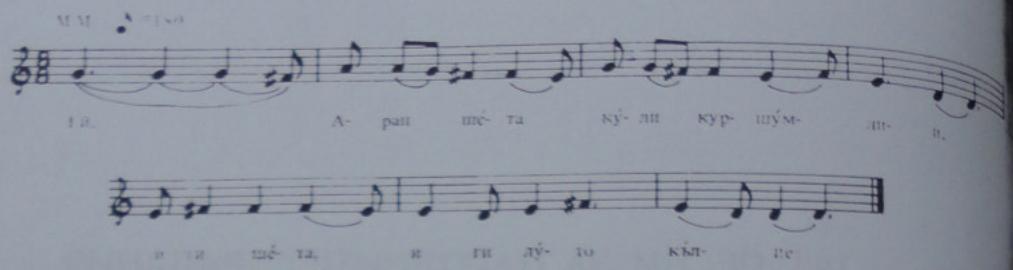

Ей[1], Араш шета кули куршу́млии,
И ти шета, и ти лото кълне:
– Да би, кули, пусти останате,
Що не пусташ свида и катифе.
А пак клинци – кълти миндувии[2],
Кога немам едно черно либе,
Да ми шета кули куршу́млии.
Ако утре бог ме се осамне,
Ке напишам една бела книга
До онета цара Сулимана,
Да ми даде неговата кѐрка.
Ак' не даде неговата кѐрка,
Ке отидам, бо́ ме[3], во Стамбола,
Ке му земам неговата глава! –
Книга гледа царе Сулимане,
Книга гледа, дробни сълзи рони.
Удри рака от десно колено,
Та си скърши бурма позлатена
И си скина чоени чакшири.
Го погледа самата царица
И да царо тивко му говори:
– Ейди, царе, царе Сулимане,
Книга гледаш, дробни сълзи ронишь;
Удри рака от десно колено,
Па си скърши бурма позлатена
И си скина чоени чакшири!
Кажи, царе, що невола имаш?
– Бог го убил черна арапина,
Ни я сака той нашата кѐрка!
– Ейди, мили царе Сулимане,
Ти си имаш у твоята земя
Еден юнак – Марко Кралевике,
Той да дойде и да я откине
Керка ни от черна арапина! –
Я послуша той цар Сулимане,
Па си пиша една бела книга
Па онета Кралевике Марко:
– Ейди, Марко, мой мил побратиме,
Ти да дойдеш у Стамбола града,
Да откинеш мойта мила кѐрка
От тая ми черна арапина!
Ке ти дадам три товара азно,
Три товара и три бофчалъка[4]
Ни ткаени, нити пак предени,
Нити пак со рака пофатени,
Се со суво злато полеяни! –
Ми пофтасал черна арапина
И ми влегол у Стамбола града
Со сватови момма да ми зема
И порачал: до що дукян има
У чаршия да е затворено.
Кога видел черна арапина
Во меяна еден юнак сѐди,
Сѐди юнак, руйно вино пие . . .
Това ми бил Марко Кралевике.
Се разлути черна арапина
И отиде юнак да си види;
Гледа коньсе и направил на врата,
Да не пуща черна арапина.
Му говорат китени сватови:
– Ай врати се, черни арапине,
Да се ние тука веселиме,
Остави го тая пиница!
Па ми пише царева кѐрка
Беда книга на Марко Кралевике:
– Ейди, Марко, мой мил побратиме,
Ми те кълнам во свети Йована
Да ме спасиш от черна арапина! –
Чека, нема Марко да дофтаса
И отиде в море да се лави:
– Бог да те бие, Марко Кралевике,
Що не дойде ти да ме откинеш
От проклети черна арапина! –
Кога гледа – еден млади юнак
Да си пои своя добра коня,
Коня пои и нейте говори:
– Ей, левойко, ти царева кѐрко,
Що ме кълнеш на правда-правдина?
Ай да идеш у твоята кукя,
Да излезиш с черна арапина
И да пойдеш со него край градо!
Я ке дойдам да те ослободам! –
Ми отишла царевата кѐрка
Право дома, во своята кукя,
Ми го зела черна арапина,
И со него дошла накрай градо.
Ми издеве Марко Кралевике,
Ми го уби черна арапина,
Ми я спаси царевата кѐрка.

Слушана от Савка Антон Иванова от Велес.

[1] „Ай" се поставя като въведение в началото на първия стих на куплета. [2] Миндувии – мендухии (платник от старо време). [3] Бо́ме – бога ми (заклеване). [4] Бо́фчалък – бохчалък, отбор долни дрехи като подарък при сватба.

747. КРАЛИ МАРКО И МАЙКА МУ
/седенкарска/

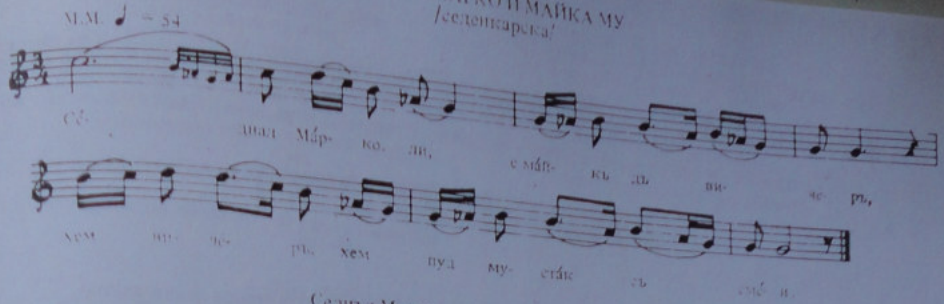

Седнъл Марку-ли, с майкъ-ль вичерь,
Хем вичерь, пуд мустак съ смеи.
Луледа ту-ли[1], старьть му майкъ,
Тя нъ Марку тихум пругуварйъ:
– Ой ти, Марку . . . ой ти, мили сину,
Шу вичерьш, пуд мустак съ смеиш?
Ильь съ смеиш ль сухъ вичерь,
Ильь съ смеиш майкъ на стъруст?
– Ой ти, мале, ой ти, старь мале,
Вичерь йъ, мале, ну дал госпуть,
Стъруст йъ, мале, ред ну редум –
Нескъ тебйъ, мале, утре менйъ!
Имъ юнак ъф Будима град,
Пуфалял съ сьс мен ль съ бори.
Дали, мале, тукъ ль ту декъм,
Или, мале, таму ль му идь?
– Немо, сину, тукъ ть ту чекъш,
Дь ни глеть майкъ ясин[2] кърви,
Ясни кърви ут юнашки снаги! . . .

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Ли – се поставя в средата на първия стих на куплета. [2] Ясини – в случая „червени".

748. ШЕТАЛ МАРКО ГОРА РОМАНОВЕЦ

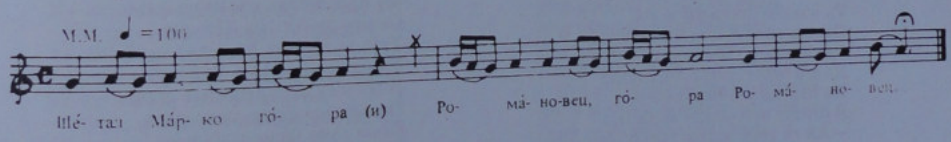

Шетал Марко гора Романовец,
Шо ми шетал три дни и три нощи.
Нищо ловчок Марко не уловил,
Ни намерил[1] студена водица.
Люто кълнет Марко, люто кълнет:
– Да би дал бог, зелена горице,
Върнови ти слана попарило,
Коренье ти огон изгорело! –
Го дочула зелена горица:
– Не кълни ме, Марко, не греши се,
Тук кълни я Гюргя самовила:
Ми превела три-девет[2] извори,
И одиесла долу в рамно поле,
Да напоит убави берикет.

Слушана от Благойка Шерева от с. Попрадища, Велешко.

[1] Само в песните се казва „намерил", иначе – „напол". [2] Три-девет – три пъти по девет.

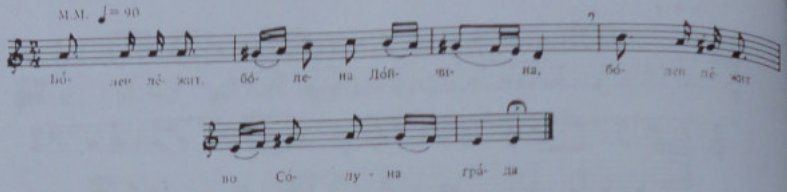

Болен лѐжит болена Дойчина,
Болен лѐжит во Со̀луна гра̀да,
Болен лѐжит до девет го̀дини,
Из коските трѐва поникнало . . .
Да шо беше сѐстра Ангѐлина –
Дворье мѐтет, дро̀бни сълзи ро̀нит,
Со сълзи и дворье запрашуват.
Я доглѐда болена Дойчина:
– Ай ти тѐбе, сѐстро Ангѐлино,
Дворье мѐтеш, дро̀бни сълзи ро̀ниш,
Со сълзи и дворье запрашуваш.
Да не ти се тѐбе долеяло,
Переѐйки сѐ лѐнени кѐрпи,
Миеѐйки мои лю̀ти ра̀ни? –
Изго̀вори сѐстра Ангѐлина:
– А не ми се мѐне сло̀деяло,
Миеѐйки твои лю̀ти ра̀ни,
Переѐйки сѐ лѐнени кѐрпи,
Туку ми се мѐне сло̀деяло:
Бог да бѝе чѐрна ара̀пина,
Шо кондисал под Со̀луна гра̀да,
Под Со̀луна, со̀лунски лѝвади, –
На ден ѝдет леб по ѐдна фу̀рна,
Фу̀рна лѐба, кра̀ва ялѐвица;
На ден лю̀бит у̀бава невеста,
На нокъ лю̀бит у̀бава девойка,
Ем 'и дю̀бит, ем 'и мла̀ди гу̀бит.
Сиот Со̀лун на ред го изреди,
Ред ни пада̀на до пашата ку̀кя. –
Ми̂ извикна болена Дойчина:
– Ай ти тѐбе, сѐстро Ангѐлино,
Ти ѝзвади тая бѐрза ко̀ня,
Отнеси го при мла̀ди налбатин,
Да ти ко̀вет ко̀ня вѐресия. –
Да шо̀ беше сѐстра Ангѐлина,
Ми ѝзвади тая бѐрза ко̀ня,
Я о̀тнесе при мла̀ди налбатин:
– Ай ти тѐбе, мла̀ди налбатине,
Да ми ко̀веш ко̀ня вѐресия . . .
Бог го ю̀бил той мла̀ди налбатин,
Бог го ю̀бил – гру̀бо отго̀вори:
– Кя ти ко̀ва ко̀ня вѐресия,
Ак' ми да̀еш тво̀е бѐло лѝко. –
Се вра̀тила на̀зад плачѐски.
Йе го̀ворит бо̀лена Дойчина:
– Ай ти тѐбе, сѐстро Ангѐлино,
Ти отиди при мла̀ди ба̀калин
Да ти дает трѝста ла̀кти пла̀тно,
Да завия мои лю̀ти ра̀ни. –
Да шо беше сѐстра Ангѐлина,
Ми о̀тиде при мла̀ди ба̀калин:
– Ай ти тѐбе, мла̀ди ба̀калине,
Да ми да̀еш трѝста ла̀кти пла̀тно,
Трѝста ла̀кти пла̀тно вѐресия . . . –
Бог го ю̀бил той мла̀ди ба̀калин,
Бог го ю̀бил – гру̀бо отго̀вори:
– Кя ти да̀да трѝста ла̀кти пла̀тно,
Ак' ми да̀еш твои ѐрни о̀чи. –
Да шо бѐше мла̀да Ангѐлина,
Се вра̀тила до̀ма плачѐски:
– Ой ти, бра̀те, болени Дойчине,
Бог го ю̀бил мла̀ди ба̀калина,
Бог го ю̀бил – гру̀бо отго̀вори:
– Кя ти да̀да трѝста ла̀кти пла̀тно,
Ак' ми да̀еш твои ѐрни о̀чи. –
Да шо бѐше болена Дойчина,
Ми извади ко̀ня некова̀на,
Ми запаша сѐбя нео̀стрена,
Ми се ка̀чи на бѐрзата ко̀ня,
Ми о̀тиде под Со̀луна гра̀да,
Под Со̀луна – со̀лунски лѝвади,
И го на̀йде чѐрна ара̀пина.
Да шо бѐше чѐрна ара̀пина –
Ми ра̀зтегнал зѐлена ча̀дора,
Ми ѝзвикна бо̀лена Дойчина:
– Ай ти тѐбе, чѐрна ара̀пино,
Ти ѝзлези на̀двор на мѐгданот
Да ти да̀да фу̀рна бѐла лѐба,
Бѐла лѐба, кра̀ва ялѐвица,
Да ти да̀да у̀бава невеста,
Да ти да̀да у̀бава дѐвойка! –
Да шо бѐше чѐрна ара̀пина:
– Ай ти тѐбе, мо̀ре жѐлта ду̀ньке[1],
Даль со мѐне ти мѐгдан кя правиш? –
Да шо беше болена Дойчина,
Си ѝзвади сѐбя нео̀стрена,
Му пресече тая чѐрна гла̀ва,
Се зачу дѝ болена Дойчина:
Тру̀пот скакат до девет ми бо̀я!
Го разпара бо̀лена Дойчина
И му на̀йде до лепот ми сѐрца:
Осомте ми сѐрца у̀ше спа̀ле,
Са̀мо ѐдно бѝло разбу̀дено . . .
Тѐргнал Дойчин до̀ма да си о̀дит,
С ко̀ньот тѐрчат во Со̀луна гра̀да,
По ка̀лдѐрма ко̀нь ми ѝскри пу̀шат[2].
Цел ми Со̀лун на со̀как ѝзлегол,
Мѐгю сѐбе сѝте си го̀ворит:
– Та̀ков ю̀нак пред дѐвет го̀дини
Ми ѐ бѝло и пак сѐга ми е! –
Ми по̀минал по̀край налба̀тинот:
– Ай ѝзлези, мла̀ди налба̀тине,
Да ти пла̀та, шо ми ко̀нь подко̀ва. –
Ми ѝзлегол мла̀диот налба̀тин.
Шом си вѝдел бо̀лена Дойчина,
От стра̀вои жѝви ми се стрѐсол.
Си ѝзвадил бо̀лена Дойчина,
Си ѝзвадил сѐбя нео̀стрена,
Му пресѐкол тая ду̀да гла̀ва.
Па о̀тиде ко̀де мла̀д ба̀калин:
– Ай ѝзлези, мла̀ди ба̀калине,
Да ти пла̀та трѝста ла̀кти пла̀тно,

Що ми даде ти на вересия. –
Ми излезе той млади бакалин –
И на него главата пресече.
Па отиде свойте рамни дворйе,
Си извика сестра Ангелина:
– Айде, моя сестро Ангелино,
Върни арапи веке не те плаши.
Отвърни ми триста лакти платно,
Отвърни ми тия люти рани,
Отвърни ми, душа да си зема,
Веке душа моча кя прелада. –
Изтърчала сестра Ангелина,
Развила му триста лакти платно,
Отвориле ми се люти рани,
Кървта сета от нив му изтекла,
Кърв изтекла, душа му излегла.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

1 Д ю́ н ь к е – дюлю (от дюля). 2 П у́ ш а т – изпуска.

750. ЛЮТИЦА БОГДАН И БОСНАНИЯ МУЙО

М.М. ♪=108

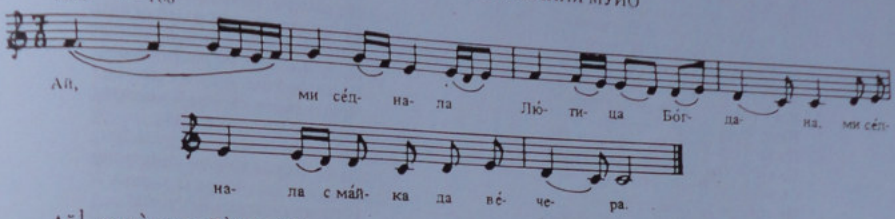

Ай[1], ми седнала Лутица Богдана,
Ми седнала с майка да вечера.
Вечерале несгодна вечера –
Вечерале сола ем пипера.
Мегю себе муабет си прайле:
– Дали думаш[2], сине, паметуваш,
Кога турци земя поробия,
Кога твойта сестра я пления?
– Думам, майко, како да не думам,
Не е време, време до одамна,
Туку има до девет години
Како турци земя поробия,
Како мойта сестра я пления.
Сум търчало три дни и три нойки
Да го фатам Боснания Муйо,
Шчо я плени сестра Ангелина.
Не беф кадро[3] с рака да го фатам,
Па си фърлиф жолта боздугана,
Му соломиф три ребра на койно.
– Ой ти, синко, Лутица Богдане,
Ай пойди си кай твоята сестра,
Керка ми е многу чорбаджийка,
Белки нешчо тебе ке дарува.
– Ой ти, майко, моя стара майко,
Ай замеси две бели погачи
И наточи две здравици вино,
Дури юнак койна да оружа[4],
Дури юнак сам да се наружа[5]. –
Шчо си стана неговата майка,
Шчо си стана здрава ем весела,
Ми засука поли ем ракави,
Ми замеси две беди погачи,
Си наточи две здравици вино,
Дури юнак койна да оружа,
Дури юнак сам да се наружа.
Шчо ми влезе в шарена одая,
Ми облече делибачко[6] руво,
Ми закачи перо пауново
И си зеде таа пандзур-долама[7],
Па си явна койна шестокрила
И ми тургна по бели друмои.
Негде-годе койна разигрува,
Негде-годе боздуган фърлува.
Ми догледа шаренана чешма,
На чешмата – до две стари баби,
Мегю себе муабет си прайле:
– Шчо е она чудо ем големо,
Дал' йе сонце, дал' йе месечина,
Дали ми йет незнайна делия?
Блазе си му на негова майка –
Негде-годе койна разигрува,
Негде-годе боздуган фърлува!
– Добро утро, до две стари баби!
– Дай бог добро, незнайна делийо!
– Ке ве прашам, право да кажите:
Дека седи Боснания Муйо?
– Ей, делийо, незнайна делийо,
Ай завърти деснаго сокака,
Пусти порти ми се бележити –
С кърмуз-чова[8] ми се повезани[9]. –
Си отиде Лутица Богдана,
Си отиде пред кърмузни порти,
Дваж клукнува, трипатиш викнува.
Шчо дотърча сестра Ангелина,
Шчо отвори тия вити порти.
Ангелина него не го позна,
Ама койно негов му го позна.
– Ке те прашам, незнайна делийо,
Ке те прашам, право да ми кажиш:
Дали ти йе койна докупено,
Дали ти йе на юнаштво земен,
Или ти йе койна бабайкова[10]?
– Дел' ме прашаш, право ке ти кажам:
Не ми й койна со пари купено,
Нити ми йе на юнаштво земен,
Туку ми йе койна бабайкова. –
Го познала сестра Ангелина,
Го отведе во рамните дворйе,
Па го качи горе на дивани
И го внесе в шарена одая,
Кай шчо има стребрена търпеза,
Па му даде вино ем ракия,
Во виното билки чемерики.
Пило юнак, па се и йопило.
Па си зеде млада Ангелина,
Па си зеде тешкине тумруци[11],
Му завърза раце наопаку,
А на нозе – тежкине тумруци.
Па се вкачи вишем на дивани,
Си я зеде танкана дулбия

Да го гледа Боснания Муйо.
Па ете го Боснания Муйо –
Ми шетало три дни и три нойки
И пак ловчок нигде не уловил.
Шчо истърча руса Ангелина
Да отвори тия вити порти.
– Дейди, дейди, Боснания Муйо,
Ако не си ловчок уловило,
Аз уловиф ловчок ем за тебе,
Аз уловиф Лутица Богдана!
– Ай йстай се, жено невѐрнице,
Ако можиш ветрон да фатиш,
Та да фатиш Лутица Богдана! –
Па се вкачи вишем на дивани,
Па си слѐзе в шарена одая,
Кай шчо има стребрена търпеза.
Кога гледа – Лутица Богдана:
Пито юнак, па се и опито,
Па заспало како рудо ягне.
Го подбетна со деснийо топук[12],
Се разбуди Лутица Богдана.
Му говори Боснания Муйо:
– Дейди, дейди, Лутица Богдане.
Ке те прашам, право да ми кажиш:
Дали думаш, думаш, паметуваш,
Кога турци земя заробия,
Кога твойта сестра я пления?
– Думам, завал[13], како да не думам,
Не йе време, време доходамна,
Туку ми йе до девет години.
Сум тръчало три дни и три нойки,
Не беф вредно[14] тебе да те фатам,
Па си фърлиф жолта бозджана,
Му соломиф три ребра на койно. –
Тогай рече Боснания Муйо:
– Ако мене ти тогаш фатеше,
Шчо со мене ти ке да праеше?
– Ке те посеф и' една разкърсница,
Ке те сечеф на четири дзвана[15],
Ке те бесеф на четири дървя. –
Шчо извикнал Боснания Муйо:
– Измекяри мити мои, верни,
Ай спрегнете шарена кочия,
Донесете долу под дивана,
Ке носиме Лутица Богдана,
Тому долу и' една разкърсница. –
Шчо го фати Лутица Богдана,
Па го фърли вишем от дивану,
От дивани – в шарена кочия,
Ал' застана Лутица Богдана,
Ми застана на юнашки нозе.
Шчо изтърча руса Ангелина
И на Муя, завал, му зборува:
– Дейди Муйо, Боснания Муйо,
Коо ке колиш Лутица Богдана.
Да м' извадиш той панцур-долма
Да остани здрава и читава
За нашето младо Усеинче
Да остани мираз[16] от нуйка му. –
Да пойдоя и' една разкърсница,
Па му пушчи Муйо десна рака –
Да извади той панцур-долма,
Да й извади здрава и читава.
Шчо го фати Лутица Богдана,
Му извади, завал, двете очи,
Та вслепе Боснания Муйо,
Па извади тая тежка сабя,
Му пресече раце до рамена,
До рамена, нозе до колена,
Го остави и' една разкърсница
Да кажува от шчо болест лежи.
Па се фкачи Лутица Богдана,
Па се фкачи в шарена кочия,
Право тръга стреде во селото.
Ай ете я руса Ангелина,
Шчо си зеде таникана дульбия,
Па се фкачи вишем на дивани:
Кога гледа – шарена кочия
И во нея Лутица Богдана!
Па ми пърсна, завал, да избега.
И подвикна Лутица Богдана:
– Я почекай, моя мила сестро,
Да ти кажам поздрав от майка ти! –
Шчо я фати Лутица Богдана,
И пресече незината глава
И главата на младо Усеинче,
Усеинче – незинюто синче,
Па 'и турил в шарени дисаги,
Ми товарил до десет товари,
Во товари – се кара грошои,
И ми тургнал дома да си оди.
Го погледа старата му майка,
Го погледа и му пресборува:
– Видиш, синко, шчо богатство има
Твоя сестра руса Ангелина!
Шчо ли бакшиш, завал, ми пратила?
– Ой ти, майко, моя стара майко,
Айде види в шарени дисаги! –
Шчо истърча неговата майка,
Шчо истърча здрава ем весела
Да погледа в шарени дисаги,
Кога гледа – керкината глава
И главата на незинюто внуче! . . .
Се провикна Богданова майка:
– Дейди, синко, Лутица Богдане,
Кай ке пойдиш зиян[17] ке направиш!
– Молчи, майко, моя стара майко,
Ако прашаш како ме пречека
Мойта сестра, а твойта керка,
Тогай, майко, ти ке повěруваш,
Мене, майко, право ке ми даиш!

Слушена от Иванка Джолева от Гірлеп.

1 „Ай" се поставя в началото на вески куплет (двустишие). 2 Ду́маш – помниш. 3 Ка́дро – катърен, сто собен. 4 О́бружа – натъкми, екипира. 5 На́ружа – въоръжи. 6 Дели́бачко – юнашко, на делия. 7 Па́ндзур-до́лма – бронирана дреха. 8 Кърмуз - червено. 9 Пове́зани – облицовани. 10 Ба бе́йкова – башина. 11 Ту́мруци – греди, тежести. 12 То́пук – ток (на обувка). 13 За́вал – излишна дума, турска, поставяна за допълване на стиха, със значение „клетнико". 14 Вре́дно – способно. 15 Дзван – парче. 16 Ми́раз – наследство. 17 Зи́ян – вреда.

751. СЕ СОБРАЛЕ КРАЛЕИ, БАНАРИ

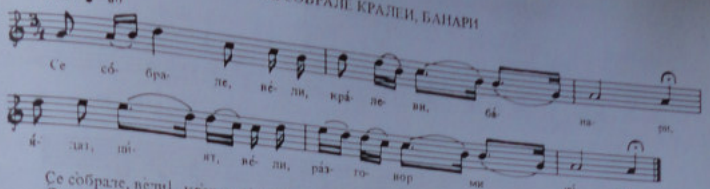

Се собрале, вели[1], кралеи, банари,
Ядат, пият, разговор ми чинат.
Разфърлиле тежкана вергия[2] –
Кому писте, айде[1], кому триста,
На Сърбина: половина товар,
Половина това азно небройно,
Оти има млада Сърбинина,
Оти има она мажко дете.
Шчо и вели Сърбин добър юнак,
Шчо и вели на неговата майка:
– Учи, карай, майко, шчо да чинам:
Дали стока, майко, да продадам,
Или чифлик, майко, да продадам? –
Бог юбил йе неговата майка,
Шчо вели на Сърбин добър юнак:
– Немой, синко! Стока се продава,
Ама тежко, сине, сепечали!
Продай си я млада Сърбинина,
Продай си я со се мажко дете. –
Шчо и вели Сърбин добър юнак:
– Айде стани, млада Сърбинине,
Да облечиш невестинско руво,
Ке одиме во Стамбола града. –
Телаль йичи на нова чаршия:
– Се продава млада Сърбинина.
Се продава со се мажко дете,
Се продава половина товар.
Половина товар азно[3] небройно. –
Ми излезла първа арапина
Таа ми дала половина товар.
Проговори млада Сърбинина:
– Ай истай се, първо-арапино,
Яс ке барам лика како мене,
Како мене лика според мене. –
Ми излезло жолтоно еврейче,
Дало азно половина товар,
Ми я зело млада Сърбинина.
Я однесло в негови ливади,
Ми я внесло в шарена одая.
Шчо вели на млада Сърбинина:
– Ай постели мекана постела,
Дур' еврейче малку да прошета. –
Пилци пеят, жално ми говорат:
„Кай се чуло, леле, и видело
Брат и сестра двата да се земат!"
Шчо ми стана жолтоно еврейче,
Шчо и вели на млада Сърбинина:
– Ке те прашам, право да ми кажиш:
Дали имаш рода от порода? –
Шчо му вели млада Сърбинина:
– Яс си немам рода от порода,
Само имам едно мило брате,
И too не знам дали ми йе живо.
– Ой ти, мори млада Сърбинине,
Дал' имаше нишан твойто брате? –
Шчо му дума млада сърбинина:
– Нишан има на десната нога –
Десна нога има до шест пърсти. –
Шчо и вели, завал[1] жолтоно еврейче:
– Айде стани, млада Сърбинине,
Да собуеш моя десна нога. –
Му собула десната му нога.
Кога гледа – нога со шест пърсти . . .
Тогаш таа ти се досетила,
Оти too е милото и брате.
Проговори жолтоно еврейче:
– Айде стани, мила моя сестро,
Ке пойме кай Сърбин добър юнак. –
Ми отишле кай Сърбин юнака.
Шчо му вели жолтоно еврейче:
– Ай излезе, море Сърбин юнак,
Да те видам коя сестра продаваш! –
Шчо му удри до пет-шест маймузи[4],
На му даде половина товар,
Половина товар азно небройно,
На му вели, завал, и говори:
– Немой, немой, сестра да продаваш!

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] Думите „вели", „леле", „мори", „завал" се прибавят съответно като допълнение на ритъма. На места са заместени от двусрични думи, които имат смисъл, и тогава горните думички не се употребяват. [2] Вергия – данък. [3] Азно – богатство с „ювише, пари. [4] Маймузи – шпори.

752. МЛАД СТОЯН СПЕЧЕЛВА ОБЛОГ С ПАШАТА

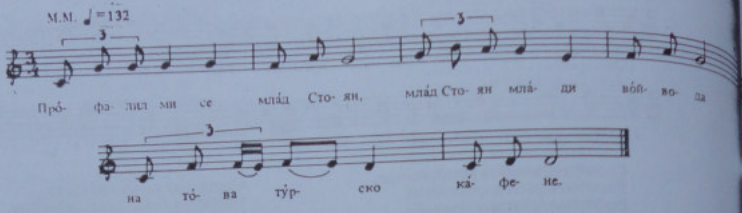

Прòфалил ми се млàд Стоян,
Млàд Стоян, млàди болярин,
На тòва тùрско кàфене:
– Я ѝма коньче рането[1], –
Коньче ми врèди два грàда,
Два грàда кàко Едрене;
Я ѝма бùлче ùбаво, –
Бùлче ми врèди[2] четири,
Чèтири кàко Цàриград! –
Дочул го ми е пàшата,
Пàшата Пазванджѝята:
– Стòяне, млàди Стòяне,
Прòфалил си се, прòфалил:
Си ѝмал коньче рането,
Коньче ти врèди два грàда,
Два грàда кàко Едрене;
Си ѝмал бùлче ùбаво,
Бùлче ти врèди четири,
Чèтири кàко Цàриград!
Я ѝма тàвла[3] с àтови,
Я ѝма àрем с àнами:
Àко нàдвиет àтови,
Кя ти го зèма коньчето,
Коньчето со се бùлчето
И мòшко дèте Аврамче;
Àко нàдвиет коньчето,
Кя ти я дàда тàвлата,
Тàвлата со се àтови,
Àремот со се àнами! –
Бùлче ми коньче ранеше
И му на коньче дùмаше:
– Коньче ле, коньче рането,
Àко нàдвиеш àтови,
Гèрданот кя го рàзнижа,
Плòчите кя ти подкòва
Сè со от жàлти дукàди;
Бѝсерот кя го рàзнижа,
Грѝвата кя ти нàнижа! –
Бùрза- нàдбùрза коньчето.
Зàчудил ми се пàшата,
Пàшата Пазванджѝята.
Стòян си пàша гòворит:
– Кя ти я зèма тàвлата,
Тàвлата со се àтови;
Кя ти опроста àремо,
Àремо со се àнами!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Рàнето – охранено. [2] Врèди – струва. [3] Тàвла – чарда, хергеле.

753. БОЛЕН ЯНКУЛА И ПИЛЕ СОКОЛЕ[1]

Шо сè бèлеет н'оная стрàна?
Даль ѝе бел облак, даль бèла мòгла?
Не е бел облак, ни бèла мòгла,
Тùку ми бѝло Янкулов чàдор,
Пòд чàдор лèжит болен Янкула,
Болен Янкула, жèден вòдипа,
Жèден вòдипа и понàдипа.
Туе прèлета пѝле сòколе,
В ùстаносеше студенà вода,
Под лèво крѝло – прèсно ябùлко,
Под дèсно крѝло – тòпла сѝмида.
Ми го понàди болен Янкула.
Ми се ùзвикна болен Янкула:
– Е, ай тѝ тèбе, пѝле сòколе,
Шо дòбро зноеш, шо ми понàди?
Ми одгòвори пѝле сòколе:

– Кòга ми бèше плèнст'о пò земи,
Плèнст'о пò земи, òгон вò гора,
И ти пòмина со бùрза коня,
Я тогàй си беф пѝле в сèдело,
И ти посегна со десна рока
И ме ѝзвади от сѝлен òгон,
От сѝлен òгон – да не ѝзгора.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадишка, Велешко.

[1] Пее се като „Болна лежала Кира Попова" (№ 593).

754. ОЗДОЛ СЕ ЧУЕТ ЦЪРНИ ТАТАРИ

Оздол се чу̀ет цъ̀рни та̀тари,
Оздол се чу̀ет, о̀згор пойдое.
Сѐкое та̀тарче по коня во̀дит,
Ѐдно та̀тарче два коня во̀дит,
Два коня во̀дит, три роба тѐрат,
Три роба тѐрат от ѐдна ку̀ка –
Двѐте се зо̀лви, ѐдна е сно̀а.

Сно̀а ми то̀жит: „Оф, лѐле бо̀же,
Оф лѐле бо̀же, дъ̀ри до бо̀га!
Сум г' оставила мо̀шкото дѐте,
Мо̀шкото дѐте в го̀ра зѐлена,
На пуста бу̀ка, в ша̀рена пю̀лька.
Коя кя ма̀йка дѐте надо̀ит,
Коя кя ма̀йка дѐте избанят,

Ко̀я кя ма̀йка дѐте про̀менит? –
Сно̀а ми то̀жит, зо̀лва я тѐпит:
– Тра̀й ни се, сно̀о, тра̀й ни се, на̀ша,
Го̀спод кя глѐдат на̀шето дѐте:
Съ̀рни кя въ̀рвит – кя го надо̀ит,
Вѐтор кя вѐет – кя го за̀лют.
Ро̀са кя ро̀сит – кя го избанят,
Го̀ра кя лѝстит – кя го про̀менит.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е еднаква с онзи на песента „Три поти Анка на суд терае" (№ 824).

755. МОШКО ДЕТЕ ОТ БРАТ И СЕСТРА

– Да̀ли зно̀еш, Яно̀вище,
Ко̀га бѐше плен по̀земи,
Плен по̀земи, о̀тон в го̀ра?
Я плѐние бѐла Яна,
Бѐла Яна и Янкула:
Яна ми я однѐсое,
Коде сълнце що о̀греват;
Янкула го однѐсое.
Коде сълнце що заодит.
Си ра̀стое, пора̀стое,
Се найдое на нов пазар,
Се найдое, се зедое,
Си стѝгнае мо̀шко дѐте,
Му го̀ворит бѐла Яна,
Бѐла Яна Янку̀лове[2]:
– Ай ти тѐбе, млад Янкула,

Ти по̀йди си на нов пазар
И зѐми си старѝчица,
Старѝчица, робинчица
Да работат три ра̀бокье:
Со роци да гайтан плетет,
Со по̀дзи да дѐте ю̀лят,
Со у̀ста да пѐсна пеет. –
Да що бѐше млад Янкула,
Си отиде на нов пазар
И си найде старѝчица,
Старѝчица, робинчица,
Да работат три ра̀бокье.
Да що бѐше старѝчица.
Старѝчица, робинчица –
Заработа три ра̀бокье:
Со роци ми гайтан плѐтет,

Со по̀дзи ми дѐте ю̀лят,
Со у̀ста ми то̀га то̀жит:
– Нан' ми, ю̀ль' ми, мо̀шко дѐте,
И от сѝна, и от кѐрка,
И от бра̀та, и от сѐстра . . .–
Я дочула бѐла Яна,
Му кажуват Янкулове.
Да що бѐше млад Янкула
Си запали сѝден огон,
Го фърлие мо̀шко дѐте,
Мо̀шко дѐте в сѝден огон,
И по̀бегна млад Янкула
На̀коде сълнце за̀легват,
Ми по̀бегна бѐла Яна
На̀коде сълнце ѝзлегват.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на песента „Завиле се два облака" (№ 595). [2] Янку̀лове – на Янкула (стара падежна форма, среща се само в собствените имена).

756. КАЛИНО, АЙДУШИ ТАТКА ТИ ЗАКЛАЯ

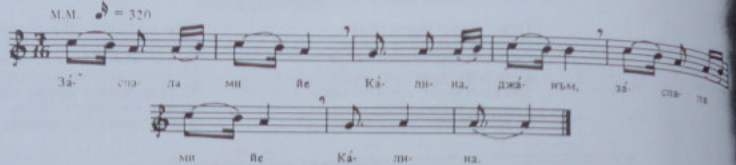

Заспала ми йе Калина, джанам,
На върф горе планина.
– Калино, мори Калинке,
Селото пълно айдуши:
Татка ти ти го заклае,
Майка ти ти я вързае,
Сакает да я потурчит,
Турска невеста да бидет,
Турчин от кафе да чекат.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко. Песента е от с. Ореше, Велешко.

757. СТОЙНИНКА, ПЛЕНЕНА ОТ ТАТАРИ, ПАМИРА МАЙКА СИ РОБИНЯ

(хороводна)

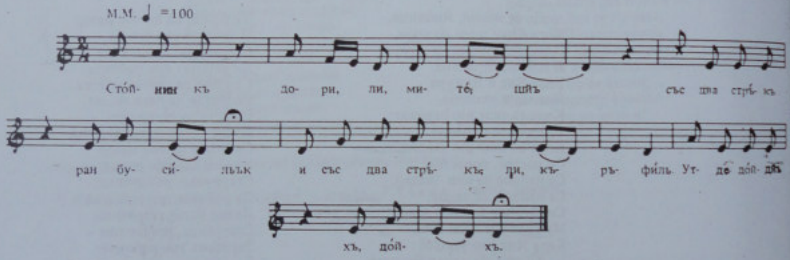

Стойнинкъ дори, ли[1], митешйтъ
Със два стръкъ ран бусйлък
И със два стръкъ ли, къръфйль.
Утде дуйдйхъ, дуйдйхъ
пърни ми върли тътарйтъ.
Грабйхъ Стойна нивесть
пу тътарския виде́ят?
Тътаря хору играйт.
Стойнинка сили тъ плачи.
Никуй ни я ни дутледъ
Дутледъ я старъ бабъ,
Нъ Стойна вели, гувори:
– Стойнинке, харна нивесто,
Шу сидиш, Стойне, тъ плачиш?
Дъл ни знайш песни дъ пеиш,
Ил ни знайш хору дъ играйш?
– Бабинко, стара бабинко,
И песни зная дъ пея,
И хору зная дъ играм,
Най ми е жедну и тъжну
Зъ мойту мъжку де́тенце!
Кой къ гу вие, ръзвие,
Кой къ му пленй[3] унере?
– Не плачи, Стойне, ни жали,
И мен мйъ тъка грабйхъ,
Кута бех младъ и хубъв.
И яс си, Стойне, уставйхъ
ъф дюлькъ малкъ мумйнкъ!
– Бабинко, стара бабинко,
Майкъ ми тъка грабйли! –
Тъ съ съ тия пузнали
Ди[4] били майкъ и керкъ,
Та съ жуви пригърйли
И ги мъртви разгърйли

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] „Ли" се поставя в средата на първия стих на куплета – за попълване на ритъма. [2] Вилеят – вилает /турска административна област/. [3] Плени – пленени. [4] Дк – че.

758. ГЪРИЧЕРИЙ СРЕЩА МАЙКА СИ

(хороводна)

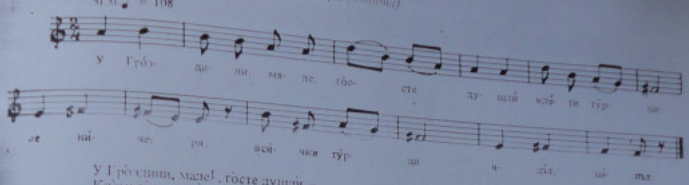

У Гро́здини, мале[1], госте душли́ –
Клети турци ѝничерѝй.
Всички турци ядъ́т, пи́ят.
Не щу турчѝ ѝничъ́рчѝй
Ни́щу яде, ни́щу пие,
Ли[2] гледѝ мо́мѝ Гро́здѝ
Уг гледѝвать ду́шетиве,
Ду́гледа ту Гро́здинъ́тъ.

Гро́здинъ́тъ ста́рѝ ма́йкъ,
Тѝ дѝ турче пруго́варѝ:
Мо́ре турче, ѝничарче,
Щу ти ядеш, щу ти пиѝ,
Ам си гледѝш мо́мѝ Гро́здѝ?
Мъ́ри бо́бо, ста́рѝ бо́бо,
Имъ́х ма́йкъ къ́ту тѐ́ие,
Имъ́х се́стра къ́ту Гро́здѝ.

Куга́ бе́хме, бо́бо, о́ще ма́лки,
Ту́рци та́ку у́тевъ́хъ.
А ме́не ме съ́с тех зе́хъ.
ѝничерѝ пъ́ръвѝйъ́хъ
Тъ́ ту бо́бо въ́гледѐ́дѝ.
Те ту жу́на пригъ́рѝ́ла
И я мъ́рѝвъ разгъ́рѝ́ади.

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сврско.

[1] „Мале" респективно „бабо" се поставя в средата на първия стих на куплета. [2] Ли – само.

759. ТРИ ГЪМИИ РОБИ

М.М. ♪. ♩ = 44

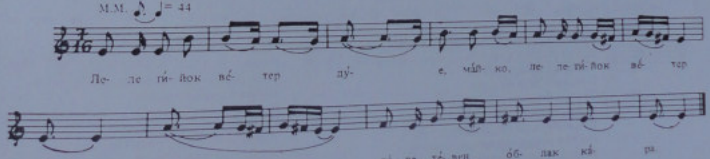

Леле[1] ѝйок ве́тер дуе́, майко[2],
Тевен о́блак ка́ра,
Сѝтна ро́са роси, леле[2],
Ле́ле Ѝнтра ма́тна дойце,
От брег до брег бѝе,
Три гъмѝи ка́ра:
Пъ́рвата гъмѝия –
Все мла́ди момче́та;
Вто́ратя гъмѝя –
Все мла́ди девойки;
Тре́тата гъмѝя – все мла́ди невѐсти.
Момче́тата пла́чеа:
Ле́ле наши та́нки пу́шки,
Пѝлени, неизтра́зени! –
Девойки́те пла́чеа:
Ле́ле наши та́нки ла́ри,
Кои ди вас кье не ла́рува! –
Невѐсти́те пла́чеа:
Ле́ле наши ма́жки ле́ша –
Ка́пани, неповѝени!

Слушана от Елена Пеев Благова.

[1] „Леле" – поставя се в началото на всеки стих. [2] „Майко" – накрая на всеки стих. Понякога се изпускат, когато трябва да се спази броят на сричките заради ритъма.

760. ГУРПИ КАРАТ ТРИ СИНДЖИРА РОБИ

[хороводна]

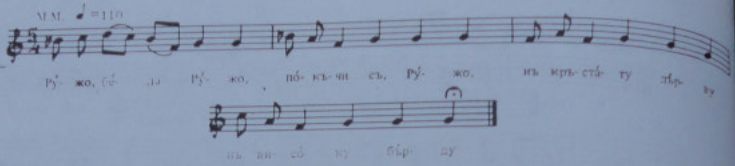

Ру́жо, бе́ль Ру́жо,
По́къ̀ви съ, Ру́жо,
Въ кръстату бѣрду,
Въ високу дѣрву
И погледни, Ру́жо,
Долу дол польето,
Тъ дъ видиш, Ружо,
Шу ми съ белеи,
Белеи, пѣрнеи
И съ пѣрвенеи?
Дъли съ снегувиѣ,
Или съ ледувиѣ,
Или съ жеравиѣ,
Или съ голубиѣ? –
Покачъ съ Ружъ
Въ високу дърву
И погледнѣ Ружъ
Долу дол польето
И въ майкъ вели:

– Мале, мѣлы мале,
Ниту съ снеговиѣ,
Ниту съ ледовиѣ,
Ниту съ жеравиѣ,
Ниту съ голубиѣ;
Гурпи робиѣ карѣи
Три синджирѣ робиѣ.
Първи синджир, мале,
Се млади пивѣсти;
Втори синджир, мале,
Се млади дивойки;
Трети синджир, мале,
Се млади момци.
Тъ ми съ белеят
Момини кушули
И съ пѣрвенеят
Нивестински саи
И ми съ пѣрнеят
Момкуви кълпаци . . .

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

761. ТОДОРКА РОБИНЯ С МЪЖКО ДЕТЕ НА РЪЦЕ

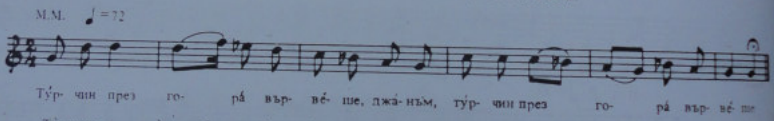

Ту́рчин през гора̀ вървѐше, джанъм,[1]
Клети робини караше.
Тодо̀рка назад остана
С мажко̀ дѐте на ра̀це.
Ту́рчин Тодо̀рка ду́маше:
– Фръли си мажкото дѐте,
Най-напрѐд да ми отиваш
По тия росни ливади,
Росата да ми омиташ,
Да ми се ко̀нче не кваси! –

Мина̀де по̀ле широ̀ко,
Нафлѐзли в гора̀ зелѐна.
Тодо̀рка по гора̀ глѐдаше,
Намѐри дрѣво висо̀ко,
Висо̀ко и столовато[2],
Разпаша по̀яс копринен,
Завръза люлькъ на него,
Мажко̀ си дѐте остави
И си на дѐте продума:
– Пани, нан', мажко̀ дѐтенце!

Кога̀ кошу̀та помѝне,
Коцу̀та да те подои;
Кога̀ ветеро поду̀не,
Вѐтеро да те залю̀ля;
Кога̀ росица зро̀си,
Росица да те изкапе,
Расни ми, сѝнко, порасни,
Майка от ро̀бство изнѝтай,
От ро̀бство да ме отървеш.

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] „Джа́нъм" – поставя се на края на първия стих на всеки куплет. [2] Столова́то – разклонено. [3] Изни́тай – избави.

761 (а). ТОДОРКА МЛАДА РОБИНЯ

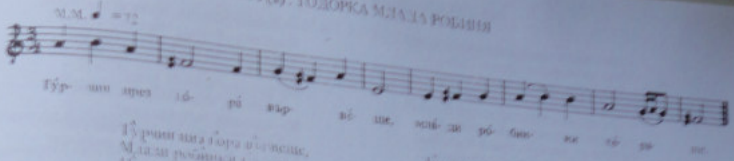

Турции ила гора вдонеше,
Млади робинки [illegible]
Напре ми вдрми Тодорка,
Тодорка млада робинка.
Ко мажко дете ви раше.
Турции ви Тоа велеше:
— Тодорче, млада невесто,
Фърли си мажкото дете,
Но-бързо да си фасаме,

Дури е лоа и високо!
Вдриде шо ми вдриде,
Имаде де в гора зелени.
Тодорка в гора гледаше,
Доа леда дърво високо,
Високо и стоповато.
Разпаща пояс двокатен,
Направи лужа на граника,
Кладе си мажкото дете.

И дробни солзи зарони:
— Нани ми, чедо Дамянче!
Кога ке рося зароси,
Тебе ке ми те изкани,
Еленка ке те надои,
Вятър ке ми те заниша,
Сонце ке ми ти донеси.
Расти ми, сине Дамянче,
Расти ми, кнак да станиш,
Майка от робство да спасиш!

Слушана от Марийка Методий Минова от Прилеп. Песента е от градския фолклор – по мелодик. Текстът е вариант на № 761.

762. БОГ ДА УБИЕ ДЕБРАНИ

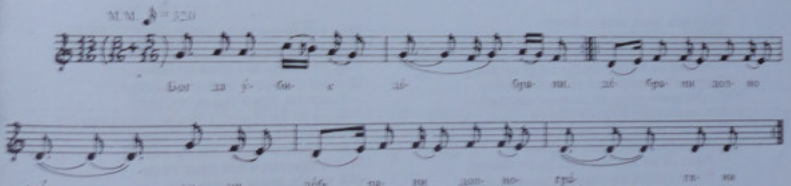

Бог да убист дебрани,
Дебрани долногрегини.
Шо ми станас язбии[1]
По тая река Радика,
По тия сеца ридински!
Пление шо ми пление,
Млада невеста зедое.

Одее шо ми одее,
Млада невеста постана.
Турци ѝ велит, говорит:
— Невесто, око калешо,
Дали ти тежит рувото
Или ти тежит гердинот? —
Невеста велит, говорит:

— Легиди турци язбии,
Не ми е тежко рувото,
Нито ми тежит гердинот,
Ток ми е жал за либето . . .
Кога го вие колевте,
Право во мене гледаше,
Кървави солзи ронеше!

Слушана от Нестор Илиев от с. Тресонче, Галичко-Дебърско.

[1] Á з б и и – насилници, зулумджии.

763. КЕСЕДЖИИ ДИРЯТ МИНТАН ВОЙВОДА

– Шчо тиите лаве ноша на полиош,
Ноша на полиош, сестро Елено?
– Лаве ми, лаве, брате Минтане,
По арамии, по кесенджии!
– Дек ке ме скриеш, сестро Елено?
– Яс ке те скрия во земен керал,
Во коскен сандук, брате Минтане! –
Е'о се, де греде клети душмани
И я опитве Минтова сестра:

– Дека е Минтан, Минтан войвода,
Минтан войвода, Минтова сестро?
– Минтан ми ести по шилежина[1],
По яловина[2], клети душмани! –
Му порезая белите ръци:
– Кажи го, кажи Минтан войвода! –
Му идвадия чърните очи:
– Кажи го Минтан, Минтова сестро,
Кажи го Минтан, Минтан войвода! –

Ми я опитве Минтова жена:
– Кажи го Минтан, Минтова жено,
Кажи го Минтан, Минтан войвода!
– Минтан ми ести во земен керал,
Во земен керал, во коскен сандук! –
Ка го фатия той жълти Минтан,
Го изрезая ларче по парче,
Го направия шчо мравка носи,
Шчо мравка носи най-голем кълшей!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско. Според певицата, песента е много стара.

[1] Шилежина – шилета. [2] Яловина – овце яловици.

764. ВЕРНИ ДО СМЪРТ СЕСТРА И МАЙКА

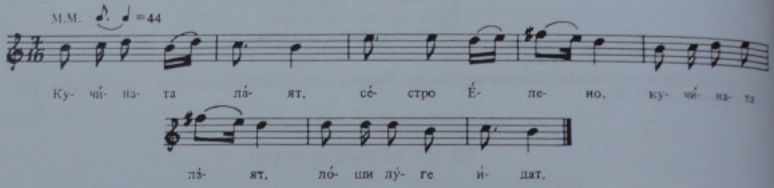

Кучината лаят, сестро Елено,
Кучината лаят, лоши луге идат.
Лоши луге идат, мене да ме земат.
– Не бой се, брате, сестра ке те скрие,
Сестра ке те скрие во сестрино руво,
Во сестрино руво, во шарени сандък! –
Ете ми дойдоо турци янчари
Шчо ми я найдоя Дановата майка:
– Кажи го, кажи, сина ти Дане!
– Како да ви кажам, кога не го знаям!
– Ке ти пресечиме раце до рамена,
Раце до рамена, нозе до колена,
Ако не го кажиш сина ти Дано! –

Шчо й отсекоя раце до рамена,
Раце до рамена, нозе до колена,
Пак не го кажала сина си Дано.
Шчо ми я найдоя неговата сестра:
– Кажи го, кажи брата ти Дано!
– Кога не го знаям, како да ви кажам!
– Ке ти сечиме коса до рамена,
Ке т'извайме двете чърни очи! –
Шчо й пресекоя тие руси коси
И й изва'я двете чърни очи,
Пак не го кажа брата си Дано!
Шчо ми я найдоо Данова жена:
– Кажи го, кажи мажа ти Дано! –

Кътек й удриле, право го истресле[1],
– Кога ме прашате, право ке кажам:
– Дано е скриен в сестрино руво,
В сестрино руво, во сестрин сандък! –
И ми го найдоо в шарени сандък
– Седи ми со здравие, мила моя сестро!
– Оди ми со здравие, мило мое брате!
Сестра нема очи тебе да те види!
– Седи ми со здравие, моя стара майко!
– Оди ми со здравие, мили мои синко,
Майка нема раце, за да те прегърни,
Майка нема нозе, за да те изпрати!

Слушана от Ленка Спиропетрова от Прилеп.

Песента е вариант на № 768(а), но е много по-пълна. По съдържание е много близка на известната песен за „Балканджи Йово".

[1] „Право го истресле" – толкова малко я ударили, колкото да й изтръсят праха от дрехите.

765. ТУРЦИ ОМЪРСИЛИ С ДЕТИНСКА КРЪВ ЧЕШМАТА[1]

– Добро утро, мори лична момо!
– Дай бог добро, море ябанджийче[2].
– Шчо си толко, моме, подранила,
Подранила, моме, за водица?

Чешма ли нема, моме, у селото?
– Има, има, лудо, как да нема, –
Пусти турци са я омърсили,
С детинска кърв са я попърскали.

Слушана от Благородна Дяконова от Шип.

[1] Мелодията е като на песента „Рапна и меракот я" (№ 169). [2] Я б а н д ж и й ч е – чужденче.

766. МЛАДО СЕЙМЕНЧЕ И БЕЛА РУМЕНА

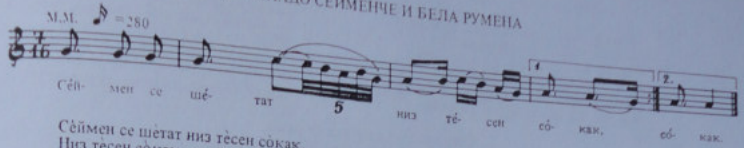

Сеймен се шетат низ тесен сокак,
Низ тесен сокак, край нова чешма.
Тамо я найде бела Румена –
Вода лееше, лико миеше.
Ми изговори младо сейменче:
– А ей ти тебе, бела Румена,
Лель поземи я тенкава пушка,
Лели подай ми студена вода!

– Бегай от туе, младо сейменче,
Мене ме майка проклетисала[1]:
На турчин пушка да не позема,
На турчин вода да не подава. –
Ми се налюти младо сейменче
И си я зеде тенката пушка,
Со пушка фърлят – не я погагят,
Со коня търчат – не я фтасуват.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] П р о к л е т и́ с а л а – заклела.

767. БЕЛА РУМЕНА УБИТА ОТ ТОСКА УСЕИН

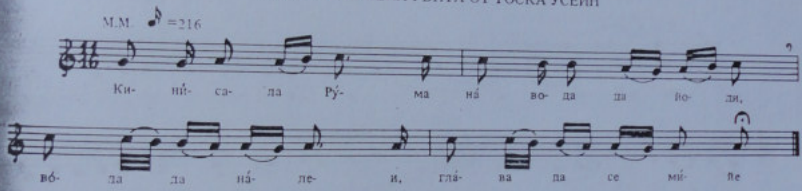

Кинисала Рума
На вода да йоди –
Вода да налеи,
Глава да се мийе.
Руминина майка
Виком и вика:
– Немой, Румо, немой,
На вода не йоди:
Айде таму ми сет
Сите низами[1],
Сите низами,
Сите падари;
Айде таму ми йе
Тоска Усеин,
Тоска Усеин –
Твой мил побратим! –
Леле Рума майка
Нейки да послуша –
Зеде стомни в раце,
На вода си пойде.
На сите низами
Селям[2] му даде,
Селям му даде,
Селям си зеде;
На Тоска Усеин
Селям не му даде.
Айде се налути
Тоска Усеин,
Шчо си я сметна
Танкана пушка
И ми я удри
Бела Румена
Во стреде гради –
Мегю чапразите[3].
– Айде бог те убил
Тоска Усеин,
Шчо ми я удри
Бела Румена!

Слушана от баба Солтана Белагушоска от Прилеп.

[1] Н и́ з а м и – турски жандарми. [2] С е́ л я м – поздрав. [3] ч а́ п р а з и – пазви, гърди.

768. БЕЛА РУМЕНА УБИТА ОТ ТУРЧЕ-ПОЛЯНЧЕ

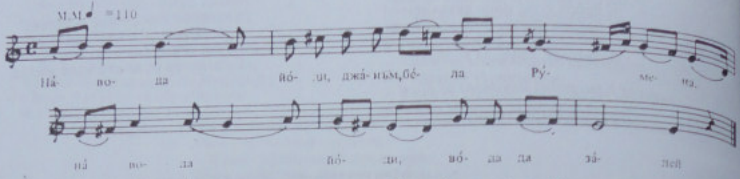

На вода йоди, джанам, бѐла Ру̀мена,
На вода йоди, вода да залеи.
Отдолу йди, джанам, ту̀рче-полянче
И на бела Румена вели, говори:
Постой, почекай, джанам, бела Ру̀мено,
Дай ми, по̀дай ми барде[1] со вода,

Да се напиям, ду̀ша д' о̀лдам.
— Истай се, истай[2], джанам, ту̀рче-полянче,
Мене ми мама клетва турила:
Со младо ту̀рче лаф да не чинам,
На младо ту̀рче вода да не давам. —
Ми се на̀лути, джанам, ту̀рче-полянче,

Сметнало ми е пушка о̀т рамо,
Право ми тургна на бѐла Ру̀мена
И я у̀дрило во лева страна.
Оздола йдат Руменините бра̀тки,
Виком викая по клето ту̀рче:
— По̀стой, почекай, джанам, ту̀рче-полянче,
Чия си сестра, мо̀ре, отепал!

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] Ба́рде — стомничка. [2] И́стай се — махни се.

768. (а) ЯНА СЕ ЖЕРТВУВА ЗА БРАТА СИ

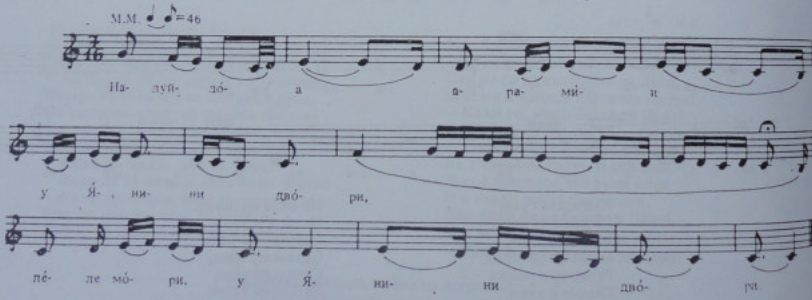

Надуйдо̀а арамии
У Янини дво̀ри,
Лѐле мо̀ри[1], у Янини дво̀ри.[1]
Та фанали бѐла Яна —
За брата га пи̇тат:
— Ка̀жи, Яну, бѐла Яну,

Бра̀та ти дѐка е!
— Как да ка̀жам, арамѝйо,
Кат ни[2] знам дѐка е?
— Ки ти сечам, бела Яну,
Ра̀ки[3] ду рамине!
— Сечи, сечи, арамѝйо,

Сѐчи, насичѝ се!
— Ки ти сѐчам, бѐла Яну,
Но̀ги ду кулѐне!
— Сечи, сечи, пѝрну ку̀че,
Сѐчи, насичѝ се!

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко.

[1] „Лѐле мо̀ри" се прибавя след всеки втори стих, след което се повтаря самият втори стих (виж. текста под мелодията). [2] Ни — в случая „не". [3] Ра́ки — ръце.

769. ЖЕНА ИЗДАЛА МЪЖА СИ

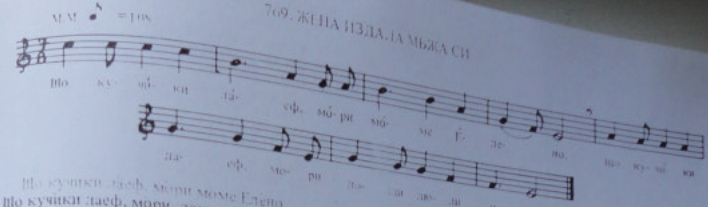

Що кучики даф, мори моме Елено,
Лоши люди идеф, мори, лоши люди идеф,
Брата ти га тражеф, мори, брата ти га тражеф,
Излегна Елена, мори, на дворйе широки,
Ене ти отдоле, мори, лоши люди идеф.
– Кажи га, кажи, мори моме Елено,
Дека се скрия, мори, брат ти Данчу?
Руки ке ти сечеф, мори, руки до рамена,
Ноги ке ти сечеф, мори, ноги до колена!

– Сечете ми руки, море, руки до рамена,
Руки до рамена, море, ноги до колена.
Не знам що да кажу, море, брат ми куде ие,
Брат ми куде ие, море, брат ми куде ие,
– Кажи га, кажи, мори, брат ти Данчу!
Дека се скрия, мори, муж ти Данчу?
Руки ке ти сечеф, мори, руки до рамена,
Ноги ке ти сечеф, мори, ноги до колена!
Не сечете руки, море, не сечете ноги,
Муж ми е Данчу, море, у избу у капу!

Слушана от Стойна Доцева от Куманово.

770. ТУРЦИ ИЗМЬЧВАТ ХУБАВА ЯНА

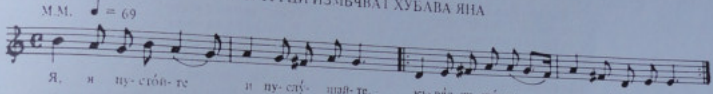

Я, я пустойте и пуслушайте:
Кънвал ли свири или мома пее?
Ий кънвал свири, ни мома пее:
Турци си мъчат убава Яна:
– Я кажи, кажи, убава Яно,
Свекоровото тежко имане!
Вчера сум душла, нищо не знаюм!
– Вчера сум душла млада нивеста!

– Ка си вчера душла млада нивеста,
Чис е това мъжко детение?
. . . . . .
Свекър ми има златна кърпаля,
Златна кърпаля, сребрено рало,
Свикърва има има сребрена фурка,
Сребрена фурка, златно вритено.
. . . . . .[1]

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] С многоточие означаваме неразбираемо изпускане на чест от песента.

771. МАРУША, ЗАДИГНАТА ОТСРЕД ХОРОТО ОТ АРАПИ

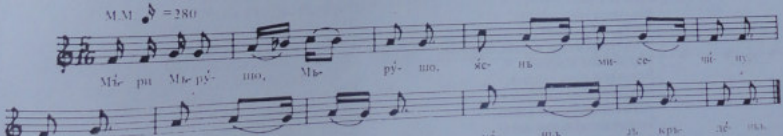

– Мъри Мъруйо, Мъруйо,
Яснъ мисичину!
Мъри, щу е билу харну
Конъ зъ кръденъ,
Моми зъ грабенъ!
Мъри[1], грабнъхъ Мъруйъ
Ут среде хуроту,
Ут среде мумите,
Тъ я зъведухъ
На харапскъ земйъ,

Харапки я гледъ!
И съ чудум чудйъ!
Нъ Мъруйъ нелят:
„Мъруйо, Мъруйо,
Яснъ ли мисичину,
Мъри, щу я тавъ хубуст!
Ут бога ли падъ,
Ут земйъ ли цикнъ?"
Мъруйа им веди:
Харапки, харапки,

Ürни, ли, фърмьсонки,
Ни ут бога падъ,
Ни ут земйъ цикнъ;
Мен мйъ майкъ руди
Нъ полъ широку,
Нъ нивъ гульемъ;
Свитилу им бешъ
Яснъ мисичинъ;
Пустеля им бешъ
Роснъ дитилинъ".

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] „Мъри" се поставя в началото на първия стих на куплета, а в средата на третия – „ни", за попълване на ритмиката.

Как лежит Стоян, как лежит
Во Плевен града голема,
Во плевенските зандани,
Как лежит Стоян, как лежит
Токмо до девет години,
А во десета стопил ми.
Извикна Стоян, подвикна:
— Боже ле, вишни господе,
Как лежа девет години,
А во десета стопил су,
Тежки снегови паѓе,
Силни дожеви вирнее,
Зандани не пропанае!
Извикана люба, подвикна:
— Стояне, млади Стояне,
Утре ѝе, ми е Гюргьовден,
Тебе ќе ми те обеси
Под Плевен града голема,
На плевенските тополи:
Тенка тополa – невеста,
Два музевири[1] – двери,
Сам кадията – владика.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Музевири – палачи; интригани.

773. РАШКА СИРАЧЕ И ПРЕДРЕШЕН ТУРЧИН В КАЛУГЕР

Устанала Рашка сираче
Без майка и без бащица,
Без брата и без сестрица.
Жалила Рашка, плакала:
Де я дугледа калугер,
Калугер стари игуминь,
Калугер дума на Рашка:
— Рашке, мумиче убаво,
Не плачи, Рашке, не жали,
Я кье те, Рашке, заведа
На светигорски манастир,
Црна калугерка да станеш,
Душата да си пукаеш —
Рашка му тихо прудума:
— Калугер, стари игуминь,
Страх ме е с тебе да тръгна.
Я съм си бедну сираче,
Да ми зло нешо не сториш. —
Калугер на Рашка прудума:
— Рашке, момиче убаво,
Я ти се кына, прекына:
Ако ти е уста прудумам,
С устата да унемеѝ;
Ако те е раце пубарам,
Рацете да ми изсаана! —
Тугава Рашка тръгнала
С калугер, стари игуминь.
Минаа поле широко,
Влезнаа в гора гулема,
Калугер дума на Рашка:
— Рашке, мумиче убаво,
Ти кье си муя, пак муя! —
А Рашка му прутувара:
— Калугер, стари игуминь.,
Кье ти се мола, пумула,
Да ме заведеш, отведеш
На светогорски манастир,
Црна калугерка да стана,
Душата да си я спаса! —
Калугер на Рашка гувори:
— Рашке, мумиче убаво,
Лицету твое е белу,
Веждите ти са на кравай,
Очите твои са живи,
Кусата твоя е дъга! —
Рашке, мумиче убаво,
Ти не си за калугерка,
А за ханъма прилегаш! —
Тугай се Рашка сетила,
Кье не е стари калугер,
А си е проклети турчин.
Рашка му тиху прудума:
— Пак ти се мола, пумола,
Да ме заведеш, утведеш
На светогорски манастир:
Лицето кье си пуцрна,
Косата кье си утрежа,
А учите ми господ дал! —
Калугер на Рашка гувори:
— Рашке, момиче убаво,
Помниш ли, Рашке, знаеш ли,
Кога беше ти малешка,
Ни е у вас дуждааме
Само тебе да те видим,
А майка ти те криеше
Широки, дибоки зимници,
Две свещи тебе ти светеа,
Три ти кандила гуреа! —
Рашка на калугер прудума:
— Калугер, стари игуминь,
Брънки си десни джебуве,
Извади златнуту ножче
Ябулка да си разрежа,
Устата да си ублажа! —
Калугер си се не сети,
Брънка си десни джебуве,
Извади си златну ножче
И гу на Рашка пудаде.
Не разрежала ябулка,
Но се е в срце убола.
Паднала Рашка от коня . . .
Калугер дума прудума:
— Падай, не падай, Рашке ле,
Ти си си муя пак муя!

Слушана от Маруша Благоева Мадолева от с. Белица, Разложко.

774. ТУРЦИ ИСКАТ ДА ПОТУРЧАТ ЛЕНКА

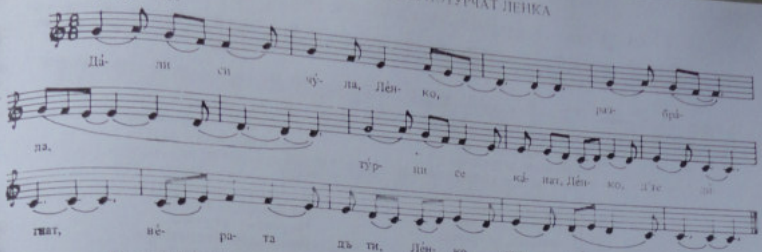

Дали си чула, Ленко, разбрала?
Турци се канат, Ленко,
Д' те дигнат,
Верата дъ ти, Ленко ръзменът:
Туркина дъ те, Ленко изправът,
Черно феридже, Ленко, дъ носиш.
Викнала Ленка мома дъ плаче:
— Ой, леле боже, ду бога,
Шо ми е било, море[1], писано —
Туркина дъ ме изправът,
Верата да ми ръзменът,
Млада ханъма дъ стана!
Глава си давам, море турчино,
Верата не си ръзменувам,
Млада ханъма не станувам,
Черно феридже не носум.

Слушана от Вера Кандиларова и Поликсена Георгиева от Кукуш.

[1] Мо́ре — се прибавя в средата на всеки стих във тората половина на песента.

775. ФРОСИНА ОТХВЪРЛЯ РЪКАТА НА АЛИЛ ПАША

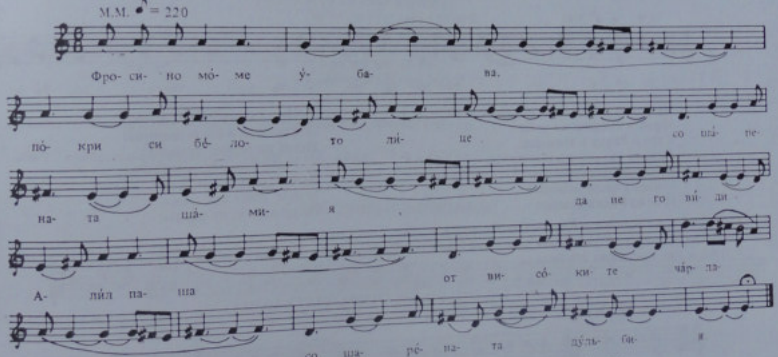

— Фро́сино, мо́ме у́бава,
По́кри си бе́лото ли́це
Со шаре́ната ша́мия,
Да не го ви́ди Али́л паша[1]
От висо́ките ча́рдаци
Со шаре́ната дъ́льгия![2] —
Ушче збо́рот не до́рече,
Е́те ти два́йца га́вази[3]
И на Фро́сина ве́леят:
— Фро́сино, мо́ме у́бава,
Здраво́-живо от Али́л паша:
Вечер вечера да зго́твиш
И по́стелья да по́стелиш
Во шаре́ната о́дая,
Пашата да го пре́чекаш!
— Га́вази, а́бре га́вази,
Здраво́-живо на Али́л паша:
Ја́с ве́чера не му́ го́твам
И по́стелья не по́стелвам,
Ја́с па́шата не го́ чекам,
Оту сум мома ри́стянка —
Вера на ту́рчин не́ да́вам!

Слушана от Ангел Узунов от Охрид.

[1] Али паша — прочутият отцеубиец от султанската власт, управляващ полуфеодално цялата област на южна Албания с център град Янина [от 1788 до 1822 година]. Негов васал бил охридският самовластник Джелядин бей. [2] Дъльгия — далекоглед. [3] Гавази — телохранители. [4] Мелодията се съкращава за втория куплет, като се намалят повторенията на третата фраза и се повтори третият стих, а за четвъртия куплет се повтори още веднаж третата фраза.

776. МОМА МИТРА УБИТА ОТ ТУРЦИ

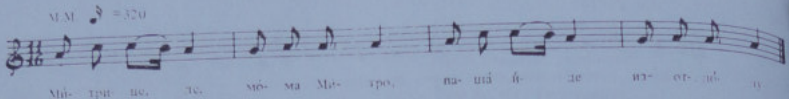

Митрише ле, мома Митро,
Паша иде изот долу,
Кондисаа долу-долу,
Долу-долу – в ливадите,
В ливадите под селото,
Разперил чадърите,
Разтворія тефтерите:
Де двамина, де троина,
У Митрини девет дъ̀ши.

Сама̀ Мѝтра измѐт[1] чини,
Измѐт чини – кафе вари,
Кафе вари, чибу̀к пали.
Пу̀сти турци на ред седе,
На ред седе, турски думаа,
Че прилѐта мома Митра
На пашата за пашица,
На раята – за райца.
Никой си им не разбира.

Мома Митра разбирала
И на макъ̀а си кажала:
– Айде, мамо, да бегаме,
Дето нѐма пу̀сти турци,
Пу̀сти турци изѐдници!
Още Мѝтра не изрѐче,
Изпукаа до три пушки,
Ударія мома Мѝтра,
Ударія в клѐто срѣце.

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] Измѐт – обслужване.

777. МОМА РАДКА В ЗАНДАНИ

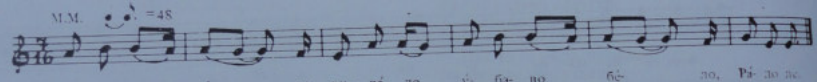

Де се е чуло, видело, убаво бело Радо ле,[1]
Мома в зандани да лежи
Като и Радка в тевница.
Лежала що е лежала –
Цели ми девет години,
Майка я често обижда[2]
И си на Радка думаше:

– Продай си, Радке, верата,
Доста си лежала в тевница! –
Радка на майка думаше:
– Майко ле, мила майчице,
Девет години как лежа
И още девет кѣе лежа,
На си верата не давам!

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] „Убаво бело Радо ле" се прибавя към всеки стих и се образува куплет – както е показано в текста под мелодията.
[2] Обѝжда – оспесвана, обхожда.

778. ПРИ СПАНЕ ОТКРАДНАТА МОМА

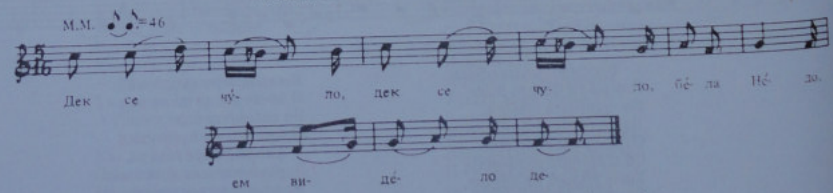

Дек съ чу̀ло (2), бѐла Нѐдо, ем ви видело, де[1]
Нъ сон мома дъ уткрадът,
Дѐка спѝе му̀ги[2] майка,
Му̀ги майка, му̀ги тѐйко,
Му̀ги нѐйни девет братя

Му̀ги нѐйни о̀сум снахи
И двънайсът дрѐби фиу̀ши
И шеснайсът клѐти пѝета?
Уткра̀л га е сам а̀гата,
Сам а̀гата – Рус вуйвода.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Куплетът се образува от всеки стих, като първата му част се повтаря, след това се прибавя „бела Нѐдо", а на края на втората част се прибавя „де". [2] Му̀ги – между.

779. ДИМАНА И ТУРЦИ-СЕРДАРИ

(хороводна)

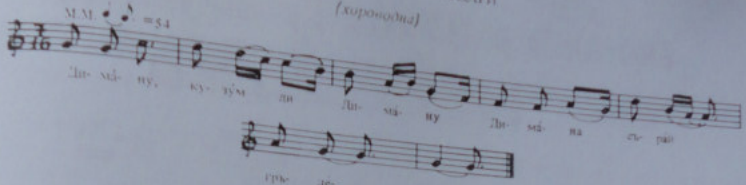

Дима́ну, кузу́м, ли[1] Дима́ну!
Дима́на съра́й грѣ́лѣше
Между два пѫ́тя, два дру́ма,
Между две го́ри зиле́ни.
Уттъ́м си турци вѫрвѣ́хѣ,
Турци си турски вревя́хѣ[2]:
– Бре щу е мо́мъ хубли́,
Бре щу е бѣ́лъ гяу́рѫ́къ!
Куга по-скору дѣ мрѫ́кни,
Дѣ уткра́деме Дима́на,

Нѣ бѣ́я дѣ я дѣдѐме́,
Млогу къ па́ри земеме!
Дима́на ту́рски ни язи,
Ала пумалку ръзбѝрѣ
И си нѣ ту́рци велише:
– Дима́ну, кузу́м Дима́ну,
Ния си зъ тѐб ни вревиме:
– Ту́рци, бре, мла́ди серда́ри,
Бре щу зъ меньѣ вре́вите?

Аку си тук зъмрѫ́кнеме,
Има ли ме́сту зъ на́зи,
Зъ на́зи и за ко́ньету.
Турци, бре, мла́ди серда́ри,
Я си пу пѫ́тя вѫрни́те,
Дѣ ни си тук замрѫ́кните!
Тука е ме́сту хъйпу́шку,
Хъйпу́тѝѣ къ ве нъпа́днѫт,
Има́не къ ви уберѫ́т,
Гтъвѝте къ ви изре́жѫт!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] „Ли" – прибавя се в средата на стиха, без да има смисъл. [2] В р е в я х ъ – приказваха.

780. ДОНА И БИЛЮЗБАШИ

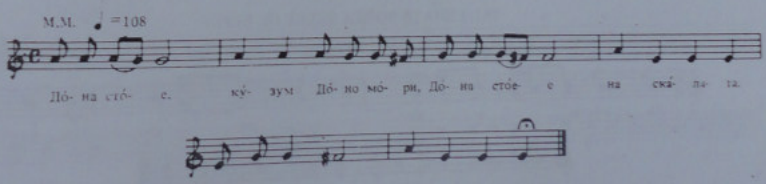

До́на сто́е, ку́зум До́но[1] мо́ри,
До́на сто́е нѣ скалата [2],
билюзбаши[2] – нѣ кунисут
Що ти ве́ле ем ту вере:
– Ела, е́па, кузум Доно мори,

Ела, ела ит' дѣ до́йдум! –
– Ниту идум, билюзбаши мори,
Ниту идум, ни дѣ до́йдиш.
Ес сум мома христианка,
Ес сивера не придавум!

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] К у з у́ м *(тур.)* – драга, драги (груско интимно обръщение). „кузум Доно" се поставя в средата на първия стих; първата част на стиха се повтаря и се прибавя втората част; така заедно се повтарят – както е показано в текста под мелодията. Във втората част на песента същото се прави с думите „билюзбаша мори". [2] Б и л ю з б а ш и – вероятно „бююкбаши" – турски полицейски или жандармерийски началник.

781. НИКО, ЗЕЛЕН НИКО!

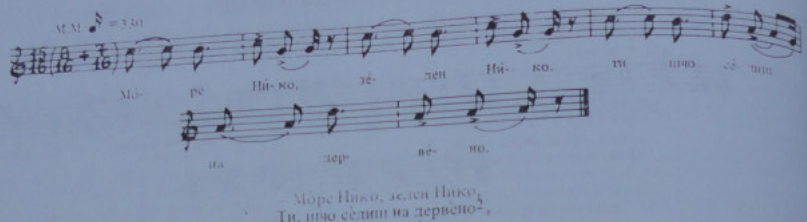

– Море Нико, зелен Нико,
Ти, шчо сѐдиш на дервено[2],
На дервѐно, на зелѐно,
Да не вѝде кой помина,
Кой помина, кой замина?
– Море поминае, заминае
Горноселеските момци
Со накривени капѝци,
Со засучени мустаѝи.

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Песента е хороводна – мъжко хоро. [2] Д е р в ѐ н – проход.

782. МАЛА МАЛИЙКА[1]

Айде мàла, мàла, ти мàла Мàлинке,
Бог да я убие твòйта стàра мàйка,
Шчо ми те пушчила сама на дѐрвено,
Глава измиено, мàла Мàлинке,
Коса изчешлано, лѐса[2] оплѐтено,
Лѐса оплѐтено, кѝтка накѝтено.
Нели знàйше, мòри, твòйта стàра мàйка:
На дѐрвено има тỳрци-дѐрвенджии,
Тебе ке залюбат, тàтка ти ке гỳбат!

Слушана от Ленка Спиропетрева от Прилеп.

[1] Мелодията на песента е сродна с онзи на № 232 „Камен Яно, камен да се сториш". [2] Л ѐ с а – плетеница, в случая – за коси.

783. ЕДНА ДЕВОЙКА ШВЕКЕ НЕ БЕРЕТ

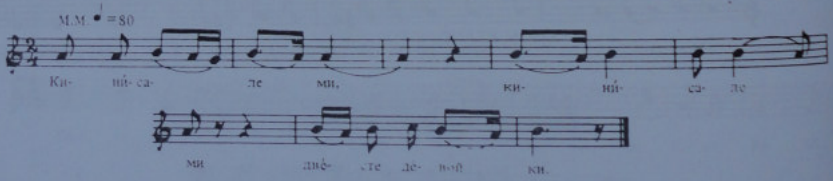

Кинисале[1] ми дѐсте дѐвойки,
Дѐсте девойки, триста нѐвести
Да ми ѝе одит в гòра на швѐке,
В гòра на швѐке – швѐке да берет,
Швѐке да берет, кѝтки да кѝтит,
Кѝтки да кѝтит, вѐнци да вѝет.
Една дѐвойка швѐке не берет,

Швѐке не бѐрет, кѝтки не кѝтит,
Кѝтки не кѝтит, вѐнци не вѝет,
Тỳку ми берет сỳва пѐлина,
Сỳв пѐлин бѐрет, сỳв вѐнец вѝет:
Си го жàлила брàта Нѝкола,
Той ѝе зàгинал от тỳрски рòши,
От тỳрски рòши –ürни тàтари.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] К и н и ѝ с а л е – тръгнали.

784. ЗАПЛАКАЛА Е ВДОВИЦА

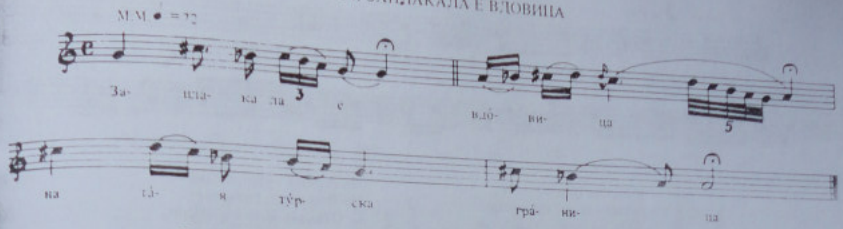

Заплакала е вдовица
На тая турска граница
До три ми пушки пуштале,
До трй юнаци паднале.
Кого барая[1], жалея
Майка Стояна бараше,
Сѐкой ден в църква одеше.
На гробо му се врайкяше,
По ѐдна свѐйкя паднеше,
Рѐдом му рѐдом рѐдеше:
— Стани ми, сѝнко Стояне,
Да видиш Райна вдо̀вица
Со сѐдум-осум сѝраци,
Дѐвети сѝрак стара майка,
Дѐсети сѝрак — в люлчица. —
От пу̀сти жа̀лой и грѐвой

Зѐмята ми просборува:
— Нѐ можам, майко, да ста̀нам,
Цѝрна ме зѐми прѝтиска.
Над глава лутана змѝя
Ми ѝзпила цѝрните очи.
Про̀дай си, майко, чифлигот;
Ако нѐ втаса чифлигот,
Про̀дай си, майко, куйките,
Изгледай, майко децата!

Слушана от Ленка Спиропетрева от Прилеп.

[1] Б а́ р а я — търсеха.

785. КАЛЕШ АНГЯ

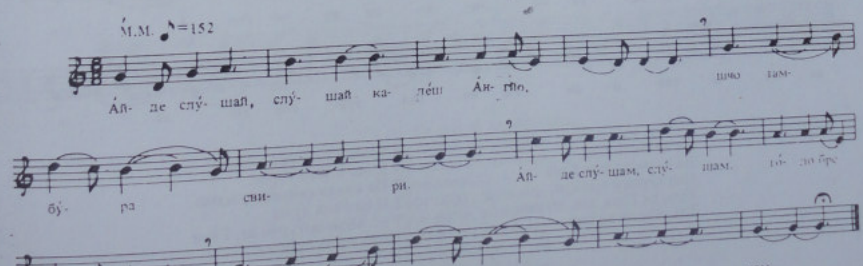

— А́йде слу̀шай, слу̀шай, калѐш бре А̀нгьо,
Шчо тамбу̀ра свѝри.
— А́йде слу̀шам, слу̀шам, го̀ло бре ку̀че,
Турски не разбѝрам.
— А́йде тамбурата свѝри, калѐш А̀нгьо,
Ханъ̀ма да ста̀неш,
А́йде ханъ̀ма да ста̀неш, калѐш А̀нгьо,
На чардак да сѐдеш,
А́йде на чардак да сѐдеш, калѐш А̀нгьо,
Жлтѝци да нижеш.
— А́йде слу̀шам, слу̀шам, го̀ло бре ку̀...
Турски не разбѝрам.

Слушана от Павлина Настева от Щип.

786. ИЗЛЕГЛА ЯНА НА ПОЛЕ

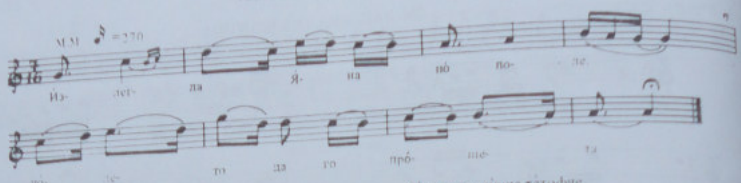

Излегла Яна по поле,
Полето да го прошета:
Дали ие поле нтасано,
Да сбери Яна аргати,
Сетбата[1] да я собери.
Силен ми ветър повея,
Темен се облак зададе,
Ситна ми роса зароси.

На стреко турче-тетофче,
На Яна вели, говори:
– Отвори, Яно тулъбено,
Да ти го видам лицето,
Дали ие бело-цървено,
Дали прилега за мене –
Млада кадана да бидиш.
Яна му вели, говори:

– Истай[2] се, турче-тетофче,
Яс не си земам турчинче,
Яс ке си земам каурче[3],
Каурче младо, чобанче.
На овчар душа мириса
Како на рамен босилек;
На турче душа мириса
Како на куче пцойсано[4].

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] Сетбата – заетото, реколтата. [2] Истай се – махни се. [3] Каурче – християнче. [4] Пцойсано – умряло (за животно).

787. ДА НЕ ОДИ ГАНА НИЗ ТУРСКИ МАХАЛИ

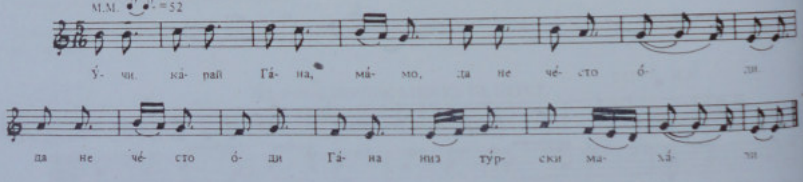

– Учи, карай Гана, мамо,
Да не често оди,
Да не често оди Гана
Низ турски махали,
Там, ди Гана оди, мамо,
Там никой не оди,

Само тамо оди, мамо,
Едно клето турче.
На кавал свиреше, мамо,
И на Гана дума:
– Айди потурчи се, Гано,
Аньма да станеш!

Тебе не прилича, Гано,
Боса на палоци[1],
Тебе те прилича, Гано,
Будярка да станеш,
На чардак да седиш, Гано,
Жълтици да нижиш. –

Слушана от Фота Лазова Гогова от с. Баница, Леринско.

[1] Палоки – пантъфи.

788. НЕ О ОИ, РАЙНЕ, РАНО НА ВОДА

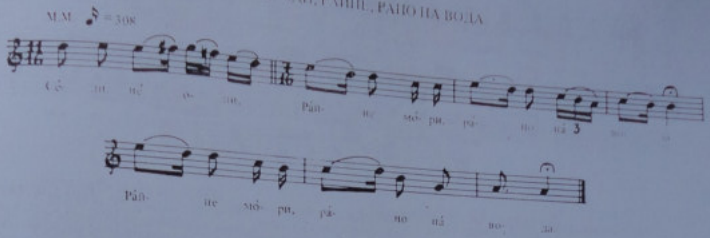

– Се ци, не о ои, Райне мори,
Рано на вода,
Райне мори, рано на вода!
На ченма седат, Райне мори,
Троица турци,
Райне море, троица турци.
Инет си имат, Райне мори,
Тебе да грабат,
Райне мори, най-лично моме!

Слушана от Петър Спиров Спасев от Прилеп.

789. НЕ ШЕТАЙ СЕ, ДОСТАНО, ГОРЕ-ДОЛУ

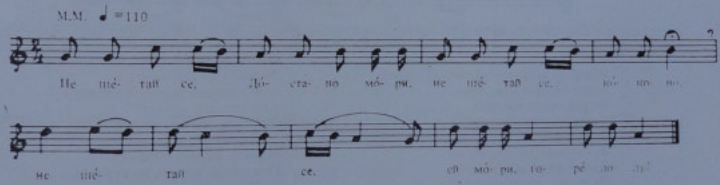

– Не шетай се, Достано,
Не шетай се, коконо,
Не шетай се, ей мори,
Горе-долу.
Горе-долу, Достано,
Горе-долу, коконо,
Горе-долу, ей мори,
Пред Поповци.
Таму има, Достано,
Таму има, коконо,
Таму има, ей мори,
Клети турци.
Ке те грабнат, Достано,
Ке те грабнат, коконо,
Ке те грабнат, ей мори,
Ке те турчат.

Слушана от Менка Новева от с. Г. Койнари, Прилепско.

790. ТУРЧИН ИДВАТ ДА ГРАБЯТ САНКА

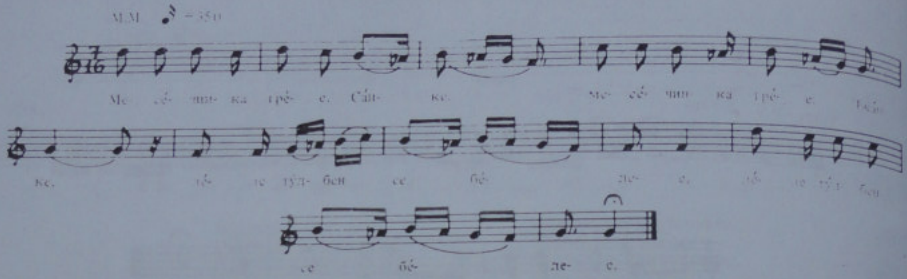

Месѐчника грѐе, Са̀нке
Месѐчника грѐе, джа̀нке,
Леле тудѐбен[1] се белее.[2]
Оздол ѝде, мори Са̀нке.
Оздол ѝде, мори джа̀нке,
Това пусто Еѐдл-бетче,
Конь му ѝгра, мори Са̀нке,
Конь му ѝгра, мо̀ри джа̀нке.
Леле сабля му се влечи.
Са̀бля му се влечи, Са̀нке.
Са̀бля му се влечи, джа̀нке.
Леле пушката му свети.
И по него ѝде, Са̀нке.
И по него ѝде, джа̀нке,
Леле Му̀рат от Джѐчина.
За тѐбе ми ѝдат, Са̀нке,
За тѐбе ми ѝдат, джа̀нке,
Леле тѐбе да те грабат.
Дал' ти рѐкоф, мори Са̀нке,
Дал' ти рѐкоф, мори джа̀нке,
А̀йде побѐгни по мене!

Слушана от Смилко Хр. Смилков от Тетово.

[1] Тудѐбен – тънка забрадка. [2] Всеки куплет се състои от 3 стиха, третият от които се повтаря два пъти, както е показано в текста под мелодията.

791. МОМЕ В ЗАТВОР ЗА ТАТКОВИ БОРДЖЕВИ

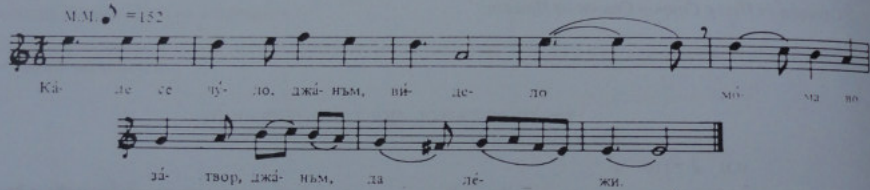

Ка̀де се чу̀ло, джа̀нам[1], вѝдело
Моме во за̀твор, джа̀нам, да лѐжи?
Девет го̀дини как лѐжи
Во тие пусти за̀ндани
Зарѐди нѝщо нѝкакво
За та̀тковн му бо̀рджеви,
За бра̀тови му кѐрвници.
Нѝкой от рода нѐмаше,
От рода – са̀мо ма̀йка му.
Вѝкна се ма̀йка, про̀викна:
– Турчине, мла̀ди турчине,
Дал' ѝмаш мо̀ме под за̀твор?
Пу̀щи го, мо̀ре, мо̀мето! –
Турчин си вѐли-го̀вори:
– Ке пу̀щам мо̀ме от за̀ндан,
Ако си мѐни вѐрата! –
Вѝкна се ма̀йка, про̀викна:
– Кѐрко ле, мѝла кѐрко ле,
Мѐни я, кѐрко, вѐрата,
Прѐдай се, кѐрко, на турчин!
– Ма̀йко ле, мѝла ма̀йко ле,
Дѐвет го̀дини как лѐжам
И у̀ще дѐвет ке лѐжам,
Вѐрата не я мѐнянам:

Ту̀ркината вѐра проклѐта,
Ту̀ркината вѐра цѝганска –
Едѐн го ба̀йрам ѝмат
И то̀й не зна̀ат ко̀га йе!
– Кѐрко ле, мѝла кѐрко ле,
Да̀ли ти сто̀ят ко̀сите,
Ко̀сите истифа̀ндии[2]?
Кѐрко ле, мѝла кѐрко ле,
Дал' ти е бѐло лѝцѐто?
– Ма̀йко ле, мѝла ма̀йко ле,
Ру̀си ми ко̀си на̀дзая,
Бѐло ми лѝце повѐла.
Пъ̀рни ми о̀чи шкла̀пшая[3]!

Слушана от Благойка Шерева от с. Напрадница, Велешко. Песента е от Велес.

[1] Думата „джа̀нам" се прибавя към всеки стих след петата сричка. [2] И с т и ф а̀ н д и и – като смола. [3] Ш к л а̀ п ш а я – хлътнаха.

792. ГАЛЕНА РАДА УБИЛА ОТ ТУРЧИН

М.М.М.М. ♩ ≠ 110

Лѐ- на- ла Ра́- да, Ра́- да за- спа- ла на́- двор во тре- мо, на чер- да- чо- то.

Легнала Рада, Рада заспала
На двор во тремо, на черлачето,
Со шарен порган Рада се завила.
Радина майка дворѝе мѐтеще,
Радини дрѝгарки на̀ вода йодеа,
На вода йодей, Рада я вѝкая.
Майка ѝе вели, вели, го̀вори:
Стани ми, стани, галена Радо,
Твойте дрѝгарки на̀ вода йодеа,
На вода йодеа, тѐбе те вѝкая!
Кога я гледа Радина майка –
Белово гѝрло кѝрв угѝнато[1],
Пѝршине очи мрѐжа фатиле . . .
Викнала̀ ма̀йка та заплакала:
– Лели ти рѐкоф, галена Ра̀до,
Тѝрчин лѝбовник да не ми фаѝкин:
Нѐ факий, Ра̀до, тѝрчин лѝбовник –
Како те лѝби така погѝби!

Слушана от Иванка Дѫолева от Прилеп.

[1] угѝнато – потъмало.

793. ШО РАНО РАНИШ НА ВОДА . . .

М.М. ♩ =80

Шо ра́- но ра́- ниш ра́- но на во́- да, мо́- ри

Вѐ- ли- ко, шо ра́- но ра́- ниш ра́- но на́ во-

да, мо́- ри дѝш- ман- ке.

– Шо ра̀но ра̀ниш ра̀но на̀ вода,
Мо̀ри Вѐлико, мо̀ри дѝшманке[1],
Ра̀но на̀ вода, на̀ ѝова чешма.
Мо̀ри Вѐлико, мо̀ри дѝшманке,
Кя ми те фатит дра̀мѝите,
Кя т' обрѝжает[2] во мо̀шко рѝво,
Кя ми ти дает пѝшка на̀ рамо,
Кя ти ѝсечет рѝсите ко̀си,
Кя те ѝзпѝшит напрѐд да о̀диш,
Напрѐд да о̀диш – по̀тот да ка̀жеш,
По̀тот да ка̀жеш за на̀ше сѐло,
За на̀ше сѐло – за Ма̀лѐшево.

Слушана от Благоица Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Дѝшманка – враг. [2] Обрѝжает – облекат, екипират.

794. СТОЯН ПЛЕНЕН ОТ ХАРАМИИ

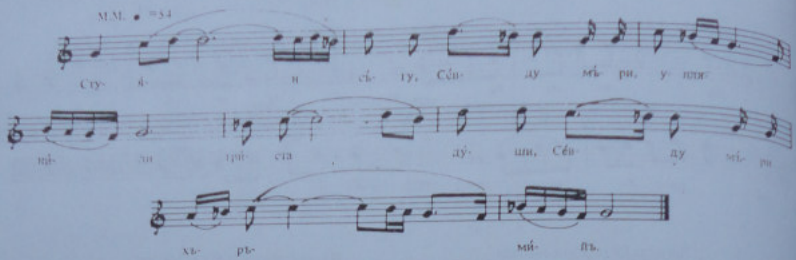

Стуян съ ту, Се́вду мъ́ри[1], упленили
Триста души хъръмия.
Най-баш уиен му фанъхъ
И увена му упекъхъ.
Стуян им съ вѐрну моли:
– Пуснете ми дъеснъ рѫкъ,
Подайте ми мѐден кѫвал,
Кат ядетье дъ ви свирѭ! –
Пусньли му дѐснъ рѫкъ,
Пудали му мѐден кѫвал.
Кѫвал свири и гувори:
– Севдо, Се́вдо мъ́ри, Севделѝно,
Ако спѝши, Се́вдо мъ́ри, рѣзбуди съ,
Ако сѝдиш, слушай хѐрну:
Дъ му пусниш кандѫ́ кучкъ,
Кандѫ́ кучкъ кисъдѫ́нѭкъ,
И кърмѝан буглигора[2]! –
Чула ту е, Се́вда мъ́ри, пуснала ги;
Сѝчкъ горъ путрунѝхъ
И при Стуян утидъхъ,
Ръзвърте съ кой нъ леву,
Кой нъ леву, кой нъ десну,
Устанъхъ ут тристътъ
Лю[3] трупа хъръмия!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] „Севдо мъри" се повтаря в средата на всеки стих. [2] Буглигора – фурия. [3] Лю – само.

795. ГЮРО В ТЪМНИЦА И ДВА СИВИ СОКОЛА

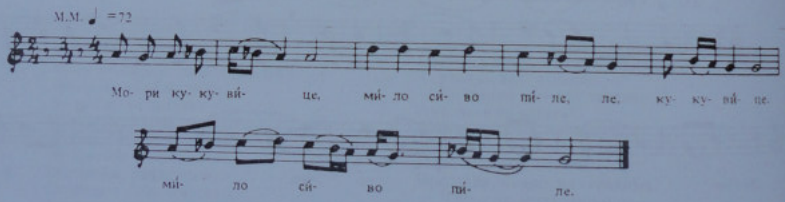

Мори кукувѝце, мѝло сѝво пѝле, ле,
Кукувѝце, мѝло сѝво пѝле,[1]
Не кукувай сутрин толко рано,
Че ми лежи Гюро млад войвода,
Че ми лежи во тая темница,
Та си рани два сини сокола:
Пръсти рѐже, та 'и с месо рани,
Съзи рони, та 'и с вода пои.
Соклите му тиом му думат:
– Ой те тебе, Гюро, наш сайбио,
Пръсти рѐжеш, та ни с месо раниш,
Съзи рониш, та ни с вода поиш,
Каде мислиш ти нас да изпратиш? –
А Гюро им вели, отговара:
– Язе мисла у нас да ви прата! –
А сокли му вѐлат, отговарат:
– Ой те, Гюро, Гюро, наш сайбио,
Вчера сме ти през двори минали,
Двори ти са пусти опустѐли,
А на двори едно сѝво дръво,
На дръвото – до три кукувѝци:
Пръва кука- кога-как се сети;
Втора кука сутрина и вѐчер;
Трета кука, ич се не затира!
– Таа, що кука кога-как се сети,
Това си е мойто пръво лѝбе;
Таа, що кука сутрина и вѐчер,
Това си е мойта мила сестра;
Тая, що кука, ич си се не спира,
Това си е мойта стара мѝкъа.

Слушана от Елена Неева Благова от Якоруда.

796. НОШНА ДОБА В ТУРСКО ВРЕМЕ

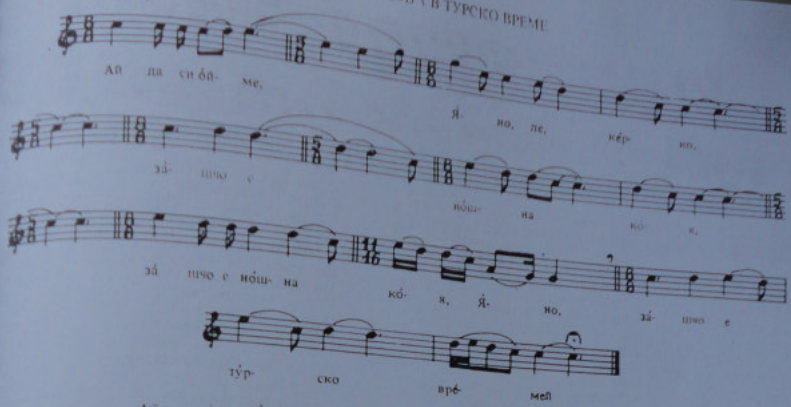

– Ай да си ойме, Я̀но ле, кѐрко,
Зашчо е но̀шна ко̀я[1],
Зашчо е но̀шна ко̀я, Я̀но,
Зашчо е ту̀рско вре́ме.

Да не не[2] срѐшни, Я̀но, кѐрко,
Ту̀рче, арнау̀тче!
– Ако нѐ срѐшни, ста̀ра ле ма̀йко,
Та шо ке ни сто̀ри?

– Ке ти го ба̀ши бѐлото лѝце,
Бѐлото лѝце, пѐрните о̀чи!
– Ако го ба̀ши, ста̀ра ле ма̀йко,
Шо ке ми ста̀ши?
Не е симитче да го изѐди!

Слушана от Добра Патерица от с. Загоричени, Костурско – Любен Кършаковот с. Косинец, Костурско.

[1] Ко̀я – доба. [2] Нѐ *[с ударение]* – ни *[гл.м.]*.

797. КАЖИ, НЕДО МОРИ, КМЕТСКО ЧЕДО

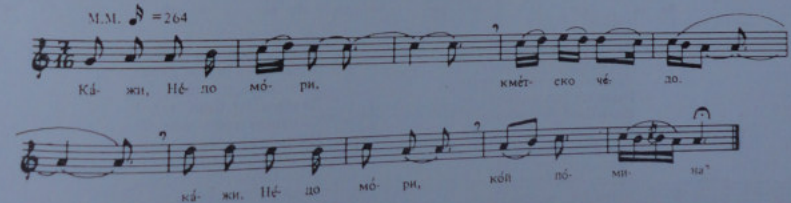

– Ка̀жи, Нѐдо мо̀ри, кмѐтско чѐдо:
Весѐн сѐниш, Нѐдо, на дѐрвено[1],
Весѐн сѐниш, Нѐдо, пла̀тно бѐлиш,
Даль' не вѝде, Нѐдо, кой по̀мина,
Кой по̀мина, Нѐдо, кой за̀мина?
– Ай тѝ тебе, мо̀ре булю̀к-баши[2],
Помѝнае, мо̀ре, ту̀рма[3] ту̀рци,

Ту̀рма ту̀рци, мо̀ре, арнау̀ти,
Ми во̀дее, джа̀нам, три дѐвойки.
– Ка̀жи, мо̀ри Нѐдо, кмѐтско чѐдо,
По кой друм, Нѐдо, за̀мина?
– Ай тѝ тебе, мо̀ре булю̀к-баши,
За̀мина̀е, мо̀ре, над сѐлото,
Над сѐлото Го̀рно Попра̀дище.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Дѐрвен – проход. [2] Булю̀к-баши – групов началник. [3] Ту̀рма – група.

796. ПОШНА ДОБА В ТУРСКО ВРЕМЕ

М.М. ♪ =200

Ай да си ойме, Яно ле, кѐрко,
Зашчо е пошна кòя[1], Яно,
Зашчо е пошна кòя, Яно,
Зашчо е тѝрско време.

Да не не̂ срѐпни, Яно, кѐрко,
Турче, арнаутче!
– Ако не срѐпни, стара ле майко,
Та що ке ни стори?

– Ке ти го баци бѐлото лице,
Бѐлото лице, пѐрните очи!
– Ако го баци, стара ле майко,
Що ке ми стани?
Не е симитче да го изѐди!

Слушана от Добра Патерова от с. Загоричени, Костурско – Любен Кършаковот с. Косинец, Костурско.

[1] Кòя – доба. [2] Нѐ (ударение) – ни (л.м.).

797. КАЖИ, НЕДО МОРИ, КМЕТСКО ЧЕДО

М.М. ♪ =264

– Кажи, Нѐдо мòри, кмѐтско чѐдо:
Весѐен сѐдиш, Нѐдо, на дѐрвено[1],
Весѐен сѐдиш, Нѐдо, плѐтио бѐлиш,
Даль' не вѝде, Нѐдо, кой пòмина,
Кой пòмина, Нѐдо, кой зàмина?
– Ай тѝ тебе, мòре булю̀к-баши[2],
Помѝнае, мòре, тѝрма[3] тѝрци,
Тѝрма тѝрци, мòрс, арнàути,
Ми вòдее, джàнам, три дѐвойки,
– Кажи, мòри Нѐдо, кмѐтско чедо,
По кòй друм, Нѐдо, замѝнае?
– Ай ти тебе, мòре булю̀к-баши,
Замѝнае, мòре, над сѐлото,
Над сѐлото Гòрно Попрадище.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Дѐрвен – проход. [2] Булю̀к-баши – групов началник. [3] Тѝрма – група.

798. ЧЕЛЕН ПЕЙО ОТВЛЕЧЕН ОТ ТУРЦИ

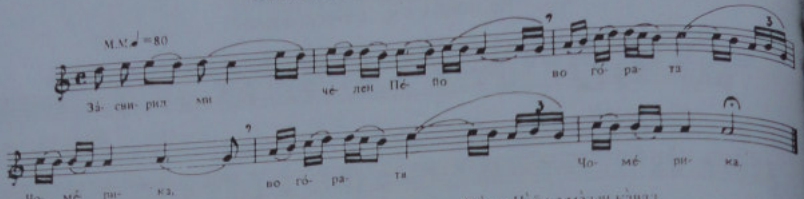

Засвирил ми челен Пейо
Во гората Чомерика.
Свири Пейо с меден кавал,
Свири Пейо, стадо паси.
Се заладе клети турци,
Клети турци-арнаути.
Му вързале бели раце,
Бели раце наопаку,
Му забрая силно стадо.
Лели стадо не кинисa[2],
Не кинисa да ми оди! . . .
Изговори челен Пейо:
– Дейди, турци-арнаути,
Одвързете бели раце,
Я дайте ми меден кавал,
Да засвирам, да кинисa! –
С' излагая клети турци,
Одвързая бели раце,
Му дадоя меден кавал.
Ми засвирил челен Пейо
И стадото кинисало.

Свири Пейо с меден кавал,
Свири Пейо и говори:
– Дейди, дейди, мили брайки,
Ай елате, мои брайки,
Ме фатия клети турци
Во гората Чомерика.
Ми забрая силно стадо! –
Го дочула нивна сестра,
Нивна сестра Ангелина,
Разбудила девет брайки:
– Ай станете, мили брайки,
Свири Пейо с меден кавал,
Свири Пейо и говори
Го фатиле клети турци
Во гората Чомерика,
Му забрале силно стадо! –
Настанале девет брайки,
Ми пойдоя во гората
Ми подбрая клети турци –
Куртулиса[3] силно стадо
И нивното мило брате.

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] Ч е л е н – левент. [2] К и н и с а – тръгна. [3] К у р т у л и с а – спаси се.

799. ЧЕЛНИК ПЕЙО ВЪРЗАН ОТ ТУРЦИ

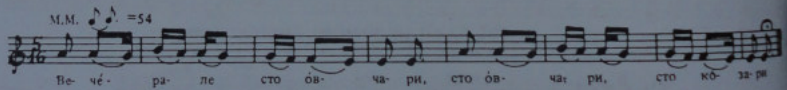

Вечерале сто овчари,
Сто овчари, сто козари,
Челник[1] Пейо не вечерат:
Нещо му се дослушует –
Карамана[2] подлавнует,
Карагюзел[3] подблекнует . . .
Уше речта не изрекол,
Настасале[4] триста турци,
Триста турци голи, боси,
Вързале го челник Пейо,
Потерале бело стадо,
Бело стадо неброено.
Бело стадо не вървеше!
Челник Пейо се молеше:
– Ай ви вие, арнаути,

Пущете ми десна рака,
Подайте ми шарен кавал –
Да засвира, да запея,
Да кинисат[5] бело стадо! –
Му пущия десна рака,
Му дадоя шарен кавал,
Си засвири, си запея:
„Ори Севдо, Севделино,
Варай, росна детелино,
Пойди кажи на татка ти
Да си земат торба пари,
Да си явнат коён дория[6],
Коён дория – дробигора[7],
Да откупат бело стадо,
Бело стадо неброено!"

Слушана от Славка Стефанова и Биляна Недева от с. Мрамореи, Охридско.

[1] Ч е л н и к – главен овчар; левент. [2] К а р а м а н а – име на кучка. [3] К а р а г ю з е л – черна хубавица (в случая име на овца). [4] Н а с т а с а л е – налетели, пристигнали. [5] К и н и с а т – тръгне. [6] Д о р и я – дорест (за кон). [7] Д р о б и г о р а – кръшигора (фигуративно).

800. ШЧО МИ ДОЙДОЯ ТУРЦИ-ДЕБРАНИ

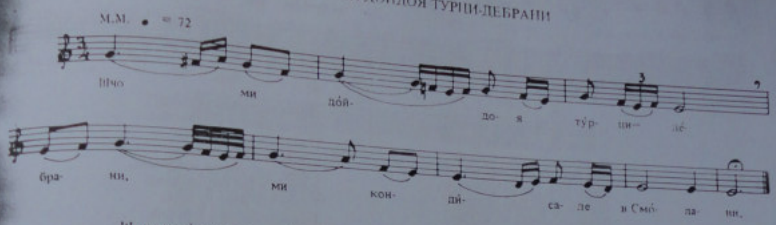

Шчо ми дойдоя турци-дебрани, 1
Ми кондисая в Смолани[2]
Кай той ми калеш Гъоргия.
Я побарате сестра Мария,
Гюзел Петкана невеста –
Блази яболка да сечи,
Лута ракия да служи,
Турско колено да седи.
– Дегиди[3], турци-дебрани,
Сестра Мария й в комши,
Гюзел[4] Петкана майка е.

Дайте ми изим[5] да йдам,
Да пойдам да 'и извикам! –
Кинисал Гъорги, заплакал;
Не пойде Гъорги в комши,
Туку си пойде к' брата му:
– Дегиди, брате Стояне,
Шчо ми дойдоя турци-дебрани,
Ми кондисая кай мене,
Я побарая сестра Мария,
Гюзел Петкана невеста,
Блази яболка да сечи,

[illegible]
– Дегиди, брате Гъоргия,
Ако си сестра предайме,
Како ке се живи кажиме? –
Кинисал Гъорги, заплакал,
Шчо дойде Гъорги до дома:
– Дегиди, турци-дебрани,
Сестра й Мария в планина,
Нарами пушка берданка! –
Кога тоо чуя дебрани,
Станая и побегная.

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] Дебрани – от Дебър. [2] Смолани – село на изток от Прилеп. [3] Дегиди – хей вие. [4] Гюзел – красива, красавица. [5] Изим – позволение.

801. ДИМО ЧОБАНИН ВЪРЗАН ОТ ЮРУЦИ

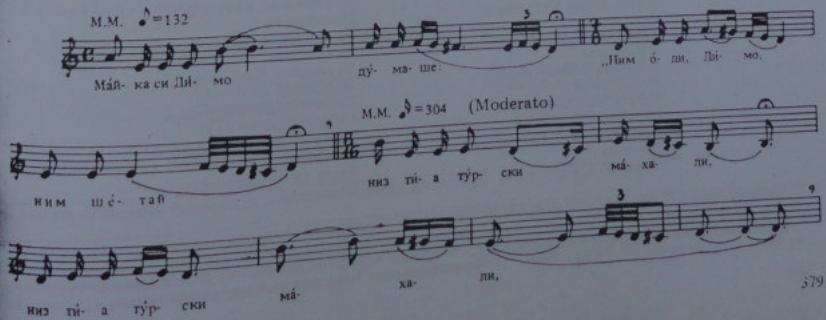

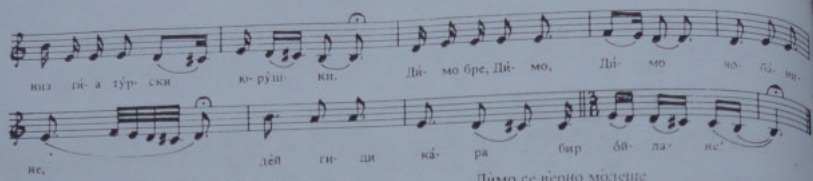

Майка си Димо думаше:
– Не оди, Димо, не шетай
Низ тия турски махали,
Низ тия турски-юруйки[2]!
Димо бре, Димо чобанине,
Дегиди кара бир ойлане[3]!
Димо си майка не слуша,
Потера стадо пред себе
И тая кучка Караман
Со седум-осум кутрища.
Димо бре, Димо чобанине,
Дегиди кара бир ойлане!
Ка излезнаа юруци,
Юруци –ürни кютуци,
Па си фатаа Димета
И му рацете свързаа!
Димо бре, Димо чобанине,
Дегиди кара бир ойлане!

Димо се верно молеше
Да му рацете с'отвързат
И му кавало подадат
Стадото да си потера.
Димо бре, Димо чобанине,
Дегиди кара бир ойлане!
Турци му раце пуштия,
Засвири Димо с кавало,
Извика кучка Караман
И седум-осум кутрища.
Димо бре, Димо чобанине,
Дегиди кара бир ойлане!
Кутрища Димо разбраа
И тая кучка Караман,
С заби си Димо спасия
От тия турци-юруци!
Димо бре, Димо чобанине,
Дегиди кара бир ойлане[4]!

Слушана от Блажо Видов от Кавадарци.

[1] Песента по произход е от Кукуш, но е на кавадарско наречие. [2] Ю р у́ ш к и – от ю р у к – малоазийски турци, преселени в Македония, за да държат населението в подчинение. [3] К а р а б и р о́ й л а н е – вероятно „черно момче" – казано на изопачен турски език. Според певеца тази песен е свързана с един епизод из революционните борби. Тя била любима песен на войводата Христо Чернопеев и Кръстьо Асенов, внук на Хаджи Димитра Асенов. През 1902 г. Христо Чернопеев бил обсаден с четата си в с. Железница, Благоевградско. При вестта за това Кръстьо Асенов, който се намирал с четата си в Пехченско, побързал да му се притече на помощ. Той се приближил към обсадените вечерта, в тъмнината, но нямал начин да им обади за присъствието си. Тогава той се изкачил на една височина и оттам запял тая песен. Чернопеев я чул и веднага разбрал, че Асенов му е дошъл на помощ. При комбинираната атака на двете чети Чернопеев се спасил без всякакви жертви.

802. АСАН ПАША У КИТИНИ

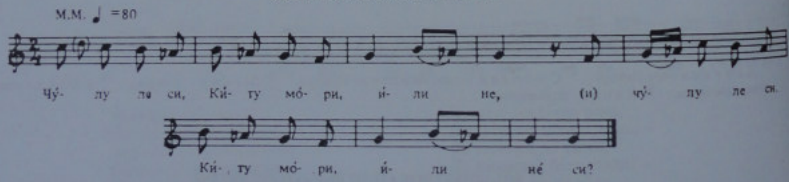

– Чулу ле си, Китумори,
Или не си?
В селу дуйде, Китумори,[1]
Асан паша.
Кунак тера[2], Китумори,
В Китините,
В Китините, Китумори,
Рамни двори.
Удаята, Китумори,
Наредина
С тесна, крапа[3], Китумори,
Ругузина –
Кулку да е, Китумори,

За двамина.
Две нивести, Китумори,
Измитчийки[4],
Две дивойки, Китумори,
За глидане,
За глидане, Китумори,
За любене.
Зилен бардак, Китумори,
Студна вода.
Редку ки се, Китумори,
Нативаме,
Честу ки се, Китумори,
Паливаме!

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко.

[1] При втория куплет мелодията започва с „ре" вм. с „до"; третия куплет пак започва като първия и т.н. Куплетите се редуват по същия начин. [2] Т е р а – търси. [3] К р а́ п а – къса. [4] И з м и т ч и́ й к и – прислужнички.

803. ТУРЧИН ОТ ШИГА НЕ ЗНАЕ

М.М. ♪ = 350

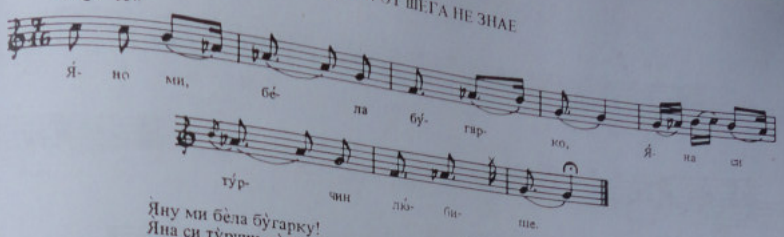

Я́ну ми бѐла бу̀гарку!
Яна си ту̀рчин лю̀бише.
Люби го Я́на, лага̀ го,
Купувал бѐгу, купувал:
Брезнички благи я̀буки,
Пѐтрички жъ̀ти лимо̀не,
Мѐлнички мѐки симѝде.
Я́на си чѝне – шига̀ е!

Ту̀рчин ут шига̀ ни зна̀е.
Пуканил бѐгу, пуканил
Двеста ми ту̀рци атлѝи[1]
И двеста були в кучѝи[2],
Та си за Я́на утишли.
Я́на си двори митѐше,
Ту̀рци в двурове флезо̀а.
Я́на си съзи ронише.

Бу̀ла[3] и зо̀лва гуво̀ре:
– Со̀бличи, Яну, саята,
Обличи, Я́ну, фуста̀ну;
Со̀бличи, Яну, кѐмиту,
На̀митни, Яну, фѐридже! –
Я́на си чѝне – шига̀ е!
Ту̀рчин ут шига̀ ни зна̀е!

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко. Песента е от Мелнишко.

[1] А т л ѝ и – на коне (атове). [2] К у ч ѝ и – коли. [3] Б у̀ л а – ханъма.

804. КЛЕТИ ТУРЦИ КАРАТ МЛАДО ВЛАХЧЕ

М.М. ♩ = 78

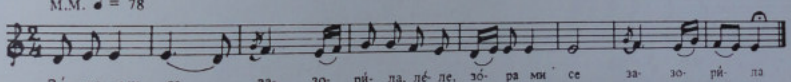

Зо̀ра ми се зазорѝла, лѐле,
Зо̀ра ми се зазорѝла[1]
Низ (х)у̀бава влашка зѐмя.
Не е зо̀ра ка̀ко зо̀ра,
Най ми бѝли клѐти ту̀рци,
Де карàа мла̀до вла(х)че!

Ту̀рци ту̀рски продума̀а:
– Айде, а̀йде по-нагоре –
Ке постѐлем шарен килим,
Ке расѝпем мла̀до вла(х)че,
Мла̀до вла(х)че нежено̀,
Мла̀до вла(х)че неглавено̀[2]!

Слушана от Катерина Д. Башева от Благоевград.

[1] Към всеки стих се прибавя думата „лѐле, която се изпуска при повторението на стиха (вж. текста под мелодията).
[2] Н е г л а в ѐ н о – несгодено.

805. ВЛАСИ–АРАМИИ

Се собра̀е, подсобра̀е
Свѝте влàси-арамѝи
На Псодѐрската планѝна
Да ми а̀де, да ми пѝе,
Мушафѐра[1] да ми пра̀ве

Де да о̀де, де да ба̀ре
Дѐка тѝе да кондисе –
У попови ра̀мни двори . . .
Ка излѐзе по̀пска шчѐрка . . .
/недовършена/[2]

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] М у ш а ф ѐ р а – договаряне /вѐроятно гръцка дума/. [2] Макар и недовършена, песента започва да рисува картината на андартските гръцки чети, налиташи върху българските села в Леринско и Костурско. С. Псодер /или Псодери/ се намира в подножията на Вич, в т.ч. Псодерска планина; цялото е куповлашко, напълно предано на гръцкото андартско движение, агент на което е бивал винаги и попът –влахо-гъркоман.

806. ВЕРГИДЖИИ – ЗУЛУМДЖИИ

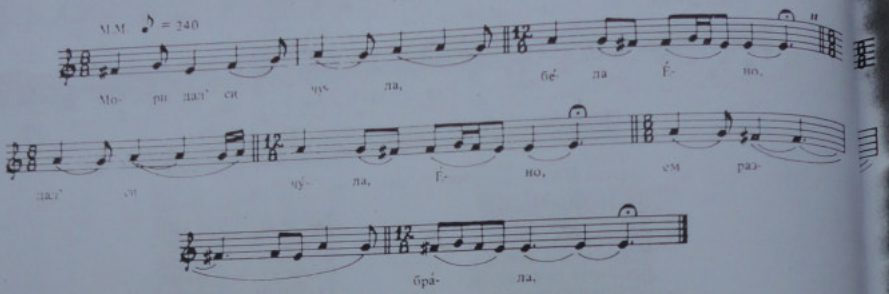

Мори дал' си чу́ла, бела Ѐно,
Дал' си чула, Ѐно, ем ръзбрала,
Мори, от съ до̀шли, бела Ѐно,
От съ до̀шли, Ѐно, виргиджии[1]
Виргиджии, Ѐно, зулумджии[2]
Море кунак бъркът[3], дъ кунди̇съ̇т.
Кунак не ги арису́ва,
Ариса̀ ги сред сѐлото,
Сред сѐлото, на мирата[4].
Ръзуша̀ха чъдъ̀рето,
Отво̀риха тефтѐрето,
Ръзфъ̀рлили виргиите –
Нъ кой двеста, нъ кой триста,
А нъ мене – петсто̀тини.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] В и р г и д ж и и – бирници. [2] Куплетът се образува, като в началото на първия стих се прибавя „мори", на края на стиха – „бела Ѐно", след което се повтаря стихът без добавката „мори", но с прибавяне само на „Ѐно" и втората част на стиха – както е показано в текста под мелодията. [3] Б ъ р к ъ т – търсят. [4] М и р а̀ т а – мегданът.

807. УЧИ МАМА ДИМО

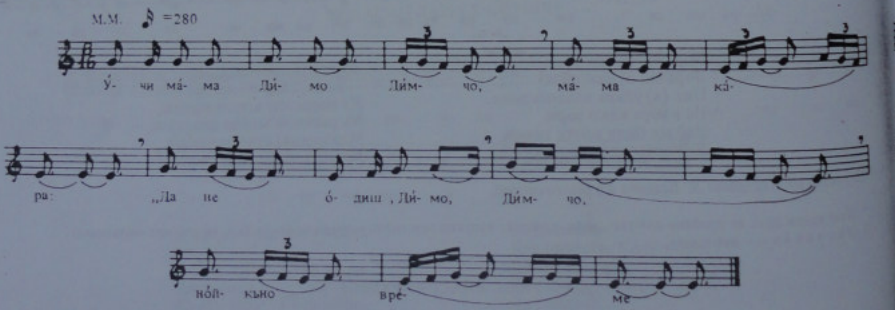

У́чи ма̀ма Ди̇мо, Ди̇мчо,
Мама ка̀ра:
– Да не о̀диш, Ди̇мо, Ди̇мчо,
Но̀йкъно време
Айде ке тефатат Ди̇мо, Ди̇мчо,
Арами̇йте,
Арами̇йте, Ди̇мо, Ди̇мчо,
Айдуши̇те;
Айде ке ти въ̀ржат, Ди̇мо, Ди̇мчо,
Бѐли ра̀це,
Бѐли ра̀це, Ди̇мо, Ди̇мчо,
С бѐлекчиня;
Айде ке те во̀дат, Ди̇мо, Ди̇мчо,
В Ца̀риграда,
В Ца̀риграда, Ди̇мо, Ди̇мчо,
Кай па̀шата.

Слушана от Методи Белагушов от Битоля.

808. ЛИЊЕ В ЗАНДАНИ

М.М. ♪ =108

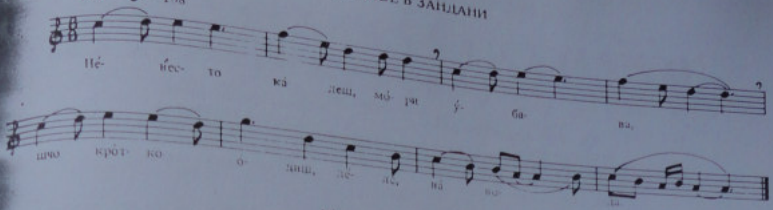

– Невесто, ка̀деш[1] мо̀ри у̀бава,
Шчо кротко о̀диш, леле, на вода?
Дали ти тѐжат, леле, стомните,
Или ти тѐжат, леле, ѓердани?
– Нити ми тѐжат, леле, стомните,
Нити ми тѐжит, лѐле, ѓердапот,
Ту̀ку ми тѐжи, леле, меракот –
Меракот ми е, леле, далеку,
Меракот ми е, леле, в Бит-ѐ-ти,
Вов тие пусти, лѐле, зандани,
Вов тие тесни, лѐле, доланѝ[2]!

Слушана от Марийка Методи Минова от Прилеп.

[1] К а̀ д е ш – черноока. [2] Д о̀ л а н и – тесни помещения, изградени в стените на турските затвори, предназначени за карцер на затворниците.

809. ШО Е ВРЕВА ВО ГОРНАНА МААЛА

М.М. ♩ =66

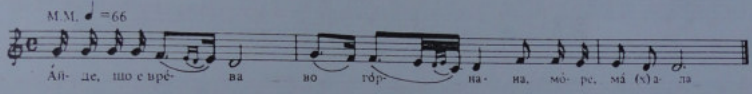

Аѝде[1] шо е врева во го̀рнана ма̀ала?
Тавмина[2] е Долина[3] майка умрела.
Не ми е било Долина майка умрела,
Ту̀ку биле до тро̀йца ту̀рши на конак[4].
Ай со̀ ним бѐше млад Илия дѐлия,
Слу̀га им е кадан бѐла, мори, Тодора.
– Аѝ здрам здра̀ми се[5], кадан бѐла Тодоро!
– Здравѝе нѐмай, млад Илия море, дѐлия!

Слушана от Кузо Ѝорданов от с. Годивйе, Охридско.

[1] „Аѝде" или „аѝ" се добавя в началото на почти всеки стих – в зависимост от нуждата да се допълни броят на сричките в стиха с една или две. [2] Т а̀ в м и н а – навярно. [3] Д о̀ л и н а – на Доля (женско име). [4] К о̀ н а к – квартира, нощуване. [5] З д р а м з д р а̀ м и с е – на здравѝе (здрав да си ми).

810. ЛЮТИ РАНИ ОТ ТУРСКИ КУРШУМ

Първи вариант

М.М. ♪. ♩ =48

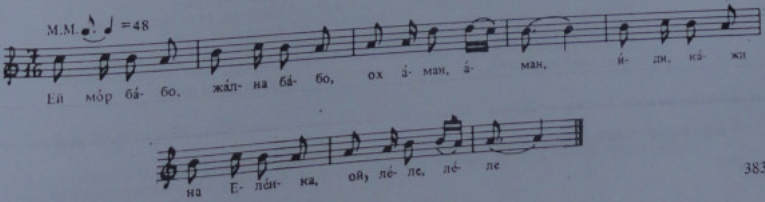

Втори вариант

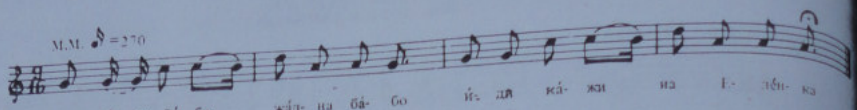

– Ей, мо̀р' ба̀бо, жа̀лна ба̀бо,
Ох, а̀ман, а̀ман[1],
Иди ка̀жи на Ѐленка
Да излези ту̀ка го̀ре,
Ой, лѐле, лѐле,[1]

Ту̀ка го̀ре, во го̀рата,
Да донеси сту̀дена вода,
Сту̀дена вода кладенчева,
Кладенчева, изворова,
Да олади мъ̀жко сърце,

Да измие лю̀ти ра̀ни,
Лю̀ти ра̀ни рапосани[2],
Рапосани ту̀рски ку̀ршум.

Слушана от Милош п. Димитрова от с. Вишени, Костурско – Пополекол.

1 „Ох, а̀ман, а̀ман" или „Ой, лѐле, лѐле" се прибавя към всеки куплет, след първия стих. 2 Рапоса̀ни – причинени.

811. МЕРАКОТ ВО БИТОЛСКИТЕ ЗАНДАНИ

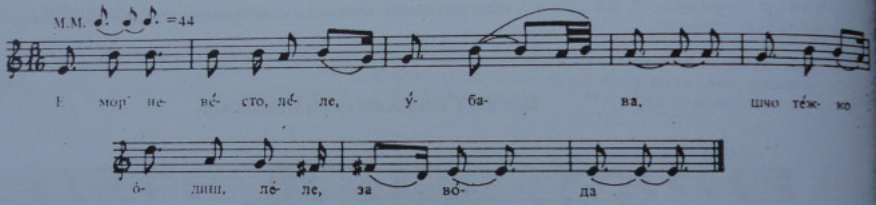

– Е, мори невѐсто убава,
Шчо тѐжко одѝш за во̀да?
Дали ти тѐжат, лѐле, сто̀мните,
Дали ти тѐже, лѐле, гѐрдано?
– Нито ми тѐжат сто̀мните,
Нито ми тѐже гѐрдано,
Ту̀ку ми тѐже мѐрако,

Мѐрако ми е Бѝтоля,
Въ̀в битолските за̀ндани,
Сно̀шчи ми пѝсмо престѝгна:
Во Со̀лун ке го занесат,
Вов солунските за̀ндани
Сос тѐжки пра̀нги на но̀дзе,
Сос белегдзии на ръ̀ци.

Слушана от Фота Лазова Гогова от с. Баница, Леринско.

812. КАЖИ, НЕДО, ШЧО ДА ЧИНАМ

– Айде мо̀ри, ка̀жи, ка̀жи,
Дейгиди, руса Нѐдо мо̀ри,
Сѐга шчо да чинам!
Айде мо̀ри, мѐне ми фъ̀рлая,
Дейгиди, руса Нѐдо мо̀ри,
Го̀лема ифтирия[1]:
Сум погу̀бил кайлярско̀то бѐгче!
Айде мѐне ми са̀кая[2],

Дейгиди, ру̀са Нѐдо мо̀ри,
Три то̀вари зла̀то.
Айде мо̀ри, а̀ли[3] па̀ри,
Дейгиди, ру̀са Нѐдо мо̀ри,
Али гла̀ва давай!
– Айде мо̀ре, па̀ри да̀вай,
Дейгиди, мил побратим мо̀ре,
Гла̀ва не сѝ давай!

Слушана от Наце Христов от Битоля.

1 Ифтѝрия – набеждаване, лъжливо обвинение. 2 Са̀кая – искаха. 3 Али – или.

813. УЧИ, КАРАЙ СЕГА ШО ДА ЧИНАМ

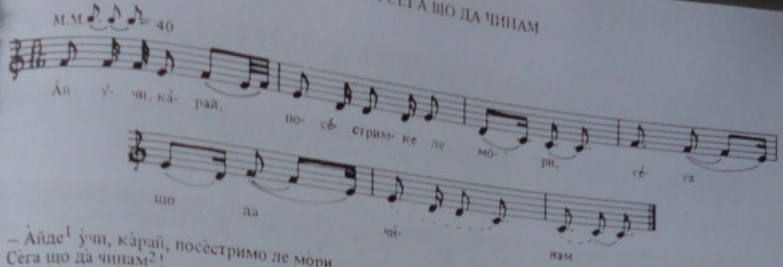

– Айде[1] учи, карай, посестримо ле мори,
Сега що да чинам[2]!
Ми фърляет тежка ифтирия[3]:
Гьо[4] сум убил чифличко сеймеиче!
Ми барает кърва за кървнина[4],
За кървнина – моя руса глава!
– Учам те, учам, побратиме море:
Наточи си я тая остра сабя,
Земи си тая пушка малиерка,
Иди си в гора, море, зелена!

Слушана от Кузо Йорданов от с. Годивйе, Охридско.

[1] „Айде" се прибавя в началото на първия стих на куплета. [2] Чинам – правя. [3] Ифтирия – набеждаване.
[4] Кърва за кървнина – кръв за кръв.

814. НЕ ПОСЛУШАЛ МАЙЧИН СЪВЕТ

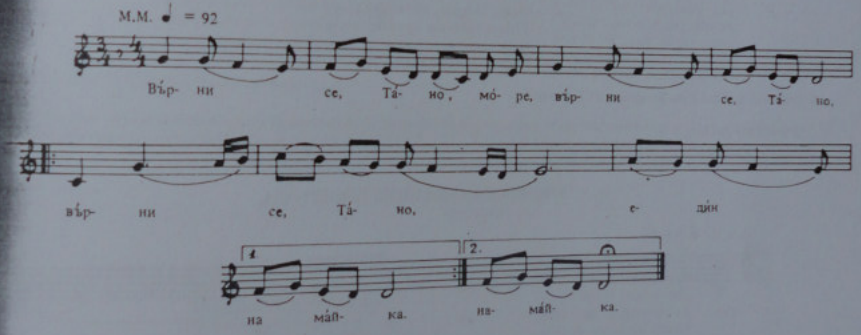

– Върни съ, Тано море,
Върни съ, Тано /2/
Един на майка!
Койнют ти цвили, Тано,
Не е нъ арно!1
– Не съ вринум, мале,
Турчин изпращум,
Ки гу изпратум, мале,
В гора зилена!
– Върни съ, Тано море,
Турци са нъ нас
Върли душмани:

Ки те издъжат, Тано,
Ки те утепът! –
Мина съ ден-два, джаним,
Койнут му дуйде,
Тано гу нема.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Куплетът се образува с добавяне към първия стих едно „море" или „Тано", съответно „мале", след което се повтаря стихът без добавката и още веднъж се повтаря заедно с втория стих – както е показано в текста под мелодията.

815. ДЕМНИ МАРКО И АНГЕЛИНА

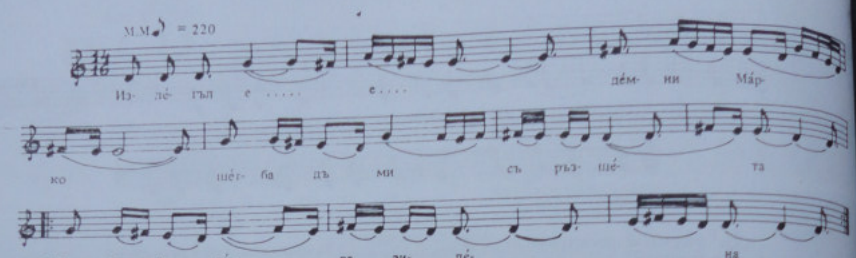

Излегъл е дѐмни Мѐрко
Шѐтба дъ ми съ ръзшѐте
Низ тая гора зилѐна,
Низ тая Пирѝн плънина
Ус нѐгово пѐрво лѝбе,
Пѐрво лѝбе – Ангелѝна
И с нѐгово мъ̀жко дѐте.
Там, де Мѐрко шѐтба шѐте,

Нападна гу тѐжка дрѐмка,
Тѐжка дрѐмка над очѝте,
Тъ̀жна тъга нъ̀ сърцѐто.
Тугай вѐле дѐмни Мѐрко
Пъ̀ нѐгово пѐрво лѝбе:
– Ангелѝно, пѐрво лѝбе,
Я запѐй ми ѐдна пѐсна
Ричувѝта, глъсовѝта,

Гласѝте й-в сѝньо нѐбо,
Рѐчите й – в Шар плънина! –
– Е, бре Мѐрко, дѐмни Мѐрко,
Тука пѐсна не съ пее:
Тука шѐта Рус вуйвѐда.
Мѐне, Мѐрко, кѐуту чуе,
Тѐбе мла̀до ки пугу̀бе,
Мѐне мла̀да ки зълю̀бе,
Мъ̀жко дѐте ки зъро̀бе.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Дѐмни – левент.

816. ПО-СКОРО ДА ВИДИ ЛИБЕТО СИ

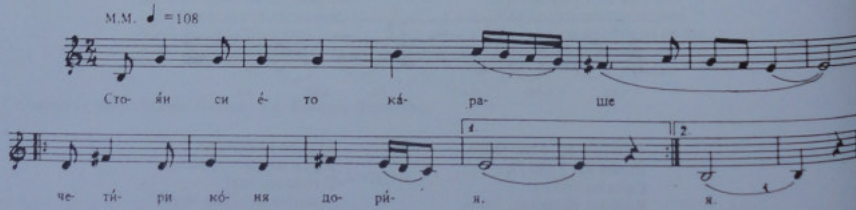

Стуян си ѐто[1] кѐръше –
Чѝтири кѐйня дурия /2/.
Чѝтири кѐйня кѐръше,
Чъ̀тал ми къмшѝк въртѐше

И на паша̀ съ мо̀лище:
– Пъша̀ ле, пъша̀ ифѐнди,
Я дай ми изѝн[2], я дай ми
Пу-скоро ѐто дъ кѐръм,

Су̀трин уф Со̀лън дъ стѝгнум,
Край Мъ̀рикине дъ мѝнум,
Бѐлким Мъ̀рика ки вѝдум.
Ако Мъ̀рика не вѝдум,
Тъ̀нки й гла̀си ки чу̀юм.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Ѐто – група коне /?/. [2] Ѝзин – позволение.

817. МЛАДО СЕМЕЙСТВО ПОД БАДЕМ ДРЪВЧЕ[1]

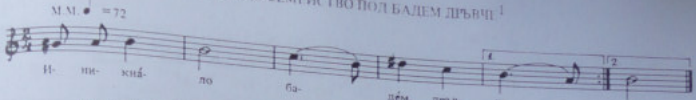

Изникнѝло бадѐм дръвче (2)[2]
Под дръвчето юнак лѐжи.
Ду юнакут – нивеста му.
Ду нивеста – мъжко дѐте.

Ду дет'то – бѐла книга,
Уф книг'та цѐрно пѝсмо:
Дъ пурасте мъжко дѐте,
Гулем юнак дъ си стане.

Слушана от Димитър Динев от Гевгели.

[1] Песента е лазарска. [2] Всеки стих се повтаря и образува куплет.

818. ПЕСЕН ЗА КИР БЛАГО ТОДЕВ ОТ БАНСКО[1]

Пѐтице, ле, моме Цвето!
Такнѝла[2] е мома Цвѐта
На чобанс леб да носи,
Леб да носи, соль и трѝши,
Да накърми сиво стадо,
Сиво стадо, вакли овни.
Насрѐщча й тевен облак,
Не е бѝло тевен облак,
Най са бѝли сеймето,
Сеймето кьир Благови.
Пръв вървѐше сам кьир Блѝго,
Сам кьир Блѝго – Блѝго Тодев,
А по него – дели Кѝста,
А по Кѝста – кьир Никѝла,
По Никѝла – дружината,
Та на Цвета говорея:

– Кадѐ, Цвѐто, в товѝ врѐме
Магловито, дъждовито?
А тия им говореше:
– Ой, левѐне, ой, сеймѐне,
Тѝрци брѝта ми пленѝли,
Ми пленѝли, поробѝли,
Стадото му само стои.
Яко ви се мѝлно мѝла,
Застигнѐте злѝте тѝрци,
Брѝтчето ми избавѐте.
Цвѐта кье ве дар дарува
От нейните тѝнки дари! –
А кьир Блѝго отговоре:
– Нѐмой плѝчи, мѝме Цвѐто,
Клѐти тѝрци кье застигнем,
Кье застигнем, кье ударим,
Брѝтчето ти кь' ослободим!

Слушана от Йордан Ушев от Банско.

[1] Песента споменава за подвига на историческа личност. Върху това виж подробно бележките към края на сборника. Мелодията е като на песента „Трагнала е мома Цвета", № 26. [2] Такнѝла – тръгнала.

819. ПЕСЕН ЗА КИР БЛАГО ТОДЕВ
/вариант/

Цветице ле, моме Цвето!
Тръгнала е мома Цвета
Низ Пирина, воз Пирина
На чобани леб да носи.
Насреща й тевен облак,
По облако – ситна роса.
Не е било тевен облак,
Нито облак, нито роса,
Ми са били сигменето[1],
Сигменето, бащенето[2].
Най-напреди Кир ми Благо,
А по него Дели Гьорче,
А по него Дели Коста,
А по него Кир Никола . . .
Та на Цвета говореа:
– Къде, Цвето, в това време,
В това време мъгловито,
Мъгловито, дъждовито? –

А тия им говореше:
– Ой сегмене, ой левене,
Турци брата попления,
Попления, поробия,
Стадото ми само стои.
Яко ви се милно моле –
Застигнете клети турци,
Застигнете, ударете,
Мойго брата избавете!
Цвета ке ви дар дарува
От нейните танки дари! –
Кир ми Благо говореше:
– Немой плака, моме Цвето:
Право вървим в Беговица;
В Беговица, в Мозговица[3],
Клети турци да ударим.
Утре вечер ке вечереш
Код стадото с твойго брата.

Записал Костадин Г. Молеров от Банско (вж. „Македонски преглед", г. 8, кн. 4, стр. 44).

[1] Сигменето – сеймените. [2] Бащенето – банскалиите. [3] „Мозговица" – местност в Пирина, зад Васильовото стадо. Повече данни виж в бележките на края на сборника.

820. СЕЙМЕНИ НОСЯТ ЮНАШКА ГЛАВА

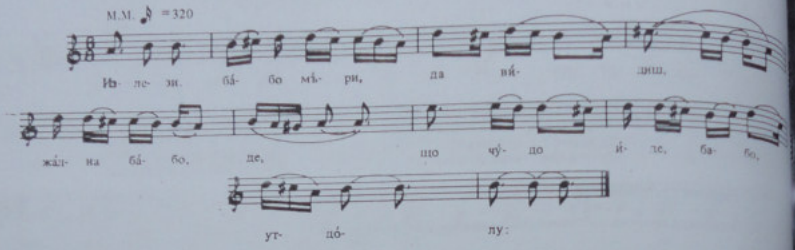

– Излези, бабо мъри, дъ ви́диш,
Жѐлнъ ба́бо, де,
Шу чу́ду и́ди, бабо, утло́лу:
Ду́ триста ду́ши, бабо, сеймени,
Жѐлнъ ба́бо, де,[1]
Кървав ми байра́к, бабо, но́сехъ
И на байра́къ, бабо, и́мъше
Юна́шка гла́въ, бабо, кървавъ . . .

Излези, бабо мъри, дъ ви́диш
Да ни е то́я[2], бабо, Сту́енчо! –
Излѐла[3] ба́ба, мъри, видѐлъ,
Ру́кнала[4], баба, мъри, дъ плачи:
– Сту́яне, си́нко абре, Сту́яне,
Хара́м дъ ти е, си́нко, млѐку́ту,
Шу съм те, си́нко абре, кърми́ла
Цели ми дѐвет, си́нко гуди́ни! –

Сеймѐни баба, джаньм, мирѐхъ[5]
– Я, мълчи, бабо, мъри, ни плачи!
Афарим, бабо мъри, машалъ
На то́я, бабо мъри, Сту́енчу:
Дѐвет пла́нини, бабо, ми́нахме,
Дѐвет синджи́рйъ ски́нахме
И три́ста души́ пади́нахъ,
Дурдѐту Сту́йн фа́тиме
Гла́вътъ дъ му удрѐжиме!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Този стих се повтаря след всеки първи стих на куплета. [2] Т о́ я – твоя. [3] И з л ѐ л а – излязла. [4] Р у́ к н а л а – викнала. [5] М и р ѐ х ъ – успокояваха.

821. СЕЙМЕНИ НОСЯТ ХАЙДУШКА ГЛАВА

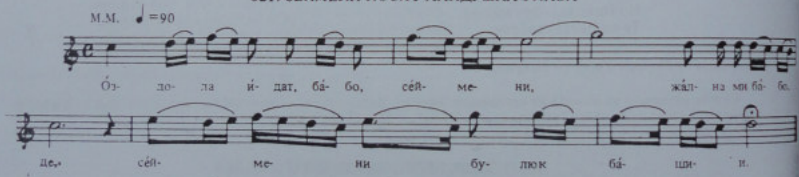

ВАРИАНТ НА МЕЛОДИЯТА

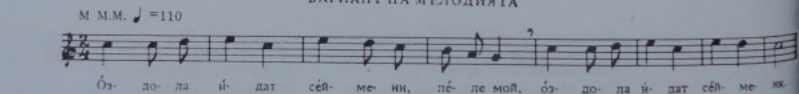

– Оздола и́дат, бабо, сеймени,
Жа́лна ми бабо, де,
Сеймени булюкбащи.
Сеймениска песна, ба́бо, пѐея,
Жа́лна ми ба́бо, де,
А́йдучка гла́ва но́сея.
До шчо е би́ло ма́ло, го́лемо ,
Жа́лна ми ба́бо, де,
Търнало глаата да ви́ди,
Въ́рвеле шчо ми, ба́бо, въ́рвеле,
Жа́лна ми ба́бо, де,
Ни́кой си гла́ва не по́зна.
Излези, ба́бо мо́ри, да ви́диш,
Жа́лна ми ба́бо, де,

Дал' ке си гла́ва по́знаиш. –
Излезе жа́лна ба́ба на̀ врата,
Жа́лна ми ба́бо, де,
А́йдучка гла́ва да ви́ди.
Шчом си гла́вата ба́ба ви́дела,
Жа́лна ми ба́бо, де,
Ви́кнала та заплакала:
– Оле́ле, си́нко мо́ре, млад Сто́яне,
Еден на ма́йка,
Ка́ко те ма́йка гле́дала!
Дилми[1] ти ви́каф, си́не Сто́яне,
Еден на ма́йка,
На ту́рчин вѐра нѐ фа́йкяй!
– Аферим, ба́бо мо́ри, ма́шала,

Жа́лна ле ба́бо, де,
Друг нат син та́ков не ра́ян!
Ду́ри си Сто́ян, ба́бо, фа́тифме,
Жа́лна ле ба́бо, де,
Дѐвет планини ми́нафме;
Ду́ри Сто́яна, ба́бо, въ́рзафме,
Жа́лна ле ба́бо, де,
Дѐвет си́нджири ски́нафме;
Ду́ри му гла́ва, ба́бо, сѐчефме,
Жа́лна ле ба́бо, де,
Дѐвет си са́бйи скъ́ршифме!
– Алал ти би́ло, си́не, млѐкото,
Си́не Сто́яне,
Шчо си го ци́цал о́т мене!

Слушана от Никола Кондов от Прилеп.

[1] Д и́ л м и – нали. [2] С ѐ й м е н и – турски жандармо.

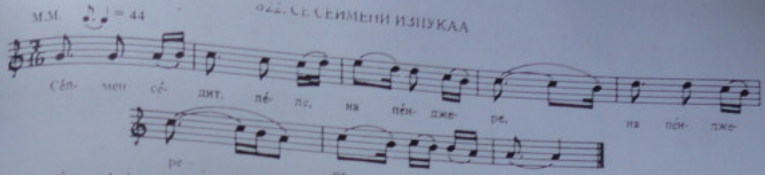

Се́ймен[1] се́дит, леле[2], на пе́нджере,
На пенджере – на кулата,
Гюргя пе́рит на реката,
На реката бело платно.

Гюргя чу́кни – се́ймен пукни
Се се́ймени изпу́кале
За Гюргино бело лице,
За Гюргини пърни очи.

Слушана от Славка Стефанова и Биляна Недева от с. Мраморец, Охридско.

[1] Се́ймен – турски жандарм в старо време. [2] „Ле́ле" се прибавя в средата на първия стих на всеки куплет.

823. НА МОРЕ СЕ БЕЛ ЧАДОР БЕЛЕЕ

На мо́ре се бел ча́дор белее
И под чадор – Мемед-булюбаша.
Пукна пу́шка от ка́урска во́йска,
Та удари Мемед-булюбаша.
Узвикна се Мемед-булюбаша:
– Хей, се́ймени, хе, мои девени,
Я ке умру млади ем зелено.
Со джилит[1] ми гробот пре́мерите,
Сос ножове гробот изкопайте;
На глава ми вода извадите,
На сърце ми ба́фче соградите,
Соградите, цвекье насадите;
На ноги ми върба посадите –
Що ие жедно, вода нека пие,
Що ие млади, китка нека бере,
Що ие старо, под се́нка да се́ле. –
Ка́ко ми е Ме́мед поручило,
Така се́ймени направиле:
Со джилит му гробот премериле,
Со ножот му гробот изкопале;
На глава му вода извадиле,
На сърце му ба́фча соградиле,
Соградиле, цвеке насадиле;
На ноги му върба посадиле –
Кой ие жаден, вода нека пие,
Кой ие млади, китка нека бере,
Кой ие старо, под се́нка да се́де . . .
Нека рече: „Бог да ми го прости,
Бог да прости Ме́мед-булюбаша,
Дека умре от ка́урска[2] пушка".

Слушана от Люба Иванова от с. Дивле, Скопско, живееща в Скопие.

[1] Джилит – копие. [2] Ка́урска – християнска.

823(а). КАРА МУСТАФА

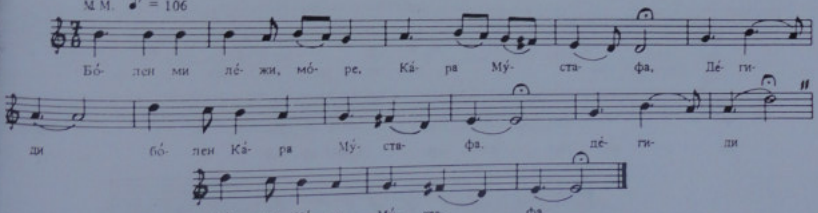

Бо́лен ми ле́жи, мо́ре[1], Ка́ра Му́стафа,[2]
Де́гиди бо́лен Ка́ра Му́стафа!
Бо́лен ми ле́жи, та ке да у́мри,
Де́гиди бо́лен Ка́ра Му́стафа!
– Кой ке ти но́си, мо́ре, танката пу́шка,
Де́гиди бо́лен Ка́ра Му́стафа?
– Нека я но́си, мо́ре, той Ай́дут Ве́лко,[3]
За́що е по́-ю́нак той от ме́не!

– Кой ке ти но́си о́страта са́бя,
Де́гиди бо́лен Ка́ра Му́стафа?
– Нека я но́си той Ай́дут Ве́лко,
За́що е по́-ю́нак той от ме́не!
– Кой ке ти я́ва таа вра́на ко́ня,
Де́гиди бо́лен Ка́ра Му́стафа?
– Нека го я́ва той Ай́дут Ве́лко,
За́що е по́-ю́нак той от ме́не!

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] „Мо́ре" се поставя в средата на първия стих на куплета. [2] Ка́ра Му́стафа – турски военачалник, командуващ потушаването на първото сръбско въстание – Караджорджевичевото /1804–1813/. [3] Ай́дут Ве́лко – български народен герой от с. Леновец /Тимошко/, предводващ българските въстаници от Тимошкия край в помощ на Първото сръбско въстание. Прочул се с голямата си храброст в боевете срещу турците /особено при Варварин, където бил ранен/ и с героичната си смърт при отбраната на Неготин в Краина през юли 1813 г.

824. ТРИ ПОТИ АНКА НА СУД ТЕРАЕ

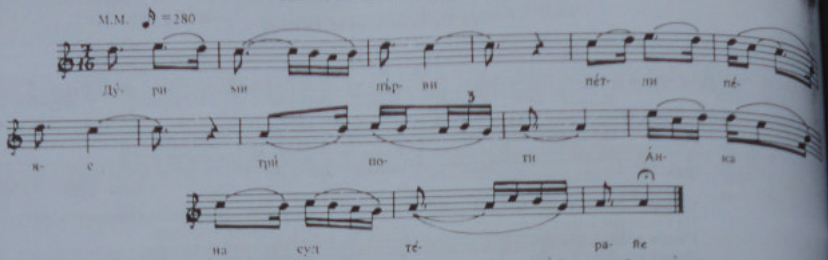

Дури ми първи петли пеяе,
Три поти Анка на суд терае,
Шо ми е проклет турчин убила.
Сама се Анка на суд отсуди:
– Шо сакал турчин на женски врата?

Ни су лебарка леб да продава,
Ни су мееНджика вино да дава! –
– Кажи, бре Анке, коде го закри?
– Су го закрила во градината,
Во градината, во ран босилек!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

825. ПЛЕНИЛЕ МИ Я АНКА ШИПЯНКА[1]

Плениле ми я, плениле,
Убава анка[2] шипянка.
Однеле ми я, однеле,
Во тая пуста София.
Отпушат Незир, допушат[3]:
– Сета кя стока продала,
Убава анка кя врата! –
Отпушат анка, допушат:
– Чувай[4] си, татко, стоката,
Я веке назад не ида!

Овая вера й убава:
Ката[5] неделя во пърков
И ката сведен[6] на собор!
Вашата вера проклета:
Еден го барям имате
И той не знойте кога е!
Година не дочекала
Мошко си дете стигнала
И това ми го кърстиле
Убави свети Йоване.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на песента „Фустанот на Румена" (№ 172). [2] А н к а – хонъма. [3] Д о п у ш а т – изпраща, разгласява. [4] Ч у в а й с е – пази се. [5] К а т а – всяка. [6] С в е д е н – празник.

826. ПЕСЕН ЗА КАРАДЖАТА
(Хороводна – касапско хоро)

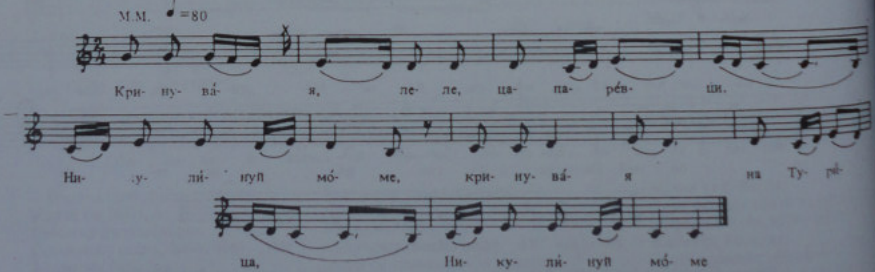

Кринувая[1], леле, цапаревши,
Никулинуй моме,
Кринувая, леле, на Туріца[2],
Никулинуй моме[3],
Таман бея[5] в Сределскуту[4],

В Сределскуту – в усоиту,
Прувикна се Караджата,
Караджата ют гурата:
– Надзад, надзад, цапаревши,
Шахир бегу кула граде,

Деня граде, вечер падне –
Растура га Караджата,
Караджата с свойта чета!

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко. Песента е от с. Цапарево, Петричко.

[1] К р и н у в а я – тръгнаха, дигнаха се. [2] Т у р и ц а – място за панаир. [3] „Никулинуй моме" се повтаря след всеки стих – два пъти в един куплет (вж. текста под мелодията). [4] С р е д е л с к у т у – местност, гора. [5] Б е я – само в песните, иначе – „беа".

827. ПЕСЕН ЗА ОСВОБОЖДЕНИЕТО НА БЪЛГАРИЯ ОТ ТУРСКО РОБСТВО

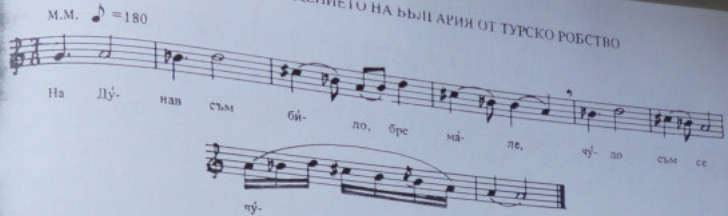

На Дунав съм било, бре мале,
Чудо съм се чудил,
Чудо съм се чудил, бре мале,
С онаа руска войска!
Той, напред що беше, бре мале,
Многу нишанджия[1],

Мустаки до рамена, мале,
Брада до колена.
Вав левата рака, бре мале,
Коня узда държи;
Вав десната рака, бре мале,
Кърста ем байрака.

Кърста се прекърсти, бре мале,
Вав Дунав се фърли,
Вав Дунав се фърли, бре мале,
На суво излезе –
Турция да победи, мале,
Бугар'я д' освободи.

Слушана от „мариовките" – девойките Маре и Наде в Прилеп, родом от Марийово.

[1] Нишанджия – който точно стреля, улучва.

828. ПЕСЕН ЗА ОСВОБОЖДЕНИЕТО НА БЪЛГАРИЯ
(Обсадата на Плевен)

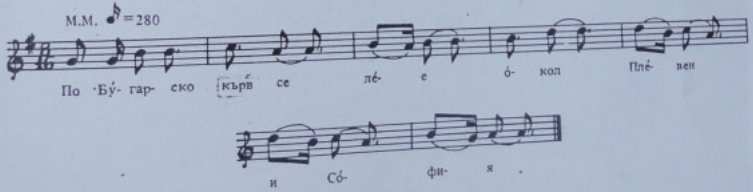

По Бугарско кърв се лее
Окол Плевен и София.
Седнал Осман да ми тагуе,
И во раце перо ми зел.
Па си пише на султано:
– Слушай, паре, нашите ядей:

Немам рана ни джепане,
Нити имам шекер-кафе.
Преишле руси на Дунава,
Веке стигнале у Търново,
Окол Плевен и София.
Слушай, царе, помош давай,

Помош давай окол Плевен! –
Цар си пише на Осман паша:
– Слушай, пашо, Осман пашо,
Не можам помош да дадам:
От бугарските комити
Патот ми е сегде фатен!

Слушана от Иван Велянов и Блаже Новев от с. Ижица, Кичевско.

829. ПЛАЧЪТ НА МАКЕДОНИЯ*

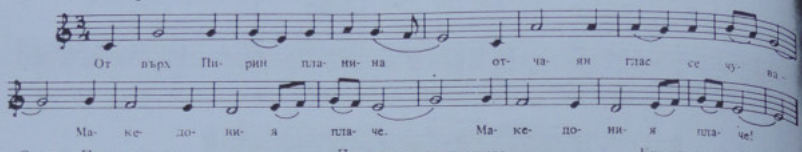

От върх Пирин планина
Отчаян глас се чува –
Македония[1] плаче,
Ридае и проклина,
Европа цела псува:

– Проклета и гриж клета
Да бъдеш ти, Европо,
Блуднице вавилонска,
Кръвнице македонска!
Русийо, мила сестро,

Ела ми ти на помощ,
Понеже аз загивам,
Англичани и немци,
Италянци и френци
Искат да сме под турци.

Слушана от Йордан Тренков от Прилеп.

*Според данни на Тренков песента е съчинена от стария революционер Раздолов (дядо Раздолчо). Тя изразява протеста на Македония срещу Берлинския договор, който постави българите от Македония и Тракия под робство.

[1] С името „Македония" в революционните песни се сочи оня край на българската родина, който по силата на жестокия Берлински мирен договор бе оставен заедно с Одринска Тракия да продължи да робува под османско иго. За ятхното освобождение поробените българи създадоха революционна организация – първоначално под името „БЪЛГАРСКИ МАКЕДОНО-ОДРИНСКИ РЕВОЛЮЦИОННИ КОМИТЕТИ" с основна задача: „Да събуждат съзнанието за самозащита у българското население" в тия области. Затова член на тая организация „може да бъде всеки българин без разлика на пол . . .", който – според Правилника – при приемането му полага клетва, че ще се бори „за свободата на българите в Македония и Одринско".
Следва, че Организацията в основата си е дело на македонските българи и българите от Одринско, представляващи мнозинството в тия области. Ето защо и възпетите в революционните песни герои – с крайно малки изключения /Питу Гули, Митре Влаха/ – са синове на българския народ. Значителен брой от тях са синове на свободния български север, като например Марко Лерински – от Котел, Тома Давидов – от Ловеч, Параскев Цветков – от Плевен, Петър Юруков – от Карлово, Димитър Дечев – от Сливен, Кръстьо Асенов – също от Сливен и др. Но всички тия македонски революционери и герои, защото са се борили и умрели за свободата на поробения македонски край, за всички тях Македония е майка и те – нейни синове. Това прекрасно е изразено от безсмъртния другар на Гоце Делчев и велик български поет Пею Яворов. В предсмъртното си писмо до Тодор Александров той пише: „Брате Тодоре, кажи на Македония, . . . че нейният син /аз се считам неин/ умря . . . И когато тя бъде свободна, нека един другар дойде на гроба ми и каже: „Поздрав от нашата майка-мъченица – тя е свободна!"
За тая МАЙКА МАКЕДОНИЯ дадоха живота си хиляди знайни и незнайни българи от всички български краища. Това добре е знаел народният певец и ги е възпял с възторг и преклонение пред подвига им.

830. ПРИЛЕПСКА ВЪЗРОЖДЕНСКА ПЕСЕН

(за гръцко-българската църковна борба)

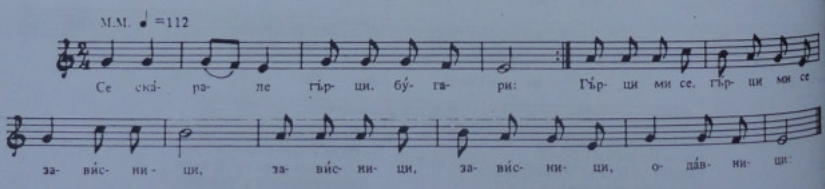

Се ска̀рале гърци, бу̀гари:
Гърци ми се завѝсници,
Завѝсници, одавници:[1]
Завѝдея на бу̀гарите,
Шчо отво̀рия семина̀рие.
На̀пре о̀ди Гѝка Ю̀дата
И по̀ него На̀ум Да̀моски

И по̀ него Гѝко Ма̀джарот.
Отѝдоя кай кайма̀камо,
Да му ка̀жат, о̀ти бу̀гарите
Отво̀рия семина̀рие
– Ай бре, ку̀зум, се затво̀риме
Тая нѝвна семина̀рия –
На бу̀гарии не му да̀ваме,

Не му да̀аме гла̀ва да крѐни!
– Не е, ага, семина̀рия,
Ту̀ку ку̀йкя сѐ за ку̀мети,
Да ра̀зтурат цѐлото царство!
– А̀йде гайле да не бѐрите:
Бу̀гарите семина̀рие
Нѐма д' ѝмат, ра̀ат си бѝдете!

Песента е популярна в цял Прилеп. Тя отбелязва момент от църковните борби в Македония, когато Екзархията открива в Прилеп семинария, но след гръцките протести тя бива закрита. След това такава семинария се открива в Одрин. Ние децата играехме хора по мелодията на тази песен, пейки гръмогласно пред гръцките или гръко-влашките къщи.

CT. BALKIEB
934

IX. РЕВОЛЮЦИОННИ ПЕСНИ

831. ЗАПЛАКАЛА ГОРАТА ЗА ИНДЖЕ ВОЙВОДА

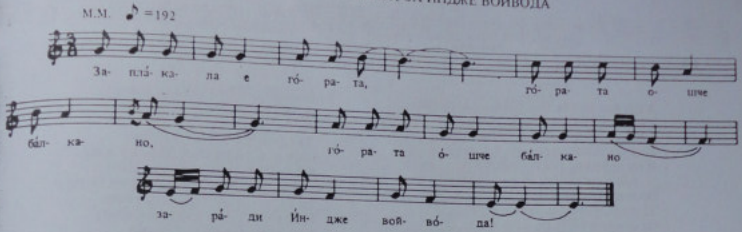

Заплакала е гора̀та,
Го̀рата ошче ба̀лкано
Зара̀ди Индже войво̀да:
— Я до̀йди, Индже, я до̀йди
Го̀рата да я отъ̀рвеш
От тия пусти а̀йдуши! —
Индже на гора̀ преду̀ма:

— Го̀ро ле, го̀ро зелѐна,
Ѝмаш ли во̀да студѐна.
Ѝмаш ли сѐнка дебѐла
Ка̀ко за Индже войво̀да? —
Го̀ра на Индже преду̀ма:
— Во̀да студѐна ке на̀йда
Под мо̀йте сту̀дени извò̀ри;

Сѐнка дебѐла ке на̀йда
Под мо̀йте бу̀ки веко̀вни! —
То̀гаш си Индже преду̀ма
На Ко̀льо, дру̀тар на̀й-вѐрен:
— Развивай, Ко̀льо, ба̀йракот,
Го̀рата да я отъ̀рвем
От тия пусти а̀йдуци!

Слушана от Коста Трифонов от с. Българска Блаца, Костурско.

831 (а). ПЕСЕН ЗА ВАСИЛ ЛЕВСКИ

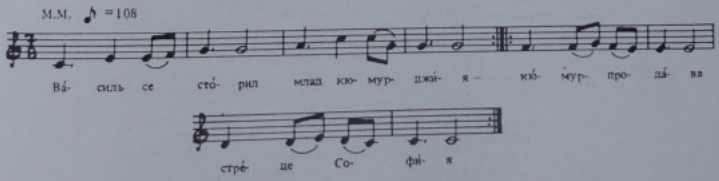

Ва̀силь се сто̀рил млад кю̀мурджѝя —
Кю̀мур продава̀ стрѐде Софѝя.
На пат ми стрѐтил ту̀рски низа̀ми
И ми пращу̀ват Ва̀силья Лѐвски:
— Ой, кюмурджѝйо, млад кюмурджѝйо,
Дал' си го вѝдел Ва̀силья Лѐвски? —
— Ой вѝе, мо̀ре, а̀ги-низа̀ми,
Не сум го вѝдел Ва̀силья Лѐвски,
И да го вѝдам, не го позна̀вам!
. . . . . .
Бесѝлка пра̀ват стрѐде Софѝя,
Ко̀го ке го бѐсат у̀ще не се зна̀е . . .
Го обесѝя Ва̀силья Лѐвски . . .
Бугарѝя сѐга с Лѐвски се гордѐн!

Съобщена Вельо Велев, бивш училищен инспектор. Песента е слушал от учителя в с. Опицвет, родом от Кавадарци (засега анонимен) през 1942 година. Песента се пеела по Тиквешията.

832. ПЕСЕН ЗА СПИРО ЦЪРНЕ

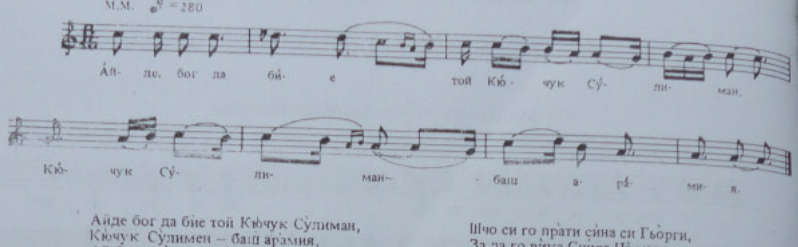

Айде бог да бие той Кючук Сулиман,
Кючук Сулимен – баш арамия,
Ай баш арамия Дренцка планина!
Шчо ми пособрал верна дружина
И на дружина той му сборува[1]:
– Айде, дружино, да си пойдиме
Во тоа село, село Смолани[2],
За да сбериме по малку пари –
От секоо куйкя по една лира.
И ке пойдиме село Царевикь,
За да сбериме по малку пари –
От секоо куйкя по две-три лири,
А от попо по девет лири,
И от Гьоргия до десет лири.
И ке одиме во град Прилепа,
За да сакаме иляда лири,
Иляда лири от чорбаджии.
Чивлик ке купам село Долнени[3],
Па ке направам висока куда,
На кула яс тамбура ке свирам. –
Бог да го бие той аджи Пана,
Шчо си го прати сина си Гьорги,
За да го вика Спира Пърнета
И шчо му прати в шамия пари,
Да му 'и даи и той да дойди –
Спиро да дойди кай Лефка в каве.
Шчо му се моли той аджи Пано:
– Слушай, бре Спиро, шчо ке ти речам:
Ти да си сбериш верна дружина
И да ми дойдиш кай мене дома;
Аджипанойцв дар ке ти даи
Кумицка руба и руска пушка.
И да пойдите село Царевикь[4]
Кай той Гьоргия – Гьоргия Лажо –
Да го земите за верен другар,
Оти е и той юнак над юнак! –
Собрал ми Спиро верна дружина
И шчо ми ошол село Царевикь,
Горе в планина, кай Рамна Бука,
Шчо ми ватия йки метериз,
Го сарлисал той Сулимана
Кай тая чешма со дружината.

Кючук Сулиман тамбура свири
И на дружина верна сборува:
– Айде, дружино, да си слезиме
Село Царевикь, да си сбериме
Тешка вергия[5] от кауните! –
Бог да го бие той Спиро Пърне,
Шчо ми го слушал той Сулимана
И на Сулиман шчо му подвикнал:
– Давран[6], бре, давран, Кючук Сулиман! –
На часо Спиро со пушка върли
И ми го удри той Сулимана.
Шчо ми го рани право слабина.
Викна, заплака Кючук Сулиман
И му се моли на Спиро Пърне:
– Аман, бре Спиро, брат да ми бидиш,
Прости ми сега ти, жити[7] вера,
Не ми я сечи русата глава,
Да не ужалиш моята майка! –
Спиро на турчин молба не слушв,
Туку се пушчи со гол нож в рака,
Па му пресече русата глава
И го направи четири черека[8].

Текстът е записан от Марко Цепенков от Прилеп (СбНУ т. 12) и коригиран на места – според други източници – от К. Църкушанов, който е записал мелодията.

[1] Сборува – дума. [2] Смолани – село Прилепско, в Селечка планина. [3] Долнени – село в Прилепско, на югозапад. [4] Царевикь – село в Прилепско. [5] Вергия – панък. [6] Давран – дръж се. [7] Житкълна ге. [8] Черек – четвърт.

833. ПЕСЕН ЗА СМЪРТТА НА ВОЙВОДИТЕ ЧАКРЕВЦИ

М.М. ♩=120

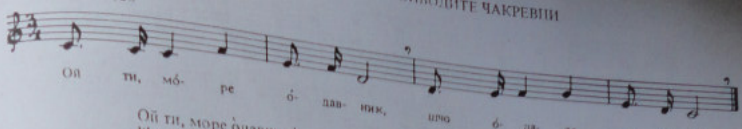

Ой ти, море о̀давник[1],
Шчо прѐдаде **кумети,**
Ку̀мети придѐнчани –
Четворица юнаци:
Първи беше, вървеше
Той Дѝме Чакрефчето;
И по него вървеше
Мияйле Чакрефчето;
И по̀ него Илия,
Илия от Ра̀добил;
И по̀ него млад То̀де,
Млад То̀де Бочва̀рчето,
Шчо бѐя обру̀жани
Со тие ми бѐрдани.
Си до̀йдоо кай Ко̀ндофци
Велѝкдено да честитат
За нив чу каймакамот
И сам търгна да оди,
Да са̀рдиса[2] **кумети**
Ми изпрати тѐльали
По чаршия да личат
И по сите ма̀ала:
Шчо е ту̀рско – да ста̀ни,
Да са̀рдиса ку̀мети.
Ту̀рците и а̀скеро
Сардисаа **кумети**
Каймакамо ко̀ндиса[3]
В Маджаро̀ската ку̀йкя,
Ку̀манда той да да̀ва,
Ку̀мети той да ва̀йкя.
Дѝме виде от пѐнджере,
Оти до̀йде а̀скеро
И рѐче на дру̀жина:
– Ой ви, моя дру̀жино,
Ние сме сардисани
От а̀скеро и ту̀рци;
Ние ке се биеме
Юначки, дур' д' у̀мриме;
Про̀клет да е той от нас,
Кой жив ке се прѐдани
На проклѐтите ту̀рци! –
То̀а Дѝме му рѐче
И сите 'и на̀реди
Да бѝдат на пу̀сии[4],
Ѐден ту̀рчин ба̀бает
На ка̀ймакам се та̀кса[5]
Куметите да фати –
Страшливите гяури;
Гра̀бна ма̀ртино в рака
И се ка̀чи на̀ дзитче,
За да влѐзи в пѐнджере.
Лели То̀де го вѝде,
На Дѝмета му рѐче:
– Ой ти, ка̀пидан Дѝме,
Ѐден ту̀рчин-ба̀бает
Лѝит право ка̀й мене,
За да влѐзи в пѐнджере.
– Ой ти бре, ю̀нак То̀де,
Свъ̀рти му го бѐрдано
И да̀й му го ба̀кшишо!
То̀гай То̀де се свъ̀рте
И на ту̀рчию рѐче:
– Ой ти, мо̀ре ту̀рчине,
Я ка̀сни си ба̀кшишко! –
Ушче пу̀шка не пукна,
Ту̀рчин на плѐки па̀дна.
От дру̀тото пѐнджере
Дѝме виде друг ту̀рчин:
Вѐрли Дѝме с бѐрдано,
Пра̀во в чело го у̀дри,
'На̀ место го оста̀ри.
Вѐсден пушки пукаа
На сам ден на Вѐликден.
Сиот на̀род о̀скорбен –
И ту̀рско, и рѝсянско –
Ку̀йкьите за̀падия,
Ку̀мети да изгора̀т.
Ку̀йкьите се вѝвиаа[7]
Пла̀мци дур до пѐбеси.
Ко̀га ку̀йкьи го̀рее,
Ку̀мети се про̀стия
И си се заколиаа,
За да не се прѐдадат
Жѝви во ту̀рски ра̀це.
То̀де ми се прѐкърсти
И порта̀та отвори,
Скокна ю̀нак на со̀как
За ю̀начки да бѐгат
И жив да курту̀лисат[8].
Ту̀рците от мѐтериз[9]
Бѐзброй пушки вѝрлия
И То̀дета у̀бия.
По То̀дета изскочи
Мия̀йле Чакрѐфчето.
Бѐзброй пушки вѝрлия
Мия̀йлета г' у̀дрия.
Мя̀йле свъ̀рте бѐрданот
В ѐдно ту̀рче ла̀жанче
И го у̀дри на мѐсто.
То̀гай на̀дна Мия̀йле
На То̀дета о̀згора –
Ка̀ко ю̀нак на во̀йска.
Дѝме Ча̀кре и Илия
Во о̀гнот оста̀наа,
Са̀ми сѐбе с' у̀бия,
Жѝви не се да̀доо
И страм да си донесат
На сво̀ето ю̀наство.

Текстът е записан от Марко Цепенков от Прилеп (СбНУ, т.12). На места текстът е поправен според живи източници, а мелодията е записана от мене.

1 О̀давник – предател. 2 Са̀рдиса – обсади. 3 Ко̀ндиса – настани се. 4 Пу̀сия – позиция, засада. 5 Та̀кса – обеща. 6 Ка̀ил – съгласи се. 7 Вѝвиаа – пламнаха. 8 Курту̀лисат – да се спасят. 9 Мѐтериз – позиция. 10 Ла̀жанче – от с. Лажани, Прилепско.

834. ПЕСЕН ЗА ВОЙВОДАТА ГЪОРГИЯ ЛАЖОТ

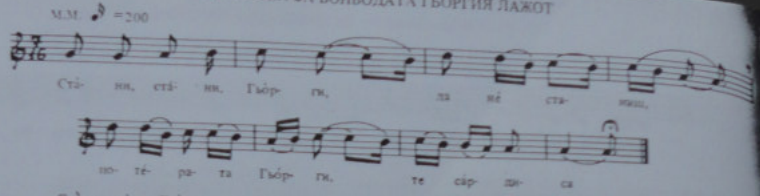

– Ста̀ни, ста̀ни, Гъо̀рги, да нѐ станиш,
Потѐрата, Гъо̀рги, те са̀рдиса[1],
Потѐрата, Гъо̀рги, от Прѝлепа,
От Прѝлепа, Гъо̀рги, сѝте сѐла,
Най-по̀еке, Гъо̀рги, селѐните,
Селѐните, Гъо̀рги, вепъ̀рчанци[2],
Со сѐлани, Гъо̀рги, каймѐкамо,
Каймѐкамо, Гъо̀рги, булю̀кбашо[3]!
– Нѐка, То̀до, нѐка ѝдат!
От по̀тера, То̀до, гайле[4] нѐмам:
Я̀с си ѝмам, То̀до, пу̀шка ма̀ртин,
Три ґѐрдани, То̀до, со фѝшеци,
Со фѝшеци, То̀до, запа̀шани.
А каймѐкам, То̀до, рушвѐтчия
И булю̀кбаш, То̀до, рушвѐтчия –
С ма̀лку па̀ри ке 'и смирам!
Мѐне ми се, То̀до, здодѐяло,
По рѐчките, То̀до, одѐейки,
По до̀лци, То̀до, скака̀йки,
Остра са̀бя, То̀до, точѐейки,
По дѐрвеци, То̀до, чека̀йки,
Чека̀йки То̀до, клѐти ту̀рци,
Клѐти ту̀рци, То̀до, ара̀мии,
Сечѐейки, То̀до, ру̀си гла̀и,
Жо̀лти лѝри, То̀до, земѐнки
– Мо̀ре ста̀ни, Гъо̀рги, да нѐ станиш,
Потѐрата, Гъо̀рги, не са̀рдиса,
По̀тера, ку̀мето, бимбашия,
Бимбашия, мо̀ре, ру̀швет нѐйкьи,
Ту̀ку ке ти сѐка руса гла̀а,
Руса гла̀а, Гъо̀рги, од ра̀мена,
Да ѝ' одиеси, Гъо̀рги, пред па̀шата!
– Дур' ку̀ршуми, То̀до, не ѝзфъ̀рлам
По клѐтите ту̀рци – да 'и избѝям, –
Не прѐдам, То̀до, моя гла̀а,
Мо̀е съ̀рце, То̀до, я̀с нѐ пла̀шам
И от ту̀рска пу̀шка я̀с нѐ пагѝм.
Пойди, вѝди, То̀до, от ма̀зга̀лка
Дал' сѐт мно̀гу, То̀до, потера̀джий
И по̀дай ми, То̀до, о̀стра са̀бя,
Да изсѐчам, То̀до, потера̀джий.
Му по̀дала То̀да пу̀шка ма̀ртин,
Му по̀дала тая о̀стра са̀бя,
Ми отиде Гъо̀рги до ма̀зга̀лка,
Ми по̀гледа на̀двор клѐти ту̀рци –
От си стра̀ни ку̀йкя сардѝсале.
Ми за̀фати Гъо̀рги со ма̀ртинка
Пусти ту̀рци Гъо̀рги да ми тѐпа,
Сѝлея пу̀кот трѐшчи от си стра̀ни,
Ту̀рчин гла̀ва нѐ смѐй да по̀кажи.
Въ̀рла Гъо̀рги, въ̀рла со ма̀ртинка,
Ду̀ри вѝде ку̀йкьи да ми го̀рат
И джепа̀не[5] вѐке изаржѐно.
То̀гаш Гъо̀рги сам си с' о̀тепа
И на ту̀рци жив не се прѐдаде.

Най-голямата част от текста е записал Марко Цепенков от Прилеп (СбНУ, т.12). Той не е записал краят на песента. Допълнения към текста и последните 14 стиха, както и мелодията е записал К. Пърчушанов от Васка Белазелкоска от Прилеп, която не си спомняла всички части на песента.

[1] С а̀ р д и с а – обсади. [2] В е п ъ̀ р ч а н ц и – селяни от с. Вепърчани (Прилепско Марийово). [3] Б у л ю к - б а̀ ш и я – начатник на група. [4] Г а̀ й л е – грижа, кахър. [5] Д ж е п а̀ н е – муниция.

835. СЕЛИМ АГА И ГЪОРГИЯ ЛАЖОТ

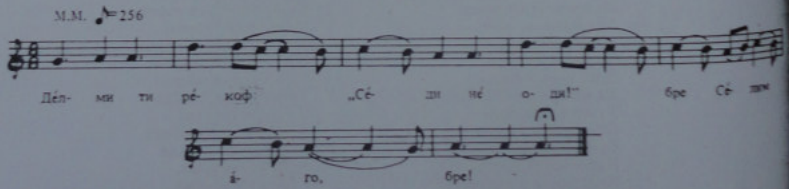

– Дѐлми[1] ти рѐкоф: сѐди, нѐ оди,
Бре Сѐлим а̀го, бре,
Сѐди, нѐ оди по Марѝйово,
Бре Сѐлим а̀го, бре,
По Марѝйово – а̀йдучка зѐмя,
Бре Сѐлим аго, бре!
Та̀му ми ѝма по̀ши ку̀мети,
Бре Сѐлим а̀го, бре,
Та̀му ми шѐта Гъо̀ргия Ла̀жот,
Бре Сѐлим а̀го, бре,
Ке ти я зѐмит руса̀та гла̀ва,
Бре Сѐлим а̀го, бре!

Слушана от Йордан Тренков от Прилеп.

[1] Д ѐ л м и – нали.

836. МЛАД НАУМЧЕ И ЗЕНДЕЛЬ БЕГ

М.М. ♪ =500

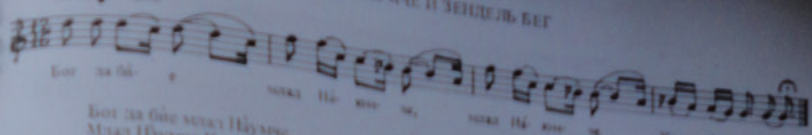

Бог да біе млад Наумче,
Млад Наумче Котёфчето,
Котёфчето – от Мартулии !
Шчо ми стана хаиме[1] рано,
Мôшне рано вон нелепа,
Шчо ми явна кобидчето
Млад Наумче Котёфчето.
На срекя му Зѐндель бѐго,
Зѐндель бѐго зулу̀мджия.
– Добрò утро, млад Наумче ! –

Оттòвори млад Наумче:
– Ай оттука, Зендель бѐго,
Не ти сакам сѐльам[2] турчин,
Отн си ни зулумджия,
Зулумджия, арамия! –
Се нàпути Зѐндель бѐго,
Ми извади о̀стра сѐби,
Да заколи млад Наумче.
Бог да біе млад Наумче,
Си го бòдна кобидчето,

Ми го пòдбра Зѐндель бѐго,
Си извади чифте пишчол
И го удри право в гръ̀ди!
Офна Зѐндель, нечкум пàдна.
Се нàведе млад Наумче,
Му я зѐле о̀стра сѐби,
Му пресече руса глава,
Така нàрод куртулиса[3]
От Зѐндела зулу̀мджия.

Слушана от Йордан Тренков от Прилеп.

[1] Мôшне – търде. [2] Сѐльам – позарак. [3] Курту̀лиса – спаси се.

837. КАТИЛЬ ГЪОРГИ

М.М. ♪ =216

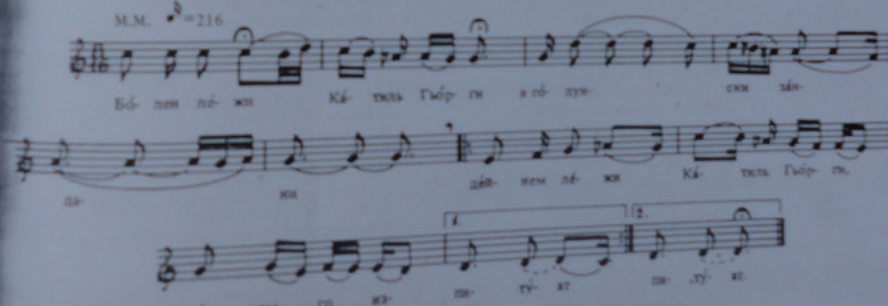

Бо̀рен лѐжи Ка̀тиль Гъòрги
В солунски зàндани;
Дейнем лѐжи Ка̀тиль Гъòрги
Нойнкъм го изпиту̀ят
– Кàжи, кàжи, Ка̀тиль Гъòрги,
От кàй си спечалил,
От кàй си спечалил, Гъòрги,
Тѐшконо ѝмайне?
– Дел' ме прàшаш, тỳрчине бре,
Прàво ке ти кàжам,
Прàво ке ти кàжам, тỳрчине,
Нѐма да те лѐжам!

Ку̀мета сум бѝло, тỳрчини,
Бѐйон сум клàло,
Бейон сум клàло, тỳрчине,
Пари сум зѐмало!
– Кàжи, кàжи, Ка̀тиль Гъòрги,
Кàй е твòята пу̀шка,
Кàй е твòята пу̀шка, Гъòрги,
Пушка манлѝйерка?
– Глàта си дàвам, тỳрчине,
Пу̀шка не кàжувам,
Пушка не кàжувам, тỳрчине,
Пушка манлѝйерка!

Слушана от Ивонка Джолева от Прилеп. За Катиль Гъорги виж бележката към края на сборника.

838. ПЕСЕН ЗА ВОЙВОДИТЕ КАПИДАН КОНЕ И ВЕЛЕ БЕШМАДЕ

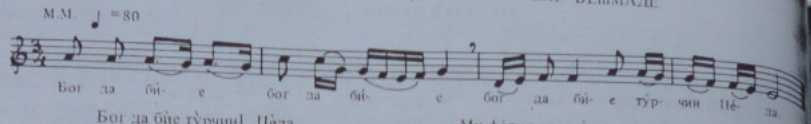

Бог да бие ту̀рчин[1] Пѐда,
Ту̀рчин Пѐда варо̀шанец
Шчо прѐдаде кумѐтите,
Кумѐтите – до дѝве та̀нфи[2]:
Пѐрва та̀нфа – Вѐле Бѐшмаде,
Вто̀ра та̀нфа – Ка̀пидан Ко̀не!
Шчо си слѐзе ту̀рчин Пѐда,
Шчо си слѐзе до̀лу во Прѝлеп
Да ми ку̀пи два лѝмона,
Два лѝмона, два порто̀кала,
Да по̀длажи кумѐтите,
Да ми до̀йдат го̀ре у̀ ма̀настир,
Во ма̀настир Сѐти Ара̀нгел.
Шо ми по̀йде на у̀кюмат[3],
Ми се я̀ви ка̀й ка̀ймакамо,
Селямда̀де, сѐлям зѐде:
– Да ми пра̀тиш потѐрата,
Оти к' ѝдат по̀ши ду̀ге,
Ло̀ши ду̀ге – кумѐтите! –
Ми о̀тиде потѐрата,
Ми о̀тиде на ма̀настир,
Метѐризи[4] ми фа̀тия,
Ми фа̀тия по ода̀нте.
Си тъ̀ргнаа кумѐтите,
Па ми о̀дат го̀ре в ма̀настир,
Му ка̀жая на то̀й Пѐда
Да приготвит причѐсната.
Ми притро̀паа на по̀ртата,
Ми дотъ̀рчал то̀й ма̀герот[5],
Ѐдиаш клу̀каа, дваш ми вѝкаа:
– Ай о̀твори, бре ма̀гере! –
Ма̀герот им отво̀рило.
– Добро̀ у̀тро, бре ма̀гере!
Шчо мѝриса ту̀тунойна?
Да не ѝма ло̀ши ду̀ге? –
Ми за̀щчрака пуста стра̀чка[6]
Над гла̀вата на Ко̀нета.
Шчо му рѐче Дѝмко, брат му.
– Ой ти, Ко̀не, мѝсли бра̀те,
О̀ваа стра̀чка нас за̀страчи[7]! . . .
У̀шче Дѝмко не до̀рече,
Пъ̀рва пу̀шка ми го у̀дри,
Ми го у̀дри ка̀пидан Ко̀не
На вра̀тата от по̀ртата . . . .
. . . . . .

Слушана от Ленка Спиропетрева от Прилеп.

[1] Т у̀ р ч и н – в случая думата е употребена в смисъл „лош като турчин". [2] Т а̀ й ф и – групи, дружини. [3] У̀ к ю м а т – община. [4] М е т ѐ р и з и – позиции, удобни места за стрелба. [5] М а̀ г е р – домакин на манастир. [6] С т р а̀ ч к а – сврака. [7] З а̀ с т р а ч и – свраката с гръченето си ти е прокобила: че предстои нещастие.

839. ПЕСЕН ЗА КОНЕ ПАВЛЕВ

(Капидан Коне)

Се со̀брале кумѐтите,
Кумѐтите прилѐпчани,
Се со̀брая на пла̀нина,
На пла̀нина Марко̀й ку̀ли,
В тѐшки по̀сти великденски.
Сбор сто̀рия да си о̀дат,
Да си о̀дат на ма̀настир,
На ма̀настир Сѐти Ара̀нгел,
За тѝе да се прѝчестат.
И пра̀тия офча̀рчето
Да му ка̀жи на ма̀геро
Да му сго̀тви у̀баа вѐчера.
Бог да у̀бие ка̀леш Пѐда,
Ка̀леш Пѐда епитропо, –
Пра̀ти абѐрь на у̀кюмат[1].
Пу̀сти ку̀мети до̀йдоо,
Си сѐднаа на ча̀рдаци,
И пу̀шките си изва̀доо.
Се изпу̀лиле[2] го̀ре-до̀лу,
Го̀ре-до̀лу планѝната, –
Мно̀гу по̀тера вѝдоо,
Сѝо ма̀настир са̀рдисан[3],
Се уплашия кумѐтите
И во дво̀ро си слѐгоо.
Два̀йца ку̀мети си избѐгаа
Нѝз го̀рната мла̀да вра̀та,
А два̀йцата оста̀наа.
Шчо фъ̀рлия отъ ча̀рдаци
И у̀бия до два̀мина,
До два̀мина потѐрджии.
Бог да бие ка̀леш Пѐда,
Шчо о̀твори по̀ртите,
Шчо ми фъ̀рли потѐрата
И у̀дрия то̀й Ко̀нета
И го зѐдоо на ко̀нако;
Го ра̀ния ру̀си Дѝмка,
Ру̀си Дѝмка Маджу̀рчето,
Го ра̀ния во но̀гата.
Се ѝзвлече ру̀си Дѝмко
И се скрѝло под ка̀мено.
Си о̀тиде потѐрата.
Ру̀си Дѝмко се ѝзвлечка,
Се ѝзвлечка во сѐлото,
Во сѐлото во Варошо[4]
И си по̀йде ка̀й сѐстра си,
Си по̀тропа на по̀ртата:
– Отво̀ри ми, мѝла сѐстро,
Нѐщчо яс да ти ка̀жам! –
Му о̀твори та̀а сѐстра му,
Да̀й ми, сѐстро, ма̀лце вода,
Оти сум яс тѐжко ра̀нет,
Тѐжко ра̀нет во но̀гата! . . .
. . . . . .

Текстът е записан и обнародван от Марко Цепенков от Прилеп (СбНУ, 12). Уточняването на произношението на някои думи и обяснителните бележки са от мене. Песента е дадена тук като вариант на предидещата песен и като нейно допълнение.

[1] У̀ к ю м а т – община. [2] С е ѝ з п у л и – отпада се. [3] С а̀ р д и с а н – обсаден. [4] В а̀ р о ш – старият град Прилеп, сега село до Прилеп, вече става негов квартал. Там са Марковите кули.

840. РАЗБОЙНИКЪТ ДЖЕМО И МИЦКО ВОЙВОДА

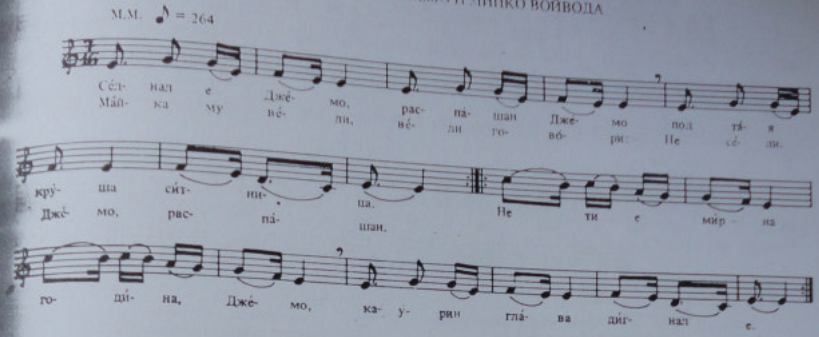

Сѐднал ми Джѐмо, разпашан Джѐмо,
Под тая крýша ситница.
Майка му вели, вѐли ем говóре:
– Не сѐди, Джѐмо, разпашан!
Не сѐди, Джѐмо, разпашан, Джѐмо,
Не ти йе мирна година,
Не ти йе мирна година, Джѐмо.
Каурин глава дигнал е.
Джѐмо ѝ вѐли, вѐли ем говóре:
– Не жали, майко, на плачи,
Каýрска сабля не сѐче, майко,
Каýрска пýшка не пýка. –
Ошче ми дýма не рѐкъл Джѐмо,
Ѐте го Мицко войвода (2)
Со пет стотини дружина.
Пърсна ми Джѐмо да бѐга, Джѐмо,
Низ тая река Бистрица.
Мицко му вѐли, вѐли ем говóре:
– Брей стоѝ, не бѐгай, бре, Джѐмо,
Да видиш, Джѐмо, да чуеш, Джѐмо,
Каурска сабля как сѐче (2),
Каурска пýшка как пýка.

Слушана от Крум Крушаров от Кочани.

841. КОМИТИ ЗАДИГАТ СЕСТРАТА НА ДЖЕМО

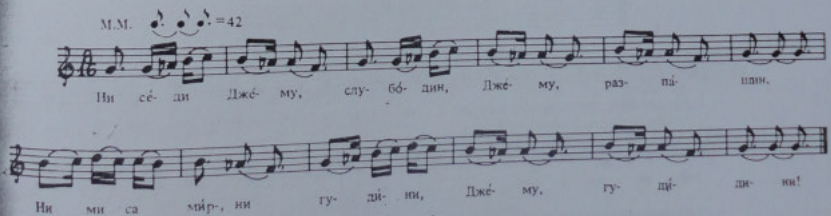

– Ни сѐди, Джѐму, слубóдин, Джѐму, разпашин,
Ни ми са мирни гýдини, Джѐму, гýдини!
Ки дойдат, Джѐму, бýгарщки, Джѐму, кýмите,
Та ки си фатат сестра ти, Джѐму, Атýша,
Ки га уткарат в Бýгария, Джѐму, в Софѝя!
– Дѐгиди, майку, будала майку, будала!
Бýгарщка сабя ни сиче, майку, ни сиче,
Бýгарщка пýшка ни трѐпа, майку, ни трѐпа! –
Още ни рѐче младио Джѐму, младио,
Тай си дуйдоа бýгарщки, Джѐму, кýмите,
Та си фаная младио Джѐму, младио,
И закараа систра му, джанам, Атýша.

Слушана от Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко.

842. РАЗБОЙНИКЪТ ДЖЕМО И МИЦО ВОЙВОДА

(Вариант)

ПЪРВА МЕЛОДИЯ

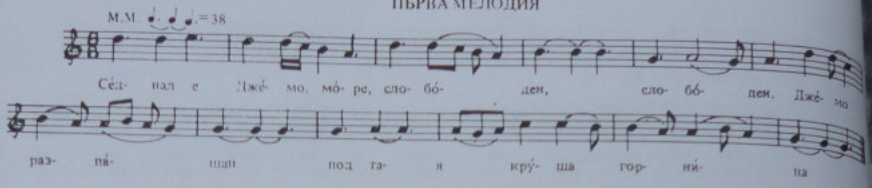

ВТОРА МЕЛОДИЯ

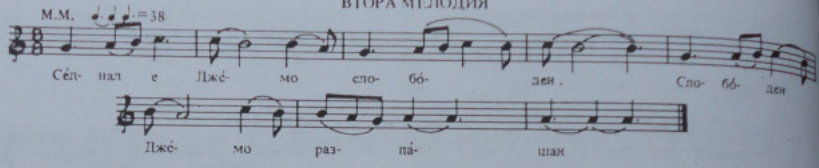

Сѐднал е Джѐмо, море[1], слобо̀ден,
Слобо̀ден Джѐмо, разпа̀сан
Под тая кру̀ша горница[2],
Ма̀йка на Джѐмо велѐше:
– Ним сѐли, Джемо, слобо̀ден,
Слобо̀ден, Джемо, разпа̀сан!
Причи́л[3] се Мѝцо во̀йвода
Сос седемдѐсе комити,

Сос седемдѐсе и сѐдем! –
Джѐмо на ма̀йка велѐше:
– Дѐгиди, ма̀йко будала,
Сва̀ри ми ка̀фе да пѝя;
Бу̀та̀рска пу̀шка не пу̀ка,
Бу̀та̀рски ку̀ршум не ду̀пе,
Бу̀та̀рска са̀бя не сѐче!
Дока̀то Джѐмо изла̀фи,

Мѝцо во̀йвода пристѝгна,
Бу̀та̀рска пу̀шка пукна̀ла.
Пръснал е Джѐмо да бѐга.
Мѝцо на Джѐмо велѐше:
– Бре стой си, Джемо, ним бѐгай,
Да вѝдиш, Джемо, да чу̀еш
Бу̀та̀рска пу̀шка как пу̀ка,
Бу̀та̀рски ку̀ршум как ду̀пе,
Бу̀та̀рска са̀бя как сѐче!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско, но научена от сестра и Трънко Струмалиев от Енидже-вардар.

[1] „Море", съответно, „мори", „абре", се поставя в средата на първия стих на куплета. [2] В други вариант – „водница" (масловка). [3] П р и ч и л с е – прочул се. [4] Втората мелодия певицата е научила от майка си и се пее в Сярско. За Мицко и Джемо виж бележката към края на сборника.

843. ДЕМИШ И МАЙКА МУ

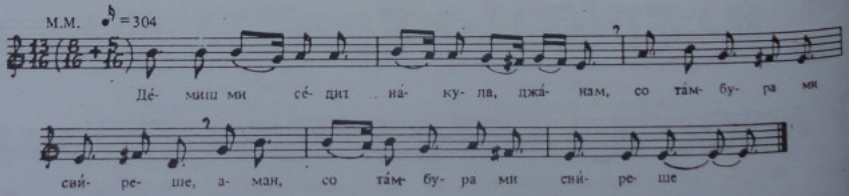

Дѐмиш ми сѐдит на̀ кула, джанам,
Со та̀мбура свѝреше,
Аман, со та̀мбура свѝреше.[1]
Ма̀йка му ра̀збой тка̀еше
И на Дѐмиша велѐше:
– Дѐмише, сѝнко Дѐмише,
Не шетая но̀йкйе нѝз село,

Гѝури гла̀ва крѐнале,
Мѝшко ко̀мита излѐгол,
Жѐна вдо̀вица къ о̀ставиш,
Дѐца сираци къ о̀ставиш!
– Ма̀йче ле, мѝла ма̀йчице,
И ти си бѝла вдо̀вица,
И яс сум бѝло сѝраче!

Слушана от Ангел Узунов от Охрид.

[1] Куплетът се образува с добавка на „джанам" към първия стих, а преди повторението на втория се поставя „аман".

844. ПЕСЕН ЗА БОГДАН ВОЙВОДА

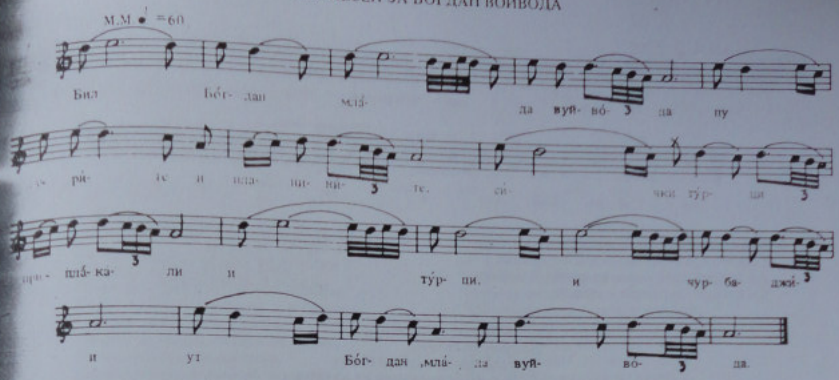

Бил Богдан млáда вуйвòда
Пу гурите и планиците.
Сички гурши приплакали –
И турши, и чурбаджии
Ут Богдан, млáда вуйвòда
Султана пусна тидялъ
Дъ рукът, дъ убиншавт:
Кой къ си Богдан придалé,
Гулéм бъкшиш къ му фтакът
Два чифта брези[1] биулъ[2]
Със купришени чулове
И с пузлатеньи кънистри[3]!
Пикуй си наем ни нае:
Бугати съ стръховахъ,
Сюрмаси ни гу давахъ,
Оти им беше зъкрилник.

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Брéзи – стройни, отбор. [2] Бúулъ – биволи. [3] Кънистри – оглавници.

845. СМИЛЕ АРАМИЯ

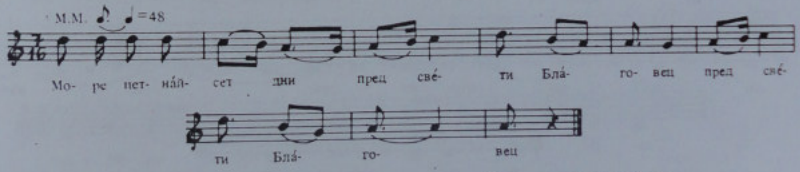

Мòре[1] петнайсет дни пред свèти Благовец
Пред свèти Благовец[2]
Излèзъл е Смиле ърмия.
Погоди се дърчува[3] тудина –
Дейна върне, нокя пуледуве[4].
Зъмързнале пушки зъ кипийна,[5]
А кипийна – зъ ливан дулами,
А дулами – зъ кирлий кушули,
А кушули – зъ юнашка снага.
Тоги вели Смиле ърмия:
– Ей, другари, вèрнъ ми дружино,
Ай дъ од' ме сèло Смилерево,

Дъ си влèз' ме уф църква Марийна,
Дъ събèр' ме кърстове, икони,
Дъ накла' йме до три ми угнове,
Дъ ръзледме пушки ут кипийна,
А кипийна ут диван дулами,
А дулами ут кирлий кушули,
А кушули у юнашка снага!

Слушана от Димитър Динев от Гевгели.

[1] Мòре – поставя се в началото на всеки куплет. [2] Втората половина на стиха се повтаря и образува куплет [3] Дърчува – с лошо време: дъжд, сняг, вятър. [4] Пуледуве – заледява. [5] Кипийна – кепета, връх на дреха.

846. СМИЛЕН АРАМИЯ

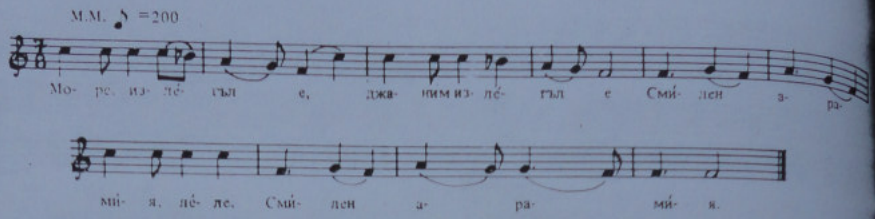

Море излѐгъл е, джаним, излѐгъл е
Смилен арамѝа, леле, Смѝлен арамѝя.[1]
Айде пред добър ден, иъ снѐти Благовец
Съ пугоди търчовна[2] гудина,

Съ зълидяа[3] пушки зъ кепѐта,
Зъ кепѐта, зъ кипар кушули,
Ч кушули зъ юнашки снаги,
Ч ѝ веле Смилен арамѝя:

Ѝдем дъ слѐзниме
Долу край сѐлото,
Дъ нъвалим два силни огина.
Дъ ръзмръзнем пушки ут кипина . . .

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Всеки първи стих започва с „море" или „айдем", след това идва „джаним", а след втория стих „леле" – както е показано в текста под мелодията. [2] Д ъ р ч о в и т а – много студена. [3] З ъ л и й д я а – заледиха се, замръзнаха /според кукшия говор често се изпускат гласни пред края на думата/.

847. ЖАЛБА ЗА ЗАГИНАЛОТО ЛИЋЕ КАТО КОМИТА

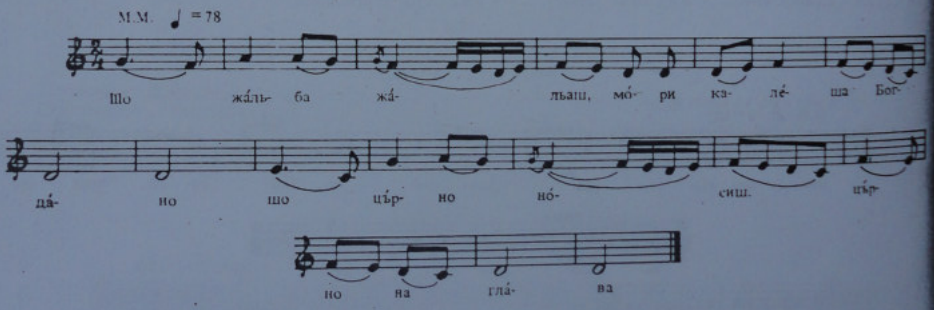

Шо жа̀льба жа̀льаш, мори,[1]
Калѐша Богда̀но,
Шо пърно нòсиш, мори,
Църно на глава̀?
Дали татко жа̀льаш,
Ели ма̀йка ядваш[2]?

– Ни та̀тко жа̀льам, леле,
Ни ма̀йка ядвам.
Жа̀льам си, жа̀льам
Първо ми лѝбе!
Пѝсмо ми доде, леле,
Той се умори!

То ми е бѝло жа̀лно комѝта,
Да ослободи робската зѐмя . . .
О, ти ми мòе, мòе ми лѝбе,
Пѐмой, не жа̀льай, нѝчо яз загѝнвам!
Ти ке си найдиш друг дòбър юнак,
Сàмо да гледаш лика-прилика!

Слушана от Георги Янакиев Клифунов от с. Бабчор, Костурско.

[1] „Мори", съответно „Леле" се поставя на края на първия стих на куплета. [2] Я̀ д в а ш – страдаш.

848. МОМА ЕЛЕНКА ДЕРВЕН ПАЗИ

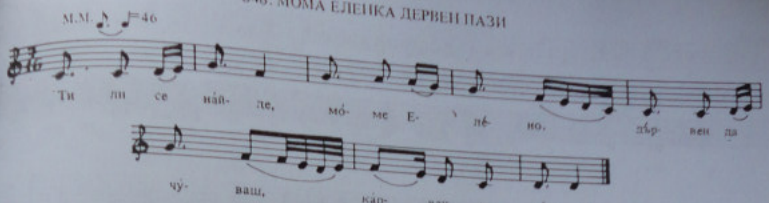

– Ти ли се на̀йде, мо̀ме Елѐно,
Дѐрвен да чу̀ваш, ка̀рван да въ̀рви,
Ка̀рван да въ̀рви на ваш' то а̀нче,
Ти да му даваш вѝно, ракѝя,
Па̀ри да збѝраш, прикьѐ да пра̀виш,
И̇рикьѐ да пра̀виш, ти да се ма̀жиш.
Еленко мо̀ме, мно̀гу уба̀ва,
Нѐмаш ли ма̀йка, нѐмаш ли та̀тко,
Ка си оста̀ла са̀ма самѝчка,
Са̀ма самѝчка дервен да чу̀ваш,
Дервен да чу̀ваш со твойте мо̀мци?
– Мо̀ята ма̀йка ту̀рши заклая,
Мо̀йо ми та̀тко ту̀рши убѝя,
За̀шчо ра̀нее сла̀вни кумѝти,
Да ослобо̀де робска̀та земя,
Ро̀бската земя от ту̀рски тѝран.
Ту̀рките колѐ, колѐ и бѐсе
Мла̀ди мо̀мчета – мла̀ди комѝти,
И потурчу̀ве мла̀ди невѐсти,
Мла̀ди невѐсти, мла̀ди девойки
И ми 'и звѐват[1] во ту̀рски сѐла
Да 'и откупе со ту̀рски лѝри . . .
И с' отидо̀е ни (х)ни та̀ткови,
Да си откупе нѝ'ните кѐрки.

Слушана от Георги Янакиев Клифунов от с. Бабчор, Костурско.

[1] З в ѐ в а т – вземат.

849. ПЕСЕН ЗА НИКОЛА ОТ ЗАРЧЕТА

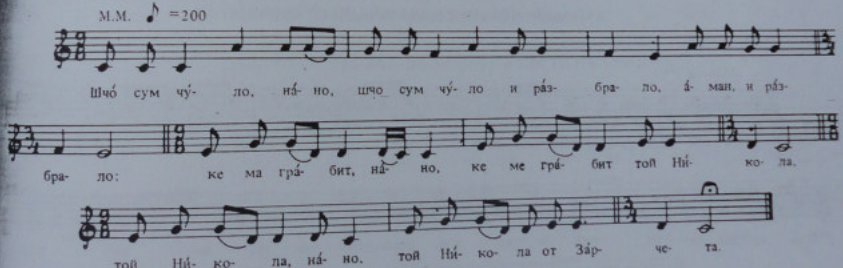

– Шчо̀ сум чу̀ло, на̀но,
Шчо сум чу̀ло и ра̀збрало,
Аман, и ра̀збрало:
Ке ме гра̀бит, на̀но, ке ме гра̀бит
Той Ни̇̀кола,
Той Никола, на̀но, той Ни̇̀кола
от За̀рчета.[1]
Со дѐбрани и мо̀кряни[2].
Ай да о̀ймѐ при ву̀йкя ми,
При ву̀йкя ми – Ко̀стакия! –
У̇̀шче зборот не до̀речен,
Ми клю̀кная на вра̀тата.

Шчо да ви̇̀дам – во дво̀рои
Се дѐбрани и мо̀кряни!
– Земѝ си го, ву̀йче, шеша̀нето,
Яс ке по̀лнам, ву̀йче, ти ке фърлѝш!
Първа пу̀шка, шчо ми пу̀кна,
Ми го у̀дри той Ни̇̀кола,
Той Ни̇̀кола от За̀рчета . . .

Слушана от Ангел Узунов от Охрид.

[1] Куплетът се образува от три стиха чрез прибавяне в средата на всеки стих думите „нано", респ. „аман", „джанам", „вуйче" и повтаряне на първата и втората част на стиха – както е показано в текста под мелодията. [2] Д ѐ б р а н и – м о̀ к р я н и – арнаути от Дебър и областта Мокра.

850. КОМИТА КЪША НЕ ГЛЕДА

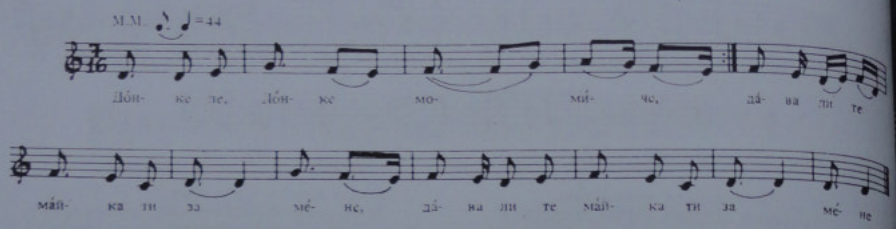

– Дóнке ле, Дóнке мóмѝче. (2)
Дáва ли те мáйка ти за мéне?[1]
Дáва ли те тѐбе мáйка ти
Кáко за мéне комѝта?

– Комѝта кýкя не глѐла,
Комѝта тáйфа[2] не рáне,
Комѝта глѐла, разглед'ва
Дѐка има /х/ладни ми/х/áни.

Дѐка има гóра зелѐна,
Дѐка има агни пѐчено,
Дѐка има вѝно чарвѐно.

Слушана от баба Шана Динова от с. Дебреи, Кайлиреко.

[1] Първият стих на куплета се повтаря. [2] Т á й ф а – в случая означава семейство, иначе – група, множество.

851. АНГЕЛИНА ПОСРЕЩА ЮНАЦИ ОТ ПИРИНА

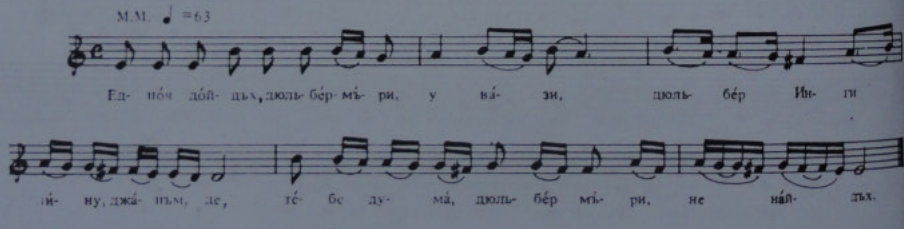

– Еднóч дóйдѝх, дюльбѐр мъ̀ри[1], у вáзи,
Дюльбѐр Ингилѝну, джáнъм де.[2]
Тѐбе дума, дюльбѐр мъ̀ри, ни найдѝх,
Нáй те найдѝх ѝз дóлнъ̀т махлá,
На новъ̀т михъ̀на

Да ми ядѐш и пѝеш
Със тóите прийтѐле,
Със мóите душманъ̀в!
– Нимóй жáли, лýду áбре, не тъ̀жи,
Тѝя ни съ̀, лýду áбре, душманъ̀в.

Ут дельѐку, гóсте, лýду, дóйдеха,
Лур ут Пѝрин, лýду áбре, плáнинъ,
Дъ сýбирѝ, лýду áбре, юнáци,
Дюльбѐр лýду-млáду, джáнъм де[3],
Зъ нáшата, лýду áбре, слубодъ

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сяреко.

[1] „Дюльбер мъри", се поставя в средата на всеки стих, както във втората част на песента то се заменя с „лýду áбре".
[2] Този стих се повтаря като втори във всеки куплет – **първата** част на песента. [3] Този стих се повтаря като втори във всеки куплет на втората част на песента.

852. ТРИ ЮНАКА СЕ ДОГОВАРЯТ

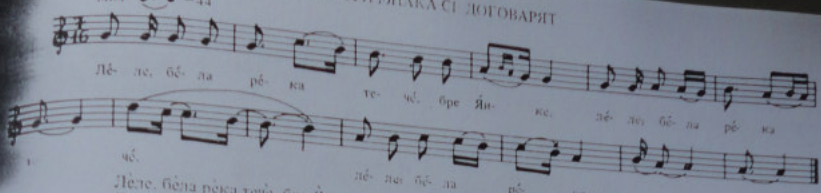

Леле, бѐла рѐка течѐ, бре Йнке,
Леле, бѐла рѐка тече. /2/
Леле, край рѐката йма, бре Янке,
Едно ми дрѐво висѐко /2/,
Леле, под дрѐвото йма, бре Янке,

Една ми сѐнка лѐбела,
Под сѐнката йма, бре Янке,
Една ми мѐка постѐла.
Мори, на постѐлата йма, бре Янке,
До две ми, до три зглавници.

На зглавници йма, бре Янке,
До два ми, до три юнака.
Мори, те си дума дѝмаа, Янке,
Кога турци да нападнат,
Пусти турци друговерци.

Слушана от Елена Иева Благова от Якоруда.

[1] В следващите стихове куплетите са от двустишия, на които вторият стих се повтаря, но при това част от мелодията. При това в повечето случаи първият стих получава добавка „леле" или „мори", тя в началото, тя в средата на стиха.

853. КАК СВЕТИ ОРЬЖИЕТО НА ЮНАЦИТЕ ВЕЧЕР[1]

(Великденска – хороводна)

Огрѐла е месечѝна
На нашето лѐно гумно.
Не е бѝла месечѝна,
Тѝку бѝле юнацѝте –
Му светѐе пишчолите.
Му лѝчѝе пожовѝте!

Слушана от Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско.

[1] Мелодията е сходна с онаа на песен № 306 „Шчо ти се треси, мори бабо, чардано".

854. ДИНО ТРЪГВА В БАЛКАНА ДА МЪСТИ НА ТУРЦИТЕ

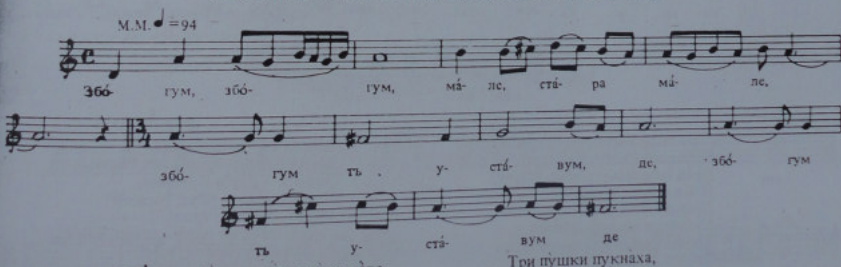

– Збо̀гум, збо̀гум, мила стàра мàле,
Збо̀гум тъ устàвум, де, /2/
Ес ки одум, мила стàра мàле, де,
Уф гъсти балкàни, де,
Уф Пирин пътнина, де.[1]
– Сѐди, Дѝно, сѐди, мѝло сѝно,
Сѐди, нѝмо ѝди!
Нъ кой ки устàвиш, Дѝно,
Твойта стàра майка,
Твойта армàсница?[2]
– Въ устàвум, мила стàра мàле,
Го̀спод дъ въ глѐда
Вчѐра вѐчър, мила стàра мàле,

Три пушки пукнаха,
Тримина пъднаха:
Двуйц(а)та бѐха, мила стàра мàле,
Турци, клѐти турци,
Турци кърсърдари;
Трѐтют бѐше, мила стàра мàле,
Трàйко, Фодул Трàйко,
Мо̀ют вѐрен другàр.
Дай ми, дай ми, мила стàра мàле,
Ко̀нци милизо̀ви[3],
Кърци куприненѝ,
Дъ привързум, мила стàра мàле,
Трàйковите рàни,
Рàни куршумо̀ви.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Де – добавя се към края на втория стих. [2] Армàсница – годеница. [3] Милизо̀ви – особен вид свилени конци.

855. САМА Е ПУШКА ПУКНАЛА

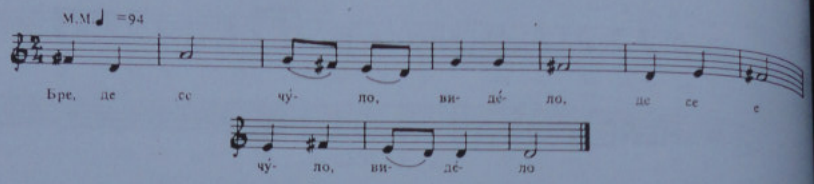

Бре де се чуло, виделло, /2/[1]
Сама ие пушка пукнала,
Та ие убила, убила
Дор два ми бракьа близнака –
Ивана и млад Стояна.
Иван на место бе паднал,
А Стоян тежко бе ранен.

Той се на бога молеше
Душата да му запази,
Дорде на сокли да каже.
И се на орли молеше:
– Вийте се, вийте, два орла,
Два орла, два сиви сокола!
Като ми душа излезе,

Прьни ми кръви изпийте
И бело месо къцайте,
Десната рака с пръстено
Земете и я носете,
На мойто либе я дайте:
Да види либе, да види,
Кье се е Стоян поминал
На връ(х) на Стара планина.

Слушана от Елена Пеева Благова от Якоруда.

[1] Куплетът се образува с повтаряне на стиха.

856. КОМИТИ ГРАБИЛИ СЕСТРАТА НА РАСИМ БЕГ

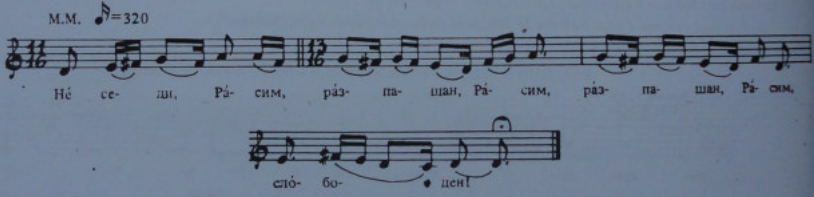

– Не седи, Расим, разпашан, Расим,
Разпашан, Расим, слободен,
Пред тебе пише ракия, Расим,
И бело, пресно сирейне!
Дали се чуло, разбрало, Расим –
Бугарски комити излегле,
Твоята сестра пленили, Расим,
Твоята сестра най-мала,
На име беше Атидже, Расим,

Твоята сестра най-мала.
Многу далеку ї'однесле, Расим,
Далеку – дур'в Бугария.
Лично ї име туриле, Расим,
Мария, бела бугарка!
Чифлигот ке го продадам, море,
Сестра ми ке я откупам! –
Писмо ти дойде от сестра, Расим,
От сестра, Расим, най-мала:

– Не продавай си чифлигот, Расим,
Бугарска вера по-арна:
Секоо недела – промена, Расим,
Секоо недела – погача.
Еден го байрам имате, Расим,
И не го знайте кога е,
Со пушка си го чекате, Расим,
На месечина го гледате![1]

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] Мотивът на тази песен е същият като на песента „Пленили ми я анка шипянка", № 825.

857. ЩЕ БЯГА ПО ЛИЪЕ-КОМИТА

М.М. ♩ =94

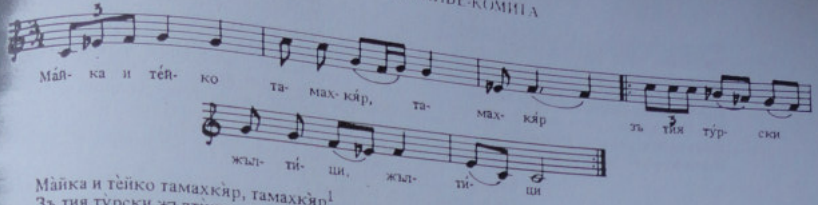

Ма̀йка и тѐйко тамахкѝр, тамахкѝр[1]
Зъ тия ту̀рски жълтѝци, жълтѝци.[2] /2/
Мѐне ме ма̀йка арма̀са
Зъ едно мо̀мче от сѐл (о) то.
Ес не гу са̀кум нъ него,
Ес си гу са̀кум Го̀це Бѐинин![3]
– Или мъ дай нъ него,
Или ки гу бѐгум по него!
– Седи си, щерко, не бѐгъй!
Кумѝтин къща не глѐда,
Кумитиндѐца не ра̀не!

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Тамахкѝр – лаком за пари. [2] Последната дума на всеки стих се повтаря; повтаря се и вторият стих на куплета. [3] Само в този стих не се повтаря последната дума, понеже броят на сричките е малко по-голям.

858. ЖЕНИ МЕ, МАМО . . .

М.М. ♪ =216

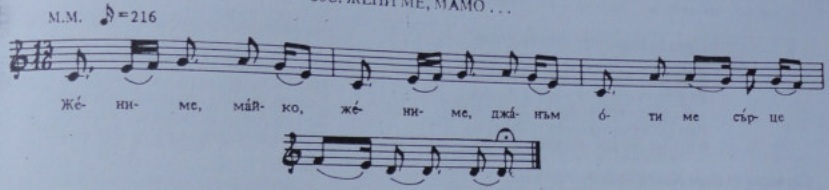

Жѐни ме, ма̀мо, жѐни ме, джа̀нам,
Оти ме сърцѐ търгнало
Баш ара̀мия да ста̀нам, джа̀нам,
Во Нѐгушката пла̀нина:
Фъ̀стан-ко̀шула да но̀сам, джа̀нам,
Со стойпедесе бо̀чинки[1],
Пѐчено я̀тне да я̀дам, джа̀нам,
Нѐгушко вѝно да пѝям.

Слушана от Димко Почков от Прилеп

[1] Бо̀чинки – дипи на фустанела.

859. ПЕСЕН ЗА ДОНЧО СТОЯНОВ ТОШЕВ

М.М. ♪ =304

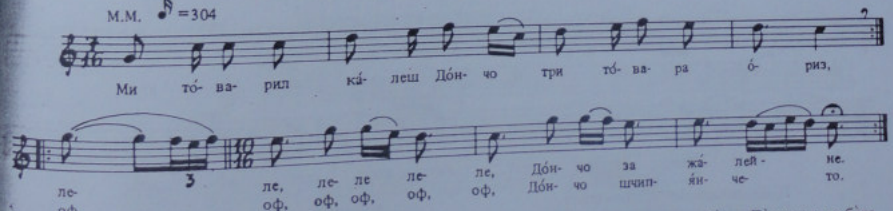

Ми то̀варил ка̀леш Дончо
Три то̀вари о̀риз,
Лѐле, лѐле, лѐле
До̀нчо за жа̀лейне,
Оф, оф, оф, оф, оф
Дончо щипянчето.
Ми о̀тишол ка̀леш До̀нчо
Во пу̀ста Бѝтоля,
Ми до̀фтасал ка̀леш Дончо
До Свѐта Нѐдела

Рефрен*

Го стрѐтоя ка̀леш Дончо
Ту̀рци-каракули[1]:
– Шо ли но̀сиш, ка̀леш Дончо,
Во тѝе то̀вари?
– Нѐма нѝшчо, а̀го мо̀ре,
Са̀мо о̀риз носам. –
Бастѝсая[2] пусти ту̀рци
И трѝте то̀вари,
Ми на̀йдоя пу̀сти ту̀рци
Бо̀мби и па̀трони.

Лѐтна До̀нчо да ми бѐга
По пу̀ста Бѝтоля.
Го фа̀тия ка̀леш До̀нчо
Пу̀стите за̀птии,
Го кла̀доя ка̀леш До̀нчо
Во пу̀сти апса̀ани[3].
Го ма̀чия ка̀леш До̀нчо
Во тѐсни до̀лапи.
Изтра̀я ми ка̀леш До̀нчо,
Нѝшчо не прѐдаде.

Слушана от Цвета Андреева от Битоля.

[1] Ка̀ра̀кули – турски участък; полицаи от участък. [2] Бастѝсая – обискираха. [3] Апса̀ани – затвори.

* Рефренът идва след всеки втори стих.

860. ПЕСЕН ЗА МИХАИЛ СТОЯНОВ ОТ с. ВЕЛМЕВЦИ

Шчо му тѐкна, лѐле, Миайлето,
Да йзлези, лѐле, млад кѐмита,
Млад кѐмита, лѐле, арѐмия,
Да прощета, лѐле, низ Рѐсенско,
Низ Рѐсенско, лѐле, низ Прѐспанско,
Низ Прѐспанско, лѐле, низ Кѐстурско!
Па се врѐти, лѐле, во Бѝтолско
И отѝде, лѐле, во Бѝтоля,

Во Бѝтоля, лѐле, ширѐк сѐкак,
Та укрѐде, лѐле, мажкѐ дѐте,
Мажкѐ дѐте, лѐле, богѐташко,
Богѐташко, дѐте, лѐле, гъркѐманче.
Го отнѐсе, лѐле, во Пѐлистер.
Се сѐбрая, лѐле, гъркѐмани,
Ми сѐбрая, лѐле, трѝста лѝри,
Отнѐсоя, лѐле, во Пѐлистер

И си дѐте, лѐле, откѐупия!
Па се врѐти, лѐле, Миайлето,
Па се врѐти, лѐле, во Рѐсенско
И отѐпа, лѐле, той Зѐлама,
Той Зѐлама, лѐле, цар рѐсенски –
Гѐлем зѐлум, лѐле, ми прѐвеше.
Нѐродот се вѐке ослѐободи.

Слушана от Траян Стойков от с. Велмевци, Крушовско.

861. ПРЕД КАЙМАКАМИНА[1]

Пред къймакѐмут сѐляни стоят,
Като гу гледът, ут страх трѐперът.
А он като тигър бѐсен, разярен,
Ут столут ставе за кърв е жѐден:
– Кажайте прѐво дек съ пушките,
Или ки ви земум сега глав(и)те. –
В стредата стои младиют дѐскал,

Нъ къймакѐмут гѐрдо гувѐре:
– Ей къймакѐму, ти цѝрно кѐче,
От прѐсти лѐде ти кѐкво сѐкиш?
Пѝтй мъ мене, ес дъ ти кѐжум:
Ес сум купувѐл пушки, пѝтрони,
Ес сум купувѐл бѐмби, динамѝт,
Ес сум бунтѐвник нъ султѐн Амѝт!

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Мелодията на песента е еднаква с оная на № 862, носеща същото заглавие. Текстът е почти същият, но го даваме като вариант на кукушки говор.

862. ПРЕД КАЙМАКАМО

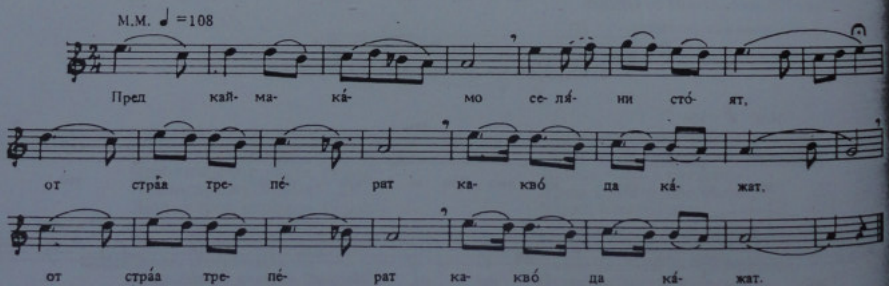

Пред каймакѐмо сѐляни стѐят,
От стра́(х) трѐперат какво да кѐжат:
– Кажѐвайте, бре сѐляни, пушките,
Зер сега ке ви земам глѐвите! –
Гѐрки сѐляни мълчат ли, мълчат,
Пушки не знѐят, какво да кѐжат?

Ѐте го йде нѝвнио дѐскал,
Пред каймакѐмо той се изпрѐви:
– Ой, каймакѐме, дѐгиди мѝрсно кѐче,
От прѐсти лѐде ти шчо ли сѐкаш?
За сѝчко трѐбе мѐне да пѝташ!
Я сум купувѐл пушки, динамѝт,

Я сум протѝвник на сѐултан Амѝд! –
Нѝвнио дѐскал, йстинѐски борец,
За прѐвда, за ред и за слѐобода,
И денѐска лѐже в Куршумлѝ ан
Лѐже за кѐфот н' ѐден султѐн.

Слушана от Кольо Кангало от Щип.

863. СЕДИ, НЕ ОДИ НА КАВУРСКА СВАТБА[1]

– Нѐ ли ти рѐко (х) – сѐди, не ѐди,
Дѐгиди Усин-пѐливан,
Дѐгиди клѐто ту̀рче, де!
Сѐди, не ѐди пу̀сто Негѐтино

Пу̀сто Негѐтино на каву̀рска[2] сва̀тба,
Дѐгиди Усин-пѐливан,
Дѐгиди клѐто ту̀рче, де!
Мо̀ре та̀мо ѝма ло̀ши каву̀ри,

Дѐгиди У̀син-пѐливан,
Дѐгиди клѐто ту̀рче, де!
Ке ми ти я земат ру̀сата гла̀ва,
Дѐгиди У̀син-пѐливан,
Дѐгиди клѐто ту̀рче, де!

Слушана от Тодор Камчев от Неготино, Тиквешко.

[1] Мелодията е като на песента „Селим ага и Гъргия Лажот" (вж. № 510). [2] Кавѝрска – християнска

864. ПЕСЕН ЗА ГАВАЗОВ, ЧЕМКОВ И СТОЯН ЛАЗОВ

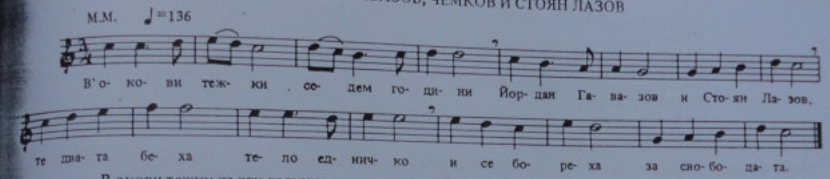

В окови тежки дълги години
Йордан Гавазов и Стоян Лазов
Те двата беха тело едничко
И се бореха за свободата.
Продума Стоян на Йордан Гавазов:
– Йордане мили, верни другарю,
Хай да заминем горе в балкана,
За да докажем ний на тирана,
Че сме достойни за свободата! –
Йордан отвърна на Стоян Лазов:
– Стояне мили, верни другарю,
Аз ще събера верни другари
И ще докажа на клети турци,
Че ще освободим нашите братя! –
Събра другари Йордан Гавазов,
Със него тръгна храбрият Чемков,
И в бой ужасен с врага коварен
Падиаха – Чемков, Йордан и Лазов.
Гавазов, Чемков и Стоян Лазов
Три тела беха в душа едничка
Доказаха те, че земята ни родна
Родила и ражда юнаци безстрашни.
За тех да пеем, а не да скърбим,
Те изпълниха дълга си свещен.
Длъжни сме всички туй да направим
За тебе, майко, бащин край беден!
Докато раждаш достойни чеда,
Които знаят как да умират
За чест и правда и за свобода,
Твойте тирани ще да треперят!

Слушана от Васка Белазелкоска с допълнения от Катерина Йочкоска от Прилеп.

865. ПЕСЕН ЗА СТОЯН ЛАЗОВ

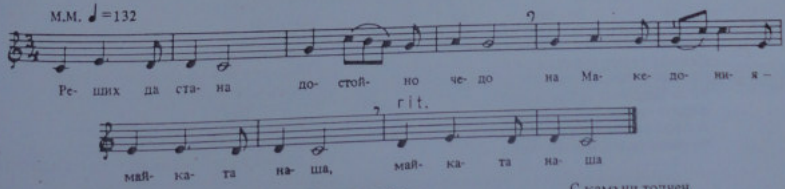

– Реших да стана
Достойно чедо
На Македония –
Майката наша.
Всичко оставих,
Даже забравих,
И на делото
Цел се посветих.
С верния другар
Ази отидох
Да търся този,
Когото и найдох.
Този, който
В една минута
Пред мен се просна
С глава разбита.
Подир когото
Трима аз пратих
И подир всички
И аз си патих.
С куршум пронизан,
С камъни толчен,
Обезобразен и зле измъчен
Аз дух предадох.
И тъй аз умрех,
Но пак живея, –
Телото тлее,
Но аз се смея.
Душата хвърчи
В въздуха спокойно,
Името личи –
Стоянчо Лазов.

Слушана от сестрата на Стоян Лазов, Василка Лазова Огнянова от Прилеп.

866. УБИЙСТВОТО НА НАСИЛНИКА АБЕДИН БЕГ[1]

Леле пушка пукна, бре джанам,
Пушка пукна,
Леле пушка пукна, бре джанам,
Долу в чифлико,
Джанам, долу в чифлико.
Айде та удари Абедин бего.
Леле викна, пісна, бре джанам,
Абедин бего:
– Кой ке носи мойта пушка,
Мойта пушка баш маузера?
Нека я носи Търпен Марков!
Кой ке носи мойо пърстен?
Нека го носи Търпен Марков!
Кой ке гледа мойта жена?
Мойта жена – баш ханъмка?
Нека я гледа Кольо Рашайков!
Кой ке рани мойте деца?
Нека ги рани Кольо Рашайков!
Кой ке гледа мойо чифлик?
Нека го гледа Наке Шестевски!
Кой ке язди мойта мъска?
Нека я язди Наке Шестевски!

Слушана от Тома Гинев от с. Вишени, Костурско.

[1] Мелодията е същата като на песента за смъртта на войводата Георги Ацев (вж. № 968).

867. УБИЙСТВОТО НА ИСИН БЕГ В ГРАДИВО[1]

Айде пушка пукна, бре джанъм,
Пушка пукна,
Айде пушка пукна, бре джанъм,
Горе в Градиво,
Пушка пукна горе в Градиво.[2]
Пъ удари Исин бегут.
Пъ виксна, пісна бегут:
– Кой ки гледе мойта жена,
Мойта жена, мойте деца?
– Ки ги гледе Трайко войвода,
Ки ги гледе Трайко Мурарски.[3]
– Кой ки носе, мойта пушка,
Мойта пушка, мойта сабя?
– Ки я носе Трайко Мурарски.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Мелодията на тая песен е еднаква с оная на песента № 968 [За Георги Ацев], както и с № 866 [за Абедин бег]. Мотивите и построението на трите песни са еднакви, само че действието се пренася на други революционери и в други околии [Костурска, Кукушка и Прилепска]. [2] Куплетът се образува с прибавянето към първия стих думата „айде" или „айдем", а на края „бре джанъм", след което се повтаря самият стих без „бре джанъм", после се повтаря целият първи стих и една след това второят – както е показано в началото. [3] От с. Морарци, Кукушко.

868. ПЕСЕН ЗА ВАЛАНДОВСКАТА АФЕРА

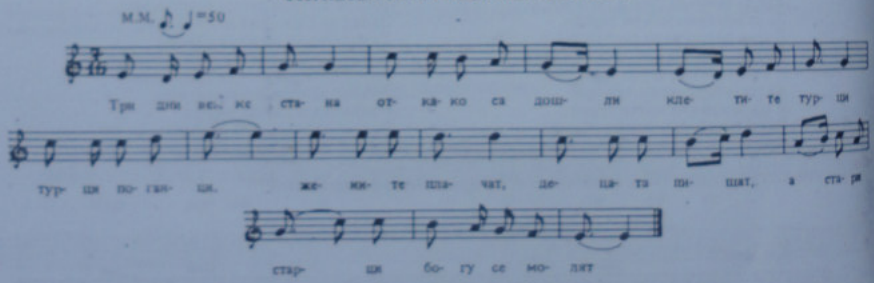

Три дни веке стана, откако са дошли
Клетите турци, турци-поганци:
От Валандово, Брайковци, Балинци
Та до Богданци всичко е жар!
Жените плачат, децата пищят,
А стари старци богу се молят . . .
Фурните палят, железа горат,
На бугарите в уста ги турат;
Спици под нокти, менгеме на глава,
Камшик по шия, в гореща вода!
Турците бесни раята бият:
– А бре, бугарин, кяфир гяурин,
Урум[1] се кажи, рай да си видиш! –
– Бугарин сум! – викат, – не ща и да зная,

Бугарска песна весело пея! –
Запей ми, запей, ти Кожуф планино,
Старата песна на Караджата,
За да разбере целата Европа
Чия е земя Македония! . . .
Водата спие, бугарин не спие,
Земята ражда пушки, динамит![2]

Песента е слушана през 1943 г. в Битоля от малките бежанчета, дошли на учение в града от Леринско и Костурско.

[1] Урум – грък [гур]. [2] Виж бележките за тази песен към края на сборника. Песента е на книжовен български език със смес от диалектни форми.

869. ПЕСЕН ЗА ПЕТЪР МИХОВ[1]

Ей го фанàа Пѐтрета Мѝхов,
Ем го фанàа, ем го вѫрзàа.
Та го носѝа во бѐло Скопѝе,
Во бѐло Скопѝе, во Куршумли ан.
Бог да бие Дѐрвиш баш полиц,
Он го заптѝва Пѐтрета Мѝхов:
– Кàжи, бре Пѐтре, кàжи, бре гѭур,
С кои работѝц? – Я нѝшчо не знàм!
– Кàжи, бре дàскал, чий е пѝсмово?
– Я нѝшчо не знàм от таз работа!
– Кàжи, бре Пѐтре, де са пушкѝте?
– Я нѝшчо не знàм от таз работа!
– Кàжи, бре гѭур, зер те изѐдо (х)!
– Шчо знàеш, прàви, сàм ги в рàците!

Слушана от Благородна Паликрушева от Винница.

[1] Мелодията е като на песента за Гавазов, Чемков и Стоян Лазов (№ 864).

870. ПЕСЕН ЗА УБИЙСТВОТО НА ПЕТЪР МИХОВ[1]

Е там във Скопѝе
В затвор самотен,
По глас на султан –
Царска повеля –
Загина Михов
С куршум продупчен
Посред челото
В сънна постеля!
За тез кат него
Песни да пеем,
А не да скърбим,
Сълзи да леем!
Те изпълниха
Дълга си свещен!
Длъжни сме ние
Туй да направим
За тебе, майко,
Македонио!

Слушана от Савка Антева Иванова от Велес.

[1] Мелодията е еднаква с оная на песента за Чемков, Гавазов и Стоян Лазов (вж. № 864).

871. ПЕСЕН ЗА СМЪРТТА НА ВОЙВОДАТА МАРКО ЛЕРИНСКИ

М.М. ♩=120

Дé- нес- ка пé- ток, сá- бо- та, дé- нес- ка
пé- ток, сá- бо- та, ýт- ре е свé- та Нé- де- ла.
ýт- ре- е свé- та Нé- де- ла.

Дѐнеска пѐток, сàбота,
Ѹтре е свѐтаНедела.
Мàрко вòйвода прѝстигна
Во това сѐло Пàтелс.
Прòклети бѝле чѝони –
Мàрка вòйвода предàдоо.
Надойдоо турски гàбури
Мàрка вòйвода сардѝсаа[1].
Зàфати бѝтка гòлема –
Мàрко вòйвода зàгина.
Прòклети бѝле чѝони,
Мàрко шчо го предàдоо!

Слушана от Васка Белазелкоска от Прилеп.

[1] Сардѝсаа – обсадиха.

872. СМЪРТТА НА ВЕЛКО МАРКОВ[1]

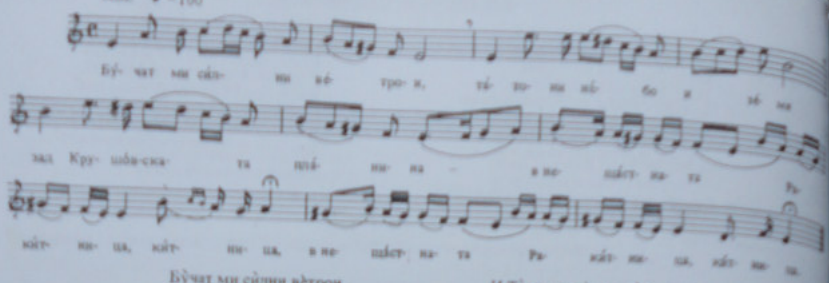

Бу̀чат ми сѝлни вѐтрои,
Та̀тони нѐбо и зѐмя
Над Крушо̀вската пла̀нина,
В нещастната Ракѝтница.
За̀фучи тѐшка пла̀нина,
За̀офка гора зѐлена:
– Лѐгиди, Вѐлко во̀йвода,
Лѐгиди, сла̀вни ю̀наку,
Шчо̀ стори, шчо̀ си напра̀и,
От го̀ра-сѐстра с' о̀тдели
И в го̀ло сѐло ко̀ндиса[2].
Тра̀гата[3] ти я на̀йдоя,
Лѐглото ти го ра̀збрая –
По̀тера, пути чѐркези,
И а̀скер со илѝдници.
За̀фати битка кървава
Во сѐпото Ракѝтница.
Кой шчо ю̀нашки па̀дная

И Тѝрчу, стра̀шен ба̀йрактар,
И ти самиот за̀гина,
Чѐтата ти се ра̀зтури.
Ста̀ни ми, бра̀те безцѐнет,
Ста̀ни ми, стра̀шни ю̀наку,
Сбѐри си о̀тбор ю̀наци,
Ра̀ята да си отзѝвни[4],
Оти се ту̀рско не тѐрпи. –
От плач се бо̀гу до̀жде
И на зѐмята дотѐжна,
Зѐмя се стресе, ра̀зтресе
И Вѐлко от гро̀б ѝзвика:
– Го̀ро ле, го̀ро зѐлена,
Не плачи, сѐстро, не жали –
До̀вечер чѐкай на гости
Дру̀ги во̀йводи, ко̀мити
И ке им чу̀еш пѐсната:
Сло̀бода ил' смърт ю̀нашка!

Слушана от Ленка Спиро Петрева от Прилеп. Като автор на песента (текста) се предполага да е Никола Киров Майски от Крушево, стар революционер.

[1] Мелодията е взета от друга песен. Обикновено на тая мелодия се пее Ботевата песен „Не плачи, майко, не тъжи".
[2] К о̀ н д и с а – отседна, настани се. [3] Т р а̀ г а т а – дири, следа. [4] О т з д и в н и – отпъхне.

873. ПЕСЕН ЗА СМЪРТТА НА МИЛЕ ПОПЙОРДАНОВ

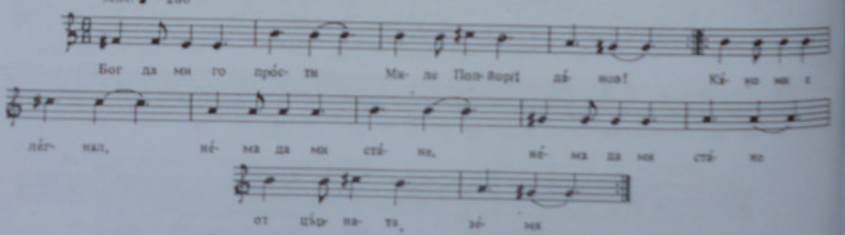

Бог да ми го про̀сти
Миле Попйорда̀нов!
Ка̀ко ми е лѐгнал,
Нѐма да ми ста̀не (2)
От църната зѐмя.
Негѐвата ма̀йка
В цѐрню премѐнета,
Ко̀ен расту̀рила,
Жа̀лно ми го жа̀ле (2)
Мило̀но ми го пла̀че:
– Ста̀ни ми, ста̀ни,
Мое мѝло чѐдо!
Тво̀ите дру̀тари

По со̀каци по̀дат,
Жа̀лни пѐсни по̀ят,
Тѐбе ми те жа̀лат!
Тво̀йте мѝли сѐстри
На порти ми сто̀ят,
Сва̀тба ке ми пра̀ват,
Бра̀та си ке жена̀т (2),
За църната зѐмя! –
Бог да ми го прости
Мѝле Попйорда̀нов!
Миле Попйорда̀нов
За на̀род за̀гина (2),
За Макѐдония!

Песента е популярна по цяла Македония. Говорът е валешки. Пее се и в остраните далове на българ-ското етническо землище.

М.М. ♩ =100

Бу- чат ми си́л- ни ве́- тро- и, та́- то- ни не́- бо и зе́ мя

зад Кру- шо́в-ска- та пла́- ни- на – в не- ща́ст- на- та Ра-

ки́т- ни- ца, ки́т- ни- ца, в не- ща́ст- на- та Ра- ки́т- ни- ца, ки́т- ни- ца.

Бу̀чат ми сѝлни вѐтрои,
Та̀тони нѐбо и зѐмя
Над Крушо̀вската пла̀нина,
В нещастната Ракѝтница.
За̀фучи тѐшка пла̀нина,
За̀офка го̀ра зѐлена:
– Легиди, Вѐлко во̀йвода,
Лѐгиди, сла̀вни ю̀наку,
Шчо̀ стори, шчо̀ си напра̀и,
От го̀ра-сѐстра с' о̀тдели
И в го̀ло сѐло ко̀ндиса[2].
Тра̀гата[3] ти я на̀йдоя,
Лѐглото ти го ра̀збрая –
По̀тера, лути чѐркези,
И а̀скер со илѐдници.
За̀фати бѝтка кървава
Во сѐлото Ракѝтница.
Кой шчо̀ ю̀нашки па̀дная
И Тѝрчу, стра̀шен ба̀йрактар,
И ти са̀миот за̀гина,
Чѐтата ти се ра̀зтури.
Ста̀ни ми, бра̀те бѐзценет,
Ста̀ни ми, стра̀шни ю̀наку,
Сбѐри си о̀тбор ю̀наци,
Ра̀ята да си отздѝвни[4],
О̀ти се ту̀рско не тѐрпи. –
От плач се бо̀гу до̀жале
И на зѐмята дотежа,
Зѐмя се стрѐсе, ра̀зтресе
И Вѐлко о̀т гро̀б ѝзвика:
– Го̀ро ле, го̀ро зѐлена,
Не плачи, сѐстро, не жали –
До̀вечер чѐкай на гости
Дру̀ги во̀йводи, ко̀мити
И ке им чу̀еш пѐсната:
Сло̀бода ил' смъ̀рт ю̀нашка!

Слушана от Ленка Спиро Петрева от Прилеп. Като автор на песента [текста] се предполага да е Никола Киров Майски от Крушево, стар революционер.

1 Мелодията е взета от друга песен. Обикновено на тая мелодия се пее Ботевата песен „Не плачи, майко, не тъжи".
2 К о̀ н д и с а – отсечна, настани се. 3 Т р а̀ г а т а – дири, стеща. 4 О̀ т з д и в н и – отдъхне.

873. ПЕСЕН ЗА СМЪРТТА НА МИЛЕ ПОПЙОРДАНОВ

М.М. ♪ =280

Бог да ми го про́с- ти Ми- ле Поп- йорд́а́- нов! Ка́- ко ми е

лѐг- нал, не́- ма да ми ста́- не, не́- ма да ми ста́- не

от цър- на- та зе́- мя

Бог да ми го про̀сти
Миле Попйорда̀нов!
Ка̀ко ми е лѐгнал,
Нѐма да ми ста̀не (2)
От цѐрната зѐмя.
Него̀вата ма̀йка
В цѐрно премѐнета,
Ко̀си расту̀рила,
Жа̀лно ми го жа̀ле (2)
Мѝлно ми го пла̀че:
– Ста̀ни ми, ста̀ни,
Мое мѝло чѐдо!
Тво̀ите дру̀тари
По со̀каци по̀дат,
Жа̀лни пѐсни пѐят,
Тѐбе ми те жа̀лат!
Тво̀йте мѝли сѐстри
На порти ми сто̀ят,
Сва̀тба ке ми пра̀ват,
Бра̀та си ке жѐнат (2),
За цѐрната зѐмя! –
Бог да ми го про̀сти
Мѝле Попйорда̀нов!
Мѝле Попйорда̀нов
За на̀род за̀гина (2),
За Макѐдония!

Песента е популярна по цяла Македония. Говорът е велешки. Пее се и в останалите дялове на българското етническо землище.

874. ПЕСЕН ЗА СМЪРТТА НА ВОЙВОДАТА МЕТОДИЙ ПАТЧЕВ

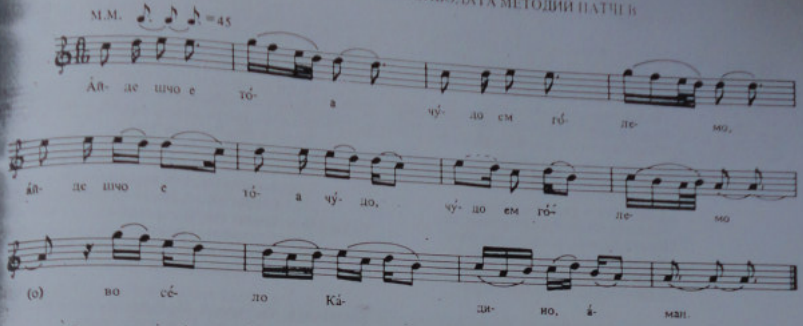

Ајде шчо е тоа чудо ем големо,
Ајде шчо е тоа чудо, чудо ем големо
Во село Кадиио, аман?
Ајде там се бие той Методий Патчев,
Ајде там се бие, леле, той Методий Патчев
И неговата верна дружина[1].
Осумина ми сет в кула сардисани[2]
От аскер и башибозук.
Ајде ми извика той Методий Патчев
На своята верна дружина:
– Държте се, момчиня, клетва сме си дале
Живи да не се даваме!

Дур сет пушки здрави и куршуми има,
Клети турци изтребуйте! –
Пушките ми пукаат, куйките ми горат,
Два дни земя ми се треси.
Турски аскер пайгя, друг ми дофтасува,
Куршумите не стасая[3],
Само еден куршум секой си остаи
За своето машко сърце . . .
Осумина[4] веке мъртви в кула легнаа
Живи не се дадоя, –
Клетва изполния, клетва за слобода
За мачна Македония!

Слушана от Петре Мицков от Крушово.

[1] От всяко двустишие се образува строфа по образец на първата и втората строфа, както е дадено в мелодията.
[2] Сардисани – обсадени. [3] Стасая – стигнаха, пристигнаха. [4] Осумина – осем души.

875. ЗАГИВАНЕТО НА ЧЕТАТА НА МЕТОДИЙ ПАТЧЕВ

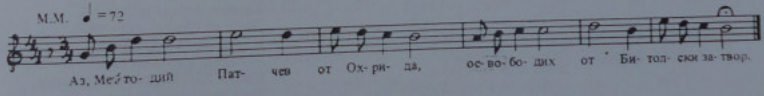

„Аз, Методий Патчев от Охрида,
С'освободих от Битолский затвор
И си дойдох във Охрида града;
Там не найдох майка, нито татко
И си тръгнах за Прилепа града;
Там намерих верна си дружина.
Ме предаде лютият шпионин.
Похарчихме бомби и патрони!"
Се провикна той Методий Патчев:
„Свършиха се всичките патрони,
Оставяме по един за себе!"
Пръв се уби сам Методий Патчев,
А след него – целата дружина.[1]

Слушана от Наумче Николов от Охрид.

[1] Песента е на книжовен български език, съчинена от интелигентен съставител. Мелодията е взета от старата учили-
на песен: „На тревата – жълта пеперуда, на крилца й жално писмо пише . . ."

876. СМЪРТТА НА ВОЙВОДИТЕ ЛАЗАР МОСКОВ, ТИПО ПУПУЛЕВ И КОЛЬО РАШАЙКОВ

Викове, пукот, тътне земята,
Пламък небето с румен покри,
В траури днеска жалейте, братя,
Вишени тамо в огън гори!
Пищат децата, бегат жените,
Вредом се чува писък и плач,
Жално нареждат, скубят косите
И кълнят люто злия палач.
Кълнят, че родни стрехи там горят,
Мъртъв на прага лежи юнак[1],
А двама още храбро се борят
С бесния пламък, с мръсния враг.
Но ето Кольо[2], в кърви задавен,
Мъртъв в земята лежи прострен,
Москов от страшни огън избавен,
С турски е куршум люто ранен.

Москов, обграден от тиранина,
Отиово боя подвзе със жар,
Но на завета роб той остана –
Сам си нанесе сетни удар.
Умре ти, друже! Три нови гроба
Жално веч красят тоз край триклет,
Но и тех скоро забрави роба,
Но не и твоя свещен завет:
– Сбогом, Родино, домашни мили,
Сбогом, другари по дълг и чест!
Сбогом, народе, ний сме служили
Под твойто знаме верно до днес!
И за твоята свобода сладка
Смъртта юнашка покоси нас,
Но с дързост вечно живей борбата
И вече е близо сетният час!

Текстът на тази песен е записан от Спиро Василев от с. Загоричани, Костурско. Мелодията е като на песента за Гавазов, Чемков и Стоян Лазов (№ 864). Автор на тази песен се смята Христо Силянов.

[1] Типо Цуцулев. [2] Кольо Рашайков.

877. КОСТА ВОЙВОДА

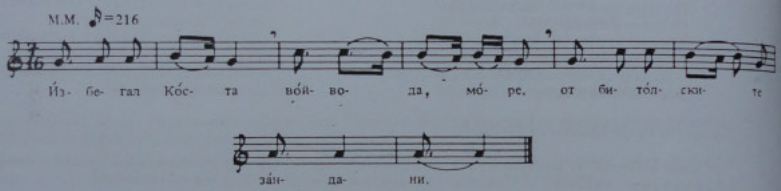

Избегал Коста войвода
От битолските зандани.
Излегол горе в планина
По тие треви зелени,
Под тие сенки широки.
Отишол Косто войвода
На Гюрчиново бачило[1]:
– Ейгиди, Гюрчин кеая,
Заколи ягне сутаре,
Месото да му ядеме! –
– Дегиди, Косто побратим,
Дельми те тебе я видоф,
Угичот[2] кя го заколя,
Месото кя му ядеме!
– Я дай ми дълга дулбия[3]
Д' огледа поле Прилепско,
Даль има многу потера! –
Гюрчинова сестра му рече:
– Седи ти, Коста, слободен,
Я кя излеза да вида! –
Излезе тая, догледа,
Догледа поле Прилепско.
Кога виде – силна потера,
На Коста войвода му велит:
– Дегиди, Косто войвода,
Иде ми силна потера! –

Коста войвода продума:
– Дегиди, Гюрчин кеая,
Подай ми пушка берданка,
Я да се добро обружа,
Метерис[4] убав да фата,
Турска потера да дочека!
Дури не кутна[5] стомина,
Я жив не се предава,
Я на пив кя си отмаста. –
Силна потера пристигна, море,
На Гюрчиново бачило.
Мулязим[6] пита Гюрчина:
– Кажи ми, Гюрчин кеая,
Кай пойде Коста войвода?
Ако ми Коста не кажиш,
Главата кя ти откина! –
Гюрчин кеая не кажа
Коде е Коста войвода;
Мулязим глава му скина,
Отиде горе в планина,
Кай Костовата пусия[7].
Огон ми Коста отвори,
Доста ми турци паднале.
Оружие му се свършило,
Тогай се Коста сам уби,
На турци жив се не даде.

Слушана от Велко Марковски от с. Папрадища, Велешко.

[1] Бачило – мандра. [2] Угич – овен, водач на стадото. [3] Дулбия – далекоглед, бинокъл. [4] Метерис – позиция. [5] Кутна – събори, катурна. [6] Мулязим – турски офицер. [7] Пусия – позиция; засада.

878. ПУШКА МИ ПУКНА ОТ ГОРА ЗЕЛЕНА

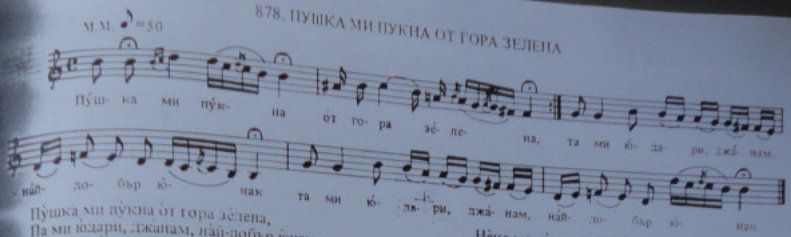

Пушка ми пукна от гора зелена,
Па ми юдари, джанам, най-добър юнак,
Юнак се викна, викна, та проникна:
– Кой си, бре Колчо кардаш, да ме пренържеш?
Да ми напишеш до три ми писма:
Едното писмо, кардаш, до моята майка,
Едното писмо до моята майка –

Нека ме жали, да не ме чека;
Второто писмо до моята сестра
Нека ме жали, да не ме чека;
Третото писмо на моето любе –
Нека ме жали, да не ме чека.
Нека ме жалат, да не ме чекаят,
Защо си падиаф младо и зелено.

Слушана от Тодор Божинов от Скопие.

879. БОЛНИЯТ КАПИДАН И ДРУЖИНАТА МУ[1]

Болен лежи капидано
Во тая гора зелена
И на дружина говори:
– Дружино верна, зговорна,
Подайте ми тамбурата
Да засвирам до две песни,
До две песни арамийски! –
Коо[2] свиреше капидано,
Гората ми се тресеше,
От гората сите дървя,
Сите дървя со лисята.
– Дружино верна, зговорна,
Кога ке в село влезите,
Со пушки да не пукате,
Да не ве чуе майка ми,
Майка ми, уще татко ми.
Коо ке ве праша за мене,
Вие ке неве кажите:
„Капидано се посвърши
Во тая гора зелена!"

Слушана от Ленка Спиропетрева от Прилеп.

[1] Мелодията на тази песен е еднаква с оная на № 962: „Песен за смъртта на Стефан Димитров". [2] Коо – (слято) – когато.

879 (а). НЕДА ПОСРЕЩА КОМИТСКА ДРУЖИНА

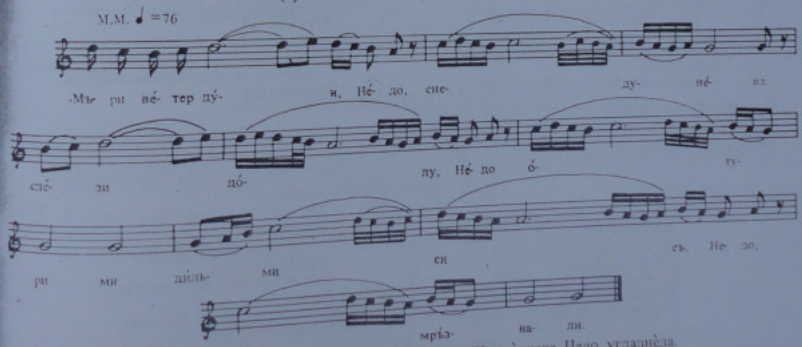

– Мъри вѐтер дъ́и, Нѐдо,
Снег дунѐва[1]!
Слѐзи дòлу, Нѐдо, òтури ми,
Дйльми са съ, Нѐдо, замръ́знали
Бѐли ръ́ки зъ къркѐлйъ[2],
Съмур кѐлпак, Нѐдо, зъ пра́стàть[3],
А нугѝте, Нѐдо, зъ прагòвиѝ!
Мъ́ри пу мѐн въ́рви, Нѐдо, дружѝната,
Измръ́знала, Нѐдо, угладнѐла.
Зàпретни съ, Нѐдо, зàсучи съ,
Дъ умѐсиш, Нѐдо, дъ угòтвиш
Нàточи ми, Нѐдо, ру́йно вйно,
Дъ пуйдѐт, дъ съ стòплйѐт.
Ѝтре вѐчер, Нѐдо, пак къ[4] трѣгнѐт,
Пак къ трѣгнѐт зъ Пирѝна,
Дъ съ борѐт зъ слòбода.

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско.

[1] Дунѐна – донася. [2] Къркѐлйъ – халка за външна врата. [3] Пръстъ – перчема. [4] Къ – вм. ке, ще.

880. ПУШКА УДАРИ НАЙ–МЛАДИО ЮНАК

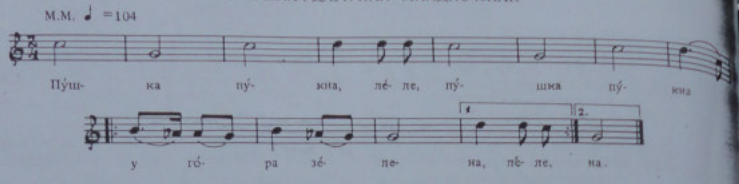

Пу̀шка пукна̀, леле, пу̀шка пукна̀
У го̀ра зелѐна, леле, у го̀ра зелѐна,
Па удари най-мла̀дио ю̀нак.

Ю̀нак пи̇̀ска – у сѐло се слу̀ша:
– Дигнѐте ме на две тѐнки пу̀шки,
Носѐте ме в мо̀йта ста̀ра ка̀ща –
Мо̀йта ма̀кя там ке ме изцѐри!

Слушана от Катерина Д. Башева от Благоевград.

[1] От всеки следващ стих се прави куплет, като всяка негова половина се изпява два пъти – първия път с добавка „леле", а втория път – без нея.

881. ПЕСЕН ЗА АНГЕЛ ВОЙВОДА

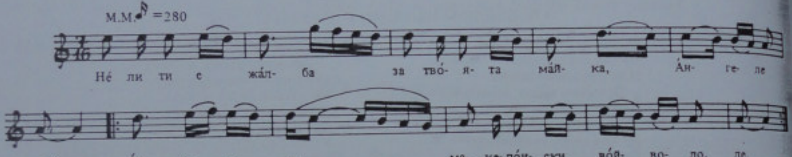

– Нѐ ли те е жа̀лба за тво̀ята ма̀йка,
Ангѐле де?
Ангѐле де, макѐдон̀ски войво̀до, де,
Ангѐле де, макѐдон̀ски ко̀мито, де?[1]
– Мѐне ми йе ма̀йка ста̀рата планѝна,
Дру̀жино де!
– Нѐ ли ти е жа̀лба за твой ста̀ри та̀тко,
Ангѐле де?
– Та̀тко мѐне ми йе ста̀ра дубѝна[2],
Дружѝно де!
– Не ли ти йе жа̀лба за тво̀ите бра̀кя,
Ангѐле де?
– Мѐне ми са бра̀кя мо̀ите левѐри[3],
Дружѝно де!
– Не ли ти йе жа̀лба за тво̀ята сѐстра,
Ангѐле де?
– Мѐне ми йе сѐстра тя̀я о̀стра са̀бя,
Дружѝно де!
– Не ли ти йе жа̀лба за тво̀йето лю̀бе,
Ангѐле де?
– Мо̀ето йе лю̀бе пу̀шката мартѝнка,
Дружѝно де!
– Не ли ти е жа̀лба за тво̀ите дѐца,
Ангѐле де?
– Мѐне ми са дѐца ситни̇̀не патро̀ни,
Дружѝно де!

Слушана от баба Люба Иванова от с. Дивле, Скопско.

[1] Този рефрен се пее само след въпроса, отправен към войводата.

[2] Дубѝна – дъб. [3] Левѐри – револвери.

882. НЕ ШЕТАЙ НОКЮМ, ЧАУШ

– Не шетай но̀кюм по планѝната,
Дѐгиди ча̀уш, де –
Съга дойдоя ло̀ши годѝни,
Дѐгиди ча̀уш, де:
Що йе ка̀урин, се йе кумѝта,
Дѐгиди ча̀уш, де!
Къд ке помѝне бѝтолска чѐта,
Дѐгиди ча̀уш, де –
На тя̀я чѐта Гъ̀рги войво̀да[1],
Дѐгиди ча̀уш, де;
Къд ке настане солунска чѐта,
Дѐгиди ча̀уш, де –
На тя̀я чѐта Ордан[2] войво̀да,
Дѐгиди ча̀уш, де;
Къд ке настане скопската чѐта,
Дѐгиди ча̀уш, де –
На тя̀я чѐта Васи̇̀ль[3] войво̀да.
Къд ке застанѐв на пу̀сията,
Дѐгиди ча̀уш, де
Ке те загу̀бив, ке те заколѐв,
Дѐгиди ча̀уш, де!

Слушана от Люба Иванова от с. Дивле, Скопско.

[1] Георги Сугарев. [2] Вероятно Ордан Варналиев. [3] Васил Аджаларски, скопски войвода.

883. МОРЕ КАУРЧЕ, КУМЕТА СИ БИЛО

М.М. ♪ = 150

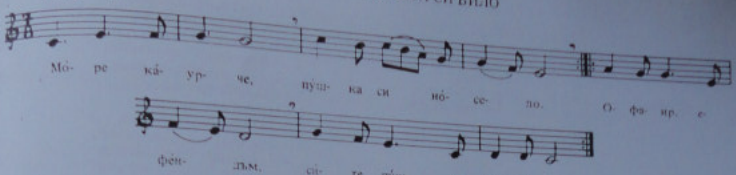

– Море ка̀урче, пу̀шка си но̀село,
Море ка̀урче, с пу̀шка си пу̀кало?
– Офаир[1] ефендъм, сите пушки но̀симе,
Офаир ефендъм, сите пушки пу̀каме!
– Море ка̀урче, кумета си било?
– Офаир ефендъм, сите сме ку̀мети!

Слушана от Параскева Пъркушанова от Прилеп.

[1] О̀фаир – име на турчин.

884. СЪНЯТ НА ПАДИШАХА

М.М. ♩ = 110

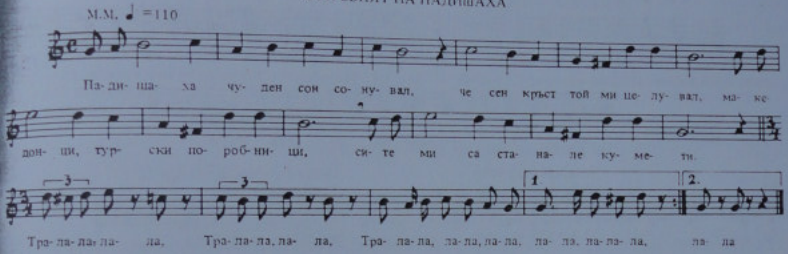

Падишаха чуден сон сонувал –
Чесен кърст той ми целувал,
Македонци, турски поробници,
Сите ми са станале кумети.[1]
Падишаха цел в пот се събуди
И на Мухамед се моли:
– Аман, аман, ти мой Мухамеде,
От Христа ти мене избави ме!

Съчинил Коце Джипуно Чалгъджията от Припеп, слушана от самия него.

[1] След всяка строфа идва рефрен само с „тра-ла-ла".

885. ПРОЛЕТ КОМИТИ КЕ ДОЙДАТ, СУЛТАНЕ[1]

М.М. ♪ = 240

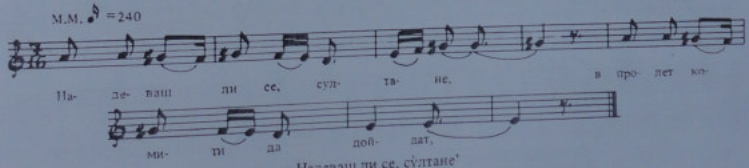

– Надеваш ли се, су̀лтане'
В пролет ко̀мити да дойдат,
Армаган да ти донесат:
На оджалари[2] ча̀лмите
И на беглери[3] главите?

[1] Тази песен е твърде популярна и слушана в разни редакции, поради което не може да се посочи определен певец. Обикновено се пее като завършек на някоя революционна песен, напр. „Сънят на падишаха" (вж. № 884) или „Походът на въстаниците" и др. (вж. № 931).
Мелодията е взета от популярната песен:

Надеваш ли се, Калино,
Бачо ти Ко̀лю да дойди,
Армаган да ти до̀неси:
За бѐло гу̀фче гѐрданче,
За тенко кѐретче ко̀личе?

[2] Оджа̀лари – ходжи. [3] Бѐглери – бегове.

886. СТОЙНА И ОСМАН ПАША

– Дейди, Стойно русокосо,
Ти ми сѐдиш на два дру̀ма,
На два дру̀да, на два пата –
Дали виде кой момина?
– Дейди, аго, Осман паша,
Видоф, видоф, как' не видоф:
Поминая комитите!
– Ке те пра̀шам[1] тѐбе, Стойно:
Дали бея многу страшни?
– Бея, аго, как' не бея:
Бра̀ди носат до поясо,
Коси носат до раменя,
Пушки носат малихери,
Левѐрвери – самобойни . . .
Дѐйди, аго, Осман паша,
И за тебе пра̀шуваи.
И за̀ тебе пра̀шуваи –
Ка̀де тѐбе ке те на̀йдат,
Да си сторат здраво-живо,
Ке ти носат то̀лем бакшиш!

Слушана от Стоян Кузманов от с. Железници, Крушовско.

[1] Пра̀шам – питам.

887. КОМИТСКО НАКАЗАНИЕ НА ТУРЧИН-ЗВОДЕЙ

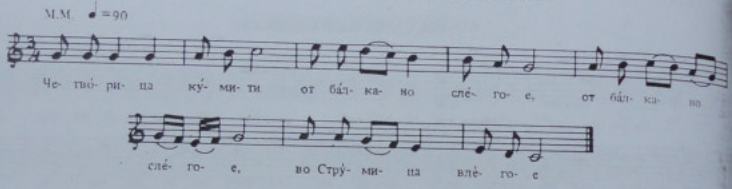

Четво̀рица ку̀мити
От ба̀лканo слѐгое,
Вов Стру̀мица влѐгое,
Иса бега фанае,
За̀ бука го вр̀зае,
О̀чите му вр̀тее,
Зо̀бите му чу̀кае,
Жив го Исо о̀драе –
За ѐдно мла̀до мо̀мче,
Шо Исо го упро̀пасти.

Слушана от Благойка Щерева от с. Папрадиша, Велешко.

888. БАБА ЦЕНА И СИН И СТОЯН

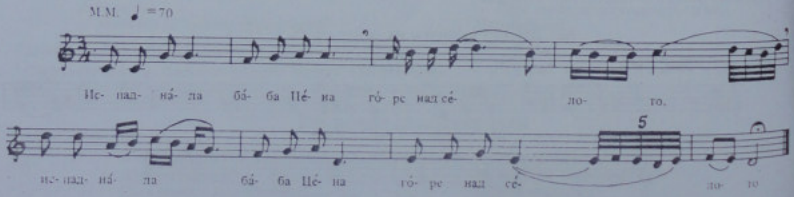

Испадна̀ла ба̀ба Цѐна
Го̀ре над сѐлото,
Го доглѐда ба̀ба Цѐна,
Пейниот мил Стоян.
– Елай, ѐлай, мѝли сѝну,
Ѐлай у сѐлото,
Да 'и вѝдии, мѝли сѝну,
Тво̀ите другари!
Тво̀ите другари, сѝну,
Се сос мла̀ди бу̀лки,
Се сос мла̀ди бу̀лки, сѝну,
Ем сос ма̀ди дѐца!
– Ай от ту̀ка, ста̀ра ма̀йко,
Не ѝдам у сѐлото!
Мо̀йта ку̀кя, ста̀ра ма̀йко,
Тѐмната пещѐра,
Мо̀йта жѐна, ста̀ра ма̀йко,
Пу̀шка малихѐрка,
Мо̀йте дѐца, ста̀ра ма̀йко,
Дрѐбните куршу̀ми,
Ка̀й ги пра̀кям, ста̀ра ма̀йко,
Назад не си вра̀кят!

Слушана от Васил Сеизов от Кавадарци.

889. ЯНА ВЕ ЗИ КОПРИНА КО ЗНАМЕ

М.М. ♩ =100

Леле, Яно, Леле, мила керко,
Весден седни на тергефот, Яно,
И си везиш копринено знаме!
На ден клаваш по сто драма сърма,
Сто драм сърма, пол ока коприна,
Надвие пишин: „Смърт или слобода".
Кажи, кому ке го даваш, Яно? –
– Ке го давам моя мила майко,
Ке го даам на наните кумети,
Шчо ми шетаат пустине планини!

Слушана от Параскева Йорнушанова от Прилеп.

890. ОТ БАЛКАНО СЛИЗАТ СЕ МЛАДИ ЮНАЦИ[1]

От балкано слизат, мор' мила мамо[2],
Се млади юнаци,
Трала, лала, тралала, лала,
Се млади юнаци[3].
На глава носат
Пърните калпаци,
На рамо носат
Тъпки мандихери,
През кръст ми носат
Тъпките френгии.
Право ми теглят
Костурската казза,
Костурската казза –
Костур да го горат.

Слушана от Тома Гилев от с. Вишени, Костурско.

[1] Мелодията е като на песента „Оздола иде велешката чета" (№ 892.). [2] „Мор' мила мамо" се прибавя, след първия стих на всеки куплет. [3] От всеки два стиха се получава куплет, като се прибави „тралала . . ." и се повтори вторият стих.

891. ЛАЗОВАТА ЧЕТА И ЧУПЧЕ МЕРОМЕНЧЕ

М.М. ♪ =270

Чу́пче-меромѐнче (2)[1]
За вода одеше.
За вода одеше (3)[2]
На новата чешма.
Та̀мо я намѐри
Ла̀зовата че́та
Со двайнайсе ду́ши
Се со малихѐри.
Свѝчки я дарва̀я
По ѐден зла́тен фло́рин.
Сам Ла̀зо[3] и дарча
Пет ту́рски жълтѝци.

Слушана от Илия Вулов от с. Вишени, Костурско.

[1] Чу́пче-меромѐнче – момиченце мило. [2] Могат да се образуват куплети било от първите два стиха, било само от едни, в който случай стихът се повтаря три'пъти. [3] Предполага се (според певеца), че това е Лазар Москов, прочут войвода в Костурско преди Илинденското въстание, загинал геройски на 2 срещу 3 август 1902 година. Тази песен се пее групово, като първите два такта пее един соло, а при последните два такта се присъединяват останалите, протягайки глас, който минава в ихо. Това костурчани наричат „вдигане".

892. ОЗДОЛА ИДЕ ВЕЛЕШКАТА ЧЕТА

М.М. ♪= 192

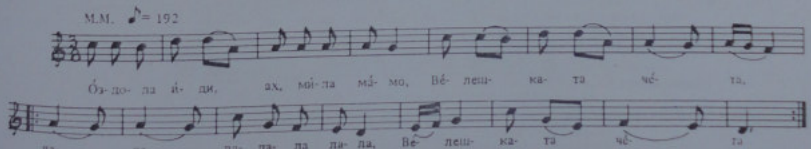

Оздола иде, ах мила ма̀мо,
Велешката че́та,
Трала, тралала,
Велешката че́та.[1]
На рамо носат, ах мила ма̀мо,
Пу́шки мандихери,
На глава носат, ах мила ма̀мо,
Пърпине ка̀пиня,
На капче пише, ах мила ма̀мо,
„Смъ̀рт или сво̀бода".

Слушана от Сава Антова от Велес.

[1] От всяко двустишие се образува куплет, като се добавя „тралала" и след това се повтаря вторият стих – както е показано в текста под мелодията.

893. НА ПИРИНА – РАНЕН ЮНАК

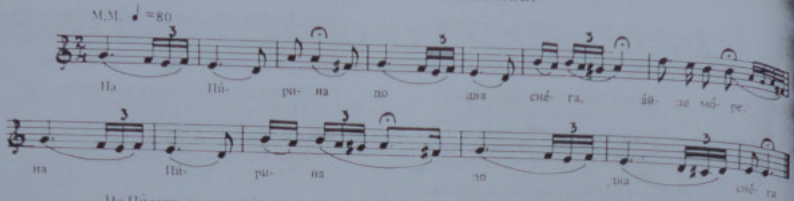

На Пирина до два снега,
Айде море, на Пирина до два снега.
Под с негови стоплен извор,
Над изворо – падна сенка,

Под сенка е ранен юнак,
Ранен юнак с два куршума.
Отдол' иде матка мома,
– Стани, стани, млад юнаку,

Те сардиса[1] потерата,
Потерата азиятска!
– Ой, не можам аз да станам,
Я подай ми берданката
Да избиям потерата!

Слушана от Блаже Алексов от с. Радово, Битолско.

[1] Сардиса – обсади.

894. РАНЕТ ЮНАК И МОМА

(Вариант на предходната)

Вов Перйна – два извора,
Айде вов Перйна два извора.[1]
До изворо – падна сенка,
Под сенката юнак лежи,
Юнак лежи с куршум ранен.
Го найдува една мома,
Го найдува едно чуче[2]

– Ой ти, юнак, млад войвода,
Те настигна потерата,
Потерата – турски аскер.
– Ой ти, моме, ой ти, чуче,
Подай ми го мартинчето,
Мартинчето пет патрони,
Да избиям сити турци.

Слушана от Фота Лазова Гогова от с. Баница, Леринско.

[1] Куплетът се образува, като в началото на повторения стих се поставя думата „айде" – както е показано в текста под мелодията (виж № 545). [2] Чуче – момиче.

895. ПЕСЕН ЗА СМЪРТТА НА ВОЙВОДАТА МАКСИМ НЕНОВ

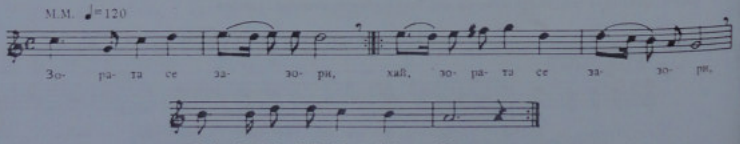

Зората се зазори,
Стъпцето веч изгрева,
Караулите свират,
На Максима говорат:
– Стани, стани, Максиме,
Потера те сардиса[1],

Потера малешевска!
Засвиреха куршуми,
Загърмиха маузери,
Удариха Максима
В лева страна по сърце,
И по него Петрета . . .

Слушана от Санда Гиновска от Галичник.

Забележка: Първият стих се повтаря три пъти – както е даден под нотираната част – и заедно с втория стих образува строфа. По същия начин строфа се образува от всяко следващо двустишие. [1] Сардиса – обсади.

896. СМЪРТТА НА МАКСИМ НЕНОВ

(Вариант на предходната)

Зората се зазори,
Хей, зората се зазори,
Слънцето веч изгрева.
Караулите свират,
На Максима говорат:
– Стани, стани, Максиме,

Потера ни сарписа,
Потера малешевска!
Борба се лута започна,
Падат турци-душмани.
Максим се викна, провикна:
– Дръжте се, братя, удрете,

Бийте турци-душмани!
Мене ме куршум прониза
Във лева страна, в сърцето!
Ако жив некой остане,
На мойта майка да каже:
„Максима го женихме
За черна земи македонска!"

Слушана от група дебърчани в София.

897. ПЕСЕН ЗА СМЪРТТА НА ВОЙВОДАТА КАПИТАН ДАВИДОВ

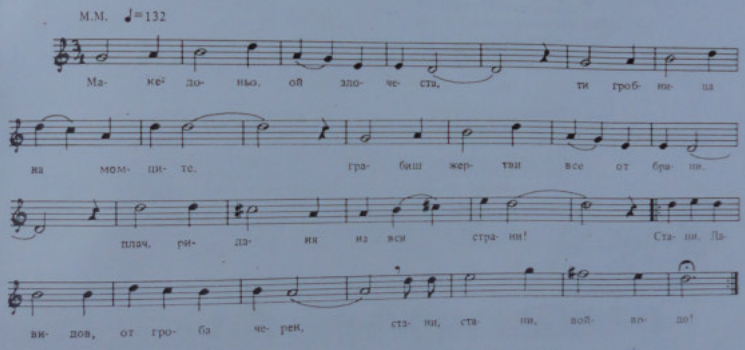

– Македонийо, ой злочеста,
Ти, гробница на момците,
Грабиш жертви все отбрани,
Плач, риданя на вси страни!
– Стани, Давидов, от гроба черен,
Стани, стани, войводо!
Твойта войска разтурена
Като пепци по горите;
Твойта войска нажалена
Като деца сирачета!
Стани, Давидов, от гроба черен,
Стани, стани, войводо! –
Днес Давидов се прощава
Със другари, хем балкани:
– Ах, не мога аз да стана
Турски куршум ме прониза!
– Стани,Давидов, от гроба черен,
Стани, стани юнако!

Твойто име се разнаси,
Твоят живот веч угасна,
Твойта душа те напусна,
Стани, Давидов, отъ гроба черен,
Стани, стани юнако!
Сбирайте се, млади моми,
Млади моми и невести,
Цветя берете, венци плетете,
На гроба му редете!

Слушана от братя Василеви, костурчани, живеещи в Шумен.

898. МАЛИНА МОМА (СКАЛЬАТА НА ДЕЛЧЕВ)

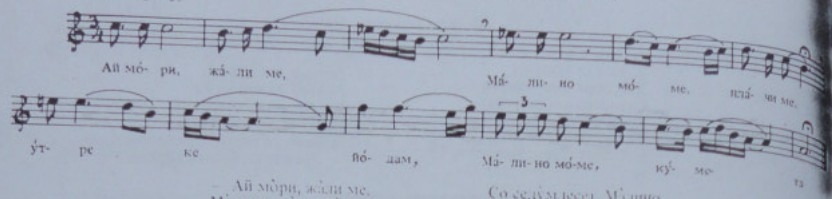

– Ай мо̀ри, жа̀ли ме,
Ма̀лино, мо̀ме мо̀ри,
Пла̀чи ме!
У̀тре ке о̀дам,
Ма̀лино, мо̀ме мо̀ри,
Ку̀мета
На тая, Ма̀лино,
Сла̀вна Пи̇рин пла̀нина
Со сѐдум месѐт, Ма̀лино,
Вѐрна дру̀жина!
Ай мо̀ри, слѐзи си,
Ма̀лино, мо̀ме мо̀ри,
В гю̀л-ба̀фче,
На̀бери, Ма̀лино,
Ки̇̀тка трѐндафил,
Па̀кичи, Ма̀лино, Дѐлче во̀йвода!

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

899. ДЕЛЧЕ ВОЙВОДА ДОФТАСАЛ

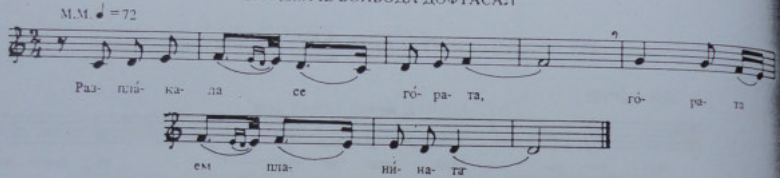

Разплàкала се го̀рата,
Го̀рата ем планѝната
И от го̀рата дѝрвята,
И от по̀лето трѐвата
За̀ради Дѐлче во̀йвода . . .
Го̀лема ти̇нджѐ[1] ми дойде
Го̀рата да развѐселит,
Дѐка ми Дѐлче дофтасал
Со сво̀ята вѐрна дру̀жина:
На сѐкое ри̇̀дче – бàйраче,
На сѐкое кру̀фче[2] – и пу̀фче[3],
Во сѐкое до̀лче – ю̀наче.

Слушана от Кузо Йорданов от с. Годивйе, Охридско.

[1] Т и̇ н д ж а̀ – радостна вест. [2] К р у̀ ф ч е – малко крушово дръвце. [3] П у̀ ф ч е – малка пушка, умалително от „пушка".

900. ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ КАТО ВЪГЛЕНАРЧЕ

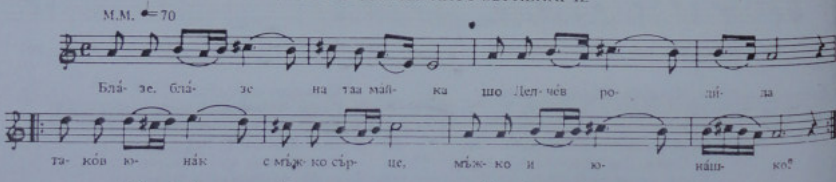

Бла̀зе, бла̀зе на таа ма̀йка,
Що Дѐлчѐв ро̀дила –
Тако̀в ю̀нак, с мъ̀жко сърце,
Мъ̀жко и ю̀нашко.
Кута̀ ту̀рци гу бъркàли[1]
По̀д дърво и ка̀мин,
Пѐтстотин ли̇̀ри давàли,
Кой к' им го придàде.
Тугàй Дѐлчев с' приоблѐкъл
Мла̀до въглина̀рче,
Два ту̀вара въ̀глин ка̀рал,
С потѐрата вървѐл.
В град Куку̀ш пристигна̀л Дѐлчев,
На пазàр застàнал,
Ма̀ксус скъ̀па цѐна сàкъл,
Ни̇̀кой не ги зѝмал.
Си дочѐкъл Го̀це Дѐлчев
Пѐговиют тѐйко.
Му продàле въ̀глинето
И тихум гу пи̇̀те:
– Ка̀жи, ка̀жи, ми̇̀ли чи̇̀ко
Дъ̀лѐку ли сѐдиш?
Ут Междурѐк ѝдум, чи̇̀ко,
Мно̀гу сум умо̀рин . . .

/вероятно недовършена/

Слушана от Вера Кандиларова и Поликсена Георгиева от Кукуш.

[1] Б ъ р к à л и – търсели. [2] М е ж д у р ѐ к – кукушко село.

901. ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ В СОЛУН КАТО КЮМЮРЛЖИЙЧЕ

М.М. ♪ =200

А- бер ми дóп- це от Сó- лу- на грá- да.
со- лун- чá- ни- те бé- сил- ка ми прá- ват- ке ми
го бé- сат Гó- цет та, Гó- це-
та – Дéл- чев вóя- во- да.

Àбер ми дòйде от Сòлуна грàда:
Солунчàните бèсилка ми прàват –
Ке ми го бèсат Гòцета,
Гòцета – Дèлчев вòйвода.
Гòце ми се стòри пѝрно кюмурджѝйче,
Па ми се шѐта по сѐта чàршия.
На срèкя срѐтна àскери,
Тѝе на Гòце гòворат:
А бре гѝурче, пѝрно кюмурджѝйче (2),
Не ми го вѝде Гòцета,
Гòцета – Дèлчев вòйвода?
– А бре àскери, виѐбре àскери (2),
И да го вѝдам Гòцета,
Яс Гòце не го пòзнавам!

Песента е популярна и предимно на велешки говор.

902. ИЗЛЕГОЛ ДЕЛЧЕВ ПО КОЖУХ ПЛАНИНА

М.М. ♪ =280

Ѝз- ле- гол Дéл- че вóй- во- да, áй- де, по тá- я

1 2

Кó- жуф плá- ни- на, на

Ѝзлегол Дèлче вòйвода, àйде,
По тàя Кòжуф' плàнина.
Нàрамил пушка бèрданка
И òстра сàбя фрèнгия.
Нà пат ми стрѐтил òфчарче,
Офчарче, млàдо чòбанче.
– Òфчарче, млàдо чòбанче,
Нѐшчо ке ми те зàпрашам,
Прàвого да ми го кàжиш –
Дàл' ми я вѝде чѐтата,
Чѐтата, вѐрна дрỳжина?
– Дѐ гиди, Дèлче вòйвода,

Яс ти я вѝдоф чѐтата –
Под èдна сѐнка сѐдея,
Лỳта рàкия пѝея,
За во бой д' òдат дỳмая
И зà тебе сборỳвая:
„Кàмо го Дèлче вòйвода,
Шчо си зàгуби чѐтата!"

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

1 „Айде" се произнася в първи стих на всеки куплет. 2 Вместо „Кожуф" някъде се пее „Пирин".

903. ИЗВИКАЛ ДЕЛЧЕ ВОЙВОДА

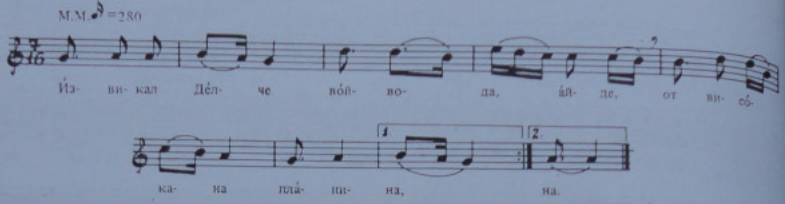

Извикал Делче войвода, айде[1],
От високана планина:
– Слушайте, брайкя топличани,
Утре е света недела –

Църквата отворете я,
Литургия да служите –
Четата ке я причестам!
Сите ред-редум влезоя,

Сал Гиорги Ацев не влезе:
Големи грѐвой сторило –
Турсконо дете фатило,
С лева го рака подфърлил,
С десна го на нож дочекал.

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп

[1] „Айде" се прибавя в края на първи стих от куплета.

904. РАЗВИВАЙ, ГОРО ЗЕЛЕНА . . .

(Песен за Делчев войвода)

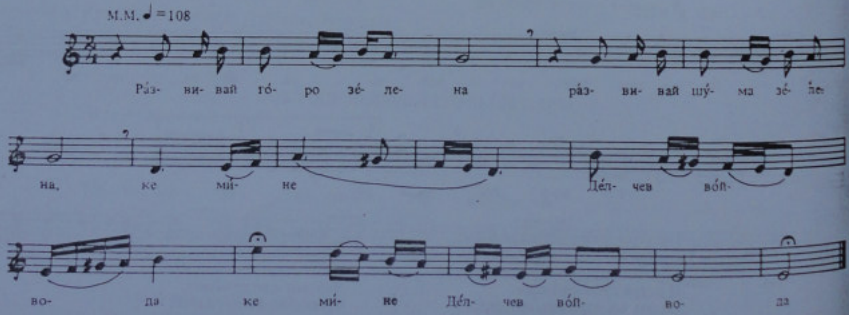

Развивай, горо зелена,
Развивай шума зелена
Ке мине Делчев войвода
Сос петстотини дружина.
Делчев им вели говори:
– Дружино верна, сговорна,
Слушайте що ке ви кажам:

Кога ке слегнам Струмица,
Струмишко поле широко,
Кай беговите пченички, –
Добър метериз[1] факяйте,
Бегчето да го фанеме,
Голем откуп да земеме,
Комитска каса да пуниме.

Слушана от Нада Алексова Михайлова от Скопие.

[1] метериз – позиция, удобно място за стрелба.

905. ДЕЛЧЕВ И СТРУМИШКОТО БЕГЧЕ

М.М. ♪=200

Раз- ви- ва- ай, го- ро зе- ле- на, раз- ви- вай, Ма- леш пла- ни- на, Ма- ке- до- ни- я- (а) раз- ви- вай, Ма- леш пла- ни- на

— Развивай, го̀ро зелѐна,
Развивай, Ма̀леш планѝно, Македония,
Развивай, Ма̀леш планѝно!
Ки мине Делчев войво̀да
Със седъмдѝсет дружѝна, Македония,[1]
Със седъмдѝсет дружѝна.
Пра̀во си тѐгле Стру̀мища,
Уф Стру̀мишко рамно по̀ле, Македония,
Край бѐговите чифлѝци,
Отдо̀лу ѝде бѐгчето
С двуѝна ду̀ши съѝмени.
Делчев се вѝкна, провѝкна:
— Дружѝна вѐрна, згово̀рна,
Злра̀во пу̀сия фатѐите,
Ло две ми пу̀шки пукнайте,
Два̀ма сеѝмени убийте,
Бѐгчето живо да фа̀тме! —
Бѐгче на Делчев се мо̀ли:
— Аман, бре Делчев войво̀до,
Чифлѝкут ки ти гу да̀дум,
Нимо̀ ми зѝми глав/а/та,
Ез не ти са̀кум чифлѝкут,
Гуку ти са̀кум глав/а/та
За твоѝте тѐжки грѐхове!

Слушана от Вера Кандиларова и Поликсена Георгиева от Кукуш.

[1] Към всеки втори стих се прибавя „Македония" и се повтаря вторият стих. Виж образец на текста под мелодията.

906. ДЕЛЧЕВ ВОЙВОДА И СТРУМИШКОТО БЕГЧЕ

Вариант

М.М. ♩=72

Ра́з- ви се го́- ра джа- нъм зе- ле́- на ке- ми́- не ле́п- чев вой- во́- да, а- ман, а- ман, с пет- сто́- тин ду́- ши друж- жи́- на

Ра̀зви се, го̀ро, джанъм, зилѐна,
Ке мѝне Делчев войво̀да, аман, аман![1],
С петсто̀тини ду̀ши дружѝна!
Гово̀ри Делчев войво̀да:
— Дружѝно вѐрна, сговѐрна,
Да спа̀днем по̀лье широ̀ко
При бѐговите сара̀и
Мла̀дото бѐгче да фа̀тим,
Да зѐмим па̀ри со шинѝк,
Да ку̀шим пу̀шки, патро̀ни,
Да бѝем ту̀рци со нѝми!

Слушана от Костадинка Димитрова от с. Метох, Сярско.
Песента е на ениджевардски говор, слушана от нейния свекър, родом от Ениджевардско.

[1] „Аман, аман" се поставя на края на втория стих на куплета, състоящ се от три стиха.

907. ДЕЛЧЕВ РАЗГОНВА ДВАМА ЯНИЧАРИ

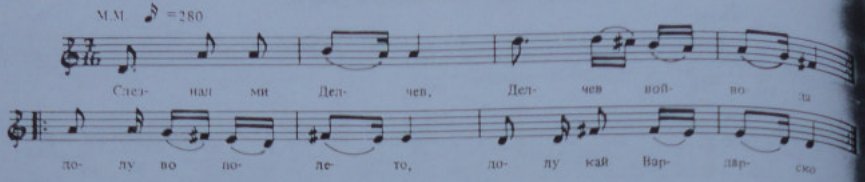

Слезнал ми Делчев,
Делчев войвода,
Доду во полето,
Доду кай Вардарско.
Там си найдел Делчев
Двама яничари,
Дек си пасли овци
В сиромашки ниви.

Разлютил се Делчев,
Делчев войвода,
Па си грабнал пушка,
Пушка мандлихерка.
Та изгонил Делчев
Двама яничари,
Па разгнал си овци
На сиромаси.

Песента е популярна и не е на строго определен местен говор. В този си вид е слушана от Любка Рондова, от Костурско (с. Шестеово).

908. ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ И АЙРЕДИН ПАША

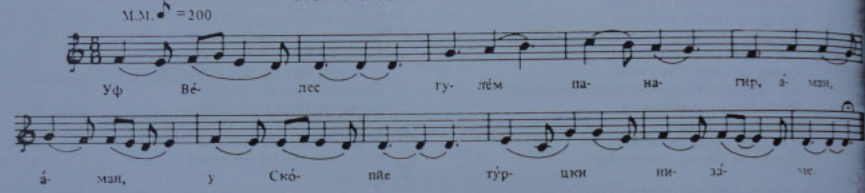

Уф Вѐлес гулѐм панагѝр, аман. а̀ман,[1]
У Скопѝе турцки низаме.
Сѝте ки о̀дет на него,
Ки о̀де и Айредѝн паша̀.
Как дочу̀л Делчев войвода̀,
Как дочу̀л Дѐлчев, как разбра̀л,

Събра̀л си вѐрната чѐта,
Упитѐл на панагѝрут.
Ка гу виде Айредѝн паша̀,
Пръсна̀л пашѐта да бѐга.
Делчев се викна̀, провикна̀:
– Я стой, Айредѝн, ним бѐги! . . .

Слушана от Вера Кандиларови и Поликсена Георгиева от Кукуш.

[1] „А̀ман, а̀ман" – се прибавя на края на първия стих на куплета.

909. ТЪГАТА НА ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ

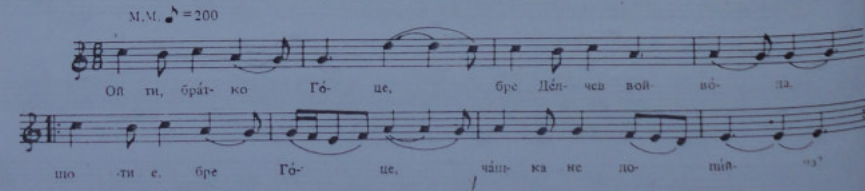

– Ой ти, бра̀тко Го̀це,
Дѐлчев вуйвода̀,
Що̀ ти е, бре Го̀це,
Ча̀шка недопѝйна? –
Да̀ли ти е, Го̀це,
Пу̀шка дутѐгна̀ла,
Или ти е, Го̀це,
Са̀бя ръ̀ждеса̀ла?
– Ти ка̀то ме пѝтиш,
Мла̀да миханджѝйке,

Ти ка̀то ме пѝтиш,
Пра̀во ки ти ка̀жум:
Нѝто ми е, мо̀ме,
Пу̀шка дотегна̀ла,
Нѝто ми е, мо̀ме,
Са̀бя ръ̀ждеса̀ла;
Сно̀щи си пумѝнах
Низ гра̀да Куку̀ша, (2)
Пу̀край на̀ше по̀рти,
Мо̀йта ста̀ра ма̀йка

Низ дворѝ си о̀де,
Пъ̀рно гу̀ло но̀сѐ,
Мен мъ̀ живо жа̀ле;
Мо̀йте мѝли сестри
Бѐло цвѐте садъ̀т, (2)
Ала не гу но̀съ̀т:
Они им гу да̀вѐт
Нъ̀ нѝите дру̀жки –
Дру̀жки дъ̀ гу но̀съ̀т
Зъ̀ мо̀ята мла̀дост.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш

910. СМЪРТТА НА ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ I

М.М. ♩=100

Щом се зо̀ра за- зо- рѝ- ла, бо̀й- на тѝр- ба

знак да- дѐ- ла бо̀й- на тѝр- ба знак да- дѐ- ла.

Го̀- це Дѐл- чев за- гра- дѝ- ха.

Щом се зо̀ра зъзорѝла,
Бо̀йна тѝрба знак дадѐла, (2)
Го̀це Дѐлчев заградиха.
Го̀це Дѐлчев прогова̀ра
На негови мили бра̀тя:
— Не бо̀йте се, мили бра̀тя,
Не бо̀йте се, пак запейте!

Ний им/а/ме мно̀гу сѝли,
Ки зъробваме мно̀гу турци (2),
Ки утървем наши бра̀тя! —
Щто̀м изду̀ма Го̀це Дѐлчев,
Турски ку̀ршу̀м гу пугоди.
Па̀дна Го̀це за сво̀бода,
За сво̀бода, за наро̀дут.

Слушана от Вера Кандиларова и Поликсена Георгиева от Кукуш.

911. СМЪРТТА НА ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ II

Първи вариант

М.М. ♩=80

Цѝр- на се чу̀- ма за̀- да- де там' до̀- лу

в'Ма- ке- по̀- ни- я там' до̀- лу Де- мир ка̀- пи- я

Втори вариант

М.М. ♩=66

Цѝр- на се чу̀- ма за̀- да- де.

М.М. ♪=280

за̀- да- де там' до̀- лу в Ма- ке- до̀- ни- я

там' до̀- лу Де- мир- ка̀- пи- я

Цѝрна се чу̀ма за̀леде
Там до̀лу в Макѐдония,
Там до̀лу Демиркапия.
Кой ке се ю̀нак избере
Чу̀мата да я про̀пади?
Избра̀л се ю̀нак, изнашол —
Мла̀д Дѐлче, мла̀ди во̀йвода,
Той пойде в Макѐдония
Чу̀мата да я про̀пади.
Цѝри ми се о̀блак за̀даде
Пак до̀лу в Макѐдония —

Там до̀лу в Демиркапия.
Да̀ли се цѝрни о̀блаци,
Или се ту̀рци по̀гаци?
Не ми се цѝрни о̀блаци,
Ни ми се ту̀рци по̀гаци,
Тук' ми се чѐта ку̀мити,
Тук' се во̀йводи, чѐтници.
Ра̀пет ми ю̀нак но̀сея,
Ра̀пет ми ю̀нак — мла̀д Дѐлче,
Мла̀д Дѐлче, мла̀ди во̀йвода.
Дѐлче дру̀жина го̀вори:

— Дру̀жино вѐрна, сто̀ворна,
Вѝе ке у̀тре ѝдите
По ма̀чната наша зѐмя.
Ко̀га ке вѝе мѝните
Низ моя̀ града Ку̀куша,
Ма̀йка ми ке ве пречека,
За̀ мене ке ве разпраша:
„Ка̀де е сѝн ми мла̀д Дѐлче?"
Вѝе ке нѐзе ка̀жите:
„Мла̀д Дѐлче ми се посвѝрши
За̀ дѐвойка макѐдонка —
За̀ цѝрната ро̀бска зѐмя!"

Слушана от Деница Димитрова от с. Башино село, Велешко, живееща в с. йе.

912. СМЪРТТА НА ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ III

Цѝрна е чу̀ма чукна̀ла
Из жа̀лна Македо̀ния,
Цѝрна е чу̀ма удрѝла
Из това пу̀сто Ку̀кушко.
Пѝрва е пу̀шка пукна̀ла –
Дѐлчев е в гѝрди удрѝла.
Вѝкна се Дѐлчев, провѝкна:
– Дружѝна вѐрна, сговѐрна,
У̀тре, щом мѝнете край на̀зи,
Там ке ви срѐщне ма̀йка ми
И за мен ке ви запѝта:
„Къдѐ е Дѐлчев войво̀да?"
А вие ке ѝ ка̀жете:
„Син ти се, ба̀бо, ожѐни
За една мо̀ма македо̀нка –
За цѝрна земя покрѝвка!"

Слушана от Борис Кьосев от Кукуш.

912 (а). СМЪРТТА НА ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ IV

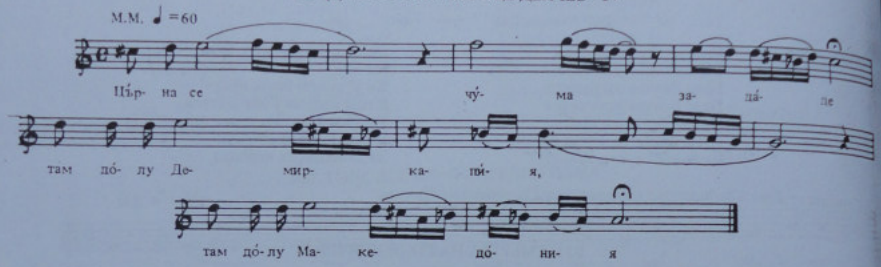

Цѝрна се чу̀ма задате
Там до̀лу Демѝркапѝя,
Там до̀лу в Македо̀ния.
Кой ке се ю̀нак избѐре
Чу̀мата да я пропа̀ди
От жа̀лна Македо̀ния?
Избра̀л се Дѐлчев войво̀да
Со свѝта вѐрна дружѝна –
Комѝти, мла̀ди ю̀наци.
Пѝрва ми пу̀шка пукна̀ла.
У̀дри го Дѐлчев войво̀да
Во лѐва стра̀на, в сърцето.
То̀гай ми Дѐлчев извѝкна:
– Дружѝно вѐрна, сговѐрна,
Ко̀га ке дома̀ пойдете,
Ма̀йка ми ке ве пречѐка,
За мѐне ке ве запра̀ша . . .
По̀клон от мѐне сторѐте . . .[1]

Слушана от Любка Рондова от с. Шестеово, Костурско.

[1] В песента очевидно липсва завършекът. Виж другите варианти.

913. СКРЪБ ЗА ГОДЕ ДЕЛЧЕВ

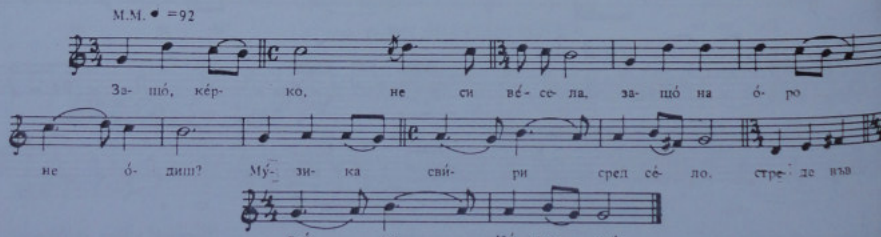

– Защѐ, кѐрко, не си вѐсела,
Защѐ на о̀ро не ѝдеш?
Му̀зика свѝре стред сѐло,
Стрѐде во гра̀да Ку̀куша,
Мо̀ми и мла̀ди ергѐни
Свѝчки на о̀ро одѐя!
– Ой ти, ма̀йко, ста̀ра ма̀йко,
Са̀каш да бѝда вѐсела,
Пред лю̀гя да се гордѐиш?
Му̀зика, о̀ро не са̀кам,
Бѐла промѐна не о̀да!
Дѐка е Дѐлчев войво̀да?
Нѐго г' у̀бѝя невѝнен!
Ка̀жи, ма̀йко, ка̀жи, ста̀ра,
Дек' има го̀лем мана̀стир,
Да ста̀на цѝрна калугѐрка!

Слушана от Фота Лазарова Гогова от с. Баница, Леринско.

914. СМЪРТТА НА САЕВ ВОЙВОДА[1]

Заладе чума да бие
Во това село Белица –
Таму се бие млад Саев,
Турски го куршум пронижа
Во лева рака, в рамено,
Во десна нога, в колено.
Повика Саев войвода:
– Дружино верна, зговорна,
Арно вий ке си одите,
При кого ке ме остаите?
Кой ке ми рани превврзи,
Кой ке ми кърви испери,
Кой ке ми вода подади,
Устата да си разладам

И богу душа да дадам?
Дружино верна, зговорна,
Кога ке в село влегвате,
Во наше село Белица,
Со пушка да не дарите,
Ниту пък песна да пеите,
Да не ве чуе майка ми –
Таа ке ве пита за мене . . .
Вие шо ке и кажите? –
Дружина в село влегоя,
Сите со пушки згърмия
И песната я пеея:
Млад Саев каде почива . . .
Истърча майка Саева,

За да ѝ ними разпита:
– Дружино верна Саева,
Арно вий сите дойдофте . . .
Каде е син ми млад Саев,
Млад Саев, млади войвода? –
Одврати верна дружина:
– Ѝй гиди, майко Саева,
Млад Саев ти се ожени:
Невеста – плоча мраморна,
Девери – дърва сурови . . .
Турски го куршум пронижа . .
Млад Саев таму почива –
Во Белічката планина!

Слушана от Йосиф Паумов Кукичов от с. Брусник, Битолско.

[1] Песента се отнася за войводата мичман Тодор Саев от Белица, Разложко. Мелодията е еднаква с оная на песента за смъртта на Делчев „Църна се чума заладе" № 911, втори вариант.

915. ПЕСЕН ЗА СМЪРТТА НА ВОЙВОДАТА ПАРАШКЕВ ЦВЕТКОВ

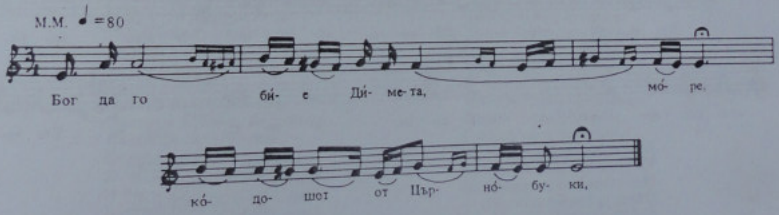

Бог да го бие Дѝмета, мо̀ре,
Кодошот[1] от Църно̀буки,
Той го прѐпаде селото,
Цѐлото село Мо̀гила!
Той ми о̀тиде в Бѝтоля,
В Бѝтоля кай валията:
– А, мо̀ре вали, су̀дия,

В Мо̀гила ѝма ку̀мити,
Комитот Цвѐтков во̀йвода
Сос нѐговата дру̀жина.
Сно̀шчи той бѐше ка̀ѝ мене,
Зо̀рата о̀йде в Мо̀гила. –
Ва̀лия ми се на̀смея,
Сос гла̀ва подзавъртува

И нему ба̀кшиш му да̀ва,
Сос ба̀кшиш го изпра̀тува.
Ва̀лия пра̀ти ба̀ш полиц,
Ба̀ш полиц Са̀ид ѐфенди,
Со нѐго пра̀ти по̀тера,
Сѐлото го сардисая[2],
Цѐлото сѐло Мо̀гила,

Най-напред тѝргна низ село
Басканлък[3] в сѐло да прàви.
Цѐлото сѐло прѐтресе,
Нѝгде го Цвѐтков нѐ найде.
Кòга ми слѐзе òздола,
Òздола сѐло Мòгила,
Той ми прѝстигна дò порти,
Кай шчо бѝл Цвѐтков войвода.
Тòва ми пàто зàмина.
Кай Бòжин àфтар[4] ми йòйде.
Тàму ми сòбра войската.
Сѐлото го отсàрдиса.
Цѐлото сѐло Мòгила.
Тòва ми пàто зàмина
Да с' йòди грàда Бѝтоля.
Нò пат ми йди дѐврие[5],
На бѐло кòйниче вяваше,
В рàце ми дръжи сàбята,
Отдалек' вика: „Врàкяй се,
Врàкяй се, Сàид ѐфенди, –
Тòва е Цвѐтков войвода,
Пак сѐло да се сàрдиса!"
Тòгай се Сàид пòврати,
Кай Бòжин àфтар ми пойде:
– Кàде си, Бòжин àфтарче,
Глàва ме мѐне зàболе,
Дòнеси да се нàпиям! –
Бàсканлък вѝрви низ село,
Цѐлото сѐло прѐтресе.
Нѝгде го Цвѐтков нѐ найде.
Кòга ми слѐзе òздола,
Òздола сѐло Мòгила,
Той ми прѝстигна дò порта,
Кай шчо бѝл Цвѐтков войвода.
Тòва ми влегна в двòрови,
Басканлък тàму да прàви,
Но той ми сѐди на врата.
В рàце ми дръжи мàндзерот,
Той на дрòжина гòвори,
Зàповед нѝми йзлàва:
– Фѝрлайте, мòя дрòжино,
Прѝстигна кàй нас басканлък! –
Почнàя пушки да пукаат,
Баш полиц мъртòв ми падна
Со сѐдум душѝ àскери.
Дрòги се нàзад врàтия,
Почнàя тòпой да мѐстат,
Сàмийот Цвѐтков стрѐляше,
Чѐтири кòйни òтепа,
Цѐтиот – млàди тòпчия.
Зелоя пушки да пукаат
Низ цѐло сѐло Мòгила.
Жѐните пѝщчат и плàчат,
Кòйките òгъц ми гòрат.
Бранѝд се Цвѐтков войвода,
Бранѝл се, дòри можеше,
Най-сетне сàм се òтепа,
На тòрци жив се нѐ даде.

Слушана от Тирчо Траянов Йошев, певец от с. Могила, Битолско.

1 Кòдош – предател, шпионин. 2 „Мòре" се прибавя в края на началния стих на куплета. 3 Бàсканлък – обиск. 4 Àфтар – селски бакалин, продавач на дреболии. 5 Дѐврие – турска нощна стража.

916. ПЕСЕН ЗА СМЪРТТА НА ВОЙВОДАТА ПАРАШКЕВ ЦВЕТКОВ

(Втори вариант)

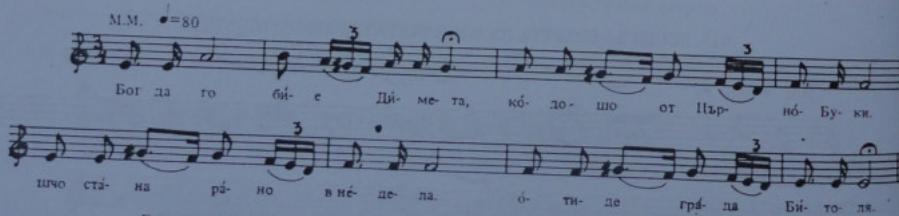

Бог да го бѝе Дѝмета,
Кòдошю от Пърнòбуки,
Щчо стàна рàно в нѐделя,
Отѝде грàда Бѝтоля
Кай битòлскио вàлия[1] 1,
Та шчо му вѐли, гòвори:
– Слушай, бре пàшо, вàлия,
Яз ке ти кàжам два сбòра[2],
Да не ме вадиш на мѐгдан[3],
Зàшчо ке бѝдам убѝен
От нàши клѐти тѐрори –
Тѐрори ѝма в Бѝтоля
Во стрѐлѐ во Йенимàале! –
Тòгай пàшата гòвори:
– Слушай, бре Дѝме чòрбаджи,
Кàжвай ми кай ѝма кòмити,
Гòлем ке бàкшиш дòбиеш –
Мулязим[4] ке те òтредам
Рàята да я пòвеляш[5]! –
Тòгай му Дѝме гòвори:
– Ѝй гиди, пàшо, вàлия,
Мòгила ѝма кòмити –
Тàму е Цвѐтков вòйвода,
Тàму е крàло бòгарски,
Дѐло Андрея сò него,
Со двàйсет душѝ кòмити.
Снòшчи, бре пàшо, дòйдоя,
Дѐнеска àбер дòнесов
Да не ви тие кòртулат[6],
Зàшчо, бре пàшо, ке òдат
Во нàшето Пърнòбуки
И мѐне ке ме пòбараат,
За д 'и яска прѐчекам.
Мòлба ти чѝнам гòлема:
Чàре[7] да бàраш[8] зà мѐне –
Да не ме мѐне убѝят! –
Тòгай му рѐче пàшата:
– Àйде со здрàвйе, чòрбаджи,
За тòва гàйле нѐ бери –
Àвджи табур[9] ке го йзпрàтам,

Жйви пив ке 'и дòнесам,
Прѐд сарай ке 'и обѐсам. –
Дйме чòрбаджи òтиле.
Изпрати тòгай пашата
Пò него двàйца джàндари –
Вйкнале тие баш полиц,
Бàш полиц Сàид ѐфенди.
На пòлнойнкъ врѐме òтиле,
На пàша сѐлям му дàде.
Тòгай му рѐче пàшата:
– Слушàй, бре Сàид ѐфенди,
Тѐбе те имàм пàй-верен:
Да зѐмиш авджи тàбури
До седум-осум иляти
И десет чифта топои,
Тà дури да се òбзори,
Зàгради сѐло Мòгила
Бàстисай[10] кýйки, кòшари –
Тàму бил Пвѐтков войвода
И дѐдо Андрея сò него
Сò двàйсет лýши кòмити;
Сноштчиjму тàму дойдсле,
Денеска àбер зѐдофме
От пивен Дйме рàботник
От клѐтоно Пùрнòбуки.
Рйджа[11] ти чйнам гòлема:
Рýшвети да не земàте
Жйви да ми 'и дòнесиш.
Гòлем ке бàкшиш добиеш –
Пàшалар ке тѐ òтредам
Бйтоля да я пòвеляш? –
Сѐлям му дàде бàш полиц,
Òтиде прàво нà кùшла[12],
Òтредил авджи тàбури
И десет чйфта топои.
Дýри да ми се òбзори,
Зàгради сѐло Мòгила,
На собра сйте сѐляни.
Тòгай му пйми гòвори:
– Сѐляни, вйе мòгилци,
Òвде йимàте кòмити,
Тýва бил Пвѐтков войвода
И дѐдо Андрея сò него
И двàйсет лýши чѐтници! –
Сѐляни тòгай рѐкоя:
– Сàид ѐфенди бàш полиц,
Сйте си ймзи[13] дàваме –
Тàкава рàбота нѐмаме,
Пвѐтков войвода нѐ знàйме!
Бàстисай сѐло Мòгила! –
Òтреди дѐсет àскери
И двàйсе лýши сѐляни
И Рйсте колжобàшия[14],
Бàстиса сѐло Мòгила.
Уш' ѐдна кýйкя остàна,
Зàстана па му гòвори:
– Сѐляни, вйе мòгилци,
Òвдека нàпре вùрвете,
Кýйкява да се прегледа! –
Сѐляни тòгай рѐкоя:
– Сàид ѐфенди бàш полиц,
Òвде си шýбе[15] имàме,
Зàшчо е кýйкя бѐз стопан,

Бѐлки е Пвѐтков кòнписан! –
Разнутен Сàид ѐфенди –
В лѐвата рàка дѐворвер,
В дѐсната рàка кùлъчка[16]
Пòчна во двòро да влѐгва
Сò дѐсет лýши àскери.
Пòдвикна Пвѐтков войвода,
Кòо пчо сѐдеше нà бàнжа[17]:
– Зàстани, Сàид ѐфенди,
Òвдека ми те чѐкаме,
За нйшан да ти дàдиме,
Пàшалак ке тѐ òтредам
Бйтоля да я пòведяш! –
Кòлку ми зборо изрѐче,
Сйте ми пýшки пýкнаа,
Сàид ѐфенди убйа
И седум лýши àскери.
Тýрската тùрба засвири,
Зùрмия пýшки, тòпои,
Силен се òгън òтвори
От чѐтир' стрàни Мòгила;
Зѐмя и нѐбо трѐптея,
Дѐца и жѐни пйшчея,
Силен се òгън òтвори,
Изгòре сѐло Мòгила.
Пòдвикна Пвѐтков войвода:
– Крѐпи се, дѐдо Андрея
И наша вѐрна дрýжино,
Ýдрете, не се бòйте.
Дýри пàтрони ймàте,
Жйви да не се дàвате,
Сàрàнвайте[18] гюшци[19]-àскери! –
Тòпои тýрски гùрмея,
Кýйкятя ми я сýриая[20]
Пвѐтков войвода ýбия,
Дѐдо Андрея до него
И дѐсет лýши чѐтници
Врѐмето ми сѐ зàмрачи,
Òсумте лýши избѐгале,
Òтишле во Пùрнобуки,
Вйкнале Дйме чòрбаджи:
– Ейгиди, Дйме рàботник,
Сѐга ке ми ти плàтиме,
Зàшчо сам ти не кýртули
От клѐто, пýсто Мòгила! –
Лѐва му рàка прѐсекле,
Сò коя зѐмал пàрите;
Дѐсна му рàка прѐсекле,
Сò коя дàвал пòдписо;
Глàвата му я прѐсекле,
Мýлязим го òтредия.
Бѐла му кнйга прàтия
На битолскио валия:
– Дѐйгиди, пашо, вàлия,
Изпрати двàйсет тѐкои[21],
Крѐни си твòйте лѐшои,
Лѐшои – гюшци-àскери –
Пòцùрие сѐло Мòгила . . .
Изпрати и два пàндона[22],
Зѐми го твòйо пàшалар,
Пàшалар Сàид ѐфенди:
Гòлем му нйшан дàдофме –
Бйтоля да я пòведя!

Слушана от Велян Апчев от с. Брусник, Битолско.

1 Вàлия – окръжен управител. 2 Сбор – дума. 3 На мѐгдан – на яве, на площад. 4 Мýлязим – офицер. 5 Пòвеляш – управляващ. 6 Кýртулат – спасят. 7 Чàре – средство. 8 Бàраш – търсиш, ирниш. 9 Авджи тàбур – ловджийски полк, специален за гонене на четите. 10 Бàстисай – обиски-райи. 11 Рйджа – молба, заклевание. 12 Кùшла – казарми. 13 Имза – подпис. 14 Коджобàшия – селски кмет. 15 Шýбе – съмнение. 16 Кùлъчка – сабя. 17 Бàджа – малко прозорче на покрива. 18 Сàрàнвайте – потребвайте, в смисъл „унищожавайте". 19 Гюшци – цигани. 20 Сýриая – срутиха се. 21 Тѐкои – коли (с един кон). 22 Лàндон – ландо (файтон-купе).

917. ПЕСЕН ЗА СМЪРТТА НА ПАРАШКЕВ ЦВЕТКОВ

(Трети вариант)

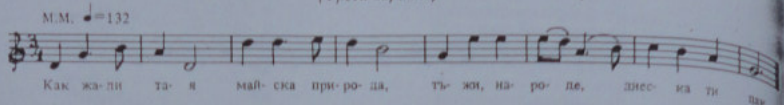

Как жали тая майска природа,
Тъжи, народе, днеска ти пак!
За нова участ, заради свобода
Гине и той млади юнак.
Битоля смутна, боят е страшен,
Моми се крият във безпокой,
Снове безредно врагът уплашен,
Другари питат: „Падна ли той?"
Жив е той още, бий се, не хае,
Храбра дружина с него е там!

Екове бучат там на Могила,
В небе се носят пламък и смърт.
Мръкна се вече, страшна нощта е,
Чу се топовен тресък и гръм.
— Прости, родино, младост, прощавай . . .
И Цветков падна днеска убит.
Зора зазори, слънце изгрява,
Но тебе напразно ден ще огрей.
Пад твойта слава — мечта заветна
Робът ще плаче, плаче и пей.

Арсений Йовков

Пях песента в тази й редакция старият революционер Георги Чуранов от с. Смилево, Битолско.

918. ПЕСЕН ЗА ПАРАШКЕВ ЦВЕТКОВ И НЕГОВИТЕ ДРУГАРИ, ЗАГИНАЛИ В с. МОГИЛА

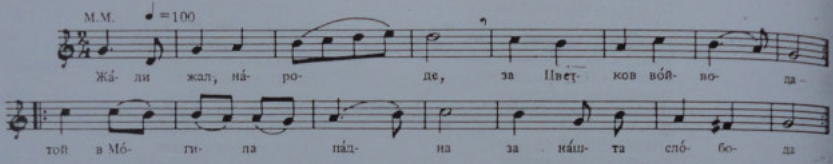

Жали жал, народе,
За Цветков войвода —
Той в Могила падна
За нашта слобода,
Той не я дочека
Славната слобода.
Жали жал, народе,
За дедо Андрея —
Той в Могила падна
За нашта слобода,

Той не я дочека
Славната слобода.
Жали жал, народе,
За Кузе Смилевчето —
Той в Могила падна
За нашта слобода,
Той не я дочека
Славната слобода.
Жали жал, народе,
За дедо Трайчета —

Той в Могила падна
За нашта слобода,
Той не я дочека
Славната слобода.
Жали жал, народе,
За Гьорги Чешларчето —
Той в Могила падна
За нашта слобода,
Той не я дочека
Славната слобода.

Слушана от Иван Донев от Битоля.

919. ЯНЕ САНДАНСКИ И ДРУЖИНАТА МУ

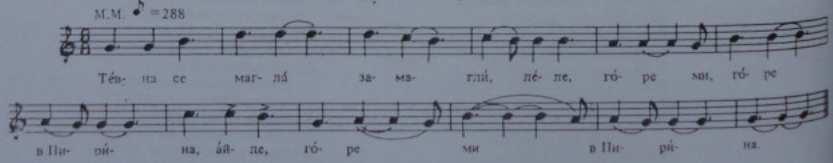

Тевна се магла замагли, леле[1],
Горе ми, горе в Пирина, айде,
Горе ми в Пирина.
Не ми й магла пирийска,
Туку е Яне Сандане,
Туку е Сандане
С негова верна дружина —
Се отбор млади юнаци,
Се отбор юнаци.
Яне им дума продума:

— Дружино верна, сговорна,
Дружино сговорна,
Се отбор млади юнаци,
Сички се редом редете,
Редом се редете!
Та ке да идем в Разлога,
За града ми Меомия.
Там ке, дружино, разтурим
Турскио градски дебой[2],
Турскио дебой.

Слушана от хористите в с. Белица, Разложко. Записал текста и мелодията Ж. Бояджиев от София.

1 „Леле" се поставя в края на първия стих на куплета, а „айде" - в края на втория (вж. текста и мелодията).
2 Дебой — турски военен склад, пункт.

920. ТРЪГНАЛ МИ ЯНЕ ВОЙВОДА

М.М. ♩ ♩ =44

Тръг- нал ми Я- не вой- во́- да, ле́- ле, по та́- я Пи- рин пла- ни- на́

Трътнал ми Яне войвода, леле,
По тая Пирин планина.
Парамиел пушка мешихер
И остра сабя френгия.
На път е срещнал овчарче,
Овчарче малко чобанче.

Яне го пита, разпитва:
„Не ми я виде четата,
Четата мой другинка?"
Чобанче дума продума:
„Легиди, Яне войвода,
Четата ти е в бодкано,

На тая Пирин планина,
Годем си огин палеха
Во тия гори високи,
Яне сутаре печеха
И си за тебе думаха:
„Къде е Яне войвода,
Четата да си поведе?"

Слушана от Елена Иванова Лунгова от с. Гайтаниново, Г. Делчевско.

1 „Леле" се прибавя след първия стих на куплета.

921. С ЯНЕ САНДАНСКИ ДА ИДА

М.М. ♪ =208

Шо ми е ми́- ло и дра́- го мла́- да ко- ми́- та да ста́- на мла́- да ко- ми́- та да ста́- на

Шо ми е мило и драго
Млада комита да стана,
С Яне Сандански да ида
Низ Драмско поле широко,

Да носа пушка берданка
И остра сабя френгия,
Да бия гърци шопони
И върли турци душмане!

Слушана от хора „Яне Сандански" в гр. Гоце Делчев.

922. ОРДАН ПИПЕРКАТА И ИЪРНИ АСКЕР

М.М. ♩. ♩. ♩.=46

Се́- ди Ор- дан на ку́- ла- та па си гле́- да го́- ре- до́- лу, па си гле́- да го́- ре, до́- лу.

Сѐди Ордан на ку́лата
Па ми гле́да го́ре-до́лу.
Ми до́гледа иърни а́скер,
Иърни а́скер баши́бозук.
Се на́лути Пипѐрката,

Фърли бо́мба во се́лото,
Го ра́тресе це́ло се́ло.
Извикан селаните:
— Шчо е ова от Ордана,
От Ордана Пипѐрката?

Ор̀дан но̀си чесно̀ дърво[1] —
Него ку̀ршум не го̀ дупи,
Него са̀би не го̀ сечи!

Слушана от Мария Кирова от Битоля.

1 Чесно̀ дърво — частичка от дърво, което е донесено от Иерусалим, уж от кръста на Христос. Според поверието, който носи такова дърво със себе си, куршум не го лови.

923. ПИПЕРКАТА ОБСАДЕН В с. БРЕЗОВО

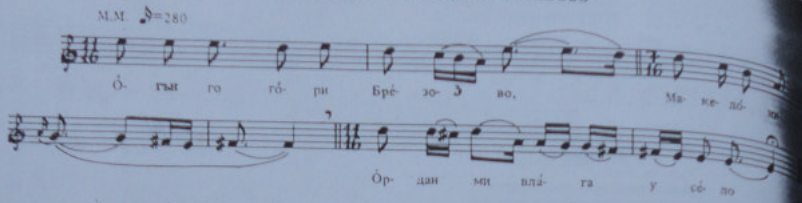

Огън го гори Брезово, Македонийо,[1]
Огън го гори Брезово!
Ордан ми влага во село,
Кървав ми байрак развива.
Абер му бързо пратия
На битолскио валия.
Валия вели, говори:
– Сберете аскер илои[2],

Сардисайте[3] го селото,
Ордана жив да фатиме!
Ордан си чета разтури
По тая гора зелена.
Ордан се качи, изкачи
На тая гора висока:
– Държите се, верна дружино,
Да победиме турчино!

Слушана от Алексо Стефанов от с. Радово, Крушовско.

[1] От всеки стих се образува строфа, като се прибави на края думата „Македонио", която при повторението отпада (вж. текста под мелодията). [2] И л о и – безброй. [3] С а р д и с а й т е – обсадете, обкръжете.

924. ПИПЕРКАТА ОБСАДЕН В с. БРЕЗОВО

(Вариант на предходната)

Първен се байрак развева,
Во това село Брезово, Македонийо,
Тамо е Йордан сардисан
Со неговата дружина, Македонийо.
Извикнал Йордан, провикнал
На своита верна дружина, Македонийо:
– Четата ни е сардисана!
Държте се, верна дружино,

Помош пристига от села,
Селата демирхисарски! –
Уще речта не изговори,
Кукята е обсадена, Македонийо!
Йордан низ пенджер погледна,
Бимбашията си виде, Македонийо,
И на дружина говори:
– Чекайте, барем, чекайте –

Мулязимо да отрежа! –
Извади Йордан леворвер,
Бимбашията г' отепа, Македонийо.
Еден му другар убия,
А с двайца Йордан избега, Македонийо,
Четата му се разтури,
Поново чета си собра, Македонийо.

Слушана от Траян Стойков от с. Велмевци, Крушовско.

925. ЙОРДАН ПИПЕРКАТА И АДЕМ ПЪРВЕНКО[1]

Развивай горо зелена, Македонийо,
Разшумиш шума широка!
Тука ие Ордан Пиперка, Македонийо,
Со селум-осум дружина:
Петина бея крушовци, Македонийо,
Двайцата бея кичевци.
Этишол Ордан Брезово, Македонийо,
Разредил люти четници.
Зарачал Ордан, порачал, Македонийо,
До девет бели погачи.

Ете го Адем Първенко, Македонийо,
Излезе Ордан Пиперко:
– Причекай, Адем Първенко, Македонийо,
Ти ке го видиш Ордана –
Каков ие Ордан Пиперко, Македонийо, –
Уще сум чизми не обул,
Уще сум кафе не изпил, Македонийо,
Уще сум ручек не ручал.
Причекай, куче прибилско[2], Македонийо,
Ти ке го видиш Ордана . . .

Слушана от Блаже Новев от с. Ижища, Кичевско.

[1] Мелодията е като на „Пиперката обсаден в с. Брезово" (вж. № 923). [2] П р и б и л с к о – от с. Прибилци, Крушевско.

925 (а). ПЕСЕН ЗА ЗНАМЕВЕЗКАТА АНА МАЛЕШЕВСКА

Писмо пише Ана Малешевска,
Писмо пише до Кръстьо Асенов:
Ела, либе, знаме да си вземеш,
Че е знамето отдавна готово.

Ахъ, либе, много ти се молиях:
Да байрактар мене да ме вземеш,
Да развевам този свилен байрак
И Кукушко мило равно поле[1].

Обнародвана е в „Пиринско дело", от 23 октомври 1973 г., по запис на Кр. Михайлов.

[1] Ана Малешевска е дъщеря на революционера Никола Малешевски. Учителка, годеница на Кръстьо Асенов, който при обявяването на Илинденското въстание се венчава за нея и бива убит от недоволни от тази му постъпка.

926. ПОСЛЕДНИТЕ МИНУТИ НА ВОЙВОДАТА КРЪСТЬО АСЕНОВ

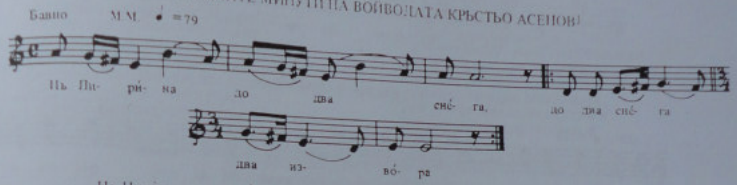

Нъ Пирина ду два снега,
Ду два снега, два извора (2).
Ду изворе едно дърво,
Едно дърво йворово.
Под дървото ми си лежи
Добър юнак личин Кръсто,

И ду пето чапъ ми Ана,
Чапкъи Ана Малешевка,
Що му веле ем гуворе:
— Айде, айде личин Кърето,
Айде, айде дъ бег/а/ме:
Ут пол йде дрёбна войска,

Дрёбна войска диадъолска —
Годи, йоси едно оси.
— Бёгай, бёгай, мила Ано,
Ес не можум с теб дъ дойдум,
Ес сум, Ано, дъто, рънен,
Дъто рънен, в лева страна,
В лева страна, в клёто сърце.

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Бележка за тая песен вж. в приложението за революционните песни.

927. ПЕСЕН ЗА ПЕТРЕ ЖЕЛЕЗАРЧЕТО

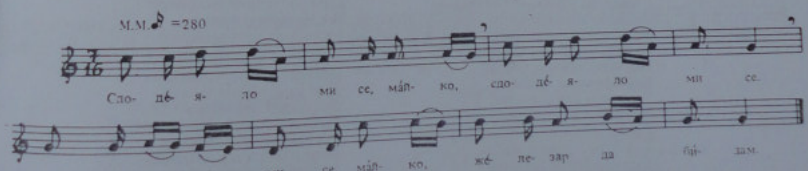

— Слодеяло ми се, мáйко,
Железар да бидам,
Железар да бидам, мáйко,
Во пуста Бітоля,
Во пуста Бітоля, мáйко,
Долу на Атпазар.
Ме викнаа, мила мáйко,

Гóре на нáчалство,
Ме избраде, мила мáйко,
Войвода да бидам,
Войвода да бидам, мáйко,
Леринскана кааза[1],
Ми избраде, мила мáйко,
Трідесет чётници[2].

Слушана от Спиро Иванов Настев от с. Спространье, Крушовско.

[1] В с. Велмевци, Крушовско, се пее „Гории Демирхисар" вместо „Леринската кааза". [2] Във с. Велмевци добавят:

„Сите демирхисарчета,
Сите неженети . . .
Турци ме рания, мамо,
Вов левата рака."

928. ТЪМЕН СЕ ОБЛАК ЗАДАДЕ ОТ ПЕЛИСТЕР ПЛАНИНА

ПЪРВИ ВАРИАНТ

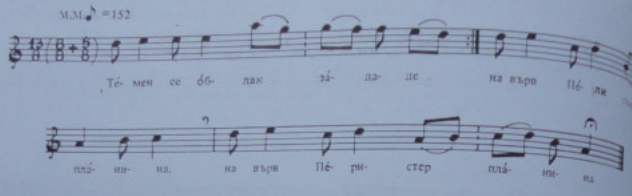

ВТОРИ ВАРИАНТ

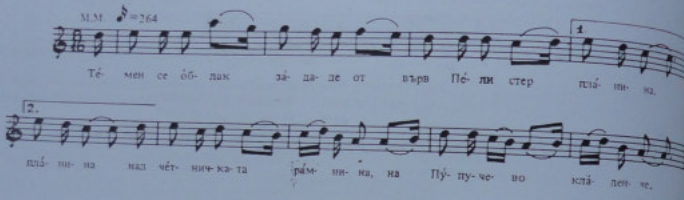

Те́мен се о́блак за́даде
На върв Пе́листер пла́нина,
Под о́блак о́рле леташе,
Бу́гарско зна́ме но́сеше,
Кървави со́лзи ронеше.
О́рлето гра́чи – го́вори:
– Ста́нвайте, бра́кя, не спи́те,
От сон се разбу́дувайте!
Ту́рчин реформи не да́ва,
Ку́пува пу́шки мамдзе́ри
Со́с до́лги бо́йни но́жови!
Ста́нвайте, бра́кя, не спи́те,
Со́с него да се би́еме
За сла́вна Маке́дония! –
На върв Пе́листер пла́нина,
Над че́тничката ра́мнина,
Ка́й Пупу́чево кла́деиче,
Там се́дея три во́йводи,
Три во́йводи за сло́бода:
Пъ́рви во́йвода ми бе́ше
Той Да́ме Гру́ев во́йвода,
Вто́ри во́йвода ми бе́ше
Во́йвода Бо́рис Сара́фов
Тре́ти во́йвода ми бе́ше
Во́йвода Гю́рчин Сла́нчанец.
Во́йвода Гю́рчин Сла́нчанец
В ра́це ми дъ́ржи дуль́бия[1].
Ри́пна Сара́фов на но́зе
И зе́де да ми сбо́рува:
– Слу́шайте, бра́кя, во́йводи,
Шчо сбо́р сбо́рува[2] о́рлето;
Со́лзи кървави ми ро́ни,
В у́ста ми но́си зна́мето,
О́рлето гра́чи – го́вори:
Че́тите да 'и сбе́риме
Го́ре Пе́листер пла́нина. –
Ри́пна Сла́нчанец на но́зе,
В ра́це ми дъ́ржи дуль́бия,
Се то́й ми гле́да ни́з поле.
Е́дно ми в вре́ме го́гледа.
До́гледа си́лна по́тера:
Си́те сос бе́ли а́тови,
Си́те сос пу́шки мамдзе́ри
И с ти́е до́лги но́жови.
Ри́пна ми Гру́ев на но́зе,
В ра́це ми зе́де ма́нлихер,
Дваи́сипет па́ти изпу́ка,
Дур' да се сбе́рат че́тите.
До́фтасая[3] ми че́тите
На́чело с Гъ́ргьи Су́гарев
Сос три́ста ду́ши ку́мити
Го́ре в Пе́листер пла́нина.
При́стигна ту́рска по́тера
Го́ре Пе́листер пла́нина.
Та́му се ти́е уда́рия,
Си́тички 'и загу́бия,
Ни е́ден жи́в не се вра́ти.
Да́ме ми ра́зпна зна́мето
Под зна́ме со́бра че́тници,
Го́лем по́дарок им да́де,
За́щчо се бра́тски бо́рея,
Ни е́ден не се изда́де.

Слушана от Тирчу Йошев от с. Могила, Битолско.

[1] Д у́ л ь б и я – запекогред. [2] С б о́ р с б о́ р у в а – приказва, думи, дума. [3] Д о ф т а́ с а я – пристигнала

929. СЕ ЗАПАЛИ ПЛАНИНАТА МИТРУШЕВА

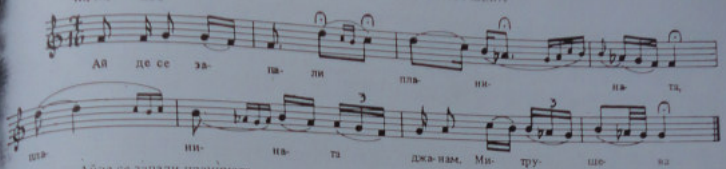

Ајде се запали планината,
Планината, џанам, Митрушева!
Ајде пушки пукаат сред селото,
Сред селото, џанам, село Вирче.
Ајде се западе млад войвода,
Млад войвода, џанам, сос дружина.
Ајде право тѐгли у срѐд село,
У срѐд село, џанам, у Нѐвини.

Ајде бела Наца по двор шета.
– Добро утро, џанам, бела Наџо!
– Дал бог добро, море млад вѝйводо!
– Ајде дали гледаш, бела Наџо,
Како гори, џанам, планината,
Планината, џанам, Митрушева,
Како пукаат пушки от си страни?
Дојде денот вѐке, бела Наџо,

Да се дѝгне народ за слѐбода!
Ай замеси, Наџо, бело брашно,
Па изпечи, џанам, леб три фурни,
Зготви рана[1], Наџо, три казани
Да наранам[2], џанам, дружината,
Дур' не дојше турци проклетници
Да ми падаат токмо на пусия[3].

Слушана от Смилю Хр. Смилков от Тетово.

[1] Рана – храна. [2] Нѝранам – нахраня. [3] Пусия – засада.

930. ИЗЛЕЗИ ДА ВИДИШ КУМИТИТЕ

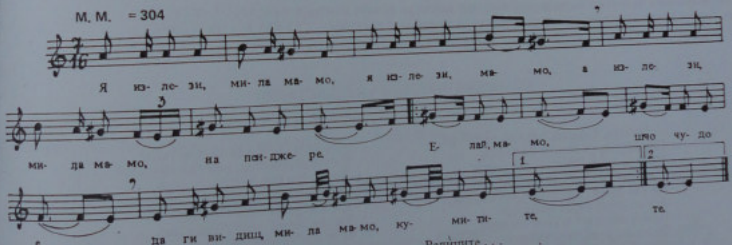

– Я излези, мѝла мамо,
Я излези, мамо,
Я излези, мѝла мамо,
На пенџѐре,
Елай, мамо, шчо чудо е,
Да ги видиш, мѝла мамо,
Кумѝтите.
Как се рѐдат, мѝла мамо,
Как се рѐдат, мамо,
Как се рѐдат, мѝла мамо,

Редѝните . . .
Елай, мамо, шчо чудо е,
Како дѐбърските моми на орото.[1]
Как ги носат . . . мандихѐрите . . .
Како струмѝчките моми чадѐрчината.
Как ги носат . . . патроншите . . .
Како велешките моми коланчината.
Как ги носат револвѐрите . . .
Како ширинскѝте моми чапрѐзите.
Как ги носат . . . капчинята . . .

Како бѝтолските моми капѐлите.
Как ги носат . . . царвулите . . .
Како кочанскѝте моми спантофките.
Как ги носат . . . калцуните . . .
Како сѐдунските моми чорапчинята.
Как ги носат . . . пелерѝните . . .
Како тулкинѝте жени фереджинята.
Как ги носат . . . ранцѝте . . .
Како циганскѝте моми решетата!

Слушана от Благородна Паликрушева от Винище.

[1] По образец на първата и втората строфа се правят куплети от всички следващи двустишия.

931. ПОХОДЪТ НА ВЪСТАНИЦИТЕ СРЕЩУ ПРИБИЛЦИ

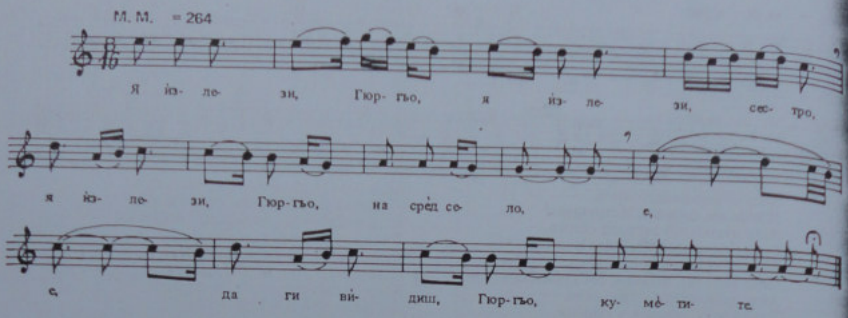

– Я излези, Гю̀ргьо,
Я излези, сестро,
Я излези, Гю̀ргьо,
На срѐд село.[1]
Да 'и вѝдиш, Гю̀ргьо,
Да 'и вѝдиш, сестро,
Да 'и вѝдиш, Гю̀ргьо,
Кумѐтите.
Кумѐтите, Гю̀ргьо, четнѝците –

Четнѝците до трѝ реда,
На три реда по триста мина,
По триста мина – деветстотини.
Ке ми одат во Прибилци,
Во Прибилци – кай му̀дурот[2],
Да си платат тѐжки бѐдел[3]:
За беделот – тѐжки бу̀мби!
На̀пре бѐше Пиперчето,
По него бѐше байрактарот . . .

Слушана от Иванка Джолева от Прилеп.

[1] От всеки стих на горната песен се прави по един куплет по подобие на първия и втория. [2] М у̀ д у р о т – мюдурин, турски административен чиновник, началник на подразделение от околия. [3] Б ѐ д е л – вид данък.

932. ЮРДАН ПИПЕРКАТА В С. ПРИБИЛЦИ

– Излези, Гю̀ргьо, на̀двор во дво̀ро,
Па разпули се горе в балкано,
Да 'и вѝдиш, Гю̀ргьо, комѝтите
Како се редат на три реда
По сто̀ души, Гю̀ргьо, триста души,
А и со ними девет во̀йводи!
Пра̀во слегвая[1] в сѐло Мо̀гила,
Та таму гу̀ра[2] да ми тѝргая.
Кой да ми оди в сѐло Прѝбилци
Гу̀ра ми падна и' Ордан Пѝперка –

Той да ми о̀ди в сѐло Прѝбилци,
В сѐло Прѝбилци, кай той му̀дуро[3],
За да му земи до триста дѝри,
До триста лѝри се жо̀лти пари
Да 'и на̀ружа сѝте четници.
Го сардѝсая[4] сѐло Прѝбилци
И го фатия му̀дуро таму,
Па му зедоя до триста лѝри,
До триста лѝри и тефтѐрите;
Му изпра̀вия сѝте бѝраци,

Сѝте ба̀раци и кърсто̀вите;
Я разфъ̀рлия сета вѐргия
И ми со̀брая спаила̀ците,
Ми заседнале до дѐсет дена . . .
Абер ми дойде дури в Бѝтоля,
Достѝгнала е турска̀на во̀йска
И се за̀вати голема бо̀рба.
Шом ми изпадна турска̀на во̀йска,
Го оставиле сѐло Прѝбилци

Слушана от Куне Караангелов от село Брусник, Битолско.

[1] С л ѐ г в а я – слизаха. [2] Г у̀ р в – жребие. [3] М у̀ д у р – турски административен чиновник, началник на подразделение на околията. [4] С а̀ р д ѝ с а я – обсадиха.

933. СЪНЯТ НА ОРДАНИЦА ПИПЕРКОВА

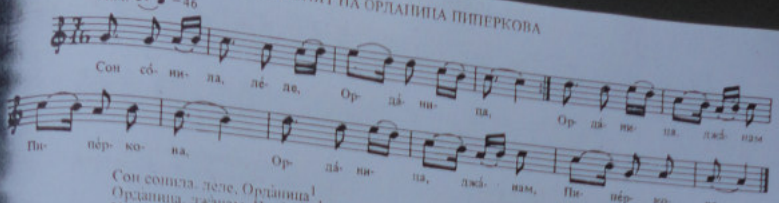

Сон сонила, леле, Орда́ница[1],
Орданица, джанам, Пипе́ркова,
И от сонот ми се разбудила,
Го скорила[2] Ордан Пипе́рката:

"Ой, Ордане мо́ре, млад войводо,
Лош сон сум ве, море, сонувала:
Потера те тебе сардисала[3],
Дружината ти я истепале[4]..."

– Не се́ плаши, мо́ри Орда́нине,
Подай ми я са́бята фрешгия
Да на́метнам, леле, та́шка пу́шка,
Да си по́йдам, джанам, кай дру́жина,
Д' ослободам, леле, мо́йта чета!

Слушана от Леница Ацева Будинова от Прилеп.

[1] Орда́ница – жена на прославения войвода Йордан Пиперката от с. Козица, Кичевско, загинал през Илинденското въстание. [2] Ско́рилa – вдигнала, събудила от сън. [3] Сардисала – обсадила. [4] Изте́пале – избили.

934. ПЕСЕН ЗА СМЪРТТА НА ПИПЕРКАТА

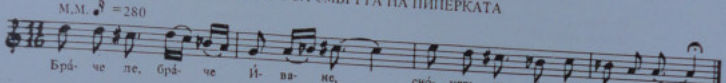

– Бра́че ле, бра́че И́ване,
Сно́шчи го со́ниф Ордана –
На пъ́рна ко́ня вя́ваше

Со два́йца дру́зи дру́гари:
Е́дниот бе́ше це́ранец[1],
Дру́гиот бе́ше пъ́рчанец[2] . . .

Бра́че ле, бра́че И́ване,
Я и́ди, бра́те, да ви́диш
Ка́де е Орда́н за́гинат!

Слушана в с. Бабино, битолски Демирхисар, от ученици.

[1] Це́ранец – от с. Цер, Кичевско. [2] Пъ́рчанец – от с. Пърско, Кичевско.

935. ГЕРОЙСКАТА СМЪРТ НА ИВАН БАДЕВ

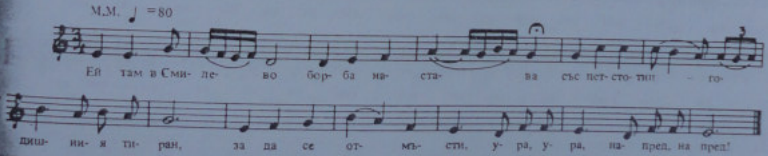

Ей там в Смилево борба настава
Със петстотингодишния тиран,
За да се отмъсти!
Ура, ура! Напред, напред!
И тамо Бадев, младият юнак,
Впусна се към вековния тиран,
За да си отмъсти.
Ура, ура! Напред, напред!

Но свирен куршум ми го настигна
И в миг повали го на земята,
И го в час умъртви.
Ура, ура! Напред, напред!
Но скоро ще изгрей свободата
Над неговия млад, безкръстен гроб
След кървав люти бой!
Ура, ура! Напред, напред!

Слушана от стрико Алексо Стефанов Демирхисарски от с. Радово, Крушовско.

936. ПЕСЕН ЗА ВАСИЛ ЧЕКАЛАРОВ

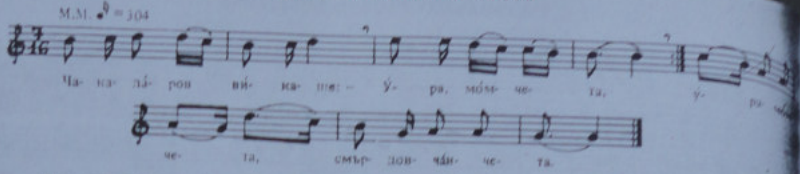

Чакаларо виканше: „Ура, момчета,
Ура, момчета, смърдовчанчета!
Да влеземе в Невеска, айде момчета,
Да го избиеме турският аскер!"
Си влегов в Невеска, Чакаларо брей,
И си го избия турският аскер

Слушана от Георги Чумджиев от Прилеп.

Гръцки текст /откъси/:

Вулгаро пула феризе, Чакаларос му!
Сена хондро фенгари санда дикасу матя . . .
. . . . . .
О Чекаларос фонаксе: „Айде, вре педя,
Напаме стин Клисура ке мес стин Касторя!"

Превод:

Българска девойка жънеше, Чекаларов мой!
Като на пълната луна са черните й очи! . . .
. . . . . .
Чекаларов извика: „Айде, момчета,
Да отидем в Клисура и вътре в Костур!"

Слушана от Васил Стумбов от с. Вишени, Костурско.

937. ЧЕТИТЕ НА ЛАЗАР ПОПТРАЙКОВ И ВАСИЛ ЧЕКАЛАРОВ[1]

От Вичо слегве[2], мор' мила ма̀йко,
Иляди комити,
Траля, ла̀ля, лалалалала,
Иляди комити![3]
На рамо носе, мор' мила майко,
Пушки маузерки,
Пушки маузерки, мор' майко,
От Клисура звени,
От Клисура звени[4], мор' ма̀йко,
Во востанието,
Во востанието, мор' ма̀йко,
Костурската кааза.
Войводи му беа, мор' ма̀йко,
Лазар Попатра̀йков,
Лазар Попатра̀йков, мор' майко,
Васил Чекала̀ров.

Слушана от Стиро Василев от с. Загоричани, Костурско.

[1] Мелодията е като на песента „Велешката чета" (вж. № 892). [2] Слегве – слиза. [3] Куплетът се образува от всеки два стиха, като след втория се поставя „тралала" и пак се повтаря вторият стих. [4] Звени – взети.

938. ПЕСЕН ЗА СМЪРТТА НА КОСТУРСКИЯ ВОЙВОДА ЛАЗАР ПОПТРАЙКОВ

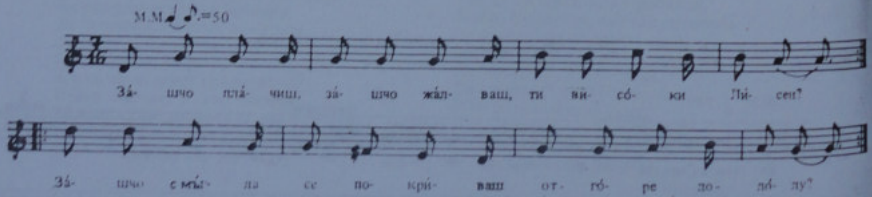

За̀шчо плачиш, за̀шчо жалваш, ти високи Лисец?
За̀шчо с мъгла се покриваш отгоре додолу?
– Ще ке плачам, ще ке жалвам дур до векси векöв.
За̀шчо видо(х) ка' заклаа Лазо Папатра̀йков[1]
Отрезаа му главата за пендесет лѝри,
Занесоа я во Ко̀стур бакчиш на деспото[2],
Ко̀лко сра̀мно, сра̀мно ѐсти за гърцкио дѐспот,
Вѝчо го кла̀де зверо Ко̀те[3] да заколи Лазо!
Ли да кажим „Бог да прости Лазо Папатра̀йков!" –
Първио и най-голѐмио костурски нача̀лник!

Слушана от Стиро Василев от с. Загоричани, Костурско.

[1] Лазар **Попатра̀йков** е родом от с. Дъмбени, Костурско, бележит деец в Костурско, един от водачите на въстанието там. За него вж. повече в бележките към края на сборника. [2] „Ло̀спото" – това е костурският гръцки владика Германос Каравангелис, по чиято заповед е заклан раненият Поптрайков. [3] „Ко̀те" – разбойник от с. Руля, Костурско, временно приет в редовете на Организацията, уж приятел на Поптрайков, който ранен се приютил при него и коварно бил заклан от Коте за пари, предложени от Каравангелис. Коте след това напълно се превърнал в гръцки андартин и направил сума пакости, докато най-после бил заловен от турците и обесен.

939. ОГЪН, ПЛАМЕН ВОВ БАЛКАНО СЕТИНСКИ

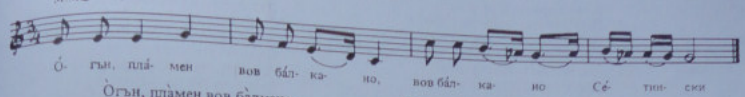

Огън, пламен вов балкано,
Вов балкано Сетински[1],
Там се бият комитите,
Комитите, войводи!
Първио беше Тане Стойчев,
Тане Стойчев Горничевче;
Вторио беше Дзоле Гергев
Тамо доду в реката.
На кинДия помощ стигна
От Барбешка планина,
Помощ стигна Леко Джорлев
С неговата дружина.
Вика, вика Леко Джорлев:
„Не се бойте, наши братя,
Яз сум тука на помощ!"
Бой се почна, бой ужасен
Мегю турци, комити.
Пушки пукат, бомби гърмат.
Турци викат: „Алах, алах!"
„Ура!" – викат комити.

Слушана от Фота Лазова Гогова от с. Баница, Леринско.

[1] Сетински балкан е планината около селото Сетина, Леринско.

940. ВЪСТАНИЕТО В КРУШОВО[1]

Зададе се темен облак
От крушовската страна.
Не ми било темен облак,
Тук ми било турска дзвер.
Бой се почна, бой ужасен
Мегю турци, комити,
Пушки пукат, бумби гърмат
И бурните свират.
Турци викат: „Ала, ала!",
„Ура!" – викат комити.
Турци викат: „Бре, комити,
Предайте се веке вие,
Силата ви веке загасна,
Царо ке ве опрости!"
Слънцето си веке зайде,
Фати да се замраче.
Запалиа веке селото,
Полето се освети.
Викна Кърсте Крушовчето:
– Не се бойте, наши браКя,
Запалете веке бумбите,
Съти вие по мене!
Отстъпия осум души,
Седум души паднаа.
Тия паднаа и умреа
За човешки правдини.

Слушана от Фота Лазова Гогова от с. Баница, Леринско.

[1] Мелодията е като на песента „Битката на Ножот" (вж. № 970).

941. БИТКАТА ПРИ МЕЧКИН КАМЕН

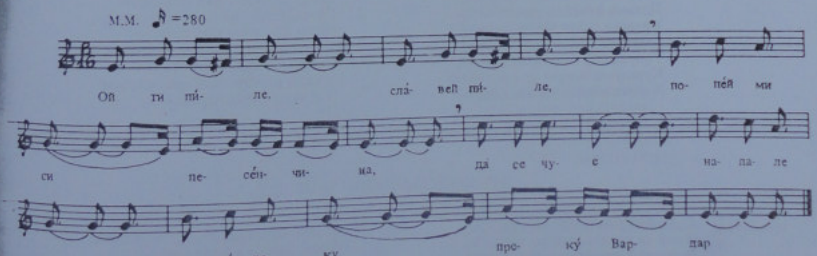

– Ой ти, миле, славей миле,
Попей ми си песенчица,
Да се чуе надалеку,
Надалеку – преку Вардар,
Преку Вардар – до Велешко,
От Велешко – до Прилепско,
От Прилепско – до Крушово,
До Крушово – во кория,
Зад кория – Мечкин камен –
Там' се бие голем юнак,
Голем юнак – Питу Гули . . .
Ойте вие, крушовчани,
Що сте така нажалени,
Со кукьите изгорени,
Со топои изорани?

Слушана от Тодор Божинов Петрушев от Скопие.

942. СМЪРТТА НА ПИТУ ГУЛИ

Огън гори во Крушово,
Во Крушово – гърчка маала,
Зад Крушово – Мечкин камен –
Бой се бие Питу Гули
Сос момчета шест иляди.
Проговара Питу Гули:
– Ой, момчета шест иляди,
Война[1] строшиф три иляди,
Малихера ми се скърши,
Патроните ѝ ги свършиф,
Само еден си оставиф,
За сам себе да с' убиям . . .
Ой момчета шест иляди,
Лева страна да стреляте,
Десна страна да бегате,
Баре вие спасете се!

Слушана от Блаже Новев от с. Ижица, Кичевско.

[1] в о́ й н а – войска.

943. ЗАТВОРНИЧЕСКА ПЕСЕН[1]

– Ой ти, пиле, славей пиле,
Що ми пеиш толку рано?
– Яс не пеям, туку жалам
За горица, за слобода!
– Ой ти, пиле, славей пиле,
Я попей ми една песна,
Една песна гласовита,
Гласовита, речовита,
Жаловита, плачовита –
Затворници не ми пеят!
Па прелетай преку Вардар,
Преку Вардар – кай Велешко,
От Велешко до Прилепско,
От Прилепско до Крушово . . .
Да ги видиш мойте бракя
Во кървои облеяни,
Сос куршуми изшарени,
Сос ножои избодени!

Слушана от Тодор Петрушев Божинов от Скопйе.

[1] Мелодията е като на „Песен за битката при Мечкин камен" (№ 941).

944. ПОСЛЕДНОТО СРАЖЕНИЕ В СЕЛО СМИЛЕВО

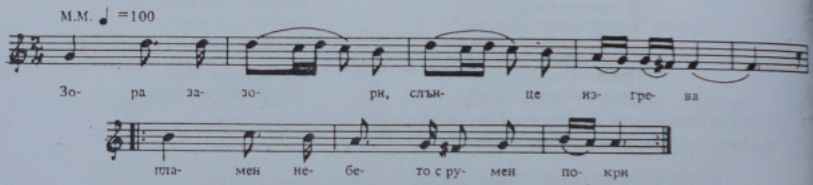

Зора зазори, слънце изгрева,
Пламен небето с румен покри.
Жалайте братя мили, плачете,
Смилево славно огън гори.
Топове гърмят, тътне земята,
Куршуми свирят на вси страни.
Жените плачат, пищят децата,
Моми се крият във безпокой.
Груев, Сарафов на среща стоят,
Верна дружина командуват:
– Дръжте се, братя, не ее боете,
Скоро ще падне този тиран
И ново царство ний ще основем
Над тази клета тирания!

Слушана от Мария Кирова Миленкова от Битоля.

945. ПЕСЕН ЗА ДИМИТЪР ДЕЧЕВ[1]

О, майко мила, Македонио,
Земя си красна, райска градина!
Защо тъй жално, тъй милно плачеш?
Аз зная, майко, защо тъй плачеш –
Защо си турска черна робиня:
По твоите гори пилци не пеят,
По твоите поля овци не блеят . . .
Отгоре слиза Дечев войвода
Със неговата верна дружина,
С знаме развето, в кърви облено.
Право ми слиза през Демирхисар,
Право отива в село Боища,
В село Боища – в Бигла планина.
Зора се зори, слънце изгрева,
Денят предсказва – бой ще да има.
Караулите веч засвириха,
Аскер пристига от всички страни.
Тогаз извика Дечев войвода:
– Хайде, другари, в Бигла планина,
За да се срещнем с турския аскер!

Слушана от Спиро Иванов Настев от с. Спространье, Кичевско.

[1] Мелодията е по мотив на песента „Обесването на В. Левски" от Хр. Ботев.

946. ПЕСЕН ЗА ПЕНЧО ВОЙВОДА
(Веле Чипуров)

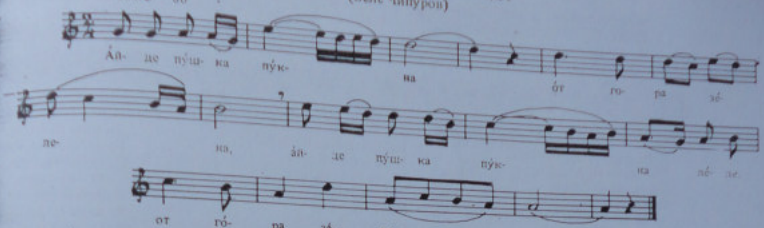

А̀йде пу̀шка пу̀кна от го̀ра зѐлена,
А̀йде пушка пу̀кна, лѐле, от го̀ра зѐлена,[1]
Ми го удри на̀й-добрио ю̀нак,
До̀бор ю̀нак – Пѐнчо мла̀д во̀йвода!
Викна Пѐнчо по вѐрна дру̀жина:
– Ой, дру̀жино, вѐрна ем сговорна,
Ушче ма̀лку о̀гон подъ̀ржете,
Да о̀тстопа десѐтина кра̀чки,
Да не па̀дна во тѝрански ро̀ве,
Да н' ме мо̀чат тѐмните за̀ндани!
Имам ма̀йка мно̀гу надалеку,
Надалеку – ду̀ри во Смилево.
Имам та̀тко, та̀тко кираджия –
Да ме зѐмат, в Со̀фия да ме но̀сат!

Слушана от учениците в с. Смилево, Битолско, през 1942 г.

[1] От всеки стих се образува куплет, като в началото се прибавя думата „айде", а при повторението освен това се прибави в средата думата „леле" – както е дадено в текста под мелодията.

947. ВЪСТАНИЧЕСКИТЕ БОРБИ ПРИ РАШАНЕЦ

– Ми се сдодѐяло, на̀не,
В ка̀саба да сѐдам,
В ка̀саба[1] да сѐдам, на̀не,
Во пу̀стиот ва̀рош[2],
Во пу̀стиот варош, на̀не,
Со мо̀ми варо̀шки.
Са̀кам да излезам, на̀не,
Во го̀ра зѐлена,
Во го̀ра зѐлена, на̀не
Во пусти Рашанец,
Во пусти Рашанец, на̀не,
Во Ма̀рково до̀ле,
Во Марково доле, на̀не,
Во Ма̀рко̀и ку̀кьи.
Та̀м се дѝгнал наро̀д, на̀не,
Ма̀ло и го̀лемо,
Кървав бой се во̀ди, на̀не,
За сла̀дка сло̀бода!
И ѕе пушка ке на̀рамам,
С ту̀рци да се биям,
Да се ослобо̀дим, на̀не,
От турски кървници!

Слушана от учениците в село Опеница, Охридско през 1942 година.

[1] К а̀ с а б а – град. [2] В а р о ш – стар град.

948. В МАКЕДОНИЯ КОМИТИ СА И МОМИТЕ

Ѝзвикна Я̀на, про̀викна
От висо̀ките ча̀рдаши,
От висо̀ките пармаши:
– Удрете, мла̀ди момчета,
На Етемпашова ордия!
Ту̀ка е Македо̀ния![1]
Ту̀ка ми сите станале,
Ко̀мити се и мо̀мите:
На̀ рамо носит пушките,
На пояс – леворвѐрите!

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Песента прави алюзия за гръцките погроми в Тесалия при войната им с турците през 1897 г., свързани с въстанието на о. Крит и военните действия в Тесалия. Главнокомандващ на турските войски е бил Едхем паша. Същият тоз паша е командвал и войските, които са потушавали въстанието в Костурско и другаде. Песента очевидно има предвид момент от борбите в Костурско през време на въстанието.

949. НЕ ОДАЙ КАРБУНИЦА, СЕФЕР АГО[1]

– Сѐди, нѐ одай сѐло Карбу̀ница[2],
Де, Сѐфер[3] а̀го, де!
Та̀мо ми имат мно̀гу ку̀мити,
Де, Сѐфер а̀го, де!
Мно̀гу ку̀мити – до трѝста ду̀ши,
Де, Сѐфер а̀го, де!
Та̀мо ми бѐше Йо̀рдан Пѝперко,
Де, Сѐфер а̀го, де!
Ай, ке те фа̀тат и ке те въ̀рзат,
Де, Сѐфер а̀го, де,
Ай, ке те ко̀лят за тво̀йте грѐвой,
Де, Сѐфер а̀го, де!

Слушана от Кузо Йорданов от с. Годивйе, Охридско.

[1] Мелодията е като на песента „Селим ага и Гьоргия Лажот" (вж. № 835). [2] С. Карбуница – намира се в Кичевско.
[3] Сефер ага – голям разбойник в Кичевско (вж. бележките на края).

950. ПЕСЕН ЗА СМЪРТТА НА ЧЕТНИЩИТЕ КИРЕ И МИЦЕ В с. ЗАБЪРДЕНИ, ЛЕРИНСКО

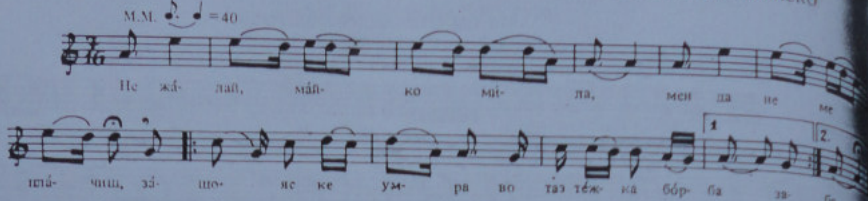

– Не жа̀ляй, ма̀йко мѝла,
Мен да не ме пла̀чиш,
Зашчо яс ке умрам
Вов таз тежка борба!
– Как да не жа̀лям, Кире,
Как да не те плачам,
Съ̀ти ма̀йки весѐли,
Само яс ту̀рно носа!
Нали ти ка̀за (х), Кире,
Нали ти го̀вори (х) :
Не оди, Кѝре, по дѐйна,
Но̀го шпѝони има,
Ке ми те предадат!
– Проклети да са, ма̀йко,
Мо̀ите шпѝони:
На ча̀со ме видо̀я
И ме предадо̀я.
Не жа̀ляй, ма̀йко мѝла,
Мен да не ме пла̀чиш!
Дѐца сираши остàвам
За мѐне да отма̀стат!
Го сардисàле, ма̀йко,
Сѐло Забъ̀рдени,
Сѐло Забъ̀рдени, ма̀йко,
И цѐло Лѐринско,
За да не би да дойде
Дзо̀ле наш на по̀мощ!
Бог да ги прости, ма̀йко,
Кире о̀шче Мѝце,
Тие два̀та изгорѐя
Вов сѐло Забъ̀рдени!

Слушана от Фота Л. Гогова от с. Баница, Леринско.

951. ПЕСЕН НА ВОДЕНСКИЯ РЕВОЛЮЦИОНЕН РАЙОН

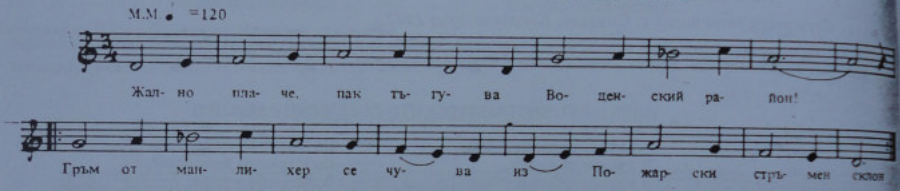

Жа̀тно плаче, пак тъ̀гува
Воденский район! . . .
Гръм от манлихер се чува
Из Пожарски[1] стръмен склон.
Кара Ташо, стар войвода,
В гъстия балкан
С отбор момци за свобода
Летят, бият мръсна сган.
Ясно слънце веч изгрява,
Турци вдигат шум,
Че в гърдите им ударя
Всеки комитски куршум!
Тук падна̀ха млади, красни
Четири момци
На бъ̀рдото там скалисто . . .
Вечна слава вам борци!

Слушана от Кирил Попиванов от с. Саракиново, Воденско.

[1] Планината около с. Пожарско, Воденско.

952. ПЕСЕН ЗА ИЗБЯГАЛИТЕ ОТ БИТОЛСКИЯ ЗАТВОР РЕВОЛЮЦИОНЕРИ

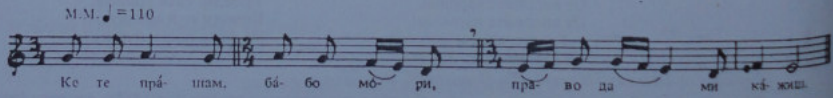

– Ке те пра̀шам, ба̀бо мо̀ри,
Пра̀во да ми ка̀жиш,
Пра̀во да ми ка̀жиш, ба̀бо мо̀ри,
Нѐмой да ме ла̀жиш:
Кой войво̀ди бѐя, ба̀бо,
Кой кумѐти бѐя?
– Дел' ме пѝташ, а̀го мо̀ре,
Пра̀во ке ти ка̀жа,
Пра̀во ке ти ка̀жа, а̀го,
Нѐма да те ла̀жа.
Ни войво̀ди бѐя, а̀го,
Ни кумѐти бѐя,
Ту̀ку ми се, а̀го мо̀ре,
Пу̀ти апсанджѝи[1],
От пу̀ста Битола.
Той, напрѐд що бѐше, а̀го, –
Нѝчо Каранджу̀да
И по нѐго, а̀го мо̀ре,
Димко Мѝновото̀,
И по нѐго бѐше, а̀го,
Да̀ме Аджѝко̀чо,
И по нѐго бѐше, а̀го,
Петре Ма̀ковчето . . .
Лѐп ядо̀я, а̀го мо̀ре,
Пѝсмо му пристѝгна
От нѝвен[2] начàлник:
Та̀му да одàя, а̀го,
Пу̀шки да зѐмая,
Пу̀шки манлихѐрки . . .

Слушана от мариовките Маре и Паде в Прилеп.

[1] А п с а н д ж и́ и – затворници. [2] Н и́ в е н – техен.

953. МИТРЕ ВЛАХА ОБСАДЕН

– Пъто ти е фатен, Митре,
От дванайсе страни,
Ор[1], море Митре, Митре Влаше,
Куртулия[2] нема!
– Айде море, пиле ке се сторам,
Па ке им избегам,
Ор, море, яс съм, Митре Влаше,
Пак ке куртулисам! –
Митре ми беше сардисан
Со дванайсе души,
Ор, море Митре, Митре Влаше,
Се млади левенди!

Слушана от Коце Трифонов от с. Българска Блаца, Костурско.

[1] Ор – арнаутски израз със значение на „хей". [2] Куртулия – спасение.

954. СРАЖЕНИЕ НА МИТРЕ ВЛАХА В ПОЗДИВСКО[1]

Бой се фана во Поздивско[2],
Во Поздивско, край селото –
Там се бие со комити
Со комити и аскери.
Юзбаш вика: – Ой, ти, Митре,
Ой, Димитри, млад войвода,
Предай си я твойта пушка,
Твойта пушка манлиерка,
Кой ти даде Македония? –
Митре вика: – Ой, юзбаши,
Ой, юзбаши, султанско куче,
Излез надвур[3] да ти дада,
Да ти дада мойта пушка,
Мойта пушка манлиерка,
Кой ми даде Македония! –
Митре вика: – О, Танасе,
О, Танасе, мое брате,
Засвири го со кавало –
Да изпука тирания!

Слушана от Никола Наумов Карапетков от с. Кономлади, Костурско – Корещата.

[1] Мелодията е като на песента „Огън пламен вов балкано Сетински" (№ 939). [2] Поздивско – около с. Поздивица, Костурско – Корещата. [3] Надвур – навън.

954 (а). ПЕСЕН ЗА МИТРЕ ВЛАХА[1]
(Митре Влао)

Слушайте, братя, моята песна –
Кой ке я пее, нек се гордее!
Моми, ергени, с китка китени,
С уста разсмени, пеят от сърце.
Гласови разносват дур на небето,
А нийни братя со турци се бият.
Митре Джупански[2], четник балкански,
И той на старост четник излезе;
Оставил жена, дробни дечица,
Голи и боси, жални на бога!

Слушана от Тома Гилев от с. Вишени, Костурско.

[1] Мелодията е като на „Песен за екзекутирания андартин Яни Пецула" (№ 939). [2] Митре Джупански – според певеца – е легендарният Митре Влаха, костурски войвода. Родом бил от с. Джупаница, Костурско, но се оженил за жена от Кономлади, Костурско, където бил домазет и поради това станал известен като родом оттам. Повече виж бележките към края на сборника.

955. СМЪРТТА НА НИКОЛА КАРАДЖУЛОВ

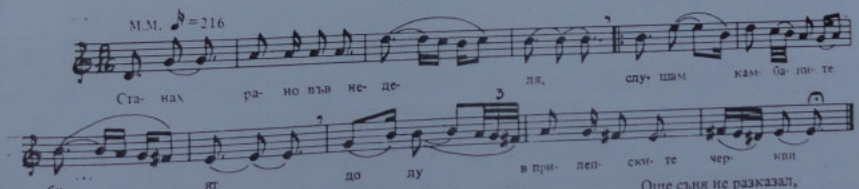

Станах рано във неделя,
Слушам – камбаните бият
Долу в прилепските черкви;
Горски пилци зацвъртели
Тъжни песни ми запели
Горе в Селечка планина,
Над Селце, във кория,
Млади войводи се бият –
Каранджулов, Найдо Ацев.
Се обади Каранджулов:
– Послушайте, вий другари,
Лошав сън нощес сънувах:
Черно куче ме ухапа
Между двете черни очи –
Лоша рана ми отвори.
Зададе се мойта майка,
С нея две девойки млади,
Бесно куче го разпъди,
Върза мойте люти рани. –
Още съня не разказал,
Силна потера втасала:
Първа пушка ми пукнала,
Каранджулова удари.
Ей извика Каранджулов
На той Коце Велмевчето:
– Ах, брат Коце, мили друже,
Земи ми душата!
Земи мойта верна пушка,
На турци я не давай! . . .

Слушана от учениците в с. Селце, Прилепско.

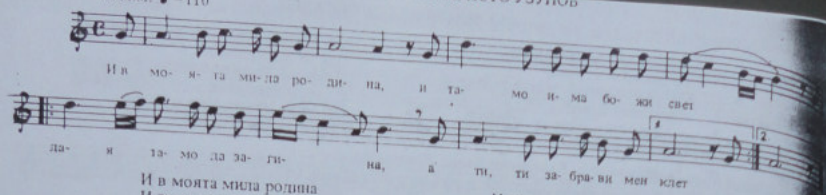

И в моята мила родина
И тамо има божий свет, –
Желая тамо да загина,
А ти – ти забрави мен клет.
Сърце туптяще ще угасне,
Ще стане всичко прах и тлен
И гробът с бурен ще обрасне . . .
Защо ще спомняш ти за мен?
Сестрица нямам да спохажда
Сиращки гроб усамотен
И майка няма да дохажда,
Две сълзи да пролей над мен.

И плач не ще да нарушава
Гробовен сън и мир свещен,
Но само тебе ще смущава
Невесел спомен зарад мен.
Иди, теб чака живот, радост,
За мене зее гроб студен!
Иди, не губи свойта младост,
Честит е смъртний час за мен!
Не жали, мила моя майко,
И всичките другари мои!
Ако Христо Узунов падна,
На врага жив се не дава!

Слушана от Димитър Йочков от Прилеп.

[1] По данни от Д. Йочков, горната песен е четническа, пята преди смъртта на Христо Узунов. След това е прибавен последният куплет в негова памет. Истинският автор на стиховете, без последните четири, е именитият български поет Кирил Христов, който ги е писал по друг повод, а нашите революционери са ги приспособили за Узунов.

957. ПЕСЕН ЗА КУЗО БЛАЦКИ[1]

Шо чу̀до ста̀на в Лерѝнска ка̀аза[2],
В Лерѝнска ка̀аза – село Прекопа̀на,
На ден добър ден[3] – Богоро̀дица.
Ка препадна̀я гърцки евзони[4],
Ми го увия село Прекопа̀на,
Ми я удрия селцката камба̀на,

Ми 'и собрале сі̀чки селя̀ни
И 'и опитва: – Дѐка е Ку̀зо – Бла̀цки войво̀да? –
– Ку̀зо не й тука – горе на балка̀на! –
Те ми зарачая седум ягнета,
Сѐдум ягнета, сто о̀ки вино.
Оше реко̀я, не дорекоя,

Сѝлни залпо̀ви ми престигна̀я.
Ку̀зо извика̀: „Удрайте, дѐца,
Удрайте, дѐца, сѝлни залпо̀ви,
Удрайте здра̀во, на мѐсо стрелѐйте.
Да се прочу̀е по цѐла Евро̀па!"[5]

Слушана от Екатерина Костандова от с. Б. Блаца, Пополе кол – Костурско.

[1] Мелодията е като на песента „Чудо станало в село Прекопана" (№ 958). [2] К а а з а – околия. [3] Д о̀ б ъ р д е н – празник. [4] Е в з о̀ н и – гръцки комити, действуващи срещу Вътрешната македоно-одринска организация. Известни са и под името „андарти". [5] В друга редакция на песента се казва „по целата дуня", т.е. по целия свят.

958. ПЕСЕН ЗА КУЗО БЛАЦКИ[1]

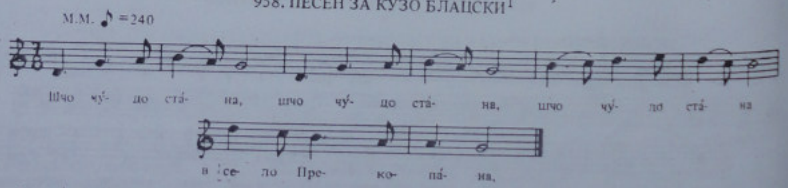

Шчо чудо ста̀на /3/ в сѐло Прекопа̀на,
В сѐло Прекопа̀на /3/ – Лерѝнска каза![2]
Ми препадна̀я гърцки евзони,
Ми ги собра̀я сите селя̀ни,
Му посака̀я сѐдум ягнѐца,

Сѐдум ягнѐца, о̀сум о̀ки млѐко
И ги питая дѐка е Ку̀зо,
Ку̀зо ми бѝл е го̀ре на балка̀но.
Ко̀лку фатие млѐко да сърке[3],
Ку̀зо извика̀: – Удрите, дѐца!
Удрите, дѐца, тия кучѐта!

Слушана от Илия Вулов от с. Загоричени, Костурско.

[1] Кузо Блацки е родом от с. Българска Блаца, Костурско. Повече данни за събитието, възпято в песента, виж бележките към края на сборника. [2] Куплетът се образува с трикратно повтаряне на първата част на стиха, след което се прибавя втората част – както е показано в текста под мелодията. [3] С ъ р к е – сърбат.

959. НАРОДНАТА СКРЪБ ЗА КУЗО БЛАШКИ

Зловеща песен в Костурско пеят,
Гласът ѝ тъжен до нас доброди –
Пак е в черпило, пак то тъгува
За още един страшен войвода.
Знае Костурско и Черешница
Какъв бе Кузо страшен войвода.

За него плаче черна вдовиця,
Деца и братя, всеки борец.
Плачат горите и долините,
Плачат полята, плаче народът!
Редко са вече в боя борците . . .
Най-веч оплакват Кузо войвода.

Слушана от Тома Гилев от с. Вишени, Костурско.

[1] Мелодията е като на песента за Гавазов, Чемков и Стоян Лазов (№ 864).

960. ГРЕВОТ НА ВОЙВОДАТА СТЕФАН ДИМИТРОВ[1] (I)

Извикна Стефан Димитров
От високата планина,
Планина – от Добрâ вода[2]
– Слушайте бракя селяни,
Селяни кривокруфчани:
Утре е света неделя –
Църквата да отворите,
Литургия да извадите,
Четата да се причестит!
Собрале ми се селяни,
Селяни кривокруфчани,
Църквата я отвориле.
Собрал ми Стефан четата,
Спадналe долу у село,
Влезнале в църква голема,
Причесна сите си зеле.
Стефан си само не влезе,
Причесна той не си зеле,
Защо грев голем сторило:
Турско ми дете убило,
Нагоре го подфърлило,
На шчик го начекало.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

[1] Мелодията е като на песента „Излегол Дегчев по Кожуф планина" (№ 902). [2] Добрâ вода – планинско възвишение в Бабуна. Велешко, недалеч от с. Крива круша.

961. ГРЕВОТ НА ВОЙВОДАТА СТЕФАН ДИМИТРОВ (II)
(Вариант на предходната песен)

Извикнал Стефан Димитров
От Орешките[1] ливагъе:
– Слушайте, бракя селяни,
Селяни бре, орешани[2]!
Утре е света неделя –
Църквата да се отворит,
Литургия да с'отслужит,
Четата да се причестит!
Викните попа Йована[3]! –
Ете четата пристигна,
Двайца по двайца влегое,
Стефан войвода не влезе –
Голем ми грев е сторило:
Турско (х)анамче грабило
И со щик ми го убило.

Слушана от Димо Арсов от с. Папрадища, Велешко.

[1] „Орешките ливагъе" – местност над с. Ореше, Велешко, около четири километра от с. Папрадища, в склоновете на Бабуна. [2] Вместо „орешани" други певци пеят „папрадишани" – по с. Папрадища, което е над Ореше, високо в Бабуна. Орешките ливади са между двете села, така че може да бъде правдоподобно и едното, и другото. [3] Свещеник Йован Чуваров (поп Иван) – забележителен революционер, родом от с. Папрадища, загинал трагично през 1918 година. Служел е в двете села Ореше и Папрадища.

962. СМЪРТТА НА СТЕФАН ДИМИТРОВ

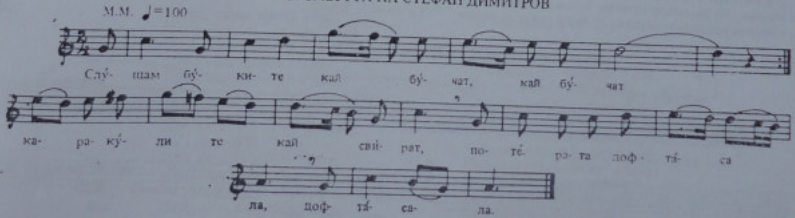

Слушам буките кай бучат,
Каракулите[1] кай свйрат –
Потерата дофтасала[2],
Турски йе куршум пукнало,
Стефана ми го удрило,
Клето му сърце разбило.
Стефан си тйфко говори:
– Четници, мила дружино,
Гроба да ми изкопате
С ножови и со щикови,
Пенджере[3] да оставите;
Кога мйнете изутро,
Да речите: „Добро утро,
Добро утро, капидане!"
– Дай ви Бог добро, четници!"
Кога мйнете на вечер,
Да речите: „Добро вечер,
Добро вечер, капидане!"
– Добро ви бог дал, четници!"
Кога мйнете край село,
Майка ми ке ве пресретне,
Майка ми ке ве запита:
„Дека йе Стефан войвода?"
А вие ке й речите:
„Стефан се младо ожени,
Първа му земя невеста! . . .

Слушана от Лефтер Антов от Скопие.

[1] Карâкули – турски жандармерийски участък. [2] Дофтâсала – пристигнала. [3] Пéнджере – прозорец.

963. ДЖЕМАИЛ АГА И ИВАНЧО ВОЙВОДА[1]

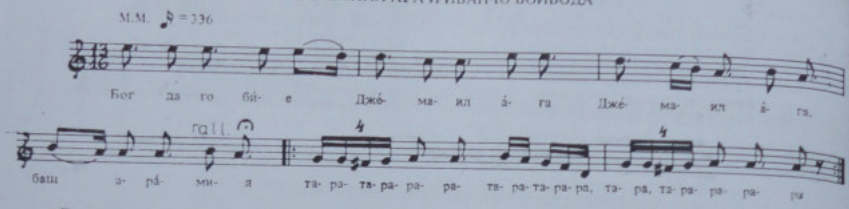

Бог да го бие Джемаил ага,
Джемаил ага – баш арамия!
Та-ра, тара-ра, та-ра, та-ра-ра, та-ра, та-ра-ра,
Кондисал ми е во село Рожден[2],
Во сѐло Рожден – во Марийово,
Во Марийово – во мудурлуко[3].
Пора̀чал ми е бела погача,
Бѐла погача – вардарско брашно;
За̀рачал ми е тучни кокошки,
Тучни кокошки, дисански[4] пекмез.
Ра̀кия пие, та̀мбура свири,
Та̀мбура свири, момите люби.
Майките плачат, децата пишчат,
Дѐцата пишчат, бабите та̀жат.
Отгоре идит дильбер Иванчо,
Дѝльбер Иванчо – кожуфско пиле;
По него о̀дат Бѐшо и Го̀го,
Бѐшо и Го̀го[5] – вѐрна дру̀жина.
Ко̀га 'и виде Джѐмаил а̀га,
Джѐмаил а̀га вати да бѐга,
Заборай пушка, чифте пишчоли,
Чифте пишчоли, сърмени колан.
Викна по̀ него дѝльбер Иванчо:
– Постѝй, почекай, Джѐмаил а̀го,
Джѐмаил а̀го, яс да те пра̀шам[6],
Яс да те пра̀шам шчо̀ сакаш о̀вде,

Шчо̀ сакаш о̀вде по Марийово.
Яс да ти ка̀жам, поганско̀ сине,
Како се лю̀бат жени ка̀урки,
Како се ядат бѐли погачи,
Бѐли погачи, тучни[7] кокошки!
Постѝй, почекай, поганско̀ сине,
Поганско̀ сине, тиквешко дѐвере . . . –
Пушката пукна, Джѐмаил па̀дна,
Джѐмаил па̀дна и векъ' нѐ стана.
Му соблѐкоя чо̀ени бѐчви,
Чо̀ени бѐчви, сърма джа̀мадан,
Му пресѐкоя кѐльава глава,
Кѐльава глава, гърдо му лице.

Слушана от Йордан Тренков от Прилеп.

[1] Иванчо е гевгелийски войвода. Демаил е бил голям насилник и развратник, който вилнеел по Марийово. [2] с. Рожден е в Марийово, тиквешката част. [3] М у́ д у р л у к – турско административно управление на част от околия. [4] Д и с а н с к и п е к м е з – петмез от с. Дисан, село в Тиквешко, под с. Рожден [5] Бешо и Гого са били четници на Иванчо. На ръст били гиганти, пълна противоположност на Иванчо, който бил късичък и красив. Загинали са заедно с Иванчо при едно сражение. [6] П р а́ ш а м – питам. [7] Т у́ ч н и – тлъсти.

964. ПЕСЕН ЗА ИВАНЧО КАРАСУЛИЯТА

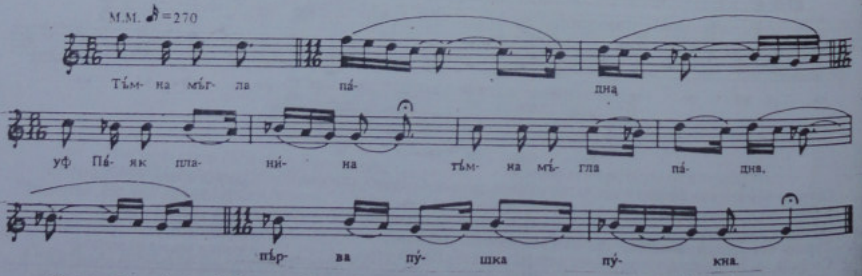

Тъ̀мна мъ̀гла па̀дна уф Паяк планѝна,
Тъ̀мна мъ̀гла па̀дна, пъ̀рва пу̀шка пукна,
Пъ̀рва пу̀шка пукна, Пъ̀рин Сто̀йко па̀дна.
Ах, шо се съ̀брая сѝте ми чѐтници,
Сѝте ми чѐтници Сто̀йко да го глѐдат.

Ах, шо се провѝкна та̀я вѫ̀рла чу̀ма
За ту̀рци и гъ̀рци – Ива̀нчо войво̀да:
– Ой вѝе, дру̀гари, вѐрна ми дружѝно,
Стѝга го глѐда/х/те тоа Пъ̀рин Сто̀йко,
Тоа пъ̀рин.Сто̀йко го̀спод да го про̀сти!

От бога да найдат гърчките шпиони,
Що не предадеа на ден Богоройца;
Що не предадеа и не сардисая
Петстотини души се гърчки андара!
А и триста души се гърчки андара!
Напред си вървейте, верни ми другари,
Напред си вървейте, бумбите фърляйте,
Бумбите фърляйте, динамит турейте! –
А що се обади тоя Гого Киров,[1]
Тоя Гого Киров – помощник- войвода:
– Ой ти, бре Иванчо, Иванчо войвода,
Бумбите свърши/х/ме, динамит немаме!
– Ай, вие, другари, верни ми другари,
Ножове турейте, граница пазейте,
Ножове турейте, не се предавайте! –
Абер му дуйде на Иванчо войвода,
Абер му дуйде от султано Амид,
Султан Амид – високата порта:
– Ай, бре Иванчо, Иванчо войвода,
Ако се придадеш, бимбаши ки станеш,
Бимбаши ки станеш, везир ки те правам!
– Абре, султан Амид, ти къораво куче,
Къде се е чуло, чуло и видело,
Български войвода турчин да си стане!
Абре, султан Амид, ти къораво куче,
Защо ми ги правиш тие твой торбаре,
Тие твои торбаре – се башибозуци?
Правяй ми ги, правяй аваджии табури! –
Султан Амид правя Араббимбашия
С петстотини души низам-аскери
И триста души гърчки андара.
Айде се подвикна той Гого Киров:
– Абре, Иванчо, Иванчо войвода,
Араббимбашия бел байрак си дига,
Бел байрак си дига и път ни утвора! –
Да заминиме за България! –
Ах, що се провикна Иванчо войвода:
– Абре, Гого Киров, помощник войвода,
Нека да разбере целата Европа
Мръсната Англия и долна Франция,
Дека тук' се бие Ванчовата чета
За свободата на Македония!

Слушана от Златан Христов Милушев от с. Тумба, Ендиджевардарско.

[1] Според певеца, Гого Киров бил от с. Мутово /?/, Кукушко /?/.

965. ИВАНЧО КАРАСУЛИЯТА НАКАЗВА ШПИОНИН

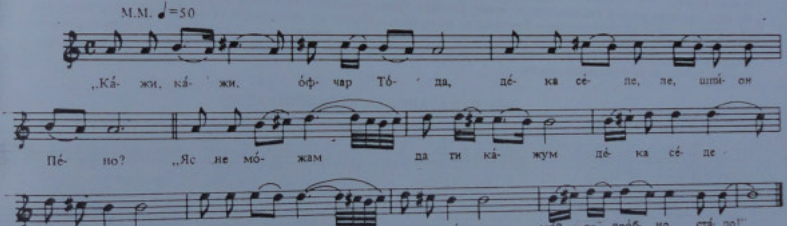

Кажи, кажи, овчар Тода,
Дека селе, ле, шпион Пено?
– Яс не можам да ти кажум
Дека седе шпион Пено:
Нема кой да ми го чува
Мойто дробно стадо!
– Четник ти оставам, Тоде,
Дробно стадо да ти чува! –
Си утиде овчар Тода
И су него джамбаз Танче,
Джамбаз Танче, баш десетар,
Си утиде в село Извор
И му веле джамбаз Танче
На той Пено и гуворе:
– Утвори, побратим Пено,
Твое шареньо удайче!
– Как да го отворам, Тоде,
По тоа ми нокьно време,
Вий сте, вий сте лоши люда!
– А бре, Пено, побратиме,
Ние не сме лоши люда,
Ний сме горгопички! аскер
Ний сме горгопички! аскер,
Аскер с ново милязимче,
Нас не правя, Пено абре,
Сам солунскиут валия –

Валията Нури паша,
Тебе да те пазим, Пено,
От комити, от войводи! –
Излажа се шпион Пено,
Излажа се и отвори,
Как ги виде, се уплаши:
Пусти бради дур ду пояс,
Пусти коси ду половина,
Пусти нокти една педа,
Три години несечени,
Падна Пено на колени,
Ем си веле, ем гуворе,

Ем си дробни сълзи рони:
– Буйрун, буйрун[3], джамбаз Тàнче,
Едно кàве по вичери! –
Па си стàна джамбаз Тàнче,
И му върза бèли ръци:
– Абре, Пено, шпион Пѐно,
Не сме гладни, не сме жѐдни,
Ний дойдеме дъ те зѐмем,
Пътйот дъ ни кàжиш, Пѐно,
Пътйот за Гандач планина! –
Гу носѝя шпион Пѐно
Уф Гандач, дур уф планѝна,
При Иванчо Карасулски,
При Иванчо – баш войвòда,
Го вързàя з' ѐдно дърво,
З' ѐдно дърво – то смреково
Ни леб дàват, нѝту вòда,
Сàмо рѝба – тàа солена.
Та утѝде Пеновица,
Та утѝде в сѐло Тумба,
В чѝчо Анго[4] Бубакьòвски:
– Абре, Анго, чѝко Анго,
Двесте лѝри турски носъм,
Да ги дàдиш на Иванчо,
На Ивàнчо – твой руднѝна,
Да го пушча на мой Пѐно! –
Тà утѝде чѝко Анго,
Тà утѝде уф Гандачут
При Иванчо баш войвòда,
Ка гу вѝде бай Иванчо,
Нем'му вѐле и гувòри:
– Абре, Анго, чѝко Анго,
Шо идиш пу вòе врѐма? –
– Яска ѝдам, бре Иванчо,
Да ти кàжам нѐщо ново:
Снòнчи бѐше уф сѐлото
Уф сѐлото Чулàк Исуф,
Чулàк Исуф – бимбашѝя,
Су сто души низам-аскѐр.
Он ме пѝта като мухтàр:
– Абре, Анго, мухтàр[5] Анго,
Дали ѝдват в сѐло Тумба
Комѝтите, войвòдите? –
Яс му кàжа/х/, бре Иванчо,
На бимбашѝ Чулàк Исуф:
"Комѝтите, войвòдите
Заминàя тъдàн[6] Вàрдар,
Тъдàн Вàрдар, уф Кукушко."
Абе, Вàнчо, мой роднѝна,
Друго имам дъ ти кàжум:
Яс ти носа двѐста лѝри,
Двѐста лѝри турски, зрàтс
Ако мòжиш дъ му простѝ
Дъ го простѝш шпион Пѐ
Като рѝпна той Иванчо,
Та извàди наганчѝето:
– Абре, Анго, чѝко Анго,
Я си дигни лѐва рѝка,
Ако мòжиш да ѝ собѐриш
Пет патрòна у пет пъ́реста,
Тогàй Пѐно ки гу пушчум!
– Абре, Вàнчо, мой роднѝна,
Ти на мѐне не ме разбрà:
Зѐмуй парѝте, Иванчо,
Па шо сакàш ти гу прàви:
Тия пàри съ народѝи! –
– Абре, Анго, чѝко Анго,
Кàжи му на Пѐновица
Тà да ода на Гургòпик,
Там ки нàйда до три грòба,
До три грòба – три четнѝци
Три четнѝци закòпани,
Шо ѝ прѝдале шпѝон Пѐно,
Ако стàнат три четнѝци,
Ки гу пушчум шпѝон Пѐно!

Слушана от Златан Христов Мѝлушев от с. Тумба, Енѝджевардарско.

[1] Горгопѝчки – от с. Горгопик, Гевгелийско. [2] Милязѝмче – офицерче. [3] Буйрýн – [тур] заповядай. [4] „Анго Бубакьовски" – е братовчед на бащата на Иванчо Карасулията и дядо на певеца Златан Милушев. Следователно тук се разказва за действително събитие и лица, познати на певеца. [5] Мухтàр – селски кмет /в турско време/. [6] Тъдàн – оттатък. [7] Според разказа на певеца, Пено умрял така завързан на дървото. Бил богат, с чифлѝци, дори и ръководител на четите известно време. Отличавал се с буден ум, но непочтен и се отметнал от народното дело от користолюбие. Преди да го екзекутират, Иванчо му припомнил, че са го молили да се откаже от предателството в полза на турци и гърци, но той отговорил: „Комитски лапна не фърлям", т.е. не приема комити. Относно мелодията: певецът мени основния мотив при всеки куплет. Затова най-приемлива е втората част на мелодията като постоянна за образуване куплет.

966. НАКАЗАНИЕ НА ШПИОНИНА ПЕНО

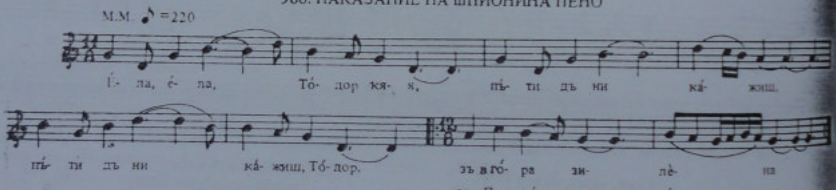

– Èла, èла, Тòдор кѝя,
Пъти дъ ни кàжиш,
Пъти дъ ни кàжиш, Тòдор.
Зъ в гòра зилѐнз,
Зъ Пирѝн плàнина.
– Ес не мòжум, млад вуйвòда,
Ус вас дъ си дойдум,
Пъти дъ ви кàжум!
Нѐма нѝ кой дъ уставум
Мòйто сѝво стàдо!
– Ний ки ти уставме, Тòдор,
Млàдо ми четнѝче,
Млàдо десетнѝче,
Оно ки ги гледе
По-арно от тебе . . .
. . . . . .
Ний си знàйме, Тòдор кѝя,
Пътýт зъ гурàта;
Ниѐ сакàме дъ ни кàжиш
Пено дѐка седе,
Пено – шпѝон Пѐно.
. . . . . .
Два пѝти чукнàха, джàнъм,
Три пѝти викнàха /2/:
– Ела, ела, чурбàджѝ Пѐно,
Пòрти ни утвòри!
– Ес не мòжум нòшно врѐме
Пòрти дъ утвòрум,
Пòрти дъ утвòрум, джàнъм,
Гòсти дъ прѝчекум!
– Ний не сме, чурбàджѝ Пѐно,
Не сме лòши люде,
Ние сме, чурбàджѝ Пѐно,
Лòде ут купàкут! –
Излъжà се, шпѝон Пѐно,
Пòрти си утвòри,
Пòрти си утвòри, джàнъм
. . . . . .
– А дъ вѝдиш, шпѝон Пѐно,
Как съ шпѝондисва . . .[1]

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] В песента има пропуски в описанието на действието, затова ги означаваме с многоточие. Но съдържанието им се подразбира. Тя е съкратен вариант на предходната № 965.

967. ПЕСЕН ЗА ВОЙВОДАТА ПЕТЪР ЮРУКОВ

М.М. ♩ = 110

По- слу́- шай те ме, дру́- га- ри ис да ви пе́- ям пе́с- на- та.

— Послу́шайте ме, дру́тари,
Ѩе да ви пѣ́ям песната
За той ми Петре Ю́руков!
Седум го́дини войво́да,
Осма го́дина не́ стигна —
Петрето ми го рания
Во десна нога в колено,
Во ле́ва рака в ра́мена.

То́гай ми Пѐтре вѐлеше:
„Ка́де си, ма́йко, дека си
Да ви́диш твой си́н Петрето
Ка́ко ѩе Пѐтре ра́цето
За маке́донска слобо́да!"

Слушана от Блаже Новев от с. Ижища, Кичевско.

968. ПЕСЕН ЗА ДИМКО МОГИЛЧЕТО

М.М. ♪ = 152

А́й- де бог да би́- е той ту́р- чин Ше́ф- ки- я

той ту́р- чин Шеф- ки- я — ца́- рот ма- ке́- дон- ски

М.М. ♪ = 304

А́й- де бог да би́- е той ту́р- чин Ше́ф- ки- я

той ту́р- чин Ше́ф- ки- я — ца́- рот ма- ке́- дон- ски.

те- ли- гра́- ма зе́- де: ми го од- ре́- ди- ле.

А́йде бог да бие той ту́рчин Ше́фкия,
Той, ту́рчин Ше́фкия — царот маке́донски,
Телиграма зѐде: ми го одреди́те
Той да ми избие сите комитчина!
Ко́лку си и зѐде, орта́кчия! до́йде
От клето Мо́гила — него́вио чифлик,
На порта му кло́ка, Ше́фки бег излезе.
— Че́стито ти царство, царе маке́донски!
Го́лем а́бер но́сам от кай твойо чифлик:
Ди́мко войво́дата ме́не не о́става
Ѩе да 'и иско́сам твоите ли́вади! —
То́гай отго́вори царот маке́донски:
— Оди си со здра́вѝе, ти мой орта́кчио,
Утре ѩе ке о́дам, Ди́мко ке го ви́дам! —
И пак се осуна[2]. Стре́да мно́гу ра́но
Ше́фки бег ми ста́па ко́ньо да го ружа[3].
Него́та ка́дана дамба́та му дѫ́ржи.
Дро́бни со́лзи рони. То́гай отго́вори
Той ту́рчин Ше́фкия царот[4] маке́донски
— Ой ти мори а́но, ти моя ка́дано,
За́што ти се мислиш и ми со́лзи рони́ш?
То́гай отго́вори него́та ка́дана:
— А бре Ше́фки бе́гу, царе маке́донски,
Не ми ру́жай ко́ньо Мо́гила да о́диш!
Сон сум сопу́вала: змия ме къса́ла! —
То́гай отго́вори царот маке́донски:
— Не пла́ши се, а́но, ку́ршум це́ме фа́кя,
Оти и́ска и́мам свети а́майлии[5]
От о́джа пра́ени со пи́смо от ко́рано.
В Мо́гила ке о́дам, Ди́мко ке го фа́там,
Въ́рзан ке го ви́диш, в Би́толя ке г' о́бесам! —
Шчо ми пойде Ше́фки во се́ло Мо́гила,
А́йде та́му нашол млада суба́шица[6].
Ше́фки ѩе нарача ру́чек да му сго́тви.
Ру́ча Ше́фки, ру́ча, а́ма се за́ръкна[7].

– Ой ти субашице, млада субашице,
Многу убав ручек, сладок ручек имаш,
Дури от сладина малку се засркнаф.
Дали е на арно, или е на лошо!
– Ойти море Шефки, паре македонски,
Колку е на арно, пойке е на лошо! –
Айде па се дигна той турчин Шефкия
И си пойде право кале Димковица.
– Кай е Димко, мори млада Димковице?
– Димко си отиде горе на ливагье.
– Димко си отепаф, млада Димковице,
Тебе ке те земам, анамка да бидиш.
– Лажи кого лажиш, мене не ме лажи!
Димко ми е живо, Димко си се спремат
Ничето да ти го земит за слугинче,
Работа коо нема и свини да пасит! –

Айде се налути той турчин Шефкия,
Па я удри Шефки млада Димковица.
Тая изтрчала, на Димка кажала.
Шефки коньот ивна, Битоля ке види.
Тамам дойде близу до трите мофчина,
Излегоя бърго баш до три четника:
Еден беше Димко, Димко Могилчето,
Втори беше Иован, Иованче Пашата,
Трети беше юнак Трайко Бърничанец.
Издигнаа пушки, пушки манлиерки,
Ми удрия Шефки право десна страна,
Падна Шефкия от коньо, мамдзерот[8] го фарпи,
Гледа Шефки, гледа от кай пушка пукна,
Кога гледа Шефки – Димко Могилчето,
С комитски алишча[9], с куса манлиера.
– Аман, кардаш Димко, остави ме живо,

В Битоля да одам, сакай шчо ке сакаш! –
Димко му 'и собул сивите потури,
Па му го соблекол сърманлиц чепкен[10],
Му го зеде фесот со две ока пискюль,
Па си 'и облекол, качил се на коньо
И викнал на Шефки малку да погледа:
– Дал' ме личи, Шефки, како тебе бегче?
– Мор', те личи, кардаш бре, п'убаво от мене!
– Дал' ти беше арно, кога спаия ойше
И го обираше народо македонски?
Нишчо яс ти некям, тебе ми те сакам
Абер да си пратиш право на султано,
Оти лек се найде и за тебе, Шефки! –
Па му удри Димко ножот во сърцето.
Така се прослави Димко Могилчето.

Слушана от В. Апчев от с. Брусник, Битолско. Вторият вариант на мелодията е слушан от слепия певец Апостол от Прилеп.

[1] Ортакчия – управител на имот. [2] Осуна – съмна се. [3] Ружа – оседлава, екипира. [4] Царот – в преносен смисъл: всемогъщ господар (като цар). [5] Амайлия – муска, свещена вещ, която пази от зло човека (икона, свещен текст и пр.). [6] Субашица – готвачка, домакиня на чифлика. [7] Засркнасе – задави се, при ядене или пиене. [8] Мамдзер – маузер. [9] Алишча – дрехи. [10] Чепкен – вид турска жилетка с разни украшения, висящи части и пр.

969. ПЕСЕНТА НА ТАНЕ ВОЙВОДА – ГОРНИЧЕВСКИ

В селоДолнени,
Леринска кааза[1],
Магла по поле,
Зима голема,
Снег до колена . . .
Излегла баба
Село да разгледа;

Кога ми пули –
Село сардисано[2]
Со турски аскер.
Извикна баба
По Тане войвода:
– Разбери, Тане,
Млади войводо,

Ти си сардисан! –
Извикал Тане:
– Видеф 'и, бабо,
Дек' сум сардисан.
Бегай си, бабо,
Яс ке си бием.

Слушана от Иван Петров от с. Брусник, Битолско.

[1] Кааза – околия. [2] Сардисано – обсадено.

970. ПЕСЕН ЗА СМЪРТТА НА ГЪОРГИ СУГАРЕВ

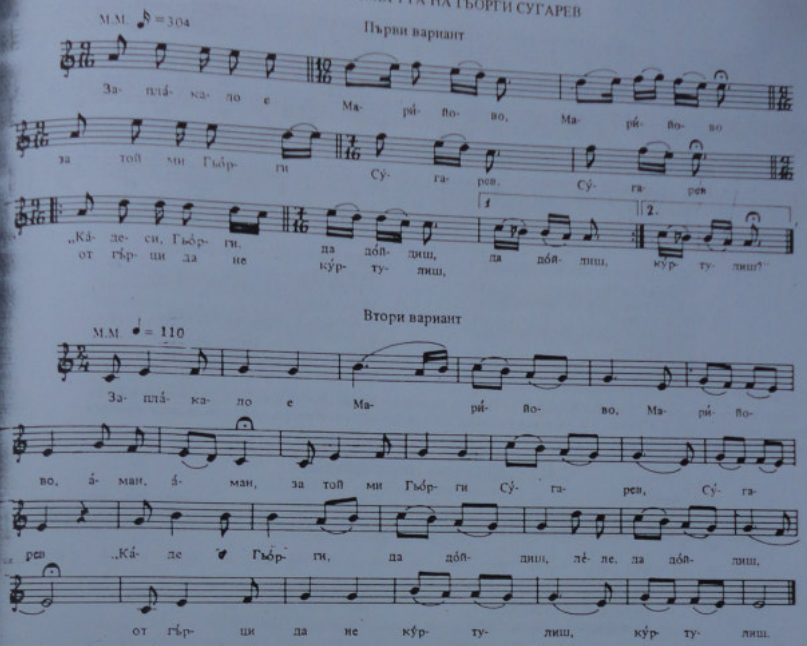

Заплакало е Марийово
За той ми Гъ̀орги Су̀гарев:
— Ка̀де си, Гъ̀орги, да до̀йдиш,
Ка̀де си, страшен войводо,
От гърци да не ку̀ртулиш[1] —
От гърци — клети анда̀рти!
Вѝкна ми Гъ̀орги, подвикна
От Дѐмирхѝсар[2] пла̀нини:
— Слу̀шам ве, бра̀кя, слу̀шам ве,
Слу̀шам ви гла̀сот жа̀лостен,
Ѐве сум, бра̀кя, кай ѝдам
Со трѝесе о̀тбор момчина,
Момчина са̀де[3] ѝзбрани
От цѐла ка̀аза[4] Бѝтолска! —
Прѝстигна Гъ̀орги Су̀гарев
Со трѝесе о̀тбор момчина —
Сѝте со пу̀шки ма̀нлихер
И сос на̀ган леворвери.
Про̀клет бил шпион Лигушот —
Той я прѐдаде чѐтата.
Ко̀га ми стѝгна Су̀гарев
Во Пара̀ловски[5] лѝвади,
Зтъ̀рмия ту̀рски за̀лпои
От Пара̀ловски чу̀кари.

Ѝзвикна Гъ̀орги Су̀гарев:
— Дру̀жино вѐрна, сго̀ворна,
Гу̀ните[6] пу̀сия[7] свѝткайте,
Зо̀шчо се ка̀мен не на̀йдва!
У̀шче ми рѐчта нѐ рече,
Зтъ̀рмия но̀ви за̀лпои,
Гъ̀оргия ми го у̀дрия
И мно̀гу о̀тбор мо̀мчина!
Гла̀с ми се слу̀ша жа̀лостен:
— Жа̀лайте, ма̀йки, пла̀чете,
Дѐнеска Гъ̀орги у̀мират
Со сѝте о̀тбор мо̀мчина
Во Пара̀ловски до̀лини!

Слушана от Алексо Демирхисарски от с. Радово, Битолски Демирхисар.

[1] Да не ку́ртулиш — да ни спасиш. [2] Де́мирхисар — област между Битоля и Кичево. [3] Са́де — само. [4] Ка́аза — околия. [5] Пара́ловски — около с. Паралово, Битолско Марийово. [6] Гу́на — ямурлук. [7] Пу́сия — позиция, бруствер на окоп, прикритие при стрелба, за предпазване от куршумите.

971. СМЪРТТА НА ГЪОРГИ АЦЕВ[1]

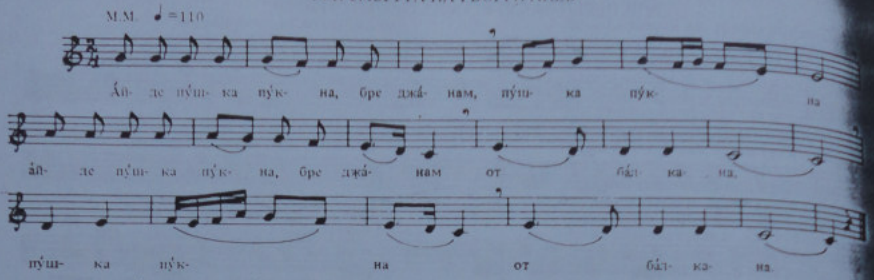

Áйде пу̀шка пу̀кна, бре джа̀нам,
Пушка пу̀кна,
Áйде пушка пу̀кна, бре джа̀нам,
От ба̀лкана.[2]
Áйде ми го у̀дри, бре джа̀нам,
Ба̀ш ю̀накот,
Ба̀ш ю̀накот – Гъ̀орги А̀цев.

Áйде вікна ю̀нак, бре джа̀нам,
Та за̀плака:
– Áйде кой ке но̀си, бре бра̀кя,
Моя̀та пушка?
– Áйде ке я но̀си, бре Гъ̀орги,
Брат ти Пѐтре,
Брат ти Пѐтре – Пѐтре А̀цев!

Слушана от Параскева Пърнушанова от Прилеп.

[1] Автор на песента се смята Димитър Бърдаров от Прилеп, по занятие бърдар (майстор на части за тъкачен стан), революционер, заточеник в о. Родос. [2] От всеки следващи два или три стиха се образува куплет по дадения образец в началото.

972. СМЪРТТА НА МИТРЕ ВЛАХА

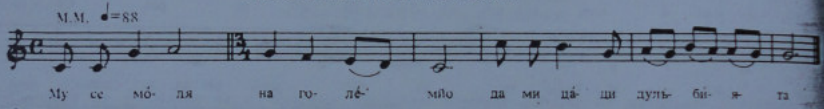

Му се мо̀ля на голѐмио[1]
Да ми я да̀ди дульбията[2],
Да я фърля[3] в наше сѐло,

Наше сѐло Коно̀млади,
Да я вида Митрѐвица –
Митрѐвица йе вдо̀вица.

Слушана от Лазар Гошев от с. Д. Котори, Леринско.

[1] Голѐмио – има се пред вид войводата. [2] Дульбия – далекоглед. [3] Да я фърля – да погледна с нея.

973. БИТКАТА НА „НОЖОТ"

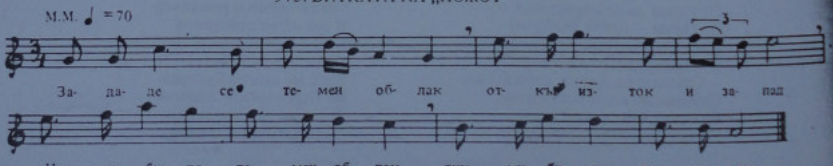

Зададе се темен облак
Откъм изток и запад.
Не ми било темен облак,
Тук ми била турска сган.
Сардисали планините,
Планините, селата.
Догледал ги караула,
Караулда, стражата –
Абер стори на четите,
На четите в селата.
Първа пушка ми пукнала
Между Ракле – Никодин,

Втора пушка ми пукнала
Там доле в Попадия,
Трета пушка ми пукнала
Тамо горе в балкана.
Бой се почва, бой ужасен
Между турци, четници.
Турци викат: „Аллах, аллах!
Бин кишийден юз калдък,
Ем йолларъ бир йерде,
Ай качалъм кардашлар!"[1]
А четници: „Ура, ура!
Напред, млади момчета!"

Провикна се Алябака:
– Ой ти, Мирче Ацев, братко,
Хайде помощ да дадем,
А ти, Чаков, и ти, Петре,
Здраво дръж позиция! –
Слънцето си вече залезе,
Почна да се мръква вече,
Засветиха ридовете
От душмански залпове.
Двесте души отстъпиха,
Шейсет седъм паднаха,
Паднаха и там умреха
За народна свобода.

Слушана от Блаже Кепески от Прилеп.

[1] Превод на турския текст:
„Боже, боже! От хиляда души сто остават; един ни е пътят – хайде да бягаме, братя!"

974. ПЕСЕН ЗА АПОСТОЛ ПЕТКОВ ЕНИДЖЕВАРДАРСКИ

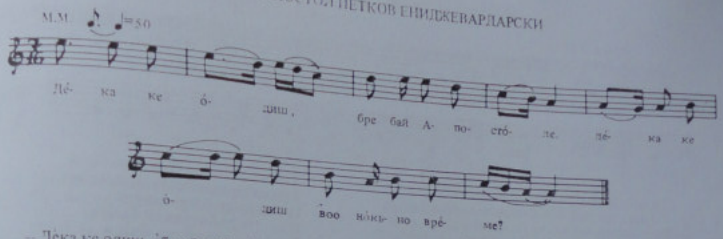

— Дѐка ке ѝдиш, ѐбре бай Постѝле,
Дѐка ке ѝдиш воо нѝкъно врѐме,
Вор нѝкъно врѐме по месѐчина?[1]
— Яска ке ѝдам, бре мо̀я дружѝно,
Яска ке ѝдам во мо̀йто сѐло,
Во мо̀йто сѐло, сѐло Боймѝца[2].
— Сѐди, ни му пѐтай, ѐбре бай Постѝле,
Сѐди, ни му пѐтай воо нѝкъно врѐме,

Воо нѝкъно врѐме по месѐчина.
На пѫт те чѐкат, ѐбре бай Постѝле,
На пѫт те чѐкат дор три посѝя:
Първа посѝя, ѐбре бай Постѝле,
Първа посѝя — гърци андѐрти;
Втора посѝя, ѐбре бай Постѝле,
Втора посѝя — турци джандѐри;
Трета посѝя, ѐбре бай Постѝле,

Трета посѝя — кѐти нѝнѝни.
— Мен ни ме е стрѐх, бе мо̀я дружѝно,
Мен ни ме е стрѐх от андѐртите,
Нѝто ме е стрѐх от джандѐрите,
Най мен ме е стрѐх, бре мо̀я дружѝно,
Най мен ме е стрѐх от другѐрите —
С тѝя, що тѝя и пѐлно стѝя.

Слушана от Георги Димчев от с. Бозец, Енинджевардарско.

[1] Куплетът може да бъде от два и от три стиха. При три стиха, за третия стих се повтаря мелодията на втория. [2] С. Боймѝца – село в Енинджевардарско, родно място на Апостол Петков.

975. ПЕСЕН-ПОСВЕШЕНИЕ НА АПОСТОЛ ВОЙВОДА

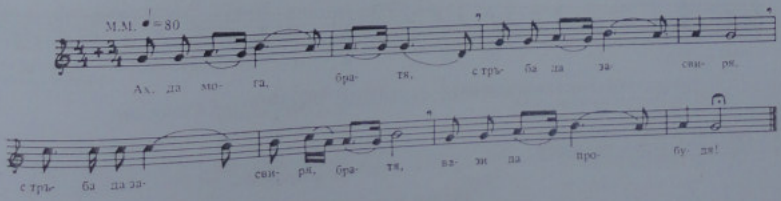

Ах, да мога, братя,
С тръба да засвиря,
С тръба да засвиря, братя,
Вази да пробудя!
— Сбирайте се, момци,
Момци македонци,
Нарамете тенки пушки
И редом патрѝни!

На тръгнете, братя,
Измежду народа,
Посеете семе,
Семе за свобода!
Времето е, братя,
Часът наближава,
Кръв ще се пролива, братя,
Майки ще да плачат!

Слушана от Драган Кузманов от с. Лазарополе, Галичко. Езикът е книжовен български.

976. АПОСТОЛ ПЕТКОВ – ЕНИДЖЕВАРДАРСКОТО СЛЬНИЕ

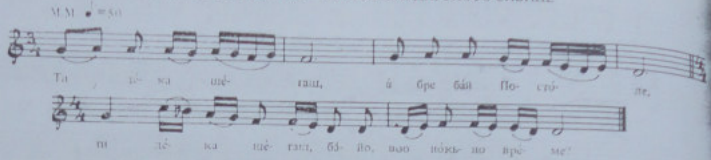

Ти дѣка щетиш, абре бай Постоле,
Ти дѣка щетиш, байо!, воо нокъно врѣме,
Воо нокъно врѣме, ти бе бай Постоле,
Воо нокъно врѣме по месечина!
Ка не те е страх, Постоль войвода,
Как не ти е страх от низам-аскѣри,
От низам-аскѣри и гърчки индара!
– На мен не ми е страх, Славе на байо,
На мен не ми е страх от низам-аскери,
Низам-аскѣри и гърци и индара;
Бай Постоль се плаши от гърцки шпиони!
– Къдѣ се зъгубѝ, абре бай Постоле,
Тѝдкова врѣме теб те немаше?
– Яска утидох, Славе на байо,
С моята чета в мойто родно сѣло,
В мойто родно сѣло – сѣло Боймица.
Там нѣ[2] предадѣа гърцки шпиони,
Там нѣ сардисаа, Славе на байо,
Там не сардисаа ут четири страни
Плйда дъ̀ши низам-аскери,
И двѣста дъ̀ши гърцки индара[3].
Три дни и три нокъи, Славе на байо,
Три дни и три нокъи война водиймѐ,
Много аскѣри-низа̀ми падна̀а . . .
И там ми остана целата чета,
Цѣлата чѣта и мойто мѝло бра̀тче.
Само аз остана(х) со ѐдни четник.[4]
Утта̀м замина̀(х), Славе на байо,
Утта̀м замина̀(х) за Бугария –
Наша̀та мѝла ма̀йка Бугария,
Там да пурчам пушки, патрони,
Пушки, патрони, бумби, динамит,
За дъ накажум турци и гърци,
За слободата на Македония.

Слушана от Златин Христов Милушев от с. Тумба, Енидже-вардарско.

[1] Ь ѝ й о – чичо. [2] Н ѐ – на [з.м. 3 л. мн. ч., вин. падеж]. [3] А н д ѝ р а – индарти – гръцки пелетални дейци, борещи се срещу ВМОРО и българското население. [4] Песента споменава за голямото сражение на Апостол войвода и неговата чета, състоящо се в Войводата Сава Михайлов, станало на 1 март ст.ст. 1905 г. край с. Смол. Гевгелийско. Тогава четата бива целата унищожена, остава жив само раненият на няколко места Апостол и един негов четник. По-вече данни виж и бележките към края на сборника.

977. НА ЗОВ НА АПОСТОЛ – ЕНИДЖЕВАРДАРСКОТО СЛЬНИЕ

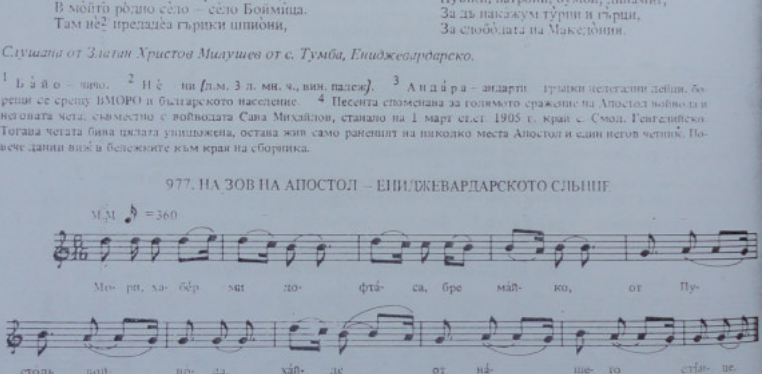

Мори, хабер ми дофта̀са, бре майко,[1]
От Постоль войвода, хайде,
От нашето сльние.
При него да одам,
Со него да тръгнам,
Турци да тепиме
И башибозуци,
Що са ми тръгнали
Низ наните села,
Та да ми ги мъчат
Наште мѝли бра̀тя:
На зѐмен ти лѐгат,
Перчѝци да им бѝдат,
Я жените, бре майко,
Манджи да им готват,
Манджи и баклани,
А мо̀мите, бре майко,
Диван да им стоят,
Кафе да им служат!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова. Текстът е научен от свекърва ѝ Тарико Струмалиев от Енидже-вардар.

[1] Куплетът почва с „мори" и завършва първият стих с „бре майко", а вторият – с „хайде" или „айде". Куплетът може да бъде от три стиха или само от два, при който случай вторият стих се повтаря.

978. АПОСТОЛ ЕНЕДЖИВАРДАРСКИ И СУЛТАН ХАМИД

М.М. ♪ = 320

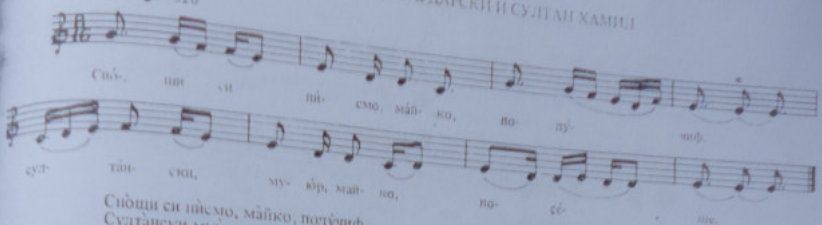

Сно̀щи си пи̇̀смо, ма̀йко, поту̀чиф,
Султа̀нски муюр, ма̀йко, посе̇̀ше.[1]
Пи̇̀смото пи̇̀ше, говори̇̀:
Я̀се да се, ма̀йко, отка̀жам
Буга̀рски войвода да би̇̀дам,
Ако се, ма̀йко, отка̀жам,
Султа̀нот ке ми хари̇̀же

Дор два голе̇̀ми чифли̇̀ка,
Я̀зе му назад отвърна̀х,
Дек' сум си я̀зе буга̀рни,
Не можам ту̀рчи да ста̀нам,
Наро̀дот да ми робу̀ва;
Ту̀ва[2] зе̇̀мята е наша,
И чифлизи̇̀те наши ке би̇̀дат!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова (Струмидова) от с. Мелох, Сярско. Песента е от Енинджевардарско, на местен говор.

[1] „Майко" се поставя в средата на всеки стих. [2] Т у́ в а - тука.

979. ВЛИЗАНЕТО НА АПОСТОЛ ВОЙВОДА В ГУМЕНДЖА

М.М. ♩ = 108

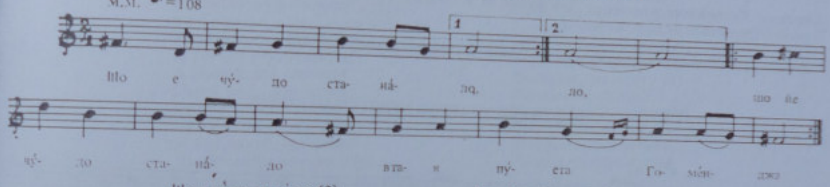

Шо е чу̀до станѐло (3)
В тая пуста Гуменджа (2)
Кълдърмите тро̀нкъха,
Кюпенци съба̀ръха.
Кюпенци събаръха,
Вуйводите вървѐха –
Най-напрѐде вървѐше

Той Апосто̀л вуйвода,
А по него вървѐха
Се отбра̀ни юнаци.
Апосто̀л съ обърна̀:
Ѝ юнаци пруду̀ма:
– Не бойте съ, юнаци,
Ни̇̀й сме сѐла гуле̇̀ми.[1]

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Куплетът се образува от два стиха, като първият се повтаря три пъти, а вторият два пъти – както е показано в текста под мелодията. Песента вероятно разказва за влизането на Апостол Терзиев, „Енинджевардарското момче" в Гуменджа през Хуриета.

980. АПОСТОЛ ЕНИДЖЕВАРДАРСКИ ОБСАДЕН В АМАТОВСКИЯ ГЪОЛ

М.М. ♪ = 220

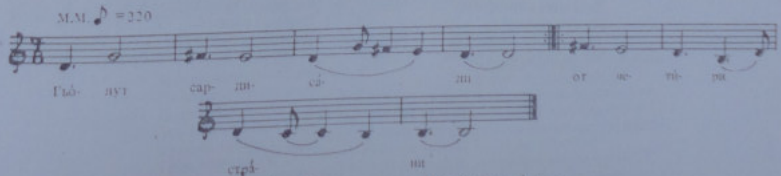

Гъо̀лут сардисѐли (2)
От четѝрте страни;
То̀новите бинт,
Тръ̀ската с'пюлѐи . . .

Пусто̀ль сос чѐтата
Во гъо̀лут се кри̇̀е,
Куршум не го би̇̀е,
Нито тон го пла̇̀ши . . .

Слушана от група енинджевардарци.

За събитията, предмет на песента, виж бележките на края.

978. АПОСТОЛ ЕНЕДЖИВАРДАРСКИ И СУЛТАН ХАМИД

М.М. ♪ = 320

Сно́-, пи си пи- смо, ма́й- ко, по- ту́- чиф,

сул- та́н- ски, му- ю́р, ма́й- ко, по- се́- ше.

Спо̀щи си пи̇смо̀, ма̀йко, поту̀чиф,
Султа̀нски муюр, ма̀йко, носеше.[1]
Пи̇смото пише, товòри:
Я̀се да се, ма̀йко, откажам
Бугàрски войвòда да би̇дам.
Ако се, ма̀йко, откажам,
Султа̀нот ке ми хариже

Дор два голѐми чифлѝка.
Я̀зе му назад отвѝрнах,
Дек' сум си и̇зе бугàрци,
Не мо̀жам ту̀рчи да ста̀нам,
Народот да ми робу̀ва;
Тува̀[2] зе̇мята е наша,
И чифлѝзите наши ке би̇дат!

Слушана от Костадинка Атанасова Димитрова [Струмлѝдова] от с. Мегох, Сярско. Песента е от Енинджевардарско, на местен говор.

[1] „Ма̀йко" се поставя в средата на всеки стих. [2] Т у̀ в а – тука.

979. ВЛИЗАНЕТО НА АПОСТОЛ ВОЙВОДА В ГУМЕНДЖА

М.М. ♩ = 108

Шо е чу́- до ста- на́- ло, ло, шо е

чу́- до ста- на́- ло вта- я пу́- ста Го- мѐн- джа

Шо е чу̀до станàло (3)
В тая пуста Гуменджа (2).
Кълдърмѝте тро̀нкъха,
Кюпенци съ̀ба̀ръха.
Кюпенци съ̀барьха,
Вуйво̀лите вурвѐха –
Най-нъпрѐде вурвѐше

Той Апосто̀л вуйво̀да,
А по него вурвѐха
Се отбрàни юнаци.
Апосто̀л съ обурна̀.
Пъ юнаци прудумà:
— Не бойте съ, юнаци,
Ний еме сила гулѐма.[1]

Слушана от Вера Кандиларова от Кукуш.

[1] Куплетът се образува от два стиха, като първият се повтаря три пъти, а вторият два пъти – както е показано в текста под мелодията. Песента вероятно разказва за влизането на Апостол Терзиев, „Енинджевардарското стъпе" в Гуменджа през Хуриета.

980. АПОСТОЛ ЕНИНДЖЕВАРДАРСКИ ОБСАДЕН В АМАТОВСКИЯ ГЪОЛ

М.М. ♪ = 220

Гъо̀- лут сар- ди- са̀- ли от че- ти̇- ри

стра̀- на

Гъо̀лут сардиса̀ли (2)
От четѝрте стра̀ни;
То̀повите бият,
Тръ̀ската ѐ'нюлеи . . .

Пусто̀ль сос чѐтата
Во гъо̀лут се кри̇е,
Куршум не го би̇е,
Нито топ го пла̀ши . . .

Слушана от група енинджевардарци.

За събитията, предмет на песента, виж бележките на края.

981. СУЛТАНСКО ПИСМО ДО АПОСТОЛ ВОЙВОДА

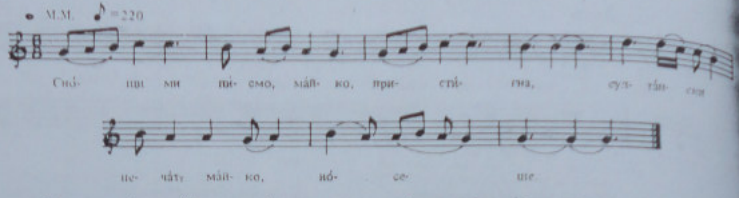

Сно̀щи ми пѝсмо, ма̀йко, пристѝгна,
Султански печа̀т, ма̀йко[1], носеше.
Пѝсмото пиши, зборува:
Я̀ѕ да се, мила ма̀йко, отка̀жам
Бу̀гарски войвода да бѝдам.

Ако ѕе, мила ма̀йко, отка̀жам,
Султаѝот ке ми хариже
Ду два го̀леми чифлѝка,
Коѝ ки сѝ ги харѐсам.
Я̀зе му назад повъ̀рнах,

О̀ти сум ѝзе бу̀гарин,
Не мо̀жам ту̀рчин да ста̀нам,
Наро̀дот да ми робу̀ва!
Ту̀ва земѐта е на̀ша
И чифлѝште наши ке бѝдат![2]

Изпята от Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско, но текстът е научен от спектра ѝ Търнко Струмалиев от Енидже-вардар.

[1] Думата „майко" се поставя преди края на всеки стих. 2. Песента е вариант на № 978

982. ПЕСЕН ЗА ГЕРОЯ ХРИСТОМАН КОЧЕВ

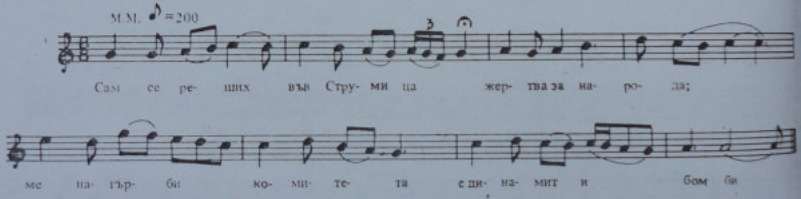

Сам се реших във Струмица
Жертва за народа;
Ме нагърби комитета
С динамит и бомби,
Да поставя динамита
На железницата
Бог да бие динамита
Що не изпука на време,

Та откъсна два вагона
От железницата.
Ме хванаха във Струмица
Среде във пазара,
Ме закараха във Солун
При той валията.
Ме запита валията:
– Кажи, кажи, Христомане,

Кой те теб накара,
Кой те теб накара, Мане,
Да поставиш динамита?
– Кат ме питаш, мръсно куче,
Право ке ти кажа:
Сам се реших, сам извърших
За народ поробен!

Слушана от Фота Лазарова Гогова от с. Баница, Леринско.

Песента е на книжовен български език, дело на някой буден българин от Струмица. За Христоман виж бележките на края на книгата.

983. СМЪРТТА НА ВОЙВОДАТА ЛЕОНИД ЯНКОВ

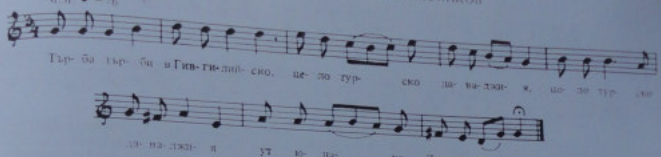

Търба търбе в Гивгилийско
Цело турско даваджия,[1]
Цело турско даваджия
Ут юнака Леонида.
Съ ньчнел цар султанут
И изпратил ду три войски,
И изпратил ду три войски,
Ду три войски се тирански,
Дъ гу палъч[2] Леонида
И жив негу дъ гу фанът,
При султанут дъ гу носьт.
Първа войска-гивгилийска,
Втора войска е струмишка (2),
Трета войска е дуйранска.
Гу пъладе в Гивгилийско,
Гу ньйделе уф Гявочко (2)[3],
Уф Гявочко – уф Гюров дол.
Юнак Васил – уф укопут,
И Томата уф смоквата,
А Леонид зад спилата[4],
Сърце му е динамитно.
Съ прудвикна[5] Леонида
На джандърма юзбашия:
– Ела наки[6], пунавакн[7],
Дъ ти кажум две-три думи:
Не й ли страмно зъ султанут
Дъ изпрати ду три войски,
Три илиди зъ три мина?
Сум уставил гатко, майка,
Сестра, жена, два сирака,
Дъ докажум на султанут
Мойта сила зъ свобода!
Зора пукна уф бдъкнут,
Бой се вочна уф Гюров дол –
Три илиди сус три мина.
Съ прудвикна Леонида
На джандърма юзбашия:
– Сум уставил два куршума –
Един тебе, един мене!
Ей, юзбаши, тиранино,
На ти тебе твоют куршум! –
Гърм се чуве ут Леонид.
„Ох!" се чуве ут пиратут.
– Ей ви, турци, все погани,
Разберете, отбъдете (2) –
Македония е наша!
Вдигна Леонид револвер,
Право мери уф челото,
Револверут изгърмева,
Леонид на земя падна.

Слушана от Димитър Динев от Гевгели.

[1] Даваджия – обвинител. [2] Палъч – цирит. [3] Гявочко – околията и с. Гиватo, Гевгелийско.
[4] Спилата – канарата. [5] Прудвикна – провикна се. [6] Наки – насам. [7] Пунавакн – по-насам.

984. ПЕСЕН ЗА НИКОЛА КАНАДЖУЛОВ И НАЙДО АЦЕВ

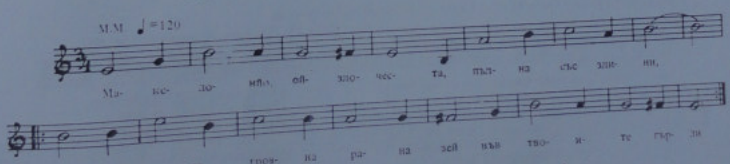

Македонио, ой злочеста
Пълна със беди,
Нова люта рана грозна
Зей във твоите гърди.
Турска злоба, турска напаст,
Гроб отвори тя
На две твои мили чада –
Същи пролетни цветя!
Караджулов, Найдо Ацев
В мрачен гроб лежат!
Бяха те орли безстрашни,
Днес в балкана не хвърчат.
Над гроба им ще поникнат
Божури, цветя
И момите ще се кичат
До незнайни времена.

Слушана от Мишко Йосифов от Прилеп.

Песента е на книжовен български език и вероятно е дело на някой от прилепските учители-революционери, другар на Караджулов.

985. ПЕСЕН ЗА ПАНДИЛ ЧИЈАКОВ, ЛЕРИНСКИ ВОЈВОДА

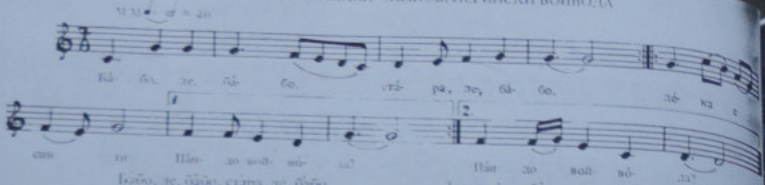

Бобо, ле, бобо, стара, ле, бабо,
Дека е син ти Пандиль войвода?
– Пандиль утиде у село Айтос.
У село Айтос, у пин Алеко,
Там да 'и субере млало и старо,
Да 'и ушта, пита, разпита
Кой го предаде Лекоо Турујиджов.
Кой не ки каже – стари ки бесе,

Стари ки бесе, млади ки коле . . . –
– То предадоа наште душмани,
Наште душмани – сè гъркомани!

Слушана от Фота Гогова от с. Баница, Леринско.
За събитията, свързани с предмета на песента, виж бележките на края.

986. ПЕСЕН ЗА ПЕМО РАДЕВ (ПЕШО ПАША) – КИЧЕВСКИ ВОЙВОДА

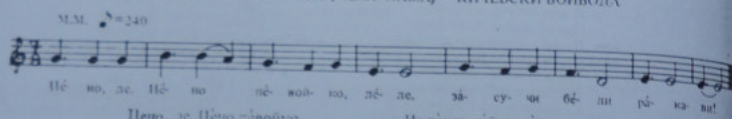

Пешо, ле, Пешо пе̂войво,
Засучи бе̂ли ра̂кави,
Замеси дѐвет по̂лачи,
Ма̂ло дружина и̂маме
На дѐвет ку̂йки-ко̂пани,
В ко̂пани – мла̂ди ко̂мити,
Ко̂мити са̂мо бу̂тари,
Во ними Пешо во̂йвода!

Слушана от Трайчо Стоянов и внук и Младен Сандев от с. Изгаща, Кичевско.
Песента се отнася за войводата Пешо Радев, известен с прозвището „Пешо-паша". За него виж бележките на края.

987. ДА БЪДА КОМИТА ПРИ ПЕШО ПАША

Ѝчи ме, ма̂нко, ка̂рай ме,
Ме̂не ме сѝрас тѝргнало
Мла̂ди ко̂мита да и̂да
Со Пе̂шо Па̂ша[1] во̂йвода
Пи̂з Дебѝрските ко̂рни,
Во стре̂де Дебѝр ке влѐза,
А̂бдула бѐгол ке фа̂на,
Той, шчо го коли на̂родо,
Очите ке му ѝ ѝцѝрна,
Ко̂жата ке му во̂дера,
Гѝ̂ула и да̂ире ке пра̂ва,
Мла̂ди ко̂мити да ѝ раа̂т
На вѝри ви̂сока пла̂нина,
На ко̂мѝтското зѝборѝще.

Слушана от Трайко Гъмчето от с. Салско, Кичевско (Поречието).

[1] Пешо Паша е кичевски войвода. Истинското му име е Пешо Радев. Вж. бележките на края на сборника.

988. ПЕСЕН ЗА ВОЙВОДАТА МИЛАН ГЮРЛУКОТ

От вардарските пѝрнари
Извикал Ми̂лан Гю̂рлуков:
Чуйте ме, бре ве̂лѐнани,
Вардар ми сѝлно до̂текол,
Пи̂кале пе се ми̂нуват.
Чѐтата ми е го̂лема –
Сто̂ души мла̂ди мо̂мчета
Стегнати в ру̂во чѐтничко,
Сос ку̂си пу̂шки ма̂лихер,
Сос тѐжки бу̂мби за̂ пояс.
Да̂йте ми Вардар да минам,
Дру̂гата стра̂на Ве̂лешко,
Ве̂лешко у̂ще Ти̂квешко,
Оттаму к' и̂дам Прѝлепско,
В Марийо̂ските пла̂нини,
Оттука к' и̂дам во Прѝлеп,

Прѝлепско по̂де ши̂роко,
Та̂му е мо̂сто се̂ло[1],
Мо̂ето се̂ло го̂лемо,
И̂дам, за да ти наказам
Кле̂тите турски шпѝони,
Шчо ми та̂тко̂то у̂бия
И дѐсет бли̂зки ро̂дници.

Слушана от самия войвода Милан Гюрлукот, родом от с. Кривогашани, Прилепско.

[1] Село Кривогашани.

989. ПЕСЕН ЗА ЕКЗЕКУТИРАЩИЯ АНДАРТИН ЯНИ ПЕЩУЛА

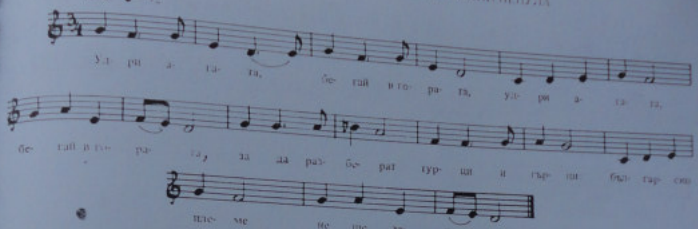

Удри агата, бегай в гората (2),
За да разберат клетите турци:
Българско племе не ще загине!
Гърци андарти гордо се фалят,

Че ще изтребят българско племе,
Но щом те падат в български ръце,
Тогаз излитат юнашко сърце.
Там, до Гумендже, на Чикарчийца,

На дърпо явор трък[1] е обесен,
За да разберат гърци и турци,
Че в нашта земя не щем ги, не щем!

Песента е популярна. Част от текста е записал Христо Шалдев от Гумендже (сп. „Илюстрация „Илинден", год. IV, кн. 44). Мелодията е записана от мен.

[1] Песента се отнася за гръцкия андартски военен инструктор Яни Пещула, който е бил изпратен от гръцката пропаганда в Гумендже, в помощ на гръцкия лекар Ангелаки Сакеларюс, който тъй рад годяни е бил въоръжил на гръцкия шпионаж и кредитен на останките на гръцката е Гумендженско. Срещу него Апостол Петков Гиндючарарски е устроил сполучлив атентат (1899), при който Ангелаки бил тежко ранен, но спел далеч лечение оздравял и пак се върнал в Гумендже. Яни Пещула (Пещас) бил заловен жив през септември 1905 г. на пътя за Гумендже, в местността „Роят", между селата Бююмцаи Горочак. Намерените в него книжа били преведени на български и от тях се спасяла мисията му. Четата го обесила на един явор край Гумендже (по данни на спомените Хр. Шалдев, български географ и историк).

990. СМЪРТТА НА ИВАН АЛЯБАКА

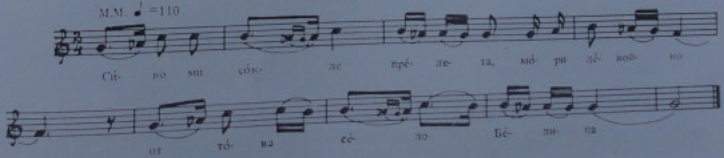

– Сѝво ми со̀кле прѐлета, мо̀ри дѐвойко,
От то̀ва сѐло Бѐлица[1], мо̀ри дѐвойко,
Низ то̀ва сѐло Ораовѐц[2], мо̀ри дѐвойко,
Над Ивѐнови дво̀рови.
Пѝрво ми пѝсмо до̀несе, мо̀ри дѐвойко,
До Ивѐнови ро̀дове.
Во пѝсмото пѝшу̀ваше, мо̀ри дѐвойко,

Дѐка го Иван у̀бише,
Ивана той Алѝбако, мо̀ри дѐвойко,
Во то̀ва сѐло Бѐлица. –
Ко̀га го чу̀длѐвойка, лѐле дѐвойка,
Бѐло го чѐвре[3] мекѝна
У̀бав ми ѐргев ѝскъ̀рши, лѐле дѐвойка,
Кѝравави сѐлзи проро̀ни.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко. Песента е от с. Ореше, Велешко.

[1] Село Белица се намира в околията на Кичево. [2] Село Ора̀овец (родното село на Алябака) е в подте на Бабуна, Велешко. [3] Чѐвре – покривка.

991. ЗАЛАВЯНЕТО НА АЛЕКСО ТУРУ́НДЖОВ

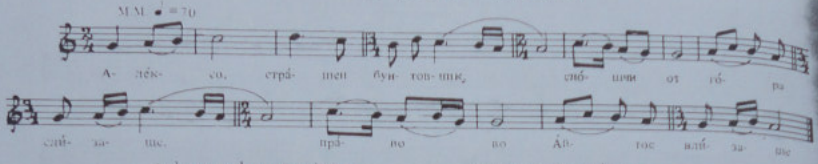

Алѐксо, стра́шен бунто̀вник,
Сношчи от ба̀лкан сли̇зашe,
Право вов А́йтос влизашe.
Бог да убие шшоно,
Шшоно Ми̇трета Гі̇нков,

Шчо го предаде Алѐксо,
Алѐксо, страшен бунто̀вник,
Той го предаде Алѐксо
За стопедесе жълтици
На тия ту̀рци лѐрици.

Ми го хва̀ная Алѐксо,
Въ̀рзан го в Лѐрици терая
Низ тия пу̀сти со̀каци,
От Лѐрици право в Би̇то̀ля,
Во би̇то̀лските зангі̇ани.

Слушана от Иван Трайнов Гочев от с. Арменохор, Леринско.

992. ОБЕСВАНЕТО НА ВОЙВОДАТА АЛЕКСАНДЪР ТУРУНДЖОВ

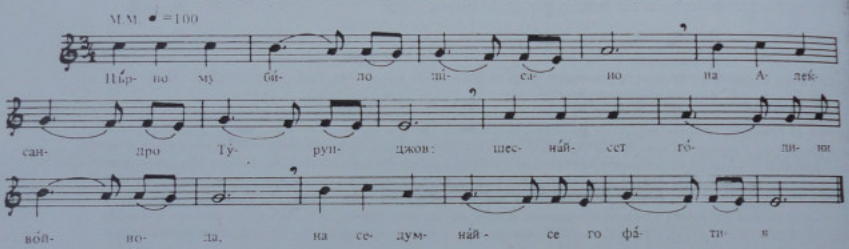

Пъ̀рво му било пи̇шано
На Алѐксандро Ту̀рунджов:
Шеснайсет го̀дини во̀йвода,
На седумнайсе го фа̀тия.
Го кладоя[1] во до̀лаци,
Во тѐшки пра̀нги[2] жѐлези.
Бог да го бие напа̀та,
Той валіята би̇то̀лски,
Той на Алѐксандро го̀вори:
— Кажи, бре, кажи, Алѐксандро,
Шчо си до̀ сега на̀правил? —
Ми отго̀вори Алѐксандро:
— Дѐгиди, на̀шо би̇то̀лски,
Не ли ме пра̀ниваш, разпра̀ниваш,
Се право ке ти ра̀зкажам:
Кѐшлите[3] сум 'и изгорил,
Жѐлѐзници бомбардирал,
Ту̀рите сум 'и изтепал,
Анките[4] су 'и о̀тбулил. —
То̀гаш се наща на̀ноти
И ню̀то ми го пъ̀ргна:
— Я ѝзлези, бре Алѐксандро,
На̀двор е тво̀йта невеста
Со ма̀шко дѐте на̀ раце!

Се изра̀дува Алѐксандро,
Излезе от доло̀ните.
То̀гаш му ра̀це въ̀рзаа,
На бѐсилка г' одѐсоя,
На бѐсилка — на Атпазар.
До̀йде поп да го о̀ца̀ева
И дро̀бни со̀лзи проро̀ни.
Алѐксандро му про̀зборва:
— Нѐ плачи, дѐло, нѐ жалай!
Ако ме мѐне о̀бесат,
Нѐка се жи̇ви бра̀кя ми —
По̀-арни ке се от мене,
По̀-арни хра̀бри во̀йводи!

Слушана от Елена Делова от Битоля.

[1] Кла́доя — поставиха. [2] Пра́нги — вериги. [3] Кѐшли — казарми. [4] А́нки — ханъми.

993. ПЕСЕН ЗА ВОЙВОДАТА ПЕТЪР АЦЕВ[1]

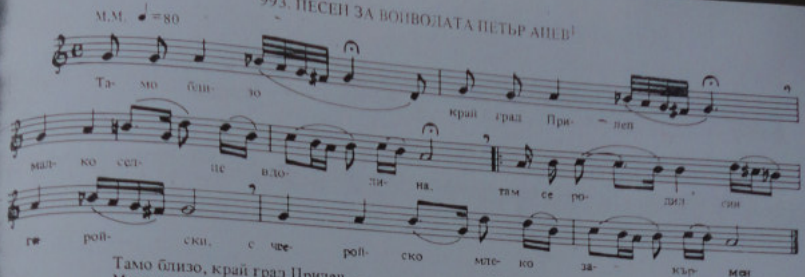

Тамо близо, край град Прилеп, –
Малко селце в долината;
Там се родил син геройски,
С геройско млеко закърмен.

– Ой ти, майко стара майко,
Я погледни на героя (2)
И милно се весели!
Ой ти, Петре, славен юнак,

Разкрили си знамето,
Да защитиш клета рая
От мърсните тирани!

Слушана от Йордан Ночев от Прилеп.

[1] Автор на тази песен се смята Димитър Бърдаров от Прилеп. За Ацеви вж. бележката към песента № 971.

994. ПЕСЕН ЗА МЛАДОТУРСКИЯ ПАРЛАМЕНТ[1]

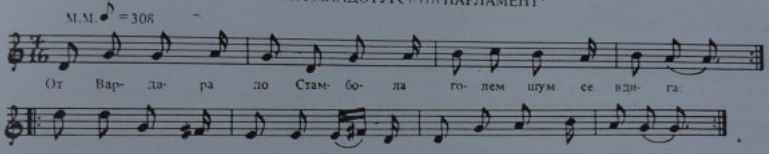

От Вардара до Стамбола
Голем шум се вдига:
Македония с арзовала[2]
Парламента пита:

– Хилми паша пак царува
Със старите паши,
Нови планове мъдрува
Как да ни изплаши.

– Не щем вече да сме роби
На разни бегове,
Искаме да сме свободни
В нашите домове!

Съобщава войводата Аргир Манасиев от Г. Джумаа.

[1] Според Аргир Манасиев тази песен е съчинена от учителя Иван Бърдаров от Щип през 1909 г. [2] Арзовал – оплакване.

995. КРАЙ ВАРДАРА

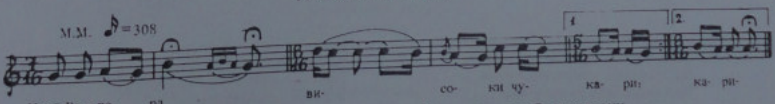

Край Вардара – високи чукари,
Под чукари – зелени пърнари,
Под пърнари млади момци седат,
Млади момци – момци македонци;
Пушки носат къси манлихери,

На пояса – бомби и патрони,
Помежду си разговор си правят:
– Тази вечер Вардара ще минем,
След Вардара пътя ще поемем,
По Бабуна Прилеп да си стигнем,

На други ден – крушовска планина;
От Крушово Пелистер да хванем,
Да обходим села и планини,
Да научим народ да се вдигне
На юнашка борба за свобода.

Слушана от Славе Чавчев от Росен.

996. ГЕРОЙСКАТА СМЪРТ НА ВОЙВОДАТА ВАСИЛ ЧЕКАЛАРОВ

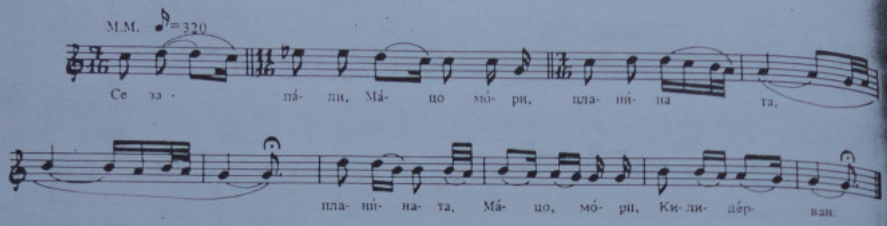

Се запали, Мацо мори[1], планината,
Планината, Мацо мори, Калидервен[2]
Там се бият комитите,
Комитите, войводите:
Първи беше Чекаларов,
Чекаларов, Иван Попов,
Иван Попов, Дине Гогов.[3]
Пушки пукат, бумби гърмат,
Бумби гърмат, песни пеят.
Чекаларов, на кой качен,
На кой качен, тежко ранен,

И на момци му говори:
– Ой ти момци, море, македонци,
Да си стигним. момци море, Вич планина . . .
Не стигнаях, Мацо мори, Вич планина,
Потерата, Мацо, ги настигна,
Провикна се Чекаларов:
– Ой ви, момци, море, мили братя,
Яс си паднаф, братя, и загинаф
За народо, братя, наш поробен! –
Одрезая, Мацо, нейна глава,
Отнесоа я, Мацо, вов Лерин . . .

Слушана от Фота и Лазар Гогови от с. Баница, Леринско

1 **„Мацо мори" се поставя в**

1 „Мацо мори" се поставя в средата на всеки стих. Към края се замества и с други думи – както е посочено в текста.
2 Калидервен – местност в Леринско, между град Лерин и с. Сорович, край ж.п. линия. 3 Дине (Костадин) Кицев Гогов, четник на Чекаларов, от с. Баница, Леринско. Повече данни за споменатите борци вж. в бележките на края на книгата.

997. ПРЕД БЕСИЛКАТА

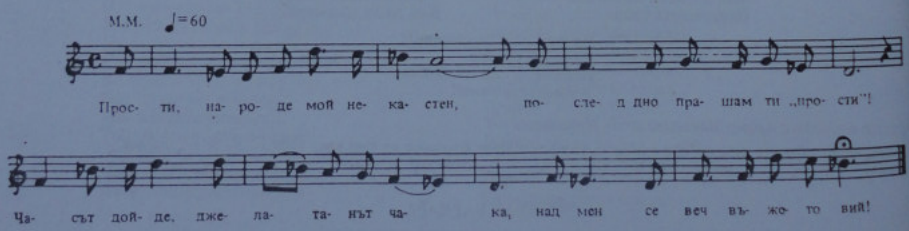

– Прости, народе мой нещастен[1],
Последно пращам ти „прости"!
Часът дойде, джелатинът чака,
Над мен се веч въжето вий!
Спокойно, твърдо аз умирам
С дълбока вяра във гърди.
През черни облаци съзирам
Как светло слънцето блести.

И ако по-преди непълно
За твойта вяра аз служих,
Прости, народе, мойта слабост:
Аз тебе искрено любих.
Прости, прости, въжето чака,
В кръвта тъмней, в очи черней . . .
Ура, ура, народ поробен,
Равенство, братство да живей![2]

1 Вместо „нещастен", някои пеят „поробен". 2 Песента се приписва на някакъв учител, засега известен само с презимето Симидчиев. Тази песен е една от най-старите илинденски песни, твърде популярна сред българите в революционна Македония. Пята е от всички осъдени македонски революционери при изпращането им на заточение по разните острови или зандани в османската империя и изразява по вълнуващ начин пламенния идеализъм на цялото онова борческо поколение, което достигна най-високите върхове на саможертвата.

997а ПЕСЕН ЗА ТОДОР АЛЕКСАНДРОВ

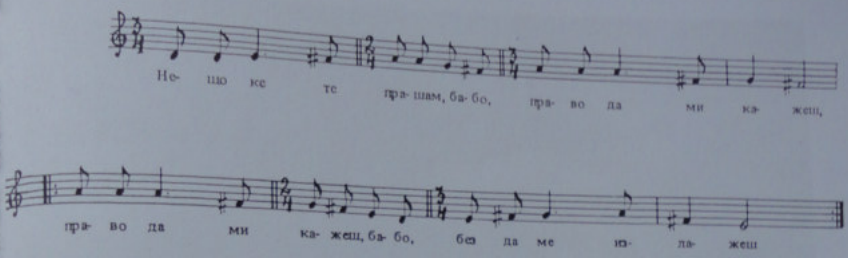

– Нещо ке те пращам, бабо,
Право да ми кажеш,
Право да ми кажеш, бабо,
Без да ме излажеш.
Кой войводи беа, бабо,
У вас на вечера?
Дали Гоце Делчев, бабо,
Или Даме Груев?
– Нел' ма пращаш, абре аго,
Право ке ти кажам,
Право ке ти кажам, аго,
Без да те излажам.
Ниту Гоце Делчев, аго,
Ниту Даме Груев,
Туку беше сиоци, аго,
Тодор Александров.
Тодор Александров, аго,
С неговата чета,
С неговата чета, аго,
Се отбор момчиня.
Како вечерая, аго,
Песни запеяя
И си споменая, аго,
Старите войводи.
Вечерая, аго море,
И си заминая,
И си заминая, аго,
За Пирин планина.
Четата им беше, аго,
Со црвено знаме,
На знамето пише, аго,
„Смърт или свобода!"

Песента е популярна по цялата българска земя.

X. ХОРА̂

998. БИТОЛСКО ХОРО

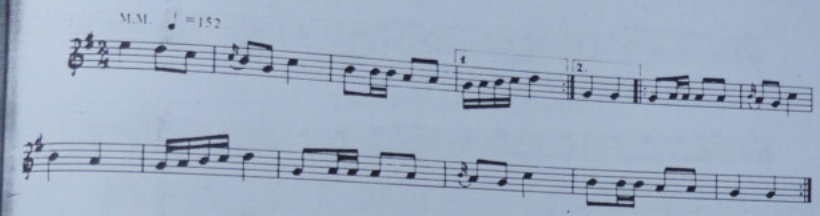

999. НЕВЕСТИНСКО ХОРО

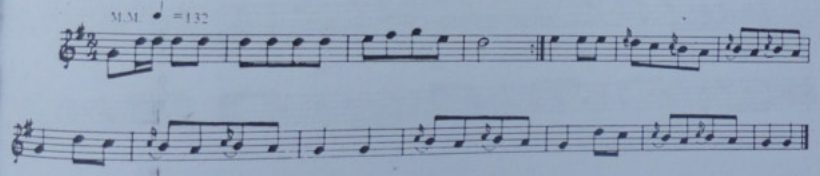

1000. СЕЛСКО ХОРО

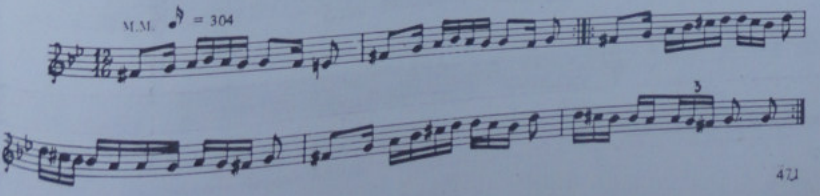

1001. КАСАПСКО ХОРО

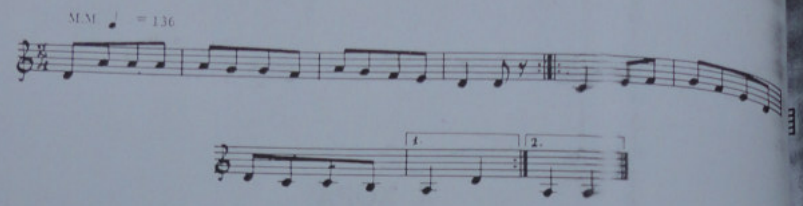

Пяла Иванка Джолева от Прилеп.

1002. КАВАДАРСКО ХОРО

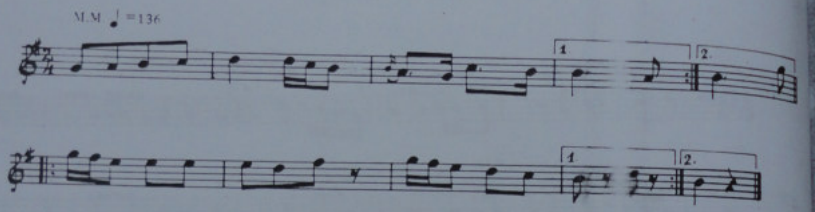

Пяла Васка Белезелкова от Прилеп.

1003. ТЕЖКО ХОРО

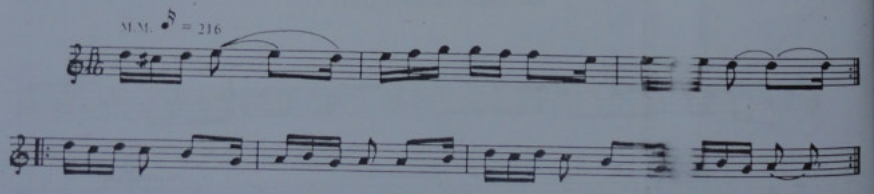

Пяла Иванка Джолева от Прилеп.

1004СКОПСКОХОРО

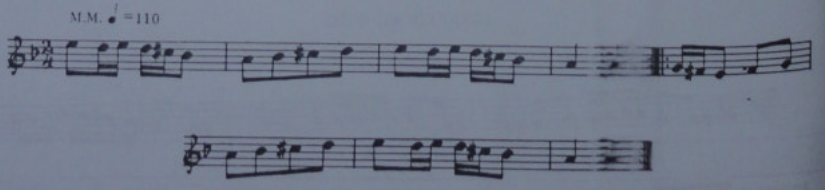

Пял Лефтер Антов от Скопие.

1005. САКА ЧИЧО ДА СЕ ЖЕНИ

М.М. ♩ = 132

Са- ка чи- чо да се же- ни, си- ро- маф, си- ро- маф. ке- се и- ма

па- ри не- ма, си- ро- маф, си- ро- маф. Гра- - - -

1008. ВЕЛЕШКИ ХОРА

I. ДЕ, ГИДИ, СУЛТЕ ПУЛКОВА

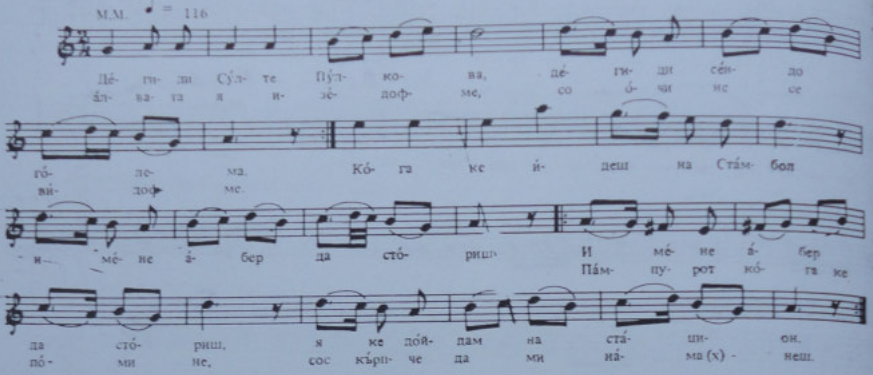

Слушано от Савка Антева от Велес.

II. СКЪРШИ ВЕГИНАД ОКО

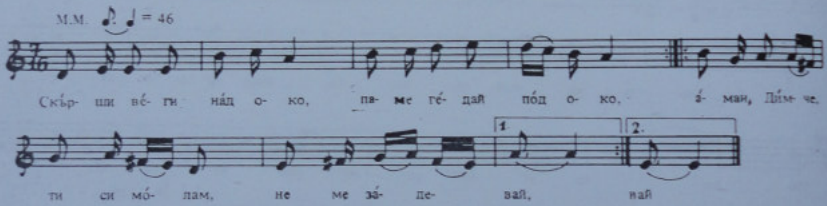

1009. ПРИЛЕПСКИ ХОРА́

I.

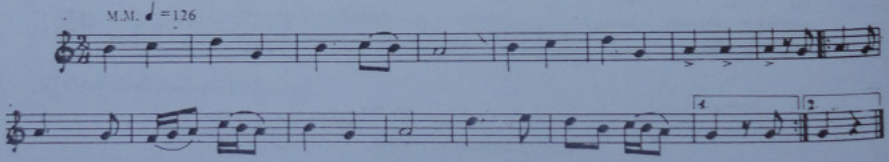

II.

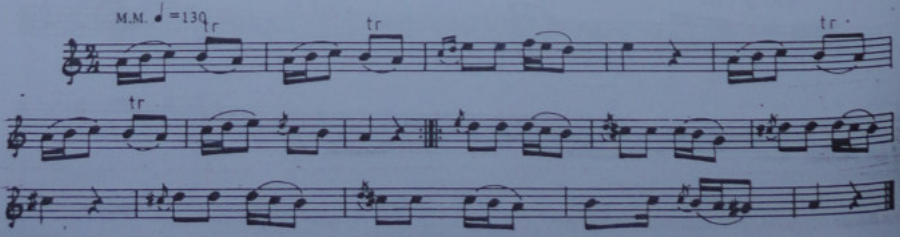

XI. ПРИЛОЖЕНИЯ

ДЕТСКИ ИГРИ И ЗАБАВАЛКИ

1010. КВАЧКА

Детската група се разделя на две: едната част се състои от 2 – 3 деца, а другата от всички останали. Едно момиче с „квачка", а останалите – „пилци". Две деца от първата група се отправят с горда стъпка към втората, застават пред „квачката", около която са клекнали „пиленцата", и започват да пеят с висок глас:

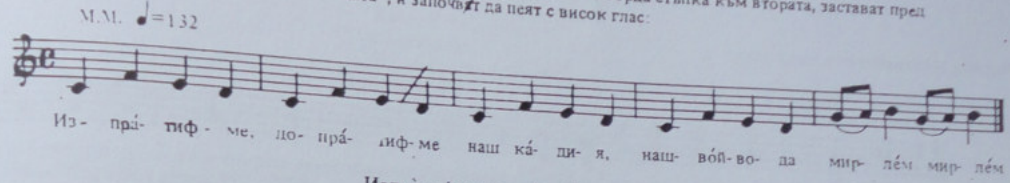

Изпра̀тифме, допра̀тифме
Наш ка̀дия, наш во̀йвода
Мирлѐм, мирлѐм:[1]

(Речитатив):

„Ме пу̀шчи ца̀рот да ми да̀йш едно пѝле!"
„Квачката" отговаря: „Зѐми си!"
„Пиленцата" почват да викат: „Шиу-шиу!"

„Пратениците" си избират едно от „пиленцата", оттеглят се и почват да пеят:

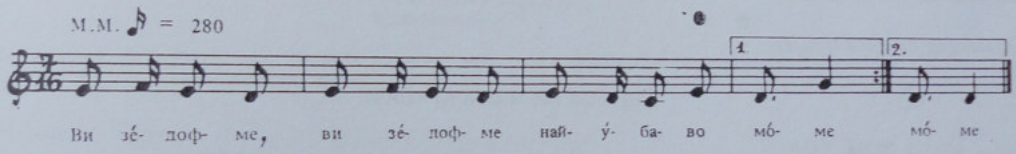

Ви зѐдофме, ви зѐдофме
Нàй-у̀баво мо̀ме!

Квачката и пиленцата дружно отговарят на същата мелодия:

Не ви̇̀ можи, не ви̇̀ можи
Зѐлник да ви мѐси!

„Пратениците":

Ке у̀чиме, ке ка̀раме,
Зѐлник ке ни мѐси!

Първите:

Не ви̇̀ можи, не ви̇̀ можи
Ма̀нджа да ви вари!

Вторите:

Ке у̀чиме, ке ка̀раме,
Ма̀нджа ке ни вари!
. . . . . .[2]

Първите:

Учѐте го, ка̀райте го,
Умо не му̀ иди.

След изреждането на още 2–3 неща, които взетото „пиле" не може да прави, започва играта отначало и се повтаря, докато не бъдат взети всички „пиленца". Вземането на следващите „пиленца" не става винаги доброволно. Има отказ, след който идват заплашвания, че „царот ке прати аскер сите да ве изколи" и пр.

След като „квачката" остане сама, противната страна пее последния стих:

Си о̀стана, си о̀стана
Са̀ма кукавица!

С това играта свършва.

Слушана от децата в Прилеп.

[1] „Мирлем" – с мир.

[2] Изреждат се по тоя начин още някои неща, които „пиленцето" не може да прави: риба да пържи, рокля да шие и пр.

1011. ШИРОКА Е, ВИСОКА Е

Две деца се хващат за ръка и образуват свод, под който останалите минават на двойки. Първите пеят:

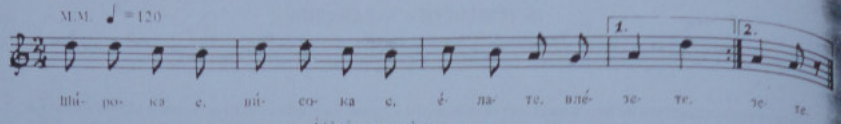

Шѝрока е, вѝсока е,
Ѐлате, влѐзте.

Вторите, минавайки под свода, пеят:

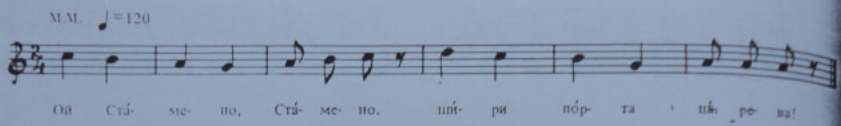

Ой Ста̀мено, Ста̀мено,
Шѝри по̀рта ца̀рева!

Първите (на мелодията на вторите):

Шѝрока е, вѝсока,
Върви во̀йска ца̀рева!

Всяка излязла изпод свода двойка застава зад предишната, като образува с ръце свод, под който минават останалите, и на свой ред се нареждат за свод. Първата двойка пуска ръце и минава под свода на другите и т.н. Песента непрекъснато се повтаря.

Слушана от децата в Прилеп.

1012. ОФ НА МАМА КРАЛИЧЕ

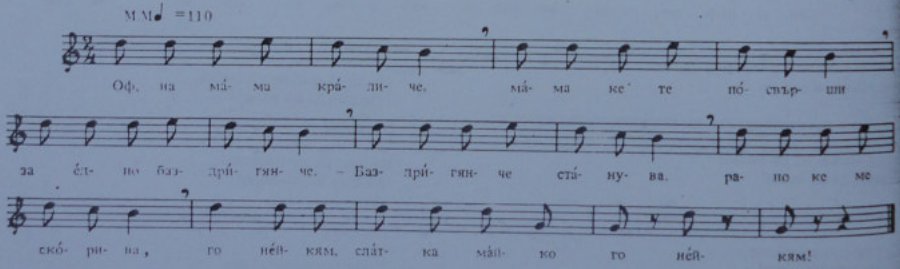

– Оф на мама кра̀личе,
Мама ке те по̀свърши
За ѐдно баздригянче!
– Баздрѝгянче[1] станува,
Ра̀но ке ме ско̀рива[2] . . .
Го нѐйкям, сла̀тка ма̀йко,
Го нѐйкям!

Тази песен се пее, когато децата се готвят да играят някоя игра, в която едно от тях трябва да върши някаква трудна задача в играта: да лежи, да бъде яхано, прескачано, да мижи и пр. Песѐйки песента, ръководителят на групата сочи с пръст по едно дете съответно на всяка сричка. С последната сричка се сочи детето, което се освобождава от задължението да носи първо бремето. По тоя начин групата намалява. От последните двама – един от които е „броячът" (който пее песента и води началото на играта) – ще носи бремето оня, който ще бъде посочен с последната сричка.

Слушана от децата в Прилеп.

[1] Баздрѝгянче – продавач на басми. [2] Ско̀рива – вдига, кара да стане.

1013. КАМО Я МАГАРИЛИЦА

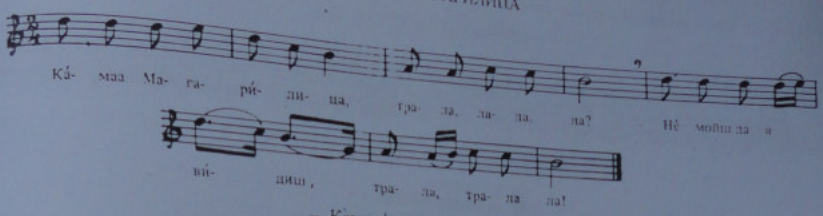

– Ка̀ма а[1] Магарлица?
Тралалалала.
– Нѐ мойш да я вѝдиш!
Тралалалала.
– Фърлам ѐден ка̀мен,
Кажам како е!

При тази игра едно дете се крие в групата деца, клекнало в краката им. Друго дете, което минава за родител, стои малко отдалечено от групата и пее:

„Камаа Магарлица?
Тралалалала."

Всички останали:

– „Нѐ мойш да я вѝдиш!
Тралалалала."

Първото: (навежда се и уж взема камък – заплашително):

– „Фърлам ѐден ка̀мен,
Ка̀жам како е!"[2]

Започва диренето на скритото дете, без да се влиза в групата – само с отгатване според положението на редовете на полуизправените деца, криещи диреното дете.

Слушана от децата в Прилеп.

[1] „Камаа" е съкращение от „камо я", т.е. „Къде е?" [2] Ка́жам ка́ко е – съкращение по детски говор на израза: „Ако фърлам еден камен, ке ти кажам како е!"

1014. ДЕДО СЕДИТ НА ГРУТКА

(Детска рецитация с напев)

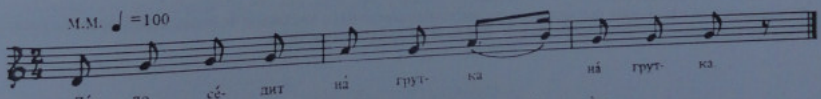

Дѐдо сѐдит на̀ грутка, на̀ грутка,[1]
И си плѐтит я̀куцка, я̀куцка.[2]
– Зо̀шчо ти е я̀куцка?
– Ке си бѐрам жѐлади.
– Зо̀шчо ти се жѐлади?
– Ке си ра̀ним пра̀сина.
– Зо̀шчо ти се пра̀сина?
– Ке ми пу̀шчат са̀ло.
– Зо̀шчо ти е са̀ло?
– Ке си ту̀чам мо̀мите.
– Зо̀шчо ти се мо̀мите?
– Ке ми мѐтат дво̀рои.
– Зо̀шчо ти се дво̀рои?
– Ке си рѐдам сто̀лои.
– Зо̀шчо ти се сто̀лои?
– Ке ми ѝдат сва̀тои.
– Зо̀шчо ти се сва̀тои?
– Ке ми но̀сат нѐвеста.
– Зо̀шчо ти е нѐвеста?
– Ке ми ро̀ди дѐте.
– Зо̀шчо ти е дѐте?
– Ке ми вѝка: „Та̀те!"

Мелодията се мени в заключителните стихове:

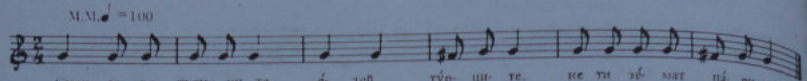

Скрий се во гърните,
Етей турите,
Ке ти земат парите! –

(Речитатив):

Пукна гърнецот,
С' истури гравот,
Царот остана ненаяден.

Слушана от децата в Прилеп.

[1] Последната дума на всеки стих се повтаря два пъти. [2] Я к у ц к а – качулка.

1015. АДАМ ШЕТА НИЗ ГРАДИНА[1]

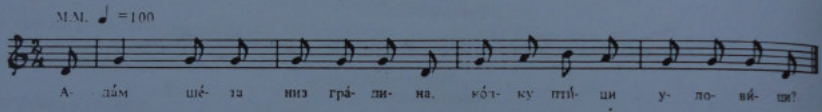

Адам шета низ градин,
Колку птици уловици?[2]

(Речитатив):

Едно, две, три,
Кой излезе? – Ти!
Най-големото магаре
Си ти!

Слушана от децата в Прилеп.

[1] Тази песничка се пее ту като мелодична рецитация, ту като средство за подбиране на играч, който пръв ще носи бремето при играта, както е обяснено при песента „Оф на мама краличе" (вж. 1012).

1016. ЯНО, МЕСИ ПУПКА

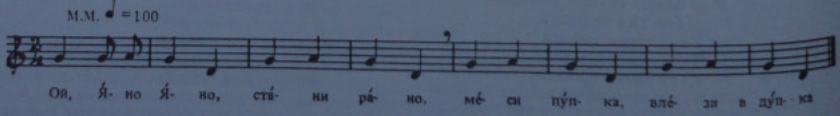

Ой Яно, Яно,
Стани рано,
Меси пупка,
Влези в дупка!

Слушана от децата в Прилеп.

1017. ДЕТСКА ЗАБАВАЛКА – I

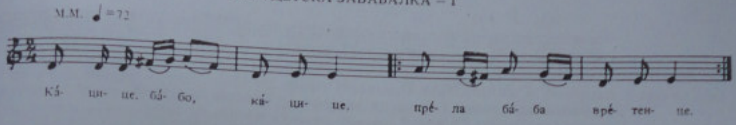

Ка̀цѝце, ба̀бо, ка̀цѝце,[1]
Прѐла ба̀ба врѐтенце,
Си го кла̀ла на по̀лица,
До̀шло ма̀че – ли̏знало,
До̀шло ку̀че – гри̏знало!

(Речитативно):

Чит[2], пу̀стинье,
Ош[3] шчу̀ринье!

Популярна в Прилеп.

[1] К а̀ ц и ц е – безмислена дума, увод в песента. [2] Ч и т – възклицание срещу котка, за пъдене. [3] О ш – възклицание срещу куче, за пъдене.
Със стиха „Кацице, бабо, кацице" детето започва да се люлее напред-назад, държано за ръчички, и така трае цялата забавалка. Първите два такта са въведение, на вторите два такта се пеят останалите стихове.

1018. ДЕТСКА ЗАБАВАЛКА[1] – II

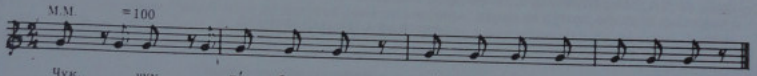

Чук, чук ло̀бода,
Па̀дна тѐсла о̀д бога,
У̀дри баба по̀ нога.
Ба̀ба ро̀ди ъртиче[2],
Си го за̀ви в кърпиче,
Па му вели-го̀вори:

— Мо̀лчи ми, сѝне, нѐ плачи,
Яс ке одам на пазар,
Ке ти ку̀пам два меда
И на дѐдо га̀йки,
И на ба̀ба ко̀шула,
И на Па̀нче ко̀шулче.

Популярна в Прилеп.

[1] Този род песни се пеят в Прилеп на малките деца, като майките или бабите ги вземат в скут, държат ги за ръчички и им тънаникат, да ги развеселят. [2] ъ р т и ч е – малка кърпица.

1019. НА СКУТА НА БАБА[1]

(Речитатив)

— Гу̀гу-че[2], мо̀ми-че,
Ка̀де беше?
— На водени-ца!
Шчо яде-ше?
— Топени-ца![3]
— Ка̀мо ме-не?
— Нѐма тѐ-бе!
— Иш! Иш! (маха с ръка)
— Пррр! Ле-тна!

[1] Това е популярна прилепска забавалка за малки деца, люлени ритмично на скута на баба или майка. [2] Г у̀ г у - ч е – гугутка. [3] Т о п ѐ н и ц а – царевична попарка.

1020. КОМАРОВА ЖЕНИТБА

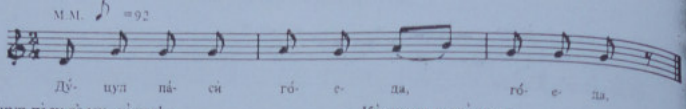

Цу̀цул па̀си го̀еда, го̀еда[1],
По̀край рѐка Сѝтница, Сѝтница.[2]
Поминала лѝсица:
– До̀бро у̀тро, Цу̀цуле!
– Да̀й бог до̀бро, лѝсицо!
– Шчо е врѐва во сѐло?

– Ко̀марец се жѐнеше
За̀ дѐвойка му̀шичка;
Пѐтел дъ̀рва цѐпеше,
Ко̀кошка 'и[3] рѐдеше,
Мѐчка тѐсто мѐсеше,
По̀йчке си го ла̀паше . . .

[1] Го̀еда – говеда. [2] Последната дума на всеки стих се повтаря. [3] 'И – ги (изпуснат е звукът Г – както е присъщо наприлепския говор. Песента се пее от децата в Прилеп като детска декламация.

1021. ГАТАНКА

Чу̀кна о̀рел на пла̀нина:
– Бѐрите се, тумбу̀рушки,
Да но̀сите гайга̀рушки!
Излези-влѐзи, су̀гурци но̀си!
Що е?

Отговор на всеки ред:
Бие поп камбаната:
– Събирайте се, жени
Да носите раздаване (подаяние).
Излиза-влиза, залъци носи.

Поп.

Слушана от Благойка Шерева от с. Папрадища, Велешко.

1022. БАБА НА ПАЗАРИШЧЕ

Отишла ми баба на пазаришче,
Шчо видела баба, си купила:
Видела едно петле – си купила.
Петле пеит: "Кикиригу, какарагу!
Пий, бабо, пий црвено вино,
Со деда спи!"
Па си оди баба на пазаришче,
Шчо видела баба, си купила:
Видела една пайка[1] – си купила.
Пайка вика: "Шатер-патер!"
Петле вели: "Кикиригу, какарагу!
Пий, бабо, пий црвено вино,
Со деда спи!"
Па[2] си оди баба на пазаришче,
Шчо видела баба, си купила:
Видела баба гуска, си купила.
Гуска вика: "Гагур-гугур!"
Пайка вика: "Шатер-патер!"
Петле вели: "Кикиригу, какарагу!
Пий, бабо, пий црвено вино,
Со деда спи!"
Па си оди баба на пазаришче,
Шчо видела баба, си купила:
Видела едно момче, си купила.
Момче вели: "Жени ме, бабо, жени ме!"
Гуска вика: "Гагур-гугур!"
Пайка вика: "Шатер-патер!"
Петле вели: "Кикиригу, какарагу!
Пий, бабо, пий црвено вино,
Со деда спи!"
Па си оди баба на пазаришче,
Шчо видела баба, си купила:
Видела едно моме, си купила.
Моме вели: "Мажи ме, бабо, мажи ме!"
Гуска вика: "Гагур-гугур!"
Пайка вика: "Шатер-патер!"
Петле вели: "Кикиригу, какарагу!
Пий, бабо, пий црвено вино,
Со деда спи!"

Свободен разказ:

И ба̀бата 'и послу̀шала сѝте: го ожѐнила мо̀мчето за дѐвойчето, я за̀клала гу̀ската и па̀йката, вѝкнала го̀сти, напра̀йла сва̀тбата, му фъ̀рцнала[3] со дѐда вѝнце ай ми си о̀ди и си се кутнала[4] да си спѝе со дѐда слѝтко, а пѐтлето го оста̀йла да я ра̀збуди по̀-доцна.[5]

Слушана от Менка Новева от с. Мало Койнари, Прилепско.

[1] Па̀йка – пътица. [2] Па̀ – съкратено от "пак". [3] Фъ̀рцнала – пийнала, гавръзнала. [4] Ку̀тнала – легнала си, проспала се. [5] По̀-доцна – по-късно.

1. Вршенье (Строй)[1]

Кога кя си изберет момчето девойка, пракят стройница[2] коде майката на девойката и ако йе дает лаф[3], девойката бацуват рока на стройницата. Тая я даруват со пари, а тие я даруват со ризичи[4].

Стройницата одит радосна дома коде момчето. Фърлает пушка. Се берет сите роднинье на "айрлия[5]", пеет и се веселит. Овия се викат "мала вршачка".

На девойка йе пеет:

Не ли ти велев, девойко,
Не оди често комшии и т.н. (вик № 424)

После зафакяет да се готвит за "мушчулокот" (големата вршачка – довршуванье) на голема Богородица – да врзувает ризи[6]. Се готвит от обете места – откоде девойката и откоде момчето: носит лубеници, колет овци и др. Зовачка[7] зовет[8] за по ризи откоде момчето. Зовет по целото село со карта, пълна вино, и викат: "Да блаосовите!"

На денот на мушчулокот роднинието, собрани коде момчето, одит по ризи у девойката и се викает "ризари". Кой шо е богат, носит и тонани. Отзади одит най-млада невеста, се викат "торбарка". Во торбата носит калемкяри[9] за девойката, ризинче копринено, пракянници[10] от роднинье (жълтици, пари – закачувани на йбълко или врзувани на китка цвеке). Торбарката кажуват кое от кого е – от тетка, вуйна, стрина и др. Роднинието на девойката 'и чекает. Сите седит на софра. Начело седит кумот, свекорот и по-старите роднини. Башка[11] седит можите, башка – жените. Софрата е наредена со лубеници, шекери, мезини, цвеке во чапи, а пред кумот – погача и на погачата ризa[12] и калениче[13] со пченица неварена, корен босилек непресаден, корен расад[14] непресаден и стара пара. Пченицата се клават, за да е девойката плодна, расадот и босилекот непресадени – дека момичката е здрава и неможена, а старата пара – да остарет и да обелет.

Излагат девойката со своя сноа и брат (ако имат) или друг родина. Бацуват рока на своите роднинье – татко, майка, бракя, сестри и сите други роднинье. Сите плачет и я даруват со пари и я бацуват в уста. Парите 'и берет снаата, шо я носит. После одит да бацуват рока на ризарите: първо на кумот, после на свекорот и на ред на сите роднинье на момчето. Я даруват сите пари. Свекорот йе дават калемкяр со жълтица. Другачките на свършеницата пеет во теа време:

Строй строевала девойка,
Куму (свекру) си рока пиливат.
Кумот я дар дарувало
Една илия[15] стамболска. (вик № 416)

Кога кя свършит со бацуванието рока на сите ризари, девойката се врякят коде кумот. Той земат ризата, слават внотре малку шекерчиня, старата пара, расадот, босилекот и я врзуват по-лабаво (за да не ослабет девойката) и я дават на девойката. Тая я земат и я дават на свекорот.

Другачките пеят:

Чуму ти се, баш девойко,
Тие туги люге и т.н. (вик. № 422)

А стройците (ризарите) пеет:

Процутело първено йбълко . . . и т.н. (вик. № 423)

После свършеницата одит во клед и девойките йе пеет:

Не ли ти велев, девойко,
Не оди често в комшии и т.н. (вик. № 424)

Еден мож от чекалените одит коде кумот, я земает двийцата погачата, я факяет на стреде и я кършит на полу и гледает кой да я земет по-големата половина. Едната половина я кършит на чекалените, а другата – на ризарите. После земает рякия да пиет и да йдет. Се чукает и дават молитви[17] да се "кердосает[18]": "Айрлия да е, куме, свекре, свате, за век да е, да се кердосает, пак на по-мали . . . И да даде бог со сечия кука шо е убаво . . . Дай боже!"

Роднина на свършеницата излагат и 'и[19] даруват ризарите со дарови: ризи, калемкяри, на свекървата дарина. После се пеет:

Стани куме, не раздавай многу и т.н. (вик № 425)

На одење йе дават на торбарката торбата со дарои за тия, шо не се дойдени, и за близките роднинье: свекървата, свекорот, стрийните, братучедите и др. Пак им дават дарини, ризи и калемкяри, макар да 'и даруват на софрата. У свршеникот[20] се сбирает на вечера. Целата нокъ йграет и пеет. Ко ке се свършит мушчулокот, можите одит на гурбет.

Девойката почнуват да 'и везет тноките[21] рокави – со сѣрми праени, да 'и клает во денот на свадбата, кога кя се качуват на коньот. Кя поет некольку жени, кя ѝе отнесет костенье. Затова тие се викает "костенарки" (околу Св. Арангел). Тие се от родата на можот. Ѝе[22] носит и от свекървата калемкяр и жѣлтица.

На Св. Никола свршеницата 'и викат золвите на гости. На патерица на Св. Никола одит золвите и йотѣрвите ѝе носит патерица (погача, нафора и пракяници со пари: на ябълко пари, цвекье со пари и др.). Тие се викает "патеричарки".

На Водици пак се берет ризари. Пак одит по ризи у свршеницата. И тогай ѝе носит жѣлтици и калемкяри от сите роднинье и тая пак им дават дарови. Во сирници на свршеницата ѝе носит откоде зетот комати и сарайлии и пак пари (жълти); от секой девер комат[23], а от можот – сарайлии. И тая пак даруват.

На Летник (1 март по старо) одит со погача и мълняк[24] со жѣлтица (алтин) от свекървата. Го клаат на увото. И калемкяр ѝе носит. И пак дават молитва: "Да ни е айрлия! . . ."

На Великден свакьите от обете страни валцувает[25] айца со бакъм[26]. Второт ден Великден одит во църков и меняает яйцата. Девойката дават по-веке яйца – 19 со 17 – и викает: "Христос воскресе!"

По Гюргьевден ѝдет "солуниците" от гурбет. Одит у девойката, носит гройзе (суво), бомбони, калемкяр, шо донесол можот. ("Солунци" се викает сите, шо ѝдет на гурбет, не само тие, шо ѝдет от Солун.)

Коде девойката го валцувает алот (първената прежа), за да 'и кифчит[27] тноката кошуля и рокавите ("кифчит" се викат да правиш киски, китки). Кога го виет алот, се берет девойки да го виет (на дървени бувальки[28]) и пеет:

Не плачи, жали, девойко,
Убав се алот отвари,
Да кифчит тнока кошуля.
Правила ми се кошуна
преку висока планина и т.н. (виж № 429)
Вила се лоза винена
Околу града Солуна . . .
Плело моме мрежа копривена,
Я фѣрлило во глобоко езеро . . . и т.н. (виж. № 448)

После редит терзии, кя я шиет промената[29] от зетот и девойката – секой во своята кукя. Фѣрлает бакшици на терзиите. Се берет сите роднинье.

Една неделя пред да я земет невестата, пред Петровден, момчето го носит во меови вината. Вината го претурувает во фуцелиня (буриня) и го сеет житото – за лебовите за свадбата. Свекървата фѣрлат шекери, гройзе и пари. На едното фуцеле[30] ѝмат направено венец от босилек, трондафиль и копидан[31]. Копиданот 'и привързват младите. Се веселит сите, топани топаеѣ, играет оро, шиет, дават молитви. Вината кога го турувает, джумбушот е коде можот. И пеет:

Шо е врева во Йорови дворови и т.н. (виж № 434)

Виното се тури.

Три недели пред жененьето (пред Петровден) девойката седит в клед.[32] Се берет девойки да я чувает[33] и ѝе пеет:

Шир шири се, майко моя,
На моето место и т.н. (виж. 436)

Нели ти велов, девойко,
Не оди често в комшии и т.н. (виж. № 424)

Девойко, мори, девойко,
Шо ти се тебе чинеше . . . и т.н. (виж № 432)

3. Сватбата

Спроти крайниот ден на свадбата, на среда пол нокь, ѝдет баряктарот – мож от золва или друг (трябе да е зет) – и го редит бѣрякот на перде.[34] И тога пак пеет сите на баряктарот:

Йрасле ми, порасле ми
Три сини ясени и т.н. (виж № 439)

Сите ѝдет да честитит бѣряк и да шиет.

Ѣден ден пред да ѝе земет невестата, одит зовачка от момчето да зовет за на свакя и за на вода, а друг одит да берет папрат и явор. От яворот правит сеница (колиба) за егѝпните,[35] шо кя свирит и шо кя топает. Я правит побратимите. И коде девойката носит папрад. И ковчезите 'и носит от татка ѝе. Папрадот го клаает коде девойката в клед да лежит на ней девойките, шо кя я чувает, шо кя играет на момино оро. Кя пеет на свршеницата:

Дéвойко, мóри дéвойко,
Пáпрал е жóва рáделба . . . и т.н. (виж № 441)

Нáвечер йдет топáните, излагат мáйката на мóжот (свекървата) да 'и пóсрешнет топáните и се бéрет мнóгу нáрод да йгрáет. Свекървата излагат со сúто нá глава и во сúтото леб; со éдната рóка дúржит нá главе, со дрýгата рóка чúния со вúно и со сé кя се фáтит нá танец, кя го вóдит óрото. Свекúрвата се вáрдит да не прогóворит. Трú поти кя зáвъртит и кя се пýшит.

Пред свáтбата най-голéмата вéселба за 'млáди и стáри йе одéнето нá вода – éден ден пред свáтбата. Вéчерта во мрáкот топáните и роднúњето от мóжот óдит у девóйката и сéкой во рóши нóсит по éдна кúтка запáлена бóрина, а нéкои на мáртакьи[36] кърпи, потóпени во вúдело[37]. Кя зáпалит и мáйтапи[38] – си пáлит и 'и фърлáет.

Коде свръшенúцата чéкает мнóгу дéвойки. По-блúзките рóднинье и зéмает свръшенúцата да я нóсит нá вода и нóсит две гюгýмчиня.[39] Едно дéте óдит прéд нея со мáло гюгýмче и да мълчит, да нé збóврет.[40] Кя го зáвъртит сéто сéло и от три чéшми вóда кя нáпърпит. А дрýгите йе пéет (виж № 444) :

Чéкай, мáйко, стýдена вóдица,
Óвольку от кéрка óтмена –
Чекáеши нá порти зáспала,
Чéкай, тáтко, стýдена вóдица,
Уше сéга от кéрка óтмена,
Уше сéга веке нóши úма.

А пак топáните свúрит и тóпает:

Търгна мóме нá вода
Со две стóмни шáрени,
Оф, амúи, амаи . . .

Цéлото сéло е нá нога. Девóйките-младóженки óдит и кърстатит[41] по сокáците, за да не се стрéтит една сó дрýга, зáшчо во éдна вéчер úма во сéлото óколу 60 свáтби. Сéкоя дéвойка (свръшеница) трéбет да пóет[42] на трú чéшми, от трú чешми вóда да зéмет. Со вóдата глáва се мúет.

На момчúнята тóй ден им е нáй-весéлиот во годúната, зáшчо тóга мóжет да си úзберет дéвойка и да зáзбоврет по-слóбодно сó нея.

Úладожéнецот óдит нáзорум[43] по свръшенúцата зáедно со стáриот пóбратим, глéдат да не гó вúдит нúкой, за да се вúдит нáсамо со момúчката (свръшенúцата), нá темно. Борúната óдит нáпред.

Кя дóет дóма у свръшенúцата, кя пúет вúно, рáкия, кя дáвает мóлитви и кя си пóет у младожéнецот, кя вечéрает, кя се вéселит и кя пéет "свáкя". "Свáкята" е пóгача свáтбарска. Нéя трéбет да я мéсит тáткова-мáйкина (шо úмат тáтко и мáйка – да нé е сúрак). Кога я мéсит "свáкята", девóйките пéет:

Свáкя се мúвно мóлеше:
Úбаво да ме мéсите . . . и т.н. (виж № 445)

Тáя, шо мéсит свáкята, се вúкат "месáрия". Девóйките йе пéет:

Месáрио, тáткова-мáйкина,
Месáрио от гóлема рóда и т.н. (виж № 446)

Сéга, óткога кя се навечéрает, я зéмат свáкята кýмот и éден дрýт, я кършит и пéет:

Огрéпла месóвина по чéсна търпеша и т.н. (виж № 447)

Рóдата на невéстата цéла нокъ кя йгрáет и кя пéет кóде невéстата, прéд зори кя свáрит пúляф и кя пържит тигáнии,[14] а мóмата кя се мúет глáва со вóдата, шо я дóнесле. И девóйките кя пéет:

Мúено мóме, бéлено,
Úтре от мáйка дéлено.

Прéд зори кя пéет:

Пéет пúле сúно и зéлено,
Бýдит мóме бéло и úрвено . . . и т.н. (виж № 452)

Прóпой, пéпе, úри ти úпар в óчи,
Да úзбудиш свръшена дéвойка и т.н. (виж № 451)

На дéнот на свáтбата óдит зóвачи да зóвит за нá свáтба. Пред да я зéмит невéстата óткоде мáйка йе, побрáтимот óткоде мóжот óдит сабáйле[45] со брáв[46] и едно фýцале вúно, товáрени на коњ. Фуцáлето и брáвот кúтени се со цвéкиня: бóсилек, кóпидан, трóндафиль и нéвен.

Го кóлет брáвот и гóтвит úденье. Пóсле úдет побрáтимот да го брúчит зéтот. Кога го брúчит, му пéет (виж № 458):

Не́кет зе́тот бе́рбер да го бри́чит,
То́ко сакат вѐрни побра́тими,
Дур не́земет от та́тка про́шенье.

Побра́тимот го бри́чит, а се́стрите му дѝржат ри́зата и пла́чет. По́сле го проме́нует зе́тот и се го́твит да о́дит по не́вестата. Побратѝмите си́те на ко́ньи ка́чени, зе́тот ме́гю нив со ке́че, на ке́чето ко́пец ко́прина и жѝлтица и на́ поясе ки́тка ко́пидан. До́ него е ста́риот по́братим. Побратѝмите, шо о́дит на́ коньи, се ви́кает "свато́ви", а дру́гите, шо о́дит на́ нози, се ви́кает "стро́йци". Зе́тот со побратѝмите бо́дениот[47] со ко́ньите и вѝртит отсре́т[48] село, а стро́йците кинису́ает[49] пра́во коде неве́стата. О́дит до не́кое ме́сто и по́сле се че́кает со свато́вите, за да о́дит за́едно.

Све́корот го во́дит ко́ньот за ковче́зите, шо ке 'и зе́мает, со ди́саги и по́гача на ко́ньот. На ко́ньот е ка́чено ма́ло де́те. Си́те пе́ет.

Кинѝсуват ра́дувана во́йска
Да ми о́дит Бу́дим по де́войка и т.н. (виж № 460)

Ста́риот по́братим вѝрвит на́ конь по пре́к пот и о́дит коде девойката пѝрв. Той се ви́кат "мушну́лжия" (абе́ржия). Той но́сит то́рба, во то́рбата – ка́рта[50] и ма́ло ле́бче – се ви́кат "пепе́лявче". Изла́гает си́те родѝньето на девойката, го че́кает: Той и́звагят ка́ртата и им я да́ват. Ти́е го пресипу́ват ви́ното и му пѝлнит от нѝфното ви́но. Му я но́сит то́рбата со ка́ртата и му вѝрзу́ват ри́за на ко́ньот. Ви́кает: "Ай́рлия да ни е!" Побра́тимот пѝет от ви́ното и ви́кат: "Ай́рлия!" Той тре́бет да би́дет "се́тен", да ва́рдит да не му за́пнет[51] не́шчо на не́го и да не му кла́ет во то́рбата не́шчо, за́шчо а́дет е дру́гите да го и́зложет, да му кла́ет не́шчо за ше́га: лук[52], чере́палька (па́чавра) от чере́пите,[53] у́мрено ма́че – би́ло на не́го, би́ло на ко́ньо на опа́шката да вѝрзет не́шчо, па по́сле да му се сме́ет. Во те́я вре́ме девойките пе́ет:

Мушну́лжия, го́лем абе́ржия и т.н. (виж № 461)

Мушнулжѝята се вра́кят коде свато́вите. Си́те пѝет от ка́ртата от ви́ното, шо го до́несол отко́де неве́стата.

На́й-после стро́йците и свато́вите влѐгват во дво́рот ко́де неве́стата. Зе́тот заста́нуват пред кле́дот пред девойката и ба́цуват ро́ка на си́те ро́днинье и 'и слу́жит со ви́но. Бра́тот от девойката и́ли ро́днина сто́ит со чѝния и по́дават на зе́тот да 'и слу́жит со ви́но. Зе́тот и́звагя я́бълко со ста́ри па́ри за́пнати, го да́ват на той, шо дѝржит ви́ното, 'и сменя́вает па́рите и му го вра́кяет и́стото я́бълко на зе́тот. И му пе́ет:

Стра́мно стра́ми се, ю́нче, и т.н. (виж № 472) -
А ю́нче, гурѝливо ма́че . . . и т.н. (виж № 472)

О́вая пе́сна се пе́ет, кога мо́мчето е мно́гу мла́до. Пове́кето се же́нит мла́ди, та не́мает му́стаки. На побратѝмите се пе́ет:

Побратѝми, па́шини се́ѝмени,
Барѝктаре, ца́рев ванѝ́таре . . . и т.н. (виж №462)

Кога ба́цуват ро́ка зе́тот, неве́стата го гле́дат от кле́дот ни́з пѝрстен и си ве́лит: "Ни́з пѝрстен те гле́да, во сѝрце ми вла́гаш".

На зе́тот му кла́вает ри́за на де́сното ра́мо и му пе́ет:

Че́стита ри́за, ю́нче,
Шо те де́войка да́рила и т.н. (виж № 469)

Зе́тот си-замѝнуват со побратѝмите до́ма. Я́дет сара́йлии. Се вра́кяет побратѝмите на́зад ко́де неве́стата со се́[54] ко́ньот на зе́тот и со свато́вите се́дит на тѝрпенза. Я́дет, пѝет, да́вает мо́литви. Зе́тот оста́нуват до́ма во кле́дот, я чу́ват посте́лята, ко́де шо кя се стра́мит неве́стата. Неве́стата я обла́кает во тно́ките а́дишча[55], йе кла́вает пѝрсте́ните, па́фтите и ду́лакот и пе́ет:

"Чѝни же́фе, баш де́войко,
На тно́ка ко́шули" и т.н. (виж № 455)

Све́корот 'и "отку́пуват" ковче́зите, да́ват па́ри на де́тето, шо го во́дит ко́ньот. Ста́риот по́братим о́дит да я "отку́пуват" неве́стата. Девойките му ви́кает: "Иляди, и́ляди!" Той да́ват па́ри и му отва́рает вра́тата, я "ку́пуват" неве́стата. Па́рите си 'и поделу́вает девойките, шо я промену́вает неве́стата. Та́тко́то я качу́ват неве́стата на ко́ньот от зе́тот. Де́тето го во́дит ко́ньот. Све́корот фѝрлят па́ри и жѝто пре́ку ко́ньот. По́сле девойките пе́ет:

Де́войко, мо́ри де́войко,
Да ко́де ду́маш[56] да о́диш? и т.н. (виж № 475)

Невéстата плáчет и се пóкланят.
Тургнувает за коде мóмчето. Тáму я чéкает. Кога кя нáближит, йе пéет:

Радýвай се, юнáкова мáйко,
Сиг ти йдет какó сйти сóкол,
Снóва нóсит кáко прéбиша . . .

За смéя по некой пóт се пéет:

Снóа нóсит кáко прéбиша . . .
В рóци нóсит гóла цепéница . . . и т.н. (виж № 480)

Я клáвает на невéстата кéчето на мóжот иýздата на кóньот. Тáя климáт со глáва и нéкъет. Свéкорот я слáгат[57] от кóньот; йе постúлает литóвина[58] да нé газит нá празно и вúкает: "Нéвесто, со десна нóга влáгай!", за да с áйрлия нóгата. Я нóсит в кýкъи во óжакот, я чýкает от сйнжирот. Пóсле я нóсит на мéшарка[59], йе дáвает сýталька[60] и сйто да сéет. А тáя зáсеват и го фърлят сйтото, нéкет да мéсит. Пак йе го дáвает. Девóйките пéет:

Умéяла невéстата пóчиво да сýчет,[61]
Умéяла невéстата пóгача да мéсит.

Пóсле невéстата 'и слýжит со вúно и девóйките йе пéет:

Умéяла невéстата свéкор да пóслужит!
Умéяла невéстата кýмот (девер и др.) да слýжит.

Кóго кя пóслужит[62] невéстата, побратúмите кя му вúкает: "Кáжи кóльку мóжки, кóльку жéнски!"
Повéкето блаосýвает: "Пет мóжки, три жéнски!", а побратúмите 'и чýкает со прóчки по врáтот.
Я нóсит невéстата в клед, йе го сонéвает[63] дýлакот и óдит зéтот да пърскат со вúно. Пóсле я застóвает[64] невéстата да се стрáмит (гувеет). Прéд нея е пóслана зетóската пóстеля, а нáземи наóколу е пóслано со пáпрад. Тáя стóит прóстум[65], мълчит и в зéми се пулит. Зóлвите сéдит покрáй нея. Óдит свéкорот, свекървата и сйте рóднинье да я вúдет невéстата и вúкает: "Ай да вúдиме шо сме дóнесле! . . . Мáшала, мáшала! . . . Кáлинка! Áйде áйрлия да ни е! Да ни вéкуват!" Тáя се поклóнуват по три поти. Кой кя влéзет, йе вúкат: "Áйрлия!" и тáя се клáнят. А млáдите йе пéет:

Шо сй дошто, ор дáвойче,[66]
Во нáшиве клéти? . . . и т.н. (виж № 481)

Сéдит мóме мéто два дéвера . . . (виж № 492)

Кое мóме сйтоз нóкя дóшло,
Нéму му се тéтко разбóлею . . . (виж № 489)

Невéстата се стрáмит и си плáчет. Пак йе пéет:

Калéнчице дрóбна и мáлова,[67]
Даль си рáсло во дрóбни кáминя . . . (виж № 487)

Се бéрет мóми, вечéрает, мéсит питýлиша и вáрит пúляв. Мóмите лéгнуват со невéстата. Станýвает рáно, пак я облáкает и я рéдит да се стрáмит со рúзинче в рóци – "гувéяче". Пó-напред 'и венчáвале пó-ручек, а сéга – прéд ручек. Óдет рóднинье от тáтка йе – се вúкает "видувáлени". Топáните тóпает и видувáлените óдет. Невéстата плáчет. Тáтко йе и сйте рóднинье óдит кóде нéя да йе чéститит. Им се клáнят, им бащýват рóка. Тáтко йе йе вѣрзýват на чéлото áлтин. Йе слáгат бéлата нúзалька[68] (со стребро). Кóи шо се пак бóгати, йе рéдит нúзалька со жѣлтини. Пóсле сéдит нá софра, пúет вúно, рáкия и óт село óдит на видýванье со сйте невéсти, шо кя се венчáвает тóй ден – Пéтровден.
Пó ручек óдит, я нóсит невéстата на вéнчанье и йе пéет:

Сйтно óдит мóме по вéнчанье,
Áтер úмат на мúлиот свéкор,
Áтер úмат на мúла свéкърва.

А на барúктарот, шо óдит нáпред со бáрякот, му пéет:

Барúктаре, пáрев анúгаре . . .
Барúктаре, пúрвоно мáгаре . . .
Барúктаре, сéлски говéдаре . . .

Свéкорот óдит со дúсадзи со леб и мýтавче[69] нá рамо и еден кóтел вúно, постúлает прéд пúрков и сéдит по-стáрите. пúет рáкия, вúно, дáвает мóлитви, фрлает шéкери, топáните тóпает, а ергéните úграет óро.

Се врáкяет от вéнчанье и úе пéет нá невéстата и на зéтот:

Сúтно úдет мóме от вéнчанье,
Áтер úмат на мóлиот свéкор,
И на свéкор, и на мóла свéкърва.
Пенáшай се, пенáшай се,
Ел дéнойко нáша и гр. (внж № 483)

Я нóсит дóма и пак я застанýват до мéшарка. Úе дáвает сúто да сéет и сýкалька да сýчет. Тáя сéет и сýчет, вéке жéфа нé правит, зóшчо е вéнчана. Úе пéет:

Умéяла невéстата пóнино да сучит,
Умéяла невéстата пóгача да мéсит.

Пóсле слýжит со вúно:

Умéяла невéстата кýмот да пóслужит,
Умéяла невéстата свéкор да пóслужит.

Пáк я нóсит в клед, úе го фáкяет дýлакот, я сóбувает дéте мáло, тáя му фрлат рúзинче нá рамо. Видувáлени вéке не пýшчает. Се бéрет родинúнето на затвóрање зéтот. Сéдит нá софра. Зéтот úдит да бащýват рóка со побрáтимот и úдит коде невéстата. Побрáтимот кя я зáтворит врáтата на клéдот. Во рóци нóсит шýтка[70], пúлна со óреви и шéкер и пáри внóтра. Úедит врáтата се нáбрани мáли мóмчиня и девóйчиня, чéкает побрáтимот да скършит шýтката и да собúрает орéвите, шéкерот и пáрите . . .

Пóсле кя се разтúргает млáдешот и úдит да вечéрает. Свекървата кя зáстанит пред врáтата на клéдот и нé пýшчат нúкой да пóет тáму, дýри нé чует збор óтнотре от млáдите. Трéбет да чýет збор, за да úе се рáгает дéцата глýви. Пóсле кя си се кáчит гóре коде другúте.

Другúте цéла нокъ úдет, пúет, úграет и се вéселит, а топáните дó зора тóпает. Прéд зора стáнуват зéтот (побрáтимот го дúгат), úдит сúте нá вода со невéстата. Невéстата застанýват до чéшмата, úм тýруват вóда да се мúет, пóсле сúте úе дарýвает, а свекървата úм дáват дáрови. И úе пéет:

Кúписа мóме нá вода
Со два úбрика úзрени . . .

Вракяйки се óт вода, тóплит и пúет блáга рáкия.[71]

Побратúмите со зéтот úдит на зóвенье – да úдет поклóнари[72] (сúте рóдниние). Гóтвит úденье-пúсенье. Úдет поклонáрите, вечéрает, úдет, пúет, дáвает мóлитви. Невéстата úдит коде гóстите, нé седит в клéд. Поклонáрите нóсит пóгачи, вúно, сúренье и úгниня, а кога си úдит, невéстата úм тýруват да се мúет со зóлвите дó нея и поклонáрите úм дарýвает.

По една нéделя невéстата замéсуват пóгача и сарáйлии, 'и вúкает сúте рóдниние нá гости. Úдет тáтко úе со нéгови рóдниние на пúрвиче[73]. Пúрвичáрите úдет на úденье со пóгачи и вúно.

Пóсле úдит младожéнецот со невéстата коде тáтко úе на пúрвиче.

Разказано от Санда Костова Гиновска от Галичник.

[1] Стрóй – гонеж. [2] Стрóйница – свиня, която посредничи за сгодяването. [3] Лаф – дума (тур.). [4] Рáзиче – кърпичка. [5] Áйрлия – хавлия, да се цветливо (тур.). [6] Рúза – кърпа за лице или ръце. [7] Зóвачка – която кани (на сватба). [8] Зóвет – кани (на сватба). [9] Кáлемкяр – кърпа за глава. [10] Прáкянници – подаръци (изпращане). [11] Бáшка – отделно (тур.). [12] Рúза – кърпа (за лице или ръце). [13] Калéниче – паничка. [14] Рéсад – цветливи. [19] 'И – ги (апострофът означава изпуснатото Г, за да се различава от съюза И). [20] Свúршеник – годеник. [21] Тнóки – бродирани със сърма и др. [22] Úе – я, и. [23] Кóмат – баница. [24] Мъ́лняк – мартеница. [25] Вапýвает – боядисват. [26] Бáкъм – червена боя, получавана от особено дърво, с което боядисват яйца на Великден с тъмночервен цвят. [27] Кúфчит – прави ги на кютци, дебели резни. [28] Бýвальки – тупалки, мотовилки. [29] Прóмена – облекло, премяна. [30] Фýцеле – буренце. [31] Кóпидан – цвете (обичниче). [32] Клед – долният етаж на селска къща; зимник, но удобен за живеене. [33] Чýвает – пазят. [34] Пéрде – прозорец (незавеса). [35] Égюпци – цигани. [36] Мáрта́кьи – пръти. [37] Вúдело – газ. [38] Мáйтапи – бенгалски огньи. [39] Гюгýмчиня – помчета. [40] Зóбврет – дума, приказва. [41] Кърстатит – кръстосва. [42] Пóет – да опсе. [43] Нáзорум – скришом, прикрадливо. [41] Тигáницци – мекици. [45] Сабáйлс – сутрина (тур.). [46] Брав – овен. [47] Бóдинят – пречупка. [48] Отсрéд – отсрещната страна. [49] Кинúсуват – тръгват. [50] Кáрта – бъклица. [51] Зáпиет – закачи. [52] Лук – чесън. [53] Чéрепини – подпица. [54] Со сó – заедно със, с цели. [55] Áлища – дрехи. [56] Дýмаш – мисли. [57] Слáгат – свалят. [58] Литóвина – пътека (кодимче). [59] Мéшарка – нощи, място за месене на хляб. [60] Сýгалька – тоналка. [61] Сýчет – точи (баница). [62] Пóслужит – почерпи. [63] Сонéвает – свалят. [64] Застóвает – поставят я да стои. [65] Прóстум – права. [66] Дúвойче – само в песните, инак – девойче. [67] Мáлова – мъничка. [68] Нúзалька – нанизи. [69] Мýтавче – постилка от кожина. [70] Шýтка – счупена стомна, но само без гърло. [71] Блага рáкия – ракия, подсладена със захар, в знак, че момата е честна и животът ще бъде сладък. [72] Поклóнари – поклонници, дароносители. [73] Пúрвиче – първа гощавка след сватбата; младоженците отиват на гости при родителите на булката.

№ 818, 819. Песен за кир Благо Тодев от Банско. Песента разказва за подвига на народния герои и виден граждани на Банско кир Благо Лазаров Тодев и бойната дружина, образувана от него, за да унищожи група хайти, задигнали две овчарчета за откуп. Събитието е историческо и ще го разкажем възможно по-точно според три източника.

Според банскалията Йордан Ушев, адвокат и събиращ данни за историята на родния си град, "кир Благо е роден в Банско през 1890 г. като най-голям син на Лазко Тодоров Тодев – виден търговец, с връзки с Виена. Кир Благо бил буден, смел и родолюбив българин, подяващ се с голям авторитет в Банско и околията. И сами те турци са му правели ихтибар. Дълги години е бил коджобашия на Банско. Знаел е добре турски, гръцки и румънски. През лятото на 1860 г. турска разбойническа банда, предвождана от Индже Юсеин, по народност ал-банец, брат на мелнишкия каймакамин, задигнал в Пирина овчарчето Тодор Димитров Баряков, син на заможния овчар дядо Димитър (Митър) Баряков от Банско".

Според друг източник – банскалията Кочо Молеров – задигнато било и едно момче от Добринище. Разбойниците "потърсили от бащата на овчарчето откуп 100 турски златни лири. Тъй като бащата на овчарчето нямал достатъчно, потърсил в заем пари от кир Благо..."Никакви пари няма да даваш на тези разбойници! – отговорил кир Благо. – Аз ще им платя!" – "Аман – отговорил бащата, – ще ми погубят детето" – "Не бой се – отговорил кир Благо, – след два дена ще ти го теслимим!"

Поръчал на бащата на овчарчето да отиде при бандата, като им обясни, че след няколко дена ще събере парите. Целта била да разузнае къде квартируват. Оказало се (според данните на някакви двама чобани власи), че се намирал в местността "Мозговица", в Пирина, отдалечена от пътищата и човешкото око – някъде зад Василашките езера.

Кир Благо организирал дружина от 14 верни другари: самият кир Благо, брат му Никола – бивш съветник на султанското правителство, двамата им зетьове: Костадин Сирилещов (наричан "Дели Коста") и Никола Хаджирадонов – Шопа, Георги Чакъров – най-близък другар на кир Благо, самият пострадал Митър Баряков, Тодор Хаджирадонов – наричан "уста Тодор", бидейки голям майстор, и група други смели банскалии: Георги Сирилещов, Драгосин Хаджирадонов, Георги Хаджирусков, Коста Чакъров, Аврам Чакъров и др. Всички били въоръжени с пушки шишенета, ятагани и ножове, само кир Благо бил с двуцевна пушка. Цяла нощ дружината дебнела, предвождана от двамата куцовласи. Сутринта в зори забелязала разбойниците да палят огън, за да се сгреят. Съвсем незабелязано кир Благо и другарите му се промъкнали до разбойниците и със светкавична бързина ги нападнали. Изненадата била толкова голяма, че разбойниците не успели дори да гръмнат и били до един избити, а момчетата, завързани за едно дърво, освободени. Дружината тръгнала весела към Банско. "Случаен овчар в Пирина научил за освобождението на децата и побягнал към Банско да носи на роднини и близки радостната вест... Цялото село излязло към полите на Пирина да посрещне тържествено кир Благо, дружина та му и двете деца. Героите били окичени с цветя и дарувани с тънки дари от мома Цвета – сестра на задигнатото братче-овчарче.

"Мелнишкият каймакамин, научавайки за гибелта на брата си, се насочил към Банско. Кир Благо бил арестуван и подкаран към Неврокопския затвор. По пътя за Неврокоп придружаващите го заптиета се опитали да го свалят от собствения му кон и да го хвърлят от "Момина кула" в р. Места. Благодарение на голямата си физическа сила кир Благо не могъл да бъде свален от коня. В неврокопския затвор бил подложен на големи изтезания. Благодарение на голямата подкуп, даден от брат му кир Пикола, бил освободен. Завърнал се в Банско с разклатено здраве. Нощно време издавал викове, скърцал със зъби и го избивало на дудоет."

Според друг източник (Димитър Кръстев, автор на книгата "Банско"), кир Благо страдал от тежко нервно разстройство, безсъние, което могъл да преодолее с вземане на доза опиум. Свикнал на него, веднъж взел двойна доза и не се събудил. Оплакан от мало и голямо, той бил погребан на почетно място – пред олтара на черквата "Св. Тройца", с надгробен надпис: "Под камнюм си почивает тело раба божия Благо Лазаревича Тодев. Престани ся в лето 1862."

Песента за него е жива и до днес в разни варианти.

В изворите има противоречие за името на разбойническия водач. Според Ушев, името му е Индже Юсеин а, Според Кръстев, това е името на кърсерларина, който е арестувал кир Благо за своеволната разправа с братовата му дружина. Ние приемаме за верни данните на Ушев.

№ 832. Песен за Спиро Пърне. Тази песен възпява подвига на прилепския войвода Спиро Пърне, родом от с. Дабница (Прилепско), действал в Прилепско преди образуването на Вътрешната македонско одринска революционна организация (ВМОРО). Той е унищожил много опасния турски дерибей Кючук Сулиман, който е вилнеел по цялата околия, като грабел и безчестял.

Прилепската община организирала заговор срещу него, като въоръжила цяла чета под ръководството на Спиро Пърне, който бил калфа при видния търговец хаджи Пано. Главният организатор на четата бил Диме Коров. Четата се състояла от осем души. Между комитите бил и прочутият след това Георгия Лажот, за когото също са създадени песни. Четата убила Кючук Сулиман на Илинден 1880 година край с. Царевикъ, Прилепско. След това били ликвидирани и други турци. Реакцията на турците довела до голяма афера[1], която хвърлила в затвора и на заточение първите хора на Прилеп. Спиро Пърне забягнал в Сърбия. Следващата година минал пак в Турция, но поради предателство загинал недалеч от границата през пролетта на 1881 г. В песента са описани исторически верни подробности.

№ 833. Песен за смъртта на войводите Чакревци. Двамата братя Чакревци – Диме и Мияйле – са от Прилеп, Диме е бил опълченец от Шипка, награден от руския император с орден за храброст. След връщането си в Прилеп той се поставил на разположение на водачите на четническото движение "Съзаклятието", което имало за главен свой вдъхновител Охридския митрополит Натанаил (родом от с. Кучевища, Скопско). Диме организирал заедно с брата си чета, която е действала в Прилепско и унищожила няколко турски дерибеи, от

---

[1] Под думата "афера" в историята на македонското революционно движение се разбира разкрития на организационна мрежа в дадено селище, свързани с издевателства, осъждания, убийства и пр.

които особено известен със злодеянията си е бил Чакре (едноименик на Чакревци) от с. Църиеен (Прилепско). След като унищожили и друг един злодей Яшар, арнаутин от с. Руфци (Прилепско), те се прибрали в града. Един техен бивш четник се предал на властта и разкрил ятаците им, поради което започнала голяма афера с около 80 души обвинени. По това време Чакревци поискали за издръжката си пари от прилепския търговец Никола Крапче. Те имали основание за това: Крапче им бил задължен заради услугата, които му направили с убийството на Яшар (върнали му полиците, които Крапче бил дал на Яшара срещу заем). Никола Крапче приел заслугата им, но заявил на майка им, която дошла за парична помощ по случай великденските празници, да дойде друг път, защото в момента в дюкяна му има много хора, които ще отгатнат какво става. Чакревци обаче се оскърбили, слезли рано в града, причестили се в черквата и тръгнали да накажат Никола. Надявайки се, че най-лесно ще се доберат до него, като отидат в къщата на най-близкия му роднина Йовян Кондов, при когото най-първо Никола ще се яви на честито, те още рано, на пръв ден Великден заседнат в Кондовата къща, като задържат всеки новодошъл за честитяване, не позволявайки му да си отиде, за да не обади за присъствието им. Но Кондовица успяла да предупреди Никола и той се скрил. С течение на времето в града се разчуло какво става, настанала тревога за съдбата на задържаните и каймакамът узнал за случая. Но за да не стане тежко произшествие в града точно на най-голямия християнски празник, дал знак да разберат, че ще им дадат път да напуснат невредими града. Но Чакревци, вече доста пийнали, решили да не се подчинят и започнали сражение – четирима души – срещу обсадилите ги войници. Сражението траяло цели два дни. Двама от четниците загинали в борбата, другите двама изгорели в запалената къща, предварително освободена от гостите през един от прозорците. Събитието е станало през 1881 г. Подробностите около него са точно описани в песента. Не е вярно само преданието за предателството на Никола, според достоверните данни на осведомени по събитието видни прилепски граждани, един от които е покойният Петър Колищъпков. Още повече ще да е вярно това, понеже Никола Крапче е бил доказан патриот: участвал е активно в приленската завера срещу Кючук Сулиман и помогнал за въоръжаването на четата на Спиро Църну. Във връзка с това лежал в битолския затвор няколко месеца и се спасил с подкуп.

№ 834, 835. Песни за войводата Георгия Лажот. Георгия Лажот е родом от с. Царевикъ (Прилепско). Той е бил много години хайдутин. Действал е с четата на Спиро Църне, а след това с Чакревци. След смъртта на последните действал самостоятелно. Съдбата на семейството на Георги е била особено трагична. Майка му е била грабена от турци и потурчена, а после убита. Също и сестра му е потурчена. За отмъщение Георги станал хайдутин и избил много зли турци. Населението го подпомагало, докато не почнал да се самозабравя. Предаден впоследствие, той бива издебнат в с. Вепръчани (Марийово), в къщата на любимата си Тода, и нападнат от всички страни. Понеже не се предал, къщата била запалена. Според преданието, Георги се сражавал и след това се самоубил (1884 г.).

№ 836. Млад Наумче и Зендель бег. Зендель бег е бил голям разбойник във Велешко. Наумче Котефчето от с. Мартулци (Велешко) е един от ония саморасли хайдути, които са наказвали турските дерибеи. Повече данни за Наумче засега няма.

№ 837. Катиль Гьорги. Според анкетата на прилепския журналист Точко Локвенец, поместена във в. "Нова Македония" от 16 юни 1974 година, песента възпява юначния и страшен за турците комита Гьорги Мийовски от с. Бърник, прилепско Марийово, родното място на прочутия марийовски войвода Трайко Крало. Анкетирайки 99-годишния Гьорги, журналистът Локвенец узнал следните данни за юнака. Роден е към 1875 година. Рано проявил свободолюбието си. Още 8-годишен, войводата дядо Кольо, виждайки в него упорит, смел и мълчалив характер, го използвал като куриер-писмоносец на ВМОРО. Рано проявил любов към оръжието и станал отличен стрелец. Така се възпитал в услуга на Организацията и спечелил нейното доверие. Цялата си младост отдал на комитския живот и станал страшилище за турците. Познавал се лично с Даме Груев, Гьорги Сугарев, Петър Ацев и др. Чрез баща му властта многократно го канела да се предаде и султанът цял да му прости. Едва през 1908 година (Хуриета) се измамил и слязъл от планината. Веднага бил арестуван, изпратен чак в Солуи и две седмици държан вързан с дебели въжета. Разследван бил и съден буквално както разказва песента. Изтезаван, той упорито и предизвикателно отвръщал на съдиите. Повече подробности няма, освен че през 1912 година по време на Балканската война, е бил отново нелегален.

№ 838, 839. Песни за войводите Капидан Коне и Веле Бешмаде. В тези песни също е описан вярно един исторически момент – разбиването на четата на Коне Павлев, която е действала в Прилепско през 1885 година. Изпратена била от България от задгранични организатори на чети преди основаването на ВМОРО. Четата се състояла от десет души. При опита си да накаже един злодей поляк (пъдарин), четата била предадена от епитропа на прилепския манастир „Св. Архангел Михаил" под Марковите кули, и нападната от засада. Загинали самият войвода Коне и брат му Димко.

Веле Бешмаде е от с. Варош (стария Прилеп). След убийството на Коне Павлев той образувал същата година самостоятелна чета и действал в Прилепско. Няма данни за съдбата му. Данните в песента са исторически верни.

№ 840, 841, 842. Джемо разбойникът и Мицко Войвода. Песента и тук възпява исторически личности. Джемо е бил разбойник в долината на Треска. Мицко е саморасъл хайдутин от с. Латово (Кичевско). Наказването на Джемо става в периода преди създаването на ВМОРО, т.е. преди 1893 г. Джемо е имал за поддръжка на безчинствата си своя брат – каймакамин в Кичево, така че дотогава не е имало сила, която да го обуздае. Затова ликвидирането му от Мицко Латовеца заедно с малка група другари е имало изключителен ефект. Доказателство за това са различните варианти на песента в най-отдалечените едно от друго селища в Македония: в Кочани, Марикостиново (Петричко), с. Метох /Сярско/, Прилеп, Кичево и др. Към горепосочените, записани от мен, варианти, прибавям на това място за сравнение и твърде ценния запис на анонимен автор с инициал Е., поместен в сп. "Македонски преглед", г. I, кн. 8, стр. 64, от 10 септември 1905 г. Говорът е кичевски. Озаглавен е: "Митко войвода убива разбойника Джемо". Ето самия текст:

Сѐднал ми Джѐмо сѐдбоден, Джемо,
пот тая крѫша мѐлница.
пот тая сѐнка широка.
В лѐвица дѫржит мартишка,
а дѐсница дѫржит чѫбук-кѐлебир.
Майка му дѫма прѐдума:
– Дѐйгиди Джѐмо кѐпидан,
нем' стои тѐлку сѐдбоден,
не ми е мирна гѐдина:
бѫгари глава крѐнае,
отрет кѐмити стѐнае,
испадна Мѐтко кѐмито
с нѐгова вѐрна орѫжина!
Дѐйгиди майко бѫдала,

бѫгарцка пѫшка не дѫпит,
бѫгарцка сѐбя нѐ сечит!
Още рек Джѐмо недоречен,
дѐтей го Мѐтко кѐмито
с нѐгова вѐрна орѫжина,
тѐкмо шѐсет дѫнци[1],
свѐте ми нѐсет рѫски бѐрданки,
Мѐтко ми нѐсит манлѝерка,
Грѐона ми пѫшка-манлѝерка,
гѫри ми Джѐма нѐ нишан,
ѫдари Джѐма в левотѐ рамо.
Дѫна[2] ми Джѐмо да бѐгат
по тая рѐка латѝнцка[3].
Мѐтко кѐмита му вѝка:

– Пѐчекай, Джемо, нѐ бегай,
пѐч екай, кѫче кѝчевско,
ние двѐма да се сѐдбодим [?][4]
как бѫгарцка пѫшка нѐ дупит,
как бѫгарцка сабя нѐ сечит!

---

1 *Дуюши* – души.
2 *Дуна* – духна.
3 *Латинцка* – навярно Латовска, при с. Латово.
4 *Свободим* – навярно печатна грешка; вероятно смисълът е "да проверим". В другите песни варианти изрично е казано "да видиш, Джемо, да чуеш бугарски куршум как дупе...".

№ 854. Песен за Дончо Стоянов Тошев. Песента възпява твърдостта на първия куриер на революционната организация, цципянеца Доне Стоянов, по занаят кираджия, който през 1895 година е бил заловен при входа на гр. Битоля (Св. Неделя) с товари ориз, в които били скрити бомби. Той не издал никого, въпреки страшните мъки, на които е бил подложен от турците. Осъден бил на доживотен затвор. Станал образец на твърдост и с примера си подействал възпитателно върху духа на революционерите.

№ 860. Песен за Михаил Стоянов от с. Велмевци. За войводата Михаил Стоянов (наричан Мияйле) данни ми даде старият революционер и виден организационен деятел Георги Попхристов. Бил е четник от четата на прилепския бележит войвода Мирче Ацев, която през 1900 година идва в Прилепско. С нея е бил и Йордан Пиперката и Андрея от с. Мало Търско (стар войвода, загинал с Параскев Цветков – вж. песен № 916) .. И тримата от Битолски Демирхисар (Мияйле е от с. Велмевци, Демирхисарско). Мияйле и Андрея (дедо Яндре) отишли на обучение в организационната школа за войводи, ръководена от Марко Лерински (вж. Хр. Силянов, "Писма и изповеди на един четник"). Мияйле не можал да издържи дисциплината на Марковата чета и избягал в Битолско. Там се проявил със самостойни акции срещу турски дерибеи, но и със самоволни действия. Позволил си с кама в ръка да заплашва и изнудва за пари видния българин д-р Ангелаки Робев. Влиза в стълкновение с организационния ръководител Г. Попхристов и избягва при ренсгата-разбойник Коте от Руля. Скарва се и с него във връзка с убийството на турчина Али чауш за 250 лири. Прибрал се в с. Смилево и там бива наказан от ВМОРО за своеволията си.

№ 861, 862. Пред каймакамо. Песента е посветена на учителя-революционер Йосиф Даскалов, родом от Кратово, един от главните герои-мъченици в прочутата Винишка афера, пламнала към края на 1897 година. Тази афера, при която турската власт за пръв път разкрива съществуването на Вътрешната македоно-одринска революционна организация, е съпроводена с ужасни изтезания на голям брой селяни на Скопския революционен окръг (Винища, Кратово, Щип, Куманово, та дори и Скопие)и взем[illegible] много жертви. Една от тях е и Йосиф Даскалов – сред първите, посветени от Гоце Делчев в революционното дело. При избухването на афера та Даскалов е бил ръководител на Кратовския революционен район. Виждайки страданията на много невинни хора, жертви на аферата, той решил да поеме цялата отговорност върху себе си, подобно на Васил Петлешков през Априлското въстание. След неимоверни страдания, на които не се виждал краят, Даскалов решил да се самоубие, като си послужил с хитрост. Заявил на мъчителите си, че ще им посочи мястото, където е скрил организационната архива. Минавайки край високия бряг на Кратовската река, той се опитал да дръпне със себе си към пропастта каймакамина, но не успял и сам се хвърлил в реката върху камъните, влачени от водата. Нарнил се тежко, но останал жив. Излекуван криво-ляво от раните, макар и осакатен, той бил съден и осъден на доживотен затвор в окови в Диарбекир. Бил отровен в затвора. Песента предава вярно историческата истина за оня момент, когато той поема върху себе си отговорността за всичко.

№ 863. "Седи, не оди на кавурска сватба". Според данните на певеца, героят на песента Усин пеливан е бил голям насилник в Тиквешко. Налагал данък на населението, грабел и пр. Особено имал страст да отива по сватбите и да кара невестите да му целуват ръка и да го дарявят, а той да ги задиря. Веднъж той целунал жената на гражданина Йордан Пумпето. По решение на ВМОРО, която била укрепнала по това време (1898–1900 г.) , той бил ликвидиран. На една сватба го напили хубаво и когато се прибирал у дома си, организационен терорист го изсекнал в момента на преминаването на един дол и с брадва му отсякъл главата.

№ 864, 865. Песни за Гавазов, Чемков и Стоян Лазов. Йордан Гавазов и Стоян Лазов са революционери, родом от Прилеп, а Христо Чемков е учител-революционер от Щип. И тримата са се подвизавали в Прилеп,

---

1 *Хуриет* – историческо събитие в Турция през 1908 година, когато младотурците свалиха султан Абдул Хамид и обявиха конституционна монархия.

където са развивали революционна дейност. Гавазов бил по занятие железар, Чемков — учител в Битоля, а Лазов е бил известно време учител в Битолско и след това ківжар. И тримата били много активни дейци на революционната организация и са лежали с години в затвора. Стоян е бил терорист на организацията, а Чемков и Гавазов — организатори. Поради невъзможност да останат легални организационни работници, Чемков и Гавазов забягват в България, откъдето се връщат тайно като организатори на чети. Открити случайно в къщата на Белазелковци в Прилеп, те биват обсадени от всички страни. Имали само един пистолет. С него Йордан убива водача на турската полиция и след това двамата революционери се самоубиват (на 23 май 1899 година).

Стоян Лазов загива също през 1899 година. След като заедно с един другар екзекутирал предател в турската махала, той бива погнат от един турчин халваджия. Лазов убива и него, но други турци се впускат по пети му. Той се скрива в щерната на една чешма и оттам се сражава, повалийки неколкина турци. Най-после бил убит, а тялото му обезобразено от удари с ножове и камъни. Това се случило на 23 януари 1899 г.

Подвигът на тримата герои е служил като вдъхновение на другите революционни дейци и се помни и днес, възпяван в песни с много варианти.

№ 866. Убийството на насилника Абедин бег. В песента се възнива наказанието на големия турски злодей в Костурско Абедин бег, изпълнено от хора на революционната организация през 1900 г. (според данни на невеща). Абедин бег е имал голям чифлик край Костур, в който са работели ангария местни селяни. Той е дерибействал по пътищата, убивал, грабел, закачал и насилвал моми и булки и държал цялата околия в подчинение. ВМОРО го осъдила на смърт. Присъдата изпълнили революционерите Тарпен Дамянов Марков, учител-революционер от с. Вишени (Костурско — Пополекол) Наке от с. Шестеово (Костурско — Пополекол) и още един (според невеща — това е Кольо Рашайков, който се споменава в песента). Обаче според спомените на Пандо Кляшев (издание на Македонския научен институт 1925 г.) истинският убиец е четникът Демир Кономладски заедно с другите другари четници. Те издебили Абедин при чинара на Барова ливада, близо до чифлика му, недалеч от Костур и го ранили от засада, а Демир го доубил в момента, когато Абедин извадил револвера си да стреля. Цялото събитие е било наблюдавано от учителя-революционер Павел Христов, ръководител на местната организация и организатор на убийството. Тоя революционен акт повдигнал духа на населението по Костурско и създал голям авторитет на революционната организация.

№ 868. Песен за Валандовската афера. Възпятото събитие е станало на 7 декември 1899 г. след едно кратко сражение в с. Валандово (Дойранско) между организационна чета и аскера, в което падат убити две заптиета. Започва жестоко разследване от жандармерийския началник Мехмед паша. Подложени са на изтезания около 150 души и над 100 арестувани селяни от Дойранско, Гевгелийско, Ениджевардарско. Безчинствата на турците продължават чак до април 1900 г. Песента отразява вярно събитието.

№ 869. 870. Песни за Петър Михов. Петър Михов е учител-революционер, родом от Велес. Бил директор на велешката прогимназия, по същевременно и организационен деец в града. Когато четата на прилепския войвода Мирче Ацев била разбита от турците, Михов влязъл във връзка с останалите двама живи четници, но бил предаден. Арестуван и изтезаван в скопския затвор "Крушумли хан", една нощ той бил намерен убит в килията си (ноември 1901 година). По повод убийството стават бурни демонстрации.

№ 871. Песен за смъртта на Марко Лерински. Името "Марко Лерински" е псевдоним на големия войвода на Леринско, основателя на първата школа за войводи в Македония — Георги Иванов Геройски, родом от град Котел. Истинското име на тоя скромен революционер е останало тайна за народа, който го боготворял под името "Марко", а турците разнасяли славата му под прозвището "Марко паша". Марко войвода бил подофицер в българската армия. Готов докрай да служи на освободителното дело, той отдал всичките си сили на Македония. Като военен специалист и като даровит организатор Марко е оставил безсмъртни следи в историята на революционното дело в Македония. Негови възпитаници са много войводи като Патчев, Арсов, Абдурахманов и др. При едни разкрития на организацията, в желанието си да спаси революционното си дело в Леринско, той с риск влязъл в с. Пъталеи (Леринско), където бил открит и обсаден на 20 май 1902 год. Успял да изтегли от обсадата невредима цялата си чета от 70 души, но сам паднал убит от турски куршум край една стена в селото.

№ 872. Смъртта на Велко Марков. Песента възпява смъртта на Крушовския войвода Велко Марков и настанялата след това "Ракитинска афера". На 26 май 1902 година Велко бил обсаден в с. Ракитница (Крушовско) с четата си от 6 души, между които и знаменосецът Тирчу Карев, споменат в песента. Сражението се водело цял ден с голяма ожесточеност. Обръчът на турците не могъл да бъде разкъсан и с помощта на притеклите се чети на крушовския ръководител дякон Йосиф и на Йордан Пиперката, които атакували с 80 души. Шестимата от четата на Велко и войводата били убити.

№ 873. "Бог да го прости Миле Попйорданов". Възпетият в песента герой е по-големият брат на водача на Солунските атентатори Йордан Попйорданов — Орцето от Велес. Отличавал се с буен, свободолюбив характер. След завършването на прогимназията в родния си град отива да учи в Битолската гимназия, но по искане на турската власт е изключен заради революционна дейност. Образованието си продължава в духовната семинария в Цариград, но и оттам бива погнат от турците и се прибира във Велес, където става учител в началното училище. Същевременно взема голямо участие в революционния живот на града и пак бива погнат. Тогава става учител в Радовишко, като същевременно е във връзка с четите. След кратък престой във Велес той решава да замине нелегално в четата на радовишкия район. Късно вечерта, на излизане от града, се натъква на турска засада, започва сражение с деврието и на края, видял се обграден, се самоубива. Народът му устройва тържествено погребение и обезсмъртява името му с прочутата песен "Бог да го прости Миле Попйорданов", популярна и до днес в цяла Македония и в свободна България.

№ 874. Песен за смъртта на Методи Патчев. Методи Патчев е учител-революционер, родом от Охрид. Рано се отдава на революционна дейност в родния си град. В изпълнение на една организационна задача, паднала му се по жребий, той изпълнил смъртната присъда над един местен предател и бил по подозрение арестуван и държан в затвора цели три години. След това учителствал в Кичево и другаде. Неспокойният му дух го тласкал към дейност, която бързо го отвела в четническата школа на Марко Лерински, откъдето излязъл подготвен войвода за Прилепско. На 6 април (нов стил) 1902 година той се намирал по ревизия в с. Кадино село (Прилепско), където бил предаден от един родоотстъпник и обсаден в селската кула. След продължително сражение с огром

ния брой аскер, кавалерия и башибозук четата (състояща се от 8 души, включително войводата), останала без патрони, се решава да изпълни предписанието на организацията: да не се предава жив никой четник. Осемте герои се самоубиват.

№ 876. Смъртта на войводата Лазар Москов, Тино Цуцулев и Кольо Рашайков. В тази песен е описано сражението в с. Вишени (Костурско – Пополекол), станало на 2 срещу 3 август 1902 година. В него са загинали шест младежи, околийски организационери ръководители в Костурско; Кольо Рашайков от с. Вишени, терорист, и Тино Цуцулов от Вишени, също терорист. И тримата били на квартира в къщата на Тино и правели учение с оръжие, вечерно време, на лампа. Забелязани били от турския гарнизон, който решил да направи проверка в къщата и я обсадил. Тино отворил вратата на къщата и бил веднага застрелян. Другите двама започнат сражение, което траело цялата нощ. От Костур пристигнал аскер, който засилил обсадата. Към обед била запалена къщата. Двамата обсадени революционери се опитали да избягат. Кольо Рашайков бил веднага убит, а Москов – ранен в петата. Успял да се скрие в един пленник, но бил открит. Турците изпратили собственичката на пленника – една бабичка – да му каже да се предаде, защото жив ще изгорят. Москов й отговорил да предупреди турците, че ще се самоубие, та да не палят пленника. И наистина се самоубил. Турците не вярвали, че се е само убил, докато бабата не била принудена да им покаже на вратата мъртвото му тяло.

№ 895, 896. Песни за смъртта на войводата Максим Ненов. Максим Ненов е дебърски войвода, родом от с. Тресанче (Реканско). Бил твърде храбър човек и голям родолюбец. Загинал на 29 май 1903 година в Малешенско при едно кръвопролитно сражение под върха "Чавките" в Голак планина, където паднали над 40 души четници, предимно дебърчани, между които и Димитър Стефанов, подвойвода от с. Ябланица (Дебърско).

№ 897. Песен за смъртта на войводата капитан Тома Давидов. Капитан Тома Давидов е родом от Ливеч. Той е един от много синове на родината ни, които доброволно отидоха да се бият за свободата на неосвободените от робство българи. В навечерието на Илинденското въстание той е обикалял революционните райони. На 15 март се движел с ревизионната си чета в Охридско. При вестта за тежкото положение на обсадения от турците охридски войвода Деян, той се отправил на помощ към с. Ърбино, заедно с още много селски чети, мобилизирани за целта. Турците били разбити и дали 30 души убити срещу една единствена комитска жертва – самият Тома Давидов. Песента е съчинена от войводата Алай Бей (Никола Андреев). До нас е стигнала в изменен вид – така, както народът си я пресъчинил. Тя е една от най-популярните песни в Македония. Оригиналният ѝ вид е съобщен от революционера Христо Настев от Щип, другар на Никола Андреев (известен още под името Мокренски). Както съобщава Настев в статията си "Илинденско" – "Илинден", кн. 49–50, авторът му изпратил оригинала на песента заедно с едно съболезнователно писмо по случай смъртта на Давидов, с когото бил много близък от времето, когато Давидов ревизирал Леринско и Кайлярско и Андреев се движел с четата му навред. Андреев обичал да пише и съчинява при сгоден случай. Бил темпераментен мъж и храбър боец. Оригиналният текст на песента гласи:

Македоньо, ой Родино,
ти Голгота на борците!
Грабиш жертви все отбрани,
плач, ридания от вси страни.
Припев: Стани, Давидов, от гроба черен,
стани, стани, юнако!
Ах, не ставаш, че си умрел,
че куршума те пронизал!
Твоя живот веч угасна,
твойто име веч порасна!
Стани, Давидов ...

Диес Давидов се прощава
със другари и балкани.
Той остави свойте борци
по балкани, като пилци.
Стани, Давидов ...
Млади моми и невести
венци вият вси жалостни.
Они викат: "Бог да прости,
бог да прости войводата!"
Стани, Давидов, от гроба черен,
стани, стани, юнако!

Според Настев мелодията на песента е вариант на популярната италианска песен "Вива Гарибалди".

№ 898–913. Песни за Гоце Делчев. Легендарният боен вожд на българското национално-освободително движение в Македония и един от неговите основатели – Гоце Делчев, е най-обичаният герой на българската революционна песен, която се носи по всеки кът на родната ни земя. Няма българин, който да не знае за него и да не му отдава почит наравно с онази към безсмъртните апостоли на всебългарското освободително дело – Раковски, Левски, Бенковски, Волов и техните сратници. Славата му се разнася не само по българската земя, но и нъм от нея. Роден на 23 януари 1872 година в чисто българския буден и бунтовен град Кукуш в родолюбивото семейство на Никола и Султана Делчеви, като първа мъжка рожба, Гоце наследява всички национални добродетели на своя роден град и като такъв се проявява както в ученическите си години в Солунската българска мъжка гимназия, където основава революционни кръжоци, така и като юнкер в Софийското военно училище, за да се разгърне след това като главен ръководител на въоръжената борба в поробена Македония. Точно такъв го е почувствал и народният певец и го е възпял в безброй свои песни. За разлика от песните за другите революционни дейци, тези за Гоце носят повече образност, фантазия, лиризъм, без да имат всякога връзка с действителни факти от живота му. Такива са например песните "Малина мома" (№ 898), "Делчев разгонва двама яничари" (№ 907), "Извикал Делчев войвода" (№ 903), и пр. Но и песните, които са свързани с действителен факт, като напр. "Отвличането на Струмишкото бегче" (№ 904, 905, 906), преливат от радостни възклицания и възторзи към Делчев, както и обратно – във връзка с героичната му смърт в сражението при с. Баница (Сярско) на 4 май 1903 г. – излята е неутешима скръб с думи и мелодии, които носят епическо-лиричен характер. Изобщо песните за Гоце ни предават възторга, умилението и неизмеримия пиетет на българския народ пред неговия героичен образ, нямащ равен в революционния ни епос.

№ 914. Смъртта на мичман Тодор Саев. Саев е един от рядко преданите на македонското освободително дело. Родом е от с. Белица (Разложко) през 1872 г. Учил се е в Банско, в Сяр (гимназия) и след това с конкурс бива изпратен в Триест, за да завърши морското училище. Саев се връща в България, завършва Военното училище и бива произведен в чин мичман. Но болката за поробена Македония го кара да напусне военната служ-

ба и всецяло да се отдаде на освободителната борба като войвода на чета. Взема активно участие в Горноджу-майското въстание през 1902 г. и с умението на изпитан воин нанася ред поражения на турците. През пролетта на 1903 г. отново броди с чета по долината на Струма. На 9 април бива обсаден в с. Цапарево (Петричко), от многочислена потеря и тежко ранен. Носен на носило от пушки, той се спасява от плен, но след 24 часа умира от раните си. Народът го взъня като рядък герой.

№ 915, 916, 917, 918. Песни за смъртта на Парашкев Цветков. Парашкев Цветков, войвода на Битолско то поле, е родом от Плевен. Учил е музикална консерватория в Прага и Дрезден. Вместо да се отдаде на кариерата си като даровит музикант и певец, той прегърнал от сърце идеята за освобождението на поробена Македония и отишъл в Битоля като учител в гимназията. Спечелил сърцата на своите ученици и битолчани, той ревностно сеел семето на освободителната борба, която скоро го направила нелегален. На Смилевския конгрес, който взе решение за деня на въстанието и неговото организиране, той е бил секретар. След конгреса му е бил поверен най-опасният район – Битолското поле. Движейки се с четата си по селата във връзка с подготовката на въстанието, той бил предаден и обсаден в с. Могила с цялата си чета от 17 души. Завързало се кръвопролитно сражение на 21 май 1903 година. Турците докарали и артилерия, с която обстрелвали обсадената къща, където била най-голямата част от четата заедно с Парашкев. Борбата траяла цял ден и до последния куршум. Според данни от съвременници, Парашкев се самоубил с последния си патрон. Заедно с него загинали и 8 четници, а останалите успели да се спасят.

В двете епически песни – едната от с. Брусник, Битолско (166 стиха), а другата от с. Могила (Битолско) – е изобразена вярно картината на боя. Те могат да се смятат като исторически документи. Третата песен "Как жали тая майска природа" е от македонския поет Арсений Йовков, записана от нас в доста изменен вид – така, както се е разпространявала между народа. Мелодията е съчинена от неизвестен певец. Четвъртата песен (№ 918) е един вид поменик на загиналите в с. Могила. След Цветков там се споменава и "дедо Андрея". Това е прочутият стар войвода дядо Яндре от Мало Търско, Кичевско, който също е минал през школата на Марко войвода.

№ 919, 920, 921. Песни за Яне Сандански. Името на Сандански (1872 – 1915) като виден деятел в освободителното движение на македонските българи е известно на всеки българин. Роден е в с. Влахи, Кресненско, в бедно земеделско семейство, емигрирало в Дупница през Освободителната руско-турска война. Там Яне е можал да получи само основно образование и се отдал на занаят – обущар. Благодарение на начетеността си след това дълги години е бил прошенописец. В редовете на Тайната македоно-одринска революционна организация го е въвел Гоце Делчев, който упражнил върху него благотворно влияние. Проявил се е като добър организатор в Серския революционен окръг. Прочут е с пленяването на американската мисионерка мис Стоун, благодарение на което получил голям откуп в полза на революционната каса... Проявил се е също като упорит борец срещу върховизма, но стига и до някои крайности. Под влияние на Димо Хаджидимов се е ориентирал към социалистическите идеи и поддържал левицата на Организацията. Той е един от основателите на федеративната партия (българска секция) в Турция през Хуриета. Загинал в борба с противниците си. В народните песни е възпят като смел войвода, борец срещу османската тирания.

№ 922, 923, 924, 925, 931, 932, 933, 934. Песни за Йордан Пиперката. Йордан Пиперката е легендарният войвода на Битолски Демирхисар, родом от с. Козица (Кичевско). Отначало е бил само хайдутин, подобно на Карасулията, Митре Влаха, Кърчовалията, Апостол Терзиев и пр. После бил привлечен от ВМОРО, на която остана л верен до края на живота си. Необразован човек, но голям боец, той е бил авторитет за околията си и се на лагал с героизма си. Затова е възпят в редица песни, които са известни в цяла Македония. Посочените песни възпяват знаменитото сражение на Пиперката, когато бил обсаден в с. Брезово (Демирхисарско – Битолско) и успял да си пробие път благодарение на своето безстрашие. През време на въстанието той, заедно с войводата Димитър Дечев предвождал въстаниците при нападението срещу турския мудурлук в с. Прибилци (Крушовско) – възпято в песен 931 и 932. Пиперката загинал през време на въстанието, когато тичал на помощ на запаленото село Цер (Кичевско) и се сражавал срещу хилядната орда на Бахтияр паша. Заедно с него са загинали двама негови другари – както е описано в песен № 934 (Песен за смъртта на Пиперката).

№ 926. Последните минути на Кръстьо Асенов. Асенов, с прякор "Мечката" поради голямата си телесна сила, е един от най-големите дейци на ВМОРО. Роден е в Сливен през 1877 г. и е братов син на легендарния сливенец Хаджи Димитър Асенов. Отличавал се с буен темперамент, силна воля и остър ум. Следва във Варна, записва се студент в София, но, привлечен от Гоце Делчев, бързо се включва в редиците на Революционната организация. Става учител в с. Лешко, Горноджумайско, и същевременно организационен ръководител в района. Участва в залавянето на американската мисионерка мис Стоун и води главните преговори за нейния откуп. Като войвода в Кукушко победоносно се сражава с турските войски. Най-известен е със сраженията, водени от него в Аржанското благо в продължение на 22 дни. Тогава е проявил чудеса от храброст и физическа издръжливост. В навечерието на Илинденското въстание, при освещаването на знамето, романтичният войвода решава да ознаменува тоя момент като се венчава със знамевезката – учителката Ана Малешевска. Поради това бива убит от недоволни от този му акт другари на самия Илинден, край с. Корнишор, Енидже-вардарско. С неговата смърт въстанието в неговия район се осуетява.

№ 927. Песен за Петре Железарчето. Петре Железарчето е родом от Прилеп. Преселил се в Битоля и там работил железарския си занаят. Станал един от най-верните работници на организацията. Отличавал се с голяма смелост. През въстанието ръководел въстанически отряд и се бил храбро. След въстанието станал войвода на чета в Марийово (Битолско) на мястото на Никола Русински. На 20 март (ст. ст.) 1905 година съединените чети на Железарчето и Шакир водили сражение с турския аскер при с. Дрен (Прилепско). Там падат убити Петре Железарчето и двама четници. Гробът му е в селските гробища на с. Дрен.

№ 928. Темен се облак зададе от Пелистер планина. Тази песен е свързана с обявяването на Илинденското въстание в Битолския революционен окръг на 20 юли 1903 година, но по символичен начин. Като център на въстанишките борби е посочен Пелистер, но в широк смисъл – с неговите разклонения над Битолско, Преспанско, Леринско. Над тях се издига целият масив на Баба планина, чийто връх е Пелистер. Символично е даден самият въстанишки манифест на Щаба, в зова на орлето: "Станвайте, бракя, не спийте, ... со турчин да се биеме

за славна Македония". Посочен е и Щабът на въстанието в лицето на Даме Груев и Борис Сарафов (без Лозанчев); правдоподобно е представен и Георги Сугарев, който в началото на въстанието е водил отбранителните боеве срещу турските атаки откъм с. Гявато и Гяватския проход; представен е и Гюрчин Слансчанец, който е бил в действителност и бранител на позиц..ите в Крушево. Но песента поначало дава синтетична картина на боевете, които се развиха победоносно в първите дни на въстанието при Смилево, Гявато, Метимир и в развите на Пелистер — Цапари. Народният певец е гледал отвисоко надлъж и шир.

№ 935. Геройската смърт на Иван Бадев. Тази песен възпява първите въстанически сражения с турците край с. Смилево, където е бил самият главен щаб на въстанието. В тия борби като една от първите жертви загинал споменатият в песента 16-годишен младеж Иван Бадев, ученик от Битолската гимназия. Тласкан от общото революционно въодушевление, той избягал от дома, тайно от родителите си, в навечерието на Илинден, за да вземе участие във въстанието.

№ 936, 937, 996. Песни за Васил Чекаларов и Лазар Поптрайков. Васил Чекаларов е прославеният войвода от Костурско, родом от с. Смърдеш (Костурско). Надарен с големи качества на боец, той е бил главният двената от него мощна въстаническа акция за превземането на градчетата Клисура и Невеска и разбиването на турския аскер, а след големите жестокости на турския башибозук — смелата му акция срещу турско-албанските села, които изпращали шайки, за да колят и опустошават въстаналите райони. На 5 септември 1903 година той нахлул с четите си чак в Колония. По тоя начин застрашил базите на самите нападатели и ги принудил да се върнат у дома си, за да бранят селата си. В песента, която даваме, се говори за победоносната му акция — превземането на градчето Клисура, — с която удивил дори враговете си. Обаянието му било толкова силно, че накарало и гръцко население да го възпее в споменатата песен. Песен се и на албански и турски. За жалост, не ни са известни пълните текстове на тези редакции. Краят на Чекаларов е трагичен. Дошъл в Костурско с чета родолюбци от тоя край в дните на освободителната Балканска война, той можа да види родното си място освободено от турската тирания, но отново поробено от режима на великогръцката монархо-капиталистическа камарила. През пламналата Междусъюзническа война 1913 година той загива след редица сражения срещу преследващите го потери на поробителите на Егейска Македония.

Споменатият в песен № 937 и 938 Лазар Поптрайков е също един от големите революционери на Костурско, родом от с. Дъмбени. Бил е поетична душа, написал е известен брой стихотворения, в които изразил голямия си революционен ентусиазъм. Особено е забележителен възпевът му на голямото сражение с турците при планинските върхове "Локвата" и "Виняриите", в което сам той участвал и в което турците дали около 100 души убити, а четниците — само 14 души. Макар и несъвършено по форма (било е писано непосредствено след сражението, върху приклада на пушката), това стихотворение е ценен документ за ония велики моменти не посредствено преди Илинденското въстание, в които се извършвала подготовката за голямото жертвоприношение на Илинден.[1] Поптрайков бил тежко ранен в едно от последните сражения на въстанието, сражението при с. Пчанища (Прилепско Марийово) на 2 октомври 1903 година. Изтощен от раните си (един куршум пронизал челюстите му), той направил фатална грешка, като се приютил при стария харамия Коте от Руля (Костурско), който след въстанието е станал агент на гръцкия костурски владика Каравангелис. Коте го убил с коварство и главата му изпратил на кръвожадния черковник Каравангелис срещу награда от 30 наполеона.

№ 939. Огън, пламнал вов балкано Сетински. Тази песен възпява един момент от въстаническите борби в Леринско. Тане Стойчев Горничевски, Дзоле Гергев Стойчев и Леко Джорлев — войводи в отделни райони на Леринската революционна околия — действали с отреди през време на въстанието. Песента представя голямото сражение, което съединените чети на гореспоменатите войводи са имали с огромен брой турски аскер на 3 и 4 август 1903 година при местността "Осоя" и "Нела река" (Сетинско). Тане Горничевски от с. Горничево (Леринско) се бил укрепил с 200 души. Положението му било много тежко и заплашвало с поражение, но дошли на помощ Леко Джорлев, родом от с. Баница (Леринско) и Лечо Церовски, които разкъсали турския кордон и нанесли тежко поражение на аскера. Именно този момент е възпят в песента. Борбите са описани подробно от Георги поп Христов в книгата му "Революционната борба в Битолския окръг". София, 1953 г. Барбешката планина е под Каймакчалан. Там са били укрепени позиции на Леко Джорлев и оттам той им се притекъл на помощ. Песента изобразява вярно тия събития.

№ 940, 941, 942, 943. Песни за битката при "Мечкин камен", за Питу Гули и за въстаническите борби в Крушово и околията. Тези песни изобразяват картини от въстаническите борби в Крушово и Крушовско. Найрешителната от тях е битката на "Мечкин камен", където е станало най-кръвопролитното сражение на въстаниците с настъпващия многохиляден турски аскер, под командването на храбрия войвода-куцовлах от Крушово Пито Гули. Мечкин Камен е недалеч от Крушово, на юг от него, самостоен връх, където са били укрепени четите. Боят бил ръкопашен. Там загинал Питу Гули, сражавайки се прав, със счупена от един турски куршум манлихера — както разказва и песента, — изговаряйки последните си думи: "Дръжте се, момчета". Заедно с него загинали и 40 души въстаници на 30 юли 1903 година. Картината, която дава песента, е вярна, без разбира се, да се вземат предвид цифрите за убитите турци и за въстаническите сили.

№ 944. Последното сражение в с. Смилево. Пресъздадени са моменти от последните кръвави борби при село Смилево, когато многохиляден турски аскер, идващ откъм Битоля, Кичевското шосе, Преспа и другаде, стягайки все повече железния си обръч около въстаналото село, започва последната си атака на 12 и 13 август, опожарява селото, разбива отбраната и изколва или пленява беззащитните жени, деца и старци, приютили се в гората "Лагера" над Смилево. Между защитниците се намирали самият Даме Груев Сарафов, Георги Сугарев и други войводи, които след ожесточени борби си пробили път през турския обръч към Боишката планина.

№ 945. Песен за Димитър Дечев. Димитър Дечев, родом от Сливен, е бил портупей-юнкер от българското Военно училище, доброволно дошъл от България да постави на разположение на въстанала Македония военните си познания и подготовка. Бил храбър боец. Командвал нападението срещу с. Прибилци заедно с Йордан

[1] Публикувано е в отделна брошура.

Пиперката (вж. песен № 931 и 932). В посочената песен е изобразен моментът, когато започва сражението в Боишката планина, където главният щаб на въстанието с около 200 въстаника бил нападнат от многохилядек аскер на 20 септември 1903 година. Въстаниците, заели здрави позиции, се сражавали 4 часа, след което отстъпили, като дали само 4 жертви. Песента ни описва точно това сражение, където Дечев тича на помощ със своите четници. Песента е съставена от две самостойни части, първата от които е като общ пролог, със съдържание много близко до Ботевата песен за обесването на Левски.

№ 946. Песен за Пенчо войвода. "Пенчо войвода" е псевдоним на учителя-революционер Веле Чипуров, родом от с. Смилево. Бил извънредно предан на делото младеж, възторжен борец за свободата, агитатор и организатор. На Смилевския конгрес бил представител на Преспанския район заедно с войводата Кокарев. През въстанието Пенчо и Кокарев ръководят борбите в Преспа. Загиват и двамата на 14 август 1903 година в Дупенската планина, сражавайки се с 1000 души аскер, срещу който се били насочили в помощ на ограбените и опожаряваните села Любойно, Брайчино, Наколец и др. Песента е истински химн на въстанието за смилевчани. Пее се от малки и големи. Майката на Пенчо, която е дала трима синове революционери, вместо да оплаква загиналите, пеела песента за Пенчо. През 1942 година, когато бе записана песента, тя беше още жива.

№ 947. Песен за въстаническите борби при Рашанец. Рашанец е планински връх на североизток от Охрид, в Плакенската планина, клон от Бигла, издига се над долината на р. Гърмешница. Тая местност се нарича "Марково долче". През въстанието там станали най-кръвопролитните сражения в Охридско, придружени с ужаса на кланите невинни жени и деца, на брой 1700, приютили се през въстанието в тоя запазен от турските атаки кът. Тогава – 31 август 1903 година – са избити над 190 невинни хора. Песента не описва тоя ужасен момент, а първите дни на въстанието, когато готовността за борба е била голяма.

№ 949. Не одай Карбуница, Сефер аго. Споменатият в песента Сефер ага е прочут разбойник-арнаутин от кичевското село Заяс. Той грабел, колел и по всякакъв начин тероризирал местното население, а през Илинденското въстание предвождал башибозука срещу въстаниците. На 22 юли 1903 година, т.е. два дни след обявяването на въстанието, започва ожесточено сражение при с. Карбуница (Кичевско) между един табор аскер и башибозук от една страна, и въстаниците, предвождани от войводата Арсо Мицков, от друга страна. В ръкопашен бой непосредствено над с. Карбуница загива самият водач на башибозука – Сефер ага. Турците започват да бягат и са принудени да се въздържат от нападения до 19 август. Песента споменава бегло именно за това събитие при с. Карбуница, където в помощ на въстаниците са дошли 150 души демирхисарци от отредите на Йордан Пиперката, а срещу тях е идвал в помощ на аскера самият Сефер ага с башибозука си.

№ 951. Песен за Воденския революционен район. Възпетият в песента Караташо е известен храбър народен войвода във Воденско. Неведнъж е водил борба с турците и гръцките андарти. Бил е подвойвода в четата на воденския войвода Лука Иванов, родом от Панагюрище. Загинал е заедно с Лука Иванов на 20 август 1906 година от куршума на гръцки андарти, които благодарение на предателството на овчари каракачани (гърчеещи се куцовласи) проникнали в стана на четата в Баовските колиби (Ениджевардарското блато) и убили, докато спят, двамата войводи.

№ 952. Песен за избягалите революционери от Битолския затвор. В тази оригинална песен е загатнато едно забележително дело на македонската конспиративна дейност в Битоля. След въстанието битолските затвори са били изпълнени с най-добрите македонски дейци. Между тях са били и по-сетнешният прилепски войвода Никола Каранджулов, учител-революционер, Даме Хаджикочов, Димко Минов и много още други дейци от Прилеп и други градове. В затвора "Тимархане", където бил Каранджулов, се подема идеята да се отърват затворниците от страшните условия, в които били поставени. Започва копаене на канал под земята, като за целта е използвана и азотна киселина, внасяна тайно в затвора, за да прави пръстта рохкава и лесна за копаене. Изкопан е бил канал, дълъг 6 метра. През него на първи март 1904 година са избягали 32 затворници, които след това станали нелегални борци, като например Каранджулов, който веднага става водач на чета в Прилепско (вж. за него забележката към песен № 955). Песента говори именно за тия затворници ("апсанджии"), които са били на път хъ планините или тайните скривалища. Следователно, имената, споменати в песента, са на действителни работници на революционната организация в Прилеп. Специално Даме Хаджикочов е бил един от нейните най-активни бойци.

№ 953, 954, 954-а, 969. Песни за Митре Влаха. Митре Влаха е един от симпатичните образи на революционерите в Костурско. Родом е от с. Кономлади (Костурско), по народност влах, бил е прост овчар, после почнал да действа против турците като самороден бунтовник. Революционната организация напълно го преобразила. Той, бидейки тогава неграмотен, с голямо усърдие се научил да чете и пише, да чете вестници и дори да си служи с шифър в кореспонденцията си с организационните ръководители. Бил е необикновено храбър, умен, с голям авторитет. През въстанието е бил тежко ранен, но се излекувал. След въстанието заедно с Георги поп Христов обикалял опустошените райони в Костурско и възстановявал организационната мрежа. При тази обиколка двамата революционери посетили изгореното село Поздивища и били предадени от кмета-гъркоманин. Къщите, в които била четата, били обсадени от всички страни. Започва се сражение. Помашкият башибозук от с. Жерви кани Митре да се предаде. "Ор Митре, пиле да си сега, пак не можеш да куртулисаш." Въпреки това четата се сражава до тъмно и след това успява да се измъкне невредима. Песента ни дава описание именно на това сражение, станало през втората половина на май 1904 година. Първоначалният текст на тази песен е съчинен на албански от един албанец-офицер, който обсаждал четата и се възхитил от героизма на Митре. Има още хора, които знаят и албанския текст на песента. Загинал е през 1907 г. при сражение в с. Сливени, Костурско.

№ 955. Смъртта на Никола Каранджулов. Героят на песента е бележит учител-революционер, роден в Прилеп през 1876 година в родолюбиво семейство, което рано е дало кървава жертва на турската жестокост – баща му бил заклан пред вратите на собствения му дом. Семейство Каранджулови са дали на България видни интелектуалци. Никола се учил в родния си град, в Битоля, Кюстендил и Загреб. Още като ученик в Кюстендил участвал в революционни кръжоци, а като се върнал в Прилеп, поел ръководството на местния комитет. Същевременно заема поста и на директор на класното училище (1898 – 1899). После бива назначен за главен учител в Куманово, а следващите две години (1900 – 1902) – в Крива Паланка. И на двете места е ръководел местната революционна организация. Особена заслуга има за поддържането на организационния канал Гюешево – Кр. Паланка – Кратово, който минавал през твърде опасна зона. По предателство бил заподозрян от турците в

революционна дейност и интерниран в родния си град, където продължил организационната работа. Пак във
връзка с нея бил арестуван и изпратен в битолския затвор, откъдето избягал заедно с 31 видни затворници,
като организирал прокопаването на 6-метров подземен канал (вж. бележката на песен № 952). Оттогава става
нелегален. През пролетта на 1904 г. участва като делегат на Прилепския следвъстанишки конгрес заедно с Даме
Груев, Пере Тошев, Гьорче Петров и ред други дейци. Като авторитетен, волеви и мъдър ръководител, Каран
джулов има голяма заслуга за създаване на единство в организационното ръководство. В качеството си на ин
спектор на четите той бива открит над с. Селце, Прилепско, заедно с четата на местния войвода Петър Ацев.
В сражението, станало на 28 юли 1904 г., той бива тежко ранен в гръбнака и пожелал да бъде застрелян. Това
изпълнил четникът Коце Велменчето. С него загива и другарят му Найдо Пещалевец. Песента описва вярно
събитието.

№ 956. Песен за смъртта на Христо Узунов. Христо Узунов е прославеният учител-революционер от
Охрид, водач на въстанието в Охридско, смел революционер, предан изцяло на революционното дело. Останал
сред пострадалия народ след въстанието, той ревностно възстановявал организационната мрежа в района си.
През това време пристигнала четата на Ванчо Сърбаков. Движейки се заедно и планирайки работата си в революционните околии, те влизат в с. Цер (Кичевско) на 24 април 1905 година, но биват предадени и неочаквано обсадени от многоброен аскер. При опит за пробив загива Сърбаков заедно с един четник. Узунов, за да спаси
селото от опожаряване, решава да не дава сражение и с преговори за предаване печели време до вечерта. Здрав обсаден, като не можал да се измъкне, той решава заедно с четниците си да не се предадат живи и оставя
предсмъртното си писмо, в което пише: "Налага ни се да се самоубием, за да спасим селото, без да се предаваме живи. Това ще направим. Нашата идея ще се осъществи, ето защо умираме спокоен... Бъдете искрени и па
зете основните закони на организацията." И наистина турците намерили в обсадената къща само труповете на
13 самоубили се герои. Между турските офицери, които обсаждали четата, бил и посетеният възродител на
Турция Кемал Ататюрк.

№ 957, 958, 959. Песни за Кузо Блацки. Кузо поп Динев–Блацки, родом от с. Б. Блаца (Костурско –
Пополекол), е бил войвода в района на родното си място. В песента "Що чудо стана..." е описано сражението му
срещу гръцките андарти през пролетта на 1905 година в с. Прекопана (Леринско), което е водил заедно с би
толския окръжен войвода Георги поп Христов. Андартите идвали от Гърция с цел да тероризират вярното на
революционната организация население и нахлули в селото, но още веднага били нападнати от Кузо и поп Хрис
тов и разбити. В борбата срещу гръцките разбойници Кузо имал особени заслуги. Загинал на 17 ноември 1907
година в сражение с турския аскер при с. Черешница (Костурско), оставяйки пет деца сираци.

№ 960, 961, 962. Песни за войводата Стефан Димитров. Стефан Димитров е учител-революционер, родом
от с. Зеленичe (Леринско), велешки войвода през 1904 – 1905 година. За да служи на Македония, той прекъс
ва образованието си в Софийския университет, където следвал математика, и замина за Македония, оставяй
ки на родителите си писмо, в което между другото пише: "Дълг е на всеки македонец, бил той интелигентен
или прост, богат или сиромах, да пожертва всичко пред олтаря на свободата. Ето защо аз реших да понеса теж
кия, но и славен кръст". Учителствал в Кукуш, където всеяло се отдал на организационна дейност. Бил открит
от властта и осъден на заточение в Подрумкале. Амнистиран през 1903 година, той става четник в четата на
Апостол Енинджевардарски. След въстанието бил определен за велешки войвода. Като такъв участва в Прилепския конгрес. Останалата малка част от живота си той посвещава на организацията в революционната си окол
лия, водейки борба за нейното стабилизиране. Бил решителен противник на върховизма и сарафизма. Особено срещу него действал ренегатът на организацията Глигур Соколов, бивш върховист. В тая борба Стефан
Димитров загива от куршум на Глигур, от засада, на 6 май 1905 година. Народът го оплаква в няколко песни,
в които има много елегичност и нежно чувство към героя.

№ 963, 964, 965. Песни за Иванчо Карасулията. Джемаил ага бил голям насилник в Марийово. Иванчо от
Гевгелийско, саморасъл войвода, по-късно бил поет от революционната организация, става организационен войвода в Гевгелийско. Песента описва унищожаването на разбойника Джемаил ага. Бешю и Гого са били четници
на Иванчо, гиганти по ръст, – пълна противоположност на Иванчо, който бил дребничък, но хубавец (затова е
наречен „дильбер", т. е. хубавец). Иванчо е загинал заедно с Бешо и Гого при едно сражение с турците през
1905 г.

№ 967. Песен за войводата Петър Юруков. Петър Юруков бил дългогодишен войвода в Тиквешко, откъм
края на 1904 година бил изпратен в Крушово като временен войвода със задача да укрепи разклатената след
въстанието организация. Родом е от гр. Карлово, другар на Гоце Делчев, привлечен от него в редовете на бор
бата. Още като ученик в железарското училище той участвал в кръжоците, създадени за събиране на подкрепа
за организацията. Бил много сериозен, извънредно честен, умен и добър организатор, обичан от всички. В же
ланието си да съживи организацията в Крушовско, той започнал да дири доставеното от покойния крушовски
войвода Карев оръжие в Кочанско. На път минал през Приделско, край манастира Прилепец. Там имало турски
колджии, които проверявали овцете на манастира, и го забелязали. Стреляли подире му и го наранили тежко в
коляното, под капачето. Юруков успял да се скрие в един отворен гроб и се спасил. Открит после от селяните,
той бил откаран към Крушовско, откъдето бил изискан от Прилепската организация. Лекуван бил цели месеци,
но безуспешно. Крил се главно в къщата на Алимасковци. От лежането му се явила гангрена. Няколко пъти се
опитвал да се самоубие. Умрял от гангрената през 1905 година и бил погребан в градината на Шеколеновци,
тайно от гражданите. Костите му били извадени през 1941 година и заедно с тези на още други революционери,
погребани над Прилеп – "Чаира".

№ 968. Песен за Димко Могилчето. В тази песен е описано едно голямо събитие, което се случило неда
леч от Битоля през август 1905 година. Прочутият турски гонител на комитите, ревностен потеряджия и на
силник – бег Шефкия, бил убит от засада от полския битолски войвода Димко Могилчето при съдействие на
войводата Йон паша и Трайко Кралот от с. Бърник (Марийово), – войвода в Битолско Марийово. Събитието е
описано точно в песента. Ефектът от това убийство бил необикновено силен. То уплашило турците и насърчило
населението. Димко Могилчето загинал през 1907 година по фатална случайност. Бил гонен от потеря, но успял
да се скрие в едно подземно скривалище. Потерята си тръвала, когато неочакван изстрел я накарал да се
върне. Могилчето се самоубил в скривалището. Бил почувствал вече, че се задушава, понеже една жена, от
страх да не би да бъде открито скривалището по малкия му отдушник, поставила камък върху отвора и с това

лицила скривалището от въздух. Йон паша умрял от рак в гърлото след неуспешна операция и бил тайно погребан в битолските гробища под ковчега на друг покойник. Трайко Кралот загинал случайно на път за България, недалеч от българската граница: убит бил от пиини пехливани през 1910 година.

№ 969. Песен за Тане войвода Горничевски. Това е песен за Тане Стойчев Горничевски, родом от леринското село Горничево, възпят и в други песни (вж. № 939 и забележката към същата песен). Той е един от героите на Илинденското въстание в Леринско. Песента ни описва неговия край преди турския Хуриет.

№ 970. Песен за смъртта на Георги Сугарев. Сугарев е прочут македонски учител-революционер, син на много бедно семейство. Отрано се отдал на революционна дейност. Бил войвода още преди Илинденското въстание. През въстанието командвал голям въстанически отред срещу набезите на турския аскер откъм Гяватовия в защита на с. Смилево. След въстанието ръководел организацията в целия Битолски революционен окръг. Отличавал се с голяма организаторска способност. Особено е известен с голямата си страст да помирява враждебните страни сред редовете на организацията. На него се паднала тежката задача да води борба срещу честите набези на гръцките андартски чети, които клали по целия окръг. Особено добре те се били укрепили в Марийово, откъдето тероризирали селата. В борбата с тях той се озовал в с. Паралово. Предаден от изменник, Петре Лиев, гушот, той бил обсаден от многоброен турски аскер. Издебнат в неудобно място за отбрана, Сугарев загинал с четата си на 6 април 1906 година.

№ 971. Смъртта на войводата Георги Ацев. Той е един от тримата братя войводи Ацеви от с. Оревовица (Прилепско). Бил учител-революционер. Завършил е педагогическото училище в Скопие, след това учителствал в с. Сграгово (Тиквешко). Там се проявява като ревностен гонител на турските разбойници (Райаклията и др.). После става нелегален – четник в четата на брата си Петър, също учител-революционер, а след това – и негов заместник. Бил необикновено храбър. Прочуто е сражението му при с. Църници (Прилепско), при което той дава само две жертви срещу обсадилите го турци в един хан, но при излизането си им нанесъл тежък удар и ги тил. Прославил се също в Марийово в борбата си срещу андартския капитан Панайотис, като разбил със своите 19 смелчаци четата му от 75 души. Той загинал заедно с велешкия войвода Панчо Константинов на 25 юни 1906 година.

№ 973. Битката на "Ножот". Тази песен възпява големия подвиг, който 45 македонски революционери извършват на 14 юли 1907 година на върха "Ножот" край с. Ракле (Прилепско), сражавайки се с хиляден аскер до последния си патрон, след което останалите живи сами сложили край на живота си. Тази героична чета била част от голямото четническо съсредоточение в Прилепско и Велешко, с център Никодинската планина. Революционните чети били под командването на войводите Михаил Чаков, Иван Алябака, дякон Евстати, Мирчо Найденов, Христо Цветков, Петър Ацев и други околийски и местни войводи. Предадени, четите трябвало да отложат акцията си. Войводите, събрани на съвещание в Никодинската планина, решили да разпръснат четите си, виждайки настъплението на хилядния аскер откъм Прилеп, Марийово, Велес и пр. Отказали да се оттеглят от позициите си само четниците, които се намирали на "Ножот". Предполага се, че те са решили да се бият независимо от смъртната опасност. Обсадени от всички страни, те се борили до последния си патрон, след което решили да се самоубият. Сядайки върху собствените си възпламенени бомби, те свършили живота си горди пред смъртта. Били предимно млади момчета, главно от Костурско, смели, самоотвержени и буйни. Заедно с останалите падали в борбата по другите позиции, жертвите на тая страшна битка възлезли на 67 души. Турците останали изумени от подобна храброст и отдали военни почести на падналите. Тая битка турците нарекли "Джапонмоаребеси" – японска война.

№ 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981. Песни за Апостол войвода. Войводата Апостол Петков, наричан от народа "Енинджевардарското слънце", е прославен деец на ВМОРО, ръководител на организационната бойна сила в Енинджевардарския революционен район. Родом е от с. Боймица (Енинджевардарско), борец срещу турците, който си служел с методите на старите хайдути. Впоследствие, подобно на Йордан Пиперката, Митре Влаха и др. хайдути, той се поставил напълно в услуга на революционната организация. Главната му комитска крепост е било Енинджевардарското блато, където сред тръстиките се намирал неговият стан, заобиколен от всички страни с вода. През Илинденското въстание е бил там дълго време обсаден от хилядна турска войска, сражавал се многократно с преследващите го на лодки потери и останал неуязвим. Апостол нямал образование, но притежавал големи качества на боец-революционер, които му създали голямо обаяние сред населението. Името му станало известно и на султана, който дори изпратил – в комитския му стан – свой специален пратеник с покана да му отиде на гости в Цариград и да му изложи желанията на народа. Това събитие е описано от присъстващия на срещата с пратеника американски журналист Алберт Сониксен в книгата му "Изповедта на един македонски четник". Апостол е герой и на редица други сражения с турците и андартите. Загинал е през 1911 година от ръката на изменник.

№ 982. Песен за героя Христоман Кочев. Въпреки, че песни се пеят за Христоман от Струмишко, в историческата литература и документация не се срещат данни за възпетия юнак. В ново време се съобщава нещо в скопския в. "Нова Македония" от 22 декември 1974 г. под заглавие: "Достоен и пред смъртта". Според дописката на А. Ч., Христоман Кочев е роден в струмишкото с. Попчево през 1863 г., работил предано в редовете на ВМОРО още от 20-годишна възраст, но най-крупната му проява била атентатът на железопътен мост над Вардара, недалеч от с. Удово. Атентатът бил организиран със съдействието на новоселския войвода Кръсте Новоселски и организационния работник Алекси Илашев. Адската машина, състояща се от 12 кг динамит и часовников механизъм, доставена от Струмица, била успешно поставена на 5 юни 1904 г. на моста, но експлодирала едва под четирите крайни вагона. Загинали 14 войници. Христоман бил заловен, откаран в Солун, съден и осъден на смърт чрез обесване. Екзекуцията била извършена в Гевгели на 25 юни 1904 г. Пред смъртта Христоман проявил удивителна храброст: говорил срещу султана, дръзко признал, че той сам е поставил бомбата и не се страхува от смъртта. С въже на шията сам отритнал бурето под краката си и завършил живота си юнашки.

Наличната литература не е посочила такъв атентат през 1904 г. Подобно нещо е имало на 10 октомври 1903 г. при с. Смоквица, Струмишко, според Силянов (том 1 от неговата книга "Освободителните борби на Македония", стр. 348). Влакът е бил натоварен и бил засегнат само последния му вагон.

Независимо от историческата правда са изпети две песни с близко съдържание за юнака Христоман (или Ристоман); втората, поместена към цитираната статия във в. "Нова Македония", гласи:

Во 1904 година,
ѓе извршиш, ѓе се решив
мостот да минирам.
Та си слегнав во Струмичко,
доле в Кавадарци (!?).
Од дукянот ѓе си купив
бомби динамита.
Си нарамив тежки бомби,
бомби динамити
и си одѓов за а село
право за Попчево.
Си кинисав кон гората,

доле за Удово,
Се одлучив (!?) да минирам
мостот на Вардара
и со него возот (!?), що иде,
возот от Солуна,
мостот ѓе да минирам,
султанот да стресна.

В тази песен се срещат две сръбски думи: "се одлучив" вм. се решив и "возот" вм. железница. Това говори, че песента има нова редакция, която е по-малко правдоподобна, не само с датата и езика си, но и с твърдението, че: "слегнав во Струмишко доле в Кавадарци" – две далечни и организационно несвързани селища. Неправдоподобно е и писаното, че Христоман работел за организацията от 20-годишната си възраст: роден е през 1863 г., а започнал да работи през 1883 г. – 10 години преди основаването на ВМОРО.

№ 983. Песен за геройската смърт на гевгелийския войвода Леонид Янков. Песента описва действително събитие. Леонид Янков е роден в с. Мачуково (Гевгелийско) през 1875 г., слабо образован, буен младеж. През революционния период става куриер на Организацията, а след това нелегален, отива в четите. През 1905 г. замества като войвода известния организационен деятел Аргир Манасиев. Негови другари станали дотогавашните организационни куриери Ванчо Чолаков и Туше Г. Петрушев от Богданци, след като наказали със смърт гръкоманския кмет на с. Богданци. На 31 август 1905 г. бива заловен куриерът Дельо Корабаров от с. Гявато с шифрово писмо от градската управа. Сърбоманският учител в селото открил шифъра с името на Леонид, от което се узнало, че той е наблизо. Вдигнала се потеря от около 3000 души, която обсадила Леонид с четата му в местността "Гюров дол" (Гяватско). Чолаков бил убит, Петрушев се спасил, а Леонид с двама другари започнал сражение. Действайки с хитрост, оставял впечатление, че четата е многобройна, и заблуждавал турците, като стрелял от различни посоки. Така заставил турците да се избиват помежду си в полумрака. Отличен стрелец и изключително пъргав, Леонид убил голям брой войници и башибозук. Борбата се водила почти през целия ден. На 2 септември привечер падат убити двамата му другари Михаил Таушанов от с. Богданци и Тома Фириев (споменат в песента), също отлични стрелци. Леонид остава сам. Легендата разказва, че той дал знак, че се предава. Когато един по-смел от потерята се приближил да го плени, Леонид го застрелял, взел оръжието му и продължил борбата. Самите турци разказвали, че командващият потерята наистина се опитал да го залови жив, но Леонид го ранил в ръката и се самоизстрелял. Погребан бил от населението при масово стечение, по чудо без пречки. (Вж. сп. "Илюстрация Илинден", кн. 27, стр. 10.)

№ 985. Песен за Пандилъ Шишков, лерински войвода. Пандилъ е роден в голямото българско село Екшису (Върбени) – Леринско, през 1874 г. Отличавал се с буен темперамент и волен дух. Рано влязъл в редовете на ВМОРО – отначало като куриер, после като терорист и четник, а най-после става титуляр войвода. Осъжданс два пъти на 101 години затвор, но се спасявал с бягство или амнистия. През Илинденското въстание участва при взривяването на жл. гара и линия в Екшису, при превземането на градеца Невеска и в други сражения. След въстанието като войвода обикали опустошените райони, наказва предателите-гръкомани и възстановява Организацията. В навечерието на Балканската война води сражения с аскера и гръцките чети, а през Междусъюзническата война се сражава с гръцките войски в Горничевския балкан. През Първата световна война върви в авангарда на българските войски и с четата си освобождава гара Кенали, Битолско. През 1929 година, вече емигрант, загива от предателска ръка.

№ 986, 987. Песни за войводата Пешо Паша. Петър (Пешо) Радев Пашата е бил войвода в Кичевско. Роден е в България, неизвестно къде. Действал е след Илинденското въстание, отличавал се с голяма смелост и вселил страх сред самите турци, на които импонирал и с червената си гвардейска униформа, поради което те го нарекли "Пашата". Загинал е през 1906 г. в местността "Рабстин кол", при с. Русяци. Убит е от двама ренегати, когато спял.

№ 990. Песен за смъртта на войводата Иван Алябака. Иван Наумов Алябака е велешки войвода, родом от с. Ораовец (Велешко), в пазвите на Бабуна планина. Притежавал необикновена физическа сила и бистър ум, съобразителност и безстрашие. Той бил истински юнак, роден за войвода, предан всецяло на революционната организация. Участвал в редица сражения, между които и биткатa около "Ножот" (вж. № 973 и бележката към нея). Бил голям авторитет за селяните от "Азог" (област в Бабуна) и плашило за ренегатите. През август 1907 година Алябака отишъл на окръжния организационен конгрес в Спространската планина. На връщане оттам, в с. Белица (Кичевско) той станал свидетел на една силно вълнуваща сцена: арнаути отвличали една девойка, за да я насилят. Алябакът скочил на помощ и бил убит. Песента ни предава с поетични средства тъжната вест за неговата смърт.

№ 991, 992. Песни за Алексо Турунджов, лерински войвода. Александър (Алексо) Турунджов е бил войвода в Леринско, водач на въстанически отряд през Илинденското въстание в Леринско. Дългогодишен войвода в Леринско, Турунджов бил по предателство заловен жив и обесен на "Атпазар" в Битоля на 26 август 1905 г.

№ 993. Песен за войводата Петър Ацев. Петър Ацев, известен учител-революционер, е родом от с. Ораовец (Прилепско). Той е един от тримата братя войводи Ацеви (вж. песен № 971 и бележката към нея). Бил е дългогодишен войвода в Прилепската революционна околия. Добър организатор и ползващ се с обич сред населението, той бил постоянната бойна сила на околията. Участвал в много сражения. Умрял през 1939 година в Пловдив.

№ 988. Песен за Милан Гюрлуков. Той е един от дългогодишните войводи в Прилепско, Крушевско, Кичевско, Светиниколско и др., с главна дейност – борба срещу сръбската пропаганда. Роден е в с. Кривогащани (в Прилепското поле) през 1884 г. Бил е селски учител в родното си село, после става нелегален и участва в революционното движение преди и през Илинденското въстание като селски войвода в отредите на Питу Гули и Крушево. След въстанието действа с четата на марийовския войвода Толе паша, после в четата на крушовския войвода Блаже Биринчето; след смъртта на кичевския войвода Ванчо Сърбаков повежда неговата чета. След Хуриета (1908 г.), в контакт с Тодор Александров, работи за възстановяването на Организацията. Като войвода през време на Балканската война помага на съюзническите войски. Убит е през 1944 г. в Прилеп от врагове на българския народ.

№ 997 (а). Песен за Тодор Александров. – Тодор Александров е известен на целия български народ като най-голям водач на македонското освободително движение след Първата световна война. Роден е през 1881 г. в Щип. Син е на възрожденския учител Александър Попорушев. Завършил педагогическото училище в Скопйе през 1898 г. В революционното дело е въведен същата година от Христо Матов. През 1903 г. като учител и революционен ръководител в Кочани бива предаден от влах, арестуван и осъден на 5 години затвор. Амнестиран е след Илинденското въстание през 1904 г. Става главен учител в Щип и заедно с Мише Развигоров и Тодор Лазаров организира образцово цялата революционна организация в околията. След героичната смърт на Развигоров застава начело на целия Скопски революционен окръг (1907 г.) През Хуриета (1908 г.) не се легализира веднага и не предава оръжието на Организацията, не вярвайки на младотурците. И бива оправдан от събитията. През 1910 г. възстановява отново ВМРО. През войните е в пълна услуга на българската армия като член на ЦК на ВМРО заедно с Христо Чернопеев и Петър Чаулев. През Балканската война е войвода в Кукушко и Солунско. През периода от 1913 до 1915 г. води цялата революционна дейност срещу новите поробители. След Първата световна война възстановява ВМРО и поставя пред световното обществено мнение нерешения македонски въпрос. Издига се до равнището на най-голям авторитет пред българската общественост и пред света, като влиза в контакт и с прогресивните сили. Делото му има огромен успех в поробена Македония. Но на 31 август 1924 г. става жертва на заговор от вредители в революционната организация. Днес българската историческа наука постепенно разкрива неговата родолюбива дейност и ще му определи съответно място.

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ПЕСНИТЕ ПО СЕЛИЩА

1. Банско – 26,248, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 624, 675, 676, 682, 683, 684, 818, 819.
2. Битоля – 201, 211, 243, 247, 327, 528, 529, 566, 807, 812 859, 922, 944, 992, 998.
3. Битолско:
   - с. Бабино – 934.
   - с. Брусник – 914, 916, 932, 968, 969.
   - с. Могила – 915, 928.
   - с. Радово – 893, 923, 970.
   - с. Смилево – 946.
4. Благоевград – 160, 230, 513 (а), 519, 520, 544, 617, 666, 804, 880.
5. Велес – 25, 150, 289, 326, 329, 330, 336, 342, 398, 421, 501, 597, 620, 636, 658, 661, 662, 677, 678, 706, 708, 736, 746, 870, 873, 892, 901, 1008.
6. Велешко:
   - с. Башино село – 911.
   - с. Ново село – 428.
   - с. Ореше – 756, 990.
   - с. Папрадница – 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 20, 36, 37, 38, 51, 56, 58, 66, 78, 79, 81, 85, 86, 93, 105, 108, 109, 110, 111, 118, 123, 126, 127, 137, 139, 143, 144, 148, 157, 158, 159, 161, 182, 185, 187, 202, 204, 210, 212, 216, 225, 229, 231, 242, 245, 251, 263, 270, 271, 272, 274, 275, 276, 277, 442, 443, 445, 446, 448, 449, 450, 451, 453, 454, 456, 457, 458, 459, 461, 463, 464, 465, 466, 470, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 482, 483, 484, 485, 486, 490, 491, 492, 498, 506, 515, 516, 521, 523, 531, 532, 533, 535, 536, 537, 539, 543, 546, 547, 548, 556, 563, 564, 572, 573, 574, 576, 577, 582, 586, 589, 592, 593, 595, 596, 598, 599, 600, 601, 602, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 699, 722, 731, 735, 748, 749, 752, 753, 754, 755, 756, 766, 772, 783, 791, 793, 797, 824, 825, 877, 948, 960, 961, 990, 1021.
   - с. Подлес – 219, 1000.
7. Винница – 95, 190, 209, 222, 233, 254, 575, 712, 713, 720, 869, 930.
8. Воденско:
   - с. Саракиново – 138, 191, 206, 951.
9. Галичко–Реканско:
   - с. Тресоиче – 207, 388, 762.
10. Галичник – 152, 416, 422, 423, 424, 425, 429, 434, 436, 439, 441, 444, 447, 452, 455, 460, 462, 469, 472, 480, 481, 488, 489, 895.
11. Гевгели – 17, 23, 50, 89, 130, 140, 181, 197, 290, 291, 383, 384, 385, 386, 392, 660, 674, 679, 817, 983.
12. Гоце Делчев – 920, 921.
13. Дебър – 103 (а), 128 (а), 137 (а), 151 (а), 174 (а), 400, 512 (а), 665 (а), 685 (а) 896.
14. Гуменджа – 989.
15. Енидже–Вардар – 842, 980.
16. Енидженардарско:
   - с. Бозец – 974.
   - с. Куфалово – 203.
   - с. Тумба – 964, 965, 976.
17. Кавадарци – 61, 132, 164, 165, 166, 189, 266, 508, 545, 557, 607, 725, 801, 831 (а), 888, 1002.
18. Кайлярско:
   - с. Дебрец – 46 (1–22), 850.
19. Кичевско:
   - с. Ижица – 828, 925, 967, 986.
   - с. Сланско – 987.
20. Костурско:
   - с. Бабюр – 76, 399, 503, 667, 847, 848, 1007.
   - с. Българска Блаца – 286, 590, 645, 733, 831, 953, 957.
   - с. Вишени – 33, 69, 200, 363, 365, 366, 381, 393, 471, 514, 643, 644, 655, 810, 866, 890, 891, 954 (а), 959.
   - с. Дреновени – 45.
   - с. Загоричани – 49, 55, 306, 364, 412, 541, 571, 651 659, 685, 796, 876, 937, 938, 958.
   - с. Кономлади – 954.
   - с. Косинец – 24, 35 (1), 44, 45, 288, 305, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 331, 403, 404, 406, 431, 494, 496, 497 (1–10), 504, 505, 518, 621, 632, 641, 642, 681, 700, 704, 705, 738, 763, 781, 805, 853.
   - с. Шестеово – 114, 288 (а), 389, 421 (а), 496 (а), 497 (12), 907, 912 (а).
21. Кочани – 96, 540, 715, 840.
22. Кратово – 581.
23. Крушево – 874.
24. Крушевско:
   - с. Ведаменци – 824, 860.
   - с. Железник – 886.
   - с. Радово – 893, 923, 970.
   - с. Спространье – 927, 945.
25. Кукуш – 32, 48 (1–22), 65, 147, 162, 297, 298, 335, 337, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 394, 409, 410, 411, 417, 418, 625, 626, 627, 629, 635, 670, 671, 672, 673, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 700, 774, 778, 780, 806, 814, 815, 816, 854, 857, 861, 867, 900, 905, 908, 909, 910, 912, 966, 979.
26. Куманово – 99, 128, 199, 239, 244, 307, 309, 631, 707, 726, 740, 769.
27. Лерин – 146.
28. Леринско:
   - с. Арменохор – 991.
   - с. Баница – 328, 401, 402, 526, 551, 562, 580, 639, 787, 811, 894, 913, 939, 940, 950, 982, 985, 996.
   - с. Долно Котори – 942.
29. Мелничко – 803.
30. Неготино – 863.
31. Охрид – 124, 214, 293, 339, 340, 348, 419, 637, 638, 664, 775, 843, 849, 875.
32. Охридско:
   - с. Годиняе – 103, 155, 192, 236, 809, 813, 899, 949.
   - с. Мраморец – 40, 59, 60, 80, 98, 179, 217, 235, 241 253, 280, 282, 538, 549, 616, 745, 799.
   - с. Опеница – 947.
33. Петрич – 261, 262.
34. Петричко:
   - с. Горни Порой – 153.
   - с. Марикостиново – 22, 42, 43, 92, 97, 153, 154, 167, 218, 224, 261, 262, 268, 507, 509, 511, 527, 541, 569, 587, 618, 619, 768 (а), 802, 803, 841.
   - с. Цапарево – 826.
35. Пехчево – 603.
36. Прилеп – 6, 15, 19, 27, 34, 35 (2), 41, 57, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 101, 102, 104, 115, 116, 119, 120, 121, 129, 131, 133, 134, 135, 136, 141, 145, 151, 163, 168, 170, 171, 176, 177, 180, 183, 184, 186, 188, 194, 195, 198, 205, 208, 213, 215, 219 (II вариант), 220 221, 227, 232, 237, 240, 246, 252, 256, 258, 264, 267, 278, 281, 301, 302, 332, 387, 391, 414, 500, 502, 510, 512, 513, 542, 554, 555, 558, 561, 565, 568, 570, 578, 579, 583, 588, 603, 604, 605, 615, 628, 654, 663, 698, 709, 710, 711, 714, 716, 717, 719, 721, 723, 727, 728, 729, 730, 772, 734, 741, 742, 744, 750, 751, 761 (а), 764, 767, 768, 782, 784, 786, 788, 792, 798, 800, 808, 821, 829, 830, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 856, 858, 864, 865, 871, 872, 879, 883, 884, 889, 898, 902, 903, 931, 933, 936, 952, 956, 963, 971, 973, 984, 988, 993, 999, 1001, 1003, 1005, 1006, 1009, 1010, 1011, 1012, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1020, 1022.
37. Прилепско:
   - с. Големо Койнари – 193, 789.
   - с. Селце – 265, 550, 559, 955.

38. Прилепско Марийово – 827, 952.
39. Радовиш – 1, 88, 90, 91, 94, 100, 112, 125, 223, 228, 234, 250, 259, 522, 525, 560.
40. Разлог – 584.
41. Разложко:
с. Белица – 287, 300, 396, 397, 420, 646, 656, 667, 773, 919.
42. Ресен – 106, 269, 273, 517, 743, 995.
43. Скопйе – 35 (3), 107, 122, 142, 382, 680, 718, 724, 878, 904, 941, 943, 962, 1004.
44. Скопско:
с. Дивле – 173, 175, 249, 591, 594, 823, 881, 882.
45. Сярско:
с. Долно поле – 507.
с. Метох – 47 (1–2), 53, 54, 62, 64, 67, 68, 70, 82, 83, 303, 304, 308, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 390, 405, 499, 622, 630, 634, 640, 648, 649, 650, 652, 653, 701, 702, 734, 747, 757, 758, 760, 771, 779, 794, 820, 844, 851, 879 (а), 906, 977, 978, 981.
с. Хаджибеглик – 154.
46. Тетово – 149, 174, 255, 567, 585, 606, 790, 929.
47. Щип – 84, 87, 156, 179, 257, 260, 295, 334, 341, 524, 534, 697, 765, 785, 862.
48. Якоруда – 28, 29, 30, 31, 63, 292, 296, 299, 343, 344, 345, 346, 395, 407, 408, 413, 493, 623, 633, 647, 657, 668, 669, 692, 693, 694, 695, 703, 759, 761, 776, 777, 795, 852, 855.
49. Без определено селище или на книжовен български език – 677 (а), 829, 864, 865, 870, 884, 885, 895, 896, 897, 917, 925 (а), 935, 944, 945, 951, 955, 956, 959, 974, 993, 994, 995, 997.

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ПЕСНИТЕ СПОРЕД РАЗМЕРИТЕ ИМ

2 – № № 1 (а), 17, 22, 23, 29, 34, 35 (2), 39, 40, 41, 46 (3),
4 46 (5), 46 (21), 48 (4), 48 (15), 48 (21), 50, 55, 69, 70, 71, 75, 76, 79, 84, 85, 94, 100, 104, 105, 116, 118, 124, 130 (I), 134, 140, 151 (а), 152, 153, 154, 165, 168, 183, 184, 189, 191, 203, 206, 214, 216, 222, 223, 225, 235, 236, 238, 252, 263, 268, 283, 286, 288 (а), 289, 295, 296 299, 302, 305, 306 (2), 307, 321, 323, 333, 339, 340, 342, 343, 353, 356, 358, 362, 364, 372, 373, 374, 375, 377, 378, 381, 384, 386, 392, 393, 412, 413, 453, 501, 504, 514, 518, 519, 521, 540, 549, 554, 559, 560, 561, 575, 577, 584, 587, 592, 595, 603, 604 (II), 606, 608, 611, 636 (реф.), 637, 647, 652, 654, 657, 663, 668, 675, 679, 681 (II), 684, 685, 691, 695, 707, 712, 713, 715, 716, 719, 721, 723, 725, 726, 728, 732, 733, 735, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 749, 757, 758, 761, 783, 789, 802, 804, 816, 817, 826, 830, 847, 855, 861, 880, 893, 899, 904, 918, 944, 946, 962, 970 (II), 971, 979, 990, 998, 999, 1001, 1002, 1004, 1005, 1006, 1008 (I), 1009, 1010, 1011, 1012, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1020.
3 – № № 19, 26, 44, 48 (1), 48 (7), 48 (22), 60, 170, 178, 198
4 234, 253, 258, 262, 279, 290, 354, 488, 394, 400, 410, 417, 419, 421 (а), 464, 483, 490, 508, 532, 534, 537, 565 (I), 571, 615 (I), 626, 631, 651, 659, 690, 699, 702, 745, 747, 751, 752, 761 (а), 800, 829, 833, 838, 857, 864, 865, 887, 888, 897, 898, 913, 915, 916, 917, 935, 939, 951, 952, 973, 976, 983, 984, 989, 992.
3 – № № 48 (5), 103 (а), 229, 291, 510, 724, 837, 892.
8
4 – № № 15, 35 (1), 35 (3), 48 (16), 54, 90, 112, 146, 161,
4 188, 204, 215, 233, 242, 243, 244, 254, 271, 306, 351, 361, 365, 379, 380, 485, 509, 512, 553, 552, 570, 571, 588, 615 (II), 617, 622, 624, 672, 673, 700, 727, 748, 768, 770, 780, 784, 792, 798, 809, 821, 851, 872, 878, 889, 895, 900, 910, 912, 956, 965, 972, 993, 997, 1010 (1).
4 – № № 68, 311, 385, 705.
8
5 – № № 48 (8), 53, 369, 633, 649, 683, 701, 711, 760.
4
5 – № № 352, 586.
8
5 – № № 1 (а), 49 (2), 62, 83, 155, 190, 288, 308, 398, 408,
16 421, 650, 771, 778, 787, 799.
6 – № 166.
8
7 – № № 8, 137 (а), 227 (II), 264, 297, 367, 409, 497 (12),
8 503, 517, 604 (I), 676, 729, 750, 769, 791, 796, 823 (а), 827, 831 (а), 846, 883, 958, 968, 980, 985, 986.
7 (2+2+3) – № № 47 (1), 96, 113, 115, 160, 180, 221, 304,
16 407, 511, 513, 568, 994.
7 (3+2+2) – № № 9, 20, 21, 25, 33, 43, 46 (9), 47 (2), 48 (3),
16 63, 64, 67, 73, 74, 77, 87, 95, 102, 125, 127, 128 (а), 131, 133, 137, 138, 139, 141, 148, 149, 163, 169 (I), 169 (II), 174 (а), 182, 185, 186, 192, 195, 197, 200, 205, 209, 210, 211, 212, 219 (I), 220, 224, 227 (II), 230, 237, 240, 241 246, 249, 251, 269, 270, 274, 275, 292, 293, 298, 309, 319, 324, 325, 338, 341, 346, 357, 395, 402, 418, 428, 433, 493, 496, 496 (а), 497, 500, 502, 506, 522, 525, 548, 562, 593, 619, 620, 625, 635, 636, 645, 648, 661, 664, 669, 678, 680, 682, 693, 708, 710, 714, 718, 720, 722, 731, 734, 736, 737, 756, 759, 764, 766, 777, 779, 786, 790, 797, 803, 810 (1), 822, 824, 834, 840, 845, 848, 850, 852, 868, 877, 881, 885, 902, 907, 920, 927, 929, 930, 936, 938, 950, 974, 1008 (II), 1010 (2).
8 – № № 65, 129, 150, 202, 213, 259, 347, 349, 350, 368, 376
8 390, 411, 580, 677, 696, 746, 774, 775, 777 (а), 785, 808, 835, 842, 873, 901, 905, 908, 909, 919, 981, 982.
8 – № № 27, 31, 35 (2), 42, 92, 97, 109, 120, 132, 147, 162,
16 164, 181, 194, 228, 232, 245, 247, 248, 256, 261, 266, 278, 294, 301, 303, 314, 332, 363, 382, 391, 497 (11), 498, 516, 529, 538, 542, 544, 557, 583, 613, 616, 618, 629, 670, 681 (I), 689, 706, 807, 811, 813, 820, 828, 832, 837, 841, 874, 922, 928 (II), 931, 933, 941, 955, 977, 978, 1003.
9 – № № 58, 114, 130 (II), 142, 317, 331, 335, 496 (6),
8 623, 660, 688.
9 – № № 218, 371, 607, 810 (II), 891.
16
10 – № № 82, 172.
8
10 – № 169 (II).
16
11 – № № 28, 48 (6), 207, 277, 344, 345, 401, 520, 567, 598,
16 674, 687, 709, 767, 776, 934.
12 – № 921.
8
12 (3+2+2+3+2) – № № 111, 526, 1000, 1007.
16
12 (3+2+3+2+2) – № № 177, 641.
16
12 (2+2+3+2+3) – № 836.
16
13 (8+5) – № 928
8
13 (8+5) – №№ 144, 348, 531, 762, 843, 858, 928 (I), 963.
16
14 – № 815.
16
2 3 – № № 1, 46 (8), 49 (19), 46 (22), 46 (10), 136, 174,
4 4 193, 281, 306, 478, 527, 579, 601, 612, 627, 871, 991
2 – 3 – 4 – № 795.
4 4 4
2 3 – № № 389, 546.
4 8
2 5 – № № 46 (3 – I вариант).
4 8
2 7 – № 264.
4 16
3 2 – № № 46 (20), 49, 110, 159, 219 (II), 231, 255, 257,
4 4 320, 387, 524, 605, 639, 644, 653, 665, 793.
3 4 – № № 26 (18), 122, 135, 334, 336, 494, 541, 545,
4 4 665 (а), 814.

3 1 2 – № 280.
4 4 4
3 4 5 – № 337.
4 4 4
3 4 13 – № 911.
4 4 16
3 4 8 5 3 – № 208.
4 4 8 8 8
3 5 2 – № 89.
4 4 4
3 7 – № 46 (8 – II вариант), 359.
4 8
3 7 – № 267.
4 16
3 8 4 – № 128.
4 16 4
4 3 – № 143, 162, 692, 854, 875, 884, 975.
4 4
4 3 2 – № 574.
4 4 4
4 7 8 3 – № 801.
4 8 16 8
5 3 – № № 108, 565 (I вариант).
4 4
5 4 – № 156.
4 4
5 9 – № 685 (а).
4 8
5 8 – № 697.
4 16
5 7 – № 409.
8 8
7 8 – № 597.
8 8
7 9 – № № 260, 272.
8 8
7 8 11 – № 558.
8 16 16
7 5 – № 698.
16 8
7 8 – № 591.
16 16
7 8 5 – № 995.
16 16 16
7 9 – № 643.
16 16
7 9 – № № 530, 859.
16 16
7 11 – № № 355, 996.
16 16
8 3 – № 173.
8 8
8 5 – № 796 (I част).
8 8
8 7 – № 151.
8 8
8 12 – № 806.
12 8
8 3 – № 569.
16 8
8 7 – № 717.
16 8
8 5 – № 266.
16 16
8 7 – № 781.
16 16
8 11 – № № 145, 416, 422, 423, 964.
16 16
8 11 7 9 – № 106.
16 16 16 16
9 3 – № 360.
8 4
9 3 2 – № 46 (2).
8 4 4
9 4 – № № 46 (3 – II), 515.
8 4
9 3 – № 849.
8 8
9 7 – № 107.
8 16
9 7 – № 38.
16 16
9 8 11 – № 101.
16 16 16
9 10 7 – № 970 (1).
16 16 16
11 12 – № 966.
8 8
11 2 7 – № 499.
16 4 16
11 8 – № 796 (II част).
16 8
11 7 – № № 276, 370, 628, 788, 923.
16 16
11 10 – № 277.
16 16
11 13 – № 856.
16 16
12 8 – № № 573, 658.
16 16
16 11 – № 686.
16 16
Безменузурни – № № 119, 167, 176, 201, 273, 318, 507, 513 (а), 630, 634, 640, 794, 844, 906.

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ПЕСНИТЕ СПОРЕД ПЕВЦИТЕ

Алексо Стефанов Демирхисарски. Седемдесетгодишен, от с. Радово, Битолски Демирхисар. Стар войвода. През 1928 ми изпя песните № № 932, 935, 970.

Александър Стрезов, от Дебър, гимназиален учител в Ст. Загора. 30-годишен; през 1936 година ми изпя № 400.

Ана Алексойца Михайлова, 60-годишна, от Тетово, неграмотна. През 1925 г. ми изпя № 606.

Ангел Узунов от Охрид, юрист, стар революционен деец. През 1960 г., когато бе към 76-годишен, ми изпя № № 124, 293, 339, 340, 348, 637, 664, 696, 775, 843, 849.

Антон Пиклев от с. Куфалово, Енинджевардарско, 65-годишен, малограмотен. Изпя № 203.

Аргир Манасиев от с. Сехово, Гевгелийско, 55-годишен учител-революционер и гевгелийски войвода. През 1928 г. ми съобщи песен № 994, получена от автора Й Иван Бърдаров от Щип през 1909 г.

Благойка Христова Щерева от с. Папрадища. Бележки за нея виж в предговора. През 1953 г. ми изпя следните песни: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 18, 20, 36, 37, 51, 56, 58, 66, 78, 79, 81, 86, 93, 105, 109, 110, 111, 118, 123, 126, 127, 137, 139, 143, 144, 148, 157, 158, 159, 161, 172, 187, 204, 210, 212, 216, 225, 229, 231, 245, 251, 263, 270, 272, 274, 275, 276, 277, 279, 283, 284, 415, 426, 427, 428, 430, 432, 443, 445, 447, 438, 440, 442, 443, 445, 446, 448, 449, 450, 451, 454, 456, 457, 458, 459, 461, 463, 464, 466, 467, 468, 470, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 482, 483, 484, 485, 486, 491, 492, 515, 516, 521, 523, 531, 532, 533, 535, 536, 539, 543, 546, 547, 548, 556, 563, 564, 572, 576, 586, 589, 592, 593, 595, 596, 598, 599, 600, 601, 602, 605, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 714, 722, 731, 748, 749, 752, 753, 754, 755, 766, 772, 783, 791, 793, 797, 824, 825, 948, 960, 990, 1021.

Благородина Бурева Дяконова от Щип, учителка, 22-годишна. През 1926 г. ми изпя №№ 87, 156, 179, 765.

Благородина Палнкрушена от Виница, 28-годишна, с прогимназиално образование. През 1929 г. ми изпя №№ 95

190, 209, 222, 233, 254, 575, 912, 913, 720, 869, 930.

Блаже Алексов Стефанов от с. Радово (Битолски Демирхисар), 20-годишен, с прогимназиално образование. През 1928 г. изпя № 893.

Блаже Димков Кепески от Прилеп, 21-годишен, занаятчия. През 1924 г. ми изпя песен № 973.

Блаже Новев от с. Ижица, Кичевско. През 1942 изпя песните № № 828, 925, 942, 967.

Блажо Видов от Каваларци, 58-годишен, средно образован. През 1953 г. изпя песните № № 132, 266, 607, 801.

Борис Дамянов Огнянов от с. Тресочие, Галичко–Реканско, 25-годишен, инженер, отлично познаващ родния си говор. През 1928 г. ми изпя песента 207.

Борис Кьосев от Кукуш, 48 годишен, образован; през 1953 г. ми изпя песента № 912.

Борис Стефов Велев от Ресен, образован, 26-годишен. През 1927 г. изпя песните № № 273 и 743.

Братя Василеви от Костурско, живеещи в Шумен. През 1936 г. изпяха песента № 897.

Васил Коцев Сеизов, журналист, от Кавадарци. През 1925 г. ми изпя песента № 888.

Васил Стумбов от с. Вишени, Костурско, образован, 58-годишен. През 1951 ми изпя песните № № 69, 200, 514, 1007.

Васил Шанов от с. Смърдеш, Костурско, 70-годишен, турколог. От негови близки получих записаната от него песен № 52.

Василка Йосиф Йочкова от с. Селце, Прилепско, 48-годишна, с начално образование. През 1952 г. ми изпя песните № № 265 и 550.

Василка Лязева Огнянова от Прилеп, 66-годишна, бивша учителка. През 1950 г. ми изпя песните № № 141, 170 и 865.

Василка Пандова Дельова от с. Косинец, Костурско, 60-годишна, с малко образование. Отлично владее родния говор, народната песен и народните обичаи. През 1953 ми изпя №№ 4, 44, 45, 288, 305, 306, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 331, 403, 404, 406, 494, 497 (1–10), 504, 505, 621, 632, 641, 642, 681, 700, 704, 705, 738, 763, 781, 805, 853.

Васка Георги Белазелкова от Прилеп, 50-годишна, с начално образование. През 1925 г. ми изпя песните № № 135, 140, 198, 228, 237, 240, 510, 512, 709, 871, 1002.

Велян Апчев от с. Брусник, Битолско, учител, 44-годишен. През 1942 г. ми изпя песните № № 916 и 968.

Вельо Кръстев Марковски, 90-годишен, от Скопие, неграмотен, майстор-строител; през 1942 г. ми изпя песента № 877.

Вера Кандиларова от Кукуш, 75-годишна. Повече данни за нея виж в предговора. Тя през 1984 година ми изпя следните песни: 32, 48 (1–22), 65, 297, 298, 335, 337, 347, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 394, 409, 410, 411, 417, 418, 625, 626, 627, 629, 670, 671, 672, 673, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 770, 774, 778, 780, 806, 814, 815, 816, 846, 854, 857, 861, 867, 900, 905, 908, 909, 910, 966, 974.

Весела Тасева от Прилеп, 65-годишна, образована. Изпя № 561.

Вета Йонева Зердева от Прилеп, слабограмотна, 80-годишна. Изпя ми много старата песен № 588 през 1928 г.

Георги Димчев от с. Бозец, Енинджевардарско, 45-годишен. През 1953 г. изпя песента № 547.

Георги Мумджиев от Прилеп, 66 годишен, грамотен, търговец; през 1952 г. ми изпя песента № 936.

Георги Чуранов от с. Смилево, Битолско, 75-годишен, грамотен, виден деец на революционното движение в Битолско, главен деятел през Илинденското въстание. През 1941 г. изпя песен № 918.

Георги Белазелков от Прилеп, 55-годишен, грамотен, търговец и активен революционен деятел. През 1922 г. записах от него № 246.

Георги Янакиев Клифунов от с. Бабчор, Костурско; грамотен, на 60 години. През 1953 г. ми изпя песните № 76, 399, 665, 847, 848.

Горица Максимова Белогушева от Разлог, учителка, 42-годишна. През 1952 г. ми изпя № 548.

Даме Башев от Ресен, юрист, баща на Владимир Башев, поета. През 1936 г., когато бе 50-годишен, ми изпя № 517.

Деница Будинова от Прилеп, 65-годишна, грамотна, добра певица, с народен дух. Изпя ми №№ 121, 219 (II вариант), 554, 561, 654, 933.

Деница Димитрова от Башино село, Велешко, грамотна, 24-годишна. През 1924 г. ми изпя № 911.

Димитър Динев от Гевгели, 70-годишен, търговец, бивш революционен деец. През 1952 г. ми изпя песните № № 17, 23, 50, 89, 130, 181, 197; 290, 291, 338, 383, 384, 385, 386, 392, 660, 674, 679, 817, 983.

Димитър Титизов от Скопие, студент-юрист, 26-годишен; през 1928 г. ми изпя песните № 120 и 519.

Димко Йочков от Прилеп, 72-годишен, бивш учител; през 1953 г. ми изпя песните № 858 и 956.

Димо Арсов от с. Папрадища, Велешко, 60-годишен, работник. През 1953 г. изпя песен № 961.

Добра Анева от Велес, 70-годишна, работничка. През 1970 г. изпя песните № № 326, 342, 398, 421, 501, 662, 666, 708.

Добра Патерова от с. Загоричене, Костурско, малограмотна. №№ 306, 571, 651 и 796.

Драган Кузманов, от с. Лазаро поле, Галичко–Реканско, 50-годишен, млекар. През 1942 г. ми изпя песен № 915.

Екатерина Пандова Костандова, с. Българска Блаца, Костурско, около 45-годишна, слабо грамотна, през 1952 г. изпя песните № № 286, 645, 733, 957.

Елена Аце Симеонова от Прилеп, грамотна, 58-годишна, през 1952 изпя песента № 205.

Елена Йордан Делова от Битоля, 30-годишна, с начално образование. През 1925 г. ми изпя песните № № 211, 243, 492.

Елена Иванова Лунгова от с. Гайтаниново, Гоце Делчевско, грамотна. През 1951 г. ми изпя песен № 920 и 919.

Елена Пеева Благова от Якоруда, 76-годишна, Данни за нея виж в предговора. През 1971 и 1972 г. ми изпя следните песни: № № 28, 29, 30, 31, 63, 292, 296, 299, 343, 344, 345, 346, 395, 407, 408, 413, 493, 623, 647, 657, 668, 669, 692, 693, 694, 695, 703, 759, 768, 776, 777, 795, 852, 855.

Зелярот от Прилеп, около 35 годишен, познат на целия град с това прозвище (истинското му име не знаем); малограмотен. През 1913 г. от него научих песен № 513.

Златан Христов Милушев от с. Тумба, Енинджевардарско; слабо образован, 88-годишен. През 1984 г. ми изпя песните: 964, 965 и 976.

Иван Велянов от с. Ижица, Кичевско, през 1942 г. ми изпя песен № 828. На възраст 50 години.

Иван Петров от с. Брусник, Битолско, малограмотен, 55-годишен. През 1942 ми пя песен № 969.

Иван Траянов Гочев от с. Арменохор, Леринско, 55-годишен. През 1952 г. ми пя песен № 991.

Иван Донев от Битоля, 20-годишен, учител, през 1942 г. ми пя песен № 918.

Иванка Алексова Джолева, от Прилеп. Данни за нея виж в предговора. Тя ми изпя следните песни: № № 15, 104, 129, 133, 183, 186, 195, 202, 208, 215, 232, 252, 264, 267, 558, 565, 568, 574, 579, 604, 615, 711, 716, 717, 719, 721, 723, 727, 728, 729, 742, 744, 750, 751, 786, 792, 798, 800, 823 (а), 837, 856, 898, 902, 903, 909, 931, 1001, 1003.

Илия Вулов от с. Загоричани, Костурско, 50-годишен. През 1952 г. ми изпя песните № № 49, 55, 412, 659, 891, 958.

Йордан Йочев от Прилеп, 68-годишен, обущар. През 1942 г. ми изпя песен № 993.

Йордан Ушев от Банско, живеещ във Велинград, адвокат, 65-годишен. Изпя ми през 1980 г. песните № 367, 370, 371, 818.

Йордан Тренков от Прилеп, вишист, 70-годишен. Изпя ми № № 194, 829, 835, 836, 963 през 1951 г.

Йордан Наумов Куканов от с. Брусник, Битолско, 60-годишен. През 1942 г. ми изпя песен № 914.

Калиопа Васильова Попова от с. Дреновени, Костурско, 50-годишна. През 1952 г. ми изпя песен № 45.

Катерина Дамева Башева, от Благоевград, 46-годишна, майка на поета Владимир Башев. През 1952 г. ми изпя песните № № 160, 230, 513 (а), 520, 544, 617, 804, 880.

Кирил Попиванов от с. Саракиново, Воденско, вишист, 50-годишен. През 1952 г. ми изпя песните № № 138, 191, 206, 951.

Кольо Кангалот от Щип, грамотен, македонски революционер. През 1934 ми изпя песен № 862.

Коста Иванов Гиновски, 52-годишен, от Галичник, търговец, баща на скулптора Владимир Гиновски. През 1952 г. ми изпя № 152.

Коста (Коце) Трифунов от с. Българска Блаца, 54-годи-

шен, грамотен, шкембеджия. През 1951 г. ми изпя песните № № 831 и 953.

Коста Ципушев от Радовиш, 76-годишен, ветеран от революционните борби на Македония, народен страдалец, вишист. През 1951 година ми изпя песните № № 1 (а), 88, 90, 91, 94, 100, 112, 125, 233, 228, 234, 250, 259, 522, 560. Повече данни – в предговора.

Костадин Кушлев от Банско, живеещ във Велинград, около 60-годишен. Данни за него виж в предговора. През 1981 и 1982 г. ми изпя следните песни. № № 26, 369, 372, 373, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 624, 675, 676, 682, 683, 684.

Костадин Ушев от Банско, живеещ във Велинград, адвокат. През 1982 г. ми изпя песните 372, 373, 374, 624, 625.

Костадинка Атанасова Димитрова от с. Метох, Сярско, 69-годишна. Данни за нея виж в предговора. През 1984 г. ми изпя песните № № 47 (1–2), 53, 54, 62, 64, 67, 68, 70, 82, 83, 303, 304, 308, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 390, 405, 499, 622, 630, 634, 640, 648, 649, 650, 652, 701, 702, 734, 747, 757, 758, 760, 771, 779, 794, 820, 842, 844, 851, 879 (а), 906, 977, 978, 981.

Коце Джипунот от Прилеп, чалгаджия, 40-годишен, също и бръснар, прочут с песните си, някои от които сам съчинил. От него съм научил песен 884, съчинена от него, а песен 741 съчиниха гражданите за самия него.

Кочо Молеров от Банско, учител – вишист. Автор на прочутата песен за Радон Тодев. Сам той е фолклорист, а също и активен член на ВМОРО. Песен 819 е записана от него и поместена в сп. "Македонски преглед", г. 8, кн. 4, стр. 44. Предаваме я като ценен вариант на песента за Кир Благо, записана от мене – текст и мелодия.

Крум Крушаров от Кочани, 23-годишен, студент по медицина. През 1925 г. ми изпя в Белград песните № № 96, 540, 715 и 840.

Кръстена Трайкова Чочева от с. Косинец, Костурско, 48-годишна. През 1952 г. ми изпя песен № 431.

Кузман (Кузо) Йорданов Гьоков от с. Годивйе, Охридско, с малко образование, но добър изпълнител на народните песни от родния си край. През 1952 г. ми изпя песните № № 103, 155, 192, 236, 638, 809, 813, 899, 949.

Куне Караангелов от с. Брусник, Битолско, средна възраст. През 1942 г. ми изпя песен № 932.

Лазар Гьошев от с. Долно Котори, Леринско, 70-годишен. През 1951 г. ми изпя № 972. Активен македонски общественик.

Ленка Йочкоска Стиропетрева – Троянчова от Прилеп. Данни за нея виж в предговора. През 1925 г. ми изпя 20 от 100-те песни от нейния репертоар, с който бе известна в Прилеп. Те са: 27, 177, 220, 278, 281, 301, 302, 332, 603, 628, 663, 698, 734, 764, 782, 784, 838, 864, 872, 879.

Ленка Стерйоска Църнушанова от Прилеп, домакиня, слабо грамотна, 50-годишна. През 1920 г. ми изпя № № 77 и 710.

Ленчето Сазданова от Велес, 70-годишна, със средно образование, много будна. През 1975 г. ми изпя песните № № 25, 289, 336, 620, 636, 736.

Лефтер Антов от Скопйе, 23-годишен, с прогимназиално образование, кафтанджия, много будеи младеж. През 1925 година ми изпя № № 122, 718, 724, 962 и 1004.

Люба Иванова от Прилеп, учителка, голяма общественичка в редовете на емиграцията от Македония. През 1952 записах от нея № 502 и 730.

Люба Иванова – баба Люба – от с. Дивле, Скопско, 80-годишна, неграмотна. През 1925 г. ми изпя песните № № 173, 175, 249, 591, 594, 823, 881, 882.

Любен Кръшаков от с. Косинец, Костурско, 70-годишен, портиер. През 1984 г. ми изпя песните № № 496 и 497.

Любка Радонова от с. Шестеово, Костурско. Изпя № 114, 288 (а), 389, 421 (а), 496 (2), 907, 912 (а).

Маре и Наде Марийовските от Прилеп, слабограмотни. През 1924 година ми изпяха песните 827 и 952.

Марийка Методий Минова, 24 годишна, от Прилеп, грамотна. През 1942 г. ми изпя песните № 761 (а) и 808.

Мария Добри Гюркова от с. Марикостиново, Петричко. Данни за нея виж в предговора. През 1952 г. ми изпя следните песни № № 22, 42, 43, 92, 97, 153, 154, 167, 218, 224, 261, 262, 268, 507, 509, 511, 527, 541, 569, 587, 618, 619, 768 (а), 802, 803, 826, 841.

Мария Карамбулева от Прилеп, 56-годишна, със средно образование. През 1952 г. ми изпя песента № 145.

Мария Кирова Миленкова от Битоля, 22-годишна, със средно образование. През 1941 г. ми изпя песните № № 922 и 944.

Марко Цепенков от Прилеп, прочут фолклорист от минали векове. Записаните от него песни и други народни умотворения са обнародвани в сборниците на МНП. Поместените тук негови 5 песни са представени с мелодиите им и с известни допълнения, които други певци са ми съобщили. Те са: № № 168, 832, 833, 834, 839.

Маруша Благоева Мадолева от с. Белица, Разложко, 87-годишна, неграмотна. Повече данни за нея виж в предговора. Тя ми изрецитира през 1975 г. следните песни: № № 287, 300, 396, 397, 420, 646, 656, 667, 773.

Менка Новева от с. Голямо Койнари, Прилепско, неграмотна, 22-годишна, отлична разказвачка. През 1914 г. от нея научих следните песни. № № 193, 789 и 1022.

Методий Белогушев от Прилеп (Битоля), художник. През 1928 г. ми пя песен № 807.

Милан Гюрлукот от с. Кривогащани, Прилепско (Крушовско), стар прилепски войвода. През 1942 г. ми пя песен № 988.

Милош Поддимитров от с. Вишени, Костурско, 58-годишен, прогимназиален учител. През 1952 г. ми пя песен № 810.

Михаил (Мишко) Йосифов от Прилеп, 84-годишен, шивач. През 1952 г. ми пя песните № № 119, 131, 387, 573, 583, 984.

Мичето Чупарова от с. Папрадища, Велешко, образована, отлична певица. През 1952 г. ми пя песен № 285.

Нада Алексова Михайлова от Скопйе, образована. През 1925 г. ми пя песен № 904.

Паза Бабагинина от Куманово, неграмотна, 55-годишна. През 1925 г. от нея записах песните № № 128 и 244.

Наумче Николов от Охрид, 70-годишен, обущар. През 1983 г. от него записах песен № 875.

Наумче Йосифов от Охрид, 50-годишен, хасапин, с малко образование, стар революционер. През 1935 г. от него записах песен № 214.

Наце Христов от Битоля, тенекеджия, 70-годишен. Отличен изпълнител на народни песни. Изпя ми през 1952 г. песните № № 201, 247, 529, 812.

Нестор Илиев от с. Тресонче, Галичко–Реканско, образован, отличен певец. От него записах песен № 388 и 762.

Никола Кондов от Прилеп, юрист, отличен певец, 32-годишен. През 1928 г. от него записах песен № 921.

Никола Наумов Каралетков от с. Кономлади, Костурско, около 45-годишен. През 1952 г. ми изпя песен № 954.

Орде Бодле от Прилеп, калфа при бакалите, слабо грамотен. През 1914 г. от него научих песен № 737.

Павел Попов от Дебър, 70-годишен, вишист. № 103 (а), 128 (а), 137 (а), 151 (а), 174 (а), 512 (а).

Павлина Настева от Шиш, 25-годишна, учителка. През 1926 г. ми изпя песен № 785.

Параскева Трайчева Църнушанова от Прилеп, майка ми, средно грамотна. Данни за нея виж в предговора. През детинството си от нея научих песните № № 8, 101, 115, 134, 136, 163, 180, 184, 188, 213, 542, 570, 578, 714, 732, 883, 889, 971, 1005, 1006.

Петре Мицков от Крушево, с малко образование, 40-годишен. През 1942 г. ми изпя песен № 874.

Петър Спиров Спасев, 27-годишен, от Прилеп, със средно образование и музикален курс. През 1924 г. ми даде записаните от него три песни – № № 151, 176 и 788.

Петър Шандов от Охрид, със средно образование, общественик. През 1970 г. ми даде точния текст на песента № 419.

Поликсена Георгиева от Кукуш, около 70-годишна. Заедно с горепосочената Вера Кандиларова изпя песните. № № 65, 359, 360, 361, 362, 411, 774, 900, 905, 908, 910.

Райна Буцкоска от с. Папрадища, Велешко. Около 55-годишна, чиновничка. През 1952 г. ми изпя песните №№ 294, 490, 498, 506, 699, 735.

Ристана Аврамова от с. Папрадища, Велешко, неграмотна, 70-годишна, отлична изпълнителка на богат репертоар от народни песни, на брой над 100. От нея успях да запиша само № № 38, 453, 537 и 582. Част от останалите ми изпя син и д-р Александър Аврамов (вж. по-долу).

Роза Койзесклиева от Шиш, 24-годишна, учителка-вишистка, отлична изпълнителка на народни песни. През 1926 г. изпя песните № № 257, 260, 524, 534.

Роса Малезанова от Велес, 60-годишна, с малко образование, домакиня. През 1942 г. ми изпя песен № 597.

Савка Антова (Савето) от Велес, 58-годишна, домакиня, с малко образование. През 1948 г. ми изпя песните №№ 150, 329, 330, 597, 658, 661, 706, 746, 870, 892, 1008.

Санда Костова Гиновска от Галичник, 50-годишна, с основно образование, домакиня. Повече данни за нея виж в предговора. През 1952 г. ми изпя следните песни. № № 424, 425, 429, 434, 436, 439, 441, 444, 447, 452, 455, 460, 462, 469, 472, 480, 481, 487, 488, 489, 895 и описа сватбените обичаи в Галичник.

Сандо (Александър) Аврамов, 22-годишен, от с. Папрадица, Велешко, медик, син на горепосочената Ристана Аврамова, от която усвоил финесите на изпълнението на песните и с отличните си гласови данни тия песни изпя съвършено. Те са: № № 85, 108, 182, 185, 242, 465 и 577.

Слава Врингова от Лерин, около 40-годишна, През 1952 година ми изпя песен № 146.

Славе Чавчев от Ресен, 35-годишен, с малко образование, революционер от редовете на ВМОРО. През 1930 г. ми изпя песните № № 106, 269 и 995.

Славка Стефанова и Биляна Недева от с. Мраморец, Охридско; първата 55-годишна, втората – 65-годишна, с малко образование. Владеят добре народното изпълнение на песни и родния говор. През 1952 г. ми изпяха заедно песните № № 40, 59, 60, 80, 98, 179, 217, 235, 241, 253, 280, 282, 538, 549, 745, 799. За тях виж предговора.

Смилко Христов Смилков от Тетово. За него виж предговора. Изпя ми песните № № 149, 174, 255, 256, 567, 585, 790, 929.

Солтана Тана Белагушица, моя баба, 80-годишна, от Прилеп, неграмотна, голяма народна певица. От нея в детинството си научих следните песни. № № 116, 258, 767.

София Григорова Апостолова от Щип, 70-годишна, домакиня, с малко образование. От големия и репертоар от песни можах да запиша само следните. № № 84, 295, 334, 341, 697.

Спиро Василев Загоричанец от с. Загоричани, Костурско, 66-годишен, доста образован, добър познавач на родния си край. От него записах № № 876, 937, 938.

Спиро Иванов Настев от с. Спостранье, Битолски Демирхисар, земеделец, слабо образован. През 1942 от него записах № № 927 и 945.

Стефан Лютиков от с. Загоричани, Костурско, 50-годишен. От него записах през 1952 г. песните № № 364 и 685.

Стефка Михайлова Ицмарева, 18-годишна, от Прилеп. През 1952 г. записах от нея песните 147 и 162.

Стойна Доцева от Куманово, към 40-годишна, домакиня, необразована. През 1924 г. от нея записах № № 726 и 769.

Стоянка Карапецова от Прилеп, 45-годишна, домакиня, с малко образование. През 1943 г. записах от нея № 171 и 414.

Страхил Иванов Топуков от Кратово, студент, после журналист. От него имам песен № 581.

Тирчу Йошев от с. Могила, Битолско, младеж-земеделец, с малко образование, по добър народен певец. През 1942 г. изпя песните 915 и 928.

Тодор Габев от Кавадарци, 65-годишен, с малко образование. През 1953 г. ми изпя песните № № 61, 189 и 545.

Тодор Камчев от Неготино, Тиквешко, 65-годишен. През 1952 г. ми изпя песен № 863.

Тодор Божинов Петрушев от Скопйе, 28-годишен, търговски помощник, с основно образование, но много начетен. През 1924 г. от него записах № № 107, 142, 941, 943.

Тодорка Миникова от Прилеп, 54-годишна, домакиня, с основно образование. През 1952 г. от нея записах песен № 221.

Тома Гилев от с. Вишени, Костурско, 55-годишен, доста образован. През 1952 г. ми изпя следните песни от богатия си репертоар: № № 363, 365, 366, 381, 393, 643, 644, 655, 866, 890, 954 (а), 959.

Тома Иванов Гиновски от Галичник, 48-годишен, чиновник, чичо на скулптора Ѓл. Гиновски. През 1953 г. ми пя песните № № 416, 422, 423, 471.

Трайко Стоянов Чундев от с. Подлес, Велешко, вишист, известен родолюбец. През 1928 г. ми изпя № № 219 и 1000.

Трайко Гюпчето от с. Слапско, Кичевско, 84-годишен, майстор-строител, а преди това четник в Кичевско. През 1960 г. ми изпя песента 987.

Трайи Стойков от с. Велмевци, Битолски Демирхисар, земеделец, 50-годишен, през 1942 г. ми изпя № № 860 и 924.

Траянка Спирова и внук ѝ Младен Сандов от с. Ижиша, Кичевско, изпяха през 1942 г. песента № 986.

Търпко Василев от Костурско, известен художник, през 1952 г. ми съобщи текста на песен № 196.

Фота Лазарова Гогова от с. Баница, Леринско, 62-годишна. Малограмотна, но добра изпълнителка на народните песни. През 1951 година от нея записах следните песни. № № 328, 401, 402, 526, 530, 551, 562, 580, 639, 787, 811, 894, 913, 939, 940, 950, 982, 985, 996. Повече данни за нея виж в предговора.

Хари Илиев от с. Косинец, Костурско, 70-годишен, доста образован, общественик. През 1984 г. ми изпя песен № 518.

Христо Григоров Нушев от Битоля (Воден), учител, 30-годишен. През 1950 г. от него записах № № 327, 528, 566.

Христо Спиров Троячанов от Прилеп, студент, 24-годишен, син на споменатата и в предговора Лепка Троячанова. През 1926 г. ми изпя песните № № 19, 21 и 102.

Христо Шалдев от Гумендже, вишист, виден деятел в освободителните борби на Македония и в българската просвета. Препечатвам записаната от него песен и обнародвана в сп. "Илюстрация "Илинден", кн. 44, на която мелодията записах аз. Това е № 989.

Цвета Андреева от Битоля, ученичка в прогимназията през 1943 г., когато като изкусна хороводка игра и пя песен № 859 и 998.

Цвета Катланова от Скопйе, образована, към 40-годишна. През 1952 г. пя песните № 382 и 680.

Цветанка Бекярова – Сеизова от Прилеп, чиновничка, 70-годишна. През 1980 г. ми пя песен № 34.

Шана Динова – баба Шана – от с. Дебрец, Кайлярско, неграмотна, на 69-години, с добра памет за народните песни. От нея записах през 1952 г. 22-те лазарски песни № 46 (1 –22) и № 850.

От групови изпълнители, без определен произход: №№ 1, 39, 41, 57, 71, 72, 73, 74, 75, 99, 164, 165, 166, 199, 239, 307, 309, 391, 500, 508, 557, 631, 677, 678, 707, 725, 831 (а), 868, 896, 901, 907, 918, 921, 925 (а), 934, 935, 946, 955, 980, 994, 997.

СПИСЪК НА ПЕСНИТЕ ОТ СБОРНИКА НА БРАТЯ МИЛАДИНОВИ, КОИТО ИМАТ СЪОТВЕТНИ ВАРИАНТИ В ТОЗИ СБОРНИК

№	В Миладиновия сборник	№	В този сборник
11.	Кръз планина пилци пропеяле	77.	Аждер ненаситник
24.	Цуцулина и тресопатка	711.	Се посвършил Цуцул юнак
25.	Цуцул пасит гояла	1020.	Комарова женитба
33*	Ордено моме убава (само до ред осем)	281.	Кой боро префърли . . .
55 (56).	Два брата и сестра	592.	Два брата се милно милуват

79. Мария плената
" "
" "

88. Болен Дойчин
90. Корун, Кондафила и син Костадин
" " "

92. Николче
106. Гюро
110. Брат и сестра
132. Ханка шипянка
154. Болен Дойчин (вариант)
155. Болен Дойчин (от Кукуш)
162. Струмица невеста
185. Стоян и Бояна
186. (Еднаква от Кукуш)
187. (Еднаква от Прилеп)
200. Елин Дойка
207. Ох, падна, падна, Шар планина
209. Желник Пейо
217. Кара Мустафа
219. От згора идет сеймени
" " "

220. Заплакала ми гората
229. Яна
234. Кира Попова
" "

252. Що си биле два брата
263. Стояне, море Стояне
" " "

280. Кога мама умираше
291. Заспала мома край море
294. Садила мома край море лозгье
" " "

340. Легнала левен Гюргя, заспала
349. Филипо, моме Филипо
356. Велико, дюльбер бугарко
390. Мори моме мало
392. Горе, долу Нижо поле
393. Йъглико моме, йъглико
394. Од мал суми сирак останал
" " "

397. Девойко, девойко

404. Кале имат църни очи
405. Девойчина гугушина
" "

407. Мома вода залеваше
415. Любипка платно белеше
435. Девойко мори, Марийо
" " "
" " "

453. Що дойдоф в село Дрено'о
" "

460. Ке те опитам, Яно ле
" "

462. Дека те еднош целиваф
" " "

484. Рашила мома бильбиля
485. Паднал ти пърстен
494. Леле, Димо, . . .
495. Ветор ми веит
507. Заспала Рада галена
520. Раскарал се Нико и Никола
546. Изникнало е зелено дърво
568. Плети моме мрежа копринена
603. Позаспал ми цар Костадин
625. Има майка мила сина
631. Имат майка мила сина
" " "
" " "

635. Излетале два гулаба
" "

535. Лимна Елена, грабната . . .
536. Убава Еленка, грабната . . .
538. Бела Димана, грабната . . .
749. Болен Дойчин
661. Млад Корун и бела Мария
662. Корун и Йованица
693. Сина баща си на съд кара
600. Гюро в темни зандани
755. Мошко дете от брат и сестра
825. Пленили ми я Анка шипянка . . .
749. Болен Дойчин (вж. по-горе)
" " "

81. Струма невеста
183. Залюбил Стоян Лиляна
" " "
" " "

80. Клетви майкини чума донесле
678. Разтури се Шар планина
798. Челен Пейо отвлечен от турци
823 (а) . Кара Мустафа
820. Сеймени носят юнашка глава
821. Сеймени носят хайдушка глава
831. Заплакала гората за Индже войвода
565. Яна и мажот йе Груйо кеседжия
593. Болна лежала Кира Попова
994. Гревот на Кира Попова
597. Брат братя убил
265. Сиромав Мемед со тамбурата
266. Свирач Мемед сиромах
720. Я залюбих пусто харо
123. На сон дойдое три луди-млади
251. Садило моме есено лойзе
400. Садило моме край море лозйе
123. На сон дойдое три луди-млади
388. Кошеж за мома Филиза
119. Жалба за младост
231. Море моме мало
108. В Нико поле найдоф малой моме
281. Кой боро префърли, Каля да кердоса
178. Залюбил младо анамче
179. Измекяр ке млада вдоица
136. Девойко, изгореф за тебе (само началото е еднакво)
130. Калина девойка и лудо-младо
729. Андон идит от чаршия
730. Андон и три девойки
288 (а) . Мечти на малка мома край извора
419. Биляна платно белеше
170. Фустанот на Стефанка Попова
171. (Вариант на същата)
172. Румено, бела поляйке
129. Яна и лудо на врана коня
327. Който се люби, да се вземе
577. Бело периш, първо носиш
579. Що бело периш, а първо носиш
348. Тежко наказание за една целувка
349. Тежко наказаи за една целувка
496 (а) . Мома и славей . . .
223 (а) . Пърстен ти падна, Нешо
637. Тъжна раздяла на съпруга със съпруг
391. Само при либето е топло
792. Галена Рада убита от турци
504. Скарале се Нико и Никола
453. Израсло ми е зелено дърво
449. Плела мома мрежа копринена
65. Сънят на цар Константин
39. Стамяшие, домакине – (2)
43. Имала майка син питимия
45. Имала майка силен Костаидин
49. За три месеца учение станал поп
57. Песен за гюргъовденските люлки
58. Прелетале два гулаба.

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор 5

I. ТРУДОВИ ПЕСНИ

1. Мошне ми се мили бугарските моми 12
1 (а). Подуна ветер по Вардарско поле 13
2. Девойка наджъва ерген 14
3. Повей, повей, ветре 14
4. Нокя е, Марко, да си одиме 14
5. Аратанце, що си вчера готвила 14
6. Вечера за жътвари 15
7. Мома мъзелива 15
8. Шчо ти, Яно, лице повенало 15
9. Я викнале Неша на копанье 16
10. Шо синокъ стоеше на новата чешма 16
11. Пуши не, Марко, да пладнуваме 16
12. Гърнчаре, твоите гърнци - улюпци 17
13. Овчаре, захласнати по бела Неда 17
14. Овчарче слави хубостта на Димана 17
15. Първото лиое ке го навърни росата 18
16. Заблеяла руда овчица 18
17. Ерменлийче сред бурно Църно море 18
18. Замързнале ми девет гемии 19
19. Ке одам, майко, тугина 19
20. Тугина – тога голема 19
21. Невеста не познала веднага либето си 20
22. В долна земя измрели девет братя 20
23. Подухнал е морският вятър 21
24. Песента на орача 21
25. Мързелив Стоян и работна Стойна 21
26. Цвета и лудо-младо 22
27. Заблеяло рудо агне 22
28. Очарован от песента на птичка 22
29. Росина е росен брала 23
30. Мома Роса росен брала 23
31. Молба към вятъра 23
32. Изтървал стадото, направил пакост 24
33. Неша копае лозето 24
34. Терзия широк фъстан шиеше 24

II. ПРАЗНИЧНИ ОБРЕДНИ ПЕСНИ

Коледарски песни

35. Песни на Коледа в с. Косинец /Костурско/, Прилеп и Скопйе 27

Песни на Водици

36. Заспал, задремал сам свети Йован 28
37. Войордан се разлеваше 28
38. Надвела се честа гора над море 28
39. Стамянине, домакине, ти идат мили гости 29
40. Весели гости весел абер донесле 29

Лазарски песни

41. Лазаре – пазаре 30
42. В Манувн са гостйе душли 30
43. Имала майка син питимия 31
44. Марко и димна гора 31
45. Имала майка силен Костадин 31
46. Лазарски песни от Кайлярско /1 – 22/ 32–38
47. Лазарски песни от Сярско /1 – 2/ 39
48. Лазарски песни от Кукуш /1 – 22/ 40–45
49. За три месеци учене станал поп 46
50. Драги гости 46

Великденски песни

51. Стигнала ми се бела Мария на Великден 47
52. Великденска благословия 47
53. Злата и братята й 47
54. Чобани делба делят 48
55. На великденска люлка 48

Гюргьовденски песни

56. Сведи се, зелена върбо, по-долу 49
57. Песен на Гюргьовденските люлки 49
58. Пролетале два гулаба 49
59. Айде на билье, Биляно 50
60. Се преброяле девойки и юнаци 50
61. Мома от бога паднала 50
62. Свети Гъорги обикаля посевите 51
63. Свети Гъорги обикаля посевите /вариант/ 51
64. Стана вдовица и Пею чобан 52
65. Сънят на цар Константин 52

Петровденски песни

66. Петор и Павел две ора водит 53
67. Песента на Стамена омайва 53
68. Бела Боя и Пеювите чобани 53

Богородични песни

69. Прошетала се Богородица 54
70. Богородица обикаля полето 54

Еньовденски песни

71. Таяне /I/ 55
72. Таяне /II/ 55
73. Играле момите пред манастиро 56
74. Двайца брайкя ке крадат Марушето 56
75. Покърсти 57
76. Тежко предсказание 57

IIII. БАЛАДИ

77. Аждер ненаситник 61
78. Самовила град градила 61
79. Дима любит самовила 61
80. Клетви майкини чума донесле 62
81. Струма невеста 62
82. Манол майсторът и Струма невяста 63
83. Неда и стара Юда 63
84. Яна омъжена надалеко 64

85. Синокь си пойдоф с коня за вода 67
86. Синокь су било с коня за вода 67
87. Найдох моме на чешмата 67
88. Копнеш за мома в комшиите 68
89. На сон му е дойдела една чърноока 68
90. На сон му е малка мома дошла 68
91. Що ие лудо сон сонило 69
92. На сон му е малка мома дошла 69
93. Девойко, изгореф за тебе 70
94. Девойко, изгорох за тебе 70
95. Трено, вито ли са твоите очи 70
96. Дильбер Стоие 71
97. Да вкуси от всичките ѝ хубости 71
98. Защо пищат ергени по бело Маре 72
99. Йовка кумановка 72
100. Шефтели Яна - млада ябука 72
101. Сам легнувам, сам станувам 72
102. Сам легнувам, сам станувам /вариант/ 73
103. Чие е она девойче 74
103.(а) Девойче подранило за вода 74
104. Отидоф село Долнени 74
105. Светот вене за Вена 75
106. Три години сеймен шетаф 75
107. Сечи, моме, руса коса 76
108. Нико поле найдоф малой мйме 76
109. Белото лице на Цвета 77
110. Шетал, прошетал Митре делия 77
111. Сараф Димко 77
112. Димко сараф на момите 78
113. Многу ми го фалят твоето девойче 78
114. Моми гиквешанки 78
115. Многу ми го фалят комшиско девойче 79
116. Овай сокак на трендафил мириса 79
117. Море ела, синко, да вечераш 80
118. Яна малешевка вие до три танци 80
119. Жалба за младост 80
120. Лудост-младост бърго заминува 81
121. Лудос-младос /вариант/ 81
122. Завила се бела лоза винова 81
123. На сон дойдое три луди-млади 82
124. На сън видела три луди-млади 82
125. Сонила Биса три луди-млади 83
126. Отговори зелен здравец 83
127. Само цвеке порочуват 84
128. Зелен здравец говори 84
128.(а) Малка мома сред реката и млад юнак на кон 84
129. Яна и лудо на врана коня 85
130. Калина девойка и лудо-младо 85
131. Едно лудо-младо се во мене гледа 86
132. Скрий се, Кальо, лудо ке помине 86
133. Бог да убие терзийчето 87
134. Недела залюбила лудо-младо 88
135. Болна лежала Гена Зуграфова 89
136. Девойко, девойко, изгореф за тебе 89
137. Митра изгубила кован гердан 89
137.(а) Овчар намерил пръстена и 90
138. Саракино, продаваш ли църни очи 511
139. Поляк да бидам у твойто село

140. Девойчице, любиш ли ме 90
141. Три години невидени 90
142. Момче и девойче покъем в градина 91
143. Кажи, Раино, кой ти пишан стори 91
144. Патруно, що си толку убава 92
145. Сношчи дойде туги юнак 92
146. Мори чупо, не стой пред мене 93
147. Карамфило, на карамфил миришеш 93
148. Кито, подаи ми от цвекето 93
149. Кой не знау убавата Стойна 94
150. Стойне Попово и лудо 94
151. Шчо те майка роди толку лично 95
151.(а) Магията на бялото гърло 95
152. Шаин гюзель девойка 95
153. Да идим, Яно, Горнио Пурой 96
154. Шикер Лена убава 96
155. Ор девойче, кажи ми твоето лице 96
156. Моме Стойне, да бегаме 97
157. Аиде, Кале, да бегаме 97
158. Два коня вода, синджиро моме 97
159. Поведи ми коня, моме 98
160. У вас на госие ке дойда 98
161. Море моме, многу те сака 98
162. Гледам низ Кукушко равно поле 99
163. Отвори, мори Ленче, вратниче 99
164. Тинка и Ванчо 99
165. Нада си сретна той калеш Сотир 100
166. Кандисуи, бре лудо-младѢ 100
167. Ни ми лажи, дяче- момата 101
168. Калеш Димко и Катето 101
169. Раина и меракот й 102
170. Фустанот на Стефанка, попова керка 103
171. Вариант на същата (за Стефанка, попова керка) 103
172. Фустанот на Румена 103
173. Залюбил Стоян Лиляна 104
174. Гюрушица търноока 104
174.(а) Марушето 105
175. Болна Цвета за Стоян кираджия 105
176. Карамфило, кара ли те майка 105
177. Залюбил момок Фроса вдовица 106
178. Залюбил младо анамче 106
179. Измекяр ке млада вдоивица 107
180. Како ке се разделиме, моме 107
181. Мома с огледало збор чинуве 107
182. Научило се лудо-младо да пиет 108
183. Скарале ми се снава и золва 108
184. Болно лежи мойто либе 109
185. Болно лежало, абер не сторило 109
186. Асан и мъртва Кучук Митра 110
187. Калеш Митра – болна от чума 110
188. В горица – три девойки 111
189. Убава е наша Марийка 111
190. Петролинка, гиздава девойка 111
191. Карамфильо, на карамфиль мирисаш 112
192. Най-малото моме – ясно солнце 112
193. Убава Тона – залюбена от сите 112
194. Убава Каля и помак 113
195. Зашчо ме роди убава 113
196. Ядове от хубост 113

197. Ясна месечина за двамина 114
198. Две луди-млади 114
199. Огреяла месечина у дворови Стоянови 114
200. Залуде лудо, полуде 115
201. Не буди мойто либе 115
202. Пушчи ме, далян Цвето, да станам 115
203. Мама сади, Ристе, магданос 116
204. Не задевай се, Мендо 116
205. Сношчи сакаф да ти дойдам 116
206. Дона и Ристе 117
207. Пилето пеит – на пот кя ода 117
208. Шчо да ти купам от Стамбол 117
209. Бегала мома по младо момче 118
210. Вашето село многу е големо 118
211. Излези, Маро, на чардак 118
212. Целивал селско девойче 119
213. Моме и бекяр 119
214. Излегов да се прошетам 120
215. Стрете моме в ливада 120
216. Мома и кълпина 121
217. Пет керки на Николица вдовица 121
218. Моме, дай на луду вудица 121
219. Моме – на одрето, момче – под одрето 122
220. Сама Неша и лудо-младо 123
221. Никнало жолтоно цвекье 123
222. Два пудара – момче и девойче 124
223. Вишничица род родила 124
224. Два пудара – мома и момче 124
225. Не му дава от китката 125
226. Попитал Петор убава Яна 125
227. Убава моме род нема 125
228. Убава мома род нема 126
229. Лудото чукат на врата 126
230. Запали, Доне, борина 126
231. Море моме мало, шо те майка карат 127
232. Камен Яно, камен да се сториш 127
233. Не ли си се, моме, наспала 128
234. Не ли си се, Ангеле, наспала 128
235. Не спи, дилбер бела Йованке 128
236. Не кревай се на големо, Солтано 129
237. Омиле ми комшиско девойче 129
238. Омиле ми комшишко девойче /вариант/ 129
239. Лена галена 130
240. Шчо многу сношчи седофте 130
241. Мара селфия крие годежа си 130
242. Слези, Ангйо, да повечераме 131
243. Шчо си толку, Лено, гайлелия 131
244. Стани, моме, по-рано 132
245. Андо, язаджи, коде беше синокя 132
246. Алил-ага иди от ябана 132
247. Како те колпаф, така те видоф 133
248. Маринка млада калугерка 133
249. Обърни се, моме, да те видам 133
250. Бог високо – либе далеко 134
251. Садило моме есено лойзе 134
252. Во гюль-бафчи млада Гева седеше 134
253. Петкана и Дунав 135
254. Либето й се сгодило 135
55. Ашикот й се посвършил 136

256. Дробни солзи поронувам 136
257. Язе имам драго надалеко 137
258. Болна от мерак 137
259. Ум изгубил за лично девойче 138
260. Синокъ минаф покрай вази 138
261. Годила му се изгорницата 139
262. Ногу са моми, синко, за тебе 139
263. Стоян ми болен лежеше 140
264. Двайца брайки залюбиле една мома 140
265. Сиромав Мемед со тамбурата 141
266. Свирач Мемед – сиромах 142
267. Се излага убава девойка 142
268. Сришалу луду дивойка 143
269. Юнак гледа лична Бояна 143
270. Синокъ татко ме свършило 144
271. Що ми е мило у вад да дойда 144
272. Татко не я дава 145
273. Карамфилка – мелнишко цвеке 145
274. Тропна ми оро големо 146
275. Питал Марко бело Маре убаво 146
276. Мариче, църно е сърце макъе ти 147
277. Сакаф моме от селото 147
278. Майка ие, лудо, машчея 148
279. Изгреши моме потиша 148
280. Девойче друм е грешило 148
281. Кой боро префърли, Каля да кердоса 149
282. Майстори облог вакна за Калина 150
283. Седит Яна на нов пазар 150
284. Я грабиле Смиляна девойка 151
285. Аница девойка и тридесет бекяри 151
286. Едно мало чупче край манаситра 151
287. Хубавата Гергина 152
288. "Левото" оро 152
288.(а) Мечти на малка мома краи извора 152
289. Майка и се кара заради него 153
290. Лудо бога моли 153
291. Лудо-младо моми гледа 153
292. Молба към Мики,хубавица 154
293. С либето на хорото 154
294. В Битоля – моме хубаво 154
295. Стоян ие иска да вечеря 155
296. Майка и се поради него и се кара 155
297. Лудо-младо чука на нашите порти 155
298. Най-после намерил желаната мома 156
299. Либето й опойки й дало 156
300. Либето ЛаЙ-готово за жертва 156
301. Защо е Яна невесела 157
302. Каля, кара Калина 157
303. Злата не дала китка на Стоян 157
304. Момкова мъка 158
305. Яна и лудо 158
306. Ще стане лекар на либето 159
307. Лена-галена и Стоян 159
308. Ключовете на лудото-у заспалата мома 160
309. Йовка кумановка 160
310. Момкова тъга 161
311. Беда от ергенски закачки 161
312. Севдата му голема като планина 161
313. Защо не я дава майка й 161

314. Моли я да му пристане 162
315. Не познала кой бил през нощта при нея 162
316. Колю и Стана 162
317. Ако не я вземе, господ да го вземе 163
318. Три девойки под бадем дърво 163
319. Изгорял и за вода, и за мома 164
320. Лудото се преструва, че е жадно 164
321. Молба към Вела да му изпере ризата 165
322. Лудо-младо чука на Калините порти 165
323. На сърце му лежи една малка мома 166
324. Гина- Ингилина и лудо 166
325. Герлика и лудо-младо 167
326. Хубавата Гена и Миле – севда голема 167
327. Който се люби, да се вземе 167
328. Разделени от душмани 168
329. Да дойде без дружина 168
330. Мало Стойне и сербез Гъорги 168
331. Да бърза да го вземе със севдах 169
332. Луда Яна, камен Яна 169
333. Девойче – дяволче 170
334. Молба към мома Младена 170
335. Лудото тича по мома 170
336. Тъжна, че либето й друга люби 171
337. Наказана за лъжлива клетва 171
338. Хубаво моме 171
339. Хубаво моме род нема 172
340. Девойче самичко у дома 172
341. Саида и Ристо 173
342. Йорданка се люлее на два каика 173
343. Петрунка и чужди юнак 174
344. Малка мома вода води 174
345. Ванка черноока 174
346. Малой моме на чешмата 175
347. Вела и двете майки 175
348. Тежко наказание за една целувка 175
349. Тежко наказан за една целувка 176
350. Майка на девет синове 176
351. Моми на баня не ходят 176
352. Клюки за Слава и Гоце 177
353. Среща с либето 177
354. Жал го е да не се удави Кима девойка 178
355. Неда сърдита на лудо-младо 178
356. Марча и Ристо 179
357. Ивановата първа люба 179
358. Ристо кани Кофия да се вземат 180
359. Неша и Гоце 180
360. От годявката не са се видели 181
361. Била при либето си 181
362. Лудо-младо задиря момиче 182
363. Вейка маслинова ударила момиче по главата 182
364. Чупче-разговорче и лудо-младо 182
365. Лудо и мома 183
366. Да не я срещне на лошо място 183
367. Тъга по любимата 183
368. Кита – малка мома 184
369. Сън не го хваща от севда 184
370. Ягода – севда голема 184
371. Яна ситнохода 185
372. Ядове от бесните бакали 185

373. Прельъгал момата
374. Невенка невен сади
375. Раболела се мамина Еленка
376. Юнак и мома в гората 186
377. Костадин либи либе банскалийче 186
378. Сънувал Тодорка 187
379. Конче го води у момини двори 187
380. Лена – млада невеста 188
381. Ако не му я дадат, ще му пристане 188
382. Чубличенце, момиченце 188
383. Момък в момини двори 189
384. Разболе се дете неженено 189
385. Несподелена любов 190
386. Дерменджия и девойка 190
387. Към Благунка 190
388. Копнеж за мома Филиза 191
389. Не русан-прусан през мене 191
390. Момина клетва 192
391. Само при либето е топло 192
392. Армасало се лиото на Ангелина 193
393. Петра и лудо-младо 193
394. Млад Стоян в белезници заради Каля 194
395. Болна Дуда от севда 194
396. Неутешима скръб за починалото либе 195
397. Горко на тоя, що люби две моми 195
398. Двама горят един за друг 196
399. Любовната мъка на Бандиль делия 196
400. Садило моме край море лозие 197
401. Сгодила се любимата му 197
402. Кита и овчар в планината 197
403. Обич и след смъртта 198
404. Умряла веднага след годежа 198
405. Клетва във верност 199
406. Мисли само тя за либето си в зандан 199
407. Прокълнала неверното си либе 200
408. Не ще го, че е пяница 200
409. Умряло му либето 201
410. Либето и се сгодило за друга 201
411. Либето му се годява за негов приятел 202
412. Църни очи – за църна земя 202
413. Раздяла на двама влюбени 203
414. Най-тежката щета 203

V. СВАТБЕНИ ПЕСНИ

415. Сон соневала девойка 207
416. Строи строевала девойка 207
417. За посрещане на строиниците 208
418. Върнали му строиниците 208
419. Биляна платно белеше 209
420. Димка и кираджии-винари 209
421. Грабили я Смиляна девойка 210
421.(а) Смиляна сгодена в Костур 210
422. Най-милата роднина 211
423. Процутило червено ябълко 211
424. Ти велев - не оди често в комшии 212
425. Стани, куме, не раздавай многу 212
426. Девойка се на бога молеше 212
427. Извикал ми копидан от гора 212
428. Везден сум шетал низ долно лойзе 212

429. Девойка со ковенджия зборреше 213
430. Префърлила се копина преку висока планина 213
431. Чиа е вая девойка 213
432. Не било момче ябълко 214
433. Лудо, су те чула 214
434. Иоро две радости имат 214
435. Игралито сърце юнаково 215
436. Шир шири се, майко, на моето место 215
437. Нашири се, майко моя, на моето место 215
438. Бела Вено, наречи се на Дунав 215
439. Израсле ми три сени ясни 216
440. Развил юнак кърстатна байрака 216
441. Напрат е жива раздела 216
442. Одит моме за вода студена 216
443. Одит Калина на вода 217
444. Уше сега от керка отмена 217
445. Свакя се мило молеше 217
446. Песна на месарията 217
447. Огреяла месечина на чесна тръпенза 218
448. Шпела мома мрежа копринена 218
449. Иванине, виограгнине 218
450. Девойко, тифко пееш – далеку се слушат 218
451. Църно петле, църн ти пипер в очи 219
452. Пеет пиле – будит моме 219
453. Израсло ми е зелено дърво 219
454. Лоза се виет край село 219
455. Чини жефа, девойко, на тнока кошуля 220
456. Вила нунка три зелени венци 220
457. Кога се банят зетот 221
458. Бербери зета бричее 221
459. Коня ковет дете Дукадинче 221
460. Кинисуват радувана войска 221
461. Добре дойде, големи мушулджия 221
462. Дойде облак – голем сен'донесе 221
463. Девойка е в гора избегала 222
464. Бела билька и бел босилек 222
465. Бела булка и бел босилек /вариант/ 222
466. Извикна моме, подвикна 222
467. Развиваи се, бела Божурике 223
468. Девойка се на сълнцето молит 223
469. Честита риза, юначе 223
470. Под сенка паунова 223
471. Кой ти купи фустано 223
472. Страмно страми се, юначе 224
473. Итро, зете, що итро гувееш 224
474. Стани, куме, многу не раздаваи 225
475. Лель обдзърни се, девойко 225
476. Поклони се, убава девойко 225
477. По планинье – китени сватови 225
478. Градил юнак ясли босилькови 226
479. Вишит коня в гора зелена 226
480. Радувай се, юнакова манко 226
481. Що кя ветиш, потон да ти кажа 227
482. Що си сакала овде да доеш 227
483. Ненашаи се, понашаи се, невесто 227
484. Гъркинка гърчки зборреше 228
486. Дотекла река Ордена 228
487. Калинчица расла во голема рода 229
488. Идет моме в църков на венчанье 229
..... 229

489. Моме се молит на два девера 229
490. Юнакови двори слънце огреяло 230
491. Стоит моме мегю два девера 230
492. Седит моме мегю два девера /вариант/ 230
493. Селска сватба 230
494. Не вярвала майка и, че ще се омъжи 230
495. Девойка моли слънцето 231
496. Молба към любимата Тана 231
496.(а) Мома и славей 231
497.. Сватбени песни от с. Косинец /Костурско/ 231
498. /6/ – Обръщение към свекървата ..... /1 – 5/ 232-233
/7/ – Невеста в момкови двори 234
/8/ – Петли пеят за невста 234
/9/ – Устата и подгорена 234
/10/–Открадната девойка 235
/11/–Когато ходи за вода, невестата да е тиха 235
/12/– На Янина сватба 235
498. При посрещане на невестата 236
499. Сънят на гиздава девойка 236
500. Велешки сватбари и Вардар 237
501. Сватбата на Андо на Карталови 237
502. Молба към зетя 238
503. Грозда да приготви два баирака 238
504. Скарале се Нико и Никола за Ника девойка 239
505. Селска сватба голема 239
506. Ирина мома и Петре Куюнджия 240
507. Стара майка далеко го углавила 240
508. Вода тече по бели каменя 241
509. Как се дивойка фалила 241
510. Майчина поука пред сватоата 242
511. Сватуве дури уданад Дунаво 242
512. Мома се с родум прошчава 243
512.(а) Невеста бела променена 243
513. Играле юнаци на поле широко 243
513.(а) Яна мая надалеко дава 244
514. Не послушала майчина поука 244

VI. ПЕСНИ ИЗ СЕМЕЙНИЯ И ОБЩЕСТВЕНИЯ ЖИВОТ

515. Две цвекя се зговарает 247
516. Елате омо, девойки море 247
517. Мамо, главата ме боли 248
518. Наклеветена Яна 248
519. Гюре плете шарен чорап 249
520. Дона с чорап се преговара 249
521. Легнало Стойне, заспало 250
522. Две ми дружки живовале 250
523. Сенка засенила от Невен планина 250
524. Девет сестри и едно братче 251
525. Шетал юнак низ гора зелена 251
526. Сношчи се Риска армаса 252
527. Стана я дадоа на ару, на стару 252
528. Не оди, моме, край брего 253
529. Антише, шчо пусти късмет си немала 253
530. Отфърли, малои моме, дюрберчето 254
531 Скъпа година за женитба 254
532. Ай, юначе, шо ти лико повенало 254
533. Ке ти умрам, майко 255
534. Яна грабна от власи каракаси 255
545. Димна Елена грабната от катун-егюпче .....

536. Уоава Еленка граоната от църни цигани /вариант/ ... 256
537. Я грабне мома Гера ... 256
538. Бела Димана граоена от катун-егюнци ... 257
539. Уоава Яна – турска робинка ... 257
540. Сминдерова града сва нокь отворена ... 257
541. Вида брата приженила ... 258
542. Женил се Петре воивода ... 258
543. Змия в пазува ... 259
544. Младо сака/х/, младо зема/х/ ... 259
545. Нема от сърце порода ... 259
546. Богата Яна немала чедо ... 260
547. Прокълната да нема чедо ... 260
548. Невеста кукла-панукла ... 260
549. На дворие-кукла, дома – панукла ... 261
550. Яна и момче женето ... 261
551. Невеста имам малечка ... 261
552. Ме сакая дваица-троица селани ... 262
553. Митра кълне татка си ... 262
554. Погрешна представа за бъдещия съпруг ... 262
555. Омъжена в голямо семейство ... 263
556. Що ме даде пусти Подлес ... 263
557. Кукята – арна, момчето – аджамия ... 263
558. Шчо ме даде во тие луге мнозина ... 264
559. Момчето на Неда малечко ... 264
560. Момчето на Неша маленко ... 265
561. Момчето на Неда още дете ... 266
562. Момчето на Гина малечко ... 266
563. Дворие мела млада Огненица ... 266
564. Заплакала се Павлева Яна ... 267
565. Яна и мажот ие Груио кеседжия ... 267
566. Грозданка солзи ронеше ... 268
567. Изгонена от свекърва си ... 268
568. Димана, жертва на свекървина клевета ... 268
569. Ливен Гъорги и Калинчица невеста ... 269
570. Шчо коина ружаш, назлан Димитри ... 269
571. Назлън Димитри и калеша Мара ... 269
572. Невеста прилепчанка и мажот ие ... 270
573. Како, Яно, тебе да оставам ... 270
574. Катерино, шчо ти лице повенало ... 270
575. Що си толкоз уилена ... 271
576. Калино, шо ти лико повенало ... 271
577. Бело перат, църно носиш ... 271
578. Каугериче, шчо църно носиш ... 272
579. Шчо бело периш, а църно носиш ... 272
580. Невеста убава пере жалъвно ... 272
581. Поскарай си, сине, невестата ... 273
582. Невесто, шо ти лико повенало ... 273
583. Гъоренца сака да момува ... 273
584. Снощи Дамян сърден дойде ... 274
585. Момчето ще те остави ... 274
586. Невесто, камо ти мошко детенце ... 274
587. Владо у Вида на гости ... 274
588. Шчо не она коиче во ясли ... 275
589. Ангелина, Йован Попоски и Коруи Кеседжия ... 275
590. Разболе се русо граматиче ... 276
591. Кучка Павлевица ... 276
592. Два брата се милно милувает ... 277
593. Болна лежала Кира Попова ... 277
594. Грехът на Кира – попова снава /вариант на 593/ ... 278
595. Завиле се два облака ... 279
... 279
... 280

596. Убава Яна убита от дружките си
597. Брат брата убил
598. Се зажени спаифчето
599. Майка убива сина си 280
600. Гюро во темни зандани 280
601. Расипи, Трендо, орото 281
602. Ужинай, Тоде, ужинай 282
603. Аиде на пазар 282
604. Во чадори болен Богдан лежи 283
605. Кита и Осман бег 283
606. Калинка гърло я боли 283
607. Болна легнала белата маджирка 284
608. Роса росит, Калино 285
609. Пила Неда нокъна вода 285
610. Търно ле, нова градино 286
611. Гулап гукат над селото 286
612. Девойка и слънцето 286
613. Деспа Дунав люто кълнеше 287
614. Димко го догледаа анамки 287
615. Се собрале селаните 287
616. Се пеят два вермана 288
617. Пил сам вино у равна София 288
618. Пушка удари белуту Яне 288
619. Гюргя ранява дили бикрия 289
620. Българката от всички най-доора 289
621. Сърдит на родителите, че не го женат 290
622. Копнеж по-скоро да се жени 290
623. Сестра изпраща брат на война 291
624. Молба за женитба 291
625. Строшници идват за Стана 291
626. Клетва за верност 292
627. Сгодила се за друг 292
628. Над трупа на дъщери си 292
629. Спаиче-младоженец извикан за аскер 293
630. Покана на богата трапеза 293
631. Песента на три птички на месечина 293
632. Донесъл и подарък от пазара 294
633. Грехът на най-младия девер на Яинка 294
634. Девер, съблазнител на снаха си 295
635. Тъга за либе на гурбет 295
636. Делба делили малките момиі 295
637. Тъжна раздяла на съпруг от съпруга 295
638. Пред дълга раздяла 296
639. Невести изпращат мъжете си на гурбет 296
640. Да го чака, докато се върне от чужбина 297
641. Момчето и девет години в чужбина 297
642. Невеста пита гълъбите за мъжа си 297
643. Момчето и не се обажда от чужбина 298
644. Невеще калешо и девет гълъби 298
645. Не познала съпруга си 298
646. След дълга раздяла 299
647. Либето и кеседжия 299
648. Чума удря Милка поради хубостта и 299
649. Милка заболяла от чума 300
650. Жива Неда закопана 300
651. Да лие, за да забрави дертовете си 300
652. Либето и болно в солунски зандани 301
653. Нещастно оженен 301
654. Яна и лудо, нещастно женено 301
655. Омъжена за старо-аро гърбаво 302

656. Омъжена за старо-харо . . . 304
657. Омъжена за богат, но недъгав . . . 305
658. На име – невеста, в сърцето – девойка . . . 305
659. Името и невеста, сърцето и – чупинско . . . 305
660. Невеста с летно елъще говори . . . 306
661. Млад Корун и бела Мария . . . 306
662. Корун и Иованица . . . 307
663. Невеста и девер . . . 308
664. На Ристовица лицето повяхнало . . . 308
665. Напразно тича по омъжена любима . . . 308
665.(а) Мома и женен млад юнак . . . 309
666. Бонка и Шанко . . . 309
667. Жертви на свекървина клевета . . . 310
668. Марко Елена напуща . . . 310
669. Наказан за лъжлива клетва . . . 311
671. Тъжна орис на Русан и Русанка . . . 312
672. Изоставена от първото лиое . . . 312
673. Майка и син . . . 312
674. Да си покара невестата . . . 313
676. Жалба за младост . . . 313
677. Болен млад Стоян . . . 314
677.(а) Болед млад Стоян /вариант на мелодията/ . . . 314
678. Разгури се Шар планина . . . 314
679. Викат го аскер да ходи в Стамбол . . . 315
680. Орото на Васе . . . 315
681. Митра и пъдарчето . . . 316
682. Стоина – младата менинджийка . . . 316
683. Здравица от Солуна града . . . 317
684. Мелничката мома . . . 317
685. Не я заварил удома . . . 317
685.(а) Укор към жена си . . . 318
686. Петра иска да се потурчи . . . 318
687. Кротко Митра да играе . . . 319
688. Екимии за млади момы . . . 319
689. Лудо-младо се настървило в механа . . . 319
690. Не послушал майка си . . . 320
691. Ще стават кадия и кадийца . . . 320
692. Гъорги гроникав . . . 321
693. Син баща си на съд кара . . . 321
694. Лош сън сънувала деспотна царица . . . 322
695. Разсипала вино и ракия . . . 322
696. Яна разговаря с ковчега си . . . 322
697. Жестока замяна . . . 323
698. Мома от сън грабната . . . 323
699. Гуробетчия Манула и сестра му Мария . . . 324
700. Берачето . . . 324
701. Кали механджийка . . . 325
702. Тежкият грях на болната Неда . . . 325
703. Болна грешна Тодора . . . 326
704. Реката носи удавено дете . . . 326
705. Тежко болен поради голямо престъпление . . . 326
706. Калинчица я фанал падар . . . 327
707. Стоина невеста . . . 327
708. Лична Донка . . . 327

VII. ХУМОРИСТИЧНИ ПЕСНИ

709. Кое на какво прилича . . . 331
710. Кинисала желка-мома на орайне . . . 331
711. Се посвършил цуцул-юнак . . . 332

712. Зажени се цуцулонак
713. Поно има едно магаренце
714. Леле, леле, без кандилце
715. За какво служи жената
716. Шчо ми даде чудна спан
717. Сто години ерген седоф
718. Земи ме, моме, земал ге господ
719. Ѓе си седоф мало момче
720. Я залюоих пусто харо
721. Мома Веле — шест момчета
722. Две мали моми и едно старо-варо
723. Димче Кютуче, натемати погата
724. Лош дедо
725. Селаните месиле зелник
726. Баба меси зелник
727. Му се посвършила любовницата
728. Ти завари, сладка Мано, тенджерето
729. Андон идит от чаршия
730. Андон и три девойки
731. Седи Ордан насред село
732. Чобан идит от гора зелена
733. Старци делба делят
734. Умряла му добрата жена
735. Стари дедо и малки моми
736. Дедо иска млади моми
737. Мома, дядо и момък
738. Великденска – хороводна
739. Чедна снаха
740. Преструвала се на болна
741. Коце оербероп не яди расолно месо
742. Се собрале питачите
743. Ай да му я речиме ушче една
744. Та, леле, мамо, шчо ще вечераме

VIII. ПЕСНИ ЗА НАРОДНИТЕ СТРАДАНИЯ ПОД ТУРСКО ИГО

745. Крали Марко и три синджира роби
746. Черен арапин, султан Сулеиман и Крали Марко
747. Крали Марко и майка му
748. Шетал Марко гора Романовец
749. Болен Дойчин
750. Лютица Богдан и Босненин Муно
751. Се собрале кралев, банари
752. Млад Стоян спечелва обилог с пашата
753. Болен Янкула и щиле соколе
754. Оздол се чует върви татари
755. Мошко дете от орат и сестра
756. Калино, айдуци татка ти заклал
757. Стоянчинка, пленена от татари, намира майка си робиня
758. Еничери среща майка си робиня
759. Три гемии роби
760. Турци карат три синджира роби
761. Тодорка робиня с мъжко дете на ръце
761.(а) Тодорка – млада робиня
762. Бог да убие дебрани
763. Кеседжии дирят Минтан войвода
764. Верни до смърт сестра и майка
765. Турци откръсили с детинска кръв чешмата
766. Младо сеименче и бела Румена
767. Бела Румена убита от Тоска Усени

768. Бела Румена убита от турче-полянче 364
768.(а) Яна се жертвува за брата си 364
769. Жена издала мъжа си 365
770. Турци измъчват хуоава Яна 365
771. Маруша, задигната отсред хорото, от арапи 365
772. Девет години в плевенските зандани 366
773. Рашка сираче и предрешен турчин в калугер 366
774. Турци искат да потурчат Лепка 367
776. Моѝа Митра убита от турци 368
777. Мома Радка в зандани 368
778. При пане открадната мома 368
779. Димана и турци-сердари 369
780. Доца и бимюзбаши 369
781. Нико, зелен Нико 370
782. Мала Малинка 370
783. Една девойка цвеке не берет 370
784. Заплакала е вдовица 371
785. Калеш Ангя 371
786. Излегла Яна на поле 372
787. Да не одиѝ Гана низ турски махали 372
788. Не оди, Райне, рано на вода 373
789. Не шетан се, Достано, горе долу 373
790. Турци идват да граоят Санка 374
791. Моме в затвор за таткови борджеви 374
792. Галена Рада убита от турчин 375
793. Що рано раниш на вода 375
794. Стоян пленен от харамии 376
795. Гюро в тъмница и два сиви сокола 376
796. Нощна доба в турско време 377
797. Кажи, Недо мори, кметско чедо 377
798. Челен Пено отвлечен от турци 378
799. Челник Пено вързан от турци 378
800. Що ми дойдоя турци-дебрани 379
801. Димо чобанин вързан от юруши 379
802. Асан паша у Катини 380
803. Турчин от шега не знае 381
804. Клети турци карат младо влахче 381
805. Власи-арамии 381
806. Вергиджии-зулумджии 382
807. Учи мама Димо 382
808. Либе в зандани 383
809. Що е врева по горната маала 383
810. Люти рани от турски куршум 383
811. Меракот во битолските зандани 384
812. Кажи, Недо, що да чинем 384
813. Учи, карай сета що да чинам 385
814. Не послушал манчин съвет 385
815. Демни Марко и Ангелина 386
816. По-скоро да види либето си 386
817. Младо семейство под бадем дръвче 387
818. Песен за Кир Благо Тодев от Банско 387
819. Песен за Кир Благо Тодев /вариант/ 387
830. Сеймени носят юнашка глава 388
821. Сеймени носят хайдушка хлава 388
822. Се сеймени изпукаа 389
823. На море се бел чадор белее 389
823.(а) Кара Мустафа 389
824. Три поти Анка на суд терае 390
825. Плениле ми я Анка шипянка 390

826. Песен за Караджата 390
827. Песен за Освобождението на България от турско робство 391
828. Песен за Освобождението на България /обсадата на Плевен/ 391
829. Плачът на Македония 392
830. Приленска възрожденска песен 392

IX. РЕВОЛЮЦИОННИ ПЕСНИ

831. Заплакала гората за Индже войвода 395
831.(а) Песен за Васил Левски 395
832. Песен за Спиро Църне 396
833. Песен за смъртта на войводите Чакревци 397
834. Песен за войводата Гьоргия Лажот 398
835. Селим ага и Гьоргия Лажот 398
836. Млад Наумче и Зендель бег 399
837. Катиль Гьорги 399
838. Песен за войводите Капидан Коне и Веле Бешмаде 400
839. Песен за Коне Павлев /Капидан Коне/ 400
840. Разбойникът Джемо и Мицко войвода 401
841. Комити задигат сестрата на Джемо 401
842. Разбойникът Джемо и Мицо войвода 402
843. Демиш и майка му 402
844. Песен за Богдан войвода 403
845. Смиле арамия 403
846. Смилен арамия 404
847. Жалба за загиналото либе като комита 404
848. Мома Еленка дервен пази 405
849. Песен за Никола от Зарчета 405
850. Комита къща не гледа 406
851. Ангелина посреща юнаци от Пирина 406
852. Три юнака се договарят 407
853. Как свети оръжието на юнаците вечер 407
854. Дино тръгва в балкана да мъсти на турците 407
855. Сама е пушка пукнала 408
856. Комити грабили сестрата на Расим бег 408
857. ще бяга по либе-комита 409
858. Жени ме, мамо 409
859. Песен за Доньо Стоянов Тошев 409
860. Песен за Михаил Стоянов от с. Велмевци 410
861. Пред каймакамина 410
862. Пред каймакамо /вариант/ 411
863. Седи, не оди на кавурска сватба 411
864. Песен за Гавазов, Чемков и Стоян Лазов 411
865. Песен за Стоян Лазов 412
866. Убийството на насилника Аведин бег 412
867. Убийството на Исин бег в Градиво 412
868. Песен за Валандовската афера 413
869. Песен за Петър Михов 413
870. Песен за убийството на Петър Михов 414
871. Песен за смъртта на Марко Лерински 414
872. Смъртта на Велко Марков 415
873. Песен за смъртта на Миле Пошорданов 415
874. Песен за смъртта на войводата Методий Патчев 416
875. Загиването на четата на Методий Патчев 416
876. Смъртта на войводите Лазар Москов, Тито Цуцулев и Кольо Рашайков 417
877. Коста войвода 417
878. Пушка ми пукна от гора зелен 417
879. Болният капидан и дружината му 417
879.(а) Неда посреща комитска дружина 417

880. Пушка удари пан-младио юнак 416
881. Песен за Ангел войвода 416
882. Не шетай покюм, чауш 418
883. Море каурче, кумета си било 419
884. Сънят на падишаха 419
885. Пролет комити ке дойдат, султане 419
886. Стоина и Осман паша 420
887. Комитско наказание на турчин-злодеи 420
888. Баба Пена и син и Стоян 421
889. Яна вели комитско знаме 421
890. От Солкано слизат се млади юнаци 421
891. Лазовата чета и чуйче-мерменче 421
892. Оздола иде велешката чета 422
893. На пирина – ранен юнак 422
894. Ранет юнак и мома /вариант/ 422
895. Песен за смъртта на войводата Максим Ненов 423
896. Смъртта на Максим Ненов /вариант/ 423
897. Песен за смъртта на войводата капитан Давидов 424
898. Малина-мома /жалбата на Делчев/ 424
899. Делче войвода дофтасал 424
900. Гоце Делчев като вълшебче 425
901. Гоце Делчев в Солун като кюмюрджиче 425
902. Изтегол Делчев по Кожух планина 426
903. Извикал Делчо войвода 426
904. Развиван, горо зелена 427
905. Делчев и струмишкото бегче 427
906. Делчев войвода и струмишкото бегче /вариант/ 428
907. Делчев разгонва двамата янчари 428
908. Гоце Делчев и Апредин паша 428
909. Тъгата на Гоце Делчев 429
910. Смъртта на Гоце Делчев /I/ 429
911. Смъртта на Гоце Делчев /II/ 430
912. Смъртта на Гоце Делчев /III/ 430
912.(а) Смъртта на Гоце Делчев /IV/ 430
913. Скръб за Гоце Делчев 431
914. Смъртта на Саув войвода 431
915. Песен за смъртта на войводата Парашев Цветков /I/ 432
916. Песен за смъртта на войводата Парашкев Цветков /II/ 434
917. Песен за смъртта на Парашкев Цветков /III/ 434
918. Песен за Парашев Цветков и неговите другари, загинали в с. Могила 434
919. Яне Сандански и дружината му 435
920. С Яне Сандански да ида 435
922. Ордан Пиперката и първи аскер 436
923. Пиперката обсаден в с. Брезово /I/ 436
924. Пиперката обсаден в с. Брезово /II/ 436
925. Йордан Пиперката и Адам Цървенко 436
925. Йордан Пиперката и Адам Цървенко 437
925.(а) Песен за знамеведката Ана Малешевска 437
926. Последните минути на войводата Кръстьо Асенов 437
927. Песен за Петре Железарчето 438
928. Темен се облак зададе от Пелистер планина 439
929. Се запали планината Митрушева 439
930. Излези да видиш кумитите 440
931. Походът на въстаниците срещу Прибилци 440
932. Йордан Пиперката в с. Прибилци 441
933. Сънят на Орданица Пиперкова 441
934. Геройската смърт на Иван Бадев 441
935. Геройската смърт на Иван Бадев 442
936. Песен за Васил Чекаларов 525

937. Четите на Лазар Попграшков и Васил Чекаларов
938. Песен за смъртта на костурския войвода Лазар Попграшков 442
939. Огън, пламей вов балкано Сетински 442
940. Въстанието в Крушево 442
941. Битката при Мечкин камен 443
942. Смъртта на Ниту Гули 443
943. Затворническа песен 443
944. Последното сражение в с. Смилево 444
945. Песен за Димитър Лечев 444
946. Песен за Пенчо Войвода 444
947. Въстаническите борби при Рашанец 444
948. В Македония комити са и момите 445
949. Не одаи в Кароушица, Сефер аго 445
950. Песен за смъртта на четниците Кире и Мице в с. Заовръдени 445
951. Песен на Воденския революционен ранон 445
952. Песен за изпитаните от Битолския затвор революционери 446
953. Митре Влаха обсаден 446
954. Сражение на Митре влаха в Поздивско 446
954.(а) Песен за Митре Влаха 447
955. Смъртта на Никола Каранджулов 447
956. Смъртта на Христо Узунов 447
957. Песен за Кузо Блацки /I/ 448
958. Песен за Кузо Блацки /II/ 448
959. Народна скръб за Кузо Блацки 448
960. Гревот на войводата Стефан Димитров /I/ 449
961. Гревот на войводата Стефан Димитров /II/ 449
962. Смъртта на Стефан Димитров 449
963. Джемаил ага и Иванчо войвода 450
964. Песен за Иванчо Карасулията 450
965. Иванчо Карасулията наказва шпиони 451
966. Наказание на шпионина Пено 452
967. Песен за войводата Петър Юруков 453
968. Песен за Димко Могилчето 453
969. Песента на Тане войвода – Горничевски 454
970. Песен за смъртта на Георги Сугарев 455
971. Смъртта на Георги Ацев 456
972. Смъртта на Митре Влаха 456
973. Битката на "Пожот" 456
974. Песен за Апостол Петков Енинджевардарски 457
975. Песен-посвещение на Апостол войвода 457
976. Апостол Петков – Енинджевардарското сълнце 458
977. Назов на Апостол – Енинджевардарското сълнце 458
978. Апостол Енинджевардарски и султан Хамид 459
979. Влизането на Апостол войвода в Гуменджа 459
980. Апостол Енинджевардарски обсаден в Аматовския гьол 459
981. Султанско писмо до Апостол войвода 460
982. Песен за героя Христоман Кочев 460
983. Смъртта на войводата Леонид Янков 461
984. Песен за Никола Каранджулов и Пандо Ацев 461
985. Песен за Пандил Бишков, лерински войвода 462
986. Песен за Пешо Радев /Пешо паша/ – кичевски войвода 462
987. Да оъда комита при Пешо паша 462
988. Песен за войводата Милан Гюрлукот 463
989. Песен за екзекутирания андартин Яни Пецула 463
990. Смъртта на Иван Алябака 464
991. Залавянето на Алексо Турунджов 464
992. Обесването на войводата Алексо Турунджов 465
993. Песен за войводата Петър Ацев 465
994. Песен за младотурския парламент 465

995. Кран Вардаря 465
996. Геронската смърт на войводата Васил Чекаларов 466
997. Пред бесилката 466
997.(а) Песен за Тодор Александров 467

X. ХОРА

998. Битолско хоро 471
999. Невестинско хоро 471
1000. Селско хоро 471
1001. Касапското хоро 472
1002. Кавадарско хоро 472
1003. Тежко хоро 472
1004. Скопско хоро 472
1005. Сака чичо да се жени 473
1006. Болно лежи моето лице 473
1007. Баояорско хоро 473
1008. Велешки хора 474
I. Дегиди Султе Пулкова 474
II. Скърши веги над око 474
1009. Прилепски хора /I и II/ 474

XI. ПРИЛОЖЕНИЯ

Детски игри и забавалки

1010. Квачка 474
1011. Ішрока е, висока е 478
1012. Оф на мома краличе 478
1013. Камо в Магарилица 479
1014. Дедо седиг на грутка 479
1015. Адам шета низ градина 480
1016. Яно, меси пупка 480
1017. Детска забавалка /I/ 481
1018. Детска забавалка /II/ 481
1020. Комарова женитба 482
1021. Гатанка 482
1022. Баба на пазаришче 482

СВАТБЕНИ ОБИЧАИ В ГАЛИЧНИК – МАКЕДОНИЯ 483
БЕЛЕЖКИ ВЪРХУ РЕВОЛЮЦИОННИТЕ ПЕСНИ 489
РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ПЕСНИТЕ СПОРЕД СЕЛИЩАТА 501
РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ПЕСНИТЕ СПОРЕД РАЗМЕРИТЕ ИМ 502
РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ПЕСНИТЕ СПОРЕД ПЕВЦИТЕ 503
СПИСЪК НА ПЕСНИТЕ ОТ СБОРНИКА НА БРАТЯ МИЛАДИНОВИ,
КОЙТО ИМАТ СЪОТВЕТНИ ВАРИАНТИ В ТОЗИ СБОРНИК 506

БЪЛГАРСКИ НАРОДНИ ПЕСНИ ОТ МАКЕДОНИЯ

Съставител
Коста
рнушанов

Рецензент
Тодор Василев Тодоров

Редактор
Тодор Иванов Живков

Редактор на издателството
Елена Обретенова

Художник
Тодор Кряков

Художествен редактор
Григорий Зинченко

Технически редактор
Люба Абрашева

Коректор
Лиляна Петрова

Постъпило за печат ноември 1990
Излязло от печат декември 1990
Печатни коли 66
Издателски коли 61,59
Формат 8/60/84
Тираж 400+45
Издателски № 1807
Литературна група VII
Код 09/9538526831/7090-48-91
Цена 20 лв.

ДИ „МУЗИКА", ул. „Паун Грозданов" 26, София 1505
Печатница на ДИ „МУЗИКА"